

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXX, св. 1

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXX, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović, Dr Sreto Tanasić,
Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov, Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2024

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

и

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXX, СВ. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Ремейић, др Јелица Стојановић, др Срејто Танасић,
др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов, др Виктор Фридман*

Главни уредник

Рајна Драгићевић

БЕОГРАД

2024

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ = South Slavic
Philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - Књ. 1, св. 1/2
(1913) ; књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931) ; књ. 12 (1933)-књ.
17 (1938/1939) ; књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)- . - Београд
: Српска академија наука и уметности : Институт за српски
језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1938/39; 1949/50-
(Београд : Birograf comp). - 24 cm

Полугодишње. - Друго издање на другом медијуму:
Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог
COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Исидора Бјелаковић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), dr Krystyna Waszakowa (Uniwersytet Warszawski), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Екатерина Ивановна Якушкина (Филологически факултет МГУ им. М.В. Ломоносова), др Владан Јовановић (Институт за српски језик САНУ), др Марија Љвовна Ковшова (Институт језыкознания РАН), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Александар Милановић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), dr Marija Turk (Filozofski fakultet Univerziteta u Rijeci), др Јасна Влајић Поповић (Институт за српски језик САНУ), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ), др Марина Всеволодовна Сандакова (ННГУ им. Н. И. Лобачевского, Нижний Новгород), др Марија Стефановић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), dr Jan Sokołowski (Uniwersytet Wrocławski).

Ово издање финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-47/2023-01/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 23. априла 2024.
Илази два пута годишње

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура: мср Дивна Продановић

Коректура резимеа на руском: мср Стефан Милошевић

Коректура резимеа на енглеском: др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за шtamп: Давор Палчић (*palcic@eunet.rs*)

Шtamпа: Birograf comp d. o. o, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Вања С. Станишић: Предвуковски корени Вукове азбучне реформе	9
Ваня С. Станишич: Довуковские корни реформы азбуки Вука Караджича	23
Vanja S. Stanišić: The Pre-Vuk Era Origins of Vuk Karadžić's Alphabet Reform	24
Марија Д. Вучковић: Етимографска обрада калкова у етимолошком речнику Петра Скока	25
Мария Д. Вучкович: Этимографическая трактовка слов-калек в этимологическом словаре Петра Скока	53
Marija D. Vučković: Etymographic Treatment of Calques in the Etymological Dictionary by Petar Skok	54
Александр Н. Ерёмин: Русское просторечие второй половины XIX – первой половины XX вв.	55
Александар Н. Јерјомин: Руски простонародни говор друге половине XIX и прве половине XX века	67
Alexander N. Eremin: The Russian Vernacular from the Second Half of the 19 th to the First Half of the 20 th Century	68
Ана Б. Пејановић: Вербализација регулатора патријархалног морала на фразеолошкој грађи (лингвокултуролошка анализа)	69
Анна Б. Пеянович: Вербализация регуляторов патриархальной морали на фразеологическом материале (лингвокультурологический анализ)	93
Ana B. Pejanović: Verbalization of Regulators of Patriarchal Morality on Phraseological Material (Linguoculturological Analysis)	94
Равеł Ковалски: Фразеология в świetle pojęć słowotwórczych na przykładzie frazeologizmów kategorii stopnia	97
Павел Ковалски: Фразеологија у светлу творбених појмова на примеру фразеологизама категорије степена	106
Paweł Kowalski: Phraseology in the Light of Word-Formation Terms on the Example of Phraseologisms in the Category of Degree	107
Неђо Г. Јошић, Бојана Н. Томић: Речник САНУ и његови извори: статистички метод анализе и његова примена у презентацији лексичке грађе	109
Неджо Г. Йошич, Бояна Н. Томич: Словарь Сербской академии наук и его источники: статистический метод анализа и его применение при представлении лексического материала	124
Nedo G. Jošić, Bojana N. Tomić: The SASA Dictionary and its Sources: Statistical Method of Analysis and Its Application in the Presentation of Lexical Corpus Material	125

Юлия Л. Шапич: О проблеме лексикографического представления димиутивов в сербско-русском словаре	127
Јулија Л. Шапић: Проблем лексикографске репрезентације деминутива у српско-руском речнику	144
Yulia L. Sharich: On the Problem of the Lexicographic Representation of Diminutives in the Serbian-Russian Dictionary	145

Некролози

Професор Василка Радева (1940–2023) (Цветанка Аврамова)	147
Проф. др Даринка Гортан Премк (1937–2024) (Рајна Драгићевић)	151
Проф. др Мирослав Николић (1947–2024) (Владан Јовановић)	159

Хронике

Международная научно-практическая конференция «Неология-2023». Институт лингвистических исследований Российской академии наук. Санкт-Петербург, 1–3 декабря 2023 г. (Елизавета С. Громенко, Алина С. Павлова)	165
Пројекат <i>Пастирска/сточарска лексика призренско-тимочких говора</i> – представљање резултата рада на пројекту и Округли сто. Огранак САНУ у Нишу, 30. новембар 2023. године (Бранкица Ђ. Марковић)	179

Прикази и критика

Јасмина Грковић-Мејџор. <i>Студије из историјске семантике</i> . Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2023, 202 стр. (Виктор Савић)	183
Људмила Поповић. <i>Граматика интеракције у савременим словенским језицима</i> . Београд: Славистичко друштво Србије, 2023 (Ужице: Графичар), 353 стр. (Дојчил П. Војводић)	197
Tvrtko Prčić. <i>Srpski sa engleskim. Osnove kontaktno-kontrastivne lingvistike</i> . Novi Sad: Filozofski fakultet, 2023, 342 str. (Ивана Лазич Коњик)	214

Драгана Цвијовић. <i>Збирне именице у савременом српском језику (лексичко-граматичка и лексичко-семантичка анализа)</i> . Монографија Института за српски језик САНУ, књ. 35. Београд: Институт за српски језик САНУ, 326 стр. (Ненад Ивановић)	223
<i>Етимолошки речник српског језика</i> . Св. 4: БЛ–БЉ (ур. Александар Лома). Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2023, 213 стр. (Вања Станишић)	229
Є. А. Карпіловська (ред.). <i>Лексикографична парадигма XXI ст.: теорија і методологія. До 100-ліття від дня народження Леоніда Сидоровича Паламарчука</i> . Київ: Інститут української мови НАН України, 2023, 596 стр. (Милена Д. Ивановић)	232
<i>Српски дијалектолошки зборник LXX/1 (2023): 869 стр.</i> <i>Српски дијалектолошки зборник LXX/2 (2023): 491 стр.</i> (Марина Јуришић)	238

Библиографија

Библиографија за 2022. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана Голубовић)	251
---	-----

Регистри

Регистар кључних речи LXXX књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	363
Регистар именâ LXXX књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	365

Вања С. Станишић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик с јужнословенским језицима

ПРЕДВУКОВСКИ КОРЕНИ ВУКОВЕ АЗБУЧНЕ РЕФОРМЕ

Као што је својевремено разјаснио Владимир Мошин, одсуство норме (тј. државне канцеларије) увек има за последицу дезинтегративне појаве у некој писмености. Дезинтегративни удар увек подразумева продор оригиналне језичке структуре. Рушење старе норме по правилу је удружено с неком туђом нормом, што се може објаснити интеракцијом различитих писмених система која долази до изражаја на граничном или периферном подручју одређене писмености. Графичка решења настала као резултат такве интеракције могу на крају да еволуирају у нову графичку норму дате језичке структуре. Све се то и десило у настанку савремене српске ћирилице, која у суштини представља завршни еволутивни ступањ описаног процеса.

Кључне речи: српска дипломатска минускула, босанчица, азбучна реформа Вука Караџића.

После реформе руског цара Петра Великог, који је почетком XVIII в. уместо црквенословенског језика и писма увео руски говорни језик и данас актуелну грађанску ћирилицу, стари књижевни језик је код православних народа који су припадали томе културном кругу постао „мртво слово на папиру“ и реформа језика и писма је постала неминовна код свих.

Као што је познато, идеолошки разлог за такав избор језика и писма било је знаменито Петрово западњаштво, надахнутост католичко-протестантском културом Запада, чији је интелектуалистичко-просветитељски дух тога времена кроз његову реформу постао космополитски модел за подражавање.

---

* vanjast61@gmail.com

Петрова реформа није наступила преко ноћи, већ као резултат постепеног отварања Русије према Западу. О томе доста говори и чињеница да ова реформа има претходника у Јурју Крижанићу и његовим реформаторским идејама. Иако је за покушај унијаћења цара Алексеја Михаиловича овај најпознатији језуитски мисионар у словенском свету провео 16 година у сибирском прогонству (1661–1676), све време је добијао државну плату од које је могао да живи и да се посвети писању. Његов најважнији пројекат био је замена црквенословенског језика пансловенским језиком на руској основи, као и реформа ћирилице по моделу „пиши као што говориш“. Својим делима *Грамматично изказанје об рѣском језику* и *Објаснѣнје вѣводно о писмѣ словѣнском*, која су постала доступна научној јавности тек у штампаној верзији 1859. и 1888,¹ он је антиципирао не само Петрову реформу него и касније латинизаторске захвате, укључујући Вукову ћирилицу с немачком јотом. Иако је био помилован тек после цареве смрти, чињеница да је у сибирском прогонству наставио да прима државну плату не представља изненађење. Прозападни интелектуални избор одиграо се у Русији управо за владавине цара Алексеја Михаиловича, који је први отворио врата продору барокне европске културе, од књижевне схоластике до примењене уметности. Од формално православних књижевника, образованих у духу западне схоластике, до разноврсних западњачких културних образаца – све је то била припрема за радикалну промену културних образаца нове, грађанске Русије, коју ће спровести царев најмлађи син, будући «император» Петар Велики.

Црквенословенска писменост није се угасила природним путем после вишевековне употребе, него је укинута вољом монарха. Зато није дошло до њеног еволутивног преображаја и укључења у графију и ортографију савремених народа који припадају грчко-словенском културном кругу. Та је традиција једноставно постала сувишно, „мртво слово на папиру“ за петровску Русију и то је био сигнал за напуштање и гашење ове традиције код свих осталих народа који томе културном кругу припадају.

Петрово чишћење историјског наслеђа из језика и писма заиста личи на остварење Крижанићевог унијатског програма. Једино што ће, у складу с духом нове епохе, на смену буквалном наметању црквене уније, у XVIII веку доћи унија вишег нивоа у виду култа западне просвећености – у којој ће поистовећивање петровске Русије са Западом имати за последицу управо оно на чему је радио Крижанић. У том смислу, симптоматично је да је традиционална култура у целини била окарактерисана као заостало и клерикално културно наслеђе и потиснута на периферију заједно са старим типом писма. Сумњу у чисто просветитељска начела овде побуђује чињеница да су „клерикалним“ словима била у првом

¹ О Крижанићевом идеолошком програму упор. Запольская 1996: 84–90.

ло је у административној употреби српску пословноправну писменост новоосвојених земаља западног Балкана и користило је у дипломатској преписци са суседним државама југоисточне Европе у којима се тада налазио знатан број високих државних службеника и званичника српског порекла. Упечатљив је пример српске дипломатске преписке између Османског царства и Угарске у XV–XVI в. у којој су Срби имали логичну посредничку улогу у дипломатским контактима.⁵ У новим условима, измештањем српске пословноправне писмености изван свог матичног подручја стварају се услови за мешање и обједињавање двеју варијанти ове писмености. Старије, српске дипломатске минускуле, која је тада постојала у својој босанско-хумској варијанти, и млађе, српске верзије црквенословенскога скорописа (брзописа), који је још увек чувао нека рашко-ресавска графичка решења. Како је показао Владимир Поломац (220), добру илустрацију укрштања тих одлика представља писмо Мехмед-паше Соколовића кардиналу Андрашу Баторију на чијој полеђини Мехмед-паша поручује Баторију *и цюмї поїллшє лїтгова :— свєлї срьбьскємь єзїкомь поїллі лнє фрѣшкїтї*.

У оквиру тих мешовитих одлика српске пословноправне писмености Портине канцеларије превагу ће у целини однети домаће језичке и графичке црте. То у првом реду важи за превласт домаће минускуле, док ће се рашко-ресавске и црквенословенске одлике, оставши без културнополитичког и државног ослоња, постепено иначе затворити у црквене кругове. Исламизација дела старог босанско-хумског племства после слома босанске државе допринеће не само очувању извесних старих државних установа у новим условима, него и постепеном продору народних језичких одлика у писмо. Османске власти су тако омогућиле и обезбедиле вишевековни континуитет ћириличног писма у исламској средини и допринеле да ово старо државно писмо Босне и Хума током следећих векова остане у административној употреби и дипломатској преписци, и да се тако учврсти као општенародно писмо свих трију конфесија.⁶

Особен графички облик овога ненормираног регионалног типа ћирилице подстакао је његово различито тумачење и различито именовање у научним круговима. Најпознатији је назив *босанчица*, који је при крају XIX века био употребљен као аустријски идеолошки пројекат – као покушај да се она представи као аутохтоно старобосанско културно обележје. Назив *босанчица* временом је стављен у реалне историјске и палеографске оквири. По своме облику то је оригинално пословно писмо средњовековне Србије (српска дипломатска минускула⁷), које је било званично

⁵ Чему је иначе посвећена најновија књига В. Поломца (Поломац 2023).

⁶ Станишић 2015/2: 105–106; Накаш 2010: 81.

⁷ Упор. Станишић 2015/1.

уведено у босанској држави краља Твртка у време његовог проглашења за краља. Иако су постојали регионални типови овога писма, у препознатљив општи инвентар босанчице обично се убрајају све оне графичке одлике које су биле присутне у Милутиновој Врхлабској повељи (1302), која се узима као пример коначног уобличења рашкога пословног писма и којима се на хумско-босанском тлу придружио, у немањићкој Србији давно напуштени, архаични штокавски знак „ђерв“ (ѣ).

Фактички, најстарији тип српске редакције старословенског језика, који представља верну транслитерацију глагољице ћирилицом, којем је слово ѣ давало народни штокавски, а једнојеров правопис с ѣ старосрпски државни карактер,⁸ и који је од XIII в. остао да живи у Босни и на Приморју, транскрибован је у Босни у другој половини XIV в. словима рашкога пословног писма. Даља судбина овога писма у каснијим вековима водила је његовом све тешњем везивању за народни језик и спонтаном упрошћавању инвентара његових знакова, али и све изразитијем графичком удаљавању од развојних токова ћириличке писмености. С престанком рада цариградске словенске канцеларије ова ћирилица се графијско-ортографски коначно претвара у један осамостаљени и посебни локални тип писма, тзв. *зајадну ћирилицу*,⁹ *босанчицу*, или пак *босанску буквицу*, како ју је именовао Вук Караџић. По речима Лејле Накаш „то посебно вриједи за ћирилицу западнога типа од половине XVI столећа, док нпр. писмо дубровачке канцеларије, па и већина цариградских аката, и даље показују повезаност с класичним типом средњовјековне дипломатске минускуле“.¹⁰

Као што је својевремено разјаснио Владимир Мошин, одсуство норме (тј. државне канцеларије) увек има за последицу дезинтегративне појаве у некој писмености.¹¹ У складу с временом у којем је живео, Мошин је те појаве назвао „револуцијама“ и препознао их као центрифугалне силе – ударе на јединство у одсуству опште политичке (= државне) идеје. Дезинтегративни удар увек подразумева продор оригиналне језичке структуре. Рушење старе норме по правилу је удружено с неком туђом нормом, што је Барбара Ломађистро објаснила феноменом „графичке коине“, тј. интеракцијом различитих писмених система која долази до изражаја на граничном или периферном подручју одређене писмености.¹² Графичка решења настала као резултат такве „графичке коине“ могу на крају да еволуирају у нову графичку норму дате језичке структуре. Све

⁸ Упор. Станишић 2020/1.

⁹ Решетар 1933: 123; Станишић 2016: 143.

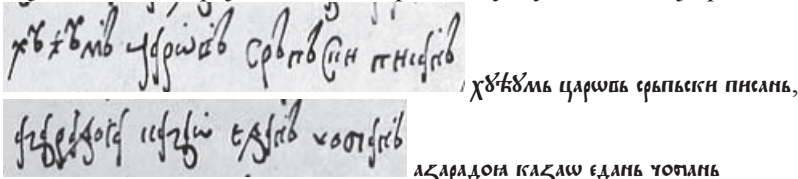
¹⁰ Накаш 2010: 27; Станишић 2015/2: 108.

¹¹ Упор. Мошин 1964.

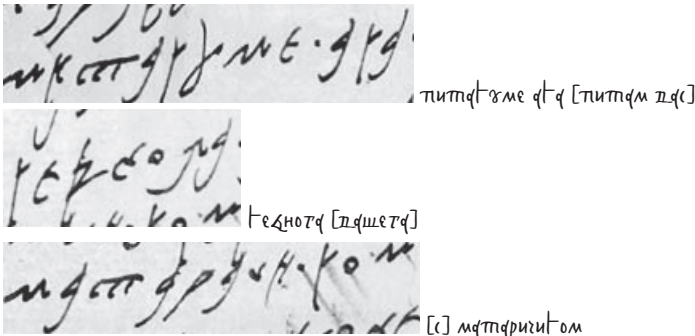
¹² LOMAGISTRO 2004: 458.

се то и десило у настанку савремене српске ћирилице, која у суштини представља завршни еволутивни ступањ описаног процеса.

Праву ризницу драгоцених података о поменутој интеракцији различитих графичких модела представља књига Лејле Накаш *Језик и графика крајишничких њисама* (Накаш 2010). Из ње су узети сви примери из преписке османских крајишких капетана. Средњовековна графичка норма у виду старијег домаћег пословног писма (дипломатске минускуле), ту се препознаје у присуству јотованих лигатура **ѡ**, **ѣ** чак и онда када су оне оставиле само посредне трагове. На самом почетку XVI в, писмо Мехмед-бега Исабеговића, господара „Херцегове земље“, којим он 1507. обавештава Дубровчане како има *хѣѣѣѣѣ царѣѣѣ срѣѣѣѣѣ писѣѣѣѣѣ*, представља још увек очувану минускулу с лигатуром **ѡ** и старим знацима **ѡ**, **ѣ**, **ѣ**, **ѣ**, као и старим „непалаталним“ правописом без обележавања меких [љ, њ], који ће остати трајна одлика ћирилице у муслиманској средини.

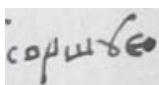

Крајем XVII в. (1695), у писму Реџеп-паше, новог господара Херцеговине, све су лигатуре декомпоноване и у процесу распада. Пада у очи десемантизација лигатуре **ѡ** која се претворила у групу [jо]: **ѡѡ**, **ѡѣ**, **ѡѣ**, **ѡѣ**. То је и време коначног ишчезавања **ѣ** у босанџици.

Псеудолигатура **ѡ**, која је иначе много старија од јотованих лигатура **ѡ**, **ѣ**,¹³ имала је знатно другачију судбину. Знатно дуже се одржала и то на читавом простору употребе ове „западне ћирилице“. При томе је њена десемантизација најпре почела од њеног немотовисаног облика. Врло рано се преобразила у лигатурни спој **ѣ+ѡ**. У XVI в. постоје потврде за такав преображај и на истоку и на западу:

¹³ Упор. Станишић 2004: 385, 389.

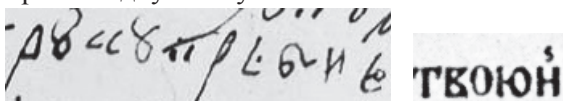

сршѣо (у писму Емина новског Дубровчанима);

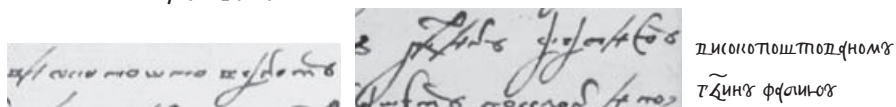

земѣо (у писму бихаћких грађана¹⁴ из 1520).

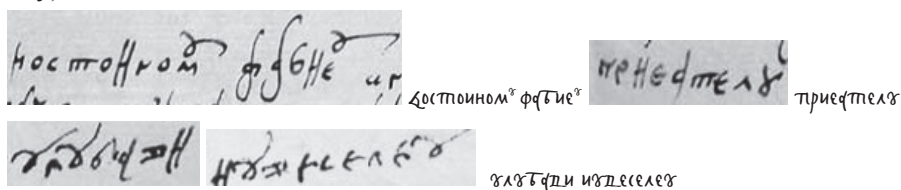
Крајем XVII в. у писму Драчевског џемата Дубровчанима то је већ поста-ла ознака за групу [jo] (рѣки прѣтио), исто као и 1630. код босанског фрањевца Стјепана Матијевића,¹⁵ код којег је то пробило као већ одомаћена графичка одлика (у облику традиционалног слова њ) иако је он ову своју пропагандну књигу штампао класичном лигатурном ћирилицом.

Конечно, ишчезавањем јотованих лигатура настаје природна потреба за графичком еманципацијом јотације и такво ново рукописно решење сло-ва њ (Ѣ+о) логично се претвара у јоту. Најпре заједно с дијакритичким кружићем (остатком другог дела слова њ) као у писму из Ливна из 1558. Насуф-ћехаје млетачкоме заповеднику Фабију Каналу, у којем се среће и распад слова џ у групу шп:

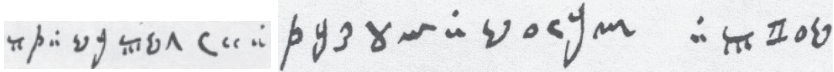
Одатле је логичан следећи корак осамостаљење слова Ѣ као по-зиционе ознаке за јоту, која може а и не мора бити посебно графички маркирана, чији се најранији примери срећу управо средином XVI в. на истом простору (писма Цафер-бега и Синан-војводе истоме Фабију Ка-налу):

¹⁴ Борџић 1971: 472. Из исте је године такав облик лигатуре њ потврђен и код једног од писара дубровачког Либра од мнозијех разлога (PASKOJEVIĆ 2021: 137).

¹⁵ ИСПОВЈЕДАШНИК славянъ из православнихъ мѣстечка по П. СѦ. Мещрѣ Неронимѣ Панормитанѣ реда приповиѣдалца св. Доминика. Принесен оу незику косански трѣдом п. ѡ. ф. Стјепана Матинѣвића Соланинина, реда с. Франциска Мале кратке окладжѣвѣкихъ, државе Косне Арѣгентине, Приповиѣдалца. In Roma, nella Stampa della S. Cong. de propag. Fide, 1630. [слободан ел. доступ].

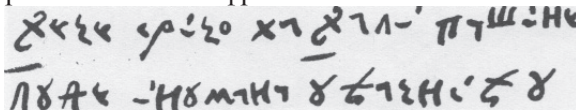
Таква се „јота“ налази у и двама примерима „босанске буквице“ која је објавио Вук Караџић.¹⁶ У писму Али-паше Ризванбеговића Његошу то је само позициона ознака за јоту:

пријетелски [поздред]

рѣзъмиеоѣм ѡтпое [нѣин]

У писму „Турчина Турчину“, пак, налази се не само графички еманципована јота у виду „широког €“, него и раздојено обележавање африкатског пара [h-ħ] (k-ġ) упркос томе што аутор у своме говору није имао четворочлани систем африката.

ѣеѣ срѣо хѣѣли пѣшине лѣде ѡнѣмѣѣ ѣ ѣѣниѣѣѣ

Такав је систем, као што је било речено, израстао на основу минукулне лигатурне ортографије. Иако је током XV в. лигатурна ортографија познога рашког типа с доследним обележавањем меких [љ, њ] помоћу јотованих лигатура доспела чак до Стона (Пељешца), јотоване лигатуре тада већ остају без ослонаца и подршке у самој Рашкој, која услед својих светогорских интеграција напушта своје старо пословно писмо.

[ѣѣ] брѣти неговѣ ѡбѣлѣни ѡд // ѡбѣрѣмѣ ѣниѣниѣмѣ ѣѣ бѣѣ[мо]¹⁷

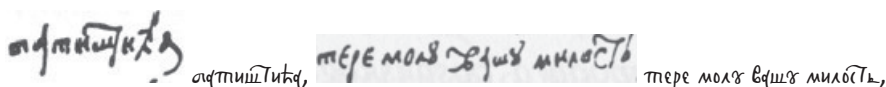

У дубровачкој канцеларији XV века већ се појављују и нове, типично црквенословенске алогографске варијанте иницијалног и унутрашњег [в, т]: **ѣ** / **ѣ**, **ѣ** / **ѣ** (ѣ / ѣ, т / т).¹⁸ Међутим, то ће остати само случајан и маргиналан продор неких одлика црквенословенске ћирилице, о чему сведочи и пример Гази Хусрев-беговог писма Дубровчанима из XVI в. с иницијалном «витом» (ѣ) и високим **ѣ** (нпр. у декомпонованој групи **ѣѣ** на месту некадашњег **ѣѣ**), док су облици лигатуре **ѣ** (чији је први део претворен у дијакритичку црту) и слова **ѣ** (у виду наопако окренутога положеног **ѣ**) истоветни оним решењима која се налазе у дубровачкоме Молитвенику из 1512.

¹⁶ Упор. Ђорђевић 1971: 459.

¹⁷ Из писма католичке братовштине у Стону (XV в.), Ђорђевић 1971: 443.

¹⁸ ŽAGAR, Paskojević 2014: 232.

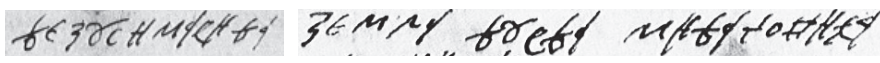

 отпущитица, тере мола вша милоста,
 едина прицель, кога се мѣ [мола]

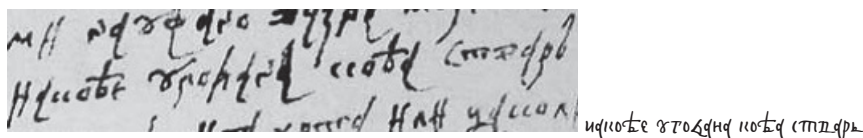
НАПШМОЖЪ МШЮ

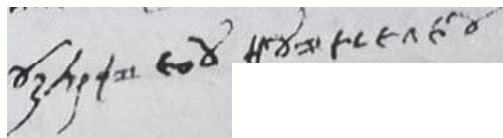
Такав облик слова **н** појављује се само у тексту Молитвеника, а не и у азбуци приложеној на крају књиге. Али се такав исти облик налази и код првог писара Либра од мнозијех разлога, онога чија су слова иначе обликом најближа уставно-минускулној форми дубровачкога Молитвеника.¹⁹ У дубровачком Либру, пак, пада у очи још један детаљ. Међусобно искључивање слова **ѣ** и јотованих лигатура. Ниједан од писара Либра који имају лигатуре нема **ѣ**, а онај један писар који га има, има још само раније описано деформисано **н** () које, као што је већ речено, првобитно можда и није било јотована лигатура. Такав систем припада западном (далматинско-крајишком) типу ове ћирилице у којој, по свему судећи, никада није ни било јотованих лигатура и у којој је слово **ѣ** стога природно еволуирало у знак за јоту (с исходиштем у изворном икавизму читаве те области).

Један од најранијих примера с **ѣ**-јотом у оквиру старогa непалаталног правописа (без обележавања меких [љ, њ]) потврђен је већ 1507. у католичкој средини – у Пољичким исправама.²⁰

 ѣзвѣ и мѣриѣ, землѣ ѣзрѣдѣ мѣдѣнолицѣ

У Пољицама суседном Клису, **ѣ**-јота је потврђена 1558. у алографији с **ѣ/н**-јотом:

 мѣриѣ ѣзрѣдѣ мѣдѣнолицѣ

 ѣзрѣдѣ мѣдѣнолицѣ

ѣзрѣдѣ мѣдѣнолицѣ

¹⁹ Упор. PASKOJEVIĆ 2020: 135.

²⁰ Примери из Пољичких исправа узети су из књиге коју је приредио Мехмед Кардаш (Poljičke isprave I, 2021).

2) Графичка еманципација протовуковске јоте остварена је на различите начине, при чему су најмаркатнија два решења: *џ* као јота у источним крајевима и претварање слова *џ* у знак за јоту доследно спроведено на западном, крајишко-далматинском подручју.

3) Коначно, у католичким срединама биће остварена и графичка еманципација меких сонаната [љ, њ] првобитно по моделу италијанске латинице (помоћу палаталне дијакритике). Као што је на почетку било показано, Јурај Крижанић, који је такав модел био применио на црквенословенску ћирилицу, користио је протомркаљевска решења помоћу *љ* (*љѝа, љѝе, њѝа, њѝе* ИТД).

Иако ће се наше старо пословно писмо у овом погледу управо професионално затворити и тако постепено ишчезнути, његове ће структурне особине преживети и фактички ући у основу актуелне реформисане српске ћирилице. Као што смо овде могли да видимо, Вукова азбучна реформа има у суштини ослонац у вишевековној писменој пракси Срба „трију закона“ чијем је обједињавању била посвећена и његова реформа језика. У том смислу, можемо рећи да сви оригинални знаци српске ћирилице, који се традиционално приписују Вуку Караџићу, имају предвуковске корене. Два су извора тих оригиналних знакова и могу се условно назвати „источним“ и „западним“. На једној страни, то су африкате *ћ, ђ, њ* које су одликовале српску писменост давно пре Вука, и које су као такве разумевали и прихватили и противници Вукове реформе, иако је Вук нормирао коначну графичку разлику између *ћ – ђ*. На другој страни су слова *љ, њ, ј* којима је порушена структурна веза с традиционалном ћирилицом, али њихове гласовне вредности у ћирилици није први издвојио Сава Мркаљ, како се обично мисли, него Вукови „Срби закона римскога“, тј. наши католички кругови, у првом реду Дубровчани и босански фрањевци, који су ту пренели структурне одлике италијанске латинице. Како год било, то је био онај мост који је омогућио неким од најистакнутијих представника ондашњих Срба „других закона“ да тако уђу у српску културу и да у њој оставе свој неизбрисив траг.

Цићирана лиџераџура

ДАВИДОВ, Динко. *Српска уметничка ћирилица. Калиграфија Захарија Орфелина.*

Књ. 57. Фототипско издање. Београд: Балканолошки институт САНУ, Просвета, 1994.

[DAVIDOV, Dinko. *Srpska umetnička ćirilica. Kaligrafija Zaharia Orfelina.* Knj. 57. Fototipsko izdanje. Beograd: Balkanološki institut SANU, Prosveta, 1994]

ЂОРЂИЋ, Петар. „Историја српске ћирилице“. *Палеографско-филолошки њприлози.* Београд: Завод за уџбенике, 1971.

[ĐORĐIĆ, Petar. „Istorija srpske ćirilice“. *Paleografsko-filološki prilozi.* Beograd: Zavod za udžbenike, 1971]

- ЗАПОЛЬСКАЯ, Н. Н. „«Общеславянский» литературный язык: модели Ю. Крижанича (XVII в.) и М. Маяра (XIX в.)“. *Славяноведение* № 1 (1996): с. 83–94.
- [ZAPOL'SKAĀ, N. N. „«Obšeslavânskiĵ» literaturnij âzyk: modeli Ū. Križaniča (XVII v.) i M. Maġra (XIX v.)“. *Slavânovedenie* № 1 (1996): s. 83–94]
- МОШИН, Владимир. „Революције у историји српског правописа“. *Библиотекар*. 1964: стр. 465–475.
- [MOŠIN, Vladimir. „Revolucije u istoriji srpskog pravopisa“. *Bibliotekar*. 1964: str. 465–475]
- ПОЛОМАЦ, Владимир. *Српски као дипломатски језик у XV и XVI веку*. Крагујевац: ФИЛУМ, 2023.
- [POLOMAC, Vladimir. *Srpski kao diplomatski jezik u XV i XVI veku*. Крагујевац: FILUM, 2023]
- РЕШЕТАР, Милан. *Дубровачки зборник од год. 1520*. Посебна издања СКА, Философски и филолошки списи. Књ. 24. Београд, 1933.
- [REŠETAR, Milan. *Dubrovački zbornik od god. 1520*. Posebna izdanja SKA, Filosofski i filološki spisi. Knj. 24. Beograd, 1933]
- РЕШЕТАР, Милан. „Српски молитвеник од г. 1512“. У: М. Решетар и Ћ. Ђанели (ур.). *Два дубровачка језична сјоменика из XVI вијека*. Посебна издања СКА. Књ. 32. Београд, 1938: IX–142.
- [REŠETAR, Milan. „Srpski molitvenik od g. 1512“. U: M. Rešetar i Ć. Đaneli (ur.). *Dva dubrovačka jezična spomenika iz XVI vijeka*. Posebna izdanja SKA. Knj. 32. Beograd, 1938: IX–142]
- СТАНИШИЋ, Вања. „Старословенска двоазбучност и српска и хрватска редакција старословенског језика“. *Српски језик* IX/1–2 (2004): стр. 383–396.
- [STANIŠIĆ, Vanja. „Staroslovenska dvoazbučnost i srpska i hrvatska redakcija staroslovenskog jezika“. *Srpski jezik* IX/1–2 (2004): str. 383–396]
- СТАНИШИЋ, Вања. „О ‘српској дипломатској минускули’ још једном“. *Путивима српских идиома (зборник у част њ проф. Радивоју Младеновићу њоводом 65. рођендана)*. Крагујевац: ФИЛУМ, 2015: стр. 331–339.
- [STANIŠIĆ, Vanja. „O ‘srpskoj diplomatskoj minuskuli’ još jednom“. *Putevima srpskih idioma (zbornik u čast prof. Radivoju Mladenoviću povodom 65. rođendana)*. Крагујевац: FILUM, 2015: str. 331–339]
- СТАНИШИЋ, Вања. „‘Босанска буквица’ и Вукова ћирилица“. *Вук Стефановић Караџић (1787–1865–2014)*. Београд: САНУ, Научни скупови, Одељење језика и књижевности, књ. 27, 2015: стр. 105–114.
- [STANIŠIĆ, Vanja. „‘Bosanska bukvice’ i Vukova ćirilica“. *Vuk Stefanović Karadžić (1787–1865–2014)*. Beograd: SANU, Naučni skupovi, Odeljenje jezika i književnosti, knj. 27, 2015: str. 105–114]
- СТАНИШИЋ, Вања. „Ћирилица дубровачког молитвеника из 1512. године“. У: Јасмина Грковић-Мејдор, Виктор Савић (ур.). *Српски молитвеник. Сјоменица Милану Решећару (1512–1942–2012)*. Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, 2016: стр. 145–150.
- [STANIŠIĆ, Vanja. „Ćirilica dubrovačkog molitvenika iz 1512. godine“. U: Jasmina Grković-Mejdžor, Viktor Savić (ur.). *Srpski molitvenik. Spomenica Milanu Rešetaru (1512–1942–2012)*. Beograd: SANU, Odeljenje jezika i književnosti, 2016: str. 145–150]
- СТАНИШИЋ, Вања. „Ортографија и револуција – судбина руске ћирилице у реформаторским пројектима XX века“. *Српски језик* XXIII (2018): стр. 303–313.
- [STANIŠIĆ, Vanja. „Ortografija i revolucija – sudbina ruske ćirilice u reformatorskim projektima XX veka“. *Srpski jezik* XXIII (2018): str. 303–313]

- СТАНИШИЋ, Вања. „О старини једнојеровог правописа у словенској писмености“. У: Милан Радужко (ур.). *Стефан Немања: прейодни Симеон Мироточиви* (зборник радова). Беране: Епископија будимљанско-никшићка, Манастир Ђурђеви ступови, 2016; Београд: Институт за историју уметности, Филозофски факултет, Институт за српски језик САНУ, 2020: стр. 299–306.
- [STANIŠIĆ, Vanja. „O starini jednojerovog pravopisa u slovenskoj pismenosti“. U: Milan Radujko (ur.). *Stefan Nemanja: prepodobni Simeon Mirotočivi* (zbornik radova). Berane: Episkopija budimljansko-nikšićka, Manastir Đurđevi stupovi, 2016; Beograd: Institut za istoriju umetnosti, Filozofski fakultet, Institut za srpski jezik SANU, 2020: str. 299–306]
- СТАНИШИЋ, Вања. *Старе књиге Јагићеве библиотеке*. Београд: Савез славистичких друштва Србије, 2020.
- [STANIŠIĆ, Vanja. *Stare knjige Jagičeve biblioteke*. Beograd: Savez slavističkih društava Srbije, 2020]
- СТАНИШИЋ, Вања. „Загонетке старословенског *ђерва*“. *Српски језик XXV* (2020): стр. 113–124.
- [STANIŠIĆ, Vanja. „Zagonetke staroslovenskog *đerva*“. *Srpski jezik XXV* (2020): str. 113–124]

*

- JURIĆ-KAPPEL, Jagoda. „Matija Divković kao reformator ćirilice“. *Filologija* 63 (2014): str. 117–129.
- LOMAGISTRO, Barbara. „Paleografia e ideologia“. *Studi slavistici* I (2004): str. 127–138.
- NAKAŠ, Lejla. *Jezik i grafija Krajišničkih pisama*. Sarajevo: Biblioteka *Bosnistika*, 2010.
- PASKOJEVIĆ, Kristijan. „Grafija pisarskih ruku Libra od mnozijeh razloga“. *Croatica*, XLV (2021): str. 125–148.
- POLJIČKE ISPRAVE I. Iz zbirke Aleksandra Poljanića* (priređio Mehmed Kardaš). Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2021.
- ROGIĆ, P. „Jedna isprava pisana bosančicom u Senju 1720“. *Filologija* 3 (1962): str. 137–140.
- ŽAGAR, Mateo, Kristijan Paskojević. „Ćirilичке исправе дубровачке канцеларије XV. stoljeća između minuskule i kurziva“. *Filologija* 62 (2014): str. 221–247.

Вања С. Станишич
Београдски универзитет
Филолошког факултета
Кафедра српског језика с јужнословенским језицима

ДОВУКОВСКИЕ КОРНИ РЕФОРМЫ АЗБУКИ ВУКА КАРАДЖИЧА

Резюме

Как это в свое время пояснил Владимир Мошин, отсутствие нормы (то есть государственной канцелярии) в определенной письменности всегда приводит к дезинтеграционным явлениям. Дезинтегративное воздействие всегда предполагает проникновение в письмо местной языковой структуры. Как правило, разрушение старой нормы связано с какой-то чужой нормой, что можно объяс-

нить взаимодействием разных графических систем, выходящим на первый план в пограничной или периферийной области определенной письменности. Создаваемые в результате такого взаимодействия графические решения могут со временем перерасти в новую графическую норму данной языковой структуры. Все это имело место при создании современной сербской кириллицы, которая по сути представляет собой заключительный эволюционный этап описываемого процесса.

Ключевые слова: сербский дипломатический минускул, босанчица, реформа азбуки Вука Караджича.

Vanja S. Stanišić
University of Belgrade
Faculty of Philology
Department of the Serbian Language with South Slavic Languages

THE PRE-VUK ERA ORIGINS OF VUK KARADŽIĆ'S ALPHABET REFORM

S u m m a r y

As explained earlier by Vladimir Mošin, the absence of language standard (i.e. state office) always entails certain disintegrative occurrences in a literacy. A disintegrative impact invariably represents a resurfacing of the original linguistic structure. The dissolution of an old standard is as a rule associated with a foreign standard, which can be accounted for as an interaction between different writing systems, which is especially pronounced in bordering or peripheral area of a certain literacy. Graphic solutions created as a result of such interaction could eventually evolve into a new graphic standard in a given linguistic structure. All this has taken place in the course of formation of the contemporary Serbian Cyrillic script, which in essence represents the final evolutionary phase of the process herein described.

Keywords: Serbian diplomatic minuscule, Bosnian Cyrillic, Vuk Karadžić's alphabet reform.

ISSN 0350-185X, – Књ. 80, св. 1 (2024), стр. 25–54

UDK: 811.163.4'373.45

811.163.4'374.4(038)

COBISS.SR-ID 149557001

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2401025V>

Примљено: 4. јуна 2023.

Прихваћено: 13. фебруара 2024.

Оригинални научни рад

Марија Д. Вучковић*

Институт за српски језик САНУ

ЕТИМОГРАФСКА ОБРАДА КАЛКОВА У ЕТИМОЛОШКОМ РЕЧНИКУ ПЕТРА СКОКА**

У овом раду се разматра начин обраде калкова у *Etimologijskom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* Петра Скока. Будући да је средином прошлог века, у време када је речник настајао, домаћа лингвистичка терминологија из ове области била у почетној фази формирања, испитује се репертоар термилолошких и нетермилолошких средстава којима је Скок реферисао на процес и резултате калкирања. Иако главнину калкова чине лексеме, идентификују се и друге врсте калкираних језичких јединица чије је порекло било предмет разматрања у Скоковом речнику. Затим се утврђује које је типове података Скок наводио о калковима и процесу калкирања и испитује се место и функција калкираних језичких јединица у структури речничке одреднице. У закључку се, полазећи од анализе Скоковог лексикографског поступка, формулишу методолошке смернице које се тичу обраде калкова у етимолошком речнику.

Кључне речи: етимологија, лексикографија, етимолошки речници, калкови, преведенице, Петар Скок, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*.

1. Увод. О калковима постоји сразмерно богата литература¹ у којој се они разматрају како са теоријског аспекта тако и у конкретним језицима. Уочава се, међутим, да им се – у радовима који се баве методолошким питањима израде етимолошких речника или етимолошких сегмената одредница у речницима других типова – посвећује неуједначена па-

* Кнеза Михаила 36/1, 11000 Београд, Србија, e-mail: marija.vuckovic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је финансирало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-47/2023-01 од 17. 1. 2023. године, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

¹ За преглед литературе в. нпр. TURK 2013, WITZLACK-MAKAREVIĆ 2018.

жња. На пример, у *Оксфордском љиручнику лексикографије (The Oxford Handbook Of Lexicography)*, у поглављу о етимолошким речницима, калкови су крајње узгред поменути у одељку чији су предмет разматрања позајмљенице.² Са друге стране, у раду који се бави методологијом лексикографске обраде етимологије позајмљеница у *Оксфордском речнику енглеског језика (The Oxford English Dictionary)* калкови се разматрају равноправно са осталим лексичким категоријама које рефлектују утицај страних језика на енглески језик (DURKIN 2004).³ На средокраћи између ова два приступа налази се рад о етимолошком сегменту у српским описним речницима у којем се у уводу, у оквиру описа страних речи, равноправно говори о туђицама, позајмљеницама, преведеницама и семантичким позајмљеницама, али се даља анализа, у складу са природом анализираних грађе, тиче првих двеју категорија (Влалић-Поповић 2014).⁴ Може се, уопште узев, рећи да је место калкова у етимолошким речницима још увек недовољно истражена тема, а додатни изазов представља амбивалентна природа ових језичких јединица које су спој домаће грађе и страног утицаја. Оне се убрајају у јединице страног порекла, јер су настале по страном обрасцу, али због домаћег лика често остају непрепознате као калкови и третирају се као резултат унутрашњег развоја; с друге стране, језички облици настали без спољног утицаја могу бити погрешно означени као калкови, иако је реч о самосталним појавама које су се паралелно развиле у више језика (Будимир 1923; КЛАЈН 1971: 183–185; TURK 2013: 66–67; ЈОВАНОВИЋ 2014: 332). Ваљало би са методолошког становишта систематски истражити како су калкови третирани у досадашњој етимолошкој лексикографији и на основу тога направити смернице за њихову будућу обраду.

1.1. Петар Скок је на етимолошком речнику радио током четрдесетих и педесетих година прошлог века, све до своје смрти 1956. године, а речник је приређен и објављен под насловом *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Скок 1–4) тек 1971–1974. године (PUTANEC 1982: 445–449). Као што показује ниже представљени материјал, Скок је лексици која је настала калкирањем посветио велику пажњу у речнику, те је отуда немали број разматраних речи идентификован као калк. У чланку у којем је изложио свој поглед на место тог речника у контексту дотадашњих етимолошких истраживања и свој приступ речничкој концепцији и методологији лексикографске израде, Скок је, говорећи о богаћењу

² Уп. цитат: „There is no lack of (more or less etymologically oriented) dictionaries of borrowings, some of them including also loan translations (calques), semantic loans, and loan blends“ (BUCHI 2016: 342).

³ Уп. за сличан приступ и VIARO, Bizzocchi 2016.

⁴ О лексикографској обради калкова у описним речницима српског језика в. ЈОВАНОВИЋ 2014: 336–338.

лексикона позајмљеницама, поменуо калкове уопште у вези са утицајем суперстрата у којем је главни чинилац био престиж страних језика (Скок 1957: 10). Поред тога, изабрао је, између осталог, и један калк у мађарском да илуструје словенски утицај на источноевропски вокабулар, тј. на мађарски, румунски, албански и новогрчки (Скок 1957: 17). Пишући о Скоку као методичару у етимологији и творцу етимолошког речника, његов помоћник и приређивач речника за штампу, Валентин Путанец (1982: 443), осврнуо се и на Скоков приступ калковима: „Uz studij semantičkih paralela u Skokovoj etimološkoj metodi ide i studij kalkova koji također u čitavoj dostrukturalnoj lingvistici daje definitivna rješenja na semantičkom i morfološkom planu“.

1.2. У овом раду разматра се начин лексикографске обраде калкова у Скоковом етимолошком речнику, који је врло захвалан за ово истраживање јер пружа обиље грађе. У фокусу одељка који следи за уводом јесте начин на који Скок реферише на калкове и калкирање и репертоар термилошких и нетермилошких средстава који користи (т. 2). У следећем одељку се идентификују врсте калкираних језичких јединица чије је порекло обрађивано у Скоковом речнику (т. 3). Затим се разматрају различити типови података које Скок наводи о калковима и процесу калкирања (т. 4). И на крају, анализира се место и функција језичких јединица насталих репродуковањем страних узора у структури речничке одреднице (т. 5). У закључку се резимирају резултати спроведене анализе на основу којих су формулисана нека запажања о лексикографској обради калкова у етимолошким речницима (т. 6).

2. Начини реферисања на калкове и калкирање у Скоковом етимолошком речнику. Скок на различите начине реферише на језичке јединице настале калкирањем или на сам процес калкирања. Тако се у његовим одредницама уочава, с једне стране, употреба различитих блискозначних термина, а са друге, описно реферисање на резултат или процес калкирања. Употреба различитих синонимних термина карактеристична је за почетну фазу развијања терминологије,⁵ а на типолошку и термилошку

⁵ О стању у овом термилошком микросистему средином 20. века сведочи уводна реченица рада В. Виње о калковима у језику Марка Марулића: „O lingvističkoj pojavi, koju, u nedostatku vlastitog naziva, zovemo francuskim terminom *calque linguistique*“, malo se je ili nikako govorilo s obzirom na jezik naših pisaca“ праћена напоменом „Deanović je predložio *prevedena posuđenica* ili *semantička posuđenica*“ (VINJA 1951: 547). Поред овог, Виња у поменутом раду користи и следеће термине *calque* (без атрибута), *лексиколошки calque*, *фразеолошки calque*, *синџакџички calque*, *џучки calque* и *књижевни* или *учени calque*. У Скоковом раду, објављеном у истом зборнику у ком је штампан и Вињин рад, срећемо такође неадаптирани термин *calque linguistique* и његове врсте *лексички calque* и *синџакџички calque* (Скок 1951: 474, 483, нап. 144). У приказу овог зборника, осврт на Вињин рад И. Поповић (1951–1952: 332) завршава напоменом која се односи на терми-

дисперзију у овој области упућују и каснији радови о типологији калкова (в. МУЉАЧИЋ 1968; СЛАПШАК 1987: 18–20, 31–37; ТУРК 2013: 48–65).

У Скоковом речнику су заступљене две групе термина из ове области: у првој су они којима се означава резултат калкирања, а у другој они којима се упућује на процес калкирања. Унутар сваке групе, редослед навођења термина одређен је њиховом фреквенцијом по опадајућој вредности. Уочено је да се предложак за калкирање или језик из кога он потиче исказује различитим синтаксичким облицима, те се код најчешћих термина указује на врсте тих конструкција. Уколико постоје, за сваки једночлани термин наводе се двочлани или сложени термини које Скок користи за означавање посебних врста калкова и они се разматрају иза одговарајућих једночланих термина који улазе у њихов састав, а не на месту које би им следовало на основу фреквенције употребе. Будући да Скок често паралелно употребљава два термина, разматране су комбинације које се јављају приликом такве напредне употребе. На крају овог одељка идентификовани су типови израза којима Скок реферише на калкирање описно, а не терминима.

2.1. *Калк* и *и́реведеница* су основни и стандардни термини којима се означава језичка јединица настала калкирањем.⁶ Турк (2013: 64) указује на то да у литератури постоји паралелизам термина⁷ *калк* и *и́реведеница*, при чему неки аутори користе један, други други, а већина оба термина, и у том случају обично долази до извесног разграничења, те се термин *и́реведеница* везује за лексичке, а *калк* за фразеолошке и синтаксичке јединице. У свом етимолошком речнику Скок употребљава оба ова основна термина.

нологију и Вињину уводну реченицу: „Зашто се место тога [фр. *calque linguistique*] не би могло рећи *лингвистички калк* или просто *калк*?”

⁶ Судаћи према речницима лингвистичке терминологије, *калк* има примат јер је под том насловном речи појам детаљно дефинисан (СИМЕОН 1: 630–631; ПСЛТ s.v. *калк*; уп. и SSLT 1: 210 где се помиње једино тај термин), док се *и́реведеница* наводи у ПСЛТ I.c. као његов синоним без издвојене одреднице, а у Симеоновом речнику (2: 163) има своју одредницу у којој се најпре упућује на *калк* и потом даје кратка дефиниција. Уп. и РАДОВИЋ-ТЕШИЋ 2007: 66–67, 2008, где *калк* има своју одредницу, али не и *и́реведеница*. Исти је избор одреднице и у описном *Речнику српскога језика* (в. РСЈ 488 s.v. *калк*). ПСЛТ I.c. доноси и алтернативни термин *и́реводна ѿзајмљеница* као други синоним. Уп. и варијанту *и́реводна ѿзајмица* (Ивић и др. 2007: 182, 212). Симеон (2: 162–163) под насловном речи *и́реведен* наводи двочлани термин *и́реведена ѿосуђеница* заједно са енглеским еквивалентом *translation loanword* као Јесперсенов назив за *калк* и упућује на ту одредницу. Уп. и терминолошку варијанту *и́реведена ѿзајмица* (Будимир 1923: 210).

⁷ За терминолошки дублетизам у другим микросистемима у оквиру лингвистичке терминологије в. Ћорић 2008: 9–11.

2.1.1. *Преведеница* је најчешћи термин који Скок користи за калк (1–6). Муљачић (1968: 7) наводи да ју је управо Скок увео у употребу.⁸ Она творбено одговара другим терминима из области контактне лингвистике попут *усвојеница*, *џрилагођеница*, *џосуђеница* (Turk 2013: 64), *џозајмљеница*⁹ и номинацијски се делимично подудару са немачким термином *Lehnübersetzung* и енглеским *loan translation*. Стога Слапшак (1987: 20) сматра да је *џреведеница* калк са немачког.¹⁰ Рекцијски облик, којим се изражава реч која је послужила као предложак за калкирање или језик из кога предложак потиче, уз термин *џреведеница* може бити различит: генитив без предлога (1), *из* + генитив (2), *од* + генитив (3), *с* + генитив (4), *џрема* + датив (5), *за* + акузатив (6).

(1) U Kosmetu uz glagol *udāriti* može biti subjekt *kiša* (upor. arb. *bije shi*), *sneg*, objekt *penče* (*na jemenije*), *džatove* (*na pendžere*), *vėrgiju* (*na nārod*), *prange* »okovati nekoga« itd. Sve su to prevedenice tur. izričaja *s urmak*. (1: 438 s.v. **drijěti**)¹¹

(2) Odatle stari postverbal *slov »λόγος« u dvije prevedenice (calques) iz grčkog teološkog govora: *blāgoslōv* m = gr. εὐλογία = lat. *benedictio*, [...] *bogoslōv* m = gr. θεόλογος (3: 288–289 s.v. **sluti**)

(3) Poimeničen u određenom f *Slatkaja* (Srbija, Kragujevac, naziv livade), u sr. r. *slatko*, gen. *-oga* (Prčanj, istočni krajevi), prevedenica od gr. γλυκό. (3: 277 s.v. **slādak**)

(4) Prevedenica je s njemačkoga: *omalovažiti*, *-avati* »gering schätzen«. (2: 374 s.v. **māo**)

(5) Od *gospoda* noviji je deminutiv na *-ica*: *gōspodica* = *gospòdica* (Dubrovnik), prevedenica prema njem. *Fräulein* i tal. *signorina* (1: 594 s.v. **gōspōd**)

(6) neologizam *brzovoz*, s pridjevom *brzovozni* (željeznički termin) »roba koja se brzo otprema«, nekada, 1850, prevedenica za *Kurierwagen*, *Eilkurier*, *Eilwagen*; *parovoz*, prevedenicu za *Dampfwagen* (1862) zamijenila je *željeznica* (3: 582 s.v. **-vėsti**)²

Скок понекад користи и графичке знаке: знак = при чему се на првом месту, с леве стране знака једнакости, могу наћи и преведеница (2) и њен модел (7), као и знаке < (8) и > (9) за означавање порекла.

(7) U oblasti složenica s imenicom *bog* treba spomenuti najprije kršćanske prevedenice: [...] *deipara* = θεοτόκος f = *bogorodica* f (13. v.) [...]; *epiphania* =

⁸ Муљачић упућује на следећу потврду из Скоковог рада: „То је назив *prvi dan* за понедељак, који се говори на кварнерским оточима [...] То је prevedenica (calque linguistique) od furlanskoga *prindī* < *primus dies*⁵⁰ za *lūnis*“ (Скок 1953: 58).

⁹ О српским лингвистичким терминима на *-ица*, не само из домена лингвистике језичких додира, в. Порић 2008: 8; Влалић-Поповић 2017; Радић 2017.

¹⁰ Уп. и синтагму *џозајмљена џреведеница* (Slapšak 1987: 18).

¹¹ С обзиром на то да сви примери потичу из Скоковог речника, из библиографске парентезе изоставља се ауторово презиме и наводе се само број тома и страна.

τὰ θεοφάνεια = *bogojávljenje* (Vuk) za *vodokršće* (v.); θεοστυγής = *bogòmrzak*; θεόφορος = *bogonosac* (13. v., Vuk) (1: 180 s.v. **bògat**)

(8) Prema ovom tipu prave se i prevedenice *samostan* »manastir« < μοναστήριον, [...] *samodržac*, gen. -šca < αὐτοκράτωρ (3: 198 s.v. **sâm**¹)

(9) Prevedenica sintagme *non poter fare di meno > ne moći učiniti s(u) manje nego* »inače« (Marin Držić, Ančić, Banovac, Kadčić). (2: 374 s.v. **manjùrica**)

2.1.1.1. Термин *йпреведеница*, који као основни термин има хиперонимску вредност, улази у састав хипонимских термина који су по структури синтагме или сложенице и којима се означавају посебне врсте калкова: *синѿакѿичка йпреведеница*, *йолуйпреведеница* или *найола йпреведеница* и *дјеломична йпреведеница*. Треба напоменути да Скок не идентификује доследно ове и остале специфичне типове калкова (в. т. 2.1.2.1, 2.1.3.1), већ и за њих употребљава неки од хиперонимских термина.

2.1.1.1.1. Под термином *синѿакѿичка йпреведеница* подразумева се пренос организације унутар синтагме или унутар реченице из једног језика у други (уп. Турк 2013: 61, 95–99, 288–292).¹² Скок користи поминути термин да би описао резултате калкирања на плану синтаксе (10).

(10) Sintaktičke prevedenice: tal. *fare* u sintaktičkoj upotrebi prevodi se u jadranskoj zoni pri tvorbi faktitiva u vezi s infinitivima: *činiti čekati nekoga* (орченито Далмација), *da čini sjašiti čitavu regementu* (Tomiković); *fare* s prijedlogom *di* i imenicom prevodi se također (*fare di*): *činiti od manovala* »raditi kao (biti) radnik«, *činiti od advokata, od deputata* »biti advokat, poslanik«. Prevodi se *fare* kao objektivан глагол i на сјеверу као i у њемачком: *činiti kompliment nekome*. (2: 139 s.v. **konfät**)

2.1.1.1.2. Под терминима *йолуйпреведеница* и *найола йпреведеница* подразумева се врста калка у којем се један део преводи, а други преноси у непреведеном облику (уп. Турк 2013: 65, 78–81, 246–257). Према Турк (2013: 62), данас је за овај тип калка стандардни термин *йолуйпреведеница*, који користи већина аутора, а алтернативни термини су *йолукалк* и *йолујосуђеница*.¹³ Термини *йолуйпреведеница* / *йолукалк*, с једне стра-

¹² Следећи Муљачића (1968: 8, 14), Турк (2013: 70–71) употребљава термин *синѿакѿички калк*, док термин *йпреведеница* користи за јединице настале калкирањем унутар лексичке равни. Термин *синѿакѿички калк* наводи се у ПСЛГ s.v. *калк*, а *синѿакѿички калк* у SIMEON 2: 390 s.v. *sintaksni*. С друге стране, Клајн (1971: 179, нап. 52) сматра да је за појаве које излазе из лексичких оквира боље не употребљавати термин *калк*, док Мухвић-Димановски и Скелин Хорват (2006: 212) полазе од тога да су термини за речи страног порекла већином именице на *-ица* настале аналогijом према хронолошки најстаријем термину *йосуђеница*, те да се у ту структуру не уклапа, између осталог, назив *синѿакѿички калк*, а као системски доследнију алтернативу предлажу *синѿакѿичка йпреведеница*, што је терминолошко решење које је користио и Скок. Уп. Јовановић 2014: 332 за термин *сѿрукѿурни калк*.

¹³ Симеонов речник (2: 88) има само *йолукалк*, дефинише га као делимични калк (за термин *дјеломична йпреведеница* в. т. 2.1.1.1.3) и упуђује на термине *хибридна ријеч*,

не, и *ѿолуѿосуђеница* / *ѿолуѿозајмљеница*, с друге, фокусирају се на два процеса укључена у исту језичку појаву – први да се један део језичке јединице преводи, а други да се њен други део преузима у непреведеном облику. Скок користи синонимне термине *ѿолуѿпреведеница* (11) и *наѿола ѿпреведеница*¹⁴ (12), а у примеру (13) комбиновану форму насталу од ова термина.

(11) *mokritād*, gen. *-ādi* (Rab), poluprevedenica od tal. *umidità(de)* (3: 430 s.v. **-tād**)

(12) **malžena** ak. duala (1468, u glagoljskom rukopisu, jedina južnoslavenska potvrda osim steslav; smatra se bohemizmom) »muž i žena, conjuges«. [...] Nalazi se u svim sjeverozapadnim slavinaма. Prema Miklošiču je to složenica u kojoj prvi dio sadrži stvnjem. *mahal* »брачна veza«, danas nvnjem. *Gemahl*, prema *Gemahlin*, drugi je dio *žena* (v.). Bila bi to napola prevedenica prema njem. *Mahlweib* (2: 364)

(13) **svedūro** (Cres), poluprevedenica na pola od *tutto duro*. (3: 369)

Од наведена два термина која је Скок користио, сложеница *ѿолуѿпреведеница* је данас постала устаљена у лингвистичкој терминологији, док синтаagma *наѿола ѿпреведеница* није наишла на шире прихватање.

2.1.1.1.3. Термин *дјеломична ѿпреведеница* односи се на преведеницу код које долази до неког одступања од верне репродукције страног обрасца на структурној и(ли) семантичкој равни (уп. Муљачић 1968: 8; Turk 2013: 65, 76–79, 230–246), за разлику од *дословне ѿпреведенице* код које је остварен верни пренос на обе равни.¹⁵

Скок обично на термиолошком плану не улази у разграничења међу калковима која су заснована на степену верности преноса страног модела, већ користи неки хиперонимски термин са ширим опсегом значења. Међутим, у примеру (14) употребио је спецификовани израз *дјеломична ѿпреведеница* како би описао специјални случај лексеме настале комбинацијом превођења, паретимолошког преосмишљавања и еуфемизације.

(14) *bunaca* < mlet. *bonaza* = tosk. *bonaccia* (дјеломична prevedenica u eufemističkom pravcu od gr. μαλακία, apstraktum na -ia od pridjeva μαλακός »weich,

хибрид и калк. Термини *хибридна ријеч* и *хибрид* односе се на речи чији су саставни делови пореклом из различитих језика (в. SIMEON 1: 469–470 s.v. *hibrid*; 470 s.v. *hibridan*). Уп. и термин *хибридна сложеница*, према Вајнрајховом *hybrid compound*, као синоним термина *ѿолуѿпреведеница* (Муљачић 1968: 10; Turk 2013: 51). Према Турк (2013: 78, 247), *ѿолуѿпреведенице* су подгрупа *хибрида* или *хибридних сложеница*. Муљачић (1968: 14, 17) је као еквивалент немачког термина *Teillehnwort* (алтернативни немачки термин је *Teillehnübersetzung*, в. Turk 2013: 54, 62) користио термин *ѿолуѿосуђеница*, а навео је као његову алтернативу *ѿолукалк*.

¹⁴ Уп. Скок 2: 61 s.v. **katàlet** за израз *наѿола ѿпреведен*.

¹⁵ Алтернативни термини су *ѿриближни калк* (КЛАЈН 1971: 180, 181) или *неѿоѿиѿуни калк* (Turk 2013: 61).

mollis«). Prevedenica je stvorena na taj način što je grčka riječ bila shvaćena kao izvedenica od lat. *malus* s pomoću sufiksa *-aceus* (1: 236 s.v. **bùnaca**)

2.1.2. Говорећи о паралелизму између термина *калк* и *преведеница*, Турк (2013: 70–71) напомиње да је интернационализам *калк* мање спецификован и да покрива шири опсег значења.¹⁶ Већ је речено и да лингвистички појмовници дају предност термину *калк* у односу на термин *преведеница* (в. нап. 6).

Код Скока је термин *калк* други по учесталости, после термина *преведеница*, и јавља се у два облика, ортографски адаптираном – *калк* (15–19) и неадаптираном – *calque* (20). Рекцијски облик, којим се изражава страни предлог за калкирање, уз именицу *калк* може бити различит: генитив без предлога (15), *од* + генитив (16), *за* + акузатив (17) и *према* + датив (18).

(15) као придјев на *-nji* (< њн + -j): *bādnjī* samo u vezi s *dan* [...] i *veče* (*bādnje* ~), također bug. *bādni večer*. То је калк кршћанског термина *vigiliae* > фр. *veille de Noël* и значи дан или вече уочи Божића (1: 128 s.v. **bdjēti**)

(16) Калк од εὐσεβής је *blagočastan* (13. v.) »pius« = у црквеном језику *blagočestiv*, *-častiv* (Vuk) (1: 167 s.v. **blāg**)

(17) Odatle апстрактне именице *brātinstvo* (Vuk), *bratinština* (17. v.), *bratòvština* (16. v.), калк за lat. *fraternitas* »vrsta crkvenog društva« (1: 200 s.v. **brāt**)

(18) (фраза) *uzeti pik*, *imati pik na koga* »na nišan« [ovo germanizam — калк према нјем. *einen Pik auf jemanden haben* = »бити киван на кога«] (2: 655 s.v. **pik**¹)

Уместо предлога, Скок се служи и графичким знаком < за означавање порекла (19).

(19) калк *starogorica* (1876) < нјем. *Altholz* (3: 328 s.v. **stār**)

¹⁶ Термин *калк* уврштен је у наш највећи описни речник (РСА) на основу потврда из Вујаклијиног и Клаићевог речника страних речи и у њему се одређује као галицизам (од фр. *calque*), в. и Роговић 2005: 55, 60. Уп. фр. *calque* т. 'копија цртежа или било ког другог графичког дела, која се најчешће изводи на провидном папиру и омогућава преносење на други медиј', 'процес којим се добијају такве копије', *Papier(-calque* 'провидни папир који се користи за прецртавање', фиг. понекад пеј. '(сувише) верна репродукција', лингв. 'процес стварања речи или синтаксичке конструкције позајмљивањем значења или морфолошке структуре из другог језика' (TLFi). Према РСА 9: 126, лексема *калк* релативује три значења: прво значење има два подзначања – 'папир или тканина натопљена специјалним хемијским састојком која се ставља на цртеж да би се добила копија' и 'копија која се добија прецртавањем помоћу провидне хартије', друго значење је обележено као фигуративно – 'слепо, потпуно подражавање некога или нечега, обична патворина', а тек треће је лингвистичко – 'реч или израз настао превођењем стране речи или израза, дослован, слеп превод стране речи или израза'. Новији речници страних речи наводе два значења, прво које одговара другом подзначању првог значења и друго које одговара трећем, лингвистичком значењу (Клалн, Шипка 2010: 574), односно три, уз поменута два и фигуративно (Анић и др. 2002: 654). Описни речници мањег обима доносе само лингвистичко значење (РМС 2: 636; РСЈ 488).

Поред адаптираног облика, Скок још чешиће користи оригинални, неадаптирани облик *calque* (20), али готово никад самостално већ напредо са другим терминима, те ће о његовој употреби бити више речи у т. 2.3.

(20) Apstraktum na *-stvo pučanstvo* n (Dubrovnik) »1° opozicija *vlasteostvo*, 2° (na zapadu germanizam, *calque*) *Bevölkerung*«. (3: 70 s.v. **pûk**)

Забележена је и употреба неадаптираног облика у термилошкој синтагми *calque linguistique* иза термина *преведеница* (21). Одређење *linguistique* користи се стога што реч *calque* има и друга, нелингвистичка значења како у језику даваоцу тако и у језику примаоцу (в. нап. 16).

(21) **milicija** [...] Od lat. apstraktuma na *-ia militia* > tal. *milizia*, od *miles*, gen. *-tis* »војник«, можда i преко njem. *Miliz*, sa dodatkom *-ija* za kol. [...] Ovamo ide kao pučki narodni izraz balkanska prevedenica (*calque linguistique*) *vójno* m (Vuk) »муџ, maritus« (hipokoristik od stoslav. *voimъ* »војник«) > rum. *voină* »mladoženja« = rum. *mire* »zaručnik« prema f *mireasă* < lat. *miles*. Upor. za *nać Đurđa*, *vojna svoga*, *put ugarskijeh pođe strana* (Gundulić, *Osman* 387). (2: 424)

Ортографски неадаптирани облик *calque* и синтагма *calque linguistique* срећу се и у већ помињаном Вињином раду (1951), објављеном у време када је Скок радио на речнику (в. нап. 5), што сведочи о почетној фази преузимања страног термина. Ваља напоменути, међутим, да је тај термин и раније био присутан у домаћој научној литератури (уп. нпр. Будимир 1923), али је, судећи по начину на који га користе Скок и Виња, још увек био, готово тридесет година касније, недовољно широко прихваћен и устаљен, те се отуда код Скока јавља у двојној, неадаптираној и адаптираној форми.

2.1.2.1. Термин *калк* присутан је и у хипонимском термину синтагматске структуре *дјеломични калк* (22).¹⁷

(22) *čistunac*, gen. *-únca* »purist« (djelomični kalk prema *purist*) (1: 328 s.v. **čist**)

2.1.3. Термин *пријевод* (23) Скок користи много ређе него алтернативни парњак *преведеница* из исте творбене породице.¹⁸

(23) *Trnorižica* f (ime iz priče, prijevod njem. *Dornröschen*) (3: 504 s.v. **třn**)

Поменута разлика у учесталости употребе указује на то да Скок очито даје предност једнозначном термину *преведеница* у односу на полисемантични *пријевод* (који се као термин примарно везује за област

¹⁷ Поред овог термина, Скок је користио и термин *дјеломична преведеница* у истом значењу (в. т. 2.1.1.1.3).

¹⁸ О овом термину као преведеници в. СРЕПАЈАС 1978: 82, за његову употребу када се односи на калк в. и ЂОРЂИЋ 1958: 119.

теорије превођења, контрастивне лингвистике, двојезичне лексикографије и теорије књижевности).¹⁹

У Скоковом речнику термин *ѝријевод* користи се и у споју са неадаптираним термином *calque* (38).

2.1.3.1. Скок употребљава термин *ѝријевод* и у оквиру хипонимских термина *дослован ѝријевод*, *слободан ѝријевод*, *ѝлоуѝријевод* и *ѝријевод најола*.

2.1.3.1.1. Пренет у домен лингвистичког калкирања, термин *дослован ѝријевод*²⁰ био би значењски близак термину *дословна ѝреведеница* који се односи на врсту преведенице у којој се верно пресликавају страни обрасци на структурној и семантичкој равни (в. МУЉАЋИЋ 1968: 8; TURK 2013: 65). Скокову употребу датог термина илуструје пример (24).²¹

(24) *ćutek* se u Kosmetu konstruirao kao objekt uz *izesti: izèo ćutek od oca*. Та је метафора *doslovan prijevod* (*calque*) турске синтагме: *kötek jemek* »појести батине«. Ушла је и у hrv.-srp. саобраћајни језик са *batine* као објектом. (1: 361 s.v. **ćòtek**)

2.1.3.1.2. Примењен у домену калкирања, термин *слободан ѝријевод*²² највише одговара терминима *слободни калк* (КЛАЈН 1971: 181) или

¹⁹ Симеон (2: 180) наводи два значења термина *ѝријевод*: 'упоређивање и супротстављање двају или неколико језика са сврхом да се нађу семантичка подударња између њихових јединица, обично ради двојезичне лексикографије, ради поредбених семантичких истраживања и сл.' и 'преношење информације, садржане у датом говорном делу, средствима другог језика; налажење у другом језику таквих средстава изражавања која би осигурала преношење не само разноликих информација, садржаних у датом говорном делу, већ и најпотпуније подударање новог текста с првобитним и у облику (унутрашњем и спољашњем), што је нужно код уметничког текста, а такође код преношења на други језик појмова за које у њему нема устаљених израза итд.'. У описним речницима *ѝревод* се дефинише као 'текст преведен с једног језика на други' (РМС 4: 886; уп. и РСЈ 961). Као термин којим се означава резултат калкирања, *ѝр(и)јевод*, примарно помен аџи, постао је помен *resultativum*.

²⁰ Термин *дослован ѝријевод* Симеон дефинише у оквиру различитих одредница као буквални или ропски превод: механичку замену речи датог језика као еквивалента речи другог језика уз задржавање инојезичке конструкције (2: 180 s.v. *prijevod*), као превод којим се жели сачувати формална структура изворника и који се обазире више на језик са којег се преводи (2: 163 s.v. *prevòdenje*) или као превод на други језик реч по реч, без обзира на различитост граматичке структуре и идиоматске особености тих двају језика (1: 263 s.v. *doslovan*). Према појмовнику књижевних термина, то је превод који тежи да буде што вернији оригиналном тексту (RKT 600 s.v. *prevòdenje*).

²¹ В. и Ђорђевић 1958: 119, Будимир 1969: 200, КЛАЈН 1971: 180 за употребу овог термина када се односи на калк. Уп. Скок 1: 21 s.v. **àkràm** за израз *дословно ѝреводиѝти*.

²² Термином *слободан ѝријевод* се, према Симеону, означава превод који преноси општи садржај реченог или написаног на другом језику тако како га је схватио преводилац, не обазирећи се на нијансе мисли изражених језичким средствима изворног језика, то јест, смислено преношење без обраћања пажње на формално подударање између језика-изворника и језика-објекта (2: 180 s.v. *prijevod*), односно превод којим се не држимо тачно оригинала (2: 427 s.v. *slobodan*), већ се чува само његов основни смисао и који се

формално независни неологизам који представља тип лексичких иновација који изразом не пресликавају страни предлогачак, али им је он послужио као импулс за настанак (Turk 2013: 58, 61, 65, 81–84, 257–261). Следи пример употребе термина *слободан њријевод* у Скоковом речнику (25).

(25) Postanjem što se tiče morfologije, posve je jasan crkveni termin. To je postverbal od *vъzematī*, *-mljō* »tollere« kao *ujam*, *najam*, *zajam* od *jēti*. Semantički problem nije tako jednostavan. Miklošič je prevodio »sumptio carnis« i smatrao je kao opoziciju terminu *mesopust* [...], kada se poslije 40 dana posta (*quadragesima* > *korizma*) opet »uzimlje meso«. Tako shvaćen taj je crkveni termin, koji se nalazi samo u hrv. i slov., na teritoriju Oglejske patrijaršije i splitske metropolije, izoliran u kršćanskoj terminologiji kod Slavena. Nema mu analogije ni na istoku ni na zapadu. Kako je *vazam* objekt uz glagole *jesti*, *blagovati*, *učiniti* [...], | odnosi se na Isusovu posljednju večeru i prijevod je od hebrejskoga i aramejskog *pasha* = *pēsah*. Ta riječ u hebrejskoj religioznoj terminologiji znači svetkovinu u kojoj se slavi prijelaz Hebreja preko Crvenog mora i dolazak pod Mojsijem u obećanu zemlju. Značila je upravo »prijelaz, transitus, διάβασις«. U kršćanskoj je interpretaciji dobila simboličko značenje u tri pravca »1° pascha crucifixionis, πάσχα σταυρω̄σιμον, 2° pascha resurrectionis, πάσχα ἀναστάσιμον, 3° u interpretaciji sv. Augustina simbol sv. euharistije«. Slavensko se prevođenje drži ove interpretacije: *πάσχα ἀναστάσιμον* prevodi se u *Uskrснуће*. Treba dakle objasniti kako je došlo do tog slobodnog prijevoda. Što je bilo povod da se tako prevodi? [Usp. o *vazam* i pod *jeti*]. Jednako kao što je *nedjelja* slobodan prijevod od gr. ἄπρακτος ἡμέρα, za κυριακή, tako je i *vazam* slobodan prijevod koji se naslanja prema tome na naziv *Pascha*, običan kod svih Romana. (3: 569–570 s.v. **vāzam**)

2.1.3.1.3. Термини *ѡлоуѡријевод* (26) и *ѡријевод најѡла* (27) еквиваленти су раније помињаних термина *ѡлоуѡреведеница* и *најѡла ѡреведеница* (в. т. 2.1.1.1.2).

(26) **fedā** f (18. v.) »vjera, jamstvo«. Od tal. *fede* < lat. *fides*. Odatle na *-ati fidati se* (Perast), *besfideći se* (Kašić) »nepouzdvajući se«, poluprijevod od tal. *sfidarsi*. (1: 509)

(27) Koliko je lat. *manus* bila poznata u dalmatinskim gradovima, vidi se i odatle što je naša riječ *ruka* dobila romanske sufikse: deminutivni *-ūceu* > *-oč rokòč* (Rab), prijevod napola od vlat. *manūceu*, deminutivni naglašeni *-ellus*, *-ella*: *rùcelj* (Perast) = *rùcelj* »držak«, *rùcela* f (Sućuraj na Hvaru) »rukovet trave kao plašilo | na fronzati«. To je prijevod na pola od vlat. *manicella*. (2: 370–371 s.v. **mānīna**)

2.2. Уочљиво је, када се погледају појмовници лингвистичких термина и студије посвећене терминологији и типологији из области калкирања, да је терминима којима се означава процес калкирања посвећена мања пажња него управо разматраним терминима који се односе на ре-

---

обазире више на језик на који се преводи (2: 163 s.v. *prevođenje*). Према појмовнику књижевних термина, посреди је покушај да се у другом језичком медијуму створи такоређи слободно дело (RKT 600 s.v. *prevođenje*).

зултате калкирања. Спроведена анализа показала је да је Скок употребљавао различите термине који реферишу на процес калкирања.

2.2.1. Најчешћи термини које Скок користи да би означио процес калкирања јесу видски парњаци *īrevēsīūi* (28) / *īrevodīūi* (29). Значење ових глагола је шире, како у општем језику тако и у терминологији.²³

(28) Od lat. *Hilarius* < gr. Ἠλῆριος. То gr.-lat. svetačko ime prevedeno je na dva načina: *Ōbrad* (14. i 15. v., Dubrovnik), на -*ьс* > -*ас* *Obradьс* (14. v.), [...]; друга је prevedenica *Veselin* (1: 714 s.v. **Ilarij**)

(29) U 14, 16. i 18. v. prevodi se εἰκονομάχος у *ikonoborac* (1: 713 s.v. **ikon**)

Скок такође користи и глаголску именицу *īrevoђење*²⁴ да упути на калкирање (30).

(30) Određeni pridjev odatle *sabirni* neologizam je za prevođenje njemačkih složenica s prvim elementom *Sammel-*. (1: 202 s.v. **brāti**)

2.2.2. Како би описао процес калкирања, Скок понекад употребљава и термин *славизираīūi* (31).²⁵

(31) **Tēodor** m = *Teodora* f, osobna imena prema imenima bizantskih svetaca: Θεόδωρος, Θεοδόρα. Prema ruskom čitanju: *Feodor*, *Feodora*, rusko ime *Fjodor*. Slavizira se sa *Božidar* (v.) (3: 458)

Поред глагола, у Скоковом речнику забележена је и глаголска именица *славизирање* у значењу ‘калкирање’ (32).

(32) Zabilježiti još treba *rūcela* f (Sućuraj na Hvaru) »rukovet trave kao plašilo na fronžati« (v.), što je slaviziranje romanskog deminutiva *manucella »rukovet«. (3: 164 s.v. **rūcelj**²)

Треба нагласити да ове термине Скок користи и у ширем значењу, а не само да реферише на калкирање, в. нпр. 1: 118 s.v. **băš**, 558 s.v. **gédža**, 3: 196 s.v. **sàlt**.

Термин *славизираīūi* има шире значење, употребљава се и ван области лингвистике, а у примени у Скоковом речнику није везан само

²³ У цитираним описним речницима значење ‘пребацити из једног језика у други’ секундарно је и наведено као последње (PCJ 961 s.v. *īrevēsīūi*¹; уп. и PMC 4: 883–884 s.v. *īrevēsīūi*¹). Као лингвистичке термине Симеон (2: 163 s.vv. *prevesti*, *prevoditi*) их дефинише на следећи начин: ‘преносити писани или говорни текст из једног језика у други, тако да се задржи потпуно и исправно значење те речи или текста у другом језику; бавити се превођењем’.

²⁴ За *īrevoђење* као лингвистички и књижевни термин в. SIMЕОН 2: 163 и RKT 600.

²⁵ За глагол *славизираīūi* PMC 5: 836 упућује на *славенизираīūi* = *словенизираīūi* у значењу ‘(у)чинити кога Словеном по језику и обичајима, да(ва)ти некоме, нечему словенски облик, карактер, пословенити, пословењавати’ (PMC 5: 835; уп. и PCJ 1176, 1180 s.vv. *славизираīūi* (*се*), *словенизираīūi*). Уп. и *славизација* ‘пословењивање; наметање неког словенског језика, културе и обичаја несловенским народима и земљама; процес претварања или асимилације несловенског становништва у словенско’ (SIMЕОН 2: 423).

за термилошки микросистем калкирања. С друге стране, његова употреба је ограничена на словенски језички и културни простор.²⁶

2.2.3. Поред знатно чешће употребе именичког термина *калк* / *calque* у два вида, адаптираном и неадаптираном (в. т. 2.1.2, 2.3), Скок врло ретко користи глаголки термин *калкираиџи* (33).²⁷

(33) *-bran*, поименичен у другом дијелу композита *домобран* [...], *Србобран*, *грудобран*, и врло често у неологизмима: *кишобран*, *сунcobран*, *громобран*, *падобран*, којима се дијелом калкирају француске, талијанске сложене са *para-* у фр. и тал. у првом дијелу (1: 190 с.в. **бòрити се**)

2.2.4. Да би описао процес калкирања, у примеру (34) Скок употребљава термин *имиџираиџи*.²⁸

(34) У *Космету* се имитирају турске синтаге са *etmek* мјесто наших глагола: *чинџет пазар* »сјенкати се«, *чинџет* | *измет* »служити« (в. *измеџар*); у народној пјесми: *сеир чини лијепу Фату* према тур. *сеир etmek* »промастрати, гледати, фиксирати«, *ниџах (у) чинити дјевојку* »вјенчати«, *нијет (у) чинити* »наканити, намјеравати«. И нјемачко *machen* имитира се у *не чини ништа* < *es macht nichts*, мјесто *ништа за то* (1: 325– 326 с.в. **џиџ**).

Иначе, Скок овај термин најчешће користи у речнику за ономотопејска образовања (35).²⁹

(35) Ономотопејом *hrk* имитира се звук који настаје при брисању шмрклја из носа: *изрџнути (се)*, *изрџнџм* = (*из*)рџнут поред (*из*)рџнџт (*Космет*) »синоним: 1° *узеџнути се*, 2° *шмрџнути*«. (1: 682 с.в. **hrà**)

Дакле, глагол *имиџираиџи* у Скоковом речнику, осим по изузетку, не припада термилошком микросистему који се односи на калкирање, тако да се може сматрати крајње маргиналним чланом тог система.

²⁶ Уп. *SLAPŠAK* 1987: 20 за слично запажање о ограничениости примене термина *џосрбиџа* у домену калкирања.

²⁷ Према *РСА* 9: 128, вишезначни термин *калкираиџи* реализује следећа значења: 'снимати, снимити слику или цртеж на калку, (на)правити копију помоћу калка', фиг. 'слепо, потпуно подражавати (некога, нешто), ропски се угледати (на некога, нешто)', 'пренети, преносити из једног језика у други дословним превођењем, прековати'. Новији и обимом мањи *РСЈ* 488 наводи само ово последње, лингвистичко значење, док, с друге стране, старији речници страних речи нису имали ову семантичку реализацију (уп. *ВУЈАКЛИЈА* 2004: 378; *КЛАЋ* 1987: 649). *Симеон* (1: 631) дефинише овај термин као 'изражавати калком', а *калкирање* као 'преношење неких речи или израза из једног језика у други дословним превођењем'. Као и именица *калк*, и глагол је галицизам, од фр. *calquer* (*КЛАН*, *Шипка* 2010: 575). Уп. фр. *calquer* 'направити копију помоћу калка', фиг. понекад пеј. 'копирати, опонашати' (*TLFi*), 'позајмити као калк дословним превођењем' (*WIKTIONNAIRE*).

²⁸ Глагол *имиџираиџи*, према *РСА* 7: 711, значи 'чинити нешто по туђем узору, без властите стваралачке оригиналности, копирати, подражавати; опонашати нечија својства, поступке и др.' и 'представљати копију, лажну замену (нечега), имати, одавати изглед оригинала; патворити, фалсификовати'.

²⁹ У складу с таквом употребом је и значење термина *имиџираиџивна р(и)џеч* 'ономотопејска реч' (*СИМЕОН* 1: 521 с.в. *imitativan*).

2.3. Скок често паралелно користи два термина из домена калкирања и у овом одељку биће размотрено који се термини комбинују и којим се редоследом наводе.

Напоредо се употребљавају термини *преведеница* и *калк* с тим што се прво наводи термин *преведеница* који је праћен термином *калк*, датим најчешће у загради као додатно објашњење (36).

(36) U izvedenicama i složenicama ima također prevedenica (kalkova): *činjenica*, koja je poimeničenje participa perf. pasiva s pomoću *-ica*, odgovara posvema lat. *factum* > fr. *fait* (1: 326 s.v. **čin**²)

Много чешће се у оваквој напоредној употреби термин *калк* јавља у оригиналном облику *calque* (37) и у једном примеру *calque linguistique* (21).

(37) *ob(a)vezan*, poimeničen u prevedenici (calque) *obveznica* (neologizam zbog očuvanog *bv* mjesto *b*) »(posuđenica) obligacija (ŽK) < lat. obligatio (prema *obligati se*)« (3: 583 s.v. **vézati**)

Ређе се неадаптирани термин *calque* јавља напоредо са терминима *пријевод* (38), *превесџи* / *преводиџи* (39), али и у овом споју заузима друго место и најчешће се наводи у загради.

(38) Još valja zabilježiti značenje »bataliti, napustiti« u Kosmetu i *zabācīt, zabācim* »zaturiti, izgubiti« i prijevode (calques) iz turskoga *bācīt top* »bankrotirati« prema turskome *topi atmak, bācīt lakrđiju* »aludirati na što« prema turskome *laf atmak; puška baca* (također bug.) prema turskom *tüfenk atmak*. (1: 85 s.v. **bācati**)

(39) Od nvnjem. složenice *Sparherd*, prevedene (calque) *štednjak*. (3: 409 s.v. **špàret**)

Скок понекад уз глаголе *превесџи* / *преводиџи* наводи и као додатно објашњење адаптирани термин *калк* у загради (40).

(40) *črnorēp* = *crnōrep* (Vuk) pored *crnoguz* za ribu zvanu *ukljata* (v.) < lat. *oculata* a grčki *melanurus*, što se prevodi složenicom *crnorep* (kalk) (1: 277 s.v. **čfn**²)

Дакле, у свим наведеним комбинацијама на првом месту се јављају новоустановљени једнозначни термин *преведеница* или вишезначни термини *пријевод* и *превесџи* / *преводиџи*, док позајмљеница *калк* у оба своја вида, најстарији и најетаблиранији термин у овом домену, заузима друго место и најчешће се наводи у загради, како би се осигурала исправна рецепција текста.

2.4. У неким случајевима Скок не користи посебне термине да би упутио на процес калкирања, већ на то реферише описно конструкцијама: *а је створено према б* (41), *а је направљено према б* (42), *а је названо према б* (43), где је *а* *калк*, а *б* модел.

(41) Složenica *nočòbdija* m noviji je neologizam stvoren prema njem. *Nachtwächter*, od sintagme *noću bdjeti*. Za nju nema potvrda ni kod starijih pisaca ni u živom govoru (1: 128 s.v. **bdjèti**)

(42) *moreplovstvo* (Srbija, Milićević) napravljeno je valjda prema rus. *moreplavanje* (2: 455 s.v. **mõre**¹)

(43) U religioznoj terminologiji *čista srijeda* »početak korizme, kad se ne mrsi«, *čistí ponedánik* (Kosmet) »prvi ponedjeljak od časnih posta«, *čista nedjelja* (pravoslavci) »prva nedjelja časnog posta« (nazvana tako prema gr. ἡ καθαρὰ ἡβδομάς, prema grčkom su i ostali spomenuti termini) (1: 328 s.v. **čist**)

Скок може бити врло лапидаран у свом лексикографском изразу, као у примерима у којима је калкирање описано изразима *a за б* (44) или *a = б* (45).

(44) Nova se imena prave na *-ić*, *-ović*: *Vitezović* za *Ritter* (17. v.) (1: 707 s.v. **-ić**)

(45) Brojne su složenice iz sintagmi: od *bogom* ili *po bogu*: *bogòbrat* (Ljubiša), [...]]; *bogòmio* = *bogùmio* (17. v.) = θεόφιλος, također naziv za *babuna* (v.) (1: 180 s.v. **bògat**)

3. ВРСТЕ КАЛКИРАНИХ ЈЕЗИЧКИХ ЈЕДИНИЦА У СКОКОВОМ ЕТИМОЛОШКОМ РЕЧНИКУ. Скок у свом речнику разматра калкове који припадају различитим нивоима језичке структуре. Процес калкирања може укључити и структурни и семантички план, а може бити ограничен само на план значења.

3.1. Највећи број разматраних калкираних језичких јединица припада класи лексема и већина наведених примера илуструје такве калкове. То је сасвим разумљиво када се има у виду да је грађа изабрана и њена анализа спроведена у оквиру израде етимолошког речника.

3.2. Поред тога, Скок указује и на калкирање везаних творбених морфема – префикса (46) и суфикса (47).

(46) **pra-** ie., baltoslav., sveslav. i praslav. prefiks, prijetoj prema prefiksu *pro-* (v.) [...] Čest je u prevedenicama za njem. *Ur-*: *pračovjek* »Urmensch«, *pradomovina* »Urheimat«, *pralik* (Šulek) »Urbild«, *prašuma* »Urwald«. (3: 20)

(47) Od mađ. radne imenice *dobos* »dobošar« izvedene s pomoću sufiksa *-os* od *dob* »bubanj«. [...] Semantički prijelaz radne imenice > predmet kao opća imenica dogodio se na isti način kao u mađzarskom slavizmu *mészáros* < *męsarъ* (v.), u kojem je slavenski sufiks za radne imenice *-arъ* preveden na mađz. sa *-os* i dodan slavizmu. Isto tako je u mađz. *dobos* sufiks *-os* preveden s *-ar* i dodan imenici: *dobošar* »bubnjar«. Iz te radne imenice rekonpozicijom stvoren je primitivum *dòboš* »bubanj«. (1: 421 s.v. **dòboš**)

3.3. Поред једночланих лексичких јединица, Скок описује и калкиране синтагме (48) и фразеологизме (18, 24, 49). У литератури постоје разлике у типологији, терминологији и аналитичком приступу када су ове језичке јединице у питању. Тако Јовановић (2014: 332) користи термин *синџагмајски* или *сџрукџурни калк* који обухвата све јединице сложене језичке структуре укључујући и синтаксичке конструкције. Турк вишечлане изразе анализира на исти начин као и једночлане лексичке

јединице (2013: 211–261), а посебно издваја категорију фразеолошких калкова насталих пресликавањем страних фразеологизама које се остварује на семантичкој и синтаксичкој равни (2013: 65, 84–91, 261–279).

(48) Као *sintagma govori se prvi dan* (на Кварнеру, задарски оточи, Split) = *prvi dan*, gen. *prvoga dněvi* (Prčanj) = као сложенка *prvidan*, gen. *prvidna* (Stulić, Trogir) = *prvidan* (Dobrota, у говору старих жена) = *prvidan* (Lastva) = *prvidan*, gen. *prvidana* (и то у Prčnju) »понеђелјак«, преведеница је (calque) од *primus dies = lunae dies* (у tal. i retorom. нарјеђјима, furl. *prindi* »понеђелјак«). (3: 62 s.v. **prvi**)

(49) Ова именика ушла је и у фразу *nešto na čistac izvesti* (потврде од 19. в., Pavlinović) и *izaći na čistac* што је према Maretićу kalk од njem. *etwas in's Reine bringen, auf's Reine kommen*. (1: 328 s.v. **čist**)

3.4. О калкирању синтаксичких структура већ је било речи у вези са термином *синтаксичка преведеница* (в. т. 2.1.1.1.1).

3.5. Скок разматра и случајеве калкирања које не резултује новим јединицама на плану израза, већ се остварује само на плану садржаја, када се постојећим речима у језику примаоцу придружују нова значења под утицајем њихових еквивалената у језику даваоцу (50). Та врста калкова назива се *семантичким калковима*, *семантичким њозајмљеницама* / *њозајмицама* / *њосуђеницама* или *семантичким преведеницама* (Будимир 1923: 211; KLAJN 1971: 181; TURK 2013: 65, 91–95, 279–287; ЈОВАНОВИЋ 2014; ПСЛТ s.v. *калк*).

(50) **jütro** n (1500, Vuk) »matutinum«, baltoslav., sveslav. i praslav. (*jutro* pored **utro* i **ustro*). Значење »râl, gen. râli« је преведеница (calque) од njem. *Morgen* = srlat. *diurnalis*, oznaka је за onoliko zemlje koliko се може једним upregom изорати за један дан, тј. јутро, када се uprežu volovi, uzeto је по zakonu sinegdohe за cio дан. (1: 787)

4. ВРСТЕ ПОДАТАКА КОЈЕ СКОК ДАЈЕ О КАЛКОВИМА И КАЛКИРАЊУ У ЕТИМОЛОШКОМ РЕЧНИКУ. Скок даје различите врсте података о калкираним лексемама, њиховим страним моделима и самом процесу калкирања. Тај скуп података није исти за сваки калк, те степен информативности варира од случаја до случаја. Треба имати у виду да је сажетост израза један од битних узуса лексикографске обраде, те да је Скок за сваку разматрану језичку јединицу морао правити избор њему доступних података који му се чинио најрелевантнијим за дати случај.

4.1. Са становишта информативности основни модел етимолошке обраде калкова подразумева идентификацију калкиране језичке јединице и језичке јединице која је послужила као предлогач, као и језика којем предлогач припада. Како досад наведени примери показују, за већину калкова Скок наводи поменуте информације.

4.1.1. За поједине калкиране језичке јединице, међутим, неки од наведених елемената етимолошког описа недостаје. У примеру (51) Скок

даје поменуте податке за калкирани префикс, али за лексеме у којима се тај префикс јавља не наводи ни модел ни језик давалац.

(51) Prijedlog *nad* se veže kao i *pod* sa prijedlogom: *iznad*. [...] Kao imenički prefiks prevedenica je (calque) za gr.-lat. *archi-*, njem. *ober-*, mađ. *fő: nădbiskup, nadcestar, nadsavjetnik*. (2: 496 s.v. **na**²)

За поједине калкове Скок идентификује језик из кога потиче предложак, али не и конкретан језички облик који је послужио као узор (43, 52).

(52) apstrakta *zločinstvo* i *dobročinstvo* stvorena su prema грчком i drugim jezicima (1: 326 s.v. **čin**²)

Има примера (13, 53, 64) у којима Скок наводи језичку јединицу која је послужила као образац, али не експлицира језик из којег је та јединица.

(53) *uskogrudan*, prevedenica od *engherzig, engbrüstig, morèuzi* m pl. »morski tjesnac«, prevedenica od *Meerenge* (3: 553 s.v. **üzak**)

У примеру (54) информација о страном моделу је имплицитно саопштена, тако што је Скок у семантичкој дефиницији калка употребио стране речи према којима је начињен калк, и то без информације о језику коме припадају.

(54) *Ovamo* idu prevedenice gramatičkih termina: *imenica* »nomen, ђвоца«, *zaimе* »pronomen«, danas *zamjenica*. (1: 718 s.v. **ime**)

Има примера (55) у којима се не наводи ни модел ни језик давалац, већ уместо тога позајмљеница пореклом од тог модела.³⁰

(55) *oblikovati* (kalk za *formirati*) (2: 300 **lik**³)

4.2. Важан елеменат описа калкирања јесте опис начина на који се одређена језичка јединица на структурном плану пресликава из једног језика у други. Да би се осветлио тај аспект, неопходно је анализирати с творбеног становишта и калк и његов модел и указати на њихова структурна подударана (в. TURK 2013: 292–316). Треба имати у виду, и о томе ће бити више речи у т. 5.1, да калкови могу имати различиту позицију у одредници и да од те позиције зависи у којој ће мери бити спроведена њихова творбена анализа.

Уколико је калк носилац одреднице, његова ће творба бити подробно анализирана (56).

(56) **prīča** f (Vuk) = *pritač* [...], stcslav., bug., polj., ukr. i rus., »pripovijetka«. Nije praslavenska riječ nego je kršćanska prevedenica od gr. παραβολή, stvorena od prevodilaca Sv. pisma za pojam Isusovih parabola od prefiksa *pri* i prslav. korijena **тъk-* od *tači, taknuti* (v.), upravo **pri-тъk-l, -la*. Prvobitno je značenje »poređenje,

³⁰ О паралелном постојању позајмљеница и калкова као критеријуму за идентификовање калкова в. TURK 2013: 170–174. О њиховом односу в. и KLAJN 1971: 182.

prilika, primjer«*», kao u pridjevu tākmen od *takma + -en »jednak« u starijem jeziku, danas poimeničenom na -bc > -ac tākmac, na -ica tākmica »natjecanje«, danas utakmica, odatle tākmičiti se. Konkretno značenje vidi se još u slov. na pričō biti »biti nazočan, tj. u doticaju«.* (3: 40)

Будући да Скок разматра са творбеног становишта целу лексичку породицу речи чију етимологију обрађује (СКОК 1957: 14, 19–20; PUTANEC 1982: 441–442), и творба преведеница је осветљена уколико оне припадају лексичкој породици чије се порекло разматра. Да би се у потпуности илустровао начин на који Скок обрађује преведенице са творбеног аспекта, потребно је навести дуже исечке његових одредница, али и цитирани примери садрже поједине елементе творбене анализе калкова као изведеница са одређеним суфиксима (15, 36), сложеница (41, 75) итд.

Уколико калк није део лексичке породице чије се порекло испитује, већ има неку споредну, поредбену функцију у одредници (нпр., синоним је у семантичкој дефиницији неке анализиране речи), тада његова творба није предмет анализе (57).

(57) **epistola** f (16. v., prema lat.) [...] »(prevedenica) poslanica«. Od gr. ἐπιστολή > lat. *epistola* (prefiks ἐπί i στέλλω »šaljem«). (1: 492–493)

Поред творбе преведеница Скок анализира и порекло и творбу њихових страних предлогака. Они су предмет творбене анализе пре свега у одредницама у којима се јављају у примарној улози етимона позајмљеница чије се порекло разматра, али су истовремено и узорци по којима су начињени калкирани синоними тих позајмљеница (57, 69).³¹

У примеру (58) Скок пореди структуре калка и његовог модела.

(58) **krajegranesje** n (rukopis, 15. v.), prevedenica od gr. složenice ἀκροστιχίς > tal. *acrostico* (riječ internacionalna) »sastav stihova tako da počeci sačinjavaju riječ ili rečenicu«. Pridjev ἄκρος преводи се са *kraj*, а στίχος са steslav. *granъ* = *grano*, gen. *-ese* »στίχος, versus«, *-je* је колективни суфикс; *granъ* = *grano* не постоји у hrv.-srp., него у češ. *hrany*, у оба lužičko-srp. jezika i у polapskom: *hrono*, *grono* »govor, rečenica«, у prasrodstvu s lat. *gratia*. (2: 177)

4.3. Будући да разматра порекло речи која је послужила као модел за репродуковање калка, у Скоковим одредницама наилазимо на ланчане калкове, тј. случајеве када је и образац према коме је настао калк по свом пореклу, ближем или даљем, такође преведеница (59, 78). У таквим случајевима, Скок идентификује један или више посредничких језика и првобитни језик узор.³²

³¹ О односу позајмљеница и калкова као синонимних парова в. TURK 2013: 170–174.

³² Детаљније о појмовима језик узор и језик посредник и о критеријумима њихове идентификације в. TURK 2013: 178–194.

(59) poimeničen sa *-ik dněvnik* pored *dněvnik* m (upor. rus. *dnevnik* »Tagebuch«), prevedenica (calque) od fr. *journal* < lat. *diurnāle*, a ovo od gr. ἡμερησίς (1: 379 s.v. **dān**)

4.4. Ареални и хронолошки подаци које Скок наводи за калкове ближе их одређују у времену и простору сведочећи такође о географском контексту и културно-историјским околностима у којима су се одвијали језички контакти који су довели до калкирања.

4.4.1. Скок наводи ареално одређење у виду атрибута са географским значењем уз термин *преведеница* (21, 60) или у виду податка о убијацији калкиране лексеме (1, 42, 61).

(60) **švěrc** m (danas općenito) »nedopuštena trgovina, zakutna trgovina, šmūgl«. Od nvnjem. *Schwärze* f, 1780. u značenju »schmuggeln«, upravo gornjo-njem. argot (rotwelsch) »noć (14. v.)«, u evropskim prevedenicama (calques) *marché noir* = tal. *mercato nero*, *schwarze Börse* > *crna burza* (3: 425)

(61) U Dubrovniku je *vladika* f »vlasteoska žena ili kći vlastelina« [...]. To je značenje još potvrđeno za Cres *vladika* f [...]; *vladika* »gospođa« kao u Dubrovniku potvrđeno je i kod čakavaca Marulića, Hektorovića, Lucića, Barakovića. Femininum se deminuiralo sa *-ica vladičica* f (Vuk) »l° kćerka vlasteoska, 2° (stoslav. *vladyčica*, bug. *vladičica*) Majka Božja, δέσποινα = παναγία«. Dubrovački i čakavski f *vladika* u navedenom značenju može se označiti i kao prevedenica (calque) od srgr. i ngr. δέσποινα f »dame, maîtresse de la maison«, δεσποινίς f »(ma)demoiselle« [...] Tako se zgodi te u Dubrovniku *vladika* postade femininum od *vlastelin* m (v.), oboje od praslav. korijena **vold-* + *-tel* m prema f *vold + *-ika* (promjenom sufiksa mjesto starijeg *-yka* < *-ūka*). (3: 605 s.v. **vladika**)

4.4.2. Хронолошка контекстуализација настанка или најраније потврде калкова у Скоковим одредницама може бити двојака. С једне стране, може бити уопштена и у том случају образује бинарну опозицију стари(ји) (62) – нови(ји) (5, 63).

(62) part. perf. pas. *svrššen* prema pridjevu (*sv̄* > *sa*) *sāvrššen* (*ne-*) »(stara prevedenica) perfectus« (3: 624 s.v. **vřh**)

(63) *potcijeniti* pf. je noviji kalk prema njem. *unterschätzen* (1: 263 s.v. **cijēna**)

Скок поједине калкове означава као неологизме, тј. као нове речи које још нису ушле у најопштију употребу, квалификујући их тиме не само хронолошки већ и статусно и нормативно (6, 30, 70).

С друге стране, хронолошко одређење може бити конкретније везано за одређени догађај или временски период (64–67).

(64) *milosrdan*, prevedenica od *misericors* = got. *armahairts* (stvorena prema Meilletu prije prijevoda Sv. pisma) (3: 316 s.v. **sřce**)

(65) *zámak* u značenju »dvorac, Schloss« posuđenica je iz češ. *zámek* ili rus. *zamok*. To je feudalna prevedenica od njem. *Schloss* (od *schliessen* = *zamaknuti vrata*). (2: 347 s.v. **màći**)

(66) novija prevedenica iz 18. v. *dušòbrižnik* prema njem. *Seelsorger = curator* (1: 373 s.v. **dâh**)

(67) *moreuz* (1880) »morski tjesnac« je prevedenica od njem. *Meerenge* (2: 455 s.v. **mõre¹**)

4.5. У Скоковим одредницама хронотопска обележја калкова наводе се и на индиректан начин. Наиме, у вези са појединим калковима Скок помиње ауторе којима приписује стварање разматране преведенице (56, 68, 69) или у чијим је делима она потврђена (42, 49, 61). Помињање аутора чији се живот и стварање одвија у одређеном просторном и временском оквиру представља, у овом контексту, и посредан начин хронотопског одређења разматраних калкова.

(68) Vukova prevedenica kao poimeničenje na *-ica pismenica* od gr. γραμματικῆ (2: 663 s.v. **písati**)

Има примера (21) у којима Скок поред аутора наводи и цитат којим илуструје употребу анализираног калка.

4.6. Скок у својим одредницама указује на то да калкови имају различиту судбину и статус у језику: неки од њих су постали узуални, док су други ишчезли (6, 69), једни су део лексике стандардног језика (70), док други, на пример, имају дијалекатски карактер (24, 27).³³

(69) Od lat. *sēcrētus* > tal. *secreto* pored *segreto* (part. perf. od *sēcerněre* »odijeliti«, prefiks *sē-* i *cernere*). Odatle na *-arius* > *-ar sekrètār*, *-ára* m [...] odatle prevedenica *tâjnik*, *tajništvo*, *otajstvenik* (Kanižlićev prijevod, koji nije ušao u jezik). (3: 217 s.v. **sèkrèt**)

(70) Neologizam *pokròvitelj* je prevedenica od *protector* »patronus«, s apstraktumom *pokrovitéljstvo* »protektorat« ušao je u saobraćajni i književni jezik [za Maretića rusizam, rus. *pokrovitelj*]. Stvoren je od *pokroviti = pokriti*. (2: 199 s.v. **krìti (se)**)

4.7. Скок често наводи и експлицитне податке о домену употребе преведеница (6, 43, 71, 76), које су иначе нарочито присутне у различитим терминолошким системима.³⁴

(71) Neologizmi su brojni u terminologiji o vođenju knjiga (*Buchführung*, *comptabilité*): [...] prevedenica *knjigovodstvo*, *knjigovoda* prema njem. *Buchführung*, *Buchhalter*. (2: 110 s.v. **knjiga**)

4.8. Према једном страном предлошку може настати више различитих калкова (в. TURK 2013: 184, 325–328, 347). У појединим одредницама Скок указује на варијантост преведеница (28, 72, 78), њихову конкуренцију и етаблирање једне од њих (78).

³³ О калковима с нормативног аспекта в. TURK 2013: 343–348.

³⁴ О калковима са становишта функционалностилског раслојавања в. TURK 2013: 335–338.

(72) *Ovamo ide i prevedenica od lat. circumstantia > tal. circostanza okolostanca* (Filipović) = *okolostanje* (Lastrić, Radnić, Kanižlić, Dobretić, Tomiković, Leaković) = *okolostatak* (Stulić) = *okolostojstvo* = *okolostojenje* = *okolostojivo* = *okolostojstvo* = *okolostanak* (Ančić, Stolić, Kadčić, Leaković, Mrnavić), pridjev *okolostojan* < *circostante*. Drugi dio prevedenice zamjenjuje se domaćim sufiksima za izvođenje: *okolovina*, *okolovište*, (čakavski) *okoluščina*, dok se nije danas ustalila *okólnost*. Interesantan primjer pokušaja prijenosa stranog jezičnog duha u naš jezik. (1: 257 s.v. **cerka**)

4.9. Примери (72–74) показују како Скок коментарише даљу формалну модификацију и преосмишљавање калкова.³⁵

(73) *mjenica* (neologizam za *lettre de change*, prevedenica od njem. *Wechsel*) = *jemica* (unakrštenjem sa *jamac*, Kragujevac) (2: 421 s.v. **mijēna**)

(74) **vasionā**, određeni pridjev ž. r. (Vuk, u prijevodu, *Ps.* 18, 15) = *vasiljenā* (u prijevodu St. zavjeta, *Sam.* I, 2, 8.), poimeničen pridjev, »orbis terrarum« = *vasionī svijet* (Vuk) = (promijenjeno prema *sila*, pučka etimologija) *vasiljenī* (Vuk, Grbalj), proširen na *-ski vasiljenski* (~ *patrijar*, narodna pjesma). Daničić upotrebljava mjesto Vukova oblika i mjesto narodskih pučkih etimologija prema steslav. *vasèljenā*, *vasèljenī svijet*, *vasèljenski sabor*, prema steslav. prevedenici (calque) gr. οἰκουμένη (γῆ) (u naslovu carigradskog patrijarha), što znači *nastanjena (zemlja)*, *všselena-ja*, određeni part. pret. pas. od *všseliti* (> *usèliti*) »habitare«, tako i rus. *vselennaja* »universum«. Naš jezični osjećaj shvatio je steslav. prevedenicu (calque), koja je nastala u crkvenim učenim krugovima (upor. *nasušni hljeb*), kao složenicu od *vas* »sav« i *sila*. (3: 568)

4.10. У неким случајевима Скок за једну преведеницу наводи више модела (5, 75).³⁶

(75) Složenice: *prāvopis*, prevedenica prema gr. ὀρθογραφία i *Rechtschreibung* (2: 663 s.v. **písati**)

4.11. Понекад Скок указује на хомониме од којих је један калк, а други домаћа реч (76).³⁷

(76) *podmet* je neologizam, kao gramatički termin, prevedenica za *subjekt* = gr. ὑποκείμενον; kao narodska riječ *pôdmet*, gen. *pôdměta* (Kosmet) »vrst ljekovite trave« (2: 411 s.v. **městi**)

5. Место и функција калкова у одредницама Скоковог етимолошког речника. Већ је поменуто да калкови могу имати различиту позицију у одредницама Скоковог речника и да то утиче на неке аспекте њихове етимолошке обраде (в. т. 4.2). У овом одељку сажето се наводе, по ставка-

³⁵ О томе в. и TURK 2013: 325–328.

³⁶ Детаљније о различитим типовима односа један калк и више предлогака в. SLAPŠAK 1987: 33–34, TURK 2013: 176–194, 280–281, 328–329.

³⁷ О овом типу хомонимије в. TURK 2013: 314–315.

ма, њихове позиције и функције у одредницама и коментарише се појава истих калкова у различитим одредницама.

5.1. У Скоковом речнику калк је наведен у датој одредници зато што је:

– носилац одреднице (12, 58, 78);

– неки други члан (који није у наслову одреднице) лексичке породице чије се порекло у датој одредници разматра (37, 59, 73);

– ближи или даљи етимон речи разматране у одредници (77);

(77) Od mađ. izvedenice *nemes*, prevedenice od *plemić* (*nem* »rod, pleme« > rum. *neam* »isto«). (2: 511 s.v. **němeš**)

– модел према коме је настао други калк у случајевима ланчаних калкова (78);

(78) **Bogdan**, muško lično ime [...] Prevedenica je od *Deodatus*, upor. prov. *Deusdet* > prezime *Daudet*, *Deusdé*, *Donadieu* < *donum a Deo*, *Deodat* < *a Deo datus*, *Dieudonné* < *Deo donatus* »voué à Dieu«. Sve su to prevedenice od hebrejskoga *Ionathan* »dar božji«. Druga varijanta te prevedenice je *Božidar*, hipokoristik *Božo*, prezime *Božović*, *Božić* u Dubrovniku *Bosdari*. (1: 182)

– настао у другом језику према домаћем или словенском моделу чије се порекло у датој одредници разматра (79);

(79) Stcslav. sintagma *děva na desěte* prevedena je u drum. *doi spre zece* = cinc. *doisprădzatse* < lat. *duo super decem* mjesto *duodecim* u svim ostalim romanskim jezicima (1: 465 s.v. **dvâ**)

– настао у другом језику по истом моделу као калк разматран у одредници (83);

– настао у другом језику по моделу етимона позајмљенице разматране у одредници (80);

(80) **âliş-vèriş** m (Bosna) [...] (obično objekt uz *nema* ~, ~ *ima*) »pazar, promet, posao, potajan dogovor«. U bugarskom jeziku postoji i prijevod (*da zemaš s nego vzemane-davane*). [...] Ovo je turska složena radna imenica (*alış-veriş* »pazar, promet«) obrazovana s pomoću sufiksa *-(y)/-iş*, koji odgovara našem *-nje* (*uzimanje + davanje*), od *almak* »uzeti« i *vermek* »dati«. (1: 28)

– настао по страном предлошку сродном са речи која је разматрана у одредници (81);

(81) U prasrodstvu je i sa [...] gr. κόμμα »Einschnitt«, odatle prevedenica *zarež* kao ortografski termin. (3: 265 s.v. **skòpiti**)

– синоним позајмљенице разматране у одредници чији је етимон или њему сродна реч послужео као његов предложак (57, 69, 86), те се често наводи и у семантичкој дефиницији дате позајмљене речи (57, 86);

– настао по обрасцу етимона синонима у семантичкој дефиницији речи разматране у одредници (82).

(82) **patlidžān** [...] »paradajz = (prevedenica) rajčica, solanum lycopersicum«. (2: 622)

Треба напоменути да овим пописом нису наведене све позиције и улоге калкова у одредницама. Сем у улози главне и осталих њој сродних речи чије се порекло у некој одредници разматра и у улози етимона чије се порекло расветљава у циљу утврђивања даље етимологије разматране речи, калкови се такође јављају у улози разноврсних паралела повезаних са разматраним речима на основу различитих критеријума.

5.2. Исти калк се може појавити у различитим одредницама у којима има различиту позицију и функцију. Као добар пример може послужити именица *savesci*³⁸ која је добила самосталну одредницу у којој је детаљно обрађена (83), али се такође тумачи и у одредницама посвећеним њеним творбеним компонентама (84, 85), као и у одредници у којој се разматра синонимна позајмљеница (86).

(83) **sāvijest**, gen. -i f, upotrebljavaju Vuk i Daničić, prema Budmaniju je iz ruskog jezika, a akcenat bi bio prema njegovu mišljenju *sāvijest*, u stoslav. *svěšť*, složenica je od prefiksa *sv* > *sa* i *věšť* »znanje« od *věděti* »znati« i u cijelosti prevedenica kao i istoznačno lat. *conscientia* i njem. *Gewissen* od gr. *συνείδησις*. (3: 209)

(84) Dolazi i u prevedenicama, gdje mu je teško odrediti značenje sa gledišta naše tvorbe riječi. To se vidi iz prijevoda gr. *συνείδος* = *συνείδησις* = *conscientia* > *savjest* = lit. *sánžinė* (*žinoti* = *věděti* »znati«) (3: 179 s.v. s)

(85) Prevedenica od *συνείδησις* = *conscientia* (posuđeno *kušencija*, v.) *sāvjest* < *svěšť* »Gewissen« = (semantička razlika tipa *srčan*, *srdačan*) *svijest* f (*ne-*, *bez-*) »Bewusstsein« (3: 591 s.v. **vijest**)

(86) **konsijencija** (16. v., čakavci) [...] »savjest (prevedenica od lat. v.)«. Od tal. *consciènza(i)* = *coscienza* < lat. *conscientia*, apstraktum na *-entia* (part. prez. od *scire* + *-ia*). (2: 140)

6. ЗАКЉУЧАК. У овом одељку износи се кратак осврт на резултате анализе третмана калкова у Скоковом етимолошком речнику и на њима заснована промишљања о смерницама за њихову будућу обраду.

6.1. Скок је поклатио велику пажњу калковима у етимолошком речнику о чему сведочи како њихов број тако и студиозност њихове обраде. Његов допринос проучавању калкова може се, по обиљу материјала и свестраности обраде, упоредити са доприносом који има нека монографска публикација на ову тему. У погледу посвећености овој често занемареној лексичкој категорији Скок може послужити као узор и данашњим етимолошким лексикографима.

³⁸ О лексеми *savesci* в. и PETROVIĆ 2015.

6.2. Терминолошка варијантност и напоредна употреба различитих термина указују на то да је терминологија везана за калкирање, у време када је Скок радио на речнику, била у почетној фази формирања. Са становишта корисника речника, напоредна употреба блискозначних термина, када се други термин наводи као додатно објашњење првог, у тој фази изградње терминосистема осигуравала је исправну рецепцију текста. С друге стране, терминолошка варијантност, коришћење различитих назива на различитим местима за исти појам, може рецепцију учинити тежом, док употреба термина који по основном значењу не припадају терминосистему који се односи на калкирање, затим описно реферисање, нарочито ако је остварено лапидарним изразима, као и имплицитно упућивање на страни предложак – могу изазвати недоумице код недовољно стручних читалаца или чак и код читалаца који су стручни, али немају довољно искуства у раду са Скоковим речником.³⁹ Имајући у виду кориснике својих речника и перспективу накнадне дигитализације примарно штампаних издања, етимографи би требало да избегавају терминолошку варијантност и употребу вишезначних термина који се односе на калкирање и да теже већој формализацији свог дискурса (в. и Вучић 2016: 348).

6.3. С обзиром на то да се Скок калковима бавио радећи на етимолошком речнику, разумљиво је што су у његовом фокусу биле првенствено лексеме, али у његовим одредницама има коментара који се тичу калкирања и других врста језичких јединица, као што су, на пример, префикси и суфикси, терминолошке синтагме, колокације, фразеологизми и синтаксичке структуре. По природи ствари, у средишту пажње етимолошких речника налазе се лексеме, док остале категорије имају мање или више маргинални статус и у служби су разматрања порекла одговарајуће лексеме која им је надређена јединица (у случају префикса и суфикса) или члан њихове структуре (у случају терминолошких синтагми, колокација, фразеологизма и синтаксичких структура), те исти принцип важи и за обраду калкова.

6.4. У циљу описивања Скоковог етимографског приступа калковима са становишта информативности најпре је установљен базични модел описа калкова који подразумева идентификацију калкиране језичке јединице и језичке јединице која је послужила као предложак, као и језика

³⁹ За сличне проблеме рецепције тумачења калкова у Етимолошком речнику пољског језика (BAŃKOWSKI 2000) уп. следећи коментар: „Co więcej, swoje decyzje nie zawsze komunikował jasno. Nie używał terminu *kalka*, wołał mówić *przekład, przekłada*, np. *'dobrotliwy (...)* przekłada łc. *benignus'*, bądź wskazywać źródło kalki przyimkiem *za*, np. *'naród (...)* w znaczeniu politycznym za łc. *natio'* a zradka też na inne sposoby. Nawet te sygnały jednak nie są jednoznaczne, gdyż np. w haśle *datować* nota *'za* nm. *datieren*, fr. *dater'* nie wskazuje kalki, lecz domniemane źródło zapożyczenia właściwego“ (BAŃKO, Witalisz 2018: 133).

којем предложак припада. Затим су разматрани прво случајеви у којима неки од елемената тог описа недостаје, а потом случајеви у којима су наведени и додатни подаци који се могу класификовати у неколико типова (нпр. творба калкова и њихових образаца, хронолошко и ареално одређење калова, њихов статус, домен употребе, варијантност итд.). Етимографска обрада калкова требало би да садржи експлицитно наведене податке који улазе у описани основни модел, а што се тиче додатних информација, њихов избор треба да зависи од места и улоге калка у одредници и врсте етимолошког речника коју одређују различити параметри попут корпуса, обима речника, профила корисника итд.

6.5. У раду су такође сажето представљене различите позиције и улоге које калкови имају у одредницама Скоковог речника и указано је на то да се исти калкови понекад јављају у различитим одредницама у којима имају различит статус и функције. Скокове одреднице су често праве студије које, поред речи чије се порекло тумачи и њихових етимона, садрже и бројне паралеле наведене у сврху аргументације етимолошког суда или да би се помоћу њих осветлило место разматраних речи у лексичком систему, врсте односа са другим лексемама и др. Скокове одреднице пружају вредне информације корисне за лингвисте различитих усмерења, али је њихова разграната асоцијативна мрежа, у споју са лексикографском језгровитошћу израза, често тешко проходна за мање стручне читаоце, чак и за стручне ако нису искусни. Стога би било упутно обрадити одређену лексему, укључујући ту и калкове, на једном месту на које се, по потреби, само упућује из других одредница без понављања тумачења којим би се додатно оптеретиле те друге одреднице.

Цитирана литература

- Будимир, Милан. „Calques и полигенеза“. *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 3 (1923): стр. 210–214.
 [BUDIMIR, Milan. „Calques i poligeneza“. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* 3 (1923): str. 210–214]
- Будимир, Милан. *Са балканских источника*. Београд: Српска књижевна задруга, 1969.
 [BUDIMIR, Milan. *Sa balkanskih istočnika*. Beograd: Srpska književna zadruga, 1969]
- Влалић-Поповић, Јасна. „Етимологија у српским описним речницима“. У: Рајна Драгићевић (ур.). *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси (колективна монографија)*. Београд: Филолошки факултет, 2014: стр. 93–112.
 [VLALIĆ-POPOVIĆ, Jasna. „Etimologija u srpskim opisnim rečnicima“. U: Rajna Dragičević (ur.). *Savremena srpska leksikografija u teoriji i praksi (kolektivna monografija)*. Beograd: Filološki fakultet, 2014: str. 93–112]
- Влалић-Поповић, Јасна. „Из историјата једног српског лингвистичког термина (ѿзајмѣница – једна ѿзајмица која се не узима ѿзајмице)“. У: Рајна

- Драгићевић (ур.). *Пуџевима речи. Зборник радова у часиџ Даринки Горџан Премк*. Београд: Филолошки факултет, 2017: стр. 527–536.
- [VLAJIC-POPOVIC, Jasna. „Iz istorijata jednog srpskog lingvističkog termina (*pozajmljenica* – jedna *pozajmica* koja se ne uzima *pozajmicē*)“. U: Rajna Dragičević (ur.). *Putevima reči. Zbornik radova u čast Darinki Gortan Premk*. Beograd: Filološki fakultet, 2017: str. 527–536]
- ВУЈАКЛИЈА, Милан. *Лексикон сџираних речи и израза*. 8. изд. Београд: Просвета, 2004.
- [VUJAKLIJA, Milan. *Leksikon stranih reči i izraza*. 8. izd. Beograd: Prosveta, 2004]
- ЂОРЂИЋ, Петар. „Културни дуализам и старословенска лексика“. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду* 3 (1958): стр. 117–125.
- [ĐORĐIĆ, Petar. „Kulturni dualizam i staroslovenska leksika“. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 3 (1958): str. 117–125]
- ИВИЋ, Павле, Иван Клајн, Митар Пешикан. *Српски језички џриручник*. 4. изд. Београд: Београдска књига, 2007.
- [IVIĆ, Pavle, Ivan Klajn, Mitar Pešikan. *Srpski jezički priručnik*. 4. izd. Beograd: Beogradska knjiga, 2007]
- ЈОВАНОВИЋ, Владан. „Семантички калкови у структури вишезначних речи“. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 43/1 (2014): стр. 329–342.
- [JOVANOVIĆ, Vladan. „Semantički kalkovi u strukturi višeznačnih reči“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 43/1 (2014): str. 329–342]
- КЛАЈН, Иван, Милан Шипка. *Велики речник сџираних речи и израза*. 5. изд. Нови Сад: Прометеј, 2010.
- [KLAJN, Ivan, Milan Šipka. *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. 5. izd. Novi Sad: Prometej, 2010]
- ПОПОВИЋ, Иван. „Лингвистичке и филолошке расправе у Зборнику радова Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу (1951)“. *Јужнословенски филолог* XIX/1–4 (1951–1952): стр. 323–334.
- [POPOVIĆ, Ivan. „Lingvističke i filološke rasprave u Zborniku radova Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1951)“. *Južnoslovenski filolog* XIX/1–4 (1951–1952): str. 323–334]
- ПСЛТ. *Појмовник српских лингвистичких џермина*. <<https://www.lingvistickitermini.rs/>>. 10. 3. 2023.
- [PSLT. *Pojmovnik srpskih lingvističkih termina*. <<https://www.lingvistickitermini.rs/>>. 10. 3. 2023]
- РАДИЋ, Јованка. „О логичким основама српских лингвистичких термина на *-ица* и *-ина*“. У: Предраг Пипер и Владан Јовановић (ур.). *Словенска џерминологија данас*. Београд: САНУ – Институт за српски језик, 2017: стр. 149–171.
- [RADIĆ, Jovanka. „O logičkim osnovama srpskih lingvističkih termina na *-ica* i *-ina*“. U: Predrag Piper i Vladan Jovanović (ur.). *Slovenska terminologija danas*. Beograd: SANU – Institut za srpski jezik, 2017: str. 149–171]
- РАДОВИЋ ТЕШИЋ, Милица. „Мали појмовник граматичких и лингвистичких термина“. *Иновације у настави: часопис за савремену наставу* 19/1 (2006): стр. 16–28, 20/2 (2007): стр. 63–76, 21/3 (2008): стр. 40–52.
- [RADOVIĆ TEŠIĆ, Milica. „Mali pojmovnik gramatičkih i lingvističkih termina“. *Inovacije u nastavi: časopis za savremenu nastavu* 19/1 (2006): str. 16–28, 20/2 (2007): str. 63–76, 21/3 (2008): str. 40–52]

- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*. Т. I–VI. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска (I–III), Нови Сад: Матица српска (IV–VI), 1967–1976.
- [RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* Т. I–VI. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska (I–III); Novi Sad: Matica srpska (IV–VI), 1967–1976]
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Т. 1–. Београд: САНУ – Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- [RSA: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Т. 1–. Beograd: SANU – Institut za srpski jezik SANU, 1959–]
- РСЈ: *Речник српског језика*. 2. изд. Нови Сад: Матица српска, 2018.
- [RSJ: *Rečnik srpskoga jezika*. 2. izd. Novi Sad: Matica srpska, 2018]
- ТОРИЋ, Божо. *Творба именица у српском језику (одабране теме)*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2008.
- [TORIĆ, Božo. *Tvorba imenica u srpskom jeziku (odabrane teme)*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, 2008]

*

- ANIĆ, Šime, Nikola Klaić, Želimir Domović. *Rječnik stranih riječi: tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze*. Zagreb: Sani-plus, 2002.
- BAŃKO, Mirosław, Alicja Witalisz. „O proporcji kalk i zapożyczeń właściwych w polszczyźnie“. U: Kai Witzlack-Makarevich (ur.). *Kalkierungs- und Entlehnungssprachen in der Slavia: Boris Unbegaun zum 120. Geburtstag*. Berlin: Frank & Timme, 2018: str. 127–145.
- BAŃKOWSKI, Andrzej. *Etymologiczny słownik języka polskiego*. Т. 1 (A–K), Т. 2 (L–P). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.
- BUCHI, Éva. „Etymological Dictionaries“. U: Philip Durkin (ur.). *The Oxford Handbook of Lexicography*. Oxford: Oxford University Press, 2016: str. 338–349.
- СРЕПАЈАК, Ljiljana. „Prilog proučavanju grčkih semantičkih pozajmljenica i prevedenica u srpskohrvatskom“. *Živa antika* XXVIII/1–2 (1978): str. 75–84.
- DURKIN, Philip. „Loanword etymologies in the third edition of the OED. Some questions of classification“. U: Christian Kay, Carole Hough i Irené Wotherspoon (ur.). *New Perspectives on English Historical Linguistics. Selected papers from 12 ICEHL, Glasgow, 21–26 August 2002. T. 2. Lexis and Transmission*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins, 2004: str. 79–90.
- KLAIĆ, Bratoljub. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod MH, 1987.
- KLAJN, Ivan. *Uticaji engleskog jezika u italijanskom*. Beograd: Filološki fakultet, 1971.
- MUHVIĆ-DIMANOVSKI, Vesna, Anita Skelin Horvat. „O riječima stranoga podrijetla i njihovu nazivlju“. *Filologija* 46–47 (2006): str. 203–215.
- MULJAČIĆ, Žarko. „Tipologija jezičnoga kalka“. *Radovi. Razdio lingvističko-filološki* 7/4 (1968): str. 5–19.
- PETROVIĆ, Snežana. „Svest ‘consciousness’ and savest ‘conscience’ – Slavic layers in the Serbian lexicon“. U: Iлона Јанышкова i Helena Karliková (ur.). *Etymological Research into Old Church Slavonic*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015: str. 309–318.
- POPOVIĆ, Mihailo. *Reči francuskog porekla u srpskom jeziku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.

- PUTANEC, Valentin. „Petar Skok kao metodičar u etimologiji i tvorac ERHSJ-a“. *Filologija* 11 (1982): str. 439–452.
- RKT: *Rečnik književnih termina*. Beograd: Nolit, 1985.
- SIMEON, Rikard. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. T. 1 (A–O), T. 2 (P–Ž). Zagreb: Matica hrvatska, 1969.
- SKOK, Petar. „Prilog metodu proučavanja romanizama u hrvatskom ili srpskom jeziku“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (1951): str. 445–485.
- SKOK, Petar. „Uslovi života glagoljice“. *Slovo* 3 (1953): str. 50–63.
- SKOK, Petar. „O etimološkom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika“. *Filologija* 1 (1957): str. 7–21.
- SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. T. 1–4. Zagreb: JAZU, 1971–1974.
- SLAPŠAK, Svetlana. *Vukov Rječnik i prevedenice sa grčkog*. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada, 1987.
- SSLT: *Slovník slovanské lingvistické terminologie = Словарь славянской лингвистической терминологии = Dictionary of Slavonic linguistic terminology*. T. 1–2. Praha: Academia, 1977–1979.
- TLFi. *Le Trésor de la Langue Française informatisé*. <<http://www.atilf.fr/tlfi>>. 20. 3. 2023.
- TURK, Marija. *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi. Prilog lingvistici jezičnih dodira*. Zagreb – Rijeka: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2013.
- VIARO, Mário Eduardo, Aldo Luís Bizzocchi. „Proposal of new concepts and a new notation in formulating etymological propositions and discussions“. *Alfa: revista de linguística* 60/3 (2016): str. 587–608.
- VINJA, Vojmir. „*Calque linguistique* u hrvatskom jeziku Marka Marulića“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 1 (1951): str. 547–566.
- WIKTIONNAIRE. *Wiktionnaire. Le dictionnaire libre*. <https://fr.wiktionary.org/wiki/Wiktionnaire:Page_d%E2%80%99accueil>. 20. 3. 2023.
- WITZLACK-MAKAREVICH, Kai (ur.). *Kalkierungs- und Entlehnungssprachen in der Slavia: Boris Unbegaun zum 120. Geburtstag*. Berlin: Frank & Timme, 2018.

Мария Д. Вучкович
 Институт сербского языка Сербской академии наук и искусств

ЭТИМОГРАФИЧЕСКАЯ ТРАКТОВКА СЛОВ-КАЛЕК
 В ЭТИМОЛОГИЧЕСКОМ СЛОВАРЕ ПЕТРА СКОКА

Резюме

Место калек в этимологических словарях все еще является недостаточно изученной темой, поэтому следует с методологической точки зрения систематически изучить, как трактовались кальки в существующей этимологической лексикографии, и по результатам этих исследований составить рекомендации по лексикографическому аспекту толкования их происхождения. В данной статье, привносящей вклад в упомянутое исследование, рассматривается метод обработки калек в этимологическом словаре хорватского или сербского языка (*Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*) Петра Скока. В своем словаре, написанном в середине прошлого века, П. Скок уделил большое внимание лексемам, созданным путем калькирования, поэтому для целей настоящего исследования был собран и проанализирован обширный материал. Поскольку на момент создания словаря отечественная лингвистическая терминология в этой области находилась в начальной фазе формирования, рассматривается репертуар терминологических и нетерминологических средств, с помощью которых Скок обозначал процесс и результаты калькирования. Хотя большую часть калек составляют лексемы, выделяются и другие типы калькированных языковых единиц, происхождение которых стало предметом обсуждения в словаре П. Скока. Далее определяется, какие типы данных о кальках и процессе калькирования Скок приводил, а также исследуется место и функция калькированных языковых единиц в структуре словарной статьи. В заключении сформулированы некоторые методологические указания по обработке калек в этимологическом словаре на основе анализа лексикографического поступка П. Скока.

Ключевые слова: этимология, лексикография, этимологические словари, кальки, Петар Скок, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*.

Marija D. Vučković
Institute for the Serbian Language of SASA

ETYMOGRAPHIC TREATMENT OF CALQUES
IN THE ETYMOLOGICAL DICTIONARY BY PETAR SKOK

S u m m a r y

The place of calques (loan translations) in etymological dictionaries is still an under-researched topic, and from a methodological point of view, it should be systematically studied how calques have been treated in etymological lexicography so far and, based on the results of those studies, draw up guidelines for the lexicographic aspect of interpretation of their origin. In this paper, which is a contribution to the mentioned research, the method of treatment of calques in the Etymological Dictionary of the Croatian or Serbian Language (*Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*) by Petar Skok is considered. In his dictionary, written in the mid-20th century, P. Skok paid great attention to the lexemes created by calqueing, and for the purposes of this research, extensive material was collected and analyzed. Since, at the time when the dictionary had been compiled, the domestic linguistic terminology in this area was in the initial phase of formation, the repertoire of terminological and non-terminological means with which Skok referred to the process and results of calqueing is examined. Although the bulk of calques are made up of lexemes, other types of calqued linguistic units are also identified, the origin of which was the subject of discussion in Skok's dictionary. Next, it is determined what types of data Skok mentioned about calques and the process of calqueing, and the place and function of calqued language units in the entry structure is examined. In the conclusion, some methodological guidelines on the presentation of calques in the etymological dictionary are formulated, based on the analysis of Skok's lexicographic procedure.

Keywords: etymology, lexicography, etymological dictionaries, calques, loan translations, Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*.

ISSN 0350-185X, – Кн. 80, св. 1 (2024), стр. 55–68

UDK: 811.161.1'37

811.161.1(091)

COBISS.SR-ID 149591049

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2401055E>

Примљено: 10. децембра 2023.

Прихваћено: 13. фебруара 2024.

Оригинални научни рад

Александр Николаевич Ерёмин*

Калужский государственный университет им. К.Э. Циолковского

Институт филологии и массмедиа

Кафедра русского языка

Калуга, Россия

РУССКОЕ ПРОСТОРЕЧИЕ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX – ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВВ.

В статье рассмотрены два вопроса: I) содержание и история термина «просторечие», II) внеязыковые и языковые причины становления и трансформации просторечия в общий субстандарт.

Автор полагает, что просторечие – это естественная внелитературная обиходная общепонятная форма существования национального языка – т.е. речь, которая характеризуется значительной и имманентно обусловленной представленностью в ней просторечных лексем, акцентологии, морфологических и грамматических форм и т.п., функционировавшая в крупных городах, прежде всего Москве и Петербурге (Ленинграде), примерно со второй половины XIX в. до 70-х годов XX в. Просторечие в основе своей содержит интердиалект.

Функционирование просторечия было связано с ростом городского населения в крупных городах. Это население, представляющее в массе крестьян из разных областей России, использовало для коммуникации интердиалект, или просторечие. На периферии этого подъязыка были разного рода включения из жаргонов и номинаций-локализмов города.

Просторечие имело языковые особенности на всех уровнях языка, но прежде всего на лексико-семантическом.

Примерно с 70-х годов XX века под влиянием образования и совершенствования средств коммуникации оно стало трансформироваться. Сегодня его место занимает интержаргон, который в лингвистике называют «общим субстандартом» (Еремин 2001), «общим жаргоном» (Ермакова и др. 1999), «просторечием -2» (Крысин 1998) и др.

---

* eremin.an55@yandex.ru

Лексика старого просторечия частично ушла в пассивный словарь, либо переместилась на периферию нового общего субстандарта.

Ключевые слова: русский язык, просторечие, литературный стандарт, лексическая семантика.

Представить же себе какой-нибудь язык – значит представить некоторую форму жизни.
Л. Витгенштейн. Философские исследования

I. Содержание и история термина «просторечие»

Вопросами русского просторечия занимались многие известные отечественные лингвисты: В.В. Виноградов, Л.А. Булаховский, Л.П. Крысин, Е.А. Земская, О.П. Ермакова, Л.А. Капанадзе (см. список литературы).

В лингвистике термин «просторечие» был всегда неоднозначным (см., в частности, по этому поводу резюме в работе К.А. Войловой (Войлова 2000: 3, 4).

Варианты выделяемого просторечия многочисленны: *общерусское просторечие*, *городское просторечие* – вариант общерусского плюс местные черты, *профессиональное просторечие*, *экспрессивное просторечие* в художественной литературе, публицистике, разговорном литературном языке и др.

В статье используются такие рабочие термины:

Просторечие – естественная обиходная **внелитературная** общепонятная форма существования национального языка – т.е. речь, которая характеризуется значительной и имманентно обусловленной представленностью в ней просторечных лексем, акцентологии, морфологических и грамматических форм и т.п., функционировавшая в крупных городах, прежде всего Москве и Петербурге (Ленинграде) примерно со второй половины XIX в. до 70-х годов XX вв. Просторечие в основе своей – интердиалект.

Просторечие имело достаточно определенный центр и размытую периферию, включающую элементы социальных жаргонов.

Просторечный центр: это собственно просторечные лексемы.

Просторечный центр наиболее полно в сравнении с просторечной периферией представлен в толковых словарях. По наблюдениям А.А. Скребневой в БАС (1-е изд.) отмечено около 5 тысяч просторечных слов, т.е. более 4% слов всего лексикона (СКРЕБНЕВА 1990: 32).

В художественной литературе всегда видна тенденция включать лексемы просторечной периферии, потому что за ними стоит какая-то новая картина жизни (см. ниже примеры лексем просторечной перифе-

рии, заимствованные из текстов современной художественной литературы и публицистики).

Просторечная периферия (обязательная область контактирования просторечия и иных форм существования национального языка). Ср. общее положение У. Чейфа: «Запас лексических единиц в языке (и языковой подсистеме – добавление наше. – А.Е.) имеет устойчивое ядро, которое лишь постепенно меняется со временем, однако на периферии он находится в постоянном движении...» (Чейф 1975: 125).

Просторечная периферия включает: а) *просторечно-разговорные* лексемы, б) *просторечно-диалектные* лексемы, характеризующиеся явным диалектным ореолом, небольшой распространенностью в просторечии, в) *просторечно-жаргонные* лексемы, г) *просторечно-нецензурные* лексемы: грубые просторечные слова и слабообцененная лексика (*нассать мне на них*). Собственно обцененная лексика не входит в состав просторечия, д) *регионализмы* – слова и значения, обусловленные внеязыковыми причинами; например, географией бытования, особенностями климатических условий, своеобразием флоры и фауны региона и под.

Недавно было отмечено, что при анализе 11 миллиардов словоупотреблений три просторечных слова употребляются только в Калужской, Брянской и Орловской областях: *вподряд* — ‘подряд’. Отдыхали в Адлере пять лет *вподряд*. *Мухобель* — ‘ненужные вещи, хлам’. Я рачительная хозяйка, деньги на всякую *мухобель* не трачу. *Чкаться* — ‘слоняться, шляться’. Уехала, замуж вышла и по морям *чкается*.

Наконец, в словаре отдельного носителя просторечия могут быть свои устойчивые активные слова и значения, а также – периферийные (на другом основании): устаревшие и малоупотребительные.

Проиллюстрируем сказанное примерами:

1. **Просторечный центр:** *лафитник*, *товарка*, *давеча*, *скалиться*, *мужик* ‘муж’, *баба* ‘жена’, *паска* ‘кулич’, *зашиваться* ‘не справляться с работой’, *сулёный* ‘обещанный’, *колявый* ‘колющийся’, *прижопить* ‘уличить в чем-л. неблагоприятном, преступном’, *помойка* ‘стирка, уборка в квартире’, *сквозняком* ‘без остановки’, *рубильник* ‘нос’, *не перевариваю* ‘не переношу’, *бухарик* ‘пьяница’, *трепушка* ‘болтуня’, *прикин* ‘поразмысли’, *бардак* ‘беспорядок’, *поджопник* ‘шлепок по ягодицам; угодлиный для начальника служащий’, *лабуда* ‘опустившиеся, ничтожные люди; человек’, *насосаться* ‘напиться пьяным’, *взбрыкивать* ‘вести себя строптиво’, *взаём* ‘взаимы’, *подсуропить* ‘подвести или обманном путем сделать какую-то неприятность’, *будь здоров* ‘количественная характеристика чего-л.’, сын у ней *никуда* ‘плохой во всех отношениях’, *мужик* ‘обращение к мужчине’, *шамать* ‘есть’, *харчеваться* ‘принимать регулярно пищу, столоваться’, *ханурик* ‘о невзрачном человеке’, *сопляк*

‘о более молодом, нежели говорящий, человеке’ – значение является релятивным компаративом – аналогично: *салага*, *молокосос*; *молоток* ‘молодец’, на улице *холодильник* ‘холодно’ и многие другие.

Ср. текстовые примеры (1990-е годы): – 1. – Проходи *шаровари-стей* ‘быстрее’ // – (говорит кондуктор троллейбуса). 2. – *Жрать* хотца ‘есть’ // – Давай сходим *пахаваем* ‘поедим’ // Поехали // (разговаривают двое мужчин лет 40 в троллейбусе). 3. – У них там платят *гробовые* // (*гробовые* – маленькая месячная доплата в районе, подвергшемся загрязнению в связи с аварией на Чернобыльской АЭС) – (речь случайных прохожих на улице). 4. – А мы едем / *переговоры* ‘зарезервированная возможность позвонить родственникам с АТС’ заказали // (пассажиры в автобусе). 5. – А я шас / с его Веркой на *шмотках* стою // (речь продавца на вещевом рынке: ‘шмотки или шмутки – одежда, иногда и обувь чаще в пренебрежительной речи по отношению к объекту именованья’. 6. – Опять / тройку получила / *пырка!* // ‘отец о дочери-копуше, получившей низкую оценку в школе по математике’. 7. – Ну и что / что мне семьдесят // Ты погляди на других бабок // Им по восемьдесят / А глянь / какие они *гаголки!* // ‘жизнерадостные, деятельные женщины: от *га-га* или *го-го*: тогда *гоголки*’ – (пожилая женщина о своих сверстницах – разговор на улице).

2. Просторечная периферия:

а). *Просторечно-разговорные* лексемы: *жук* ‘о хитром человеке’, *бочка* ‘чаще о толстой женщине’, *приболеть* ‘неопасно заболеть’, *палка колбасы*, *навернуться* ‘упасть’, *залететь* ‘нежелательно забеременеть’; ‘оказаться в неприятной ситуации’, *надраться* ‘напиться пьяным’, *обдуть* ‘обмануть’, ‘обыграть’, выпить *граммчик* ‘немного’, *за так* ‘даром, без усилий’: – Но с неба каша манная не падает *за так!* (Галич. Признание в любви) и под.;

б). *Просторечно-диалектные* лексемы: *виски* ‘волосы’, *жалиться* ‘жаловаться’, *испортить* девку ‘лишить невинности’, *чаво* ‘что’, *надысь* ‘недавно’, *туча*.

В Калуге большая часть носителей просторечия произносит [прин’эс’], [при-в’эс’] – ср. современные литературные: *принести*, *привезти*. В Калуге нередко употребление слова *сказиться* в значении ‘заболеть или сделаться ненормальным: о человеке или животном’: – Чего мелешь-то / *сказилась* / дура! //

Также: – В армии Фиша, как *скаженный*, вцепился в учебники... (Каледин. Стройбат). – И Санька, как будто бы мысли овец... на мгновение сообщились и ему... крикнул: – Тю, *скаженные!* Перебесились, нет на вас погибели! (Чехов. Счастье).

Ср. также: – Привел бы Господь дожить, а кулебячка будет. – А дишканта не подгадят? – Скажи, на грешники по пятаку дам. – А за *виски*?.. Ангелами воспрянут (И. Шмелев. Лето господне).

Просторечное слово (значение) – лексема естественной обиходной речи, имеющее субстандартный статус и не маркированное как собственно жаргонное, диалектное или арготическое;

Он у ей больно *деловой* // ‘попирающий интересы других людей для реализации собственных целей’.

В «Словаре Академии Российской» (1789–1794) была попытка строго противопоставить: а) литературные (носители преимущественно дворяне), б) просторечные (носители преимущественно «низы» города), в) простонародные (носители преимущественно крестьяне) лексем.

Однако с самого начала во многих случаях реализовать такое стремление оказалось невозможным. Как отмечает Г.П. Князькова, в «Словаре Академии Российской» «неясность разграничений лексики с пометами «в просторечии» и «простонародное» (Князькова 1974: 17).

Ср. частный пример из ряда подобных в данном словаре:

«**Батя** – простонародное. Сокращение из батюшки, означающее отца. Говорится в просторечии: батя детям о человеке возмужалом» (Словарь Академии Российской 1789, Т. 1: 214).

Языковые контакты между дворянством (особенно поместным) и крестьянами, а также представителями других социальных групп делали в практике использования языка границы между литературным языком, просторечием и простонародной речью размытыми.

Само просторечие – это прежде всего диалектное койне.

Л.А. Булаховский отмечал: а) «просторечие в литературе первой половины XIX века – это общеизвестные диалектизмы центральных областей России (а сам литературный язык формировался на базе диалектов Москвы и именно этих областей России)», б) «речь дворян и разночинцев не могла полностью исключать диалектизмов» (Булаховский 1957: 240).

«На самых ранних этапах существования национальных языков просторечие, очевидно, выступало как основная форма обиходно-бытового общения» (Баранникова 1974: 80).

Что касается экстерриториальности просторечия, то ее основы отмечаются уже в произведениях устного народного творчества: «Народный поэтический стиль представляет собой функциональный интердиалект... он включает многочисленные междиалектные и сверхдиалектные элементы» (Бартмински 1999: 657).

Сниженная аффективная лексика литературного языка вытеснялась (и вытесняется) за его пределы с *большим* трудом, нежели собственно

номинативная: ругательства зачастую были одинаковыми для дворянина и простолюдина.

Огромный слой фразеологизмов (фразеологизованных выражений), пословиц и поговорок сохранял слова крестьянского, областного языка.

Например, в *ходить взад и вперед* – ОШ отмечает, что *взад* – это разговорное слово. Но это справедливо только в отношении приведенной фразеологизованной части выражения (*взад и вперед*) – словарь напрасно не делает такого пояснения.

Невозможно считать разговорным выражение: – *Иди *взад*.

Некоторые просторечные лексемы являются частью топонимического словаря.

Так, в Калужской области есть село *Дешевки*, которое, согласно преданию, названо так потому, что его жители вступили в соглашательские отношения с татарами во время нашествия последних на Русь.

Естественно, простонародная и просторечная лексика могли быть предметом цитации носителей литературного языка с самыми разными намерениями: в разговоре с крестьянином, при передразнивании и т.п.

Ср., например, такое положение дел: свою жену дворянин полагал *женщиной*, крестьянку – *бабой*. В «Вишневом саде» А.П. Чехова Гаев переспрашивает представителя «плебса» на языке последнего: «кого»?

Стремление строго отделять литературные лексемы от просторечных и диалектных присутствует во многих научных исследованиях.

Даже В.В. Виноградова это намерение (особенно при разграничении просторечных и простонародных слов) неизбежно привело к противоречиям в какой-то мере друг другу положениям.

Сопоставь цитаты из его работы (Виноградов 1938):

а). «Лексикографическая традиция XV–XVI – начала XIX в. очень четко отделяет от «просторечия» «профессиональные диалекты» (с. 211);

б). «Просторечие (т.е. обиходные, не «светские», не связанные нормами этикета стили живой устной речи) представляло собой разнородную массу диалектов, колеблющуюся между несалонным бытовым разговорным языком разных слоев дворянства и буржуазии и «простонародностью», близкой к крестьянскому языку» (с. 211);

в). «Разное понимание литературных границ просторечия в среде высшего общества – только одна сторона вопроса» (с. 211);

г). «Таким образом, просторечие включает в себя не только разговорно-фамильярные стили интеллигенции, но и бытовой язык разных социальных групп города, поместья, иногда даже деревни» (с. 213);

д). «Понятие «простонародного языка» применялось к обиходному языку сельского населения (в его общих, не имевших резкого местного, областного отпечатка, формах), к языку дворян, городских ремеслен-

ников, мещанства, к языку мелкого чиновничества (тоже в его общих, непрофессиональных выражениях), вообще, к бытовому языку широких демократических масс, не тронутых «просвещением» и не усвоивших манеру вульгарно-книжной, «околесной» речи. Элементы этого простонародного языка были очень сильны и в просторечии образованного общества» (с. 207).

Предположение о том, что границы литературного языка, просторечия (в том числе и «экспрессивного») и простонародного языка всегда были относительно прозрачны, подтверждается и наблюдениями Л.А. Булаховского над стилями писателей XIX века: «Крестьянская речь в историческом романе едва ли не исключительно среднерусская (московская, калужская, тульская... *детушки* (обращение), *уморился, пустился бежать, прямехонько, расхныкался, девка, худые вести, сродники, диковина..*)» (Булаховский 1957: 245–246).

С нашей точки зрения, никогда ни в речи, ни в лексикографической практике не было «очень четкого» отделения просторечных слов от лексем социальных жаргонов и диалектов. Это практически невозможно.

В подходе В.В. Виноградова отражается «естественное» для общего идеологического состояния общества, современного ему периода, правило строго отделять «правильное» от «неправильного» – просторечие от литературного, прежде всего разговорного, языка. Но и тогда ученому было ясно, что это в целом невозможно.

Ср. его же замечание: «Структура «общелитературного» языка представляет своеобразное сцепление, сочленение разных социально-языковых контекстов, вращающихся вокруг некоего общего ядра... Необходимо знать, что эта структура своими периферическими слоями соприкасается с областями городского просторечия, «внелитературных» социальных диалектов, арго, жанров профессионально-технической терминологии... Напротив, в «диалекте»... существенен момент потенциальной «литературности» (Виноградов 1980: 83).

Олитературенное просторечное слово (значение) – стилистическая категория в художественных и публицистических текстах, разговорном литературном языке.

Олитературенность экспрессивного просторечия проявляется в следующем: 1) лексемам придан статус общеизвестности («интержаргонности»), 2) часть коннотаций «материнской среды» утрачивается, 3) слова они втянуты в систему литературного языка: семантически, словообразовательно и др. коррелируют или имеют тенденцию к этому с литературными аналогами, 4) их стилистический ореол теперь связан с литературными аналогами и лексиконом литературного языка в целом, 5) в словаре они «мыслятся» в литературной огласовке, 6) наиболее грубые и вульгарные лексемы в толковый нормативный словарь не включаются,

7) поскольку просторечные лексемы (и значения) включены в толковый словарь и их лексические значения определены, постольку они «нормированы», 8) просторечные значения могут подвергаться литературной ассимиляции, т.е. подпадать под влияние литературного аналога:

Шведова 2011. **ДЕ'ВКА**, -и, ж. (устар. и прост.). То же, что девушка (в 1 и 2 знач.). *В девках засидеться* (долго не выходить замуж; разг.).

В естественном просторечии *девка* – это лицо женского пола любого возраста: *девку* родила; *девкам* к 8 Марта подарки; знакомая *девка* на пенсию вышла.

Просторечие «по словарю» нередко вызывает ощущение, что просторечная среда – это «милое общество простых людей».

II. Внеязыковые и языковые причины становления и трансформации просторечия в общий субстандарт.

С определенной долей огрубления (так как данные причины пересекаются) можно выделить две группы причин **становления и трансформации просторечия**: 1) *социальные*, 2) *культурно-языковые*.

1. *Социальные причины.*

Образовательный уровень населения. 20 июня 1972 года в СССР ввели всеобщее среднее образование — дети с этого момента были обязаны окончить 8 классов.

Языковая среда и развитость форм коммуникации: радио, телевидение, газеты... Система путей сообщения, качество дорог, виды транспорта. Как следствие этого: способность населения к миграции. Вынужденные массовые переселения. Отношение государства и его граждан к литературному языку и субстандарту.

К просторечию отношение со стороны государства становится более лояльным и рациональным.

2. *Культурно-языковые причины.* Под ними мы понимаем причины, обусловленные функционированием просторечия как языковой системы.

Некоторые формальные и семантические корреляции слов литературного стандарта и просторечия, обнаруживающие результаты работы языковых систем:

а) литературный язык в области слов производных характеризуется большей нетерпимостью, нежели просторечие, к формальной избыточности.

Как правило, литературный язык отбирает более короткое слово, включая сюда и слова с нулевыми морфемами.

Ср. следующие пары (слева – литературное слово; справа – просторечное): *вчера – вчерась, дешево – задешево, дрожь – дрожка, кроме*

– *окромя, аванс – аванец, хула – охулка, решить – порешить, наехать – попринаехать, призаду-маться – попризадуматься, надвинуть – попринадвинуть, вразброс – вразброс-ку, доселе – доселева, докуда – докудова, напротив – насупротив, жениться – обжениться, вправду – взаправду, душегуб – душегубец, всегда – завсегда, огля-деть – обглядеть, любовник – полюбовник, собрать – посбирать, свекровь – свекровка, покойник – упокойник, перекур – перекурка и др.*

Тенденция к компактности слова есть и в просторечии, она распространяется даже на корневые (с синхронной точки зрения) морфемы, удаляя определенные звуки.

Так, в старом просторечии: *мериканцы* (американцы), *гурцы* (огурцы), *деколон* (одеколон), *казать* (сказать), *мотри* (смотри) и др.);

б) в просторечии довольно обширные ряды квазинимов, в которых актуализированы негативные, часто гиперболические оценки лица, его действий и др.:

См. в просторечии метафоры-зоонимы о лице: *тля, моль, вошь, слизняк, гнида, клоп, червяк, гад, змея, змей, гадюка, пресмыкающий(ся), жук, комар, крыса, телка, телок, теленок, корова, буренка, бык, бычок, мартышка, макака, горилла, шимпанзе, кот, кошка, котяра, заяц, хорь, хорек, баран, овца, собака, пес, кобель, сука, барбос, щенок, кабан, поросенок, боров, козел, лошадь, жеребец, конь, кобыла, мерин, попугай, росомаха, слон, мамонт, шакал, наседка, курица, клуша, петушок, цыпленок, квочка, гусыня, гусак, индюк, щука, вобла, выдра, крокодил, карась, таранка; кикимора, бармалей, баба-яга, домовой, леший, черт, анчутка, русалка; морда, мурло, рыло, грива, когти, клешня, лапа, копыто, клюв, пяточок, хобот, жало, пасть, клыки, рога, вымя, дойки, хвост, туша, окорок, жабры, курдюк, шкура и др.*

Обозначения перехода в состояние ‘сделаться пьяным’: *набраться, надраться, набухаться, нагазоваться, нагрузиться, нагуталиниться, надудолиться, надуться, наестся, нажраться, назююкаться, наканифолиться, накачаться, накеросиниться, накваситься, накиряться, наклеваться, наклюкаться, накряться, накушаться, налакаться, нализаться, налимониться, налопаться, налосьониться, налудиться, налу-питься, нанюхаться, наподдаваться, напороться, напузыриться, нарезатьаться, нарубиться, насадиться, насандалиться, насобачиться, насобираться, насосаться, настებაваться, нашибаться, наспиртоваться, натрескаться, натю-каться, натяпаться, нахлестаться, нахрюкаться, нахреначиться ..; упиться, ужраться, перебраться..*

в) для просторечия свойственно наличие «универсальных оценочных выражений».

Ср. примеры из калужского просторечия: – Отдыхали *от и до* // – Кормили *от и до* // – Девка *от и до* (хорошая или плохая) // – Самогонка

хорошая / *от и до* // – Это была правда / *от и до*! // – Что ты *всю дорогу* брешешь? (постоянно) // – У него *всю дорогу* двойки (часто) // – Он малый работающий / *куда там!* (очень работающий) // – У них денег / *куда там* (очень много) // – Сало на базаре отличное / *куда там!* (лучше и не представить) // – Она *честно* беременная! (точно) // Я *честно* не могу (без обмана) // – Выпили *на все сто* (изрядно) // – Стиральная машинка *на все сто* (очень хорошая) // – Он человек *высокой марки* (умный, порядочный) // – Меня на фабрике знают *наизусть* (хорошо) // – Я *наизусть* знаю свою машину (хорошо) – А немцы рубили деревья / заборы / ворота // И топили печку / *наповал!* (очень много) // – Ему дали грамоту / и ему дали паек // И в общем все было как *в ажуре* (очень хорошо) // Эт не правительство / а так / *не поймешь что* (не соответствует понятию «правитель-ство») // – Танцевали *люкс!* (очень хорошо) // Это говорит за то / что люди злые // *До предела!* (чрезвычайно) // Она *сильно* слабая // Мы *сильно* умурились // *Сильно* крепкая горчица // Он *сильно* пьяница // Ты что / *сильно* смелый? // Он *сильно* мало денег дал //

Универсальные оценки – частное проявление гиперонимичности языка;

г) в просторечии активно используется слабообщечная метонимия. Модель переноса: «обозначение физиологического процесса человека → обозначение психологического состояния человека»: *срать, дристать, ссать...*

– Вернусь мигом, *не ссы!* [Дина Рубина. Медная шкатулка (2011–2015)]

– Уголовное дело заведут! *Обосрался?! Правильно! Здоровая реакция организма!*» [Михаил Елизаров. Библиотекарь (2007)];

д) экспрессивная просторечная лексика в целом свободнее, чем номинативная, входит в речь носителей литературного языка: *изгваздаться, навернуться, поддать*, см. выше зоометафоры, многие из которых уже часть разговорной речи носителя литературного языка... Но крайне негативные и субъективные оценки не могут быть приняты носителем литературного языка;

е) сниженная этическая планка свойственна просторечному лексикону в большей мере, нежели литературному (в речи мужчин: – пойдем *отольём*).

Сравни также прозвища по национальной принадлежности: *кацап* ‘русский’, *хохол* ‘украинец’, *бульбаш* ‘белорус’, *чурка* ‘представитель южно-азитских и закавказских республик, исповедующих прежде всего ислам’, *черножопый* ‘негр или то же, что чурка’, *лабус* ‘прибалт’, *узкоглазый* ‘представитель монголоидной расы’; устаревающие номинации: *фриц* ‘немец’, *макаронник* ‘итальянец’, *янки* ‘американец’, *колбасник* ‘немец’ и др.

ё) «онаучивание» языковой, преимущественно обыденной, картины мира свойственно прежде всего литературному лексикону.

Таким образом просторечие оказывается интересным для исследователя с самых разных позиций: языковой, этической, аксиологической, социокультурной и др.

Просторечие – это номинативный и оценочный ресурс для литературной разговорной речи.

В нем лексические единицы из социальных жаргонов получают статус общепонятности, во многом утрачивая семантические компоненты материнской среды.

Список литературы и источников

- БАРАННИКОВА, Л.И. „Просторечие как особый социальный компонент языка“. *Язык и общество*. Саратов: Изд-ство Саратов. ун-та, 1974: с. 3–22.
- [BARANNIKOVA, L.I. „Prostorečie kak osobuj social'nyj komponent žyka“. *Žyky i obščestvo*. Saratov: Izd-stvo Saratov. un-ta, 1974: s. 3–22]
- БАРТМИНСКИ, Е. „Язык фольклора и говор (на польском материале)“. В: Роман Якобсон. *Тексты, документы, исследования*. М.: Изд. центр гос. гум. ун-та, 1999: с. 656–663.
- [BARTMINSKI, E. „Źyky fol'klora i govor (na pol'skom materiale)“. V: Roman Źakobson. *Teksty, dokumenty, issledovaniâ*. M.: Izd. centr gos. gum. un-ta, 1999: s. 656–663]
- БУЛАХОВСКИЙ, Л.А. *Русский литературный язык первой половины XIX века. Лексика и общие замечание о слоге*. 2 изд-е, испр. и доп. Киев: Изд-во Киевского ун-та, 1957: с. 492.
- [BULAHOVSKIJ, L.A. *Russkij literaturnyj žyky pervoj poloviny XIX veka. Leksika i obščie zamečanie o sloge*. 2 izd-e, ispr. i dop. Kiev: Izd-vo Kievskogo un-ta, 1957: s. 492]
- ВИНОГРАДОВ, В.В. *Очерки по истории русского литературного языка XVII–XIX в.в. Пособие для высших педагогических учебных заведений*. Изд. 2-е, перераб. и доп. М.: Учпедгиз, 1938: с. 448.
- [VINOGRADOV, V.V. *Očerki po istorii russkogo literaturnogo žyky XVII–XIX v.v. Posobie dlâ vyšših pedagogičeskikh učebnyh zavedenij*. Izd. 2-e, pererab. i dop. M.: Učpedgiz, 1938: s. 448]
- ВИНОГРАДОВ, В.В. *Избранные труды. О языке художественной прозы*. М.: Наука, 1980: с. 359.
- [VINOGRADOV, V.V. *Izbrannye trudy. O žyke hudožestvennoj prozy*. M.: Nauka, 1980: s. 359]
- ВОЙЛОВА К.А. *Судьба просторечия в русском языке*. М.: МПУ, 2000: с. 304
- [VOJLOVA, K.A. *Sud'ba prostorečij v russkom žyke*. M.: MPU, 2000: s. 304]
- ЕРЕМИН, А.Н. *Проблемы лексической семантики русского просторечия. Диссертация... доктора филологических наук*. М.: МПГУ, Т. 1 – с. 473; Т. 2 – с. 100.
- [EREMIN, A.N. *Problemy leksičeskoj semantiki russkogo prostorečijâ. Dissertaciâ... doktora filologičeskikh nauk*. M.: MPGU, T.1 – s. 473; T. 2 – s. 100]
- ЕРМАКОВА, О.П., Е.А. Земская, Р.И. Розина. *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона*. М.: Азбуковник, 1999: с. 273.

- [ЕРМАКОВА, О.Р., Е.А. Zemskaâ, R.I. Rozina. *Slova, s kotorymi my vse vstrečalis'*. *Tolkovyy slovar' russkogo obšego žargona*. М.: Azbukovnik, 1999: s. 273]
- ЕРМАКОВА О.П. „Номинации в просторечии“. *Городское просторечие. Проблемы изучения*. М.: «Наука», 1984: с. 130–141.
- [ЕРМАКОВА, О.Р. „Nominacii v prostorečii“. *Gorodskoe prostorečie. Problemy izučeniâ*. М.: «Nauka», 1984: s. 130–141]
- КАПАНАДЗЕ Л.А. „Современная просторечная лексика (московское просторечие)“. *Городское просторечие. Проблемы изучения*. М.: «Наука», 1984: с. 125–130.
- [КАПАНАДЗЕ, Л.А. „Sovremennâ prostorečnaâ leksika (moskovskoe prostorečie)“. *Gorodskoe prostorečie. Problemy izučeniâ*. М.: «Nauka», 1984: s. 125–130]
- КНЯЗЬКОВА Г.П. *Русское просторечие второй половины XVIII в.* Л.: Наука, 1974: с. 253.
- [KNÄZ'KOVA, G.P. *Russkoe prostorečie vtoroj poloviny XVIII v.* L.: Nauka, 1974: s. 253]
- КРЫСИН Л.П. „О социальной дифференциации современного русского языка“. *Русистика сегодня* № 3–4 (1998): с. 10–25.
- [KRYVIN, L.P. „O social'noj differenciacii sovremennogo russkogo âzyka“. *Rusistika segodnâ* № 3–4 (1998): s. 10–25]
- СКРЕВНЕВА, А.А. „О статусе современного городского просторечия (на материале лексики по данным эксперимента)“. *Языковой облик уральского города*. Свердловск: Изд-во УрГУ, 1990: с. 30–38.
- [SKREBNEVA, A.A. „O statuse sovremennogo gorodskogo prostorečia (na materiale leksiki po dannym èksperimenta)“. *Âzykovoj oblik ural'skogo goroda*. Sverdlovsk: Izd-vo UrGU, 1990: s. 30–38]
- Словарь Академіи Россійской, составленный Вторым отделением Имп. Академіи Наукъ. СПб., 1789–1794, ч. 1–6.
- [Slovar' Akademii Rossijskoj, sostavlennyj Vtorym otdeleniem Imp. Akademii Nauk". SPb., 1789–1794, č. 1–6]
- Словарь современного русского литературного языка. В 17 т. М.-Л.: Изд-ство АН СССР, 1950–1965.
- [Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo âzyka. V 17 t. M.-L.: Izd-stvo AN SSSR, 1950–1965]
- ШВЕДОВА, Н.Ю. *Толковый словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов : (82 000 слов и фразеологических выражений)* / [Н. Ю. Шведова, Л. В. Куркина, Л. П. Крысин] ; отв. ред. Н. Ю. Шведова ; Российская акад. наук, Отд-ние ист.-филологических наук, Ин-т русского яз. им. В. В. Виноградова. М.: Азбуковник, 2011: с. 1164.
- [ŠVEDOVA, N.Û. *Tolkovyy slovar' russkogo âzyka s vklüčeniem svedenij o proishozhdenii slov : (82 000 slov i frazeologičeskikh vyraženij)* / [N. Û. Švedova, L. V. Kurkina, L. P. Krysin] ; отв. red. N. Û. Švedova ; Rossijskaâ akad. nauk, Otd-nie ist.-filologičeskikh nauk, In-t russkogo âz. im. V. V. Vinogradova. М.: Azbukovnik, 2011: s. 1164]
- ЧЕЙФ, У.Л. *Значение и структура языка*. М.: Прогресс, 1975: с. 432.
- [ČEJF, U.L. *Značenie i struktura âzyka*. М.: Progress, 1975: s. 432]

Александар Н. Јерјомин
Калушки државни универзитет „К. Е. Циолковски“
Институт за за филологију и масовне медије
Катедра за руски језик
Калуга, Русија

РУСКИ ПРОСТОНАРОДНИ ГОВОР ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ XIX И ПРВЕ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА

Резиме

У чланку се разматрају два питања: 1) садржај и историја термина *простонародни говор* и 2) вањезички и језички разлози његовог настанка и трансформације у општи супстандард.

Аутор сматра да је простонародни говор природна некњижевна свакодневна и опште разумљива форма постојања националног језика, тј. говор који карактерише значајна и иманентно условљена заступљеност простонародних лексема, акцентологије, морфолошких и граматичких облика и сл., који је функционисао у великим градовима, пре свега у Москви и Петербургу (Лењинграду) отприлике од друге половине XIX века до седамдесетих година XX века. Простонародни говор у својој основи садржи интердијалекат.

Функционисање простонародног говора везује се за раст градског становништва у великим градовима. То становништво, које су већином чинили сељаци из различитих области Русије, у комуникацији је користило интердијалекат или простонародни говор. На периферији тог подјезика налазили су се разноврсни елементи жаргонâ и градских номинација-локализама.

Простонародни говор имао је особености на свим језичким нивоима, али пре свега на лексичко-семантичком.

Отприлике почетком седамдесетих година XX века под утицајем образовања и усавршавања средстава масовног информисања он почиње да се мења. Данас његово место заузима интержаргон, који се у лингвистици још назива „општи супстандард“ (Еремин 2001), „општи жаргон“ (Ермакова и др. 1999), „простонародни говор – 2“ (Крысин 1998) и др.

Лексика старог простонародног говора делимично се померила у пасивни фонд, или се пак преместила на периферију новог општег супстандарда.

Кључне речи: руски језик, простонародни говор, књижевни стандард, лексичка семантика.

Alexander N. Eremin
Kaluga State University named after K. E. Tsiolkovsky
Institute of Philology and Mass Media
Department of Russian Language
Kaluga, Russia

THE RUSSIAN VERNACULAR FROM THE SECOND HALF
OF THE 19TH TO THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

S u m m a r y

The article considers two issues: I) the content and history of the term “vernacular”, II) non-linguistic and linguistic reasons for the formation and transformation of the vernacular into a common substandard. The author believes that vernacular is a natural non-literary, everyday, generally understandable form of existence of the national language – i.e. speech, which is characterized by a significant and immanently conditioned representation of vernacular lexemes, accentology, morphological and grammatical forms, etc., which functioned in large cities, primarily Moscow and St. Petersburg (Leningrad), from about the second half of the 19th century until the 1970’s. The vernacular basically contains an interdialect. The functioning of the vernacular was associated with the growth of the urban population in large cities. This population, representing the majority of peasants from different regions of Russia, used an interdialect, or vernacular, for communication. On the periphery of this sublanguage, there were various kinds of interference from the jargons and nominations-localities of the city. The vernacular had linguistic features at all levels of the language, but above all at the lexico-semantic level. Since about the 1970’s, under the influence of education and improved means of communication, it began to transform. Today, its place is taken by interjargon, which in linguistics is called “common substandard” (ЕРЕМИН 2001), “common jargon” (ЕРМАКОВА et al. 1999), “vernacular-2” (КРЫСИН 1998), etc. The vocabulary of the old vernacular has partially gone into the passive language stock, or has moved to the periphery of the new general substandard.

Keywords: Russian language, vernacular, literary standard, lexical semantics.

ISSN 0350-185X, – Књ. 80, св. 1 (2024), стр. 69–95

UDK: 811.163.41'373.7

81:008

COBISS.SR-ID 149551625

DOI: <https://doi.org/10.2298/JF12401069P>

Примљено: 30. октобра 2023.

Прихваћено: 13. фебруара 2024.

Оригинални научни рад

Ана Б. Пејановић*

Универзитет Црне Горе

Филолошки факултет

Студијски програм за руски језик и књижевност

ВЕРБАЛИЗАЦИЈА РЕГУЛАТОРА ПАТРИЈАРХАЛНОГ МОРАЛА НА ФРАЗЕОЛОШКОЈ ГРАЂИ (ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКА АНАЛИЗА)**

Чланак представља наставак нашег истраживања лингвокултурног концепта *часџ* који је вербализован у фразеолошком слоју језика. У њему се описују регулатори патријархалног морала који образују периферију фразеолошког макроконцепта *часџ*, док његов центар чини микроконцепт *образ*. Грађа је ексцерпирана из етнографских, правноисторијских, фолклорних и лексикографских извора, као и књижевних текстова. Интердисциплинарни приступ уз примјену метода дијахронијске, интерпретативне и контекстуалне анализе омогућио је идентификацију регулатора патријархалног морала у које спадају: (за)дата ријеч, заклетва и клетва, дистанцирање од отпадника (личење/одличење), каменовање и крвна освета. Набројани микроконцепти састоје се од већег броја функционално и семантички повезаних фразеолошких јединица. Фреквентност посвједочених фразеологизама у контексту епохе и њихови развијени парадигматски односи указују на важност појава које вербализују, а у њиховој семантици одражавају се културни обрасци – обичајне и законске норме, ритуали и обреди који стоје у њиховој позадини.

Кључне ријечи: регулатори патријархалног морала, лингвокултурни концепт *часџ*, (за)дата ријеч, заклетва, клетва, дистанцирање/личење/одличење, каменовање, крвна освета, варијанте фразеолошких јединица, историјска фразеологија.

---

* apejanovic@rambler.ru

** Рад је усмено изложен као реферат на 53. Научном састанку слависта у Вукове дане у Београду 13. 9. 2023.

Увод. По ријечима Рајнхарта Козелека: „Појмовна историја прије свега је посебан метод критичке анализе извора, оријентисан на анализу употребе политички и социјално релевантних термина и кључних израза са политичким или социјалним садржајем. Подразумијева се да је у историјском разјашњавању употријебљених појмова у одређеној ситуацији неопходно узимати у обзир податке не само историје језика већ и социјалне историје, с обзиром на чињеницу да свака семантика као таква одражава и ванјезичке садржаје. Тиме се објашњава њен деликатни статус у науци о језику, али истовремено управо то је чини способном да да непроцјењиви допринос историјском истраживању. Објашњење појмова омогућава да се тачније схвате искази прошлости и јасније објасни које су се чињенице или односи подразумевали као циљ у одређеној језичкој формулацији“ (КОЗЕЛЕК 2004: 103–104; превод је наш).

За појмовну историју језичка анализа представља помоћни метод, али ако истраживање крене из обрнутог смјера – од системске анализе језичких чињеница – онда за лингвистику узимање у обзир података социјалне историје постаје помоћни метод. Управо је такав приступ примијењен у овом раду у којем се на основу фразеолошких ресурса језика идентификују чиниоци патријархалног морала. Лингвокултуролошки приступ може дати допринос резултатима истраживача појмовне историје јер смо на основу анализе језичке грађе дошли до аналогних закључака, полазећи притом из супротног смјера.

Дијахронијска контекстуална анализа језичких знакова, конкретно, фразеолошких јединица,¹ посвједочених у различитим изворима, а нарочито у књижевним текстовима одређене епохе, омогућује идентификацију кључних културних концепата² епохе јер се у језику и дискурсу издвајају одређене језичке јединице својом фреквенцијом, наглашеном варијантношћу, постојањем сложених хијерархијских унутарсистемских односа. Систематизација и анализа овако груписаних језичких јединица

¹ У раду се примјењује ауторска класификација фразеологизама која полази од широког схватања фразеолошке јединице (ПЕЈАНОВИЋ 2010а). Наведена методологија омогућује дијагностификовање и праћење генезе не само фразеолошких јединица већ и појава које оне вербализују.

² Концепт схватамо као културно обиљежени вербализовани смисао, изражен низом језичких реализација које образују лексичко-семантичку парадигму. То је јединица колективног знања која има језички израз и етнокултурно је обиљежена. Концепт обухвата укупан садржај језичке јединице, њено денотативно и конотативно значење, у њему се одражавају представе припадника одређене културе о појави која стоји у позадини језичке јединице у читавом спектру асоцијативних веза (ТЕЛИЈА 1996; АЛЕФИРЕНКО 2004; МАСЛОВА 2006). Поимање термина *концепт*, методе његове анализе, као и циљеви разликују се од науке до науке. У литератури се посебно наглашава разлика између лингвокогнитивног и лингвокултурног концепта (деталније о томе КАРАСИК и др. 2005: 24–29).

разоткрива значајне појмове и појаве које оне одражавају у неком друштву у одређеном историјском тренутку.³

С обзиром на познату чињеницу да фразеологизми представљају захвалну грађу која у језику чува и преноси културне садржаје – а то значи и политичке и социјалне – објашњење њиховог првобитног значења и функције у дискурсу омогућава и разоткривање функционисања самих друштвених појава и процеса карактеристичних за одређени историјски период.⁴ На тај начин лингвистичка анализа која узима у обзир податке и других хуманистичких наука и обавезан друштвени контекст може помоћи у разумијевању нејасних и заборављених значења јер је у старим текстовима фиксирана жива језичка употреба фразеологизама који одражавају културне концепте одређене епохе.

Концепт *ЧАСТ* и његов одраз у ФРАЗЕОЛОГИИ. Као универзални етички концепт, присутан у језицима различитих народа, овај је концепт у новије вријеме предмет описа многобројних радова. У лингвистици се користе различите методе и процедуре у опису концепата, а оне у великој мјери зависе и од језичке грађе на којој су засноване. Концепту *часті* посвећени су радови који дају његову анализу у српском језику (Ристић 2003; Алдачић 2015) или се баве упоредном анализом концепта *часті* у више словенских језика (Толстая 2013; Алдачић 2014), а заједничко им је што овај концепт описују са аспекта лексичке семантике. За разлику од наведених радова, наше истраживање концепта *часті* засновано је на фразеолошкој грађи и може дати допринос анализи овога концепта на лексичком плану.

ЦЕНТРАЛНИ МИКРОКОНЦЕПТ *ОБРАЗ*. Иако је у ранијим радовима описан, микроконцепт из подналова мора бити поменут због своје кохезионе улоге и чињенице да он представља центар (језгро) фразеолошког макроконцепта *часті*. Будући да лексема *образ* фигурира као кључна компонента великог броја фразеологизама српског језика и има унутар-фразеолошко значење ‘част, поштење, достојанство’, сврстали смо фразеолошке јединице са поменутом компонентом у микроконцепт *образ*.

³ У савременој лингвистици присутан је велики број радова који се баве анализом културних садржаја. Опис различитих концепата, како универзалних, тако и етноспецифичних, у центру је пажње лингвокултурологије, когнитивне лингвистике, социолингвистике, психолингвистике. Подразумијева се да је интердисциплинарни приступ у оваквим истраживањима незаобилазан (Воркачев 2004, 2007; Зализњак и др. 2005; Мршевић-Радовић 2008; Ковшева 2012; Ристић 2003; Грковић-Мелдор 2016, 2020).

⁴ Герхард Геземан, утемељивач њемачке славистике, указује на изузетан значај језика и његове фразеологије за разумијевање генеалогije морала и националног карактера. Овај надарени истраживач у својим радовима на многобројним примјерима из живота и обичаја Црногораца скреће пажњу на повезаност социјалних и историјских појава и њихов одраз у језику (Геземан 2003: 223–224).

Полазећи од етимолошке анализе полисемичне ријечи *образ*, посвједочене у свим словенским језицима, констатовали смо да је једино у српском језику овај соматизам развио значење ‘част, поштење достојанство’. Наведено метафорично значење фиксирано је у дескриптивним рјечницима српског језика и потврђено великим бројем фразеологизама. Висока фреквентност фразеологизама са компонентом *образ* (у раду је анализирано 46 јединица) прва је потврда значаја концепта који они вербализују. Даље је показано да скоро сви анализирани фразеологизми улазе у бинарну опозицију, што не чуди јер је у питању етички концепт. Семантичка анализа резултирала је сврставањем фразеологизама у два опозитна низа на основу аксиолошког критеријума који појаве и односе вреднује са аспекта прихватљивог и неприхватљивог друштвеног понашања. Развијени унутарсистемски односи фразеологизама са компонентом *образ* – синонимија, антонимија, варијантност, као и деривациони потенцијал лексема *образ* (образан, образли, образит, безобразан, мекообразан) послужили су као додатни докази њиховог значаја у језичкој слици свијета говорника српског језика. На крају су анализирани фразеолошке јединице описане кроз три концептуалне метафоре: хроматску: *црно–бијело*, просторну: *врх–дно* и квалитативну: *мек–тврдо (образ)*. Све наведено дало нам је за право да устврдимо да лексема *образ* у српском језику има статус концепта (о томе детаљније у Пејановић 2010б; Пејановић 2011). Додали бисмо да је лексема *образ* постала симбол части и да као таква конкурише значењу лексема *части* у српском језику.

РЕГУЛАТОРИ ПАТРИЈАРХАЛНОГ МОРАЛА / ПЕРИФЕРНИ МИКРОКОНЦЕПТИ. О значају фразеолошког макроконцепта *части* свједочи импозантан број фразеологизама који су груписани у микроконцепте. У његовом се центру налази микроконцепт *образ* чију структуру као подниво сачињава велики број фразеологизама са овом компонентом. Периферију чине остали микроконцепти – *регулатори патријархалног морала* који представљају механизме успостављања и чувања *части* у затвореној патријархалној племенској и ратничкој заједници каква је била Црна Гора, а који су вербализовани у језику: *(за)даша ријеч, заклейва и клејва* као обредни говорни чинови, *дистанцирање – личење / одличење* од чланова заједнице који се не придржавају важећих норми понашања, *каменовање* као колективна казна, *крвна освета* и *умир*, који су примјењивани као компензација повријеђене части и механизам разрјешења конфликта. Фразеолошке јединице у саставу периферних микроконцепата структурно и семантички су разнородне, али су функционално повезане са макроконцептом *части*. Њихова фреквентност у контексту епохе и разгранати унутарсистемски односи свједоче о значају екстралингвистичких појава које маркирају и које стоје у њиховој позадини. Већина фразеолошких јединица које смо на основу семантике и функције објединили у периферне

микрoкoнцепте нису актуелне у савременом српском језику, прешле су на језичку периферију и представљају архаизме или историзме у језичкој слици свијета и предмет су проучавања историјске фразеологије.

(ЗА)ДАТА РИЈЕЧ, ЗАКЛЕТВА И КЛЕТВА. Као својеврстан увод и објашњење појава о којима говоримо у наставку послужиће нам ријечи правног историчара:

„Духовни живот старих Crnogoraca био је необичан и слојежит – прави конгломерат хришћанске културе и pagанских обичаја и увјерења. Такав духовни и интелектуални став имао је великог утицаја на материјални живот народа, друштвене односе, поглед на природни свијет, законoдавна одређелјења и рјешења, ingerенције и одлуке судске власти, природу и врсте доказних средстава у поступку, међусобне односе странака, братственика, племеника и инoплеменика, рођење и смрт, као и остале релације“ (MARINOVIĆ 2007: 299).

Овакву вјерску и духовну климу научник објашњава општом заосталoшћу и великим сиромаштвом, суровим животним условима у којима се народ свакодневно бори за голи опстанак. Стога није чудно да су многе спознаје магловите или недоступне па су их покушавали сазнати метафизиком или претпоставкама. Зато су клетва, проклетство, црквена анатема или епитимија биле само дио трансценденталних порука и казни које никога ни данас не остављају равнодушним (MARINOVIĆ 2007: 299). У патријархалној племенској заједници у одсуству институционалних механизма контроле и функционисања социјума остварује се својеврсна саморегулација. У језику је овакво стање одражено и у идиому *бесудна земља*⁵ који се среће не само у правној и етнографској литератури већ и у књижевним текстовима. Поменути идиом посвједочен је у Његошевом *Шћепану Малом*:

суд постави у *земљу бесудну*,
његов поса и ово уради
те оваку славу задобисмо (Његош 2020: 351).

а свој је одраз добио и у наслову књиге Милована Ђиласа *Бесудна земља*.

Поменути идиом, који метафорично одражава живот у њој, свједочи о стању и ондашњим приликама у Црној Гори. У таквом амбијенту вербални говорни чинови – дата ријеч, заклетва и клетва – имали су важну социјалну регулаторну функцију. Низ идиома сачуваних у језику, од којих су многи са становишта савременог српског језика архаични, али су фиксирани у старијим књижевним и правноисторијским текстовима,

⁵ Анализом древних формула потврђених у старим писаним споменицима у староруском и старосрпском, као и у посланицама Петра I и говорима Црне Горе, Херцеговине и Боке Которске Ј. Грковић-Мејдор доказује да је полисемична именица *суд* и од ње изведени глагол *бесудни* реализовала и старо значење ‘правда’ (ГРКОВИЋ-МЕЈДОР 2020: 52).

као и лексикографским изворима потврђују наш став. Овим важним питањам за нашу тему академик Ј. Грковић-Мејдор почиње своју академску бесједу:

„Заклињање, сложени ритуални чин, део је обичајне и правне праксе у свим знаним друштвима у историји. Заклетвом се јамчи истинитост, било да је реч о ономе што се догодило или обећању да ће се нешто извршити. Њени облици су различити. Личне и узајамне, велике заклетве богова, владарске, ратничке, заклетве обичних људи. Заједничко им је да је у питању условна клетва коју клетвеник призива на себе. Утемељен на магијском мишљењу, у којем реч није пуки језички знак већ делатна сила, формулаични заклетвени исказ, као вечито понављање истог, чувао се хиљадама година. (...) Ови језички обрасци дубоке старине, засновани на кључним културним концептима, откривају притом човеково древно виђење света, замишљену структуру васељене и свеколиког поретка“ (Грковић-Мелдор 2016: 225–226).

Први међу регулаторима патријархалног морала је вербални чин *давања вјере*.⁶ Овај микроконцепт идентификовали смо први пут на основу фразеологије прецедентног текста српске културе *Горског вијенца*, у којем је он одражен преко већег броја идиома различитих структурних модела (ПЕЈАНОВИЋ 2010а: 101–107). *Дајџи ријеч* и држати (за)дајџи ријеч било је важно питање части, а сам механизам давања ријечи оствариван је вербалним чином који је потврђивао и гарантовао личну, али и колективну част. Овај је вербални чин у језику епохе сачуван у идиомима који у свом саставу садрже лексему *вјера* (ПЕЈАНОВИЋ 2010а: 147–149), као и у бројним заклетвама (ПЕЈАНОВИЋ 2010а: 106–107). Архаични идиом *дајџи/задајџи тврду вјеру* ‘чврсто обећати, заклетати се, обвезати се на што’ и његова лексичка варијанта са замјеном глаголске компоненте *ухвајџијџи вјеру* ‘зарећи се, дати ријеч, свечано обећати’ биљеже лексикографски извори (МАТЕЋИЋ 1982: 742–743; РЈЕЧНИК ЈАЗУ 1973–1974 XXI: 80), као и његову варијанту *учинијџи вјеру*. У односу антонимије према њему стоје идиоми: *йогазијџи вјеру*, *йреврнујџи вјером*, *обрнујџи вјером*, *йреломијџи вјеру*, *йромијенијџи вјеру* ‘изневјерити / прекршити ријеч, не одржати дану ријеч’ (МАТЕЋИЋ 1982: 742–743; СТЕВАНОВИЋ и др. 1983 I: 85; СТАНИЋ 1990: 91). Забиљежени су и идиоми *држатијџи вјеру* ‘држати дано обећање’ и *вјера на кољену* ‘вјера, ријеч, која се лако крши’ (МАТЕЋИЋ 1982: 742–743) који такође одражавају наведени концепт. Наведени идиоми *дајџи/задајџи вјеру*, *учинијџи вјеру*, *ухвајџијџи вјеру* у фразеолошкој теорији сматрају се варијантама истог идиома с обзиром на чињеницу да из-

⁶ На значај вербалног чина који се остваривао кроз давање *часне ријечи* у племенској заједници и који је имао снажну социјалну функцију указује и Герхард Геземан. Научник наводи примјере различитих аутора којима илуструје ситуације у којима се задата ријеч беспоговорно поштовала (ГЕЗЕМАН 2003: 201).

мјена уводне глаголске компоненте не мијења његово глобално значење. Сви наведени глаголи су из истог семантичког поља. Осим тога, идиом се среће и са варирањем именичке компоненте, па уз именицу *вјера* могу стајати и различити атрибути: *тврда*, *чиста*, *божја*, *турска*, *царска* и сл. и оне представљају лексичке варијанте идиома. Илустративне примјере налазимо у многобројним епским пјесмама, анегдотама, ауторским причама и приповијеткама С. М. Љубише, Б. Вујачића, В. Врчевића, М. Павићевића, као и у *Горском вијенцу*,⁷ гдје се овај микроконцепт вербализује преко девет идиома и три примјера заклетви. У свим наведеним фразеологизмима микроконцепт се одсликава кроз фразеолошке јединице које у свом саставу садрже лексему *вјера*, која има унутарфразеолошко значење '(часна) ријеч'. *Дати* *вјеру* значило је *дати* (часну) *ријеч*, 'обећати, заклету се', односно, 'утврдити/потврдити ријечима' своје поступке или дјеловање у одређеним околностима. Овај вербални механизам потврде части имао је за циљ стварање одговорности појединца пред заједницом и његову кохезију са њоме. Као илустративан примјер којим се контекстуално потврђује синонимија компоненти идиома *вјера* и *ријеч* наводимо фрагмент из Љубишиног дјела:

„Није могло бити народа на свијету тврђега у *заданој вјери* што српскога. Кад изгуби своју неовисност и спусти се у хајдучке борбе за слободу, није никад ни Турчину превјерио *задану ријеч*“ (Љубиша 2006: 49; курзив је наш).

Академик Ј. Грковић-Мејџор у својим радовима даје детаљну лингвистичку и когнитивну анализу именице *вјера* у старим словенским споменицима и указује на еволуцију њеног значења. Ауторка, такође, низом примјера доказује универзални значај овог вербалног чина који је он имао кроз историју код различитих народа (Грковић-Мејџор 2016, 2020). И поред чињенице да је *часна ријеч* у великој мјери регулисала међуљудске односе, дешавало се да се *задати* *ријеч* не одржи, односно, да се прекрши дато обећање. О таквим ситуацијама свједочи идиом: *на* (*тврду*, *божју*) *вјеру* са значењем 'на часну реч, с примањем обавезе да ће се ко држати речи, да неће преварити' (Стевановић и др. 1983 I: 85; РЈЕСНИК ЈАЗУ 1973–1974 XXI: 81), као и блискозначни идиом *преко вјере* 'прекршивши задану реч, обећање' (Стевановић и др. 1983 I: 85). Задата ријеч и заклетва као вербални чин имала је неколико функција. Појединац, припадник заједнице, њоме је прво потврђивао своју личну част у различитим ситуацијама. Међутим, у одређеним кључним моментима за живот заједнице заклетва је имала и својеврсну функцију института кохезије којом су се

⁷ Из обимне картотеке, састављене и из других извора који се у овом раду не наводе, а која је настала након вишегодишњег истраживања ове теме, наводимо само појединачне примјере јер смо ограничени обимом рада.

њени припадници обавезивали на заједништво и датом ријечју учвршћивали свечано дато обећање које је у давнини сигурно имало и ритуални карактер.⁸ Рекли бисмо да су то биле формуле које ритуално повезују припаднике заједнице у вршењу важног заједничког циља. Као примјер наводимо фрагмент из етнографског дјела Вука Врчевића који даје опис ритуала који је спроведен приликом смрти владике Петра I и постављања новог владике Петра II. У уводу приче, очевидац догађаја описује мучно стање и завађу међу племенима, као и страх од смутње и могућих сукоба након смрти владике, који је својим ауторитетом у великој мјери спречавао међуусобице. У таквој атмосфери два брата владике Петра I излазе пред народ и обзнањују вијест о његовој смрти, заклињући народ да се уздржава од сукоба и у миру сахрани владику. Опис колективне заклетве и ритуала над одром владике Петра I преносимо:

„Сад најприје приступите ви, нахија и племена главари, да *уфайишије врх мривога владике руке, а на руке њврду божеју вјеру* до Митровадне, и ко не послушао, да Бог да јаки и ова света Госпођа да се његов траг ископа од мушкијех глава. Кад ово изустише два брата Стијепо и Саво, онда ми сви главари и сви од куће Петровића завикасмо једноглице: „Амин“, а за нама сав народ. Изнијесмо св. Петра пред цркву, окупише се сви они који су од посла, те про мртва владике рукаваше се и *вјеру њврду уфайишије*. Пошто се *вјера* у народу *уфайи*, изађосмо пред манастир“ (Врчевић 2002: 71; курзив је наш).

Из наведеног фрагмента који даје опис старог ритуала види се да су се његови судионици и буквално хватали за руке и тим чином потврђивали своју ријеч (*хвайиали вјеру*). Ритуал је окончаван рукавањем које је означавало да је вјера дата. Метафоричним преносом ритуал је у језику добио израз *ухвайишии (даиши) вјеру*. Пред одлазак у одлучујуће бојеве ритуално се даје заклетва⁹ којом се утврђује повјерење у јединство и којом се штити од издаје. Илустративна је позната клетва пред одлазак у Косовски бој у епској пјесми *Стеван Мусић* (Клеут 2001: 152) или клетва сердара Вукоте у *Горском вијенцу* (Његош 2005: 190–191), у којој Његош маестрално надограђује народне заклетве и клетве, од којих неке и Вук биљежи: *Тако ми се не закаменило дијетије у жени, њеле у крави, јагње у овци, свако сјеме у баишиини и дух у косиима!* (КАРАЦИЋ 1849: 305), *Тако ми се њраг њо њрагу не искојао, као и шареним коњма!* (КАРАЦИЋ 1849: 310).

С. Томовић констатује да су „етичке *norme* својим *originalnim* *vidom* *prinude* у својству јавног мнјенја с успјехом *nadoknađivale* *nedostatak* *izgrađenog* *pravno-političkog* *i* *državnog* *sistema*. *Reklo* *bi* *se* *čak* *da* *je*

⁸ О томе детаљније у Грковић-Мелџор 2016.

⁹ Да именица *клетва* у старосрпском има значење и ‘клетва’ и ‘заклетва’ запажа Ј. Грковић-Мејџор (2016: 226).

moralna sankcija imala jači efekat na svijest patrijarhalnog čovjeka od bilo koje zakonske norme modernih društava“ (2006: 80). Угледни филозоф и књижевник описује црногорско друштво као онај „tip društva gdje je pritisak moralne sankcije isključivi političko-pravni regulator“. Тиме се и објашњава ауторитет моралне санкције који су владари и вјерске старјешине користили у рјешавању спорова. С. Томовић помиње Петра I, као и остале црногорске владаре прије (Иван Црнојевић) и последије њега који су користили клетву као инструмент у превенцији престапа, али и миренју завађених племена и појединаца (2006: 81–83). Социјална функција клетве и заклетве евидентна је у првом писаном црногорском законском акту *Сџега* из 1796. године, који се састоји од свега шест тачака. Она је уствари и писана у форми заклетве пред Богом. У првом члану инкриминише се издаја и превара у одбрани отачаства уз давање часне ријечи којом се гарантује јединство:

(...) „*тврду и чисту вјеру и ријеч од честии дадосмо*: да се издати и провријети нећемо међу собом“, у другом се преузима обавеза у јединственој одбрани од непријатеља: „*рекосмо и заклетвом утврдисмо*“, у трећем члану се издаја анатемише клетвом. А све што је речено у петом члану поново се утврђује заклетвом (Павићевић, Распоповић 1998: 7; курзив је наш).

Трансцендентални, морални карактер санкција за оне који се не повинују закону, као и начин на који се он прописује, говори о улози клетве и заклетве у племенском друштву, а која је преко обичајног права, у *Сџези* добила и законску форму. Даља судбина овог вербалног чина и њена еволуција може се пратити у црногорском законодавству. По ријечима П. Стојановића: „*Petrov zakonik ne pominje zakletvu kao dokazno sredstvo već pitanje njene primjene prepušta običajnom pravu koje je drži kao dokaz od primarnog značaja*“ (2009: 376). Научник објашњава улогу заклетве као средства за изналагање правде и одржавање равнотеже у друштву заосталошћу и недостатком чврстих и ефикасних органа принуде. Страх од трансценденталних сила које интервенишу путем заклетве,¹⁰ мотивише однос појединца према првом црногорском закону који се држи, безмало, као божја заповијест и порука предака. И свјетовна власт владика У Црној Гори, до средине 19. вијека, није друго до, на државни ниво подигнута, зависност црногорског друштва од божанских – трансценденталних сила (Стојановић 2009: 377). Прелазак црногорског друштва са старог на нови систем и распад колективних облика живота, постепено повлачење

¹⁰ Да су заклетва и клетва имале функцију правног механизма потврђује В. Богишић у своме капиталном дјелу *Pravni običaji u Crnoj Gori, Hercegovini i Albaniji*, у коме налазимо записане клетве и заклетве веома сличне онима које се срећу у књижевним дјелима (1999: 306), као и Илија Јелић у књизи *Крвна осветија и умир у Црној Гори и Северној Арбанији* (1926: 73, 75).

племенског начина мишљења евидентан је у Данилово доба, у којем се стари систем вриједности урушава и уступа мјесто новом. Раније друштвене вриједности више немају пређашњу снагу па се све чешће појављује и кривоклетство. Ухваћени у кривоклетству строго се кажњавају:

„Ko se uhvati u krivokletstvu neće davati daciју, neće mu sud suditi, niti će se u „sјen“ crkovni kopati. Krivokletniku niko ne smije dati kćer za ženu niti se sa njim prijateljiti, što sve znači da je osuđen na екстерминацију из друштва и нестајање“ (СТОЈАНОВИЋ 2009: 377).

Да су *крива клеиџва* (лажна заклетва, лажно свједочење о догађају) и *кривоклеиџници* санкционисани општим презиром, одбацивањем од стране заједнице, а у касније доба успостављања правних институција и судским санкцијама потврђују и други правни извори (БОГЏИЋ 1999: 307). Заклетва се давала и приликом умира завађених страна у крвној освети. Идиом који вербализује овај стари ритуал је: *ухваиџиџи вјеру од (у)мира* ‘договорити се да је крвник неприкосновен у одређеном временском периоду’. Овај идиом среће се у пуном облику са предлошко-падежним обликом у генитиву: *од (у)мира*, који има атрибутско значење и који га недвосмислено диференцира од идиома *ухваиџиџи вјеру* и спецификује га по значењу. Међутим, наведени идиом употребљава се и без ове компоненте, контекстуално се користи са елидирањем те компоненте, па је у таквим случајевима неопходно разликовати га од идиома *ухваиџиџи вјеру* ‘зарећи се, дати ријеч, свечано обећати’. Контекстуална употреба у којој најчешће у ширем контексту идиом има уза се и адвербијале временског значења (*до Миџирова дне, за годину, за 3 дана*) отклања полисемију и упућује на његово конкретно значење. Потврде овога идиома налазимо у Његошевом идиолекту, али и у многим другим књижевним дјелима. У саставу идиома *ухваиџиџи вјеру од (у)мира* реализује се једно од унутарфразеолошких значења лексеме *вјера*. То се значење може довести у везу са албанском ријечју *besa*.¹¹

¹¹ Албанска ријеч *besa* вишезначна је баш као и ријеч *вјера*. Полисемија ових ријечи неријетко изазива нејасноће у тумачењу идиома у чији састав улазе. Како наводи Јелић: „реч *besa* има двојако значење код С(еверних) Арбанаса: с једне стране то је часна реч, тврда вера, коју задаје извесна особа да је оно онако, или да ће бити онако, како је она казала, односно обећала; с друге пак стране *besa* значи уговор о миру, склопљеном између два барјака или племена, на одређено време. Сем тога, *besa* у овом другом случају значи и само време, сам рок за који мир између два племена траје (Јелић 1926: 96). Недоумице изазива и ријеч *вјера*, јер се и њено унутарфразеолошко значење реализује двојако. У идиомима (*за)даџи вјеру* она значи ‘тврдо обећање’ (РЈЕЏНИК ЈАЗУ 1973–1974 XXI: 74), док у идиомима *ухваиџиџи вјеру (од умира)* она означава ‘примирје, увјерица, уговор, савез’ (РЈЕЏНИК ЈАЗУ 1973–1974 XXI: 84). Ову суптилну диференцијацију значења налазимо и у дефиницији из *Речника Његошева језика: ухваиџиџи вјеру (од мира)* ‘утврдити, склопити мир, уз давање вере (часне речи) да ће се уговорено поштовати’ (СТЕВАНОВИЋ и др 1983 I: 84–85). Осим тога ријеч *вјера* имала је, као и у савременом српском језику, сло-

ДИСТАНЦИРАЊЕ ОД ОТПАДНИКА – ЛИЧЕЊЕ/ОДЛИЧЕЊЕ. У случајевима када припадник заједнице учини дјела која су у супротности са патријархалним моралом, заједница се дистанцира од таквих појединаца изолацијом која је у литератури позната под термином личење/одличење. С. Мариновић наводи да је одличење из племена најтежа казна:

„Одличење је специфична санкција коју изриче колектив свом члану и која погађа његова есенцијална морална добра, а посредно и остала. Она је удар на морални интегритет личности, на његову етичку сферу коју саčinjavaju углед, част, достојанство, јавни кредибилитет, добар глас и оцјена је јавног мнјенја да ли је неко честит човек или је нитков и хулја. Такав човек, чак и када се налази у мноштву, јер га мноштво избјегава, метафизички је сам, он је унутрашњи прогнаник који је грубо повриједио кодекс чести, корпус врлина, вриједносне судове своје заједнице“ (2007: 249).

П. Стојановић констатује да је овај вид санкције „најефикаснија горштакча казна“:

„Са одличеним је искључена заједница како приликом празника, славе погребља, брака, освете, тако и приликом обраде земље и у свакој прилици. Нјему се ништа не даје, нити се од њега шта узима, од њега се нико не жени, нити му се кћер даје, нема права да учествује у јавном расправљању и одлучивању са својим селјанима и племенцима, нема образа да међу људе и у скупштину сједи. Свака заједница живота и гроба са њим је искључена“ (2009: 26).

Оваква изолација којој је бивао подвргнут сваки припадник заједнице који је својим поступцима неприхватљивим за њену добробит кажњаван суровом моралном казном неминовно је због свога значаја оставила траг и у језику. Микроконцепт *дистанцирања од отпадника* вербализован је у идиомима са два израза: *ѿо ѿрсѿу кажевати* / *казивати* и *стијајати за уклн*. Идиом *ѿо ѿрсѿу кажевати*, који је два пута посвједочен у прецедентном тексту српске културе *Горском вијенцу* (Његош 2005: 99, 190), у архаичној је форми, у савременом српском језику употребљава се у облику *ѿоказивати ѿрсѿом*. Његову потврду у истом архаичном дијалекатском облику налазимо и код Љубише, с тим што је глаголска компонента у једном примјеру посвједочена и у облику *казивати*:

„Кад је, сине, дома поведеш, нека ти ваздан уз крило сједи, али Црногорка под вјером неће с вјереником хљеба јести, барем гдје ју отац гледа. Нећу ја земаљски адет ломити, да ме Црногорци *ѿо ѿрсѿу кажују*“ (Љубиша 2006: 228).

бодно нефразеолошко значење 'вјероисповијест, религијско одређење' што све скупа неријетко може довести до погрешне семантизације у ванконтекстуалној употреби. За тачно тумачење семантике лексеме *вјера* у историјској перспективи неопходна је њена анализа у контекстуалној употреби која отклања поменути вишезначност.

„Сад хоћете на плунемо на со и хљеб, да поколебамо вјеру, да похулимо на гостопримство, да га проженемо, пак да нас околишни зборови *йо ѓр-сїу казују*“ (Љубиша 2006: 45).

У оба наведена примјера евидентан је страх од моралне колективне казне којој би неминовно били подвргнути они који се огријеше о неписана правила обичаја (*адеїи земаљски*) или светињу (*госїиѓримсїиво*) до којих је заједница држала. Дијалекатски идиом *сїајаїи за у克林*, којем је у критичком издању *Горског вијенца* посвећена читава студија (Његош 2005: 678–690) посвједочен је у једном контексту. У Вуковом *Рјечнику* налазимо дефиницију: *уклин*, м. (у Ц. Г.) „каква ствар рђава, којом се људи могу уклињати, тако им се онако не догодило: *Осїа за у克林*“ (Караџић 1835: 802). „*У克林*, предмет, којим се људи куну, да им се не догоди, што се догодило ономе, од кога потјече“ (Његош 2005: 687). Вук Караџић биљежи и двије заклетве које одражавају микроконцепт дистанцирања: *Тако се од мене свијетїи не уклањао!* и *Тако се од мене свијетїи не калижио!*¹² (Караџић 1849: 280). У *Речнику Његошева језика* у克林 се дефинише као дијалекатска ријеч ‘проклетство’ и указује се на њен фразеолошки статус: *осїаїи за у克林* ‘остати као страшна опомена да се људи уклињу, опомињу да се тако нешто више не деси’ (Стевановић и др. 1983 II: 432).

Дијалекатска ријеч *уклин*, ограничена на црногорско говорно подручје чува се и у наше доба са донекле модификованим значењем: *уклин* ‘нешто ружно, рђаво што служи за примјер од којег се треба чувати’. *Служи за у克林 бијелом свијетїу*. (Станић 1991 II: 426); Слично је описана и у *Рјечнику никишићког краја*: проклетство, да остане као брука, порок, да остане као страшно лоша опомена, ругање, спрдња, несрећа (Ђоковић 2010: 615). Од именице је образован и глагол *уклињаїи се*, који биљеже различити дијалекатски рјечници са значењем: ‘брукати се, срамотити се’ (Ристић 2010: 290; Станић 1991 II: 427; Ђоковић 2010: 616). Да се понекад одустајало и од крвне освете у случајевима када би

¹² Дијалекатски глагол забиљежен је у *Речнику САНУ*, у коме су фиксирани двије његове варијанте *калижїи се* и *калијежаїи се*, обје са квалификатором *ѓокр*. Записане су и именице из истог творбеног гнијезда: *калијеж*, *калијежница* (*Речник САНУ* 1975 IX: 122). Глагол је посвједочен у два контекста у Његошевом *Шћепану Малом*. Аутори *Речника Његошева језика* семантизују га: ‘ругати се, изругивати се с киме’ (Стевановић и др. 1983 I: 336). За ово истраживање веома је важна дефиниција глагола у *Речнику уз целокупна дела Пеїра II Пеїровића Његоша* у којој је он семантизован управо идиомима које ми у раду разматрамо: ‘*указиваїи ѓрсїом* на кога, да свему на свету *служимо на у克林*’ (Стевановић, Бошковић 1975: 86; курзив је наш), која доказује да се значење глагола *калижїи се* налази у односу истозначности са наведеним идиоматским изразима. Глагол *калижїи се* и именица *калијеж* користе се и у савременом језику што потврђује жива језичка употреба на ширем простору Црне Горе, као и многи дијалекатски рјечници (Станић 1991 I: 346; Ристић 2010: 211; Ђоковић 2010: 252; Јовановић 2022: 150).

крајњи исход довео до моралне осуде од стране заједнице показује сљедећи примјер. Актер ове приче преклиње своје саплеменике да се уздрже од освете иако су му противници из другог племена убили три брата и јединца сина. Иако у оваквим и сличним ситуацијама правила патријархалне заједнице налажу вршење крвне освете, дешавало се да високоморални појединци који имају право на освету одустану од ње. Одустајање од крвне освете проистиче из сазнања да би тим чином било потпуно истријебљено друго племе, које је слабије, а таквим чињењем изазива се општа морална осуда – *осијаје (се) за уклон у народу*:

– Крв су ми дужни – опет ће Миљан – али не дајте, браћо, да нам друга племена баце пријекор, да смо их, ка јачица, сатрли и ископали! Ако их све побијемо, ка што смо кренули – *осијаће укљинь у народу* (ВУЈАЧИЋ 1986: 67).

КАМЕНОВАЊЕ. Један од механизма које је заједница примјењивала са циљем кажњавања преступника био је казна *каменовањем*. Овај институт као казнена мјера сеже у далеку прошлост, познавали су је оријентални народи Египћани, Грци, Германи, али и многи други народи. Казна каменовањем је преко Турака и Византије ушла у наше народне обичаје и примјењивана је за сузбијање тешких преступа. Схватање о каменовању као библијској казни чува се у крилу цркве. Застрашујући начин извршења казне симболизује колективно народно суђење и израз је масовног изрицања правде (MARINOVIĆ 2007: 220; STOJANOVIĆ 2009: 350–351). П. Стојановић пише:

„Бацијем камена на кривца, по shvatanju mase, врши се завјет предака и тако изриче виша – боžанска правда. Стављањем у изглед ове казне кривцу, треба га учврстити у увјеренју да ће га за преступ, који је против битних интереса друштвеног колектива, стићи казна „и од Бога и од људи“. Такозване „проклето гомиле“, у Црној Гори и Сјеверној Албанији, за које се претпоставља да потићу од каменовања грешника, опоминјујуће дјелују на потенцијалног преступника“ (2009: 351).

Наведени редови свједоче о ритуалном карактеру колективне казне, као и о њеној функцији предупредивања будућих злочина, каменовање као колективна казна примјењивано је и у црногорском друштву. Овој древној казни подвргавани су злочинци који би чинили најтежа дјела против заједнице: убиство, издају домовине, силовање, паликуће. Санкционисање жене за повреду полног морала каменовањем познаје и Куран, као и Библија. Посебно је занимљиво да се казна каменовањем у правној литератури назива и „женском казном“ (MARINOVIĆ 2007: 221). Правни термин одражава обичај да у Црној Гори жена није смјела бити убијена оружјем јер се то сматрало срамотом. У случајевима смртне казне над женом, због овакве забране оне су подвргаване каменовању

или вјешању. Можда је најпознатији примјер каменовања, који помињу и правни извори, онај из *Горског вијенца* у коме јунаци спјева због издаје планирају да бабу-вјештицу подвргну старом колективном народном суду да на њу *дигну њроклеиу гомилу*. *Проклеија гомила*¹³ основни је облик идиома, који директно одражава ритуал каменовања, али је он у текстовима посвједочен у различитом облику низом варијаната. Сам чин се у спјеву вербализује кроз четири идиома који у своме саставу садрже компоненту *гомилу*. Ова је компонента идиома константа, док се глаголска компонента варира: *мејнуџи*, *сџавиџи*, *баџиџи*, *џоћи* (*џод гомилу*) са значењем ‘бити каменован’, а у једном примјеру имамо и њену елипсу (ЊЕГОШ 2005: 54, 174, 176, 178). Обичај је вербализован у још једном контексту у *Горском вијенцу* идиомом *џод камење* са идентичним значењем, у спјеву је у њему замијењена именичка компонента *гомилу* са *камење* (ЊЕГОШ 2005: 175). Иако се у правној литератури у Црној Гори каменовање назива и „женском казном“, познато је да је она извршавана над свима (MARINOVIĆ 2007: 221), за шта потврде налазимо и у многим књижевним текстовима. Потврде извршења казне и над појединцима мушког пола налазимо и код Љубише кроз два идиома: *баџиџи џод гомилу* и (*џоћи*) *џод камење*:

„ми полагамо главе и имуће да је ово главом цар Петар, а ето свједок виси у манастир под Махинама, пак нас *баџиџе џод гомилу* ако узлажемо“ (ЉУБИША 2006: 42).

Наведени идиом *баџиџи џод гомилу* има варијанту *џод камење мејнуџи* (*сџавиџи*, *вргнуџи*). У њему је посвједочено варирање и именичке и глаголске компоненте. У контексту који слиједи глаголска компонента израза је елидирана:

„Хоћеш богме, јадан, све сад редом каживати, али *џод камење*“ (ЉУБИША 2006: 68).

Још један контекст који илуструје казнену санкцију каменовањем потврђују два идиома које налазимо у збирци *Црногорци у анегдоџама и џричама*. Јунак ове приче, пошто није имао порода, оставио је сву своју имовину цркви. Његов гест није наишао на разумијевање завидних братственика, а о посљедицама које је изазвао читамо у анегдоти, чији дио наводимо:

„Истога дана, када је Стеван упокојен, Паун је *џод гомилу сџављен*. — Ако би се игда, игђе, и против иког овакво злодјело случило — племе узе завјет

¹³ О идиому *џроклеија гомилу* проистеклом из древног ритуала детаљно пише В. Чајкановић (1994 V: 163), а његов одраз у фразеологији *Горског вијенца*, на основу којег је први пут идентификован микроконцепт *каменовање*, види у (ПЕЛАНОВИЋ 2010а: 122–124).

— да се таквом убици и бездушнику, дом разори — доњи камен на горњи обрне а горњи на доњи, и он *вргне њод камење*“ (ВУЈАЧИЋ 1986: 35).

Да је древни обичај у Црној Гори имао нарочиту функцију и снагу доказује нам чињеница да је чак и у Законнику Петра I Петровића Његоша 1798–1803. каменовање предвиђено као једна од санкција за самовољно убиство. У другој тачки овога закона, чији дио наводимо, читамо:

... „ако по данас Црногорац убије брата нашег Црногорца ол Брђанина, или Брђанин Црногорца, без иедне кривице и нужде, него от силе и опачине, да се такви убоица неможе никаквим благом одкупити, но ако се ухвати, да буде објешен, ол *камењем њобиен*, али огњем из пушака разнесен“ (ПАВИЋЕВИЋ, Распоповић 1998: 10).

Иако у Даниловом законнику казна каменовањем није предвиђена, пресуде Сената¹⁴ потврђују да је у случајевима смртне казне над женом она у пракси примјењивана. Све наведено свједочи о жилавости обичаја који је наслијеђен из старине и који се одржавао чак и у времену када су успостављане законске забране за њено извршење.

КРВНА ОСВЕТА И УМИР¹⁵. Посебно мјесто међу регулаторима патријархалног морала има *крвна осветиа*. У случајевима тешких престапа попут убиства, издаје или прељубе примјењиван је институт *крвне осветије*. О овом феномену постоји опширна литература (ЈЕЛИЋ 1926: 115; ГЕЗЕ-МАН 2003: 223–233; MARINOVIĆ 2007: 387–404; STOJANOVIĆ 2009: 381–411; BOGIŠIĆ 1999: 346). Бројни идиоми, пословице и изреке забиљежене у фолклорним, етнографским, лексикографским и правноисторијским изворима служе као језички одраз и значајно свједочанство овог важног социјалног феномена, зато није чудно што су многи истраживачи – историчари, правници, антрополози у својим радовима користили језичку грађу на основу које су реконструисали феномен крвне освете: *Ко се не осветиш. Он се не њосветиш*. (КАРАЦИЋ 1849: 162; ГЕЗЕМАН 2003: 72), *Ко се осветиш ка' да се њосветиш* (BOGIŠIĆ 1999: 352), *Светиа осветиа. Осветиа је светиа. Освећен њосвећен, неосвећен – несрећан*. (ЈЕЛИЋ 1926: 136). Петар Скок даје етимологију ријечи *осветиа*: 1. kazna, 2. obrana, 3. ultio, vindicta, odmazda, slov. *Maščevanje*. Prvobitno је значење глагола 1. sanctificare; 2. kazniti; 3. ulcisci, odmazditi; 4. o(d)braniti, osloboditi (СКОК III 1973: 574).

¹⁴ Ј. Бојовић наводи пресуду Сената из 1854. године поводом убиства мужа од стране жене. Суд је осудио убицу да се има убити за изглед другијема тако што ће осам људи (четири брата убијеног и четири брата убице) крвницу *њод каменом сџавиши* и објесити (БОЛОВИЋ 1982: 49).

¹⁵ Умир као дијалекатску ријеч која је потврђена у Вуковом и Рјечнику ЈАЗУ у два значења: ‘мир’ и као синоним за ‘крвно коло’ описује Ј. Г. Мејџор. Ауторка сматра да се ради о иновацији у области словенске правне терминологије на терену Црне Горе (ГРКОВИЋ-МЕЛЦОР 2020: 54).

Позивајући се на изреку *Ко се не освети, њај се не њосвети* као важну за разумијевање развитка значења, аутор закључује да је „казна била сматрана као прерогатива божја“. Констатује да ријеч постоји само у хрватско-српском језику, у ком је замијенила и готово истисла прасловенску *mbst-tь и црквенословенску *мьсѣть* очувану у другим словенским језицима. Вук Врчевић наводи:

„Да је освета у Црној Гори као нека светиња или аманет од оца на сина непреломно прелазила, као у све околине нашега народа, то је и ђеци, а нека људима познато, али ми треба само то казати да Црногорац док не би осветио оца или брата, мислио и за вјероватно држао да душа онога убијенога не може на они свијет пристаништа имати дотле, докле га не освете његови живи“ (2002: 186).

Аутор у поменутој књизи наводи неколико прича којима описује узроке, околности, судионике крвне освете, али су међу њима најмаркантније двије у којима се освета врши у кругу најуже породице. У првој причи отац има два сина, један од њих у љутњи и свађи убија старијег брата, а отац потом без много размишљања убија млађег сина. Затекавши старијег сина у ранама отац упита:

„Ко те уби?“ Он једва каже: „Уби ме брат“. А отац му: „Умри синко, и знади да сам те осветио“ (Врчевић 2002: 188).

У другој причи жена је усмртила свога мужа каменицом, пошто су јој дозлогрдили његова пријека нарав и батине. Пошто је убрзо откривено убиство, а жена признала и доведена да јој се суди, млађи син загрли мајку и поче плакати:

„Неће тебе, моја мамо, наш Господар убити, еле, што ћемо ми и без тате и без мајке“. Старији син укори млађега бреком: „Мучи ту сметањаче, ако нам Господар не освети баба, ада ко ће? А да није Господарева суда ја бих је убио, и на моју душу макао, ако ме и родила. А зашто нас је отац родио, него ако га ко убије, да га осветимо, ада што мислиш?“ (Врчевић 2002: 208).

Наведени редови несумњиво потврђују да је крвна освета сматрана моралном обавезом чак и у оваквим граничним ситуацијама па се тиме и објашњавају горенаведене пословице које су сачуване у језику. У оквиру микроконцепта *крвна освета*, осим наведених изрека и пословица, налазе се и идиоми који одражавају радње које су практиковане током саме крвне освете и стања и односе настале последице тога чина: *дуговајти крв*, *дужан крв* ‘који је некога убио, пре него што по обичајном праву крвне освете то надокнади својим животом, животом некога блиског или нагодбом с родом убијеног’ (Стевановић и др. 1983 I: 373), *врајити* (*враћити*) *крв* ‘опростити убиство, одустати од крвне освете’ (Речник САНУ 1978

X: 453), *врайиийи (враћаийи) крв за крв* ‘осветити се, извршити крвну освету’ (Речник САНУ 1978 X: 453), *йод крв* (земља/међа) (Љубиша 2006: 135). *Умир* ‘мирење завађених страна’, који је слиједио са циљем разрјешавања конфликта, спровођен је са свим елементима ритуала и зависио је од конкретних околности и судионика који су укључени у тај догађај. Притом су јавно понижење починиоца злочина, његово кајање и молба за опроштај били саставни дио ритуала (Јелић 1926: 95–123; Вогишић 1999: 358–60). Наводимо идиоме који вербализују радње које су спровођене са циљем разрјешења конфликта тј. *умира: ухвайиийи вјеру од (у)мира* ‘договорити примирје’, *мириийи крви* ‘мирити крвно завађене стране ради спречавања крвне освете’ (Стевановић и др. 1983 I: 373, Речник САНУ 1978 X: 453), *мириийи главе* ‘вршити умир, мирити завађене крвно стране’, *крвно коло*, *йушка крвница* ‘она којом је извршен злочин’, *брайско миийо* ‘новчана надокнада за убијеног’, *цијена крви* ‘новчана надокнада за убијеног’. У књижевним текстовима посвједочени су идиоми *мириийи крви* и *мириийи главе* ‘прекинути, окончати крвну освету’, који се налазе у односу варијантности, *динар (йару) йрекинуийи*, *брайско миийо* и *йушка крвница*. Архаични идиоми из наведеног микроконцепта посвједочени су у приповиједи С. М. Љубише *Вражда: крвно коло, ухвайиийи вјеру од умира, йрекинуийи йару, йод крв (међа)*. Ријеч *вражда*¹⁶ из наслова уводи нас у причу о два завађена племена, чије се старјешине послије дугог и исцрпљујућег низа међусобних сукоба и крвне освете састају са циљем да се договоре о помирењу.¹⁷ Наводимо довољне контексте из њиховог дијалога који илуструју ритуал *умира*:

„Седам је мртвијех глава пало у три године, од посљедњег умира. Пребацимо три за три, а о седмој метнимо *крвно коло*“ (Љубиша 2006: 135).

Његов саговорник прихвата:

„Главимо *крвно коло* од двадесет и четири кмета, позовимо даве, па пошто каже свака свој разлог, нека осуде, а ми капом у руци. Написаће *йверђу*, истријебити губу, *йрекинуийи йару*, па да живимо братски, а не крвнички“ (Љубиша 2006: 135).

„Кад је било о Ивању-дне љетноме окупи се *крвно коло* у Сотонићима у Црмници. Двадесет и четири миротвора, половина умолника с једне стране, а половина с друге стране“ (Љубиша 2006: 136).

¹⁶ *Вражда* је полисемична ријеч. Осим свог основног значења 1) непријатељство, мржња, омраза користи се у још два значења: 2) крвна освета 3) новчана глоба, казна одштета, откуп за убојство (Рјечник ЈАЗУ 1973–1974, XXI: 421; Грковић-Мелџор 2020: 52).

¹⁷ У цитираним редовима описано је вршење умира на племенским границама на којима би се састали главари сукобљених страна. Конфликт је разрјешаван вербалним чином *давања (божје, йврде) вјере* која је гарантовала мир међу племенима, као и клетвом онога који прекрши дату ријеч. Осим тога ритуал је подразумијевао и друге невербалне радње о којима детаљно пишу Караџић (2017: 56–63); Вогишић (1999: 374–375).

Аутор, приликом првог помињања, у фусноти за *крвно коло* даје објашњење: *добри људи* да суде крв (Љубиша 2006: 135). А остали контексти показују да *крвно коло*¹⁸ представљају људи који се окупљају са циљем вршења умира, *миројивори*. Љубиша у фусноти такође објашњава ријечи: *даве* – странке, тужитељи, тражиоци и *иврђа* – осуда писмена. Лексикографски извори потврђују да је израз *крвно коло* полисемичан, користи се: као термин етнологије 1) скуп људи који пресуђују у случају убиства и мире завађене стране; сам чин мирења и пресуђивања; 2) свађа, завада, туча; 3) крвопролиће, убијање; ратни сукоб, при чему треће наведено значење има и синонимичан израз са варираном именском компонентом: *крваво коло* (Речник САНУ 1978 X: 7). У савременом српском језику идиом се и употребљава искључиво у значењу ‘крвопролиће, убијање, ратни сукоби’. Изузетни значај књижевног текста као извора за потврду и објашњење феномена епохе илустроваћемо примјером идиома *прекинућии динар* и његове варијанте *прекинућии њару* са значењем ‘окончати крвну освету, договорити трајни мир’. Први је идиом посвједочен једним примјером у Његошевом *Горском вијенцу*:

„ја ћу први поћи пред кумама,
ја за главе *брајско мишо* дати —
тек смиримо, *динар прекинимо*
и *крвнице њушке* објесимо!“ (ЊЕГОШ 2005: 79–80).

Његош је компоненту *њара* замијенио са *динар* и то варирање не утиче на промјену значења идиома који је посвједочен у текстовима још двојице аутора. Прекидање паре, као крајњи симболични гест који у ритуалу умира означава прекид крвне освете, оставио је траг у фразеологији. Идиом – историзам *прекинућии њару* (*динар*) вербализује древни ритуал, који је у неким случајевима практикован приликом мирења завађених страна, током вршења умира, а С. М. Љубиша га детаљно описује:

„Ова се осуда написа једнако на два листа, оба привезана на доњијем крајима прошитијем концем, а конач протакнут кроз једну млетачку перперу прошупљену шилом на два бока. Дохвати поп Андоровић за један лист а Мирчета за други, а глава кметска престриже ножицама перперу по пола, те тако листови остану раздвојени, један при попу, а други при Мирчети, као знак да се *вражда* међу њима прекинула“ (ЉУБИША 2006: 140).

¹⁸ У другим изворима који детаљно описују ритуал вршења умира умјесто термина *крвно коло* коисте се и синонимични номинати *крвни суд* и *кметови*. Из ауторовог описа види се да се њиме означавају људи који су бирани да суде о умира, њихов начин избора зависио је од конкретног случаја, али је њихов број увијек био или 12 или 24 (Јелић 1926: 96).

Осим наведеног контекста који експлицитно даје опис ритуала, идиом је посвједочен у Љубишином дјелу (види раније наведени примјер Љубиша 2006: 135), као у још једном извору:

„И над одром Јова Перова Јаблани и Филиповићи *їрекинуше їару* и једни другоме кумства обећаше“ (Павићевић VII: 83; цит. по ГЕЗЕМАН 2003: 73).

Иако у правној и етнографској литератури налазимо податке да се у Црној Гори, за разлику од Албаније, приликом умира у неким случајевима писала и писмена потврда¹⁹ (Вогішић 1999: 378, 382; ГЕЗЕМАН 2003: 235; КАРАЦИЋ 2017: 61), опис ритуала и његову вербализацију нашли смо само у поменутих књижевних дјелима код три различита аутора. И овај примјер илуструје значај старих књижевних текстова за разумијевање значења многих израза који су сачувани у њима као одраз друштвених појава. У наведеној приповиједи објашњавају се и идоми *їушка крвница* – она којом је извршено убиство, *браїско миїо*,²⁰ новчана надокнада за убијеног.

ЗАКЉУЧАК. Као резултат дијахронијске анализе фразеолошких јединица које су обједињене заједничким семантичким садржајем описани су вербализовани регулатори патријархалног морала који представљају неписане обичајне норме, својеврстан механизам саморегулације заједнице у чијем центру је била част (*образ*). Већина анализираних фразеологизама није актуелна у савременом језику, промјена екстралингвистичких услова помјерила их је на језичку периферију. Многи од њих су архаизми и данас су замијењени својим синонимима: *даїи вјеру* потиснут је у савременом српском језику идиомом *даїи (часну) ријеч*, варијанте *їогазиїи вјеру / їреврнуїи / обрнуїи вјером* замијењене су идиомом *їогазиїи ријеч*. Од њих се разликују идиоми историзми који се више уопште не користе у савременој употреби с обзиром на чињеницу да су нестали денотати – појаве и појмови које одражавају. Међу њима су сви они идиоми који вербализују ритуал крвне освете и умира: *їушка крвница*, *браїско миїо*, *їрекинуїи їару (динар)*, *вјера од (у)мира*, *їод крв (земља, међа)*, као и идиоми који одражавају казну каменовањем: *їроклеїи гомила*, *дићи їроклеїу гомилу*, *їоћи їод гомилу*, *меїнуїи (сїавиїи, вргнуїи, врћи) їод камење*.

Неки су идиоми сачувани, али је евидентно сужавање њиховог значења. Идиом *крвно коло* у савременом књижевном језику користи се само у значењу ‘крвави сукоби’. У старим текстовима он се користио и као синоним назива за *кмеїове*, *мироїворе*, *добре људе* који помињује особе укључене у ритуал умира. Поједини идиоми сачувани су у

¹⁹ Термин *їврђа* фиксиран је и у лексикографским изворима са значењем ‘потврда, уверење; гаранција, јемство’ (Речник МС/МХ V: 159).

²⁰ Термин дефинише и Јелић (1926: 140).

дијалекатском регистру са сличним значењем, попут идиома *осїаїи* за *уклин* ‘служити за презир, срамоту’ и његов лексички дериват *уклињаїи се* ‘срамотити се, брукати се’. У савременом српском језику користи се идиом *їоказиваїи їрсїом* (умјесто по *їрсїу кажеваїи / казиваїи*) са изблиједјелом семантиком која данас не разоткрива у потпуности његово изворно значење.

Важност дијахронијске и контекстуалне анализе евидентна је у случајевима полисемије појединих ријечи које су током историјског развоја српског језика потиснуте на његову периферију; такве су лексеми *вражда* и *вјера*. Видјели смо да се стара словенска ријеч *вражда*, осим у њеном изворном значењу ‘сукоб, свађа’ користила и као синоним за крвну освету, а путем синегдохе развила је још једно специфично значење ‘глоба, новчана надокнада за убиство при умиру’. Данас је она архаична. И ријеч *вјера* у зависности од контекстуалног окружења остваривала се у различитим, иако блиским значењима. У саставу идиома *даїи вјеру* значила је ‘обећати, заклетити се, дати часну ријеч’, док се у идиому са другачијим уводним глаголом и додатним компонентама *ухваїиїи вјеру од (у)мира* реализовало њено значење ‘мир, уговор, примирје’ па је овај идиом значао ‘склопити савез, примирје’. Семантичку везу са њим имају и идиоми *на вјеру* ‘уз гаранцију, дато обећање’ као и идиом блиског значења *їреко вјере* ‘противно договору прекршивши споразум’. Вишезначност наведених лексеми у старим текстовима и семантичка дифузност која из ње проистиче укида се једино у контекстуалној употреби, чиме се отклања потенцијална погрешна семантизација. Из тог разлога од пресудног је значаја анализа наведених израза у контексту, која разоткрива њихово стварно значење и садржај појмова и појава које оне одражавају. С обзиром на чињеницу да су наведени идиоми својеврсни (обичајно) правни или етнолошки термини, њихова је анализа била немогућа без узимања у обзир екстралингвистичких података – историјских, правних и етнографских.

Функционисање и анализа фразеологизама у дијахронијској равни у контексту (у текстовима који одражавају аутентичну језичку употребу) омогућује дијагностификовање свих појавних облика – варијаната, синонима, антонима и њихову лингвистичку систематизацију. Без контекстуалне употребе не могу се идентификовати различите варијанте које лексикографски извори често не наводе. На крају би требало прокоментарисати још једну важну чињеницу. Пада у очи веома изражена варијантност великог броја посвједочених фразеологизама у раду. Тај факат би на први поглед могао да збунити с обзиром на то да се устаљеност облика и семантике фразеолошке јединице сматра једном од њених категоријалних особина. Међутим, у фразеолошкој теорији такође је општепозната чињеница да се та особина сматра релативном и да се уста-

љеност разматра у оквиру једног истог структурно-семантичког модела. Имајући у виду да се наведени фразеологизми разматрају у дијакронијској равни, ова је појава очекивана. По рјечима В. Мокијенка: „Највећи број фразеологизама у почетку је представљао слободне синтагме чија је замјена компоненти била природна. То значи да је у оквиру устаљене фразе морало бити неколико израза чија је замјена компоненти била нормална појава. Стога еволуција фразеолошких јединица представља развој од варијантног мноштва (варијабилности) до синтаксичке и компонентне униформности“ (1989: 16–17; превод наш). Анализирана грађа у нашем истраживању потврђује наведену варијабилност компоненти, карактеристичну за прве етапе фразеологизације израза који у оквиру истог структурно-семантичког модела вербализују одређене екстралингвистичке појаве.

Значај изучавања фразеолошких јединица у дијакронијској равни велики је не само за лингвистику већ и за друге хуманистичке науке. Интерпретација њихове првобитне функције и семантике разоткрива читаве слојеве културне историје једног народа и механизме по којима је та заједница функционисала.

Цитирана лијераиура

- АЈДАЧИЋ, Дејан. „О концепту части као високе врлине у словенским језицима“. У: Љ. Раденковић (ур.). *Српска народна култура између Истока и Запада. Зборник радова*. Београд, 2014: стр. 69–76.
- [АЈДАЧИЋ, Dejan. „O konceptu časti kao visoke vrline u slovenskim jezicima“. U: Lj. Radenković (ur.). *Srpska narodna kultura između Istoka i Zapada. Zbornik radova*. Beograd, 2014: str. 69–76]
- АЈДАЧИЋ, Дејан. „Концепт *часи* у српском језику“. У: Д. Ајдачић (ур.). *О вредностима у српском језику. Зборник етнолингвистичких радова*. Београд: Алма, 2015: стр. 73–97.
- [АЈДАЧИЋ, Dejan. „Koncept čast u srpskom jeziku“. U: D. Ajdačić (ur.). *O vrednostima u srpskom jeziku. Zbornik etnolingvističkih radova*. Beograd: Alma, 2015: str. 73–97]
- АЛЕФИРЕНКО, Н. Ф. *Спорные проблемы семантики*. Москва: Гнозис, 2005.
- [ALEFIRENKO, N. F. *Spornye problemy semantiki*. Moskva: Gnozis, 2005]
- БОЈОВИЋ, Јован. *Законик књаза Данила*. Титоград: Историјски институт СР Црне Горе, 1982.
- [БОЈОВИЋ, Jovan. *Zakonik knjaza Danila*. Titograd: Istorijски institut SR Crne Gore, 1982]
- ВОРКАЧЕВ, С. Г. *Счастье как лингвокультурный концепт*. Москва: Гнозис, 2004.
- [VORKAČEV, S. G. *Šćast' e kak lingvokul'turnyj koncept*. Moskva: Gnozis, 2004]
- ВОРКАЧЕВ, С. Г. *Любовь как лингвокультурный концепт*. Москва: Гнозис, 2007.
- [VORKAČEV, S. G. *Ljubov' kak lingvokul'turnyj koncept*. Moskva: Gnozis, 2007]
- ВРЧЕВИЋ, Вук. *Огранци за историју Црне Горе*. Подгорица: Октоих, 2002.
- [VRČEVIĆ, Vuk. *Ogranci za istoriju Crne Gore*. Podgorica: Oktoih, 2002]
- ВУЛАЧИЋ, Боро. *Црногорци у анегдошама и ирчама*. Титоград: НИО Побједа, 1986.

- [VUJAČIĆ, Boro. *Crnogorci u anegdotama i pričama*. Titograd: NIO Pobjeda, 1986]
- ГЕЗЕМАН, Герхард. *Црногорски човјек*. Подгорица: ЦИД, 2023.
- [GEZEMAN, Gerhard. *Crnogorski čovjek*. Podgorica: CID, 2023]
- ГРКОВИЋ-МЕЈДЏОР, Јасмина. „Обрасци заклињања у историјској перспективи: лингвистички и когнитивни увиди“. У: Миро Вуксановић (ур.). *Академске беседе, књ. 1*. Београд: САНУ, 2016: стр. 225–234.
- [GRKOVIĆ-MEJĐOR, Jasmina. „Obrasci zaklinjanja u istorijskoj perspektivi: lingvistički i kognitivni uvidi“. U: Miro Vuksanović (ur.). *Akademске бесede, knj. 1*. Beograd: SANU, 2016: str. 225–234]
- ГРКОВИЋ-МЕЈДЏОР, Јасмина. „Језик обичајнога права у Његошевим делима“. *Његошев зборник Маџице српске*. Нови Сад: Матица српска, 2020: стр. 45–56.
- [GRKOVIĆ-MEJĐOR, Jasmina. „Jezik običajnoga prava u Njegoševim delima“. *Njegošev zbornik Matice srpske*. Novi Sad: Matica srpska, 2020: str. 45–56]
- ЂОКОВИЋ, Љубомир. *Рјечник никшићког краја*. Подгорица: ЦАНУ, 2010.
- [ĐOKOVIĆ, Ljubomir. *Rječnik nikšićkog kraja*. Podgorica: CANU, 2010]
- ЗАЛИЗНАК, А. А., И. Б. Левонтина, А. Д. Шмелев. *Ключевые идеи русской языковой картины мира*. Москва: Языки славянской культуры, 2005.
- [ZALIZNĀK, A. A., I. B. Levontina, A. D. Šmelev. *Ključevye idej russkojazykovoj kartiny mira*. Moskva: Āzyki slavānskoj kul'tury, 2005]
- ЈЕЛИЋ, Илија М. *Крвна освета и умир у Црној Гори и Северној Арбанији*. Историјско-правна студија. Београд: Геца Кон, 1926.
- [JELIĆ, Ilija M. *Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i Severnoj Arbaniji*. Istorijsko-pravna studija. Beograd: Geca Kon, 1926]
- ЈОВАНОВИЋ, Миодраг. *Рјечник говора Пашићровића*. Подгорица: ЦАНУ, 2022.
- [JOVANOVIĆ, Miodrag. *Rječnik govora Paštrovića*. Podgorica: CANU, 2022]
- КАРАСИК, В. И., О. Г. Прохвачева, Я. В. Зубкова, Э. В. Грабарова. *Инная ментальность*. Москва: Гнозис, 2005.
- [KARASIK, V. I., O. G. Prohvačeva, Ā. V. Zubkova, Ė. V. Grabarova. *Innaâ mental'nost'*. Moskva: Gnozis, 2005]
- КАРАЦИЋ, В. С. *Српски рјечник исџумачен њемачкијем и лајџинскијем ријечима*. Четврто државно издање. Београд: у Штампарији Краљевине Југославије, 1935.
- [KARADŽIĆ, V. S. *Srpski rječnik istumačen njemačkijem i latinskijem riječima*. Četvrto državno izdanje. Beograd: u Štampariji Kraljevine Jugoslavije, 1935]
- КАРАЦИЋ, В. С. *Српске народне џословице и друге различне као оне у обичај узетје ријечи*. Беч: у штампарији јерменскога манастира, 1849.
- [KARADŽIĆ, V. S. *Srpske narodne poslovice i druge različne kao one u običaj uzete riječi*. Beč: u štampariji jermenskoga manastira, 1849]
- КАРАЦИЋ, В. С. *Црна Гора и Црногорци*. Подгорица: ЦИД, 2017.
- [KARADŽIĆ, V. S. *Crna Gora i Crnogorci*. Podgorica: CID, 2017]
- КЛЕУТ, Марија. *Српска народна књижевност*. Приредила Марија Клеут. Нови Сад, Сремски Карловци: Издавачка књијарница Зорана Стојановића, 2001.
- [KLEUT, Marija. *Srpska narodna književnost*. Priredila Marija Kleut. Novi Sad, Sremski Karlovcı: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2001]
- КОВШЕВА, М. П. *Лингвокултурный метод во фразеологии. Коды культуры*. Москва: URSS, 2012.
- [KOVŠEVA, M. P. *Lingvokul'turnyj metod vo frazeologii. Kody kul'tury*. Moskva: URSS, 2012]

- КОЗЕЛЕК, Р. „Теория и метод определения исторического времени“. *Logos*, 5 (44): стр. 97–130. <www.ruthenia.ru/logos/number/44/07.pdf> 16. 5. 2018.
- [KOZELEK, R. „Teoriâ i metod opredeleniâ istoričeskogo vremena“. *Logos*, 5 (44): str. 97–130. <www.ruthenia.ru/logos/number/44/07.pdf> 16. 5. 2018]
- ЉУБИША, С. М. *Приповијести црногорске и приморске*. Приредно Ново Вуковић. Цетиње: Обод, 2006.
- [LJUBIŠA, S. M. *Pripovijesti crnogorske i primorske*. Priredio Novo Vuković. Cetinje: Obod, 2006]
- МАСЛОВА, В. А. *Лингволульџурологија*. Москва: Издательский центр «Академия», 2006.
- [MASLOVA, V. A. *Lingvolul'turologiâ*. Moskva: Izdatel'skij centr «Akademiâ», 2006]
- МОКИЕНКО, В. М. *Славнская фразеология*. Москва: Высшая школа, 1989.
- [MOKIENKO, V. M. *Slavnskaâ frazeologiâ*. Moskva: Viššaâ škola, 1989]
- МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, Драгана. *Фразеологија и национална култура*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2008.
- [MRŠEVIĆ-RADOVIĆ, Dragana. *Frazeologija i nacionalna kultura*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, 2008]
- ЊЕГОШ, Петар II Петровић. *Горски вијенац*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД, 2005.
- [NJEGOŠ, Petar II Petrović. *Gorski vijenac*. Kriitičko izdanje. Tekstologija. Redakcija i komentar Radmilo Marojević. Podgorica: CID, 2005]
- ЊЕГОШ, Петар II Петровић. *Шћейан Мали*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД, 2020.
- [NJEGOŠ, Petar II Petrović. *Šćeran Mali*. Kriitičko izdanje. Tekstologija. Redakcija i komentar Radmilo Marojević. Podgorica: CID, 2020]
- ПАВИЋЕВИЋ, Бранко, Радослав Распоповић. *Црногорски законици 1796–1916. Правни извори и политички акти од значаја за историју државности Црне Горе*. Подгорица: Историјски институт Републике Црне Горе, 1998.
- [PAVIĆEVIĆ, Branko, Radoslav Raspopović. *Crnogorski zakonici 1796–1916. Pravni izvori i politički akti od značaja za istoriju državnosti Crne Gore*. Podgorica: Istorijски институт Republike Crne Gore, 1998]
- РЕЈАНОВИЋ, Ана. *Фразеологија Горског вијенца*. Фразеолошки жанрови. Културни концепти. Руски преводи. Подгорица: ЦАНУ, 2010а.
- [REJANOVIĆ, Ana. *Frazeologija Gorskog vijenca*. Frazeološki žanrovi. Kulturni koncepti. Ruski prevodi. Podgorica: CANU, 2010a]
- РЕЈАНОВИЋ, Ана. „Концептуални статус лексеме *образ* у српској фразеологији“. *Научни састајанак слависти у Вукове дане*. Књ. 39/1. Београд: Филолошки факултет, 2010б: стр. 405–415.
- [REJANOVIĆ, Ana. „Konceptualni status lekseme obraz u srpskoj frazeologiji“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*. Knj. 39/1. Beograd: Filološki fakultet, 2010b: str. 405–415]
- РЕЈАНОВИЧ, А. „Вербализација концепта „Образ“ в сербској фразеологији“. *Когнитивно-прагматическе вектори савременног јазыкознанија: сборник научних трудов*. Москва: Фланта Наука, 2011: стр. 198–204.
- [REJANOVIČ, A. „Verbalizaciâ koncepta „Obraz“ v serbskoj frazeologii“. *Kognitivno-pragmatičeskie vektory sovremennogo âzykoznanijâ: sbornik naučnih trudov*. Moskva: Flinta Nauka, 2011: str. 198–204]
- РЕЧНИК САНУ IX: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Књ. IX. Београд: Институт за српскохрватски језик, 1975.

- [REČNIK SANU IX: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Knj. IX. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik, 1975]
- РЕЧНИК САНУ X: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Књ. X. Београд: Институт за српскохрватски језик, 1978.
- [REČNIK SANU X: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Knj. X. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik, 1978]
- РЕЧНИК МС/МХ VI: *Речник српскохрватског језика*. Књ. VI. Нови Сад: Матица српска, 1978.
- [REČNIK MS/MH VI: *Rečnik srpskohrvatskog jezika*. Knj. VI. Novi Sad: Matica srpska, 1978]
- РИСТИЋ, Стана. „Национална етика и култура у концептима неких речи српског језика“. *Зборник Матице српске за славистику* 63 (2003): стр. 237–253.
- [RISTIĆ, Stana. „Nacionalna etika i kultura u konceptima nekih reči srpskog jezika“. *Zbornik Matice srpske za slavistiku* 63 (2003): str. 237–253]
- РИСТИЋ, Данијела. *Рјечник говора околине Мојковца*. Подгорица: ЦАНУ, 2010.
- [RISTIĆ, Danijela. *Rječnik govora okoline Mojkovca*. Podgorica: CANU, 2010]
- СТАНИЋ, Милија. *Ускочки речник*. Књ. прва. Београд: Научна књига, 1990.
- [STANIĆ, Milija. *Uskočki rečnik*. Knj. prva. Beograd: Naučna knjiga, 1990]
- СТАНИЋ, Милија. *Ускочки речник*. Књ. друга. Београд: Научна књига, 1991.
- [STANIĆ, Milija. *Uskočki rečnik*. Knj. druga. Beograd: Naučna knjiga, 1991]
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило, Радосав Бошковић. *Речник уз целокупна дела Пејтра II Пејровића Његоша*. Саставили Михаило Стевановић и Радосав Бошковић у сарадњи Радована Лалића. Београд: Просвета, 1975.
- [STEVANOVIĆ, Mihailo, Radosav Bošković. *Rečnik uz celokupna dela Petra II Petrovića Njegoša*. Sastavili Mihailo Stevanović i Radosav Bošković u saradnji Radovana Lalića. Beograd: Prosveta, 1975]
- СТЕВАНОВИЋ и др. I: *Речник језика Пејтра II Пејровића Његоша*. Израдили Михаило Стевановић и сарадници Милица Вујанић, Милан Одавић и Милосав Тешић. Уредник Михаило Стевановић. Књ. I. Београд–Титоград–Цетиње: Вук Караџић, Народна књига, Обод, Просвета, САНУ, Српска књижевна задруга, ЦАНУ, 1983.
- [STEVANOVIĆ i dr. I: *Rečnik jezika Petra II Petrovića Njegoša*. Izradili Mihailo Stevanović i saradnici Milica Vujanić, Milan Odavić i Milosav Tešić. Urednik Mihailo Stevanović. Knj. I. Beograd–Titograd–Cetinje: Vuk Karadžić, Narodna knjiga, Obod, Prosveta, SANU, Srpska književna zadruga, CANU, 1983]
- СТЕВАНОВИЋ и др. II: *Речник језика Пејтра II Пејровића Његоша*. Израдили Михаило Стевановић и сарадници Милица Вујанић, Милан Одавић и Милосав Тешић. Уредник Михаило Стевановић. Књ. I. Београд–Титоград–Цетиње: Вук Караџић, Народна књига, Обод, Просвета, САНУ, Српска књижевна задруга, ЦАНУ, 1983.
- [STEVANOVIĆ i dr. II: *Rečnik jezika Petra II Petrovića Njegoša*. Izradili Mihailo Stevanović i saradnici Milica Vujanić, Milan Odavić i Milosav Tešić. Urednik Mihailo Stevanović. Knj. I. Beograd–Titograd–Cetinje: Vuk Karadžić, Narodna knjiga, Obod, Prosveta, SANU, Srpska književna zadruga, CANU, 1983]
- ТЕЛИЈА, В. Н. *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингво-культурологический аспекты*. Москва: «Школа языки культуры», 1996.
- [TELIJA, V. N. *Russkaâ frazeologijâ. Semantičeskij, pragmatičeskij i lingvokulturologičeskij aspektu*. Moskva: «Škola âzyki kul'tury», 1996]

- ТОЛСТАЯ, С. М. „Русская честь и польский honor“. *Etnolingwistyka* 25 (2013): стр. 9–21.
- [TOLSTAĀ, S. M. „Russkaā čest' i pol'skij honor“. *Etnolingwistyka* 25 (2013): str. 9–21]
- ЧАЈКАНОВИЋ, Веселин. *Стара српска религија и митологија*. (Сабрана дела из српске религије и митологије. Књ. пета). Београд: Српска књижевна задруга, БИГЗ, 1994.
- [ЇАЈКАНОВИЋ, Veselin. *Stara srpska religija i mitologija*. (Sabrana dela iz srpske religije i mitologije. Knj. peta). Beograd: Srpska književna zadruga, BIGZ, 1994]

*

- БОГИЌИЋ, Valtazar. *Pravni običaji u Crnoj Gori, Hercegovini i Albaniji*. Knjiga 4. Beograd-Podgorica: Unireks, 1999.
- MARINOVIĆ, Svetislav. *Kaznena istorija Crne Gore*. Podgorica: Crnogorska izdanja, 2007.
- MATEŠIĆ, Josip. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: IRO Školska knjiga, 1982.
- РЈЕЧНИК JAZU XXI: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. DIO XXI. Zagreb: JAZU, 1973–1974.
- SKOK III: Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. III. Zagreb: JAZU, 1973.
- STOJANOVIĆ, Petar. *Ogledi iz crnogorske istorije prava*. Izabrana djela. Tom I. Podgorica: CID, 2009.
- ТОМОВИЋ, Slobodan. *Moralna tradicija Crnogoraca*. Podgorica: CID, 2006.

Анна Пејановић
Универзитет Чернoгoрии
Филолошког факултета
Одделение руског језика и литературе

ВЕРБАЛИЗАЦИЈА РЕГУЛАТАРОВ ПАТРИЈАРХАЛНОЈ МОРАЛИ
НА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОМ МАТЕРИАЛУ
(ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЧЕСКИЈ АНАЛИЗ)

Резюме

В статье проводится лингвокультурологический анализ регуляторов патриархальной морали, которые представляют собой периферию фразеологического концепта *честь*. Они вербализуются в языке большим количеством фразеологизмов, переплетенных в сложные функционально-семантические отношения. Фразеологические единицы, отражающие внеязыковые явления, интегрированы в микроконцепты важные для носителей языка данной эпохи. В центре макроконцепта *честь* находится микроконцепт *образ* как символ чести. Вокруг него концентрируются остальные микроконцепты – регуляторы патриархальной морали: заклинание и клятва, дистанцирование, побивание камнями и кровная месть. Все эти микроконцепты вербализованы во фразеологизмах, связанных

между собой по смыслу и функции. На основе их разнообразных синтагматических, парадигматических и семантических связей был выявлен механизм функционирования социальных отношений и этических норм, по которым жила не только личность, член сообщества, но и вся патриархальная общность.

Обширный набор фразеологизмов извлечен из лексикографических, этнографических, историко-правовых источников, художественных и фольклорных текстов, а их функция иллюстрируется контекстами. Данная методология дает представление о реальном языковом использовании конкретной эпохи и функции анализируемых фразеологических единиц в конкретном контексте, что, в свою очередь, дает возможность понять социальные явления, процессы и отношения, стоящие на фоне языковых единиц.

Таким образом подчеркивается значение языка как хранителя и транслятора культуры и особой значимости фразеологического пласта языка, лучше всего сохраняющего концепты культуры, а также подчеркивается значение исторической фразеологии в этом процессе.

Ключевые слова: регуляторы патриархальной морали, лингвокультурный концепт *честь*, данное слово, клятва, заклинание, дистанцирование, побивание камнями, кровная месть, вариантность фразеологических единиц, историческая фразеология.

Ana B. Pejanović
University of Montenegro
Faculty of Philology
Study Programme of the Russian Language and Literature

VERBALIZATION OF REGULATORS OF PATRIARCHAL MORALITY ON PHRASEOLOGICAL MATERIAL (LINGUOCULTUROLOGICAL ANALYSIS)

S u m m a r y

The article provides a linguoculturological analysis of the regulators of patriarchal morality, which represent the periphery of the phraseological concept of honour. They are verbalized in the language by a large number of phraseological units intertwined into complex functional-semantic relationships. Phraseological units reflecting extra-linguistic phenomena are integrated into micro concepts that are important for native speakers of the given era.

At the *centre* of the macro concept of honour is the micro concept of face as a symbol of honour. Other micro concepts are concentrated around it – regulators of patriarchal morality: spell and oath, distancing, stoning and blood feud. All these micro concepts are recorded in phraseological units interconnected in meaning and function. On the basis of their various syntagmatic, paradigmatic and semantic connections, the mechanism regulating social relations and ethical norms by which lived not only an individual, a member of the community, but also the entire patriarchal community, is reconstructed.

An extensive set of phraseological units is extracted from lexicographic, ethnographic, historical and legal sources, and their function is illustrated by contexts from artistic and folklore texts. This methodology gives an idea of the real linguistic use of a particular era and the function of the analyzed phraseological units in a particular context, which, in turn, makes it possible to reconstruct social phenomena, processes and relationships that stand against the background of linguistic units.

This emphasizes the importance of language as a custodian and translator of culture and the special significance of the phraseological layer of language, which best preserves the concepts of culture, as well as the importance of historical phraseology.

Keywords: regulators of patriarchal morality, ethnocultural concept of honour, oath and spell, distancing, stoning, blood feud, variation of phraseological units, historical phraseology.

ISSN 0350-185X, – Књ. 80, св. 1 (2024), стр. 97–107

UDK: 811.162.1'373.7

COBISS.SR-ID 149554953

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2401097K>

Примљено: 15. јануара 2024.

Прихваћено: 13. фебруара 2024.

Оригинални научни рад

Paweł Kowalski
Instytut Sławistyki
Polska Akademia Nauk
Warszawa

FRAZEOLOGIA W ŚWIETLE POJĘĆ SŁOWOTWÓRCZYCH NA PRZYKŁADZIE FRAZEOLOGIZMÓW KATEGORII STOPNIA

Przedmiotem artykułu jest refleksja nad wykorzystaniem aparatu pojęciowo-terminologicznego słowotwórstwa przy opisie problematyki frazeologicznej. Interesują mnie przede wszystkim dotychczasowe ustalenia poczynione na gruncie językoznawstwa polskiego; w ich świetle przyglądam się wycinkowi z przestrzeni frazeologicznej obejmującej struktury porównawcze, które przypisać można semantycznej kategorii stopnia. Chodzi zatem o takie jednostki, w których eksplikacji semantycznej elementem koniecznym jest wyrażenie ‘bardzo’ lub ‘więcej niż bardzo’.

Słowa kluczowe: kategoria stopnia, frazeologia, słowotwórstwo, struktury porównawcze.

1. WSTĘP

Przedmiotem moich rozważań jest pojęcie *derywacji frazeologicznej* rozumianej jako różnego typu przekształcenia w obrębie jednostek frazeologicznych. Oznacza to, że w artykule interesują mnie przeobrażenia frazeologizmów w ramach systemu frazeologicznego, postrzeganego jako struktura dynamiczna, produkowana i reprodukowana w komunikacji. Inspiracją podjętych tu rozważań są dyskusje językoznawcze (dyskursy językoznawcze), w których podejmowana jest problematyka wykorzystania pojęć i terminów słowotwórczych (lub kojarzonych przede wszystkim ze słowotwórstwem) przy opisie przestrzeni frazeologicznej.

Wykorzystując pojęcie *derywacji frazeologicznej*, na bazie dotychczasowych ustaleń teoretyczno-materiałowych, pragnę włączyć się w dyskusję nad modelem opisanego materiału frazeologicznego. Uwagę koncentruję przede

wszystkim na derywacji frazeologicznej, zawężając pole rozważań do frazeologizmów porównawczych (i dokonywanych między nimi systemowych, a w mniejszym stopniu tekstowych, transformacji), które realizują kategorię stopnia w języku.

2. O DERYWACJI FRAZEOLICZNEJ

Termin *derywacja frazeologiczna* jako element aparatu pojęciowo-terminologicznego współczesnej frazeologii nie jest stosowany przez wszystkich frazeologów, choć już w latach 90. XX Danuta Buttler pisała, że:

niewątpliwie najdłuższą, najbardziej ugruntowaną tradycję ma we frazeologii termin *derywacja*. W pracach polskich używa się go na ogół w odniesieniu do semantycznej relacji dwóch związków, z których jeden jest znaczeniowo prostszy, drugi zaś, mając ten sam podstawowy składnik treści, wyraża jeszcze pewien sens naddany, „nadwyżkowy“ (BUTTLER 1994: 28).

Badaczka zastosowanie derywacji frazeologicznej widzi w takich przekształceniach, jak np. wywodzenie z formy podstawowego frazeologizmu *czuć lęki* do pochodnego frazeologizmu *budzić lęk* ‘sprawiać, że ktoś czuje lęk’. Derywacja frazeologiczna postrzegana jest zatem jako mechanizm, który nie tylko służy formalnej pochodności frazeologizmów, lecz może również wiązać się z ich zmianą znaczeniową.

Termin *Derywacja frazeologiczna* wykorzystywany jest do opisu frazeologizmów jednego języka, ale jest też istotnym narzędziem w opisach porównawczych. Henryk Jaroszewicz, zestawiając ze sobą dwa systemy frazeologiczne, polski i serbski, definiuje ją jako *synchroniczną relację pochodności*, która, jak zaznacza: „posiada formalny wykładnik i zachodzi między dwiema jednostkami należącymi do systemu słownikowego języka (leksykonu)“, z których przynajmniej jedna to frazeologizm (JAROSZEWICZ 2016: 77). Badacz derywację frazeologiczną rozumie szeroko, zaliczając do niej nie tylko takie przekształcenia, jak np. polskie: *bić pianę* > *bicie piany* (nominalizacja), *padół placzu* > *padół łez* (komutacja, formant metonimiczny), serbskie: *staviti naglasak* > *staviti akcenat* (synonimia), *poći putem manjeg otpora* > *put manjeg otpora* (substrakcja, ucięcie), ale także relacje sytuowane na granicy frazeologii i słownictwa syntetycznego, jak *derywacja odfrzeologiczna*, np. pol. *mącić wodę* > *mąciwoda*, *pić krew* > *krwiopijca*, *twarda głowa* > *twardołowy*; serb. *hladni rat* > *hladnoratovski*, *cepati dlaku* > *cepidlaka*, *lo-miti srce* > *srcełomka*, które mogą być opisywane w ujęciach słowotwórczych jako *transformacje uniwerbizujące* (por. np. OLOŠTIAK 2015). W zakres *derywacji frazeologicznej* badacz ten włącza także *derywację odleksemową*, jak *napaść* > *dokonać napadu*, *obećati* > *dati obećanje*, *misłiti* > *biti mišljenja*, w których struktury werbo-nominalne wywodzi się z syntaktycznego czasownika (JAROSZEWICZ 2016: 11; zob. też MRŠEVIĆ-RADOVIĆ 1987).

Jeszcze szerzej zjawisko *derywacji frazeologicznej* postrzega Anna Pajdzińska, która widzi je w przekształceniach, typu *figa > figa z makiem*, *guzik > guzik z pętelką*, pokazując ich rozwój w ujęciu diachronicznym (PAJDZIŃSKA 1994: 39).

W poszczególnych tradycjach filologii narodowych zarysowana powyżej problematyka bywa opisywana z różnych perspektyw, często przy użyciu odmiennych metajęzyków, w których niekoniecznie sięga się do pojęcia *derywacji*. Zjawiska te mogą być przedstawiane jako *wariancja* (*wariantywność*) *frazeologiczna* (por. np. WTORKOWSKA 2014; zob. też KRZYŻANOWSKA 2017), *zmiennność* w obrębie frazeologii (KRZYŻANOWSKA 2017); mówi się także o *prymarnej frazeologizacji*, gdy podstawą jest jednostka niebędąca frazeologizmem i *wtórnej* „*sekundarnej*” *frazeologizacji*, gdy podstawą jest frazeologizm, który ulega przekształceniom w inną jednostkę frazeologiczną (MRŠEVIĆ-RADOVIĆ 1987); w perspektywie tekstowej, dyskursywnej pisze się o *reprodukowalności jednostek frazeologicznych* (PSTYGA 2018; CHLEBDA 2010).

3. DERYWACJA FRAZEOLOGICZNA W ŚWIETLE RELACJI SŁOWOTWÓRSTWO - FRAZEOLOGIA

Relacje między frazeologią a słowotwórstwem są, jak zauważa Andrzej Maria Lewicki, „jednym z najtrudniejszych problemów opisu mechanizmu generowania jednostek języka“ (LEWICKI 1994: 22). Różnice leżą w przedmiocie badań obydwu przestrzeni językoznawstwa, a także metodach interpretacji materiału. Frazeologia zajmuje się opisem wyrażen i zwrotów skodyfikowanych, czy też, jak podkreśla Anna Krzyżanowska, „odtworzeniem bloków wyrazowych, sekwencji dyskursywnych, formuł konwersacyjnych, paremii, a nawet utrwalonych schematów składniowych“ (zob. KRZYŻANOWSKA 2017: 23). Frazeologia jako dziedzina opisu języka zajmuje się również badaniem zjawisk reprodukcji tych konstrukcji w ramach różnych dyskursów (por. np. PSTYGA 2018). Takie rozumienie frazeologii włącza ją w ramy szeroko pojmowanej teorii komunikacji, co charakteryzuje także współczesne refleksje słowotwórcze (por. np. WASZAKOWA 2017).

Przyglądając się pracom frazeologicznym i słowotwórczym, zauważyć można, że obydwie dziedziny sytuują się w szerokim polu leksykologii. Choć tradycyjne podejścia włączają słowotwórstwo do morfologii, to współczesne przeobrażenia tej dziedziny z jednej strony traktujące je jako element składni z wykorzystaniem izomorfizmu między strukturą derywatu a strukturą zdania, z drugiej, wykorzystujące perspektywy badań kognitywnych, łącząc metody słowotwórstwa strukturalistycznego z semantyką leksykalną, pozwalają widzieć w tej dyscyplinie pewną przestrzeń, w której integrują się różne mode-

le opisów języków (por. np. PASTUCHOWA 2007; WASZAKOWA 2017; PSTYGA 2018).

Derywacja frazeologiczna na tym tle jawi się jako przestrzeń przejściowa, włączająca opis frazeologizmów w ramy modelu, w ramach którego podejmowany jest problem w perspektywie strukturalnej, formalnej. Jednocześnie model taki w polu swojego zainteresowania sytuuje także znaczenia wyrażane przez poszczególne elementy składowe frazeologizmu/frazeologizmów. Może być zatem postrzegany jako narzędzie dynamicznego opisu frazeologizmów i frazeologizacji systemu językowego i komunikacji językowej.

Tę dynamiczność frazeologii podkreślają badacze we współczesnych dyskusjach poświęconych frazeologii. Katarzyna Kłosińska uważa, że możemy mówić o rozwijaniu się nowego bytu frazeologicznego, który funkcjonuje w siatce frazeologicznej, powstałej przez nadbudowywanie jądra frazeologizmu, motywującego znaczenie, nowymi jednostkami (por. KŁOSIŃSKA 2018). Pozwala to spojrzeć na te dynamiczne formy jako realizujące określony schemat frazeologiczny. Zbieżność ze słowotwórstwem jest zatem wyraźnie wyrażona *expressis verbis*. Jak zauważa badaczka:

być może mamy do czynienia z nowym typem jednostek frazeologicznych: niemających ścisłej struktury, lecz złożonych jedynie z elementu centralnego, obudowywanego elementami, które odpowiadają potrzebom komunikacyjnym i pozwalają na dopasowanie frazeologizmu do „tu i teraz“ (KŁOSIŃSKA 2018: 24).

Element centralny bywa bazą derywacyjną różnych modyfikacji i mutacji frazeologicznych. To m.in. przeobrażenia w obrębie poszczególnych frazeologizmów, które powstają w komunikacji, pozwalają postrzegać frazeologię w świetle pojęć słowotwórczych, a używanie takich określeń o charakterze terminów, jak: *schemat, baza, modyfikacja i mutacja* jest tego potwierdzeniem.

4. FORMANT W SŁOWOTWÓRSTWIE I FRAZEOLOGII

Formant jako termin ukuty jeszcze przez Karla Brugmanna i w słowotwórstwie utożsamiany z *afiksem* (*morfemem słowotwórczym*) w węższym znaczeniu może być używany w odniesieniu do afiksów strukturalnych, czyli „tworzących tylko określone kategorie formalne, a nieposiadających bliżej sprecyzowanej funkcji semantycznej lub syntaktycznej“ (GOŁĄB i inni 1970: 184). Przy próbie zastosowania tego terminu na gruncie frazeologicznym konieczna jest, jak podkreśla Henryk Jaroszewicz, jego częściowa modyfikacja znaczeniowa (por. JAROSZEWICZ 2016: 95). W rozważaniach nad formantem we frazeologii Adam Maria Lewicki pisze:

Jeśli zakresem frazeologii obejmujemy dwudzielne zwroty analityczne, terminy złożone, wyrażenia określające i wyrażenia porównawcze, konieczne staje się

wprowadzenie terminu formant dla tej cząstki, która utożsamia daną jednostkę z serią tak samo utworzonych jednostek języka i jednocześnie odróżnia daną jednostkę języka od innych, należących do tej samej rodziny jednostek języka (LEWICKI 1994: 24).

Badacz stwierdza, że przypadku przestrzeni frazeologicznej *formantem* można nazwać nie tylko taki zespół środków językowych, które odróżnią daną jednostkę frazeologiczną od innych, należących do tej samej rodziny frazeologicznej, ale również zespół środków językowych, powtarzających się w poszczególnych członach serii związków frazeologicznych (por. LEWICKI 1994: 24).

5. FRAZEOLGIZMY JAKO ELEMENT OPISU KATEGORII STOPNIA

Porównywanie jako jedna z podstawowych operacji myślowych i poznawczych stanowi środek osławiania i poznania rzeczywistości z perspektywy podmiotu poznającego (por. WYSOCZAŃSKI 2020). Jednym z zadań porównania jest pokazanie podobieństw i różnic między zestawianymi ze sobą elementami. W ramach opisu semantycznej kategorii stopnia w przestrzeni frazeologicznej wymienić można kilka charakterystycznych konstrukcji, tworzących całe serie derywacyjne. Chodzi tutaj o takie jednostki, w których eksplikacji semantycznej elementem koniecznym jest wyrażenie *bardzo* lub *więcej niż bardzo*. Jest to zatem propozycja, wpisująca także w ramy frazeologiczne pojęcie kategorii, które dotychczas w ujęciu derywacji frazeologicznej nie było powszechnie używane, mimo że Danuta Buttler podkreśla, że istnieje we frazeologii dziedzina zjawisk powtarzalnych, seryjnych, mogących zatem wykorzystać przydatne pojęcia modelu, typu, kategorii, a nawet produktywności (por. BUTTLER 1994: 31).

W przypadku kategorii stopnia jedną z najczęstszych w językach słowiańskich struktur frazeologicznych, wyrażających wyższy stopień są konstrukcje składające się z elementu pierwszego w postaci przymiotnika, czasownika, rzeczownika oraz frazy *jak + NP*.

Do powszechnych i produktywnych należą konstrukcje z przymiotnikiem w prepozycji, np. pol. *uparty jak osioł, zwinny jak kot, słodki jak miód, głodny jak wilk, szybki jak błyskawica, silny jak byk*; słoweń. *trden kot skala, lepa kot roža, hiter kot strela, lačen kot volk, reven kot cerkvena miš* ukr. *сильний, як лев, тихий, як миша, білий, як сніг, розумний, як сова, голодний, як вовк*, serb. *tvrd kao kamen, lep kao slika, tih kao miš, gladan kao vuk*.

Struktury te oparte są na podstawowym schemacie: przymiotnik, wyrażający cechę, operator porównania (wyróżnik typu porównania) i nośnik porównania, któremu przypisywane jest symbolicznie wzmocnienie cechy wyrażone przymiotnikiem. Wiele z powyższych formacji to jednostki o cha-

rakterze internacjonalnym, dobrze znane i zakorzenione w poszczególnych narodowych systemach frazeologicznych, bazujące na kulturowej wspólnocie tej części świata. W konstrukcjach frazeologicznych tego typu przejawia się kolektywna konceptualizacja świata, tworząca pewien specyficzny językowy obraz, odzwierciedlany i reprodukowany w różnorodnych tekstach kultury. Oprócz struktur zrozumiałych, łatwych do wytłumaczenia w świetle symboliki językowej lub etymologii, opartych także na swego rodzaju powszechnikach, jak np. *głodny jak wilk*, która to struktura bazuje na zakorzenionym w świadomości użytkowników języka obrazie wilka jako zwierzęcia polującego, wygłodniałego, ale też żarłocznego, nienasyconego w jedzeniu¹.

Bożenna Bojar i Małgorzata Korytkowska zauważają, że niekiedy takie frazeologizmy tworzą struktury paradoksalne, w których nie jest możliwe przypisanie dużej intensywności cechy frazie rzeczownikowej, np. pol. *głupi jak but, nudny jak flaki z olejem, głuchy jak pień, biedny jak mysz kościelna* (BOJAR, Korytkowska 1986: 81). Bliższe przyjrzenie się powyższym konstrukcjom, które badaczki określają jako paradoksalne, pokazuje jednak, że przy próbach ich wyjaśnienia można odwołać się do pewnych wspólnych doświadczeń kulturowych, do wiedzy o charakterze słownikowym i encyklopedycznym. Taka procedura pozwala zrekonstruować poszczególne elementy i spojrzeć na takie struktury jako realizacje swoistych mikronarracji w języku. W kulturze popularnej myszy uznawane mogą być za zwierzęta zajmujące niską hierarchię, symbolizują także niezamożność, biedę. Niektóre, zwłaszcza spróchniałe pnie, wydawać mogą głuchy dźwięk. Flaki z olejem to była powszechnie podawana prosta potrawa w wielu ubogich, wiejskich domach, najczęściej spożywana jako danie nieprzyprawione, a jedzone dość regularnie ze względu na niedostępność mięsa lub też innych droższych, cenniejszych produktów. Zatem nawet z pozoru w wielu paradoksalnych frazeologizmach kryją się pewne doświadczenia danej wspólnoty, które wydobyte odsłaniają motywację semantyczną utrwalonego wyrażenia. Zostaje zatem zniesiona ich paradoksalność. Takie spojrzenie oznacza wkroczenie już na grunt ujęć etymologizujących i diachronii w opisie frazeologizmów.

Drugą charakterystyczną klasą frazeologizmów kategorii stopnia są konstrukcje, w których elementem pierwszym jest czasownik rozbudowany o frazę adwerbialną intensyfikującą, np. pol. *drzeć się jak opętany, pracować jak wół, stać jak wół*, czy też bierna konstrukcja *jest napisane jak wół*. Drugi element intensyfikujący może składać się z jednego elementu, jak również wystąpić w formie rozbudowanej, np. *zachowywać się jak słoń w składzie porcelany* ‘zachowywać się bardzo niezgrabnie’.

¹ Cechą charakterystyczną struktur porównawczych jest to, że drugi element często funkcjonujący jako symboliczny może być polisemiczny. Może też symbolizować niechęć do kogoś, brak przywiązania do kogoś, por. łac. *Homo homini lupus est*.

Konstrukcje te są podobne do frazeologizmów porównawczych, w których nie jest wyrażana intensyfikacja cechy członu pierwszego, lecz wskazywane jest właściwe podobieństwo, np. *chodźć jak kaczką, chodźć jak bocian*. Różnią się one tym od frazeologizmów intensyfikujących, typu *pracować jak wół*, że element czasownikowy może zostać w nich znominalizowany. Derywacja polega tutaj na usunięciu elementu łączącego (operatora porównania) *jak* i zmiany formy czasownikowej w rzeczownikową. Jest to możliwe, ponieważ w zasadzie większość tego typu przekształceń można wpisać w relację semantyczną: działanie – rezultat tego działania, pol.: *chodźć jak bocian* > *bociani chód*; *chodźć jak kaczką* ‘pokracznie’ > *kaczy chód*; *śpiewać jak łabędź* > *łabędzi śpiew*; poświadczono także w innych językach, np. słoweńskie: *hoditi kot štokljaja* > *štokljasta hoja*, *hoditi kot raca* > *račja/racava hoja*. Relacja ta natomiast nie zachodzi w strukturach kategorii stopnia. Należy dodać, że także w obrębie tej klasy frazeologizmów komparatywnych nie zawsze możliwe są modyfikacje pierwszego członu czasownikowego do postaci znominalizowanej, por. pol. *chodźć jak paw* (zob. KOWALSKI 2019).

Rzadziej spotykane są konstrukcje, w których pierwszym członem jest przysłówek, np. pol. *cicho jak makiem zasiał* ‘bardzo cicho’, *gładko jak po maśle* ‘bardzo gładko’ itp.

6. FRAZEOLIZMY W ŚWIETLE SŁOWOTWÓRCZYM

W obrębie klasy frazeologizmów porównawczych jedną z najczęstszych form derywacji jest derywacja leksykalna, polegająca na komutacji któregoś z członów frazeologizmu przy zachowaniu niezmięionej ogólnej struktury całego frazeologizmu. W ten sposób powstają frazeologiczne derywaty modyfikacyjne, a formant, który uczestniczy w derywacji, określimy jako *frazeologiczny leksykalny formant komutacyjny* (przy czym możliwe byłoby także ewentualne wskazanie jego miejsca poprzez przydawkę *prepozycyjny* lub *postpozycyjny*).

Do częstych w przytoczonych powyżej formacjach należą synonimiczne formanty leksykalne. Taka derywacja polega na zamianie elementu, który jest leksykalnym synonimem. Jak zauważa Maria Wtorkowska (2014: 404), analizując polskie i słoweńskie frazeologizmy z nazwami zwierząt bardzo często można wymienić komponent *byk* na inną nazwę zwierzęcia lub nie tylko zwierzęcia z zachowaniem globalnego znaczenia frazeologizmu, np. na *konia*, *wołu*, *turę*, *dąb*. Badaczka we własnym metajęzyku frazeologicznym, pisząc o wymienności elementów leksykalnych w strukturze frazeologizmu, nie stosuje jednak pojęcia *derywacji frazeologicznej*, a posługuje się konceptem *wymienności*. W klasie drugiej spotykane są derywacje polegające na komutacji elementu pierwszego czasownikowego, np. *pracować jak wół* > *harować jak wół*, *tyrać jak wół*; *pragnąć jak kania dżdżu* > *łaknąć jak kania*

dźdzu. Możliwe są również przekształcenia deminutywne (formant frazeologiczny deminutywny), por. *silny jak byk* > *silny jak byczek*, *przestraszony jak zając* > *przestraszony jak zajączek*. W przypadku zwrotów frazeologicznych możemy mówić też o augmentatywizacji (formant frazeologiczny augmentatywizujący), np. *pracować jak wół* > *harować jak wół*, w którym, jeśli zestawimy czasowniki *pracować* – *harować*, możemy mówić o natężeniu cechy wyrażanej elementem *pracować*.

Derywacja w obydwu przypadkach komutacji jednak nie wpływa na kształt eksplikacji całej struktury. Sprowadza się zawsze do wyrażenia znaczenia intensyfikacji cechy zawartej w pierwszym elemencie (w przypadku przymiotników, przysłówków czy rzeczowników) oraz wskazania mniejszego lub większego stopnia czynności określonej członem czasownikowym. To różnica między modyfikacyjną derywacją słowotwórczą a frazeologiczną; w przypadku słowotwórstwa derywacja modyfikująca bowiem nie tylko obowiązkowo wyraża się formalnie (ze względu na funkcję strukturalną formantu), ale łączy się też ze zmianą znaczenia (derywacja formalna współwystępuje z derywacją semantyczną), w przypadku zaś derywacji frazeologicznej modyfikacja nie wpływa na znaczenie globalne frazeologizmu, a jedynie na jego stronę formalną.

Przykładem realizacji kategorii stopnia w obrębie frazeologii są również takie przekształcenia, które zachodzą w samej strukturze frazeologicznej, a stopniowanie cechy odróżnia podstawę od derywatu, np. *gruba sprawa* > *grubsza sprawa*, *na krótką metę* > *na krótszą metę*, przy czym wydaje się, że zarówno podstawa, jak i derywat z elementem stopnia wyższego lub najwyższego, mogą być traktowane synonimicznie i nie wpływają na znaczenie globalne derywatu. Potwierdzają to takie przykłady, w których obserwuje się wymienne użycie i jednej, i drugiej formy, por. *Taka sytuacja jest jednak korzystna tylko na krótką metę/na krótszą metę, gdyż sam mały biznes nie jest w stanie zapewnić państwu przetrwania; W miejsce zakazów i nakazów, które na ogół działają na krótką metę/krótszą metę, możemy wprowadzić negocjowanie umów regulujących wzajemne stosunki*².

7. ZAKOŃCZENIE

Uwagi poświęcone przedstawieniu derywacji frazeologicznej w obrębie frazeologizmów porównawczych, które przypiszemy kategorii stopnia w języku polskim, oparte na dotychczasowej refleksji o słowotwórstwie i frazeologii pokazują, że aparat pojęciowo-terminologiczny słowotwórstwa może być zastosowany przy badaniu frazeologii, także w ujęciu kategorii semantycznej, w tym wypadku kategorii stopnia. Przy opisie tej kategorii uwi-

² Obydwa cytaty z formą podstawową na krótką metę przywołane za WSJP: <https://wsjp.pl/haslo/podglad/12021/na-krotka-mete>

dacznia się aktywność leksykalnego formantu frazeologicznego, za pomocą którego tworzone są całe serie frazeologiczne. W takim ujęciu terminologia słowotwórcza integruje obydwie przestrzenie opisu języka, odzwierciedlając pewne wspólne konceptualizacje przestrzeni badawczych. Świadczy o żywej roli myśli słowotwórczej w dyskursach językoznawczych. Zaprezentowane rozważania wzbogacają zatem dotychczasowe myślenie o kategorii stopnia i mogą być punktem wyjścia dalszych opisów porównawczych tej kategorii w językach słowiańskich.

Frazeologizmy prymarnie funkcjonują w komunikacji; każda ich próba systematyzacji i klasyfikacji jest z założenia formą konwencjonalizacji opartą na wybranych, dyskutowalnych kryteriach, które mogą być akceptowane lub odrzucone w toku językoznawczej, naukowej dyskusji. Perspektywy takie bywają różnorodne, jednak konceptualizacja przestrzeni frazeologicznej w świetle pojęć słowotwórczych wydaje się interesująca poznawczo. Pozwala ukazać dynamikę frazeotwórczą w obrębie sieci frazeologicznej, a przy stosownych modyfikacjach i uściśleniach metodologicznych porównanie w ramach jednego metajęzyka szeroko pojmowanego leksykonu dwu lub więcej języków.

Bibliografia

- BOJAR, Bożenna, Małgorzata Korytkowska. „Z problematyki opisu kategorii gradacji“. W: V. Koseska-Toszeva, M. Korytkowska (Red.). *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*. T. 3. Ilość, gradacja, osoba. Warszawa: SOW, 1986: s. 67–87.
- BUTTLER, D. „Przydatność pojęć i terminów słowotwórczych w badaniach frazeologicznych“. W: Z. Mieczkowska (Red.). *Z Problemów Frazeologii Polskiej i Słowiańskiej*. T. 6. Warszawa: SOW, 1994: s. 27–32.
- CHLEBDA, W. „Nieautomatyczne drogi dochodzenia do reproduktów wielowyrazowych“. W: W. Chlebda (Red.). *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowyrazowych jednostek języka*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2010: s. 15–35.
- GOLĄB, Z., A. Heinz, K. Polański. *Słownik terminologii językoznawczej*. Warszawa: PWN, 1970.
- JAROSZEWICZ, H. *Derywacja frazeologiczna*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2016.
- KŁOSIŃSKA, K. „Czy jeszcze istnieje norma frazeologiczna?“ W: A. Pstyga (Red.). *Słowo z perspektywy językoznawcy i tłumacza*. T. VII: *Frazeologia z perspektywy językoznawcy i tłumacza*. Gdańsk: Wydawnictwo UG, 2018: s. 17–26.
- KOWALSKI, P. „Świat ptaków w derywacji frazeologicznej w języku polskim i słoweńskim“. W: M. Baer (Red.). *Słowiańszczyzna z ptasiej perspektywy*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2019: s. 85–94.
- KRZYŻANOWSKA, A. „Zjawisko zmienności w opisie związków frazeologicznych (na przykładzie badań francuskojęzycznych)“. *Acta Humana* 8 (2017): s. 23–37.

- LEWICKI, A. M. „Derywacja frazeologiczna – najwyższy współcześnie stopień abstrakcji w poznawaniu zasobu frazeologicznego języka“. W: J. Bartmiński (Red.). *Pojęcie derywacji w lingwistyce*. Lublin: Wydaw. UMCS, 1981: s. 71–89.
- LEWICKI, A. M. „O możliwości zastosowania pojęcia formantu we frazeologii“. W: Z. Mieczkowska (Red.). *Z Problemów Frazeologii Polskiej i Słowiańskiej*. T. 6. Warszawa: SOW, 1994: s. 21–25.
- MRŠEVIĆ-RADOVIĆ, D. *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, 1987.
- OLOŠTIK, M. (Red.). *Viacslovne pomenovania v slovenčine*. Prešov: Filozoficka fakulta, 2015.
- PAJZIŃSKA, A. „Derywacja frazeologiczna czy derywacja od frazeologiczna?“. W: Z. Mieczkowska (Red.). *Z Problemów Frazeologii Polskiej i Słowiańskiej*. T. 6. Warszawa: SOW, 1994: s. 33–40.
- PASTUCHOWA, A. „Dlaczego słowotwórstwo leksykalistyczne? Ogląd faktów diachronicznych“. *LingVaria* 2/4 (2007): s. 121–129.
- PSTYGA, A. „Reprodukowalność jednostek frazeologicznych w dyskursie prasowym“. W: W. Chlebda, J. Tarsa (Red.). *Frazeologia a reprodukowalność w teorii i w praktyce komunikacyjnej: problemy – metody analizy – opis*. Białystok: Uniwersytet w Białymstoku, 2020: s. 105–120.
- WASZAKOWA, K. *Kognitywno-komunikacyjne aspekty słowotwórstwa*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2017.
- WTORKOWSKA, M. „Porównanie polskich i słoweńskich frazeologizmów z komponentem wybranych zwierząt domowych (byka, wołu, krowy i cielęcia)“. *Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców* 21 (2014): s. 403–412.
- WYSOCZAŃSKI, W. „Prototypy znaczeń antyfrastycznych w porównawczych paremiach i frazeologizmach języka rosyjskiego“. *Acta Polono-Ruthenica* 13 (2008): s. 507–519.

Павел Ковалски
Институт за славистику
Пољске академије наука
Варшава

ФРАЗЕОЛОГИЈА У СВЕТЛУ ТВОРБЕНИХ ПОЈМОВА НА ПРИМЕРУ
ФРАЗЕОЛОГИЗАМА КАТЕГОРИЈЕ СТЕПЕНА

Резиме

Предмет рада заснива се на промишљању употребе творбеног појмовно-терминолошког апарата при описивању фразеолошких појава. Аутора занимају пре свега досадашња сазнања из области пољске лингвистике. У том погледу у раду се разматра део фразеолошког простора, обухватајући поредбене структуре, које се могу приписати семантичкој категорији степена. Дакле, реч је

о јединицама у којима је израз ‘врло’ или ‘више него врло’ неопходан елемент семантичке експликације.

Кључне речи: категорија степена, фразеологија, творбе, поредбене структуре.

Paweł Kowalski
Institute of Slavic Studies
Polish Academy of Sciences
Warsaw

PHRASEOLOGY IN THE LIGHT OF WORD-FORMATION TERMS ON THE
EXAMPLE OF PHRASEOLOGISMS IN THE CATEGORY OF DEGREE

S u m m a r y

The subject of the paper is a reflection on the use of the conceptual and terminological apparatus of word formation when describing phraseological issues. I am primarily interested in the findings made so far in the field of Polish linguistics. In their light, I look at a fragment of the phraseological space including comparative structures that can be assigned to the semantic category of degree. Therefore, these are units in which the word ‘very’ or ‘more than very’ is a necessary element in their semantic explication.

Keywords: category of degree, phraseology, word formation, comparative structure.

ISSN 0350-185X, – Књ. 80, св. 1 (2024), стр. 109–125

UDK: 811.163.41'374

COBISS.SR-ID 149561097

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2401109J>

Примљено: 15. јануара 2024.

Прихваћено: 13. фебруара 2024.

Оригинални научни рад

Неђо Г. Јошић*

Институт за српски језик САНУ

Бојана Н. Томић*

Институт за српски језик САНУ

РЕЧНИК САНУ И ЊЕГОВИ ИЗВОРИ: СТАТИСТИЧКИ МЕТОД АНАЛИЗЕ И ЊЕГОВА ПРИМЕНА У ПРЕЗЕНТАЦИЈИ ЛЕКСИЧКЕ ГРАЂЕ**

У раду се извори за *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (Речник САНУ) приказују у светлости статистичке анализе. Анализом су обухваћени 2, 10. и 17. том. Циљ рада је да покаже шта чини фундамент овога речника у погледу употребе, а шта његову ширу основицу (који речници, које збирке речи, који писци, која дела). Предочени спектар употребе извора могао би да има и практични значај: послужио би као путоказ у даљем процесу дигитализације Академијиног речника и његове грађе.

Кључне речи: Речник САНУ, извори, статистичка анализа, дигитализација.

УВОД

Приступи ли се Речнику САНУ (*Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 1–21, Београд 1959–2019), отвори ли се који његов том на било којем месту, суочићемо се са мноштвом лексичко-семантичких, граматичких и других информација сабраних и уређених с циљем да би се нека реч идентификовала и лексикографски описала.

---

* nedjo.josic@isj.sanu.ac.rs; bojana.mojzilovic@gmail.com

** Овај рад финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Оно што одмах пада у очи јесте широк спектар примера (преузетих из књижевних дела, периодике, зборника и приручника, из збирки речи, дијалекатских речника и других извора из 19. и 20. века), те не тако ретке скраћенице за изворе (углавном речнике и збирке речи из народа, периоду и сл.) који служе као аргументација о постојању и употреби одређене лексеме или којег њеног значења. Да би се све то тек илустративно представило, да би се стекао мање-више поуздан утисак о обиму и природи илустративне грађе, показаћемо то на примеру придева **кйсео**, -ела, -ело.

Речнички чланак овог придева обрађеног у 9. књизи *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* (у тексту даље: Академијин речник или Речник САНУ, у цитатима и другачије) са значењима груписаним у шест тачака (уз који израз), обухватио је цео један стубац великог речничког формата. Грађа којом се посведочују његова појединачна значења садржи 51 пример употребе. Сходно принципу прогресије, умножавања које прати лексикографски приказ речи из тога у том – број потврда (и извора у функцији аргументације лексичких јединица) могао би да достигне једва сагледиве размере. Импазантни збир речи у досадашњим објављеним томовима с илустративним материјалом и потврдама које их прате чини досадашњи фонд Академијина речника видљив коришћењима.

Такав материјал с временским размаком од два века није (и неће бити) само у функцији описа савременог лексикона српског (српскохрватског) језика. У овом речнику и његовој пребогатој грађи са штокавског тла, упоредна и слична проучавања језика и живота словенског света наћи ће незаменљив основ. Бројни наводи и извори (дати у форми скраћеница) у Академијином речнику стварају магловиту представу о самој улози извора, о оном шта чини фундамент, шта чини онај широки ослонац на којем је он утемељен и саздан. Да би се тако важно питање расветлило у довољној мери, прибегли смо **статистичком прегледу извора** као једној од релевантних метода која би могла да пружи поуздане показатеље о статусу употребљених извора.¹

¹ У архивској документацији утврдили смо тако да збирка речи академика Симе Лозанића (*Збирка речи из Рийња и Параћина*, 1900) садржи свега осам речи. У Академијином речнику тај извор могао би да буде наведен осам пута (једном за сваку појединачну реч). То је већ показатељ како Лозанићева збирка речи има сасвим занемарљив значај у целокупној грађи. С друге стране, Вуков превод *Новог завјешта* (1847), важнији писци епохе реализма, Андрићева дела или дела Слободана Јовановића гушће су ексерцирана, те сам захват у њихово дело (шта је све одатле преузето у речнику грађу), већ показује да такви писци имају статус правих језичких градитеља.

Статистичка анализа извора Речника САНУ
(проблеми који проистичу у примени статистичког метода)
и важнији резултати такве анализе

Досадашња истраживања обављана на материјалу Академијина речника и његове грађе углавном су подразумевала лингвистички приступ. У овој расправи Академијиним речнику приступа се као бази података. Сама база његових извора ставља се у фокус статистичке анализе. Статистичка обрада таквих података пружиће неколицину важних информација из којих се могу извести важније особености карактеристичне за фонд речничких извора.

Прво: Доћи ћемо до сазнања који се то извори најчешће користе као потврде идентификованих значења.

Друго: Сазнање о фреквенцији употребе помоћи ће нам приликом одабира извора који би (одмах) морали да подлежу дигитализацији (с обзиром на чињеницу да се дигитализација речничке грађе и њених извора у Институту за српски језик САНУ данас налази у поодмаклој фази).

Треће: Резултати који указују на ретку употребу могли би да представљају индикатор за утврђивање грешака у навођењу извора (што би имало посебан значај за припрему дигиталног издања Речника САНУ или за припрему његовог обновљеног издања).

Да би се добили што релевантнији подаци при употреби статистичког метода обраде података, било је потребно да се интерни *Приручник за обраду речничке грађе* (рукопис припремљен у време израде 1. тома Академијина речника) претвори у базу података. У питању је приручник неопходан сваком лексикографу на пројекту израде овога речника. У њему су сврстани извори по азбучном реду, њихове скраћенице и сигнатуре. Индекс извора и њихових скраћеница до сада је објављен у 1, 8, 17. и 19. тому, укључујући додатке и допуне објављене у 2, 3, 4, 7, 18, 20. и 21. тому. Индекс у наведеним томовима не садржи сигнатуре под којим су у њему наведени извори заведени у библиотеци Института за српски језик САНУ. *Приручник за обраду речничке грађе* садржи и додатне одељке, а ови су од помоћи да се лакше препозна извор, прецизно и правилно означи. Овамо спадају:

Техничке скраћенице, Географске скраћенице,

Преглед мање јо́знатих месџа или обласџи из којих јо́ишчу збирке речи разних сакуџљача,

Одгонеџало,

Речници, лексикони, енциклопедије и дијалекаџски речници,

Издања *Српског еџнографског зборника* (с њему својственим скраћеницама),

Појис књига уџоџребљених за Рјечник ЈАЗУ који улазе у Речник САНУ,

Појис џриносника у народу скуџљених ријечи.

У новије време урађена је електронска верзија *Приручника за обраду речничке грађе* и допуњена линковима као свежа са страницама тј. делима доступним на интернету, односно са партицијама на рачунару (на којима су похрањене њихове електронске pdf верзије (Portable Document Format)), данас доступне на интернет порталима. Овај документ написан је у складу са правилима писања речника: у њему се избегавају понављања која оптерећују текст, а од значаја су за формирање базе података (нпр. Дуч. Ј. 1–6 уместо Дуч. Ј. 1, Дуч. Ј. 2 ... Дуч. Ј. 6; ЛМС 1–407 уместо ЛМС 1, ЛМС 2 ... ЛМС 407).² Овако утврђене скраћенице било је потребно разложити. У новијим радовима нпр. Ристић, Ивановић (2011: 531) и Стиловић и др. (2020: 1086) примењен је другачији поглед на изворе, те се под једним извором подразумевају сва годишта неког часописа, целокупно издање речничких, периодичних и сл. публикација, те је стога и број извора који се у овим радовима наводи мањи. Након овог поступка утврђено је да број извора за Академијин речник данас износи 7.429 јединица. Овај број није коначан и није прецизан; није коначан јер се као грађа за Речник САНУ користе часописи који активно излазе (сваки њихов нови број се убраја у изворе, нпр. ЈФ, НЈ, СДЗб и сл.). Такође, број није прецизан и због часописа чије се све године или бројеви не наводе а ексцерпирани су, већ се то обележава у скраћеној форми (нпр. *Цар. гл. 1911 и др., Пијем. 1911 и др., Сџорџи 1960 и др., Срб. 1861 и др.* итд.). Прецизан број би могао да се израчуна тек кад Академијин речник буде завршен и буду пописани сви извори. Зато ће се при статистичкој обради и анализи користити број добијен на основу пресека тренутног стања у *Приручнику*.³ То чини нашу **базу података**.

² У раду ће надаље да се користе скраћенице које се употребљавају у РСАНУ.

³ Истина, овај број би требало да буде нешто мањи. То се открило пуком случајношћу. Испоставило се да један часопис није излазио једну годину (СНЛ 1836 = Србски Народни Листъ) као и да се међу скраћеницама налази једна непостојећа јединица (то је приручник означен као Мин. в. 19). Такође, има часописа који нису излазили сваке године, за шта не постоје прецизни подаци. Будући да не знамо колико још оваквих примера има, а у овом тренутку није могуће проверити сваку од скраћеница, узећемо да је број од 7.429 извора полазна основа за нашу анализу.

Преглед постојеће базе извора (7.429 извора)⁴

- а. аутори из ЗНЖ-а: 4;
- б. збирке речи: 244;
- в. рукописи: 5;
- г. сарадници: 111;
- д. часописи и периодика (интерна сигнатура П): 2.919;
- ђ. речници и енциклопедије (интерна сигнатура Р): 352.⁵

У електронској форми тренутно постоји 1.876 извора у облику **pdf**-а; 975 извора је доступно преко линка ка интернет странама;⁶ 687 извора доступно је у оба облика. У електронској форми за сада је недоступан 3.851 извор, тј. нешто више од половине. Анализом употребе извора у до сада објављеним томовима доћи ћемо до статистичких података релевантних за даљи рад на дигитализацији, за успостављање скала као показатеља употребе, и не само то. За потребе статистичке анализе одабрана су три тома из различитих периода израде: том 2 (објављен 1962), том 10 (објављен 1978) и том 17 (објављен 2006). Овај одабир заснован је на претпоставци да ће се укључивањем нове грађе током времена унеколико променити и дистрибуција коришћених извора у првим и последњим томовима (Витас и др. 2019: 50). Из њих су ексцерпирани сви извори; формални показатељ извора била је парентеза са курентним текстом праћена тачком.

У лексикографском чланку извор представља податак о томе где је дато значење потврђено (код којег писца, у којем крају, у којем речнику, у којем зборнику или часопису и сл.). Илустративно ћемо то показати на обради неких одредница из горенаведених томова:

⁴ У Ристић (2008: 424) даје се преглед по функционалностилској заступљености извора и преглед по ауторима писаних извора, као и занимљив податак о дистрибуцији штампаних извора према градовима у којима су ти извори објављени: Београд 2114, Загреб 765, Нови Сад 211, Сарајево 19, Будим 76, Беч 41, Земун 38, Пешта 4, Праг 3, Осиек 1, Лајпциг 1.

⁵ Извори под **а-г** = 364 извора, потврда су сами за себе и за њих се неће тражити електронска верзија; подаци показују да око 45% извора чине периодика, речници и енциклопедије (у горњем приказу под **д-ђ**).

⁶ Приступ интернет сајтовима, нажалост, несигуран је и неизvestан, странице на којима се извори налазе често су нестабилне те им је приступ каткад онемогућен, или пак мењају своју **URL** адресу, чиме оне постају невидљиве за кориснике којима је позната само претходна адреса. С друге стране, приступ интернету не захтева велики меморијски простор који је неопходан да би се похранили сви извори у **pdf**-у (тренутно сви **pdf**-ови којима располажемо заузимају 170 Gb). С тим у вези, за приступ онлајн-издањима потребан је било који уређај с интернет везом (телефон, таблет), док је за похрањене **pdf**-ове неопходан уређај са већим меморијским простором (рачунар).

бђјаџџка (бђјаџика и бојаџика) ж *бојаџиџина жена; жена бојаџиџа*. — Стана бојаџика ми је комшика (Врање, Павл. М.). Мори, бојаџике, дома ли си? (Призрен, Чем.).

количџак и **кђличџак**, -чка, -чко **а. в.** *колики*. — Је ли количџак пуџиџер? (Вул. С. 1, 67). Ја се нијесам толико потежио да обазнам ко је тому манастиру темељ ударио, ни количџак му је звоник био (Љуб. 1, 258). **б.** у *дем. значењу*: *колики*. — Пред вас полажем ову јуначку посјеклицу ... па пала ми од ње глава слажем ли количџко је зрно пијеска (Шен. А. 1, 107). Те му испече колачић ... ево количџки (Ил. Ј. 1, 69). **в.** у *аугм. значењу*: *колики* (Вук, Рј.).

одврљудати, -ам свр. *врљудајући оџићи, оџумарџи; одлџџаџи, одскиџаџи*. — Додијало ми па сам одврљудала градским улицама (Крешић С. 3, 146). Онда [би] одврљудала некуда у град по својим пословима (Ковачић 2, 333). Тужно је, кад сам самџит одврљудаш у далеки свијет а нико твој за те нит пита нит мари (Буд. 2, 208). *фиг.* Ноћ мрачна тромо одврљуда, | са једне стране српске те планине (Кор. 2, 116).

Дакле, у приказу лексџичке слике горњих одредница наводе се места (локаџије) одакле је реч узета: Врање (реч забележио Миливоје Павловић), Призрен (Димитрије Чемериџић, Збирка речи из Призрена); ауџори: Светислав Вуловић, Стјепан Митров Љубиџа, Аугуст Шеноа, Лука Илић Ориовџанин, Стјепан Крешић, Анте Ковачић, Буда Будисављевић, Мирко Королиџа; речници: Вуков *Срџски рјечник*.

Методологиџа обраде података захтевала је да се бројне скраћенице у наведеним томовима упросте, тј. да се сведу само на извор одакле се реч или пример преузимају. У том погледу одстрањени су сви други подаци или подаци који се придодају (нпр. информације о ауџору, месту, или жанру народне умотворине коџа служи као извор, страну на коџој се пример налази итд.).⁷ На овај начин формиране су три нове базе података, тј. сваки том чиџој се анализи приступа има своју засебну базу. Као контролни корпус искористили смо базу извора са коџом смо упоредили базу података добијену од сваког појединачног тома. Упаривањем података из томова и базе извора одмах су откривени погрешни уноси.⁸

⁷ Таково поступање илуџтровали бисмо покојим примером: НП, Левач, Лазаревић В., Раск. 28, 24 → Раск. 28; НПр, Буковиџа, Ард., ЗНЖ 19, 189 → ЗНЖ 19; НПосл, Павл. Јер. 2, 188 → Павл. Јер. 2; околина Сиња, Групковић Ј., РЈА → РЈА; Оток, Ловрет., ЗНЖ 2, 312 → ЗНЖ 2; Павлин., Бот. 1, IV → Бот. 1 итд.

⁸ У три анализирана тома оваквих примера је око две хиљаде, што на укупан број од око 105.000 није велики проценат (испод 2%). Побројањемо најчешће типове недоследности: појавиле су се јединице које нису унете у Прируџник (нпр. неки сарадници – Аранђеловић Б., Павл. М. итд.), погрешно употребљене скраћенице (нпр. Ћос. Д. 11 уместо Ћос. Д. 10), извори са штампарском грешком (нпр.: Јанк. С. 5 уместо Јак. С. 5, Михаил. С. уместо Михаџ. С., Млад. 1 уместо Милад. 1, Нев. 11 уместо Нов. 11, Дарић 1 уместо Карић 1, Тул. 5 уместо Шул. 5 итд.), извори са пермутацијом двословне верзал-

О дигитализацији Речника САНУ доста се писало и говорило. Још 1988. године је било речи о осавремењивању лексикографског посла (исп. САО, Витас 1988), а каснијих година настављена су методолошка промишљања о његовом модернизовању и дигитализацији (исп. Ристић, Ивановић 2011; Ристић и др. 2016), све до реализације и претварања речничке грађе у дигитални облик, у шта су се укључили стручњаци са техничко-технолошким, инжењерским искуством и знањем из области рачунарске лингвистике⁹ (исп. Стиловић 2017; Стиловић, Станковић 2017; Стиловић и др. 2020). Међутим, процес дигитализације није завршен, преостаје нам претварање извора у електронски облик, и на крају прављење платформе или програма који ће (захваљујући нпр. информацијама рачунарске лингвистике) омогућити делотворнији рад и различите видове претраге и прегледа Речника САНУ.¹⁰ Тако дигитализована грађа може се искористити и за истраживања свих језичких нивоа, не само за израду следећих томова речника, док би се дигитализацијом библиотечке грађе даљи рад на овом пројекту убрзао (Стиловић и др. 2020: 1086, 1087; Станковић и др. 2018: 942). Ваља напоменути да би се осим брзине лексикографима тако омогућило да допуњују и осавремењују дигиталну верзију речника, као и да прате промене у језику (Стиловић, Станковић 2017: 428).

Претварање извора у електронску форму односно скенирање књига и израда њиховог pdf формата регулисано је законом.¹¹ Када су посредни извори за Речник САНУ, подразумева се да је реч о примерцима похрањеним у библиотеци Института за српски језик САНУ и својевремено ексцерпираним изворима уопште. Електронски облици извора које тренутно поседујемо у највећем броју случајева пронађени су на странама

не скраћенице у имену (МН 1948 уместо НМ 1948, КХ уместо ХК, ЦГ 1885 уместо ГЦ 1885), погрешна употреба као последица сличног назива (НСД 1834 уместо СН 1834 (Новине србске уместо Србске новине)), као и пермутације имена и презимена у скраћеници (Влад. Ђорђ. 3 је Ђорђ. Вл. 3) итд. Велика је вероватноћа да је већина ових погрешака настала приликом претварања скенираног речничког текста из pdf документа у word документ. У електронском издању би требало исправити ове грешке.

⁹ Ова знања пружају другачији приступ тематици па се дешава да се у радовима ових стручњака истиче да у дигиталној хуманистици недостаје адекватно информатичко образовање (Витас, Крстев 2015: 115–116).

¹⁰ Да дигитализовање РСАНУ не служи само осавремењивању рада на речнику говоре нам радови који су произашли из коришћења електронске верзије речника као корпуса за потребе израде нових речника (нпр. Стиловић и др. 2017; Јовановић, Левушкина 2020).

¹¹ Тако у *Закону о ауторским и сродним њравима* (члан 45), стоји: „Дозвољено је без дозволе аутора и без плаћања ауторске накнаде умножавање дела од стране јавних библиотека, образовних установа, музеја и архива, само за сопствене архивске потребе, ако се дело умножава из сопственог примерка и ако таквим умножавањем ове институције немају намеру да остваре непосредну или посредну имовинску корист“.

<https://books.google.com/>, archive.org, и сајтовима библиотека које имају дигитални садржај (као што су нпр. <https://digitalna.nb.rs/>, <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/>, <http://www.unilib.rs/sadrzaji/digitalna-biblioteka/>).

Већ смо истакли да је анализом *Приручника за обраду речничке грађе* утврђено да грађу чини око 7.500 јединица и да тренутно у електронској форми постоји око 3.200 извора. Да би се оптимизовао процес дигитализације, користећемо податке добијене анализом трију назначених томова. Анализа би могла да покаже у ком смеру би дигитализација требало да се одвија. Ово је у складу са ранијим истраживањима у којима се истиче да би „одређивање приоритета корака у дигитализацији требало [...] да се одвија у складу са њиховом функцијом, као и са њиховим доприносом квалитету и брзини израде преосталих томова Речника САНУ“ (Ристић и др. 2016: 152). У првој фази дигитализације извора требало би у електронску форму претворити оне изворе који се статистички најчешће јављају у самом речнику. Рад на Речнику САНУ потврђује да се не користе сви извори у истој мери. Иако не можемо да утврдимо који се то извори најчешће јављају у досад објављеним томовима, анализа података из томова узетих као егземплар омогућила би нам да проценимо којим би редом требало дигитализовати преостале недигитализоване изворе. Број идентично употребљених извора ваља сматрати најрелевантнијим фактором у процесу даље дигитализације. Зато ћемо у анализи у први план ставити опште бројчане показатеље о броју потврда и броју самих извора.

У **другом тому** употребљено је 42.128 извода за илустрацију из 3.894 извора; у **десетом тому** употребљено је 43.111 извода из 4.146 извора; у **седамнаестом тому** употребљена су 19.222 извода из 3.452 извора.¹² Укупно узевши, 5.401 извор евидентиран је међу 104.460 потврда. Табеларни приказ података изгледа овако:

Табела 1.

број потврда / број извора	том 2	том 10	том 17
број потврда	42.128	43.111	19.222 ¹³
број извора	3.894	4.146	3.452

¹² У раду STANKOVIĆ и др. (2018: 948) наводе се подаци за 1. и 19. том: у првом тому употребљено је 2.105 извора и 7.127 примера, док је у 19. тому 6.037 извора и 28.725 примера. Видимо да су добијени резултати слични овима у нашем истраживању.

¹³ Број потврда у 17. тому знатно је мањи него у друга два тома. Према подацима из Вуловић и др. (2018: 3–4), 17. том спада међу тоmove са најмањим бројем одредница (8.056), чему разлог треба тражити у великом броју фразеолошких јединица (нпр. одредница око). Самим тим би и број потврда требало да буде мањи, будући да се изрази илуструју двама примерима.

Табела 2.

фреквенција извора	број потврда		
	том 2	том 10	том 17
првих 10	3.268	5.041	1.551
првих 100	10.323	12.929	4.543
првих 500	22.356	24.015	9.979
јавља се једном	754	928	887

Из табеларног прегледа трију назначених томова види се како првих 500 најфреквентнијих извора чини више од половине укупно употребљених извора.

Табела 3.

фреквенција изв. у сва три тома заједно	
првих 10 изв.	8.314
првих 100 изв.	25.215
првих 500 изв.	51.696
других 500 изв.	17.827
трећих 500 изв.	11.539

Укупно узевши: 5.401 извор се јавља у 104.460 извода или потврда.¹⁴ Скупно гледано, у првих 100 извора налази се око четвртина потврда, у првих 500 извора налази се око половине свих потврда. С друге стране 1.076 се јавља по једанпут (то је око 1% примера, али је и око 20% употребљених извора).¹⁵

Ови подаци чврст су показатељ како бисмо скенирањем 100 извора имали приступ четвртини потврда из ова три тома, односно да бисмо скенирањем само 500 извора од 5.401 употребљеног имали приступ половини потврда. Ови подаци служе као путоказ у даљем процесу дигитализације извора за Речник САНУ. У даљем процесу намеће се потреба да

¹⁴ Термин извод или потврда употребљава се овде у општем смислу: у методологији израде Академијина речника иде се за тим да лексеме и њихова значења буду потврђени адекватним примерима. А како то увек није могуће, често се дају смо извори као потврда о постојању речи или какве лексичке реализације (без примера, јер га овамо нема). То је најчешће случај са збиркама речи, речницима и енциклопедијама као изворима (исп. Стиловић, Станковић 2017: 434).

¹⁵ Подаци које износимо су прелиминарни. Све ове изворе који се јављају по једном треба проверити и потврдити да нису у питању погрешне скраћенице.

се што пре приступи скенирању првих 500 најфреквентнијих извора, јер се у њима, упрошћено речено, садржи половина речничке грађе. Изворе маргиналног карактера (оних 1.000 извора што су се у огледним томовима подвргнутим статистичкој претрази појавили једанпут као посведочење) – ваљало би обухватити на крају процеса дигитализације. Који су то извори што се најчешће употребљавају у назначеним томовима – прикажемо у следећој обједињеној табели:

	РСАНУ	том 2	РСАНУ	том 10	РСАНУ	том 17
1.	Вук, Рј.	803	РЈА	1.030	РЈА	343
2.	Шоћ	515	Сим. Д. 2	793	Р. МС	282
3.	Шул. 5	302	Р. МС–МХ	646	Вук, Рј.	207
4.	Арс.	276	Вук, Рј.	618	Р–К 2	164
5.	Јовић. 1	267	Р–К 2	435	Ред.	120
6.	Борј.	266	Клаић 4	374	Станић Мил. 4	106
7.	РЈА	231	Арс.	341	Петр. Н. 1	89
8.	Р–К 2	215	Вуј. 6	278	Јовић. 1	82
9.	НПосл Вук	202	Поп. Ђ. 4	271	Грђ. 1	80
10.	Змај 1	191	Енц. Лекс.	255	Поп. Ђ. 4	78
	укупно	3.268	укупно	5.041	укупно	1.551

Одмах се види да у скупном прегледу учесталости речницима (и њима сродним публикацијама) припада најважније место; одмах иза њих су обимне збирке речи.¹⁶ Поредак извора карактеристичан је за овај пресек, али даља статистичка анализа, тј. укључивање новијих томова у претрагу, несумњиво би дала нешто другачије резултате.¹⁷ Ако бисмо

¹⁶ Уређујући речнички текст Речника САНУ лексикографи у Институту за српски језик дужни су да при изради сваке секције обавезно провере 81 јединицу у 200 књига, дакле 200 извора, које чине речници, енциклопедије и дијалекатски речници. Од тих 200 извора у првих 500 налази се само 15. На овом списку има доста новијих књига, што свакако утиче на резултат (тридесетак књига изашло је после појаве другог, односно десетог тома). Међутим, овај број је изненађујућ јер је било очекивано да због обавезности провере одредница и њихових значења буде већа фреквенција употребе ових извора. Највероватнији узрок овоме у вези је са чињеницом да се већина значења једне лексеме потврди у примерима на листићима, док је потврда у обавезним изворима знатно мање. Обично су то нова значења којих није било на листићима, или примери за она значења за која је обрађивач до тог тренутка пронашао мање од шест потврда (то је максималан број примера по значењу који се бележи у речнику).

¹⁷ Поредак извора према учесталости појављивања у томовима подвргнутим претрази изгледа овако (уз скраћеницу, како је то чињено у табеларном прегледу, овде се даје потпун извор с релевантним подацима):

Вук, Рј.: Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима, скупио га и на свијет издао Вук Стеф. Караић, четврто државно издање, у Београду 1935.

Шоћ: Шоћ др Петар, Збирка речи из Црне Горе, 1948.

Шул. 5: Šulek Bogoslav, Jugoslavenski imenik bilja, u Zagrebu 1879.

добијене резултате упоредили са истраживањем Д. Витаса, Ц. Крстев и Р. Станковић, видели бисмо да је и у 1. и 19. тому најчешће цитиран извор Вуков Рјечник, и да се и тамо разлика у дистрибуцији овог извора међу томовима може протумачити као последица „проширивања полазног корпуса новим изворима који су ‘разредили’ појављивања примера из рјечника, што је очекивани резултат у линеарном процесу израде Речника“ (Витас и др. 2019: 55).

Нагласимо на крају да процес дигитализације Академијиног лексичког фонда (схваћеног у најширем смислу тога појма), обухвата тројаку активност: **а.** дигитализацију постојеће лексичке грађе, тј. скенирање целокупне картотеке (обављено у целости) и анотација те грађе (делимично обављена); **б.** дигитализацију целокупних речничких извора (обављено у некој мери); **в.** дигиталну припрему до сада објављених томова (припрема се налази у поодмаклој фази). Све се ово чини како би лексикографски програм Српске академије наука (утемељен чином заснивања Лексикографског одека СКА, 1893. године), ишао данас укорак с временом, укорак са светом, како би описни речници као плодови Српске лексикографске школе чинили темељ за бројне видове језичких и њима сродних истраживања и анализа националног лексикона, и у новим условима дигиталне ере (као дигитално уређени приручници по савременим мерилима) били доступни широм света.

Арс.: Арсенијевић Владан, Збирка речи, 1881–1900 [или Арс., из картотеке РСАНУ]

Јовић. 1: Јовићевић Андрија, Збирка речи из Црне Горе, 1899–1901.

Борј.: Борјановић Јован, Збирка речи из Босне, Херцеговине, Срема и Хрватске, 1904–1906.

РЈА: Рјечник hrvatskoga ili srpskoga jezika, izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, I–XXIII, u Zagrebu 1880–1976.

Р–К 2: Ристић др Светомир и Кангрга Јован, Речник српскохрватског и немачког језика, II део: српскохрватско-немачки, Београд 1928.

НПосл Вук: Српске народне пословице ... скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић (државно издање), Биоград 1900.

Змај 1: Змај Јован Јовановић, Певанија, одабране и целокупне умотворине у песми и прози, у Н. Саду 1882.

Сим. Д. 2: Симоновић Драгутић, Ботанички речник, Београд 1959.

Клаић 4: Klaić dr Bratoljub, Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica, Zagreb 1968.

Вуј. 6: Вујаковић Милан, Лексикон страних речи и израза, Београд 1954.

Поп. Ђ. 4: Поповић Ђорђе, Речник српског и немачког језика ..., II српско-немачки део, Панчево 21895.

Енци. Лекс.: Enciklopedija Leksikografskog zavoda, I–VII, izdanje i naklada Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb 1955–1964.

Ред.: редакторски пример.

Станић Мил. 4: Станић Милија, Ускочки речник, Београд, I (1990), II (1991).

Петр. Н. 1: Петровић Настас, Француско-српски речник, св. I (1875), св. II (1883) и св. III (1888), Београд.

Грђ. 1: Грђић-Бјелокошић Лука, Збирка речи из Босне и Херцеговине, 1896.

Закључак

У претходно изложеном, у редовима у којима се предочавао један од начина статистичке обраде извора Академијина речника и његове грађе, могло би да се скицира неколико важнијих закључака.

1. Скенирањем Академијине лексикографске картотеке и анотацијом целокупне грађе, припремом извора у дигиталној форми, те дигиталном издању (засад у pdf формату) самог речничког текста *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* презентованог у 21 до данас штампаноме тому (*a-йдокуийији се*), српска описна лексикографија хвата корак са савременим тенденцијама на пољу описне лексикографије. Истовремено, оваквим подухватима Академијин лексикографски фонд ставља се под сигурнију заштиту, омогућује се модернији и бржи приступ самом Речнику САНУ и шире могућности за потпунију и бржу претрагу Речника и речничких извора. Све су то претпоставке које несумњиво омогућују једноставнији рад и општи напредак у раду на овом вишедеценијском националном научном подухвату.

2. На неки начин изненађујући су резултати статистичке претраге извора спроведене на одабраним томовима Речника САНУ (том 2, 10, 17). Академијин речник почива на ексцерпираној грађи из свих функционалних стилова и великим збиркама речи из народа (Арсенијевићева збирка, збирка Петра Шоћа из Црне Горе, Борјановићева збирка итд.). Статистички метод обраде података несумњиво је показао значај постојећих речника, једнојезичких и двојезичких међу осталим изворима (Вуков *Српски рјечник*, Рјечник ЈАЗУ, Ристић–Кангрин речник итд.).¹⁸ Као контролни извори они чине потпору постојећој грађи и на неки начин јесу гарант да се лексички систем током обраде обухвата без видљивијих пропуста. Зато се међу најучесталијим изворима појављују управо ти речници и велике збирке речи. Даље се грађа шири обухватајући друге изворе, друге значајне речнике и њима сродне приручнике, веће и важније збирке народних речи. Писци (тј. лексика узета из њиховог дела) нису чинилац овако схваћеног фундамента: у најужи круг из претраженог корпуса ушла је само Змајева *Певанија* из 1882. године.¹⁹ Шири круг, скала

¹⁸ Вуков *Српски рјечник* је на челу најучесталијих извора, јер је на том делу спроведена тотална ексцерпција. Многи извори из Рјечника ЈАЗУ прилагођавани су нашим појединачним изворима. Све што је преузето ван тога има назнаку да је из Рјечника ЈАЗУ, тако да он фигурира као један од најчешћих извора (а заправо садржи грађу различитих аутора и из различитих извора).

¹⁹ *Певанија* Змајева ушла је у узак круг извора јер је веома темељито ексцерпирана на самом почетку сабирања грађе, иако она не садржи богзна колико богат лексички фонд. И сам приступ ексцерпцији пресудно утиче на место неког аутора међу изворима. Да је Андрићева *Травничка хроника* (1945) темељито ексцерпирана, она би се сигурно нашла у ужем кругу најфреквентнијих извора, јер – свакоме је јасно да она садржи дале-

од 100 најчешће употребљених извора већ показује другачије резултате. Без могућности да то темељитије представљамо, назначићемо тек да су у таквој широј основици инкорпорирана дела важнијих писаца епохе реализма (Стјепан Митров Љубиша, Лаза Лазаревић, Аугуст Шеноа), али и праваца из постреалистичке епохе (Душан Радић, Бранимир Ћосић, Иво Андрић, Владимир Дедијер, Бранко Ћопић); уз њих и аутори стручних или сличних књига и приручника (Васа Пелагић, Валтазар Богишић, Милан Ђ. Милићевић). Надаље, међу првих стотину извора су и неке друге збирке речи, те који дневни или периодични лист (*Политика* из 1950. и 1958, *Виенац* из 1871). Пресеци нових томова показаће без сумње нешто другачије стање (искуства у раду на Речнику САНУ поучавају нас о томе).

Пође ли се надаље од чињеница утврђених методом статистичке анализе и збирног саодноса **5.401 извора : 104.460 потврда** (у томовима 2, 10, 17), пред очима ће се указати прилично јасна перспектива, која би могла да се предочи на следећи начин:

првих 10 извора : 8.314 потврда (базични извори)

првих 100 извора : 25.215 потврда (шире засновани темељ на којем се добро ослања лексичко-семантичко устројство Речника САНУ)

првих 500 извора : 51.696 потврда (пројекција потпунијег опсега Речника САНУ).

Потпунији (унеколико и другачији) резултати настали на основу претраге свих досадашњих штампаних томова пружиће ново светло на Академијин речник, његове изворе и омере у грађи,²⁰ пружиће корисне показатеље за даљи рад, занимљива и корисна искуства за нове сличне националне пројекте, наше и стране.

Цијирана литератива

Витас, Душко, Цветана Крстев, Ранка Станковић. „Белешка о дигитализацији речника“. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане* бр. 48/3 (2019): стр. 49–61.

ко обимнији лексички фонд од поменуте Змајеве *Певаније*. А опет, Вуков превод *Новог завјешта Госјода нашега Исуса Христја* (1847) ексцерпиран је прилично густо, а ипак се није нашао у хијерархији оних 19 најучесталијих извора утврђеној према подацима и мерилима статистичке анализе.

²⁰ Претрага неког новијег тома (нпр. т. 20–21) показала би засигурно да је Клајновом и Шипкином *Великом речнику сѣраних речи и израза* (2006) место међу најчешћим изворима. Шта би још показала претрага остаје за сада непознато. Занимљиви би били подаци о омеру међу писцима, временска перспектива извора, опсег речи страног порекла, опсег и место појединих терминологија у Речнику САНУ (тек да останемо на оном важнијем до чега би се могло доћи статистичком анализом Академијина речника и његове грађе).

- [VITAS, Duško, Cvetana Krstev, Ranka Stanković. „Beleška o digitalizaciji rečnika“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* br. 48/3 (2019): str. 49–61]
- ВИТАС, Душко, Цветана Крстев. „Нацрт за информатизовани речник српског језика“. *Научни састајанак славистија у Вукове дане* бр. 44/3 (2015): стр. 105–116.
- [VITAS, Duško, Cvetana Krstev. „Nacrt za informatizovani rečnik srpskog jezika“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* br. 44/3 (2015): str. 105–116]
- ВУЛОВИЋ, Наташа, Марија Ђинђић, Данијела Радоњић. „У другој половини Речника САНУ. Двадесет томова српског тезауруса“. *Наш језик* бр. XLIX/2 (2018): стр. 1–22.
- [VULOVIĆ, Nataša, Marija Đinđić, Danijela Radonjić. „U drugoj polovini Rečnika SANU. Dvadeset tomova srpskog tezaurusa“. *Naš jezik* br. XLIX/2 (2018): str. 1–22.]
- ЈОВАНОВИЋ, Владан, Ружица Левушкина. „Електронска форма Речника САНУ као извор за израду речника српске лингвистичке терминологије“. *Расправе* бр. 46/2 (2020): стр. 717–731.
- [JOVANOVIĆ, Vladan, Ružica Levuškina. „Elektronska forma Rečnika SANU kao izvor za izradu rečnika srpske lingvističke terminologije“. *Rasprave* br. 46/2 (2020): str. 717–731]
- РИСТИЋ, Стана. „Корпус Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ са аспекта репрезентативности за савремени српски језик“. *Српски језик, књижевност, уметност I. Српски језик у (кон)тексту*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2008: стр. 407–427.
- [RISTIĆ, Stana. „Korpus Rečnika srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika SANU sa aspekta reprezentativnosti za savremeni srpski jezik“. *Srpski jezik, književnost, umetnost I. Srpski jezik u (kon)tekstu*. Крагујевац: Filološko-umetnički fakultet, 2008: str. 407–427]
- РИСТИЋ, Стана, Ненад Ивановић. „Предлог за модернизацију рада на Речнику САНУ“. У: Сreto Танасић (ур.). *Грамајика и лексика у словенским језицима*. Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2011: стр. 529–553.
- [RISTIĆ, Stana, Nenad Ivanović. „Predlog za modernizaciju rada na Rečniku SANU“. У: Sreto Tanasić (ur.). *Gramatika i leksika u slovenskim jezicima*. Нови Сад: Matica srpska, Београд: Institut za srpski jezik SANU, 2011: str. 529–553]
- РИСТИЋ, Стана, Ненад Ивановић, Милена Јакић, Ивана Лазич Коњик. „Грађа Речника САНУ – потребе и могућности дигитализације у светлу савремених приступа“. У: Стана Ристић, Ивана Лазич Коњик, Ненад Ивановић (ур.). *Лексикологија и лексикографија у светлу савремених приступа*. Београд: Институт за српски језик, 2016: стр. 133–155.
- [RISTIĆ, Stana, Nenad Ivanović, Milena Jakić, Ivana Lazić Konjik. „Građa Rečnika SANU – potrebe i mogućnosti digitalizacije u svetlu savremenih pristupa“. У: Stana Ristić, Ivana Lazić Konjik, Nenad Ivanović (ur.). *Leksikologija i leksikografija u svetlu savremenih pristupa*. Београд: Institut za srpski jezik, 2016: str. 133–155]
- САБО, Олга, Душко Витас. „Могућности осавремењивања израде речника на примеру Речника српскохрватског књижевног и народног језика (САНУ и Институт за српскохрватски језик)“. *IV међународни научни скуп Раџунарска обрада језичких података*. Порторож: Институт „Јожеф Стефан“, 1988: стр. 375–384.
- [SAVO, Olga, Duško Vitas. „Mogućnosti osavremenjivanja izrade rečnika na primeru Rečnika srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika (SANU i Institut za srpskohrvatski jezik)“. *IV međunarodni naučni skup Računarska obrada jezičkih podataka*. Порторож: Institut „Jožef Stefan“, 1988: str. 375–384]

- СТИЛОВИЋ, Рада. „Грађа за Речник САНУ – благо које треба сачувати (о дигитализацији листића)“. *Наш језик* бр. XVIII/3–4 (2017): стр. 201–207.
- [СТИЛОВИЋ, Rada. „Građa za Rečnik SANU – blago koje treba sačuvati (o digitalizaciji listića)“. *Naš jezik* br. XVIII/3–4 (2017): str. 201–207]
- СТИЛОВИЋ, Рада, Ранка Станковић, Олга Сабо. „Речник САНУ као база терминолошких речника: на примеру речника кулинарства“. У: Предраг Пипер, Владан Јовановић (ур.). *Словенска терминологија данас*. Београд: Српска академија наука и уметности, 2017: стр. 109–123.
- [СТИЛОВИЋ, Rada, Ranka Stanković, Olga Sabo. „Rečnik SANU kao baza terminoloških rečnika: na primeru rečnika kulinarstva“. U: Predrag Piper, Vladan Jovanović (ur.). *Slovenska terminologija danas*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 2017: str. 109–123]
- СТИЛОВИЋ, Рада, Ранка Станковић, Михаило Шкорић. „Веб-алат за управљање грађом Речника САНУ и анотација листића“. *Расправе* бр. 46/2 (2020): стр. 1085–1094.
- [СТИЛОВИЋ, Rada, Ranka Stanković, Mihailo Škorić. „Veb-alat za upravljanje građom Rečnika SANU i anotacija listića“. *Rasprave* br. 46/2 (2020): str. 1085–1094]
- СТИЛОВИЋ, Рада, Ранка Станковић. „Дигитално издање Речника САНУ: формални опис микроструктуре Речника САНУ“. *Научни састајанак слависта у Вукове дане* бр. 47/1 (2017): стр. 427–440.
- [СТИЛОВИЋ, Rada, Ranka Stanković. „Digitalno izdanje Rečnika SANU: formalni opis mikrostrukture Rečnika SANU“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* br. 47/1 (2017): str. 427–440]

*

STANKOVIĆ, Ranka, Rada Stijović, Duško Vitas, Cvetana Krstev, Olga Sabo. “The Dictionary of the Serbian Academy: from the Text to the Lexical Database”. *Euralex*. 2018: стр. 941–949.

Извори

- Закон о ауторским и сродним правима <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_autorskom_i_srodnim_pravima.html> (приступљено 5. 12. 2021)
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XXI. Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 1959–2019.

Недждо Г. Ёошич
Бояна Н. Томич

Институт сербског језика Сербској академији наука и искуства

СЛОВАРЬ СЕРБСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК И ЕГО ИСТОЧНИКИ:
СТАТИСТИЧЕСКИЙ МЕТОД АНАЛИЗА И ЕГО ПРИМЕНЕНИЕ
ПРИ ПРЕДСТАВЛЕНИИ ЛЕКСИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА

Резюме

Источники «Словаря сербскохорватского народного и литературного языка» (т. I–XXI) («Словарь Сербской академии наук и искусств» или «Академический словарь») анализируются с помощью метода статистического анализа. Его главной целью было дать ясное представление о частотности важных и более важных источников в тексте словаря в целом, а также указать на проблемы и трудности при поиске источников в цифровой среде. Анализуются тома II, X и XVII, опубликованные в 1962, 1978 и 2006 году соответственно. Анализ и совокупное соотношение частотности в рассматриваемых томах показывает, что источники можно разделить на: а. базовый круг (первые 10 словарных источников); б. более широкий круг (первые 100 источников) и в. самый широкий круг (первые 500 источников). Анализ также показал, что в базовые источники входят важные словари и собрания народных слов, а дальше круг источников расширяется, охватывая другие важные собрания слов, произведения важных писателей, журналы и т.п. На самом деле анализ показал, на каких именно источниках базируется Академический словарь. Вне данного разнообразного и широкого круга находятся источники, появляющиеся крайне редко, редко или иной раз в качестве свидетельства о существовании или употреблений отдельных лексических единиц в материалах для Академического словаря. Приведенные показатели могут послужить указателями в дальнейшем процессе цифровизации Словаря и материалов для его составления.

Ключевые слова: Словарь Сербской академии наук и искусств, источники, статистический анализ, цифровизация.

Neđo G. Jošić
Bojana N. Tomić
Institute for the Serbian Language of SASA

THE SASA DICTIONARY AND ITS SOURCES: STATISTICAL METHOD
OF ANALYSIS AND ITS APPLICATION IN THE PRESENTATION
OF LEXICAL CORPUS MATERIAL

S u m m a r y

The sources of the Dictionary of Serbo-Croatian Literary and Vernacular Language, vol. 1–21 (the SASA Dictionary or Dictionary of the Serbian Academy) are analyzed applying the method of statistical analysis. Its main aim was to provide a clear idea of the frequency of relevant and particularly relevant sources in the text of the dictionary as a whole (while also pointing to the problems and hindrances that occur in the digital search of sources). This type of analysis was conducted using the volumes 2, 10 and 17 (released in 1962, 1978, and 2006, respectively). The analysis and total ratio of frequency in the volumes under examination demonstrates that the sources can be divided into: a. The basic circle (top 10 dictionary sources); b. Broader circle (top 100 sources); c. The broadest circle (top 500 sources). The analysis also yielded the fact that basic sources comprise more important dictionaries as well as collections of vernacular words, so that the circle of sources spreads further including some other more relevant collections of words, prominent authors, significant periodicals, and so on. The analysis as projection basically identified the sources upon which the SASA Dictionary is actually based. Beyond this varied and broad circle lie sources that more rarely, or hardly ever occur, as a testimony to the existence or usage of certain lexical items in the corpus material of the Dictionary of the Serbian Academy. The said indicators point the way to the further process of digitization of the SASA Dictionary and its corpus material.

Keywords: the SASA Dictionary, sources, statistical analysis, digitization.

ISSN 0350-185X, – Књ. 80, св. 1 (2024), стр. 127–146

UDK: 811.163.41'367.622.22

811.161.1'367.622.22

811.163.41:811.161.1

COBISS.SR-ID 149565961

DOI: <https://doi.org/10.2298/JF12401127S>

Примљено: 30. маја 2023.

Прихваћено: 13. фебруара 2024.

Оригинални научни рад

Юлија Л. Шапич*

Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова
филологический факультет

О ПРОБЛЕМЕ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОГО ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ДИМИНУТИВОВ В СЕРБСКО-РУССКОМ СЛОВАРЕ**

В работе рассматривается категория диминутивов и близких к ним слов с семантикой уменьшительности, ласкательности и/или производной от них субъективной оценки в сербском языке в сопоставлении с русским. Проблема освещается в лексикографическом аспекте в связи с составлением большого двуязычного переводного сербско-русского словаря в рамках проекта по сопоставительной лексикологии русского и сербского языков. В процессе обработки материала научный коллектив сталкивается с трудностями представления ряда лексических структур, в том числе диминутивов. Данную семантическую категорию характеризует семантический синкретизм, совмещение рациональной и эмоциональной оценки, высокая степень семантического варьирования, зависимость от прагматики высказывания. Диминутивность является частью концепта увеличительности-уменьшительности, одним из многоуровневых средств его выражения. Она может рассматриваться и как функционально-семантическое полицентрическое поле, один из центров которого составляют модификационные дериваты с диминутивными значениями. Показано, что трудности межъязыкового сопоставления в рамках лексикографического жанра связаны с анизоморфизмом языков, выражающимся в нетождественности значений и функций, в разной степени развитости и частотности средств, в их дискурсивной зависимости. Наряду с поставленными целями – сопоставление лексических структур в контексте подготовки переводного словаря и поиск решения для адекватного параллельного представления лексики, – работа обращается к проблематике методологии двуязычной лексикографии и переводоведения в славянских языках.

---

* julija.sapic@gmail.com

** Исследование выполнено за счет гранта Российского научного фонда № 23–28–00126, <https://rscf.ru/project/23–28–00126/>.

Кључеве слова: диминутив, уменшительность, сопоставительное описание, лексика, лексикография, сербско-русский словарь, эквивалентность.

Исследования, основанные на сопоставлении языковых структур, раскрывают особенности строения и функционирования языковых подсистем – будь то подсистемы одного или нескольких языков. Структуры близкородственных славянских языков – русского и сербского – имеют немало общего не только в понятийном, но и в структурно-функциональном отношении, что доказывают, например, сопоставительные исследования на уровне семантических категорий (РiPER 2001; ШАПИЧ 2018; и т.д.), а также исследования в области когнитивной семантики (СТЕФАНОВИЧ 2022). Когнитивно-дискурсивная научная парадигма позволила рассматривать языковые подсистемы в их внутриязыковом синкретизме и устанавливать понятийные связи между единицами различных уровней, расширяя представления о границах языковых явлений и комбинируя методы исследований. Тем не менее, по-прежнему недостаточно внимания уделяется системному исследованию лексики сербского и русского языков, а особенно в аспекте двуязычной лексикографии.

Проект «Сопоставительная лексикология сербского и русского языков»¹ должен стать теоретическим и практическим вкладом в области лексикологии и двуязычной лексикографии. В его рамках ведется работа над созданием нового большого современного переводного сербско-русского словаря, объем которого оценивается в 100.000 слов. У составителей словаря возникает множество теоретических и практических вопросов, главным образом связанных с анизоморфизмом двух языков и способами представлений значений в словаре; некоторые из проблем уже освещались нами в отдельных работах (ШАПИЧ 2023а, 2023б).

Одной из таких системных проблем является представление в словаре межъязыковых соответствий лексем, относящихся к многочисленной, высокочастотной и коммуникативно значимой категории диминутивов – лексических средств для выражения уменшительности и эмоциональной оценки, производной от уменшительности, в сербском языке (далее – СЯ) в сопоставлении с русским (далее – РЯ). Так как в основу словника будущего словаря положен большей частью «Речник српскога језика» (2018) (далее – ССЯ), фрагмент ССЯ служит корпусом для настоящей статьи. Учитывая, что создаваемый словарь находится в

¹ Основные положения проекта Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова, выполняемого при поддержке Российским научным фондом, излагаются на сайте <https://rscf.ru/project/23-28-00126/>. Участниками проекта являются Е.И. Якушкина, Д.А. Рыжова, Ю.Л. Шапич, М.Д. Королькова.

фазе разработки, исследование носит предварительный характер, а в его задачи, наряду с сопоставлением лексики, входит постановка и описание данной лексикографической проблемы с целью поиска возможных путей ее решения.

1. Теоретические предпосылки

Категория уменьшительности в славянских языках привлекает к себе внимание исследователей, освещающих ее различные аспекты (Кузьменкова 2007, 2017; Фуфаева 2016; Шмелева 2018; Резанова и др. 2019; Полубиченко 2020; Лысакова 2022; Грицкат 1995, 2020; Драгићевић 2008; Јовановић 2010; Јанић 2013; СТРАМЛЈЋ ВРЕЗНИК 2015). Работы ученых вписываются в более широкий контекст исследований в области лексикологии и семантики – о русском языке, к числу которых относятся ставшие уже традиционными (Щерба 1974; Виноградов 2001; Апресян 1995; Кубрякова 1981), а также исследований о сербском языке (Гортан-Премк 1997; Драгићевић 2001, 2007, 2020; Ристић и др. 2016, 2021; Миланов 2021; Стефановић 2022) и международных монографий по лексикологии и лексикографии (Чернышева 2022). Когнитивно-лингвистический подход позволил рассматривать лексемы как единицы лексических множеств² различных уровней и как одно из средств выражения концептов, каковым является концепт уменьшительности, восходящий к бинарной семантической оппозиции УМЕНЬШИТЕЛЬНОСТЬ–УВЕЛИЧИТЕЛЬНОСТЬ. Обращение к концептосфере позволяет объединить исследуемое множество по семантическому критерию, а именно – по значению уменьшительности по отношению к денотату, выраженному в диминутиве в большинстве случаев мотивирующим словом, а также производному от него значению оценки.

Имея в виду прикладную ориентированность создаваемого словаря, с одной стороны, и ограниченный объем работы, с другой, диминутивы в настоящей работе рассматриваются в функционально-сопоставительном аспекте. С этой точки зрения, они представляют собой самостоятельное функционально-семантическое поле с ядром, представленным словообразовательными средствами с модификационными формантами субъективной оценки (описание словообразовательных формантов и их значений в РЯ в: Шведова 1980: 207, 264, 298), тогда как на периферии данного поля расположены лексические средства, не имеющие модифи-

² Термин *множество* употреблял еще Ю.Д. Апресян по отношению к элементам системы, считая лексику «системой в гораздо большей степени, чем принято было думать до сих пор» (1995: 118); этот же термин удачно используется и обосновывается Л.Г. Бабенко (2020).

кационных формантов, но соотносимые с первыми в функциональном и семантическом отношении.

Эффективность функционально-сопоставительного подхода, основанного на идее Гумбольдта о том, что «ни одна система не может быть адекватно описана изнутри, без выхода за рамки данной системы» (Всеволодова 2017: 13), подтверждается в трудах В.Г. Гака в области лексикологии русского и французского языков (Гак 1977). Опираясь на понятие «активной грамматики» Л.В. Щербы, Гак продемонстрировал взаимосвязь лексики, синтагматики и прагматики,³ доказав, что в схожей коммуникативной ситуации различные языки прибегают к равноуровневым языковым средствам для реализации семантики. Именно поэтому в рамках жанра лексикографии, при отборе межъязыковых соответствий лексического уровня (а также, по возможности, морфологического), вынужденно опираясь на лексическую семантику, мы сталкиваемся с трудностями – даже у соотнесенных по значению (а также грамматическому классу, этимологии, деривации) межъязыковых эквивалентов функции в языках далеко не всегда тождественны. Нетождественность функций ведет к неверному переводу и, далее, к интерференции носителей сербско-русского билингвизма – пользователей словаря.

Проблема эквивалентности, т.е. перевода, диминутивов недостаточно освещалась ни в рамках славянского переводоведения, ни как проблема двуязычной лексикографии, в которой метод перевода является одним из ведущих. Более того, в русскоязычной лексикографической традиции диминутивные словоформы часто не представлены в словарях (к чему мы вернемся позже), что отражается и на двуязычной лексикографии. С другой стороны, невнимание в лингвистической литературе к рассматриваемой группе лексики в контексте лексикографии обусловлено невниманием к двуязычной лексикографии в целом. На этот парадокс обращает наше внимание А.В. Садиков (2019: 61–62), указывая на то, что данное направление было и остается приоритетным в лексикографии (об этом также см. в: (Оташевий 2015: 19))⁴. Настоящая работа вносит посильный вклад в разработку проблематики отражения системных лексических структур, к которым относятся диминутивы, в двуязычных словарях.

³ В.Г. Гак полагал, что словари отражают пассивное соотношение языковых систем и не дают примеров речевых актов; последние, как он утверждал можно получить в результате речевых экспериментов (опросников) или при анализе переводов (Гак 1977: 10–11). Из этого замечания, однако, не следует, что словари не могут или не должны отражать речевые реализации межъязыковых соответствий там, где это возможно.

⁴ Правда, не все лингвисты придавали важность двуязычным словарям: Л.В. Щерба считал их временным решением для начинающих изучать иностранный язык из-за недостатков жанра (ЩЕРБА 1974).

2. Диминутивы

Под диминутивами⁵ в данной работе понимаются уменьшительно-ласкательные слова или «размерно-оценочные дериваты» (Лысакова 2022), у которых в результате модификационной деривации актуализировалось дополнительное значение уменьшенного размера (количества, времени, возраста, интенсивности) по отношению к подразумеваемой норме, а также коннотативное значение умиления, уничижительности, иронии, эмпатии и т.п. в определенных речевых условиях. По большей части речь идет о существительных. В сербской терминосистеме русским диминутивам соответствуют две подкатегории – *деминутив* (*дем.*) ‘диминутив, уменьшительное’ и *хипокористик* (*хип.*) ‘диминутив, ласкательное’. Из этого следует, что уменьшительность и оценочность в СЯ формально разграничены, и точно также они разграничены в системе помет в словаре ССЯ, что нельзя сказать о РЯ. В ряде случаев в ССЯ используется комбинация этих помет *дем. и хип. од...*, а также помета у *дем. значењу* ‘в уменьшительном значении’, которой помечены единицы, относящиеся к периферии функционально-семантического поля диминутивности, т.е. не имеющие характерных диминутивных формантов.

Учитывая следующие факторы – нашу преимущественную нацеленность на создание русскоязычной, «правой» стороны словаря; задачу представить на переводящем языке уменьшительность, используя адекватные соответствия обозначенных диминутивностью и содержащих соответствующее объяснение сербских вокабул; проведенную составителями ССЯ предварительную работу по классификации интересующих нас категорий лексем в СЯ, результирующую распределением помет, а также компетентность источника, – в работе не проводится критический разбор «левой», сербской стороны словаря, по крайней мере, в вопросах, нерелевантных для перевода на РЯ семы уменьшительности и / или эмоциональной оценки. Материалом для настоящей работы послужили слова из ССЯ с пометами *дем., хип., у дем. значењу* на буквы А и Б, а также слова, близкие им по семантике уменьшительности по отношению к прототипической норме, а также по функциям и / или словообразовательному сходству, а также их потенциальные русские эквиваленты. Ограничение корпуса связано со стремлением установить системность и адекватность критериев в работе над словарем, которые сплошная выборка обеспечивает более надежно, чем случайно привлеченные, пусть даже яркие примеры.

⁵ В российской лингвистической традиции встречается также менее традиционный вариант написания *деминутив*, а в классических грамматиках категория носит название *уменьшительно-ласкательная* (Виноградов 2001: 101) с различными коннотативными добавками (*уничижительное* и т.д.).

Наиболее многочисленная группа с пометой *дем.* в ССЯ представлена существительными мужского и женского рода: *аковчић, аждајица, авантурица, алкица, алчица, амбар(ч)ић, аријица, асприца, аутомобилчић, ашовчић, аферица; багремчић, базенчић, балкончић, балончић, баракчица, барица, барјачић, баркица, барчица, батиница, бедевијица, бедемчић, бележица (белега), белешчица, белкица, беница, беоцужић, биволић, билетић, бильчица, бисерић, бичић (бик), бичић (бич), блитвица, блузица, богаташичић, богић, богомољица, бодежић, бодљица, бодљика, бокал(ч)ић, боко(р)чић, болничница, бомбица, бомбоница, бомбончић, борић, брабоњчић, бравић, бравица, бравчић, брадавичница, бравница, брадица, браздица, браница, брвнарица, брежак, брежић, брежуљак, брезница, бресквица, брестић, брешчић, бритвица, бродић, брошић, брусич, брчић, бубица⁶, бубњић, бубрежић, бубрежчић, бувица, буквар(ч)ић, буквица, букетић, булица, бурица, бутић, бушица.*

К производным среднего рода относятся: *ашовче, балонче, барјаче, близанче, бокалче, богаљче, бравче, брванце, брдашице, буренце.*

Сложной суффиксацией образованы: *бобичица* (от *бобица*), *борићак* (от *борић*), *богица* (от *бога, бого*), *бодљичица* (от *бодљица*), *брежуљчић* (от *брежуљак*).

Пометами *дем.* + *хип.* обозначены: *анђелак, анђелчић, анђелче* (*анђеоче*); *бенче, бисерак, блазница, богињица, богињице, божић, больчица, братић, братко, брато, браца, Бугарче, будалица.*

Пометами *дем.* + *ир.* обозначены: *баронић, барончић, борбица, бријачић.*

Пометой *хип.* обозначены: *блесавко, бога, бого, брадоњица, брајан, брајко, брајкан, брајан, братац, буца, буцо, буцка, буцко.*

Комментарий у *дем.* значењу 'в диминутивном значении' имеют: *близнад, боца (=бодља, инјекција),* а также глагол *болуцкати.*

2.1. Эквивалентность диминутивов в СЯ и РЯ

Как видим, список вокабул на букву *А* невелик (в связи со множеством заимствований), но даже это небольшое число лексем «плохо» переводится на РЯ. Условно говоря, соответствия имеют: *аждајица* – *дракончик, авантурица* – *авантюрка* (1 прим. в НКРЯ), *амбар(ч)ић* – *амбарчик, аутомобилчић* – *автомобильчик*. Перевод других возможен лишь при сдвиге в сторону гиперонима, синонима или синтагмы: *аковчић* 'небольшой балон', *алкица* (*алчица*) 'маленькое звено; колечко', *аријица* 'небольшая ария', *асприца* 'серебряная монетка', *ашовчић* 'маленькая лопата; ?лопатка'.

⁶ В одном из значений.

Во избежание искажения картины о числе диминутивов в РЯ, приведем гипотетически возможные диминутивные образования в РЯ от других слов того же фрагмента (в СЯ таких не имеется): *авансик* (12)⁷, *авансишко* (3), *агентик* (2), *адвокатик* (6), *адвокатишка* (21), *адвокатишко* (1), *адресок* (174), *адресочек* (27), *адъютантик* (20), *адъютантишко* (1), *аэропортик* (2), *аккордик* (1), *аккордеончик* (3), *акробатик* (1), *актик* (7), *актерчик* (21), *актеришка* (51), *акушерочка* (6), *акцентик* (3), *американочка* (10), *ампулка* (11), *ананасик* (8), *анекдотик* (62), *анкета* (19), *антенка* (9), *аппаратик* (78), *аппаратурка* (4) и др. Уже сам список, который легко продолжить и разнообразить другими словообразовательными формантами РЯ, указывает на несовпадение организации класса диминутивов в обоих языках.

Формальные соответствия диминутивам в СЯ, подтвержденные в НКРЯ, могут иметь (кроме указанных выше на букву *А*): *базенчиѝ* ‘бассейничик’⁸, *балкончиѝ* ‘балкончик’, *балончиѝ* ‘шарик’, *барица* ‘лужица’, *барјачиѝ* ‘флажок’, *баркица* ‘лодочка’, *батиница* ‘палочка’, *бедевиѝца* ‘кобылка’, *бележица* ‘пятнышко’, *белкица* ‘беляночка’, *беница* ‘дурочка’, *билетиѝ* ‘билетик’, *биљчица* ‘растеньице’, *бисериѝ* ‘жемчужинка’, *бичиѝ* ‘бычок’, *блузица* ‘блузочка’, *бокал(ч)иѝ* ‘графинчик’, *бокор(ч)иѝ* ‘кустик; букетик’, *бомбица* ‘бомбочка’, *бомбоница* и *бомбончиѝ* ‘конфетка’, *бориѝ* ‘сосенка’; *брадавичица* ‘бородавочка (1)’, *брадвѝца* ‘топорик’, *брадица* ‘бородка’, *браздица* ‘бороздка’, *брванце* ‘брёвнышко’, *брвнарица* ‘избушка’; *брдашице*, *брежак*, *брежиѝ* и *брежуљак* ‘холмик’, *брезица* ‘берёзка’; *бресквица* ‘персичек’, *бритвица* ‘бритвочка’, *бродиѝ* ‘кораблик’, *брошиѝ* ‘брошечка’, *брусиѝ* ‘брусок’, *брчиѝ* ‘усик’, *бубица* ‘жучок (1)’, *бубњиѝ* ‘барабанчик’, *бубрежиѝ* и *бубрежчиѝ* ‘почечка (орган)’, *бувица* ‘блошка’, *буквар(ч)иѝ* ‘букварик’, *букетиѝ* ‘букетик’, *буренце* ‘бочонок’, *бутиѝ* ‘окорочок’.

Немало диминутивов не имеет однословных или прямых соответствий. Их сема уменьшительности в РЯ может быть передана гиперонимом, синонимом (в том числе уменьшительной формой от синонима производящего слова) или синтагмой со словом ‘маленький’: *ариѝца* ‘небольшая ария / песенка’⁹, *аферица* ‘небольшая афера / дельце’, *багремчиѝ* ‘небольшая акация / кустик’, *баракица* ‘небольшой барак’, *бедемчиѝ* ‘небольшая насыпь, стена’, *белешица* ‘короткая запись, текстик’, *бео-*

⁷ Количество примеров в основном подкорпусе НКРЯ.

⁸ В данном списке приводится одно из возможных значений. Например, *брадавичица* – *дем. од брадавица* имеет отсылку к слову с тремя подзначениями: 1. ‘бородавка’ 2. ‘сосок’ 3. ‘нарост на дереве’.

⁹ Нам не удалось найти подтверждений наличия слов *ариѝца*, *багремчиѝ*, *беочужиѝ*, *биволиѝ*, *бичиѝ*, *богиѝ* в сербском электронном корпусе. Об их значениях мы судим лишь на основании дефиниции в ССЯ.

чужих ‘маленькое звено / колечко’, *биволић* ‘небольшой буйвол’, *бичић* ‘небольшой бич’, *блитвица* ‘небольшой мангольд / свеколка’, *богаташчић* ‘ребенок богача; мелкий богач’, *богић* ‘маленький бог / божок’, *богомольица* ‘небольшое место для молитвы’, *бодежић* ‘небольшой кинжал / ножик’, *бодљица* ‘маленькая колочка / иголочка’, *болничница* ‘маленькая больница’; *брабоњчић* ‘шарик козьего кала’; *бравић*, *бравица* и *бравчић* ‘маленький боров, кабанчик / свинка’; *браница* ‘небольшая плотина¹⁰’; *брестић* и *брешичић* ‘небольшой вяз / деревцо’; *буквица* ‘небольшой бук / деревцо’, *булица* ‘молодая мусульманка’, *бурица* ‘несильный ветер’. Таким же способом семантизируются безквивалентные слова: *аковчић* ‘небольшая бутылка / балон’¹¹, *асприца* ‘мелкая греческая монета / монетка’, *бушица* ‘маленькая / молодая особь коровы *буша* / коровка’.

При переводе слов на РЯ род не является релевантной категорией, которую необходимо сохранить и в переводящем языке; тем не менее, бросается в глаза немало диминутивов среднего рода *ашовче*, *балонче* и др.¹², что является темой для дальнейшего наблюдения. Дериваты со сложным суффиксом типа *бобичица* и *брежуљчић* не передаются такими же сложными формантами в РЯ, однако, такие соответствия возможны в еще не обработанном материале.

Вокабулы с пометой *xип*. представлены особыми, усеченными деривационными моделями – *бога*, *бого* ‘боженька’; *братко*, *браца*, *брацо*, *брајко*, *брајкан* ‘браток’ и др. Эта отличительная особенность помогает до некоторой степени разграничить в СЯ категории *дем.* и *xип*. Отметим, что пометы не везде однозначны: *богаташчић* отмечен квалификатором *дем.*, но в найденных нами примерах¹³ *новопечени богаташчић* ‘новоиспеченный богач, богач-высочка’, *искомплексирани богаташчић* ‘закомплексованный богач’ реализуется, скорее, уничижительность, чем оценка объема богатства.

С наименьшими смысловыми искажениями передаются на РЯ слова с двойными пометами: *дем.* + *xип*. и *дем.* + *ип*. Такое обозначение наилучшим образом отражает функции диминутива в РЯ, где уменьши-

¹⁰ В соответствии с ССЯ, *браница* – *дем. од брана*, однако не указано, относится ли оно к одному из двух омонимов: *брана*¹ ‘плотина’ или *брана*² ‘борона’ – или к обоим. Подтверждений в электронном корпусе не найдено.

¹¹ В толковании это 50-литровая бутылка; сложно представить себе ее денотат как малый предмет, о котором говорит помета к лексеме; возможно, здесь реализуются другие, обусловленные прагматикой смыслы; подтверждений в электронном корпусе не найдено.

¹² О продуктивности дериватов среднего рода в СЯ в другом контексте уже шла речь в: Шапич 2023б; см. также: Јовановић 2010: 82, 112. Не затрагивая глубже категорию рода, отметим лишь наличие вариаций: *бомбоница* и *бомбончић* ‘конфетка’; *буквица* и *буквић* (первое имеет квалификатор *дем.*, второе – описание ‘маленький / молодой бук’).

¹³ Примеры взяты из Интернета.

тельность и эмоциональный оттенок трудно отделимы друг от друга: *ан-ђелак* ‘ангелок’ (+ *xип.*), *барончић* ‘барончик’ (+ *ип.*).

2.2. Периферия диминутивности в СЯ и ее эквивалентность в РЯ

Помета у *дем. значењу* демонстрирует периферию рассматриваемой категории, центр которой составляют единицы, приведенные в п. 2, и этой пометой обозначены *близнад* ‘близняшки’, *боца* ‘укольник’ и глагол *болуцкати*.

К рассматриваемой категории примыкает группа слов с семантикой небольшого размера. Значение уменьшительности по отношению к эталону (норме) в этой реализуется в толковании прилагательными ‘маленький, молодой, небольшой’ (человек, животное, растение, предмет и т.д.): *бабовић*, *балијче*, *бегунче*, *биволче*; *буквић* ‘млада буква’, *бродица* ‘мали брод’ (ср. *дем. бродић*). У некоторых тождественность со средствами уменьшительности проявляется в толковании: *бубуљица* ‘прыщик’ ‘мали *чворић*, *квржица* на кожи, *чибуљица*’.

В работах о диминутивности подробно освещается тенденция к утрате значения диминутивности и лексикализации единиц в СЯ, так что на ней мы не останавливаемся подробнее (Грицкат 1995: 10; Јанић 2013). В рассматриваемой группе слов такими являются *античестица*, *бабица*, *бабурица*, *Божиић*, *бубица*. Аналогичная тенденция отмечена в РЯ (Фуфаева 2016; Кузьменкова 2017), а количественное сопоставление этого явления удобнее проводить на большем образце.

2.3. Проблемы формальных границ диминутивов

И первое лексическое множество (центр функционально-семантической категории), и вторая, примыкающая группа демонстрируют некоторую диффузность значений и, соответственно, разграничения, с точки зрения представления ее в русскоязычной части словаря. Так, *балијче*, *биволче* не считаются диминутивами, а *близанче*, *богальче*, *Бугарче* ими считаются; *богиић* ‘маленький бог / ‘божок’ помечено как *дем.*, а *божийић* ‘‘божок / ‘боженька’ – как *дем.* и *xип.*; *близанче* обозначено пометой *дем.*, *близнад* – пометой *у дем. знач.*; *болуцкати* ‘побаливать’ содержит комментарий *у дем. значењу*, а *бљуцнути* ‘срыгнуть’ его не содержит, имея квантификатор ‘немного’ в толковании. Диминутивов не выделено среди прилагательных, однако в толковательной части прилагательных имеются примеры *алатаст* = *риђаст*, *риђкаст* ‘рыжеватый, немного рыжий’ (о коне); *беличаст* как *помало бео* ‘беловатый’; также *белкаст*, *белушав*, наречие *беличасто* как *помало бело* ‘немного бело, беловато’, в толковании которых содержатся маркеры (слова или форманты) со значением уменьшенной степени признака. Рассмотрение принципов классификации СЯ не входит в наши задачи, отметим лишь, что при переводе слов с

описанными особенностями РЯ, при возможности, прибегнет к диминутивам (кроме глаголов).

3. Диминутивы как лексикографическая проблема (прагматика и перевод)

Изложенное выше раскрывает проблематику отражения диминутивов в «правой части» словаря. Во-первых, налицо проблема переводческой эквивалентности, за которой кроется проблема разграничения и дробления значений. В РЯ диминутивы традиционно считаются переходным классом от слова к словоформе (Виноградов 2001: 101) и как таковые свойственны множеству лексем. Как замечает И. Грицкат, в РЯ, в отличие от СЯ, диминутивы употребляются как «ad hoc художественный прием»¹⁴ (Грицкат 1995: 11). Из-за большого количества потенциально образуемых форм далеко не все из них попадают в словари, о чем указывается во вводных статьях (МАК 1985: 7; Ожегов 1999: 6; Толстой 1970: 5 и др.), т.е. их оттенок значения устанавливаются лишь контекстно. Отсутствие фиксирования диминутивов объясняется также их стилистикой – их употребление является «хрестоматийной характеристикой русской разговорной речи» (Кузьменкова 2017: 50; см. также Шведова 1980: 207); с лексикализацией диминутивы приобретают иной статус (нейтральный, терминологический и др.).

Во-вторых, сопоставляемые диминутивы двух языков не тождественны в функциональном отношении. В РЯ они вместе с уменьшительностью несут целый ряд оценочных и прагматических функций. Некоторые из таких функций выделены и в СЯ (Грицкат 1995: 2; Јовановић 2010: 85, 111), но их частотность ниже, и сами коммуникативные ситуации употребления неодинаковы: общими являются обращение с детьми, угощение, но в РЯ еще и смягчение просьбы, вежливая речь (Шапич 2021) и др. Так, вежливое обращение к мужчине: *Давайте курточку и садитесь на стульчик!* было бы нетипично для СЯ: *Дајте јакницу и седите на столицу*. Примеры из сербского дискурса ситуаций в кафе *Добар данчић!* и *Хоћете рачунчић?* (Јовановић 2010: 46, 85) следует признать не самыми типичными и частотными.

Диминутивы РЯ содержат диапазон потенциальных значений, реализуя их в дискурсе, но возможно ли представить эту информацию в словаре? Кроме того, приводя в словаре соответствия, скажем, *бродић* – *кораблик*, мы невольно наделяем диминутив СЯ набором функций РЯ, которых у него нет (ср. рус. *Ничего себе кораблик!* ‘огромный’ – *Ала же бродић!*).

¹⁴ „Ad hoc стилска фигура“ (Грицкат 1995: 11).

Особенностью РЯ является и то, что диминутивность может выражаться целой группой элементов: *веселенькое синенькое платьице* (ШМЕЛЕВА 2018: 3). В.В. Виноградов называет это явление «заразительностью» от существительного (ВИНОГРАДОВ 2001: 101). Функционально-коммуникативный подход подсказывает, однако, что данная функция гораздо шире, и реализуется она на уровне прагматики в обоих языках. Приведем пример из СЯ¹⁵: обращаясь к ребенку, мать говорит: *Дођи својој мамици!* Очевидно, ласковая форма относится не к матери, а к ребенку, но в предложении не оказалось другого «удобного» носителя. План выражения СЯ часто не позволяет реализовать содержание данной категории в СЯ, как это происходит в РЯ.

«Удобство» существительных как носителей диминутивности и в СЯ, и в РЯ обусловлено когнитивно – денотаты конкретных (и абстрактных) предметов имеют характеристики формы и размера (КОБОЗЕВА 2000). Прилагательные и наречия также сообщают о размере оппозицией большой–маленький / много–мало, которая метафорически трансформируется в понятийную оппозицию хорошо–плохо (см. и др. примеры: ЛАКОФФ, ДЖОНСОН 2004). Российская лингвистическая традиция не наделяет диминутивностью глаголы (ВИНОГРАДОВ 2001: 685), в отличие от сербской (ГРИЦКАТ 1995), но данные различия во многом – метаязыковые; уменьшенная интенсивность действия существует и в РЯ, где она выражается префиксально-суффиксальным комплексом – *почитывать – читуцкати, попахивать – смрдуцкати, пританцовывать – цупкати* и др. (не все: *ручкати – ?немного пообедать* не имеет конгруэнтной формы).

Художественные переводы с РЯ на СЯ демонстрируют утрату диминутивности в переводящем языке, а также ее компенсацию другими разноуровневыми средствами:

- (1) *На минутку! Лично пригляжу за филейчиками!* (МБ) / *Само секунду! Идем лично да погледам филе!* (МБ–с: 400).
- (2) *На маленькой головке жокейский картузик, клетчатый кургузый воздушный же пиджачок* (МБ). / *На мајушиној глави – жокејски качкет; карирани жакетић, такође ваздушаст* (МБ–с: 8).
- (3) *За столом покойного сидел <...> гражданин в клетчатом пиджачке, в жокейской шапочке и в пенсне* (МБ). / *За покојниковим столом седео је непознати грађанин <...> у карираном жакету, са жокејском капицом* (МБ–с: 108).

Так, в примере (1) диминутивы *минутка* и *филейчик* утрачены, но период времени «уменьшен»: *минута* переведена как *секунда*. В (2) сохранен диминутив *пиджачок*, *головка* и *картузик* утрачены (первый

¹⁵ Пример из повседневной жизни.

лексикализован, второй нетипичен), и имеется компенсация словом *мајушан* – не просто ‘малый’, но и с диминутивным суффиксом. В (3) утрачен диминутив *пиджачок*, но сохранен *шапочка* (ср. (2), где второй исчез, т.к. в той же фразе уже имеется другой диминутив)¹⁶.

Рассуждая о причинах меньшей дистрибуции диминутивов в СЯ по сравнению с РЯ, И. Грицкат, выходя на когнитивный уровень, констатирует у носителей СЯ стремление избежать («бежање») как эмоционального маркирования, так и уменьшения в целом; это делается только тогда, когда ими выражены «примарные, языком регулируемые потребности» (Грицкат 1995: 7, 9). А когда это происходит, диминутивы приобретают статус лексем (*четкица, ручица*) – за исключением детского языка¹⁷, ситуаций угощения и немногих других¹⁸.

Как мы убедились, функциональная (не)эквивалентность диминутивов, связанная с оформлением прагматики высказывания лексическими средствами, выступает одной из основных трудностей при составлении словаря. С ней связана и проблема структуры статей многозначных слов, представляемых в переводящем языке синонимическим рядом. Так, лексема *барјак* передается в РЯ синонимами *флаг* и *знамя*, дериват *барјачић* помечен *дем.* к *барјак*, но в РЯ ему соответствует только *флажок*, диминутив к *знамя* нетипичен. *Батина* имеет соответствие в РЯ *палка*, но и метонимическое значение ‘побой’; к *батиница* можно подобрать в РЯ *палочка / розгочка*, но к лексеме *побой* – нет. Это проблема касается и слов с разделением подзначений. Так, *белешка* (в числе прочего) ‘запись’ и ‘дневник, протокол’; *белешчица* ссылается на *белешка*, но в РЯ диминутивом может быть лишь *дневничок* (ср. **записочка, *протокольчик*). *Белега* – ‘пятно’ и ‘знак’; *бележица* – уменьшительное к *белега*; но в РЯ возможно только *пятнышко*, не *значок* (лексикализовано). *Бедевијуца* относится, видимо, к первому значению ‘кобыла’ слова *бедевија*, т.к. второе¹⁹, ‘неуклюжая, ленивая женщина’, обозначено как уничижительное

¹⁶ Можно также перевести песню о золотом петушке в пересказе А.Н. Толстого: *Петушок, петушок, / Золотой гребешок, / Масляна головушка, / Шелкова бородушка, / Выгляни в окошко, / Дам тебе горошку*. В переводе на СЯ вряд ли отразится то же число диминутивов; возможно, произойдет их «переселение» на соседние прилагательные *злаћан, свиленаст*; дериват *грашак* является уже лексикализованным.

¹⁷ Заметим, что единственное подтверждение в сербском электронном корпусе слову *блтивица* находим в рассказе о ребенке; возможно и обращение к детям, и угощение (кормление).

¹⁸ Аналогичное явление происходит с сербскими именами; став ласкательным, имя приобретает статус самостоятельного, ср. разные в СЯ имена *Татјана и Тања, Јелена и Ленка, Михајло и Миша* и т.д.

¹⁹ В слове *бедевија* значения ‘кобыла’ и ‘крупная, неуклюжая и ленивая женщина’ приводятся в рамках одного значения через точку с запятой; мы полагаем, что речь все же идет о двух разных подзначениях.

и его вряд ли можно дополнительно «уменьшить». Таким образом, при переводе на РЯ происходит либо сокращение синонимического ряда, т.е. сужение значений под влиянием факта наличия / отсутствия диминутивной формы, либо наоборот, слову приписывается спектр значений, которого у него нет (как, например, в слове *значок* или приведенном выше *кораблик*).

4. Вместо заключения

Последовательное сопоставление лексических систем СЯ и РЯ при подготовке словаря раскрывает особенности их структур, скрывающееся за внешней корреляцией деривационных моделей. В СЯ диминутивы представляют собой сильно лексикализованные структуры, о чем говорит и сам факт их фиксации в ССЯ; значения уменьшительности и ласкательности у них в большой мере разграничены между собой и отделены от коннотаций (уничуждения, иронии и т.п.). В РЯ большая часть диминутивов не зафиксирована в словарях, и спектр диминутивных значений тем самым остается в области подразумеваемого и ситуативного; диминутивные значения синкретичны и реализуются под влиянием прагматики, которая не всегда очевидна в изолированной словарной статье. Со статусом диминутива связано варьирование стиля.

Наложение матриц диминутивности двух языков выявляет случаи эквивалентности, формальной (*брезица* – *березка*) и семантической (*бодльица* – *маленькая колючка* / *колючечка*). Обе группы, а особенно вторая, трудны для перевода на РЯ, т.к. лексемы без толкований (характеристика макроструктуры двуязычного словаря) несут парадигму потенциальных значений, реализующихся в конкретных условиях. Оба языка для выражения уменьшительности прибегают к разноуровневым языковым средствам – аффиксальным, лексико-семантическим (*минута* переходит в *секунда*; синонимы и от них диминутивы – *багречий* как *кустик* от *куст*, не от *акация* *акацийка), а также лексико-синтаксическим – синтагматические описания со значением ‘маленький’, ‘немного’ (*бичий* – *небольшой бич*).

При отсылке диминутивов к мотивирующим многозначным лексемам СЯ в словаре следует иметь в виду, что 1) не все подзначения многозначного слова могут быть охвачены диминутивностью в СЯ и 2) не все из подзначений, попадающих под уменьшительность, имеют формальные соответствия в РЯ.

Учитывая, что лексикографическая проблема диминутивов рассмотрена на ограниченном образце, работу планируется дополнить сведениями, полученными в ходе дальнейшей обработки материала.

Цитирана литература

- АПРЕСЈАН, ЈУ.Д. *Избранные труды. Лексическая семантика (синонимические средства языка)*. 2-е изд., испр. и доп. Т. I. Москва: Школа «Языки русской культуры»; Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1995.
- [APRESAN, Ū.D. *Izbranne trudy. Leksičkaa semantika (sinonimičke sredstva azyka)*. 2-e izd., ispr. i dop. T. I. Moskva: Škola «Azyki russoj kul'tury»; Izdatel'skaa firma «Vostočnaa literatura» RAN, 1995]
- БАБЕНКО, Л.Г. «Типы лексических множеств в структурно-семантическом, когнитивно-дискурсивном и лексикографическом освещении: динамика интерпретаций». *Научный диалог* 9 (2020): стр. 9–47.
- [BABENKO, L.G. «Tipy leksičkih množestv v strukturno-semantičeskom, kognitivno-diskursivnom i leksikografičeskom osvešenii: dinamika interpretacij». *Naučnyj dialog* 9 (2020): str. 9–47]
- ВИНОГРАДОВ, В.В. *Русский язык. (Грамматическое учение о слове)*. (Редактор Г.А. Золотова). 4-е изд. Москва: Русский язык, 2001.
- [VINOGRADOV, V.V. *Russkij azyk. (Grammatičeskoe učenje o slove)*. (Redaktor G.A. Zolotova). 4-e izd. Moskva: Russkij azyk, 2001]
- ВСЕВОЛОДОВА, М.В. *Теория функционально-коммуникативного синтаксиса: фрагмент фундаментальной парикладной (педагогической) модели языка*. Москва: УРСС, 2017.
- [VSEVOLODOVA, M.V. *Teoriá funkcional'no-komunikativnogo sintaksisa: fragment fundamental'noj parikladnoj (pedagogičeskoj) modeli azyka*. Moskva: URSS, 2017]
- ГАК, В.Г. *Сопоставительная лексикология. (На материале французского и русского языков)*. Москва: Международные отношения, 1977.
- [GAK, V.G. *Sopostavitel'naa leksikologija. (Na materiale francuzskogo i russkogo azykov)*. Moskva: Meždunarodnye otnošenja, 1977]
- ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка. *Полисемија и организација лексичког сисџема у срџском језику*. Нова серија, књига 14. Београд: Институт за српски језик САНУ. Библиотека Јужнословенског филолога, 1997.
- [GORTAN-PREMK, Darinka. *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskom jeziku*. Nova serija, knjiga 14. Beograd: Institut za srpski jezik SANU. Biblioteka Južnoslovenskog filologa, 1997]
- ГРИЦКАТ, Ирена. „О неким особеностима деминуције“. *Јужнословенски филолог* 51 (1995): стр. 1–30.
- [GRICKAT, Irena. „O nekim osobenostima deminucije“. *Južnoslovenski filolog* 51 (1995): str. 1–30]
- ГРИЦКАТ, Ирена. „Творбено-семантичке одлуке деминутива“. У: Рајна Драгићевић (ур.). *Кругови Ирене Грицкај: семантичко-граматичка истраживања савременог срџског језика*. Београд, 2020: стр. 203–297.
- [GRICKAT, Irena. „Tvorbeno-semantičke odluke deminutiva“. U: Rajna Dragičević (ur.). *Krugovi Irene Grickat: semantičko-gramatička istraživanja savremenog srpskog jezika*. Beograd, 2020: str. 203–297]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија срџског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2007.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za uđbenike i nastavna sredstva, 2007]

- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. „Творбени и семантички статус једног значења именица типа ручица“. *Српски језик* XIII/1–2 (2008): стр. 203–215.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. „Tvorbeni i semantički status jednog značenja imenica tipa ručica“. *Srpski jezik* XIII/1–2 (2008): str. 203–215]
- ЈАНИЋ, А. «Лексикализација именичких деминутива у српскоме језику». *Philologia mediana* 5.5 (2013): стр. 367–380.
- [JANIĆ, A. «Leksikalizacija imeničkih deminutiva u srpskome jeziku». *Philologia mediana* 5.5 (2013): str. 367–380]
- ЈОВАНОВИЋ, Владан. *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Чикоја штампа, 2010.
- [JOVANOVIĆ, Vladan. *Deminutivne i augmentativne imenice u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Čikoja štampa, 2010]
- КОБОЗЕВА, И.М. „Как мы описываем пространство, которое мы видим: форма объектов“, 2000. <<http://www.dialog-21.ru/en/digest/2000/articles/kobozeva/>>. 11. 5. 2023.
- [KOBOZEVA, I.M. „Kak my opisываем prostranstvo, kotoroe my vidim: forma ob"ektov“, 2000. <<http://www.dialog-21.ru/en/digest/2000/articles/kobozeva/>>. 11. 5. 2023]
- КУБРЯКОВА, Е.С. *Типы языковых значений: семантика производного слова*. Москва: Наука, 1981.
- [KUBRÁKOVA, E.S. *Typy ázykovyh značenij: semantika proizvodnogo slova*. Moskva: Nauka, 1981]
- КУЗЬМЕНКОВА, В.А. «Диминутив в русской языковой картине мира». В: В.А. Кузьменкова. *Грамматика и прагматика текста*. Москва: Ленанд, 2017: стр. 46–51.
- [KUZ'MENKOVA, V.A. «Diminutiv v russkoj ázykovoj kartine mira». V: V.A. Kuz'menkova. *Grammatika i pragmatika teksta*. Moskva: Lenand, 2017: str. 46–51]
- КУЗЬМЕНКОВА, В.А. «Диминутив как средство выражения имплицитных смыслов». *Язык. Сознание. Коммуникация* 34 (2007): стр. 38–44.
- [KUZ'MENKOVA, V.A. «Diminutiv kak sredstvo vyraženiâ implicitnyh smyslov». *Ázyk. Soznanie. Komunikaciâ* 34 (2007): str. 38–44]
- ЛАКОФФ, Джордж и Марк Джонсон. *Метафоры, которыми мы живем*. Перев. А.Н. Морозова, А.В. Баранов (*George Lakoff and Mark Johnson, Metaphors We Live By*). Москва: Едиториал УРСС, 2004.
- [LAKOFF, Džordž i Mark Džonson. *Metafori, kotorymi my živem*. Perv. A.V. Morozova, A.N. Baranov (*George Lakoff and Mark Johnson, Metaphors We Live By*). Moskva: Editorial URSS, 2004]
- Лысакова, И.П., К.Б. Комцян. «Из истории категории диминутивности в русском языке». *Международный научно-исследовательский журнал* 63 (2022): стр. 47–51.
- [Lysakova, I.P., K.B. Komcân. «Iz istorii kategorii diminutivnosti v russkom ázyke». *Meždunarodnyj naučno-issledovatel'skij žurnal* 63 (2022): str. 47–51]
- МИЛАНОВ, Наташа. *Српски лексички фонд из угла полисемије: глаголи, именице, њридеви*. Београд: Институт за српски језика САНУ, 2021.
- [MILANOV, Nataša. *Srpski leksički fond iz ugla polisemije: glagoli, imenice, pridevi*. Beograd: Institut za srpski jezika SANU, 2021]
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе. „Типологија српких речника II (Лингвистички параметри)“. *Наш језик* XLVI/1–2 (2015): стр. 17–33.

- [OŠTAŠEVIĆ, Đorđe. „Tipologija srpskih rečnika II (Lingvistički parametri)“. *Naš jezik* XLVI/1–2 (2015): str. 17–33]
- ПОЛУБИЧЕНКО, Л.В. «Диминутивы как лингвистически релевантные личностные индексы в романе М.А. Булгакова „Мастер и Маргарита“ и их передача в переводе». *Вестник Московского университета*. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация 3 (2020): стр. 83–96.
- [POLUBIČENKO, L.V. «Diminutivy kak lingvističeski relevantnye ličnostnye indekxy v romane M.A. Bulgakova „Master i Margarita“ i ih predača v perevode». *Vestnik Moskovskogo universiteta*. Serij 19. Lingvistika i mežkul'turnaâ komunikacij 3 (2020): str. 83–96]
- РЕЗАНОВА, З.И., Е.Д. Артеменко, А.В. Васильева, Ю.В. Филь, К.С. Шиляев. *Семантика русского диминутива в межъязыковых соответствиях и взаимодействиях: корпусное и экспериментальное исследование: Монография*. Томск: Изд-во Томского университета, 2019.
- [REZANOVA, Z.I., E.D. Artemenko, A.V. Vasil'eva, Ū.V. Fil', K.S. Šilâev. *Semantika ruskogo diminutiva v mež"azykovyh sootvetstviâh i vzaimodejstviâh: korpusnoe i èksperimental'noe issledovanie: Monografiâ*. Tomsk: Izd-vo Tomskogo universiteta, 2019]
- РИСТИЋ, Стана, Ивана Лазич Коњик, Ненад Ивановић (ур.). *Лексикологија и лексикографија у светлу савремених њписијуиа*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2016.
- [RISTIĆ, Stana, Ivana Lazić Konjik, Nenad Ivanović (ur.). *Leksikologija i leksikografija u svetlu savremenih pristupa*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2016]
- РИСТИЋ, Стана, Ивана Лазич Коњик, Ненад Ивановић (ур.). *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних њроблема*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021.
- [RISTIĆ, Stana, Ivana Lazić Konjik, Nenad Ivanović (ur.). *Leksikografija i leksikologija u svetlu aktuelnih problema*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2021]
- САДИКОВ, А.В. *Двуязычная лексикография: Опыт построения общей теории*. Москва: Ленанд, 2019.
- [SADIKOV, A.V. *Dvuâzyčnââ leksikografiâ: Opyt postroeniâ obšej teorii*. Moskva: Lenand, 2019]
- СТЕФАНОВИЋ, М. *У лавиринту речи. Огледи из руске и српске когнитивне семантике*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2022.
- [STEFANOVIĆ, M. *U lavirintu reči. Oglеди iz ruske i srpske kognitivne semantike*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2022]
- ФУФАЕВА, И.В. «Диминутивные замены в русском словаре: типы, семантика и роль в развитии языка». *Культура и цивилизация* 6.5А (2016): стр. 120–129.
- [FUFAEVA, I.V. «Diminutivnye zameny v ruskom slovare: tipy, semantika i rol' v razvitii âzyka». *Kul'tura i civilizaciâ* 6.5A (2016): str. 120–129]
- ЧЕРНЫШЕВА, М.И. (ред.). *Современное развитие славянской лексикологии и лексикографии. Международная коллективная монография*. Москва: Институт русского языка им. В.В. Виноградова РАН, 2022.
- [ČERNYŠEVA, M.I. (red.). *Sovremennoe razvitie slavânskoj leksikologii i leksikografii. Meždunarodnââ kolektivnââ monografiâ*. Moskva: Institut ruskogo âzyka im. V.V. Vinogradova RAN, 2022]
- ШАПИЧ, Ј.Л. «О роли пользователя в лексикографическом источнике». *Славистика* (2023): (в печати).
- [ŠAPIĆ, Ū.L. «O roli pol'zovatelâ v leksikografičeskom istočnike». *Slavistika* (2023): (v pečați)]

- ШАПИЊ, Јулија Л. *Просторни фрагментизатори у руском језику у поређењу са српским: докторска дисертација*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2018.
- [ŠAPIĆ, Julija L. *Prostorni fragmentizatori u ruskom jeziku u poređenju sa srpskim: doktorska disertacija*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2018]
- ШАПИЧ, Ју.Л. «О категории вежливости в русском языке в сопоставлении с сербским». *Русский язык за рубежом* 4 (2021): стр. 48–53.
- [ŠAPIĆ, Ū.L. «O kategoriji vežljivosti v ruskom āzyke v sopostavljenii s serbskim». *Russkij āzyk za rubežom* 4 (2021): str. 48–53]
- ШАПИЧ, Ју.Л. «Сопоставительное описание лексических систем как шаг к лексической типологии (на материале сербско-русского словаря)». *Славяноведение* (2023): (в печати).
- [ŠAPIĆ, Ū.L. «Sopostavitel'noe opisane leksičeskih sistem kak šag k leksičeskoj tipologiji (na materiale serbsko-russkogo slovarā)». *Slavānovedenie* (2023): (v pečati)]
- ШВЕДОВА, Н.Ю. (ред.). *Русская грамматика: Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология*. Т. I. Москва: Наука, 1980.
- [ŠVEDOVA, N.Ū. (red.). *Russkaā grammatika: Fonetika. Fonologiā. Udarenie. Intonaciā. Slovoobrazovanie. Morfologiā*. Т. I. Moskva: Nauka, 1980]
- ШМЕЛЕВА, Т.В. «Диминутив и семантика существительного: лексика времени». *Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Русская филология* No 1 (2018): стр. 50–57.
- [ŠMELEVA, T.V. «Diminutiv i semantika sušestvitel'nogo: leksika vremeni». *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Seriā: Russkaā filologiā* No 1 (2018): str. 50–57]
- ЩЕРБА, Л.В. «Опыт общей теории лексикографии». *Языковая система и речевая деятельность*. Москва, 1974: стр. 265–304.
- [ŠERBA, L.V. «Opyt obšej teorii leksikografii». *Āzykovaā sistema i rečevaā deātel'nost'*. Moskva, 1974: str. 265–304]

*

- PIPER, Predrag. *Jezik i prostor*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2001.
- STRAMLJIĆ BREZNIK, Irena (ред.). *Manjšalnice v slovanskih jezikih: oblika in vloga / Деминутивы в славянских языках: форма и роль / Diminutives in Slavic Languages: Form and Role*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 2015.

Источники

- МАК – *Словарь русского языка*. В 4-х т. / АН СССР, Ин-т русс. яз. Под ред. А.П. Евгеньевой. Изд 3-е. М.: Русский язык, 1985. Изд. 3-е. М.: Русский язык, 1981–1984.
- МБ – Булгаков, М.А. *Мастер и Маргарита*. [Электронный ресурс]. <<http://www.ruscorpora.ru>>
- МБ–с – Булгаков, М.А. *Мајстор и Маргарита*. Перев. Злата Коцић. Београд: Библиотека Новости, 2004.
- НКРЯ – *Национальный корпус русского языка* [Электронный ресурс]. <<http://www.ruscorpora.ru>>

- Ожегов, С. И. и Н. Ю. Шведова. *Толковый словарь русского языка*. Москва: Азбуковник, 1999.
- ССЯ – Вујанић Милица и др. (ур.). *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска, 2018.
- Толстой, И.И. *Сербскохорватско-русский словарь*. Изд. 3-е. М.: Советская энциклопедия, 1970.

Јулија Л. Шапић
 Московски државни универзитет „М. В. Ломоносов“
 Филолошки факултет
 Москва

ПРОБЛЕМ ЛЕКСИКОГРАФСКЕ РЕПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ДЕМИНУТИВА У СРПСКО-РУСКОМ РЕЧНИКУ

Резиме

У раду се пореде деминутиви и функционално сличне лексичке структуре српског и руског језика (даље СЈ и РЈ). Међујезичко поређење лексике се врши у оквиру припреме великог двојезичног српско-руског речника који чини део пројекта из контрастивне лексикологије и лексикографије. У раду се разматра лексичко-семантичка категорија коју у СЈ чине поткатегије *деминутива* и *хипокористишка*, а која се у руској лингвистичкој традицији обједињује под називом *диминутивы* или *уменьшительно-ласкательные слова*. Лексичке јединице те групе чине деривати настали путем афиксације са заједничком примарном семантиком умањења у односу на норму. У граматичком погледу ту групу већином чине именице, затим придеви и прилози, а у СЈ се издвајају и деминутивни глаголи. Анализа одредница које почињу словима *А* и *Б* са квалификаторима *дем.*, *хип.* или у *дем. значењу*, ексцерпираних из корпуса једнотомног *Речника српскога језика* Матице српске (2018), као и њихових потенцијалних еквивалената у РЈ, поред класификационих разлика, открива низ неслагања на нивоу функција и прагматике датих јединица у СЈ и РЈ који отежавају њихово лексикографско представљање. Иако је у РЈ фреквенција деминутива већа, формални еквивалент деривата СЈ понекад се изражава преко синонима (тражи се синоним мотивне речи и од њега се прави деминутивни облик), хиперонимом или синтагмом. У рускојезичном делу речника се разлика између деминутивног и хипокористичног значења може неутралисати, јер руски деривати у себи носе читаву парадигму потенцијалних конотација које се актуализирају само у комуникативним ситуацијама. Нису све комуникативне ситуације подударне са ситуацијама у СЈ – на пример, у РЈ је позната употреба деминутива у учтивој комуникацији. Лексикографски проблем не чини само проналазак одговарајућег конгруентног облика, већ и то што се поистовећивањем лексема у речнику српској лексеми могу „наметнути“ конотације из РЈ које она није поседовала у СЈ. Додатна тешкоћа семантизације је везана за адекватност интерпретације деминутива СЈ насталих од вишезначних речи. Наиме, није увек очигледно да ли је

„умањено“ једно од неколико издвојених значења или сва значења, јер о томе не постоји напомена, недостаје илустрација употребе, а ни електронски корпус СЈ не обезбеђује адекватан број примера употребе. У раду је, такође, описан проблем могућег сужавања значења лексеме. На крају, стилистички статус јединица није истоветан: у РЈ деривати са значењима умањења и/или субјективне оцене припадају углавном усменом разговорном стилу (и ограничено се фиксирају у речницима), док се деминутиви СЈ „прихватају“ у језику и речнику, односно, показују већи степен лексикализације. Проблематика представљања деминутива и других лексичких структура у двојезичном речнику мора се сагледати на ширем језичком материјалу и на нивоу методологије двојезичне лексикографије.

Кључне речи: деминутив, хипокористик, контрастивни опис, лексикографија, лексика, српско-руски речник, еквивалент.

Yulia L. Shapich
Lomonosov Moscow State University
Faculty of Philology
Moscow

ON THE PROBLEM OF THE LEXICOGRAPHIC REPRESENTATION OF DIMINUTIVES IN THE SERBIAN-RUSSIAN DICTIONARY

S u m m a r y

The article is a comparison of diminutives and functionally similar lexical units in Serbian and Russian languages (hereinafter SL and RL). Crosslinguistic lexical comparison is conducted as a preparation for a large bilingual Serbian-Russian dictionary, which is a part of the project on comparative lexicology and lexicography. The article deals with the lexico-semantic category, which in the SL consists of the two subcategories, diminutives and terms of endearment, while in the Russian linguistic tradition it is united under the name diminutives. Lexical units of this group consist of motivated derivatives formed by affixation with a common primary semantics of diminution in relation to the norm. In terms of grammar, this group consists mainly of nouns, followed by adjectives and adverbs, as well as diminutive verbs in Serbian. The analysis of lexical items beginning with the letters A and B with qualifiers *дем.* ‘diminutives’, *хит.* ‘a term of endearment’ or *у дем. значењу* ‘in diminutive meaning’ from the one-volume Dictionary of the Serbian Language of Matica Srpska (2018), as well as their potential equivalents in the RL, apart from classification differences, reveals a number of inconsistencies at the level of functions and pragmatics of the units in SL and RL, which make their lexicographic representation difficult. Although the frequency of diminutives is higher in RL, the formal equivalent of the SL derivative is sometimes expressed through a synonym (a synonym of the derivative word is searched for and its diminutive form is built), a hyperonym or a syntagm. In the Russian part of the dictionary, the difference between meanings of diminutives and terms of endearment may be neutralized, since Russian derivatives carry a whole paradigm of potential connotations, which are actualized only in communicative situations. Not

all communicative situations coincide with those in SL – for example, in RL the use of diminutives in polite communication is known. The lexicographic problem lies not only in finding a suitable congruent form, but also in the fact that by identifying lexemes in the dictionary one can impose on the Serbian lexeme connotations from RL that it did not possess in SL. An additional difficulty of semantics is related to the adequacy of interpretation of diminutives in SL formed from polysemantic words. Namely, it is not always obvious whether “diminution” refers to one of several separated meanings or to all meanings, because there is no qualifier referring to it, there is no illustration of usage, and the electronic corpus of SL does not provide an adequate number of usage examples. The paper also describes the problem of possible narrowing of the meaning of a lexeme. Finally, the stylistic status of the units is unequal: in RL derivatives with diminutives and / or meaning of subjective evaluation belong mainly to the verbal and colloquial style (and are limitedly recorded in dictionaries), while in SL diminutives are “accepted” in the language and dictionary, which means that they demonstrate a higher degree of lexicalization. The problem of representing diminutives and other lexical structures in a bilingual dictionary should be considered on a broader linguistic material and at the level of the methodology of bilingual lexicography.

Keywords: diminutive, term of endearment, comparative description, lexicography, Serbian-Russian dictionary, equivalent.

ПРОФЕСОР ВАСИЛКА РАДЕВА (14. 1. 1940 – 22. 6. 2023 г.)

На 22 юни 2023 г. ни напусна проф. д.ф.н. Василка Радева – виден учен езиковед и ерудиран университетски преподавател в Катедрата по български език на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, бивш заместник-декан на Факултета по славянски филологии и директор на летния семинар по български език, дългогодишен уважаван член на Комисията по славянско словообразуване към Международния комитет на славистите.

Почти целият професионален път на проф. Василка Радева се свързва със Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Още в родния си град Русе тя проявява интерес към българския език и този интерес я води във Филологическия факултет на Софийския университет, където през 1959 г. записва специалността „Българска филология“. Там младата студентка има възможност да слуша лекциите на изтъкнати наши езиковеди, оставили трайни следи в историята на българското и славянското езикознание: проф. Любомир Андрейчин, проф. Кирил Мирчев, проф. Стойко Стойков, проф. Иван Леков, проф. Светомир Иванчев и др. От тях тя попива не само знания, но се учи на отговорност, добросъвестност и дисциплина в изследването на езиковите явления. Интересът към езиковедската проблематика насочва младата изследователка към известния научен кръжок по българска диалектология, ръководен от проф. Стойко Стойков. Независимо от по-нататъшните научни търсения на проф. Радева, на диалектологията тя остава вярна до края на жизнения си път, като до последния си дъх работи по третия том на „Идеографския диалектен речник на българския език“ – работа, която, за съжаление, остава недовършена. Появата на речника е епохално дело, започнато от нейните учители, което тя подема с ентузиазъм и всеотдайност. Плод на усилията на В. Радева като главен редактор на речника, и на нейните колеги, са двата отпечатани тома (Т. 1. А–Д, 2012 г. Т. 2. Е–М, 2021 г.), представляващи безценен извор на българска диалектна лексика.

През 1969 г. Василка Радева става редовна аспирантка по българска диалектология. За неин научен ръководител е определен проф. Стойко Стойков, но поради внезапната му смърт научното ръководство е поето от проф. Кирил Мирчев. През 1974 г. В. Радева защитава дисертационен труд на тема „Селскостопанската лексика на централния балкански говор“, за който ѝ е присъдена научната и образователна степен „кандидат на филологическите науки“.

Интересът към диалектоложката проблематика не секва и през следващите години. Доказателство за това са книгите: „Лексикалното богатство на българските говори“ (1982 г.), „Между диалектното и книжовното“ (1987 г.), „Увод в ареалната лингвистика“ (2001 г.).

От учебната 1973–1974 г. В. Радева постъпва в Катедрата по български език, където води семинарни занятия по български език за чуждестранни студенти, по българска фонетика и лексикология, диалектология и др. През 1976 г. е избрана за научен сътрудник в Секцията по българска диалектология към Института за български език, но още същата година се връща в Софийския университет, водена от желанието да преподава сложните процеси в диалектите и в книжовния език на студентите българисти.

Словообразуването е друга научна област, белязала творческия път на Василка Радева. През 1984 г. е избрана за доцент по българска диалектология с хабилитационен труд „Съществителни имена с формант **-ник/-ик** в българския език“, а през 1996 г. – за професор с хабилитационен труд „Словообразуването в българския книжовен език“, което по-късно прераства в монографията „В света на думите. Структура и значение на производните думи“ (2007 г.). През 1994 г. ѝ е присъдена научната степен „доктор на филологическите науки“ за дисертационния труд „Словообразователна и семантична структура на деноминалните глаголи в съвременния български книжовен език“.

Тези и други изследвания, посветени на различни страни на словообразователните процеси в българския език, утвърждават Василка Радева като авторитетен специалист в областта на словообразуването. През 2005 г. на заседание в Берлин тя е приета за член на Комисията по славянско словообразуване към Международния комитет на славистите и взема дейно участие в работата на комисията. Заедно със своите колеги от България през 2007 г. В. Радева работи активно по подготовката и провеждането на юбилейната X-та конференция на Комисията по славянско словообразуване в София и е един от съставителите и редакторите на сборника с докладите от конференцията („Словообразуване и лексикология“, 2009 г.).

Научната продукция на проф. Радева – над 20 книги, монографии, учебници и учебни помагала, над 200 научни статии, студии и рецензии

от областта на българската лексикология, фонетика, диалектология, ареална лингвистика, лексикална семантика, българско и съпоставително славянско словообразуване, респектира със своята задълбоченост и професионален поглед. Венец на нейните научни и преподавателски търсения в областта на лексикологията е издадената през 2017 г. монография „Българска лексикология и лексикография“, отразила вижданията на авторката по въпросите на лексикалната семантика, мястото на производните думи в лексикона на езика, лексикографското описание на думите и др. Интересът към лексикографията е не само теоретичен – освен споменатия „Идеографски диалектен речник на българския език“, В. Радева издава и еднотомен „Български тълковен речник“ (2004; 2012 г.).

Проф. В. Радева е канена многократно като лектор по български език в различни университети в чужбина – Лайпцигския университет, Свободния университет на Западен Берлин, Саарския университет.

От 1995 г. проф. В. Радева е главен редактор на популярното списание за езикова култура и езикознание „Българска реч“, издание на Факултета по славянски филологии и на Фондация „Максим Младенов“.

През дългогодишната си кариера на университетски преподавател В. Радева е натоварена с редица административни функции: заместник-декан на Факултета по славянски филологии (1995–1999 г.); член на Академичния съвет на Софийския университет; член на Специализирания научен съвет по езикознание към Висшата атестационна комисия към Министерския съвет (1997–2004 г.), член на Научната комисия по филология към Президиума на ВАК. В продължение на няколко години е член на Постоянната комисия по хуманитарни науки и изкуства към Националната агенция за оценяване и акредитация на висшите училища в България.

Като директор на Летния семинар по български език и култура в продължение на две години проф. В. Радева работи всеотдайно, за да могат чуждестранните студенти да се запознаят не само с езика, но и с литературата, историята, изкуството и природата на нашата страна.

За високите ѝ постижения в науката за езика и за всеотдайната работа със студентите българисти от Софийския университет проф. В. Радева е удостоена със синя лента и почетен знак на Софийския университет (2015 г.). Уважението и признателността на нейните колеги, студенти и докторанти намира израз и в трите сборника, посветени на нейни годишнини: „Littera scripta manet“ (2005 г.), „Език, морал, отговорност“ (2010 г.), „Българският език и науката за него. Избрани езиковедски трудове“ (2019 г.).

В продължение на почти две десетилетия имах възможност да работя с проф. Василка Радева в комисията по Славянско словообразуване към МКС. И макар че не винаги споделяхме едно и също мнение по оп-

ределени научни въпроси, за мен проф. Радева винаги е била безспорен авторитет, до който бе невъзможно да не се допитам – било лично, било чрез нейните книги. В спомените ми завинаги ще останат съвместните ни пътувания и участия в научни форуми, сърдечните ни разговори, приятелството, топлият ѝ глас. Общуването с проф. Радева бе леко и приятно.

Проф. Василка Радева бе за нас, които я познавахме и имахме честта да работим с нея, не само уважаван преподавател и колега, но и добър приятел, човек с широко и отзивчиво сърце.

Поклон пред светлата ѝ памет!

Цветанка Аврамова*

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по славянски филологии
Катедра по славянско езикознание

---

* avramova.cv@slav.uni-sofia.bg

ПРОФ. ДР ДАРИНКА ГОРТАН ПРЕМК*
(1937–2024)

У ноћи између 8. и 9. јануара 2024. године, заувек нас је напустила проф. др Даринка Гортан Премк.

Даринка Гортан Премк рођена је 27. маја 1937. године у Новом Саду. Основну школу и два разреда гимназије завршила је у Београду, а остале разреде и велику матуру завршила је 1955. године у Крагујевцу. Године 1959, дипломирала је на Филозофском факултету у Београду на Групи за југословенску књижевност и српскохрватски језик, а 1960. године, на Групи за српскохрватски језик. Докторирала је 1969. године, на истом факултету, одбранивши тезу *Акузајтивне синтагме у српскохрватском језику*.

Проф. Даринка Гортан Премк је аутор око 200 различитих научних и стручних публикација из области лексикографије, лексикологије и творбе речи. Најзначајнији је њен ауторски и уреднички рад на Речнику САНУ, који траје од другог до 22. тома овог најважнијег дела у српској лексикографији, а неке њене редакције биће објављене и у 23. тому. Од великог су значаја и њене монографије *Акузајтивне синтагме у српскохрватском језику* (1971) и *Полисемија и организација лексичког система*, која је доживела два издања (1997. и 2004. године). Приредила је три тома у четири књиге *Изабраних дела Александра Белића*. Велику пажњу међу млађим лингвистима изазвао је *Семантичко-деривациони речник* у два тома, чију је концепцију осмислила. Приредила је и *Речник одомаћених речи и израза* Иве Андрића, који је објављен у Свескама Задужбине Иве Андрића.

Од укупног броја објављених радова више од стотину представљају научне студије и расправе. Приказала је много домаћих и страних речника и монографија, излажући у њима и сопствена лексикографска гледишта.

---

* Текст је прочитан на комеморацији посвећеној проф. др Даринки Гортан Премк, која је одржана 29. фебруара 2024. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Од 1961. до 1968. била је асистент у Институту за српскохрватски језик САНУ, од 1968. до 1975. била је научни сарадник, од 1975. до 1981 – виши научни сарадник, од 1981. до 1984. била је ванредни професор на Филолошком факултету у Београду, а од 1984. до 1998 – редовни професор. Године 1998. отишла је у пензију.

Школске 1987/88. и 1988/89. била је лектор за српскохрватски језик у Москви на Московском државном универзитету М.В. Ломоносова (МГУ).

На Катедри за српскохрватски (касније, српски) језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду предавала је Лексикологију, а неколико година и Морфологију са творбом речи за студенте Катедре за српски језик са јужнословенским језицима и Српски језик за студенте Катедре за славистику. Од 1997. до 1999. године, као гостујући професор, одржала је неколико курсева из лексикологије на постдипломским студијама на Филолошком факултету „Блаже Конески“ Универзитета „Св. Кирил и Методиј“ у Скопљу. Од 1999. до 2001. године предавала је Лексикологију на постдипломским студијама на Филозофском факултету у Новом Саду.

Била је један од уредника *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (од 1965. до краја живота); *Речника српскохрватског књижевног језика МС* и један је од коаутора једнотомног *Речника српског књижевног језика МС*. Творац је концепције и један од редактора *Семантичко-деривационог речника српског језика*. Била је консултант у више једнојезичних и двојезичних речника.

Била је руководилац пројекта Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета у Београду *Иновације у савременом српскохрватском језику* (1984–1990). Такође је руководила пројектом Матице српске *Лингвистички речници* (1990–2000). Учествовала је у пројектима: Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика, као и у пројектима израде *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (од 1961. до данас), *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске, *Речника српског језика* Матице српске и, на крају, *Семантичко-деривационог речника*. Учествовала је и у пројекту *Српска енциклопедија*.

Осмислила је и организовала Међународни научни скуп о лексикографији и лексикологији, који је одржан у Београду и Новом Саду у априлу 2001. године. Зборник радова са тога скупа изашао је 2002. године у издању Српске академије наука и уметности, Матице српске и Института за српски језик САНУ.

Била је ментор за више магистарских и докторских дисертација на Филолошком факултету у Београду. Често је учествовала у комисијама за

одбрану магистарских и докторских дисертација на Филозофском факултету у Новом Саду и на Филолошком факултету Универзитета у Скопљу.

Била је члан уређивачких одбора часописа *Јужнословенски филолог* и *Наш језик*. Рецензирала је многе студије и чланке објављене у тим и другим часописима, као и књиге објављене у Библиотеци Јужнословенског филолога, Матици српској, у Заводу за издавање уџбеника, у лексикографској издавачкој кући Алма и у многим издавачким кућама. Рецензент је 18, 19, 20, 21. и 22. тома *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ.

Била је редовни члан Матице српске, као и члан њеног Одељења за књижевност и језик.

Била је члан Комисије за творбу речи Међународног славистичког комитета.

Била је члан (а неколико година и председник) Комисије за лексикологију и лексикографију Одбора за стандардизацију српског језика.

Године 1976. награђена је Повељом Матице српске за неговање језичке културе. Године 1985. одликована је Орденом рада са сребрним венцем. Као један од аутора *Речника српског језика* Матице српске, добитник је награде *Павле Ивић* Славистичког друштва Србије за 2008. годину. Године 2018, награђена је Повељом Института за српски језик САНУ за вишедеценијски самопрегоран, узоран и изузетно обиман рад у области српске дескриптивне лексикографије.

***

Неколико драматичних догађаја у животу Даринке Гортан Премк омеђили су њен живот на периоде пре и после њих и зато није могуће говорити на исти начин о овој храброј жени у различитим етапама њеног живота. Када размишљам и говорим о њој, мислим на њен живот од последње деценије XX века и у прве две деценије XXI века.

Проф. Даринка Гортан Премк оставила је неизбрисав траг у српској лексикографији и лексикологији. Учествовала је у изради скоро свих томова *Речника* САНУ, од другог до још необјављеног, двадесет трећег. У историји српске лингвистике, ниједан лексикограф до сада није потписао 22 тома овог речника. Иако је РСАНУ колективно дело, она га је доживљавала врло лично, као драгоценост која јој припада и коју је дужна да штити. Кад год би неко покушао да критикује овај речник, бранила га је са несвакидашњим жаром, онако како родитељи бране своју децу коју безусловно воле. Кад би је неко критиковао, а таквих напада је, нажалост, било, она би на те нападе одговарала пуна самопоуздања и уверења, ослоњена на, како је говорила, све објављене томове РСАНУ. Како се повећавао број објављених томова овог речника, осећала је све већу про-

фесионалну и личну сигурност. Никада нисам имала прилике да упознам научника који концептуализује дело чији је један од аутора као своју кућу на коју се ослања када је нападнут. Једина неостварена професионална жеља била јој је да, заједно с колегама који раде на овом пројекту, напише нова Упутства за израду РСАНУ. Чак и после њеног осамдесетог рођендана, млађи лексикографи доносили су јој у стан своје обраде и телефонирали јој тражећи савете. Била је веома поносна на чињеницу да је и даље потребна на великом Речнику и са задовољством је причала о томе ко јој је све телефонирао, каква су јој питања постављали и шта је одговорила. Годинама је била наш најiskusнији лексикограф.

Када је преминула, на њеном радном столу пронађена је скоро завршена редакција за 23. том Речника САНУ. Рад на Речнику САНУ био је њен први и последњи научни допринос српској и јужнословенској лингвистици.

Други велик допринос професора Даринке Гортан Премк јесте увођење и осмишљавање предмета *Лексикологија* на основним студијама Катедре за српскохрватски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду. Када је почела да предаје тај предмет, ни на једном југословенском факултету није се предавао, а њени студенти су по први пут током свог школовања слушали о метафори која није стилска фигура, већ служи као средство номинације, о полисемији, платисемији, семантици деривата у односу на семантику просте речи и о многим другим питањима. Објављивање њене књиге *Полисемија и организација лексичког система у српском језику* представљала је значајан догађај не само у научном животу Београда и Србије већ и бивше Југославије, па и шире.

Сматрала је да се научни рад пише онда када научник има шта ново да каже и није уважавала радове у којима се изабрана појава само описује. Писала је само када има шта ново да „рекне“, како је говорила. Веровала је да озбиљан научник годишње може да напише само два научна рада јер се о теми рада размишља дуго, а дуготрајан је и процес писања. Док је истраживала неко лексичко питање, многе колеге су биле упознате с тим. Волела је да размењује мишљења с другим научницима о ономе што је интересује. Кроз дијалог је изоштрала свој поглед на проблем. Дуготрајни разговори о теми били су саставни део настајања свих њених радова.

Када напише рад, професорка Гортан Премк би га скоро по правилу објављивала у институтским часописима *Јужнословенски филолог* или *Наш језик*. За разлику од данашњих научника који своје најбоље радове шаљу у стране, угледне часописе, професор Даринка Гортан Премк је говорила да је за њу, као и за њене старије колеге (Митра Пешикана, Ирену Грицкат и друге) било посебно значајно да оно најважније што желе да

кажу прво објаве у часописима своје куће, а затим и свога града и своје земље.

Као широк и слободан човек и научник, проф. Гортан Премк није уважавала радове у којима се цитира превише литературе. Такви радови били су, према њеном мишљењу, сувише ђачки и карактеристични за оне који немају шта да кажу о датој теми, а за мислећег човека понижавајуће је претерано ослањање на друге. Због тога није цитирала много литературе.

Њено научно гледиште засновано је на руској лексиколошкој школи јер је у време настајања курса боравила на Универзитету Ломоносов. Иако је у својим радовима (ипак) цитирала руске и друге ауторе, имала је обичај да каже да понекад не зна шта је њихово, а шта њено јер никад није (као већина људи) читала упијајући, већ је (на само себи својствен начин) читала надограђујући. Због тога након прочитаног дела није могла јасно да оцени шта је из неког туђег истраживања научила, а шта је сама томе додала. Тако је, на пример, у размишљања Ирине Грицкат о платисемији учитала случајеве о којима Ирина Грицкат уопште није писала, па их је касније издвојила и објединила их термином *симилисемија*. Њен професор Михаило Стевановић звао ју је Неверни Тома јер се никад није у потпуности слагала с оним што би у науци чула или прочитала. Немирног духа каквог је била, није могла пасивно да прима информације, морала је бар мало да се „посвађа с аутором“, да унесе живост и узбуђење у тумачење проблема.

Пример са издвајањем симилисемије из платисемије значајан је и због тога што је проф. Гортан Премк (увидевши да је платисемију схватила шире и другачије него што ју је Ирина Грицкат описала и појмовно омеђила), много пута рекла „некада смо о платисемији мислили на један начин, а сада мислимо друкчије.“ Била је спремна да промени мишљење и да то јавно каже. За ученике је веома инспиративно да посматрају развојни пут свога учитеља и да учествују у њему. Иако је бранила Речник САНУ од свакога ко би покушао да га критикује, веровала је да Упутства за његову израду треба помало мењати јер „лексикографска решења претходе нашим теоријским знањима, те узрок лексикографским неслагањима треба пре тражити у спорости наших теоријских сазнања, него у лексикографској невичности“ (Гортан Премк 2004: 67). Из овог цитата види се њена спремност да призна лексикографске грешке, али, истовремено, и да оправда и одбрани лексикографе.

Надахнуће за сва своја истраживања проналазила је у лексици коју је обрађивала у Речнику САНУ. Нису је инспирисале теорије ни радови ауторитета, већ искључиво жива лексичка грађа с којом је долазила у контакт радећи на овом речнику. Лексеме *глава*, *зуб* и *звоно* биле су њена честа инспирација. Није било предавања да их не спомене у неком

контексту. Много је питања поставила себи и другима обрађујући их и много је научила из тих обрада.

То што је нису претерано надањивали радови значајних лингвиста не значи да није гајила поштовање према некима од њих. Највећи ауторитети били су јој академици Ирена Грицкат и Митар Пешикан. И они су, баш као и она, инспирацију за своја научна истраживања проналазили у Речнику САНУ. Говорила је како је често, после радног времена, пратила Ирену Грицкат од Института до њене куће не би ли имала прилику да поразговара с њом о неким лингвистичким питањима.

Живост духа показивала је и на својим предавањима. На њен позив, слушала сам Лексикологију две школске године заредом (школске 1989/90. и 1990/91). Иако је предавала о истим темама, њен курс је био другачији. Њени научни радови настајали су и док је предавала и износила различита схватања истраживача, а затим им супротстављала своје гледиште.

Сви њени испити били су усмени. Запалила би цигарету (то је тада било дозвољено) и кроз облак дима, пажљиво и концентрисано, посматрала и слушала студенте који полагају. Љутила се на оне који су се жалили на трему. Када би се студент пожалио на страх, она би га упитала: „А где сте купили тај џемпер?“ Када би студент одговорио, она би му рекла: „Видите како Вас трема није паралисала! Када човек нешто зна, онда нема трему. Трему има само онај који не зна.“

Критиковала је студенте који предуго студирају или дуже него што је предвиђено пишу своје магистарске радове или докторате. Када се поведе разговор о таквима, а посебно када их неко оправда речима да су спори али темељни, имала је обичај да каже: „И ја бих била Леонардо да Винчи да цео живот сликам само једну слику!“

За оне који су докторирали после четрдесете године, строго је коментарисала да је тако касно одбрањен докторат приватна ствар кандидата јер је прекасно да у тим „позним“ годинама преузме одговорност и заузме прве руководеће позиције у науци и струци.

Упознале смо се 1989. године. Била сам тада студент треће године Катедре за српскохрватски језик са јужнословенским језицима, а она се управо вратила из Русије, где је предавала српски језик, али и читала нама сасвим непознату литературу из лексикологије. Била је веома шармантна, дотерана и инспиративна у сваком смислу. По свим критеријумима, била је професор за којег сам се посебно везала, што није било лако јер су у то време на нашој Катедри предавали изванредни професори. Она се врло пажљиво, оцењујући ме и процењујући пуне две године, одлучивала за мене као свог асистента. Као што је већ речено, тражила је од мене да после положеног испита поново одслушам њен курс. Очекивала је и да присуствујем њеним консултацијама, а затим се занимала за

моје мишљење о питањима која су студенти постављали на консултацијама, као и о темама њених предавања. Било јој је веома важно да упозна моју породицу. Толико јој је било битно да види из какве куће потичем, да је, заједно са својим супругом, посетила моје родитеље и брата једног зимског дана 1992. године, иако ја тих дана уопште нисам била у Србији. Разумела је боље него многи колика је одговорност изабрати достојног асистента, јер он није само сарадник своје професору већ и будући професор, а прави професор мора бити остварена личност и добар човек из здраве породице. Веома се интересовала и за мој приватни живот јер је знала да асистент пружа најбоље од себе само ако је испуњен и лично, а не само професионално. И поред блискости коју смо осећале једна према другој, и поред свакодневних телефонских разговора, нисмо се често виђале, до последњег дана персирале смо једна другој и одржавале одређену дистанцу. Она је до краја остала мој професор, а ја њен ученик.

Када смо се договарале о теми мога магистарског рада, одвела ме је у кабинет професора Предрага Пипера и замолила га да и он учествује у прецизирању теме мог магистарског рада. Када сам бирала тему за докторску дисертацију, из истих разлога посетиле смо Милку Ивић у њеном стану у Скадарској улици. За мене су та познанства и разговори представљали најважније догађаје у мом научном животу. Битно су определили моју будућност и везали ме за ове најзначајније научнике до краја њихових живота. И за професорку Премк су ти разговори били важни јер је сматрала да избор теме на којој ће магистрирати и докторирати њен асистент није само ствар асистентових научних афинитета, већ питање будућности развоја лексикологије као науке у српској лингвистици. Овакву одговорност према будућности свога предмета и своје науке има мало који универзитетски професор.

Сарађивала је и друговала са професорима са других универзитета широм Србије и бивше Југославије. Била је у блиским односима са македонским лингвистима, посебно са академиком Зузаном Тополињском и проф. Људмилом Спасовим. Посебно је уважавала критички и креативан дух проф. Бранке Тафре из Загреба и енергију и организационе способности проф. Вере Васић из Новог Сада. Са професорком Васић била је у свакодневном контакту. Мислиле су исто и о језику и о многим вањезичким питањима, нарочито о политици. Вера Васић и њени студенти, данас угледни новосадски лингвисти, помогли су јој да оствари свој сан о *Семантичко-деривационом речнику*, који је покренуо лавину истраживања о различитим деривационим питањима.

Професор Даринка Гортан Премк имала је необично ведар дух, топлину, позитивну енергију. Волела је људе. „Кад помислим на трагедију која ме је задесила“, говорила је, „најнесрећнији сам човек на свету, али када се окренем око себе, кад видим децу која расту, живот који тече –

усрећим се.“ Сматрала је да је све животне недаће издржала зато што је била окренута ка свету. Врата њеног новобеоградског стана била су увек свима отворена. Држала је до љубави и правдала све грешке које неко у животу направи ако је грех учињен из заљубљености. Говорила је да је од своје бабе научила да се пред љубављу стоји мирно и да јој се треба поклонити. Држала је до идеала. Сматрала је да на свом послу може бити срећан само онај ко је свестан да ради посао који доноси добробит заједници, независно од тога колико је плаћен.

Често је говорила да је њен живот као у излогу. Поносила се тиме и понављала како „може стати наред Теразија“ и пред целим светом рећи све што мисли о било чему. Држала је до слободе и до потпуне отворености о свим питањима. Сматрала је да дуже и здравије живе они који могу отворено да кажу све што мисле. И заиста – на свим седницама свих тела у којима је учествовала, јавно је износила све што мисли. Пошто је критички размишљала, у политици је увек била опозиционар и никада није била наклоњена власти, ма ко да је заузме.

Проф. Даринка Гортан Премк је многим била инспирација, подршка и ослонац. Сећаћемо је се онако како је највише желела – пишући научне радове, књиге, објављујући нове томеове РСАНУ, унапређујући лексикологију и лексикографију, слободно и критички размишљајући о свему и сваком. Сећање на њу чуваћемо и наградом за младе лексикологе која ће носити њено име, а неколико институција објавиће и зборнике радова који ће јој бити посвећени. Нећемо је заборавити. Нека је вечна слава и хвала проф. Даринки Гортан Премк!

Рајна Драгићевић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик

са јужнословенским језицима

---

* rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs

ПРОФ. ДР МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ
(1947–2024)

Двадесет деветог јануара 2024. године преминуо је Мирослав Николић, доктор филолошких наука, редовни професор у пензији на Катедри за српски језик с јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Мирослав Николић је рођен 9. децембра 1947. године у Горобиљу код Пожеге. Прва четири разреда основне школе завршио је у родном селу, а завршна четири у суседном селу Прилипцу. Средњу Учитељску школу завршио је 1965. године у Травнику. На Вишој педагошкој школи у Ужицу (група: Српскохрватски језик и југословенске књижевности) дипломирао је 1967. године, док је студије на групи Српскохрватски језик и југословенске књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду завршио 1969. године, положивши све допунске и редовне испите на време, у току текућих школских година. Магистарски рад под насловом „Говор села Горобиља (код Ужичке Пожеге)“ одбранио је 1972. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Магистарски рад је објавио исте године у 19. књизи *Српског дијалектолошког зборника*. Године 1990. докторску дисертацију Мирослав Николић је одбранио на Филолошком факултету Универзитета у Београду, на тему „Говор северозападног Санцака“. Дисертација је објављена под насловом „Говори србијанског Полимља“ у 37. књизи *Српског дијалектолошког зборника* (1991), а дело је добило награду Радио телевизије Београд.

Радни однос у Институту за српскохрватски језик Мирослав Николић је засновао 1. септембра 1969. године у звању асистент-приправник. За ментора у Институту за област лексикографије и лексикологије додељен му је Митар Пешикан, а за област дијалектологије Берислав Николић. Године 1971. Мирослав Николић је отишао у Југословенску народну армију на редовно служење војног рока. До 1978. године радио је на пословима обраде и самосталне обраде грађе *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* (Речника САНУ), а од 1978. године на истом послу – као редактор Речника. Школске 1979/80. и 1980/81. године про-

вео је на лекторату српскохрватског језика на Универзитету у Гетингену у Немачкој (Славистичка катедра Филозофског факултета), а пре и после тога држао је предавања страним студентима славистике у Међународном славистичком центру у Београду и на Југословенском семинару за стране слависте у Задру. У Институту за српски језик САНУ Мирослав Николић је стекао висока стручна и научна звања. За редовног професора Филолошког факултета Универзитета у Београду изабран је 2002. године. Радни однос у Институту за српски језик САНУ професор Николић је споразумно раскинуо 4. 11. 2002. године, када је прешао на Филолошки факултет Универзитета у Београду, на којем је у својству редовног професора предавао предмете из области морфологије савременог српског језика. Хонорарни рад у настави на предмету из морфологије савременог српског језика Мирослав Николић је неколико година обављао и на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу.

Мирослав Николић је највећи део свог радног века провео у Институту за српски језик САНУ. За Институт је остао везан и после формалног преласка на Филолошки факултет будући да је, преко пројекта надлежног министарства науке, сарађивао на институтском пројекту *Ојис и стандардизација савременог српског језика*, којим је руководио академик Предраг Пипер, а потом проф. др Срето Танасић, дописни члан Академије наука и умјетности Републике Српске. Лексикографија – основна делатност института у којем је радио – остала је до краја његовог живота најважније поље рада, о чему говоре капитална дела која је као аутор или главни редактор и уредник потписао у последњим деценијама свог живота, а то су: *Обрајни речник српског језика* (2000), *Речник српског језика* (прво издање 2007), те најновије ијекавско издање тога речника *Рјечник српског језика* (2021). Николићева даровитост и темељно познавање граматике, фонетског, акценатског, дијалекатског и лексичког система српског језика свој најпотпунији израз добили су у раду на великом Академијиним речнику, у чијој изради је посвећено радио на свим нивоима припреме речничког текста – од основне обраде до редакције и суредакције. У реферату о избору у звање старијег асистента магистра Мирослава Николића, који су 15. 2. 1977. године потписали проф. др Павле Ивић, др Егон Фекете и др Даринка Гортан-Премк, пише следеће: „У лексикографском раду на Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ М. Николић је показао запажен успех. Он је за врло кратко време овладао основима технике и метода рада; већ прве секције које је он обрађивао показивале су потребну лексикографску зрелост и способност, и третиране су у Институту као самосталне обраде. [...] Његове обраде оцењене су као самостални ауторски рад таквог нивоа и квалитета да му се може поверити и рад на основној редакцији речничког текста“. Мирослав Николић се, дакле, од самог почетка рада на

Речнику САНУ потврдио као савестан и акрибичан лексикограф, те остаје запажена чињеница да је „за кратко време“ прешао пут од основног обрађивача грађе до редактора и уредника Речника. Задивљује, такође, увид у сумарни преглед обима речничког текста који је у разним фазама припреме Речника урадио Мирослав Николић. Његов лексикографски рад на Речнику САНУ у својству самосталног обрађивача отпочео је у 8. књизи, у којој је обрадио одреднице *јох–јунга* (у фази основне обраде радио је и одреднице *кришиин–крнџијеџина* објављене у 10. књизи, затим *ле–леден* у 11. књизи, *меховиџ–мешарка* и *мешаџи–мидаим* у 12. књизи). Већ у 9. књизи Речника САНУ Мирослав Николић је радио у фази помоћне редакције на секцији *кљечило–кљкуша* (у фази помоћне редакције радио је и одреднице *комун–коница* објављене у 10. књизи), а од 11. књиге Мирослав Николић је потписан као уредник секција *лик–лиџоидни* и *лиџолиџ–лиџарица* (следе секције *малуџица–Мамџиџ*, *мархион–маслиновина*, *масџица–маџафјун*, *мердевинеџе–мерџанаџ* у 12. књизи, *муџџаџи–муџефераџи*, *навејаџи–наводаџисаџи*, *највеџосиџ–најмовнина* у 13. књизи, *накркачиџи–наличан*, *невидован–негодно* у 14. књизи, *неџомичноџи–неџредмеџан*, *несаџарив–несавање*, *Ниџи–ниџиџиџеџица* у 15. књизи, *џредлог о* и *везник о*, *обичеџивоваџиџи–одједном*, *образак–обран²*, *обрана–обрваџиџи²* у 16. књизи). Од 13. књиге Мирославу Николићу су поверене суредакције *мусјак–муџџање* и *муџи¹–Мхоџаџ*, а потом их Мирослав Николић потписује и у наредним књигама: *наџи–муџиџиџи (се) – наџурање*, *не¹–небриговиџ* у 14. књизи, *ненакнадан–неолиџски*, *неџуџино–неразмрсица*, *несаваџ–несумњиво*, *нога–ножунџара*, *нозба–нокаваџ* у 15. књизи, *нокаџи–нормала*, *нукаџи–њушчица*, *о–обавјеџиџионица*, *обжалиџи–обиџраџина*, *објеџаџи–облеџиџи*, *обрџи–обуриџиџи*, *овџ–оглед*, *џредлог од*, *одаламиџиџи–одаџиџе* у 16. књизи.

На основу увида у радове у чијем је фокусу лексикографска проблематика, пажњу привлачи рад под насловом „Тешкоће при утврђивању одреднице у речницима српског језика“,¹ у којем су на једном месту, можда јасније него било где другде, изнети погледи и ставови професора Николића о савременим питањима лексикографске теорије и праксе. И не само о њима. У раду се у приличној мери оцртава свестрана природа професора Николића, научна објективност, рационалност, духовитост, проницљивост и професорова скромност. Рад почиње овим, само наизглед необичним, почетком: „Ево ме после скоро тридесет година мање-више континуираног лексикографског рада поново на самом почетку – пред празним, неиспуњеним листом папира (или, ако хоћете да будем савре-

¹ Рад је објављен у зборнику *Дескриџивна лексикоџаџиџа сџандарноџ језика и њене џеориџске основе*, Београд – Нови Сад: Српска академија наука и уметности – Матица српска – Институт за српски језик САНУ, 2002, стр. 49–56.

менији, пред празним екраном компјутерског монитора) на који треба исписати прву реч неке секције речника (или прву реч речника уопште). [...] У почетку, као шегрт у лексикографији, живео сам у уверењу да је бар то лако, и нисам у томе био усамљен. [...] Но, са лексикографским искуством расло је и сазнање о тешкоћама које чекају лексикографа и на том првом кораку у послу који називамо 'успостављање одреднице'“ (стр. 49). Професор Николић се, заправо, осврнуо на тзв. граничне случајеве чији укупни број није мали, нпр. да ли као одредничку реч успоставити *велик* (у неодређеном виду) или *велики* (у одређеном виду), будући да се тај придев и као именски део предикатске фразе често употребљава у облику одређеног вида; о лексикализованим облицима глагола у формама трпног придева и радног глаголског придева; о дијалекатским речима из говора у којима је инфинитив изгубљен итд. Сматрао је увек, а то је и доказивао, да се лексикографски проблеми у пракси морају решавати од случаја до случаја и да је израда тезауруса толико сложен посао да се тешко може обухватити било којом теоријом или се на њу ослонити. Тако професор Николић закључује да лексикограф практичар „од теоријске лексикографије очекује помоћ, по могућности *ante factum* а не *post festum*, како то обично бива (мада не треба смести с ума чињеницу да су прво настала многа књижевна дела па тек онда теорија књижевности као засебна научна дисциплина)“ (стр. 55).

Научна библиографија професора Николића показује да се он, осим лексикографијом, бавио највише српском дијалектологијом, савременим српским књижевним језиком, морфологијом и творбом речи, језичком нормом и језичком културом.

Објављена докторска дисертација *Говори србијанског Полимља* према оцени најугледнијих дијалектолога представља једно од најдетаљнијих и најзорнијих дела у нашој дијалектологији. Реч је о особинама говорног подручја које је било у саставу прве српске средњовековне државе, а које се поново вратило под њено окриље тек после завршетка Првог балканског рата 1912. године. Утолико је вредност истраживаног подручја значајнија за српску дијалектологију и науку о српском језику уопште.

Мирослав Николић је био члан Одбора за стандардизацију српског језика и члан уредништва у нашим најугледнијим лингвистичким часописима: *Наш језик*, *Јужнословенски филолог* и *Српски дијалектолошки зборник*. Часопис *Наш језик* му је посветио посебну свеску поводом 70 година живота (XLVIII/3–4 (2017)), у којој је објављена његова библиографија и 25 прилога стручњака из научних области којима се и он углавном бавио. На тај начин часопис *Наш језик* му се одужио као бившем уреднику, раније секретару часописа, и научнику који је у овом часопису објавио већи број прилога из области савременог српског језика и норма-

тивистике. Мирослав Николић је и добитник Повеље Матице српске за неговање језичке културе за 2014. годину.

*

Професор Мирослав Николић је оставио дубок траг не само у науци о српском језику већ и у животима људи са којима је радио и сарађивао. После губитка своје јединице Катарине наставио је да живи са супругом Донком онако како је једино могао спрам бола и туге коју је стално у себи носио. И поред свега, био је увек предусретљив и спреман да саслуша свакога ко би му се обратио за какву стручну помоћ. После вести о професоровој смрти, Институту за српски језик САНУ упутио је писмо његов друг из травничких школских дана Душко Вуковић. У свом писму господин Вуковић је, поред осталог, о Мирославу Николићу написао: „Био је изузетан ученик, пријатељ, друг. Сви су га вољели како у школи тако и у ђачком дому. Отишао је. Ово пишем, а сјећања ми навиру на његов бритки хумор, на раскошну племениту људскост, на траг који је оставио у свима нама, наравно и мени као школском другу и пријатељу“.

Колеге са којима је провео радни век у Институту за српски језик САНУ, као и млади сарадници којима је био ментор у почетничком раду у лексикографији, затим постдипломци при изради магистарских теза и докторских дисертација, међу које и сам спадам, увек ће га се с поштовањем сећати као савесног и вредног сарадника и учитеља, врхунског znalца у лингвистици, али и као свестраног и радозналног човека заинтересованог за питања и појаве на ширем плану друштвеног, културног, уметничког, па и спортског живота. Сећаће га се као надасве благог и умереног човека, чије су речи имале моћ да умире и огреју срце свакоме ко би му се обратио молећи га за савет или пожелело да са њим подели какав проблем. Мирослав Николић је био такав одувек.

Владан З. Јовановић*

Институт за српски језик САНУ

---

* vladjovanovic@hotmail.com

Международная научно-практическая конференция
«Неология-2023». Институт лингвистических исследований
Российской академии наук. Санкт-Петербург, 1–3 декабря 2023.

1–3 декабря 2023 года в Институте лингвистических исследований Российской академии наук (ИЛИ РАН) в г. Санкт-Петербурге (Россия) состоялась очередная международная научно-практическая конференция «Неология-2023», организованная Группой Словарей новых слов Отдела лексикографии современного русского языка Института и посвященная обсуждению вопросов динамики словарного состава русского языка и других языков, а также актуальных проблем неографии.

В 2023 году в конференции приняли участие около 70 исследователей и молодых ученых из разных стран (из Армении, Беларуси, Венгрии, Италии, Казахстана, Китая, Сербии, Узбекистана) и из различных научных центров России (из Москвы, Санкт-Петербурга, Великого Новгорода, Волгограда, Воронежа, Екатеринбурга, Калуги, Магнитогорска, Майкопа, Нижнего Новгорода, Петрозаводска, Тюмени, Череповца).

В рамках конференции прошли два Круглых стола: 2 декабря – по проблемам использования электронного онлайн-ресурса «Новое в русской лексике», 3 декабря – по выбору «Слова года». Живая дискуссия участников тематических Круглых столов способствовала продуктивному научному общению, обмену идеями и мнениями.

Конференция открылась 1 декабря заседанием «Неологические процессы в русском языке текущего момента», в ходе которого участники представили доклады, освещающие проблемы изучения неологизмов в их разнообразии и многоаспектности.

Приветственное слово участникам произнесла заместитель директора ИЛИ РАН по научной работе, руководитель Отдела лексикографии современного русского языка д.ф.н. М.Н. Приёмшова, которая далее в своем докладе «Русская академическая неография в 2020-е гг.: некоторые итоги» рассказала о конкретных результатах практической работы Группы Словарей новых слов, к которым относятся публикация нескольких выпусков словарей-ежегодников «Новое в русской лексике» (с

2018 г. опубликовано 8 изданий, описывающих речевые новации в языке массмедиа за 2015–2022 гг.) и «Словаря русского языка коронавирусной эпохи» (2021), создание двух информационно-поисковых ресурсов («Аффиксоиды русского языка» и «Новое в русской лексике. Словарные материалы»). Сотрудники группы вели также теоретические исследования, представленные в коллективной монографии «Русский язык коронавирусной эпохи», в периодических сборниках научных статей «Неология. Неография».

Продолжением затронутой М.Н. Приемышевой темы стал доклад О.В. Никитина (Государственный университет просвещения, Москва) «Новые слова и старые смыслы: от Д.Н. Ушакова к неологии XXI века», в котором ученый проследил формирование неографической традиции с начала XX века до наших дней. Впервые в русской лексикографии словарная помета «нов.» – новое – была использована в «Толковом словаре русского языка» под ред. Д.Н. Ушакова. К важнейшим лексикографическим источникам новых слов в 2020-е годы автор доклада, помимо серии словарей «Новое в русской лексике», отнес три выпуска «Словаря перемен» М. Вишневецкой.

Различным аспектам неологической фразеологии были посвящены выступления исследователей из Санкт-Петербургского государственного университета. Так, в докладе В.М. Мокиенко «Новое и старое: динамика фразеологической синонимии» были проанализированы фразеологические синонимы, а новые единицы такого типа дополнительно охарактеризованы в структурном отношении. Проблема широкой синонимии русской фразеологии стала особенно актуальной и очевидной при создании «Идеографического словаря русской фразеологической неологии: динамика языка и мышления», работа над которым ведется коллективом авторов под руководством В.М. Мокиенко. Доклад Е.И. Селиверстовой «Компьютерно-цифровой образ жизни сквозь призму фразеологической неологии» содержал характеристику и анализ неологических сверхсловных номинаций, связанных с описанием компьютерно-цифрового образа жизни современного общества и включающих термины и компьютерный сленг, новые варианты ранее известных фразеологизмов, разнообразные устойчивые словосочетания и т.п.

Актуальные явления в области неологического словообразования рассматривали И.Т. Вепрева (Уральский федеральный университет), предметом исследования которой в докладе «Новообразования с приставкой *де-* как примета текущего времени» стали узуальные и окказиональные неологизмы-существительные с префиксом *де-* с отвлеченной семантикой (*девестернизация*, *дедолларизация* и т.п.) и их употребление в СМИ, и Т.В. Шмельёва (Новгородский государственный университет), которая в своем докладе «Новые аугментативы в интернет-комментари-

ях» показала активизацию в современном русском языке неологических аугментативов (напр., *лайкище, огнище, респектище*) в значении, как правило, положительной интенсификации основного качества предмета и предположила, что стимулом развития данной модели стало слово *тарифище* из известной рекламы компании мобильной связи МТС.

Определенным тематическим группам и понятийным областям новой лексики посвятили свои выступления лингвисты из Национального исследовательского университета «Высшая школа экономики» и Российского государственного гуманитарного университета. М.А. Кронгауз в своем докладе «Околосемейные отношения и ценности под микроскопом неологии» проанализировал тонкости и особенности семантики и функционирования таких новообразований, номинирующих личные и околосемейные отношения и ценности в современном русском языке, как *бойфренд, гёрлфренд, бывший* и некот. др. А в докладе О.Г. Згиrowsкой и И.В. Фуфаевой «Профессии и виды деятельности в зеркале неологизмов» были представлены многочисленные новации в области официальных и разговорных наименований профессий и видов деятельности, преимущественно в сферах, связанных с производством и распространением информации, IT-технологиями и некот. др. (напр., *авитолог, воронколог, свалкер, смысловик, ютубер* и мн. др.). Исследование ведется автором в связи с работой над «Толково-дискурсивным словарем-прототипом названий профессий».

Темой доклада И.А. Нефляшевой (Ассоциация лингвистов-экспертов «Аргумент», г. Майкоп) «Экологический новояз в модном дискурсе» стали эвфемизмы, использующиеся в иной сфере употребления — в современном дискурсе моды и рекламы (*экокожа, экошуба, экомех, экошерсть* и др.).

Ю.В. Николаева (Римский университет «Сапиенца», Италия) в своем докладе «Лишенцы XXI века» рассмотрела историю слова «лишенец» в русском языке в контексте развития этого понятия начиная с конца XIX в. и его культурно-оценочных коннотаций в советскую эпоху. В современном русском языке слово широко используется преимущественно без оценочных коннотаций.

Вечернее заседание первого дня характеризовалось тематическим и аспектным разнообразием рассматриваемых вопросов и было посвящено актуальным процессам в лексико-семантической системе русского и других языков.

Предметом анализа в ряде докладов стала лексика, относящаяся к политической и военной сфере. Так, В.Е. Замальдинов (Нижегородский государственный педагогический университет) в докладе «Специальная военная операция в новообразованиях современных СМИ» продемонстрировал многочисленные примеры неологических единиц в современ-

ной прессе, связанных со специальной военной операцией России на территории Украины (*антидрон, криптодрон, пригожинско-вагнеровский* и мн. др.). О.В. Донина (Воронежский государственный университет) в своем докладе «Неологизмы в политических ток-шоу» охарактеризовала частотность и особенности употребления таких номинаций, как *азовец, всушник, евромайдан*.

Научный интерес специалистов не могла не вызвать такая актуальная проблема, как процесс образования и функционирования терминов, а также их детерминологизация и переход в сферу общего употребления. Так, Т.В. Сивова (Гродненский государственный университет имени Янки Купалы, Республика Беларусь) выступила с докладом «Потенциал колористических дескрипций фитонимов в продуцировании цвета: цвет горчицы», в котором представила диапазон таких номинаций в количестве около 60 единиц (*желто-горчичный, кирпично-оливково-горчичный* и т.п.) и проанализировала некоторые из них. Е.Ю. Ваулина (ИЛИ РАН) в своем докладе «Лексико-семантическая активность естественного и искусственного нейрона в современном русском языке» рассмотрела лексико-семантическую и деривационную активность единиц с формантом *нейро-* в современном русском языке, на многочисленных примерах продемонстрировала его многозначность и продуктивность и сделала вывод о необходимости тщательного словарного описания единиц с этим компонентом.

Сотрудники Группы Словарей новых слов ИЛИ РАН в своих выступлениях обратились к описанию функционирования особого жаргона или сленга в современном русском языке. Так, А.С. Павлова в своем докладе «Интернет-жаргон любителей домашних животных в современном русском языке» проанализировала лексико-семантические, словообразовательные, грамматические и другие особенности этого жаргона, в частности, были рассмотрены такие номинации, как *пёсель, собакен, укотовать, хоз* и мн. др. А.Е. Дёмина в докладе «О языке профанной психологии (по страницам „Панганского толкового словаря“»)» представила описание и анализ словосочетаний *быть в моменте, быть в потоке* и *быть в ресурсе*, первоначально использовавшихся в сленге профанной психологии, а затем перешедших в широкое употребление. Оба доклада продемонстрировали важную роль интернет-мемов в производстве, трансформации и распространении подобной лексики.

В докладе Е.С. Громенко (Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», г. Москва) «Мем как источник новаций: деривация на фоне интернет-мемов XXI века» на материале лексики ежегодников «Новое в русской лексике» (2015–2022) было убедительно показано, что некоторые популярные мемы лексикализуются,

становятся основами словообразовательных гнезд и переходят в широкое употребление.

В заседании приняли участие ученые из Узбекистана. Лингвисты из Навоийского государственного педагогического института Б.П. Зарипов и Э.Х. Мусаев сделали совместный доклад, в котором осветили проблему описания глагольных семантических новообразований в «Словаре неологизмов узбекского языка».

Первое заседание второго дня конференции «Актуальные процессы в лексической системе (грамматические и синтаксические явления)» было посвящено рассмотрению разнообразных неологических процессов, наблюдающихся на грамматическом и синтаксическом уровнях языковой системы.

Заседание секции открыл доклад Е.В. Мариновой (Нижегородский лингвистический университет) и А.В. Зеленина (независимый исследователь) «Новый дискурсивный комплекс И ДА в монологической и диалогической речи: проблема описания». В докладе был проанализирован неологический дискурсивный элемент *И ДА* и была высказана мысль о его функциональной роли как средства «обратной связи», а также о том, что комплекс *И ДА* является маркером продолжения «темы» высказывания.

Программу продолжил доклад Е.В. Генераловой (Санкт-Петербургский государственный университет) «Тавтологические выражения и конструкции в современной русской фразеологии», в котором автор, рассматривая тавтологию в контексте истории русского языка, сделала вывод о том, что на современном этапе отмечается возникновение экспрессивных сочетаний с семантикой интенсификации, которые связаны с повтором существительного (*печаль, печаль*), междометия (*бла-бла-бла, будь-будь*), и что именно функционирование тавтологических конструкций (а не тавтологических устойчивых сочетаний) является особенностью, характерной для современного русского языка по сравнению с историческим его состоянием.

Тема редупликации с обращением к сравнительно-сопоставительному аспекту получила развитие в докладе Р. Драгичевич (Универзитет у Београду / Univerzitet u Beogradu, Сербия) «Лексическая редупликация как новое стилистическое средство в разговорном сербском и русском языках». Как и Е.В. Генералова в предшествующем выступлении, автор доклада обращает внимание на активизацию редупликации как популярного стилистического средства (*он мужчина-мужчина, а я женщина-женщина*), а также высказывает предположение о причине возникновения такого явления одновременно в русском и сербском языках, которую связывает с влиянием английского языка (ср. *My car isn't MINE-time; it's my parents'*). Исследователь предлагает причины использования

этого стилистического явления в разговорной речи, среди которых: выразительность редупликации, а также лексическая бедность говорящего и лингвистическая экономия. Делается вывод о том, что использование таких конструкций облегчает говорящему экспрессивное выполнение определенной коммуникативной задачи.

Несколько докладов заседания было посвящено новым для русского языка частицам и коммуникативным формулам. Объектом рассмотрения в докладе А.С. Глаголевой (Институт русского языка им. В.В. Виноградова РАН, Москва) «ЛЯ ТЫ КАКОЙ!: новая частица в русском языке» была частица *ля*, недавно возникшая в русском языке в результате развития интернет-мема «Ля ты крыса!» и ставшая современным аналогом устаревшей частицы *вишь*. В докладе В.А. Мельничук (Санкт-Петербургский государственный университет промышленных технологий и дизайна) «КТО ТЫ, #МАХАРОШАЯ? (К вопросу об обновлении этикетных формул русской речи)» было рассмотрено функционирование лексической единицы *махарошая*. Возникновение и закрепление этой единицы связано, с одной стороны, с интернет-мемом, а с другой стороны — с влиянием звучащей речи блогеров. Ю.С. Ридецкая (ИЛИ РАН) в докладе «ЧТО-ТО НА БОГАТОМ: о семантике, функционировании и лексикографической фиксации конструкции» проанализировала функционирование синтаксической конструкции *что-то на* + субстантиват в значении 'язык' в современных медийных текстах: в 2016 году в интернет-пространстве появился мем с вербальным компонентом *что-то на эльфийском*, к 2021 году варианты этой конструкции с переменным субстантиватом широко распространились и в разговорной речи. На данный момент они используются для обозначения языка (явления, процесса и т.п.), свойственного какой-л. сфере, группе лиц, типичного, но часто малопонятного представителям других групп или сфер.

На следующем заседании второго дня конференции «Актуальные процессы в современном словообразовании» обсуждались проблемы образования новых слов посредством продуктивных и окказиональных деривационных способов.

Доклад А.В. Батулиной (Новгородский государственный университет им. Ярослава Мудрого) «Активные процессы в сфере стилистического словообразования» был посвящен описанию неологических производных, относящихся к сфере стилистического словообразования. Докладчиком были проанализированы две противоположные тенденции в области стилистической деривации: появление новых дискурсивно маркированных единиц (*окужайка, развивашки, чатик, приветик, фотка, страничка*), отличающихся от своих семантически эквивалентных нейтральных или закрепленных за иной дискурсивной сферой кодериватов,

и утрата отдельными высокочастотными производными стилистической маркированности (напр., *мамочка*).

В докладе С.И. Холод (Тюменское высшее военно-инженерное командное училище имени маршала инженерных войск А.И. Прошлякова) «Об активизации некоторых словообразовательных моделей» на материале лексики, выбранной из текстов РИА Новости, рассматриваются активизировавшиеся в именном словообразовании префиксы де- (*демилитаризация, денацификация, десуверенизация, декоммунизация, дерусификация, декоронавирусация, демаскизация*), анти- (*анти-Россия, антидрон, антироссийский, антиукраинский*), недо- (*недочеловек*), контр-, про- (*пророссийский, проукраинский, проармянский*), а также отмечается особенная активизация такого способа словообразования, как сложение (*дрон-камикадзе, дрон-разведчик, дрон-корректировщик*).

Е.Н. Геккина (ИЛИ РАН) в своем докладе «Эргонимы как полигон стандартного и нестандартного словообразования» отметила, что ономастическое пространство на современном этапе демонстрирует особую словообразовательную активность. На материале локальной группы лексики сферы микрофинансирования автор представила целую группу номинаций, относящихся к различным словообразовательным типам и моделям.

В докладе Д.К. Полякова (Институт славяноведения РАН, Российский государственный гуманитарный университет, Москва) «Деривация шаурмы: словообразовательные возможности одного из „ключевых слов текущего момента“» слово *шаурма* по ряду лингвистических и социолингвистических критериев рассматривалось как «ключевое слово текущего момента», а одним из важнейших доказательств этого утверждения стала словообразовательная продуктивность слова, которую докладчик проиллюстрировал многочисленными примерами (*шаурмист, шаурмен, шаурменная, шаурмячный, шаурмячная, шаурмятня, шаверменный, шаверменная, шаурмейстер, шаварма, шаурмье*).

Выступление С.Д. Левиной (ИЛИ РАН) «Неологизмы — дериваты от предложения: прагматика, словообразование и словоизменение» было посвящено особому структурному типу новых слов, представляющих собой производные от предложения (*самавиновата, этодругое, яжемать; мнетолькоспроситель, самавиноватинг* и мн. др.), и проблеме их лексикографической фиксации. Была представлена классификация таких единиц, охарактеризованы их словообразовательные, словоизменительные и прагматические особенности и возможности в современном русском языке.

Заседание завершили молодые исследователи из Санкт-Петербургского университета: П. Пирени с докладом «Префиксальные глаголы-неологизмы в неформальном дискурсе (в аспекте влияния гре-

ческого языка на русский)» и Сунь Исюань с выступлением на тему «Неологизмы в китайском политическом дискурсе и проблема их перевода на русский язык (на материале доклада XX Всекитайского съезда Коммунистической партии Китая)».

Вечернее заседание 2 декабря было посвящено *актуальным проблемам неографии*. В фокусе внимания ученых находились различные аспекты лексикографического описания неологизмов, зачастую вызывающие трудности, требующие разработки особых лексикографических методов или связанные с недостаточной полнотой представленности лексики в словаре. Так, И.О. Ткачева (ИЛИ РАН) в докладе «Структурные слова в неологических словарях» обратилась к проблеме неографической фиксации структурных слов (напр., *ля-ля, ничоси, шмяк*), которым обычно не уделяется должного внимания при описании языковых процессов по сравнению с другими частями речи, охарактеризовала представленность таких единиц в словарях новых слов и проанализировала те изменения, которые наблюдались в этой группе начиная с 1950-х гг. по настоящее время. А.С. Кулева (Институт русского языка им. В.В. Виноградова РАН, г. Москва) рассматривала в докладе «Названия растений в современном русском языке через призму неографии» вопрос регистрации в неологических словарях наименований растений, которые ввиду специфики денотата, как правило, не попадают в сферу интересов неологии, и указала на необходимость более внимательного лексикографического описания таких единиц в словарях новых слов.

На заседании обсуждались проблемы не только русской, но и двуязычной неографии. Так, Л.А. Девель (Санкт-Петербургский гуманитарный университет профсоюзов) в своем докладе «Теоретические и практические аспекты двуязычной англо-русской неографии» обобщила собственный опыт составления англо-русского словаря неологизмов коронавирусной эпохи и поставила ряд актуальных проблем перевода новых, в том числе окказиональных, слов на иностранный язык.

Технологии искусственного интеллекта оказываются крайне актуальными для современной неографии в контексте новых возможностей поиска и отбора новой лексики. Об одном из таких средств морфологической разметки, позволяющем осуществить автоматический поиск неологизмов, – так называемых морфопарсерах, их видах, а также об их применении в лексикографии сделала доклад «Нейросети как новая проблема современной неографии» А.О. Мосолова (ИЛИ РАН). Проблема аутентичности новых слов была проиллюстрирована на примере текста, созданного нейросетью по аналогии со стихами Велемира Хлебникова и содержащего большое количество окказиональной лексики.

Об использовании цифровых технологий в дополнение к традиционным неографическим методам шла речь и в докладе С. Янурика (Будапештский университет им. Лоранда Этвеша, Венгрия) «О словаре и онлайн-ресурсе „Аффиксоиды русского языка“ в свете новых английских заимствований». Исследователь сопоставил данные словаря-справочника «Аффиксоиды русского языка» (2009) и созданного на его основе регулярно обновляемого информационно-поискового онлайн-ресурса «Аффиксоиды русского языка» ИЛИ РАН (<https://affixoid.iling.spb.ru>). Объектом анализа и классификации стали англоязычные заимствования, появившиеся в русском языке за последние десятилетия и выступающие в функции префиксоидов или суффиксоидов. Кроме того, докладчик представил список новых заимствованных единиц, которые, по его мнению, претендуют на статус аффиксоидов и могут быть добавлены в онлайн-ресурс.

Второй день неологической конференции завершился Круглым столом «Проблемы и перспективы использования академического неографического онлайн-ресурса „Новое в русской лексике. Словарные материалы“» (<https://neolex.iling.spb.ru>).

В начале заседания состоялась краткая презентация электронного ресурса, которую провели научный сотрудник ИЛИ РАН Ю.С. Ридецкая и ведущий программист Института И.М. Егоров, после чего слово взяли желающие высказаться о своих впечатлениях об информативности и удобстве использования представленного ресурса, а также предложить идеи по оптимизации его работы. Своими мнениями, теоретическими и практическими наблюдениями и замечаниями поделились: PhD (к.ф.н.) Сабольч Янурик (Будапештский университет им. Лоранда Этвеша), д.ф.н., проф. А.В. Зеленин (независимый исследователь), к.ф.н., доцент Ю.В. Николаева (Римский университет «Сапиенца»), д.ф.н., проф. В.М. Мокиенко (Санкт-Петербургский государственный университет) и другие участники. К достоинствам неологического ресурса специалисты отнесли гибкость и удобство поисковой системы; большой объем и разнообразие обработанных и введенных в базу материалов; включение в ресурс словарных статей, описывающих вербализованные мемы и хештеги; наличие обширной зоны системных связей; подробность и информативность словообразовательной и энциклопедической справок. Кроме того, все выступающие были единодушны в том, что ресурс может быть использован при обучении студентов русскому языку (например, в рамках дисциплины «Переводоведение»), а студентов-иностранцев – русскому языку как иностранному.

Участники дискуссии поделились конструктивной критикой и высказали пожелания относительно улучшения эффективности работы онлайн-ресурса «Новое в русской лексике». В частности, специалисты

указали на возможность технической и содержательной оптимизации неографической системы в таких функциях и разделах, как поиск по грамматическим пометам и тематическим тегам, зона толкования и та зона энциклопедической справки, которая содержит информацию об активизации употребления и первом значении слова, а также отметили необходимость систематизации зоны тематических тегов и предложили добавить информацию о частотности употребления слова, о годе, когда слово приобрело употребительность, и др. Разработчики и редакторы ресурса поблагодарили коллег, которые приняли участие в обсуждении, и заверили их, что все высказанные мнения и предложения обязательно будут учтены при дальнейшей работе над сайтом.

Заседания конференции 3 декабря «Динамические процессы в русском языке начала XXI века на постсоветском пространстве» были посвящены Году русского языка в странах СНГ и анализу динамических процессов в русском языке за последние десятилетия.

Заседание открывал доклад Л.А. Шестак (Волгоградский государственный социально-педагогический университет) «Динамика современного русского языка: номинация и грамматические формы», в котором обобщались факторы, определяющие динамику современного русского языка в последние годы: объем и скорость инфопотока, стимулирующие тенденции к экономии усилий, к дистинктности и к логизации; глобализация, способствующая развитию аналитизма и слиянию языковых единиц; «языковой вкус эпохи» – установка на персонализацию речи, спонтанность, раскованность, диалогизм общения, усиливающие тенденцию к демократизации и к идиоматичности, стилистический динамизм. Эти тенденции были проиллюстрированы большим количеством языковых примеров.

В обстоятельном, глубоком докладе «О современном состоянии изучения русского языка в вузах Армении» А.Г. Саркисяна и К.С. Акопяна (Российско-Армянский (Славянский) университет, г. Ереван, Армения), учитывающем широкий научный и исторический фон, была обрисована ситуация с преподаванием русского языка в армянской аудитории в частных и государственных вузах, охарактеризовано состояние русистики в стране и дан обзор актуальных проблем и вопросов, на которые обращают внимание исследователи при изучении русского языка в Армении.

В докладе А.Е. Дёминой (ИЛИ РАН) на тему «Русскоязычные СМИ Латвии в начале XXI века: социальные основы лингвистической динамики» была дана общая характеристика русского языка на страницах русскоязычных СМИ Латвии. За последние годы число русскоязычных латвийских СМИ существенно сократилось, при этом русский язык в этих СМИ в целом тяготеет к отражению разговорной стихии.

Д.О. Горющенко (Череповецкий государственный университет) в своем докладе «Неологизмы как инструмент языковой манипуляции (на материале текстов русскоязычных электронных СМИ)» рассмотрел лексические новации 2022–2023 гг., используемые в электронных средствах массовой информации в целях оказания манипулятивного воздействия на массовое сознание, связанного с формированием и изменением социальных установок, эмоционально-психологического состояния, мотивов поведения членов общества.

Об использовании русскоязычных СМИ стран постсоветского пространства и некоторых стран Европы как источников ковидной неологии при создании «Словаря русского языка коронавирусной эпохи» говорила в своем докладе «Ковидный лексикон в русскоязычных СМИ постсоветского пространства (по материалам „Словаря русского языка коронавирусной эпохи“)» М.Н. Приёмшова (ИЛИ РАН). В докладе была приведена статистика лексического и цитатного материала из таких СМИ, сделаны некоторые выводы относительно специфики ковидного лексикона (например, в русском языке Казахстана) и, в том числе, вывод о том, что «Словарь русского языка коронавирусной эпохи» отражает ковидную неологию русскоязычных СМИ на всем постсоветском пространстве.

Л.Л. Фёдорова (Российский государственный гуманитарный университет, г. Москва) в докладе «От вакцинации до карантислов: как молодежь оценивает новую лексику периода пандемии» продемонстрировала результаты пилотного опроса студентов, целью которого было проверить, насколько им понятна окказиональная лексика периода пандемии (напр., *вакцинация*, *вируспанель*, *зумсёрфинг*, *карантисловы*), и сделала вывод о том, что многие окказионализмы 2020 года в настоящее время, по прошествии трех лет, интерпретируются студентами неверно и что шанс закрепиться в языке имеют те слова, чьи сферы значений выходят за рамки ковидной тематики.

В докладе Ю.А. Сафоновой (г. Москва) «„Привычка свыше нам дана“: нейтрализация новизны слова как динамический процесс» было приведено несколько случаев нейтрализации новизны слова на примере последовательно появляющихся в языке слов-аналогов *компиляция* (1847 г.), *плагиат* (1860 г.), *клей и ножницы*, *режем-клеим*, *рекле*, *копипаст* (2016 г.). Особое внимание в докладе было обращено на конструкцию *клей и ножницы*, впервые описанную в словаре «Крылатое слово. Справочник цитаты и афоризма» С. Займовского (1930).

Вечернее заседание третьего дня конференции продолжил доклад Л.Е. Кругликовой (ИЛИ РАН) «Как называют поколения нынешних детей и их родителей». В докладе были подробно проанализированы номинации поколений, вошедшие в обиход с 1990-х годов по настоящее время: *миллениалы*, *поколение игрек*, *поколение «Питер Пэнов»*, *поколе-*

ние большого пальца, поколение селфи, ЯЯЯ поколение, номинации для обозначения поколения тех, кто родился после 2003 г., но до 2010-х гг., – поколение Z, джензер, зет, зеттер, хоумлендер, зумер, постмиллениалы, центениалы, наименования поколения тех, кто родился после 2010 г., – поколение альфа, альфа.

Доклад Е.В. Ганапольской (Санкт-Петербургский государственный университет) «К вопросу о формировании образного гнезда с ядерным компонентом „козырь“ в современном русском языке» был посвящен истории слова *козырь* и формирующейся вокруг него группы устойчивых выражений (*ходить козырем, стоять/смотреть козырем, битый козырь, козырь (козыри) в руках, в рукаве* и мн. др.). Материалом исследования стала лексика, собранная автором доклада при составлении «Фразеологического словаря современного русского детектива» (СПб.: Златоуст, 2015–2016).

С. Янурик (Будапештский университет им. Лоранда Этвеша, Венгрия) в своем докладе «Развитие полисемии и омонимии у неологизмов английского происхождения в русском языке начала XXI века» рассмотрел некоторые аспекты появившейся в русском языке последних лет проблемы разграничения случаев многозначности и омонимии на примере новых английских заимствований (напр., *бит*₁ (1963) ‘единица измерения количества информации’ [<bit] и *бит*₂ (1977) ‘бит-музыка’ [<beat]), *мон* (1983) ‘модель блузки с бретельками вместо рукавов’ (НРЛ-83 [<top] и *мон* (1990) ‘первые места, позиции в рейтинге популярности’ (НСЗ-90) [<top] и т.п.). Новые значения англицизмов часто фиксируются словарями русского языка в одной словарной статье с прежними значениями слова, что, по мнению докладчика, требует пристального внимания лексикографов.

В докладе Н.А. Климковой (Петрозаводский государственный университет) «Новое слово как „побочный продукт“ перевода медиатекста» рассматривался случай работы над статьей о комментариях к медиатексту на немецком языке, размещенному на Youtube-канале немецкой газеты Bild, и возникшей в связи с этим сложности перевода на русский язык наименования *Kleber* (от глагола *kleben* «приклеивать»), которое комментаторы дали экоактивистам – представителям движения «Последнее поколение» – во время их акции в Берлине. С опорой на систему суффиксов нарицательных субстантивных производных в русском языке, а также принимая во внимание суффиксы негативной оценки и словообразовательную модель существительного «ждун» переводчиками было образовано слово «клейкун».

В завершение конференции был проведен Круглый стол «Слово 2023 года». В 2023 году, в отличие от нескольких предшествующих лет, Слово года для авторов серии Новых слов было неочевидным, поэтому

обсуждение лексической доминанты, ключевого слова периода было вынесено на широкое обсуждение участников конференции в формате Круглого стола. Ведущей Круглого стола была Татьяна Викторовна Шмелёва – известный лингвист и автор термина «ключевое слово текущего момента», широко используемого в российской лингвистике с 1993 года. В Круглом столе приняли участие ведущие исследователи-лингвисты. С комментариями, мнениями, суждениями выступали М.Н. Приёмшова, Т.В. Шмелёва, М.А. Кронгауз, Ю.А. Сафонова, Е.Н. Геккина, И.Т. Вепрева, а также сотрудники портала ГРАМОТА.РУ – К.Л. Киселёва и А.А. Бонч-Осмоловская (Москва).

В ходе дискуссии на Круглом столе обсуждались вопросы, касающиеся статуса слова года (следует ли считать его социологическим или лингвистическим феноменом), критериев этого явления, а также разграничения понятий «Слово года» и «ключевое слово текущего момента» и, безусловно, собственно выбора «Слова года».

В рамках Круглого стола были подведены итоги опроса (проведенного в формате интерактивного голосования) по выбору «слова 2023 года». Опрос состоял из двух этапов. На подготовительном этапе – в течение первых дней работы конференции – участникам было предложено заполнить форму с вопросом о том, какое слово они бы назвали «словом 2023 года». От участников были получены варианты: *инфодемия, искусственный интеллект, нейронная сеть (нейросеть), джипити, промт, ситуэйшенишп, фиджитал*. Обратил на себя внимание аудитории тот факт, что большинство слов из этого списка связано с технологией искусственного интеллекта, играющей решающую роль на современном этапе развития общества и интегрировавшейся в обычную жизнь человека (голосовые ассистенты, виртуальные помощники, нейронные сети и пр.).

На втором этапе проведения опроса непосредственно на Круглом столе был произведен отбор пяти наиболее значимых слов, вошедших в итоговый опрос. Участникам были предложены результаты, отобранные по критерию употребительности, запрашиваемости тех или иных слов пользователями Интернета. Словами для итогового интерактивного голосования стали *джипити, искусственный интеллект, нейросеть, промт, фиджитал-спорт*.

В результате анонимного итогового голосования «словом 2023 года» было выбрано слово *нейросеть (нейронная сеть)*, за которое проголосовало 73,5% опрошенных, на втором месте по числу голосов оказалось словосочетание *искусственный интеллект* с 23,5% голосов, на третьем – *джипити* с 20,6%. Четвертое место с одинаковым процентом голосов – 8,8% – разделили слова *промт* и *фиджитал-спорт*. Примечательно в результатах то, что первые три позиции со значительным отрывом от остальных участников голосования заняли слова, связанные

с технологией ИИ. Стоит также отметить, что выбранное независимыми экспертами «слово 2023 года» на материале русского языка – *нейросеть* – согласуется с общемировой тенденцией по выбору «слова 2023 года». Кембриджский словарь назвал словом 2023 года глагол hallucinate (*галлюцинировать* (об ИИ)), а Collins Dictionary – аббревиатуру AI (от artificial intelligence – *искусственный интеллект*).

Целями конференции было подведение языковых итогов текущего года, анализ новых тенденций развития словарного состава русского языка, динамики языковых и культурных процессов в лексике и семантике, обсуждение проблем современной русской и зарубежной неологии, проблем российской и зарубежной неографии, новых и продолжающихся неографических проектов. И можно утверждать, что эти цели были достигнуты. Материалы представленных на конференции докладов будут опубликованы в периодическом сборнике научных статей «Неология. Неография. 2023».

Елизавета С. Громенко, Алина С. Павлова*
Институт лингвистических исследований
Российской академии наук
Санкт-Петербург
Россия

---

* el.gromenko@gmail.com; alina_pavlova@mail.ru

Пројекат *Пасџирска/сџочарска лексика ѓризренско-џимочких говора* – представљање резултата рада на пројекту и Округли сто.
Огранак САНУ у Нишу, 30. новембар 2023. године

У четвртак, 30. новембра 2023. године, у просторијама Огранка САНУ у Нишу представљени су резултати након прве године рада на пројекту О-33-23 *Пасџирска/сџочарска лексика ѓризренско-џимочких говора* и одржан је Округли сто посвећен датој пројектној теми и њеном наставку у виду малог атласа пастирске лексике.

Пројекат *Пасџирска/сџочарска лексика ѓризренско-џимочких говора* реализује се у оквиру сарадње Огранка САНУ у Нишу и Института за српски језик САНУ. Координатор пројекта је академик Александар Лома, руководилац пројекта је проф. др Софија Милорадовић, научни саветник и директор Института за српски језик САНУ, консултант на пројекту је проф. др Недељко Богдановић, а организатор пројектних активности је др Ана Савић-Грујић, виши научни сарадник Института за српски језик САНУ.

Најпре се присутнима обратио дописни члан САНУ Влада Вељковић, руководилац Огранка САНУ у Нишу, а потом су поздравне речи упутили проф. др Софија Милорадовић, као руководилац пројекта, и проф. др Недељко Богдановић, као уредник Зборника, који ће изаћи као резултат после прве године рада на поменутом пројекту. Након тога су своје радове, који ће бити штампани у овом зборнику, представили учесници на пројекту. Сви су писани на основу грађе сакупљане према *Уџиџнику за ѓрикуџљање сџочарске лексике*, који је сачинио проф. Недељко Богдановић, а у неким је коришћена и богата грађа из дијалекатских речника са призренско-тимочког подручја. Уводни рад *Основне џосџавке научноисџраживачког ѓројекџа „Пасџирска лексика ѓризренско-џимочких говора“*, Недељка Богдановића и Софије Милорадовић, представила је проф. др Софија Милорадовић. Следећи је био рад *Називи за сџоку ѓрема времену млађења и узрасџу*, коаутора Софије Милорадовић и Сандре Савић, који је укратко презентовала Сандра Савић, истраживач сарадник Института за српски језик САНУ. Коауторски рад Биљане Савић и Зо-

рана Симића *О неким ѓридевима са значењем особина код живоишња у ѓризренско-тшмочким говорима*, представила је Биљана Савић, научни сарадник Института за српски језик САНУ. Марина Јуришић, виши научни сарадник Института за српски језик САНУ, говорила је о свом раду *Називи за црну овцу у ѓризренско-тшмочким говорима*. Рад *Лексеме за означавање ѓса у ѓризренско-тшмочној дијалекаѓској обласѓи* представила је Миљана Чопа, истраживач сарадник у Институту за српски језик САНУ. Зоран Симић, научни сарадник Института за српски језик САНУ, представио је укратко свој рад под називом *Лексика ѓрераде млека у ѓризренско-тшмочким (на грађи ѓрема Уѓишнику за ѓрикуѓљање сѓочарске лексике)*. Коауторски рад Ане Савић-Грујић и Сандре Савић, *Одећа и обућа ѓасѓира у говорима ѓризренско-тшмочке дијалекаѓске обласѓи* укратко је представила Ана Савић-Грујић, виши научни сарадник у Институту за српски језик САНУ.

У оквиру друге тематске целине у Зборнику, под називом „Језик, фолклор, игре“, наћи ће се три рада, која су такође била укратко представљена. Најпре је свој рад *Пасѓирска лексика ѓризренско-тшмочких говора у ѓасѓирском фолклору* представила Тања Милосављевић, виши научни сарадник Института за српски језик САНУ. Након тога, о свом раду *Из ѓасѓирског језичког фолклора југоисѓочне Србије* говорио је проф. др Недељко Богдановић. Нина Аксић, виши научни сарадник Етнографског института САНУ, презентовала је свој рад *Пасѓирске игре и чобанска надмеѓања на ѓризренско-тшмочком говорном ѓодручју*.

Трећа тематска целина у Зборнику радова носиће наслов „Паралеле – призренско-тшмочки говори и друга подручја“. Овде су уврштена три, а представљена два рада, док ће трећи бити раније објављен рад проф. Н. Богдановића о паралелама са *Оѓишћекарѓаѓским дијалекѓолошким аѓласом*. Први – *Пасѓирска лексика ѓризренско-тшмочких говора у ширем конѓексѓу* представила је Јована Бојовић Јоксимовић, научни сарадник Института за српски језик САНУ. Други – коауторски рад Голуба Јашовића и Душана Стефановића под називом *Изазови и ограничења једне лексикографске ѓаралеле – називи за млеко и млечне ѓроизводе у селима Алексиначког Поморавља и Пећког Подгора*, због одсуства аутора, прочитала је Јована Бојовић Јоксимовић.

Након представљања радова који ће бити публиковани у Зборнику, о наставку рада на пројекту и припреми *Аѓласа ѓасѓирске лексике ѓризренско-тшмочке обласѓи* могло се чути од руководиоца пројекта Софије Милорадовић. Ана Савић-Грујић представила је истражене пунктове, као и карте са првобитним и накнадно унетим пунктовима, првенствено са терена Косова и Метохије, док је Миљана Чопа представила једну интерактивну карту на примеру лексеме *ѓас*. Овај први део посвећен представљању резултата након прве године рада на Пројекту употпунио је

снимак чобанске песме *Масло мела Димитрија* из околине Неготина, у извођењу женске певачке групе „Моба“, коју је као поздрав и подршку члановима пројектног тима послала дописни члан САНУ Јелена Јовановић.

Уследио је потом Округли сто који је био посвећен наредној пројектној теми – изради малог пастирског атласа призренско-тимочке дијалекатске области, планираној за 2024. и 2025. годину. На Округлом столу најпре је Ана Савић-Грујић представила изворе на основу којих је рађен Зборник и на основу којих ће се радити поменути пастирски атлас, с посебним освртом на питања из више тематских области која би могла дати карте. Недељко Богдановић дао је одређене смернице и указао на многа питања и послове за будући период, као и за завршетак *Пастирског речника*, а дао је и неколико изузетно корисних сугестија за рад на пастирском атласу. О плановима и пословима у наредном периоду везаним за израду првог тома пастирског атласа говорила је и Софија Милорадовић као руководилац пројекта. Након тога уследила је и дискусија у којој су учествовали како неки од садашњих сарадника на овом пројекту (Мирјана Петровић-Савић, виши научни сарадник Института за српски језик САНУ, Зоран Симић и Биљана Савић), тако и они који планирају да се на пројекат укључе у 2024. години (Бранкица Марковић, научни сарадник Института за српски језик САНУ).

Бранкица Ђ. Марковић*
Институт за српски језик САНУ
Београд

---

* brankicama@gmail.com

Јасмина Грковић-Мејдор. *Студије из историјске семантике*.
Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана
Стојановића, 2023, 202 стр.

Академик Јасмина Грковић-Мејдор је водећи и најутицајнији историчар српског језика овога времена. Аутор је више запажених књига, уредник више међународних зборника, уредник једног од најугледнијих домаћих лингвистичких часописа, аутор је преко две стотине научних прилога различита обима и карактера и др., од чега поглавито издвајамо две књиге с којима је књига о којој је овде реч у предметно-методолошкој вези: *Сисци из историјске лингвистике* (Сремски Карловци – Нови Сад, 2007, 480 стр.) и *Историјска лингвистика: когнитивно-типолошке студије* (Сремски Карловци – Нови Сад, 2013, 388 стр.). Статус у нашој науци, могло би се тако рећи, проф. Грковић-Мејдор је учврстила пре свега првом од двеју књига, у којој је сабрала своје студије из двеју најактуелнијих историјсколингвистичких области – историјске синтаксе, и историјске семантике и лексикологије, с освртом на трећу, традиционалну, историју писмености, где се у пуном смислу речи потврдила као комплетан истраживач, компетентан за све дијахронијске области. Речју, узорно лингвистичко штиво из којег се може много научити, стога неретко и с покушајима незграпног опонашања у домаћој историјској науци. При крају друге књиге нашли су се радови из широког спектра међусобно тесно увезаних лингвистичких области, на вишем нивоу обрађене од до тада у нас готово једнострано схватане тематике („Когнитивне основе семантичке промене“, „Прав’ и ‘крив’ као когнитивни примитиви“, „Прилог историји лексичко-семантичке групе -грѣх-“, „Појам здравља у индоевропским језицима“, „О прасловенским формулама заклинања“, „Формуле с придевом цѣль у старосрпским повељама“, „О семантици старословенских придева *дѣръ* и *влагъ*“, „Глаголи перцепције у старословенском језику“), што је у последњој књизи, под насловом „Студије из историјске семантике“, настављено у истом смислу и с једнаким успехом.

Садржај ове, треће књиге је следећи: „Уводна реч“ (5–7), „Етимологија и историјска семантика“ (9–36), „Словенски појам ‘здравља’ (сведочанства из старословенског)“ (37–52), „Семантичко позајмљивање у стварању словенске хришћанске терминологије (стсл. вѣра : грч. πίσις)“ (53–65), „О преводилачком умећу Солунске браће: стсл. каати са“ (66–82), „Грч. повηρός у старословенском преводу Јеванђеља“ (83–96), „тоудо, днѣ и диво у старословенском језику“ (97–110), „О семантичком развоју стсл. вѣд“ (111–125), „О семантичким континуантима псл. *svet-“ (126–138), „Обрасци заклињања у историјској перспективи: лингвистички и когнитивни увиди“ (139–150), „Формуле с именицом вѣра у старосрпском језику“ (151–169), „Архаични формулаични искази у повељама средњовековне Босне и Хума“ (170–186), „Језик обичајнога права у Његошевим делима“ (187–202).

Етимологија је дуго била усредсређена на формалну реконструкцију (гласовну страну праоблика) и тек у XX веку почео ју је привлачити значењски план, али и Емил Бенвенист († 1976), структуралиста и семиотичар који је нарочито допринео значењским реконструкцијама, сматрао је да се оне заснивају на здравом разуму лингвисте и паралелама које се дају уочити, што је остављало широк простор за унапређење научног метода. Наравно, није нимало лако открити семантичке законитости (Bedeutungsgesetze) попут оних које су важиле у гласовном систему (Lautgesetze). За разлику од фонолошких јединица које су значењски јасно разграничене, лексичке јединице су вишезначне и та значења су фазична, међусобно се преливају, што и омогућује значењске промене кроз стабилизовање контекстуално померених значења – уколико су когнитивно прозирна члановима језичке заједнице. Задатак прве и најобимније студије јесте да укаже на правилности у семантичким променама којима ће се употпунити етимолошка и историјска истраживања, па се у њој, стога, указује на потребу за већом сарадњом етимологије и историјске семантике. Семантичка анализа која проучава лексику из прошлости – с чврстим ослонцем на класичну етимологију као помоћну дисциплину – мора водити рачуна (1) о општој типологији семантичких промена, што подразумева сагледавање општих људских когнитивних способности и (2) о њихову преламању кроз културне оквире, управо семиотичке системе појединачних говорних заједница. (1) Антрополошка истраживања потврђују универзални карактер људских способности, понашања и емоција са сродним испољавањем у међусобно удаљеним језичким системима, у којима се, примерице, апстрактна значења развијају из конкретних, метафоричким и метонимијским путем. Напросто, људска врста је живела у сличним условима и блиским начином живота у највећем периоду свога укупног трајања. Још је Стефан Улман претпоставио (1959) постојање „панхронијских семантичких закона“. У

конкретним случајевима лексичко-семантичка решења се могу разликовати: на пример у индоевропским језицима ‘знање засновано на искуству’ изводи се од гл. који значи ‘видети’ (нпр. псл. *věděti), док се у аустралијским језицима метафоризација заснива на гл. ‘чути’. У првој половини XX века Ханс Курат је показао да су у индоевропској групи ознаке емоција изграђене на ознакама њихових основних физичких манифестација (нпр. ‘страх’ < ‘дрхтати, трести се’, ‘бити укочен’, ‘бежати’ и сл.). По свему судећи, број „когнитивних примитива“ је ограничен, а њихова даља надоградња одвија се по одређеном, такође универзалном реду (нпр. од ознака за боје прво су се развиле ознаке за ‘бело’ и ‘црно’, вероватно у склопу бинарне поделе, па је развој текао даље). Антрополози, такође, доприносе семантичким реконструкцијама. Њихова испитивања су показала да је у означавању дрвета примарно значење ‘дрво као грађа’ из којег се метонимијски развија значење ‘дрво као биљка’, и тек након тога су се развијала значења и ознаке за посебне врсте ових биљака (нпр. ‘храст’ и сл.). Исто тако, антрополошки увиди рашчишћавају ситуацију око значења пие. ознаке за ‘руку’, **ǵhes-r-*, која је првобитно, највероватније, означавала ‘целу руку’ (не ‘шаку’ или неки други њезин део; грч. *χεῖρ* је ‘шака’ и ‘цела рука’). Проблем за себе јесте значење пие. корена **deks-* којим је (у још дубљој прошлости) денотиран ‘горњи десни екстремитет’ (тј. ‘десна рука’), вероватно насталог творбеним проширивањем **dek-* у значењу ‘узети, прихватити’ (јер међу људима доминирају дешњаци и обично је посезање за стварима десном руком), с контекстуалним, а потом и трајним везивањем за детерминативно значење ‘десни’ (лексикализација придева). (2) Иако је когнитивна способност свакоме човеку урођена на исти начин, тј. универзална је, у различитим заједницама свет се категоризује и класификује напосе, на различите начине, у вези са сопственим искуством у оквирима који су моделовани у властитој прошлости. Важно је правилно сагледавање прастарог погледа на свет другачијег од савременог (тзв. *Weltanschauung* ‘светоназор’), који се обликовао кроз митолошко-религијске представе, а не на основу логичког закључивања, на шта је упутио још Ернст Касирер (*Sprache und Mythos*, 1925). Пошто је митско мишљење сложено, појмови преносени језичким знацима из те фазе људскога развоја преносили су целовиту слику, на пример пие. **suerg^h-* је обухватало целину шаманистичког лечења, ‘чувати болесну особу од непријатељских сила’, а не концептуалне делове који се традиционално реконструишу. Митско мишљење и у лингвистичким реализацијама подразумева функционалност начела *pars pro toto*, тако да и појмове из млађега времена, на пример из домена словенског обичајног права, треба поимати на исти начин, сложено. Псл. *pravda је подразумевала и апстрактно начело правде, и праксу обичајнога права и све видове њезина испољавања, и сва та значења

распршила су се и мање-више су се сачувала кроз појединачне историје словенских језика, у слободној употреби и у зависним контекстима. Слично томе, псл. *sodъ (уп. грч. συν-τίθημι, стинд. *sam-dhā*, хет. -*šan* ... *dai-* < пие. *som + *dheH₁- ‘заједно (по)ставити, спојити’) различито се објашњава, на пример ‘пресуда, суд’ < ‘договор’, али би и овде ваљало претпоставити ширу слику, с обзиром на посведочене семантичке реализације, али и на древне творбене компоненте, отприлике: ‘обичајно право којим се успоставља хармонија’ < ‘ред, уређеност, хармонија’ < ‘оно што је заједно постављено, спојено’. О промени „културних оквира“ могло би да сведочи померање значења пие. **kerd-* у индоевропским језицима, од првобитног ‘стомак, утроба’ (уп. прозирну везу између псл. *sъrdьse и *serda ‘средина’) у време покрштавања у корист значења ‘срце’ (семантичко позајмљивање), пре свега захваљујући преводу религијских текстова. Наиме, појам ‘срца’ као средишта емоцијâ образовао се у хришћанском, црквеном дискурсу, одражавајући „кардиоцентричан“ поглед на емоције. Исту смену религијских оквира што утичу на семантичке промене илуструје грч. μάρτυς, у почетку ‘сведок на суду’, после страдања хришћана, који су [јавно исповедали] („сведочили“) о својој вери пред судом – ‘мученик [за веру]’. Иако се значења мењају, из једних или других разлога, значења из старијих слојева неретко се задржавају у другим с њима повезаним речима – изведеницама или сложеницама. На пример, срп. *пре-видети* чува неинтенционално значење псл. *vidēti ‘видети’ (‘случајно не приметити кога/што’ < ‘видети преко кога/чега’), баш као што срп. *пре-зрети* чува одговарајуће интенционално значење псл. *zъrēti ‘гледати’ (‘с презиром се односити према коме/чему’ < ‘намерно гледати преко кога/чега’). У реконструкцији значења не сме се занемарити ни проток времена. То се добро показује на примеру грч. ἀγαθός, које се уобичајено дефинише као ‘добар’. Међутим, општа лингвистика и семантика су давно указале на то да ‘добар’ није обичан придев, сам по себи независан (попут ‘плав’ и др.), него је евалуатив који денотира да оно на шта се он односи има прототипична својства. Древне језичке потврде ово поткрепљују, показујући да ἀγαθός није имало морализаторску вредност, али јесте имало позитивну евалуативну конотацију, вероватно се тичући племенских вођа, храбрих мушкараца или племића (можда од првобитног ‘онај који подржава окуљвање за игру (*H₂eg-η), одржавајући друштвену заједницу’), која је прерасла у денотацију евалуатива ‘добар’. Наравно, треба водити рачуна и о другим конкретним условима од којих зависи разумевање историје посведочених лексичких јединица – идиоматским, регистарским, жанровским, географским итд. – Узимање у обзир свих овде поменутих чинилаца историјску семантику удружену с етимологијом чини својеврсним теоријско-методолошким и практичним комплексом, „когнитивном археологијом“ (стр. 30).

У студији посвећеној општесловенском појму ‘здравља’, заснованој на подацима забележеним у старословенском језику, с обзиром на уочене лексикализације појма ‘здравље’, запажа се веза између појмова ‘чврстина, снага’ и ‘здравље’. Стсл. *сѿравъ* ‘здрав’ и *сѿравькѿ* ‘здравље’ у етимолошкој литератури се објашњавају етимомом **sъdravъ* који изражава појам ‘чврстине’ (било да се овај своди на **su-dorvъ* с другом основом у превојном односу са **dervo* ‘дрво као грађа’, с метафоричким развојем у ‘здрав’ или да су у вези са стинд. **dhruvá-* ‘чврст, тврд’ < пие. **d^her-* ‘држати, фиксирати, подржавати’). Ту су још гл. *оѿсѿравити (сѿ)* ‘излечити (се), исцелити (се)’ < псл. **storbiti* < пие. **(s)ter-* ‘чврст, непомичан, укочен’; гл. *оѿтврѿдити сѿ* ‘учврстити се, отврдноути’ и ‘постати здрав, оздравити’ < псл. **tvьrdъ* ‘чврст, тврд’. Затим, ту је ‘целост’ и ‘здравље’, с придевом *цѿль* (пие. **kai-lo/lu-* ‘цео’), изворнога значења ‘физички цео, неоштећен, нетакнут’ и секундарнога ‘здрав, исцелен’, ограниченога на референте који означавају ‘живо’ (+). За ознаку ‘чистоте’ у смислу ‘чишћења’ од губе и других кожних болести такође се везује појам ‘исцељења, оздрављења’, с придевом *чистъ* који је првобитно представљао пасивни птц. прет. псл. **čisti* (< пие. **(s)kei-d-/ (s)koi-d-* ‘сећи, одвајати’) у значењу ‘одвојен, очишћен, прочишћен’. Овај је с губитком мотивног глагола реинтерпретиран као обичан придев са значењем ‘чист, непомешан, који је у изворном стању’. [Можда дијалекатски ограничено], код глагола *истрѿбити* и сл. < псл. **terbiti* ‘чистити’, видимо исто семантичко померање, а семантичка фазичност присутна је и код вишезначног придева *правъ*, првобитно ‘прав’, с контекстуално условљеним значењем ‘здрав’. Анализом старих ознака супротног телесног стања, ‘болести’, препознаје се супротстављени денотат, ‘слабост – недостатак животне снаге, животне силе’, као негација ‘снаге, силе, моћи’: *не-дѿгъ* и *не-мощъ* ‘болест’ и др., *ослабленъ жнлци* и само *ослабленъ*, па је за псл. глагол **bolěti* најбоље прихватити објашњење Покорнога што га изводи из пие. **bhel-* ‘ударити’ (могло се метонимијски развити у ‘оштетити, ослабити’, потом и ‘боловати’), а стсл. *ѿса* ‘болест’ означава последицу напада демонског бића (отуда и Христос изгони „бесове – демоне“ из оних који болују од различитих „језа – болести“). У другим индоевропским језицима паралелно се одвијала лексикализација (но, **kai-lo/lu-* је дијалекатског карактера, а опште је **sol-(u)-* ‘цео; здрав’), баш као и у другим, неиндоевропским језичким породицама, што би говорило у прилог и веће старине и универзалне природе уочене појаве, тј. њезине заснованости на основним когнитивним примитивима, који се могу довести у везу са шаманистичким обредима излечења.

Грађење хришћанске терминологије у епоси стварања старословенског језика подразумевало је увођење (а) лексичких новина (лексичке позајмљенице, неологизми, структурни калкови) и (б) семантичких позај-

мљеница (калкови), којима је измењен и оплемењен наслеђени вернакуларни лексикон. Књижевни и вернакуларни лексички слој могу се донекле разликовати. У следећих неколико студија, посвећених овоме процесу (са семантичког аспекта), он се сагледава кроз карактеристичне примере, упарене с грчким корелатима, којима се дочарава „не само језички контакт већ и сусрет два различита религијска система и две културе“ (стр. 53). Најпре, грч. *πίστις* и стсл. *вѣра* посведоченим контекстима указују на то да је већ псл. **věra* било одговарајуће („хомологно“) грчком, као његов семантички еквивалент, тако што су у паганству и једно и друго чинили истакнуте правне и ритуалне термине за означавање ‘уговора, савеза, завета (између двеју страна), утврђеног (међусобном) заклетвом’. У преводу Старога завјета (Септуагинта), под хебрејским утицајем, грч. *πίστις* представља ‘завет између Бога и старих Израилћана’, а у Новом завјету богословски термин у значењу ‘вере засноване на завету (међусобној верности) између [Господа Бога и] народа, [уз посредовање] Сина Божјега’. Захваљујући преводилачком умећу Солунске браће, стсл. *вѣра* постало је семантичким и терминолошким еквивалентом новог грч., хришћанског термина, аналогно семантички еквивалентним *ἁμαρτάνω* и *грѣшити*, који су првобитно, такође, значили исто, ‘промашити мету’ > ‘скренути с пута’, да би потом метафорички били преображени у ‘грешити’. Псл. **kajati* наставља ие. **k^uei-* ‘надокнадити, платити казну’ за убиство или кршење заклетве – ради обнављања друштвене хармоније, тако што је у основи значило (1) ‘кажњавати, осуђивати’, а преко рефлексивног ‘кажњавати, осуђивати себе’ > (2) метонимијом и ‘осећати жаљење (због свога лошега поступка)’, што је (3) уопштено у ‘осећати жаљење (због било чега)’, па и (4) ‘жалити за киме’. За денотирање појма хришћанског ‘покајања’ (скопчано са светом тајном исповести) први словенски преводиоци су искористили псл. гл. **kajati se*, који је у претхришћанској епоси одговарао грч. *μετανοέω* (иако међу њима није било етимолошке везе). Семантичка транспозиција је била могућа захваљујући значењској компоненти псл. глагола у значењу ‘обнављања хармоније кроз враћање моралним вредностима заједнице’ (као што и хришћанска исповест подразумева искрено кајање за исповећене грехе, помирење с литургијском заједницом и обнављање заједнице с Богом кроз чин светога причешћа). Гл. *μετανοέω* (< *μετά* + *νοέω* ‘опазити након или прекасно’) у старозаветним контекстима нема још везе с хришћанским покајањем, него преноси опште значење ‘променити мишљење’ и ‘осећати жаљење’. У стсл. се, тако, за гл. (по)кајати с_л утврђују следећи значењски односи: 1. Стари завјет – (а) ‘осећати жаљење’, (б) ‘променити мишљење’; 2. Нови завјет – (а) ‘(по)кајати се (богословски термин)’, (б) ‘осећати жаљење (због свога лошега поступка)’. Евалуативни, којима се вреднују појаве, на пример појмови ‘добар’ и ‘лош’, нису

примарно представљали независне атрибуте, него су подразумевали одмеравање у односу на (идеалне) прототипе, како је већ речено за грч. *ἀγαθός*, па је у том смислу и семантички опсег грч. (ὁ) *πονηρός* одређиван у контексту: ‘који доноси невољу’ итд., до ‘подмукао, зао, злобан’ (када се тиче људскога бића), да би се у Новоме завјету први пут појавило поименичено ‘Онај који је зао’, што је синоним за Сатану, ђавола. Основни преводни еквивалент овога придева у стсл. је зълъ, семантички немаркиран, у значењу ‘који није онакав какав треба да буде, лош, рђав’ (< пие. *ǵhūl- ‘крив, искривљен’), на пример за „лош плод“ или „лошег слугу“ (значењско тежиште је на функцији, не на личности). Али, када се тиче људске личности (у хришћанском кључу), у моралном смислу речи овај придев има значење ‘зао’ (тј. ‘лош у моралном смислу речи’) и тада се, доста ређе, подудара с придевом лжкавъ (такође за *πονηρός*), семантички ограниченим на неморално људско биће, [односно биће с људским особинама] (псл. *lǫkavъ изворно је било ‘савијен, вијугав’). Поименичено ὁ *πονηρός* искључиво се преводи старословенским неприязнь (псл. *neprijaznъ ‘непријатељство’, за однос и чин < псл. *prъjati, уп. срп. *прџати*), семантичким калкирањем са значењем Словенима непознатим до тада: ‘Онај који је зао = Сатана, ђаво’. У науци се сматрало да је неприязнь моравизам, калк са ствнем. *unhold* (Ј. Станислав и А. С. Љвов), али проф. Грковић-Мејџор због корелације са ствнем. *ubil* показује да се ради о стсл. из прве фазе („солунски превод“). Све је јасније када се упаре преводни еквиваленти у преводима Новог завјета: грч. ὁ *πονηρός*, гот. *ubils*, стсл. неприязнь, насупротив грч. *δαίμων*, гот. *unhulþa*, *unhulþo*, стсл. вѣсь. Стсл. неприязнь је спољашњи непријатељ човеков („нечиста сила“), у хришћанству ‘Сатана’, вѣсь је унутрашњи непријатељ човеков, демон који настоји да га запоседне изнутра. У првобитном преводу за грч. ὁ *πονηρός* нису могли бити искоришћени словенски придеви зълъ и лжкавъ јер у њихову семантичком садржају није било моралне компоненте ‘свест о сопственим поступцима, с намером да се почини штогод лоше’. Псл. *neprijaznъ у значењу ‘непријатељство’ јесте имало ово значење (јер непријатељство подразумева одговарајуће намере). За *чудо*, *дикъ* и *диво* у стсл. обично се сматра да су блискозначне, чак и истозначне лексеме које денотирају ‘чудо – појаву која надилази свакодневно искуство, изазивајући запрепашћење’, без уважавања разлика у хронолошким слојевима којима припадају. Псл. *čudo већ је представљало термин са значењем ‘оно што је опажено и протумачено као знак божанског уплива у људске ствари’, који је пренет у нови, хришћански религијски кôд („терминолошки трансфер“), одговарајући различитим грч. речима, да се означи задивљујућа последица Божјега деловања. Измењен је само појам божанства, као и језички израз у којем се термин јавља (раније је припадао паганском миту, поезији и религији). Ситне семантичке разлике нису представљале

сметњу јер је псл. речју *čudo обухваћена шира слика (тзв. „ментализација“ у поступку превођења, а не обично семантичко калкирање – транспозиција). Нешто касније, у житијима из Супрасаљског зборника, посведочена је и вернакуларна семантика стсл. чѹдо (без религијске компоненте и изван терминологије). Стсл. дикъ је задржало првобитно амбивалентну псл. семантику, ‘запрепашћеност (пред изузетном појавом)’, која се тек у зависности од контекста испољава у позитивном смислу речи (као ‘зидивљеност’), односно негативном (‘ужаснутост’). Стсл. дикѹ доцније се јавља – као неологизам – контекстуално, семантички и облички ослоњен на чѹдо, односно чѹдѹса (дикѹса). И анализа лексичко-семантичке групе блѹд- у стсл. корпусу у светлости упоредивих словенских података показује да је у првој фази младога словенског црквеног језика деривационо гнездо *blōd- имало значење баш као у псл. ‘скренути с пута, лутати, тумарати’, аналогно грч. πλανόομαι (псл. *blōdъ је дe-вербатив од *blęsti < пие. *b^hlend^h- ‘постати мутан’ < ‘умешати што у штогод друго’), уз њега и метафоричко ‘грешити, варати се’. Ова и друге метафоричке промене заснивају се на когнитивном примитиву ‘не-прав’, с негативном, друштвено непожељном евалуацијом. Тек у млађим преводима, на пример опет у текстовима Супрасаљског зборника, блѹд- (гл. блѹдити и перифраза блѹдъ (сѹ)творити / дѹяти) превод је грч. πορνεύω ‘блудничити’. У древним преводима за сексуално неморално понашање био је коришћен еуфемизам (ограничен, изгледа, на књижевне изворе) любодѹи- (любѹы дѹяти / творити), да би се избегло вулгарно *kurъv- ‘курвати се’. Неће бити случајност то што у Првом Вукову рјечнику (1818) нема основе блуд-, у Другом рјечнику (1852) блудник је ‘скитница’, као што се у Вукову преводу Новога завјета и у Даничићеву преводу Старога завјета [свесно изоставља] блуд-, уместо којег је доследно курв-. Један од главних хришћанских богословских термина, свѹтъ, задржан је из псл., са семантичком надоградњом (семантички калк) у ‘свети, свештени’, према грч., такође христијанизованом, ἅγιος. Још је Франц Миклошич претпоставио значење псл. термина *svęt- ‘снажан, моћан’ (< пие. *k^uen-to- ‘оно у чему је максимално развијена снага и моћ’) који је задржао своје терминолошко значење у хришћанском кључу, сада са значењем хришћанског појма ‘светога и свештенога’ („терминолошки трансфер“). Иако се у словенским историјским изворима раширила хришћанска семантика основе *svęt-, понегде се још задржавају континуанти изворног псл. значења (‘празник’, ‘неприкосновен’, ‘моћан, снажан’): на пример, чак у Посланици Црногорцима, Брђанима и Приморцима Петра I Петровића (владика 1784–1830), што је писана језиком словенског обичајног права, још живога у Црној Гори његова времена (нпр. формула свѹтѹо дрѹжѹиѹи ‘чврсто држати’).

Последњи прилози у књизи посвећени су формулаичким обрасцима. Први међу њима ауторова је приступна беседа у Српској академији наука и уметности (2015) и синтетизује и продубљује ауторов поглед на обрасце заклинања у прошлости који, осим што сведоче о устаљености језичког израза у нарочитим ситуацијама (заклинање је ритуални чин у домену обичајне и правне праксе), указују и на фундаменталне човекове представе о свету и себи. Хотећи да зајемчи истинитост својих речи, [односно остварење својих обећања], клетвеник – био он бог, владар, ратник или обичан човек, призива на себе условну клетву – у случају кривоклетства (стсрп. *клеџва* је ‘клетва’ и ‘заклетва’). Језик у оваквим исказима остварује магијску функцију, чувајући у себи магијско мишљење од давнина. За сведоке – извршиоце страшне казне уколико би дошло до кршења уговора учвршћеног заклетвом, што би угрожавало важећи поредак на земљи и у космосу, узимани су богови, у Срба у потоњем времену свеци-заштитници (тј. крсна слава). Уз ритуално изговарање формуле додиривали су се и сакрални предмети, на пример Словени су додиривали земљу (отуда је *џрисега* ‘заклетва’ < *џрисегнуџи* ‘пружити руку (да се нешто дотакне)’), а у хришћанском времену рука је полагана на олтар, крст, свете мошти или Јеванђеље. У различитим културама заклинало се оним (тј. у пропаст онога) што је најдраже (у случају кривоклетства). Неретко, јунаци – ратници су се заклинали својим коњем и оружјем. У личној заклетви „се клетвеник обавезује на космолошкој равни, док је узајамна – склапање савеза на социјалној равни“ (стр. 144). Узајамна заклетва се у псл. епоси, па тако и у Срба, означавала *в(ј)ером* ‘завет, савез заснован на Истини и Правди’, која је „давана“ – гл. *даџи* у формули *даџи в(ј)еру* у пие. времену је означавао размену, узајамно давање. Склапање уговора праћено је обостраним пружањем руке са стиском, руковањем, па се синтагма *даџи руку*, на пример у једној омишаљској исправи (1276) метафоризује у значење ‘склопити савез, мир’. Обично се ознаке ‘вере’ и ‘заклетве’ у формулама налазе скупа (у смислу ‘дати заклетву и веру’), при чему те ознаке могу бити замењене блискозначним лексемама (нпр. уместо стсрп. *вџра* – *зауза/завез(а)* ‘оно што је завезано’, али и *мир*, првобитно ‘уговор, савез’). У заклетву се „улази“ (гл. *џрисиџаџи* у исправи из 1247, првобитно ‘везати, спојити’), као у ограничен простор, што је пие. концептуализација, те се тако кршење заклетве доживљава као „прекорачење границе“ (гл. *џресџуџиџи*). Држање заклетве је „стојање у њој“ (стсрп. *сиџаџи* у *заклеџви/в(ј)еру*), па се јављала и млађа формула *држаџи заклеџву/в(ј)еру* (нпр. у Повељи бана Кулина, 1189), а заклетва се могла и „скршити, сломити, прекршити“. Глаголи *сиџаџи* и *држаџи*, по своме пореклу глаголи стања, праћени су прилозима којима се наглашава непомичност и чврстина онога што је њима означено – управо ‘чврсто стајање’. То се ослањало на геоцентричну митску пред-

ставу о непомичној космичкој оси (*axis mundi*) која спаја земљу и небески свод. Заклетва је, дакле, имала важити „док свет стоји“. Окамењеност древне синтаксе и изворне лексичке семантике присутна је и у формулачким изразима из стсрп. вернакуларне грађе, па се као репрезентативан пример издваја именица *вѣра* из стсрп. текстова, у склопу одговарајућих формула. И ова именица је реализована у позајмљеном, књишком значењу, транспонованом из грч. *πίστις* ‘вера’ (у хришћанском смислу) – ‘веровање’ и ‘религија’ (преко српсл., даље и стсл. текстова), истина ретко. Много је чешће значење из народног језика ‘чврсто обећање, јемство; заклетва’. Средишња формула у којој се реализује ова именица јесте дати *вѣроу*, понекад с варијацијом у гл. *даровати*, с атрибутима који исказују статус онога који „даје веру“, па је *вѣра* ‘царска’, ‘господска’, ‘витешка’ и сл. (у Босни доследно необележено, *вѣра* *господьска*, чега има и на истоку српске језичке територије, али је варијабилност владарских титула тамо већа; на целој територији основна је структура ‘вера владарска’). У истој формули јављају се и друге, блискозначне речи (ритуални језик одликује понављање ознака сродних, али не и идентичних појмова), на пример *клетва* ‘заклетва’, *обѣщаник* ‘обећање’ и *рѣчь* ‘реч’. Основној формули се због стхрв. и струс. аналогија претпоставља псл. порекло, а уз „давање вере“ „давана је“ и „рука“, што се може испратити до пие. епохе (у ритуалном исказу у владарским актима давани су ‘владарева рука и вера’), па отуда следи да је вербално утврђивање савеза било праћено и [симболички назначеним] физичким повезивањем. Са синтаксичким променама скопчане су и семантичке промене: формулу дати *вѣроу* првобитно је пратио датив реципијента иза којег је могла стајати напоредна структура с опативним везником *да*, а концем XIV века уместо датива се јављала допунска реченица са зависним *да*, те је и *вѣра* почело означавати ‘дата реч, обећање, заклетва’, а формула дати *вѣроу* перифрастички израз ‘дати реч, обећати, заклетати се’ (промисив), а када би се тицало неживог појма – ‘јемчити’. Псл. **vēra* пореклом је поименичени придев средњега рода у множини (< пие. **uēro-* < **ueH₁r-*), с различито схватаном првобитном семантиком, на пример ‘поверење, оданост, договор’, односно ‘пријатељство’. Тумачећи појам ‘вере’ поменути на Кнежевој вечери, као ритуално установљеног савеза између владара и поданика (‘савез заснован на узајамној оданости’), проф. Лома у „Пракосову“ (2002) скреће пажњу на блиску паралелу стсрп. *вѣра* у стир. придеву *fīr* ‘истинит, исправан, праведан’, који се реализовао и поименичено (склапање вазалског односа изразом „дати веру“ везано је тек за феудално друштво средњега века). Три семантичке компоненте стир. *fīr* ‘савез’, ‘правда’, ‘истина’, и развој значења ‘заклетва’, присутни су и у стсрп. *вѣра*, дајући му комплексно значење. Појам ‘истине’, повезан с ‘правдом’ није ‘оно што постоји’ (пие. **H₁sont-* < **es-*), него је то морално начело

блиско правди. Оваква вѣра као ‘савез заснован на Истини и Правди’ реципрочно је давана, о чему је већ било речи: пие. **deH₃-* у почетку је значило ‘узети’ и ‘дати’, тј. ‘разменити што’, а с развојем транзитивности први актант је добијао улогу субјекта – агенса ‘који ‘даје веру’ коме’, што се одразило и на синтаксичком и на семантичком плану, па је **vēra* почело значити ‘обећање, реч, заклетва’. Псл. **vēro dati*, међутим, садржи у себи зановљен номинални конституент (блискозначно **vēra* сменило је лексему **bēda*, чије се значење у међувремену удаљило; **bēdo dati* < пие. **b^heid^h- deH₃-*, реконструисано на основу лат. *fidem dare*, грч. πίστιν δοῦναι, арб. *dhashē besēn*). Пошто је канцеларијска писменост у Босни (и у доцније јој присаједињеном Хуму) остала по страни од инојезичких дипломатичких формулара, за разлику од Рашке, у њој су се задржале архаичне правне формуле које припадају корпусу псл. обичајног права, неретко и из пие. формулаичког језика (архаичност одликује оба типа срп. писмености с овога простора, српсл. и стерп.). Са самим обредима тесно је био повезан формулаички израз (уп. лат. *iudicere* < *ius-* ‘формула’, *-dicere* ‘показивати речима (оно што треба да буде)’), што је обезбеђивало његово чување хиљадама година. Међу најважније ритуалне формуле спадају оне које се заснивају на именици вѣра, у првом реду дати вѣроу (само у Босни се види склапање савеза владара с народом). Владар није [постао] самодржац (као у Рашкој), него се заклиње ‘с братијом’, као ‘први међу једнакима’ (А. Бабић, 1987) – ова *браџија* рефлектују пие. фратрију ‘браћу по класи’, дубље – ‘по митском сродству’ (у историји припадници исте дружине, истога реда и сл.). Формула цѣль сџговоръ, јединствена у словенском свету, али с паралелама код других народа, одражава такав договор у којем су сви учествовали и у којем су усаглашена сва питања. Само у Босни, такође, сачувана је формула правити прѣстољ (нпр. прав[и]ти прѣстољ сръбьскнѣ землѣ), у синхроној равни ‘управљати престолом’, али у дубљој перспективи, псл. **praviti (prě)stolъ*, значило је ‘чинити постоље правим’ (*(prě)stolъ* је првобитно космогонијски појам, ‘постоље, сталак’ < пие. **stH₂-lo-*), јер, како је резимирао Емил Бенвенист, пие. *rex* више је религијска него политичка функција, пошто његов посао није био да заповеда, него да одређује правила спровођењем правде, одржавајући, тако, ‘друштвену хармонију и склад’. С тиме у вези, појмовна опозиција ‘прав’ : ‘крив’, врло раширена у старим словенским правним споменицима с разних страна, па и у средњовековној Босни, у позадини је формулаичких исказа: на пример, с понављањем истокоренских речи (као *figura etymologica*) исправљати правила – лексички подновљено псл. **ispraviti pravьdo* (књишки израз испљннити ... правьдѣ калк је према грч. πλῆρωσαι ... δικαιοσύνην) и исправљати [кривину] (сѣ) правинномъ ‘исправљати [преступ] судом’ (у Рашкој у истоме времену исправљати соудомъ). Формула соудъ соудити из Босне, такође с понављањем

основе, с паралелом у Руској правди, присутна је и у другим индоевропским језицима (за етимологију псл. *sqdъ в. горе). Инструменталом у клетвеној формули исказује се извршилац казне над кривоклетником, у Босни с карактеристичном синтагмом *бог живи* (нпр. *кѡнѡ се и заклетъ се боѡмъ живиѡмъ*), заступљеном и у српској епици. То је континуант древног веровања у активно божанство које брине о испуњењу заклетве, донекле се преклопивши с хришћанским симболичким представама, можда и нешто више него што се овде примећује, уз позивање на старозаветног „Живога Бога“, односно код светог апостола Павла (уп. још представу „воде живота“ која доноси вечни живот из параболе о Исусу и Самарјанки, Јн 4.5–15). У овој грађи заклињало се и душом, баш као и у српској јуначкој поезији (с „душом“ и „главом“ у варијантном односу, јер је седиште душе у словенском веровању, између осталог, и у глави), што има аналогија у другим индоевропским језицима [уп. у 76. чл. Душанова законика доушници у Струмичком препису и још неким, доушевници у Призренском препису, ‘веродостојни локални житељи који су се клели у своју душу приликом утврђивања штете настале пошом’]. У неким исправама заклетва се орочава док *сѡтъ стѡи*, о чему је овде већ било речи. Ово је део шире формуле засведочене у Лаврентијевој хроници која садржи Повест минулих лета: ‘док сунце сија и цео свет стоји’. О концу, формулаички обрасци могу блокирати изразите синтаксичке архаизме, на пример партиципску предикатску допуну у једној исправи бана Матеја Нинослава (*ѡ сѡмъ радъ правѡдѡ ѡинѡ*), иако је и у стсл. споменицима она била ограничена на повратне или пасивне глаголе, а у [слободној употреби] у стсрп. споменицима сасвим изгубљена. У Црној Гори и Херцеговини обичајно право је у XIX веку било још живо, па је природно што се у дѡлу Петра II Петровића Његоша (владика 1830–1851) пројављује и оно, нарочито у текстовима који су писани превасходно срп. народним језиком. Честе су у њега формуле које садрже именицу *вјера* у претхришћанском значењу (в. горе), с одговарајућим атрибутима који денотирају ‘чврстину’ или ‘чистоту’ њоме представљеног појма, а ту је и древна формула *даѡи вјеру* ‘заклети се, дати реч’, с варијацијом (*задаѡи вјеру*, *чиниѡи вјеру*), поред *ухваѡиѡи вјеру* ‘склопити савез’, што није потврђено у стсрп. корпусу али јесте наслеђено из прошлости. У оба случаја било је могуће временско орочавање, како вели Валтазар Богишић за то подручје, не краће од три месеца. Осим глаголских, варирају и именички конституенти предочених исказа – уместо „вере“ *ријеч* и *мир* (*држаѡи ријеч*; *учиниѡи мир*, (*уз*)*држаѡи мир*, *ѡреко мира*), где се мир поима као ‘савез’ (нпр. „...и мир писмено завезали међу собом“), па су и искази *држаѡи мир* и *држаѡи вјеру* примарно значили ‘чувати, одржавати уговор, савез’. Формула *држаѡи руку* ‘бити у савезу’ почива на метафоризацији ритуалне радње држања руке која је пратила вербално „давање

вере“ (в. горе). Насупрот претходним исказима стоје они у којима се говори о рушењу (и сл.) вере и мира: *разрушииџи/џорушииџи/нарушииџи/сломииџи/разбиџи мир*. (У хришћанском значењу *вјера* је Његошу ‘религија’.) Његоша одликује и спој *држаџи свеџио* у смислу ‘држати чврсто’, баш као и његова претходника на владичанском престолу у Црној Гори, што сигнализира да се у њих вероватно не ради о руском утицају (у руском је такође *сваџио држаџиџ*). С ове тачке се указује и на друга места у Његошеву делу која су до сада олако објашњавана црквенословенским, односно руским утицајем. Именица *вражда* ‘свађа, завада, непријатељство’ наслеђује псл. *vražda (апстрактум од *vorgъ ‘непријатељ’), задржавши се у југозападним срп. говорима XIX века, чак и у значењу ‘глоба, новчана казна за крвни деликт’ из срп. средњовековног права, поред основног ‘крвни деликт (убиство или рањавање човека)’. Затим, гл. *наказати* ‘казнити’, познат је још у Душанову законнику. Именица *суд*, уз придев *бесудни*, конзервира значење ‘правда’, познато и у другом старијем словенском материјалу, на пример у поменутом Лаврентијеву летопису, у којем се формулаички уклапају ‘суд’ и ‘правда’, што се налази и у посланицама Петра I (нпр. „и за чинити суд и правду у своју државу“), при чему је именица *суд* у црногорским говорима имала старо значење (‘правда’) и изван ових задатих образаца. Истоврсно ритуално понављање блискозначница у формулама види се и у синтагми *мир и џиџина*, где *џиџина* има значење ‘мир, спокој’, [баш као и у стрп. дипломатичком материјалу, односно у Мемоарима проте Матеје Ненадовића]. У Његоша *дуг*, с изведеним речима, осим обичног значења ‘новчани дуг’, представља и ‘кривицу, преступ’ (уп. стел. *дмъгъ*, такође и ‘грех’, у Оченашу), па се на сличан начин, попут претходног, налази у споју *ни крив ни дужан*. Још, постоји именица *умир*, премда незабележена у Речнику Његошева језика (1983), позната Вуку, према другом његову речнику (1852), ваљда иновација с простора Црне Горе, у значењу ‘ритуално помирење убице [тј. оних који „дугују“ крв] и породице убијеног’, с деноминативним *умириџи (се)* ‘помирити (се), измирити (се)’ и конкретно, ‘извршити *умир* за проливену крв’.

Предмет и циљ истраживања у књизи су обрађени беспрекорно. Практично, књига је настајала постепено, како су се умножавале студије на ширу тему која је у последњем периоду заокупљала аутора (2014–2023). Радови су писани методично, поступно и јасно, већина и композиционо савршено. По правилу, ти текстови су кратки и сагледиви; њихови су теоријски и методолошки оквири промишљени. У књижној целини се, као што је за први текст саопштено, спајају историјска семантика и етимологија, црећи увиде и системност традиционалних прегнућа, скоковито унапређених модерним и убедљивим увидима из других научних области посвећених културном и когнитивном развоју људског

рода, у којима аутор показује изврсну обавештеност. Уз разумевање антропологије, когнитивистике, опште лингвистике и актуелне индоевропеистике тумачи се словенски лексички фонд, нарочито онај који је везан за претхришћанску обредну праксу, сакупљан и објашњаван генерацијама палеослависта и индоевропеиста, чије студије и монографије се цитирају – Франца Миклошича (1813–1891), Ватрослава Јагића (1838–1923), Антоана Мејеа (1866–1936), Емила Бенвениста (1902–1976), Андреја С. Љвова (1905–1976), Раље М. Цејтлин (1920–2001), Никите И. Толстоја (1923–1999), Владимира Н. Топорова (1928–2005), Тамаза В. Гамкрелидзеа (1929–2021), Вјачеслава В. Иванова (1929–2017), Олега Н. Трубачова (1930–2002), Јевгенија М. Верешчагина (1939), Александра Ломе (1955), Ане А. Зализњак (1959) и др. Ништа мање, аутор се зналачки служи модерним и старим историјским, етимолошким и дијалекатским речницима. Историјске потврде за своја запажања налази у разноврсним изворима, поред класичних грчких и класичних старословенских, међу којима посебно место заузимају Стари и Нови завјет, нарочито још у вернакуларним (старо)српским споменицима (XII–XIX век), писаним и објављеним усменим, епским, и у споменицима других словенских, па и несловенских народа.

Језик књиге је однегован, с промишљеном терминологијом, избором и начином излагања примера. Овакав израз и овакве теме улазе у нарочит ритам који је аутор успео остварити, саживљавајући се са својим предметом без трунке сентименталности, али као да на махове осећамо тиху језу од древних ритуалних формула које искрсавају у своје пуном значењу, и – као да исказ призива за себе епски десетерац у ијекавском изговору, као последњу фазу српскога израза древног песничког језика којим су Индоевропљани, а за њима и Прасловени, проносили славу својих јунака, општећи и с божанствима.

Виктор Савић*

Филолошки факултет Универзитета у Београду
Институт за српски језик САНУ

---

* viktor.savic@isj.sanu.ac.rs

Људмила Поповић. *Грамаџика инџеракције у савременим словенским језицима*. Београд: Славистичко друштво Србије, 2023 (Ужице: Графичар), 353 стр.¹

Средином 2023. године у издању Славистичког друштва Србије изашла је нова монографија (*Грамаџика инџеракције у савременим словенским језицима*) из пера једног од наших најугледнијих филолога и највјероватније најактивнијег српског слависте у посљедњој деценији овога вијека др Људмиле Поповић, редовног професора на Филолошком факултету Универзитета у Београду, члана Комисије за проучавање грамаџичких структура словенских језика и Аспектолошке комисије при Међународном комитету слависта, као и члана Комитета експерата Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у Савјету Европе и других реномираних стручних удружења, лингвисте који је надалеко познат и широко афирмисан у међународним славистичким круговима као еминентни грамаџичар првога реда и врстан, темељит и нада све оригиналан, изразито инвентиван и идејно иновативан истраживач у областима контрастивне и когнитивне лингвистике, синтаксе, лексичке семантике, аспектологије, теорије говорних чинова, анализе дискурса и еколингвистике, чији је допринос славистици и науци о језику у цјелини од изузетног, непроцјењивог значаја. Монографија је настала као плод дугогодишњих истраживања у области функционално-семантичких односа у грамаџичком систему, као и међуодноса и узајамних утицаја елемената и њиховог дискурсивног окружења у оквиру језичког система, која су као посебни радови објављена у домаћој и страној научној периодици, а за ову прилику дјелимично измијењена и допуњена.

¹ Проф. др Људмили Поповић је за ову монографију додијељена престижна награда, највиша у српској славистици – повеља „Радован Кошутић“ за 2023. годину, која се иначе додјељује у част оснивача српске универзитетске славистике – надалеко чувеног слависте, врхунског грамаџичара и угледног универзитетског професора, почасног (*honoris causa*) доктора филозофије на Јагјелоњском универзитету у Кракову, дописног члана АН СССР и дописног члана Словенског института у Прагу – Радована Кошутића (1866–1949) од 2014. године, када је Славистичко друштво Србије установило дато признање.

Књига проф. др Људмиле Поповић *Грамати́ка интѐракције у савременим словенским језицима* има сљедећу структуру концептуално засновану конструктивном истраживачком логиком аутора, што уједно значи да садржи све елементе неопходне за монографско научно дјело: (1) *Увод* (7–26); (2) *О интѐракцији грамати́чких категорија* (27–88); (3) *Асѐктуално-ѐмѐорално ѐље ѐрфекѐности у словенским језицима из угла грамати́чких иновација* (89–135); (4) *Реинтѐрѐитација грамати́чких архаизама* (137–216); (5) *Синѐаксичка реанализа* (217–283). При томе треба нагласити да се свака од посљедње четири комплексне цјелине састоји од неколико потпоглавља, односно конкретнијих тематских јединица, које се у књизи темељито разрађују, те да се у финалном дијелу сваког од њих дају и шири закључци, гдје су главне поставке истраживања исцрпно сумиране. На крају монографије је, уз широку лепезу различитих извора (300–304) и обимну библиографију (305–330), дат преглед употребљених скраћеница (284–285), индекс појмова (286–292), као и индекс аутора (293–299), те подужи резимеи на украјинском (333–343) и енглеском језику (344–353).

Треба додати да се у сваком поглављу, односно тематској цјелини уочава потпуна посвећеност проблематици која се испитује, а што редовно прати високи степен минуциозности и врхунске акрибичности, те систематичност и способност синтезе, као и изузетна обавијештеност како о традиционалним лингвистичким приступима тако и о савременим токовима науке о језику, што додатно говори и о високом професионалном односу ауторке према сваком дијелу представљеног истраживања, уз напомену да су текстови потпоглавља написани на српском, руском и украјинском језику.

Монографија има веома добро осмишљену, логички уређену структуру. Уводно поглавље („Грамати́ка интѐракције: границе процеса“) представља дубок аналитички преглед теоријских основа истраживања представљеног у осталим дијеловима књиге. Ауторка демонстрира широк лингвистички круг интересовања и развијену ерудицију, о чему свједочи огроман број релевантних цитираних референци и подножних напомена, као и одлично познавање научних радова, посебно о проблему грамати́чке (у првом реду аспектуално-темпоралне) интѐракције и грамати́кализације (које је чине основни, централни предмет испитивања), као и убједљива аргументација сопственог гледишта у вези са изабраном методологијом. У овом дијелу књиге најављује се и објашњава појмовно-терминолошки инструментариј који се користи у конкретној анализи у осталим поглављима, нпр. „грамати́ка интѐракције“, „грамати́кализација“, „историјско-когнитивна перспектива у проучавању грамати́кализације“, „повећање степена грамати́чности језичке јединице“, „тенденција ка грамати́кализацији“, „семантичка генерализација“, „експансија“

(као пораст контекста употребе, односно пораст учесталости језичке јединице), „граматички статус морфеме“, „граматичка редуванца“ (као посљедица обавезности појављивања грамеме у одређеним контекстима, чак и тада када је граматичко значење сувишно), „узајамна комплементарност јединица“, „парадигматизација јединице“, „нулти морфолошки показатељ (његов потпуни нестанак) као крајња тачка континуума грамадикализације“, „промена (редукција или ширење) морфосинтаксичке парадигме“, „семантичко слабљење/бледење језичке јединице“, „десемантизација језичке јединице“, „промене у психологији говорника“, односно „промене у језичкој слици света“, „премештање са лексичке и творбене периферије језичког система ка граматичком језгру“, „промене у самом граматичком језгру“ (када већ постојеће грамеме развијају друга грамадика значења), „принцип неререверзибилности грамадикализације“ (када се граматичка еволуција одвија у једном правцу како на семантичком тако и на морфосинтаксичком нивоу).

Истиче се да грамадикализација није један процес већ скуп узајамно повезаних процеса који се одвијају на различитим нивоима језичког система – семантичком, морфосинтаксичком, фонетском и сл., те да се грамадика интеракције може посматрати кроз низ промјена које се дешавају на тим нивоима дијахронијски и синхронијски, па у зависности од тога који од нивоа је обухваћен процесом, као и од дужине трајања процеса, он води ка мањим или већим промјенама у граматичком систему језика, за које је карактеристичан један од најважнијих принципа грамадикализације – „принцип неререверзибилности“ (у складу с којим се, као што је већ речено, граматичка еволуција одвија у једном правцу како на семантичком тако и на морфосинтаксичком нивоу).

Прво поглавље монографије „ИНТЕРАКЦИЈА ГРАМАДИКИХ КАТЕГОРИЈА“ (са потпоглављима: „О узајамном утицају глаголских категорија на примеру украјинског и српског језика“, „О перфективном презенту у украјинском језику у поређењу с другим словенским језицима“, „О узајамном утицају категорија дијатезе и модалности у српском и другим словенским језицима на примеру глагола *їтребайти*“) представља својеврстан увод у проблемско поље грамадика интеракције. На примјеру контрастивне анализе узајамног утицаја глаголских категорија у украјинском и српском језику, модализације развоја дискурсивних значења код перфективног презента у украјинском језику, узајамног утицаја дијатезе и модалности у српском и другим словенским језицима освјетљавају се узроци и посљедице процеса обухваћених појмом *грамаїика инїтеракције*. На примјеру украјинског и српског језика приказан је механизам узајамне условљености глаголских грамема – када доминантно грамадика значење потискује рецесивно и узрокује редукцију или ширење обличке парадигме. Понућен је модел синтетичког презентовања грађе

из једног словенског језика у другој словенској средини, који је заснован на сагледавању сличности и разлика у узајамном утицају глаголских категорија у сваком од поређених језика. Детаљно се разматрају функције перфективног презента у украјинском језику, који је, као и у другим сјевернословенским језицима, усљед граматикализоване транспозиције развио темпоралну функцију перфективног футура. Оно што се нуди читаоцу јесте досљедна анализа свих временских и модалних транспозиција перфективног презента у украјинском језику с обзиром на свесловенски контекст. Скреће се пажња на чињеницу да перфективни презент функционише (као презент) и у сјевернословенским језицима – и то када се тај облик употребљава у таксисним конструкцијама, у функцији перформатива или са циљем исказивања проспективног аспектуалног значења. Приликом анализе употребе глагола *їребаїи* у деонтичком значењу одговара се на питање о разлозима његове безличне и личне употребе. С ослоном на друге словенске језике, показано је да је безлична употреба глагола *їребаїи* мотивисана типом оријентације модалности на спољне чиниоце ситуације, док је лична употреба деонтичког *їребаїи* у перфекту условљена интерном оријентацијом модалности на могућност, способност, жељу и вољу субјекта да изврши радњу. Разматра се и нецеситивна употреба глагола *їребаїи* у српском језику, као и глагола свршеног вида *заїребаїи*, у поређењу са другим словенским језицима, те се долази до закључка да је у овом случају парадигма лично-временских облика изграђена до пуне (*їребам*, *їребаи* итд.) захваљујући потискивању модалности у конструкцијама које се могу оцијенити као функционално пасивне јер у њима долази до преласка нецеситивног објекта на позицију синтаксичког субјекта (*Требају ми нове циїеле*). Таквој конструкцији, као што је познато, одговара мање типична за српски језик конструкција активне дијатезе са прелазним глаголом *їребаїи* (*Требам нове циїеле*), што свједочи о потискивању модалног значења и изградњи пуне парадигме постмодалног глагола *їребаїи* под утицајем дијатезе.

Друго поглавље монографије „АСПЕКТУАЛНО-ТЕМПОРАЛНО ПОЉЕ ПЕРФЕКТНОСТИ У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА ИЗ УГЛА ГРАМАТИЧКИХ ИНОВАЦИЈА“ (са потпоглављима: „Развој посесивне резултативне дијатезе у савременом српском и другим словенским језицима“, „Перформативни перфект в українській та інших слов'янських мовах“, „Перфектныя значения абсолютного деепричастия в сербском языке в сравнении с восточнославянским 'новым перфектом'“) доводи у фокус процесе граматикализације који се дешавају на савременој етапи развоја словенских језика или су се дешавали у одређеном периоду њиховог развоја, али су потиснути на маргине граматичког система јер је њихова даља граматикализација спречена. Расправе о развоју посесивне резултативне дијатезе у савременом српском и другим словенским језицима, перформативном перфекту

у словенским језицима, перфектним значењима апсолутног герунда у српском језику, који се пореди са источнословенским „новим перфектом“, указују на нестабилне граматичке иновације, које су стога подложне потпуном потискивању (попут српског апсолутног герунда) или очувању и продубљивању (попут резултативне посесивне дијатезе), посебно због утицаја других језика у којима су такве конструкције норма. Показано је да у појединим словенским језицима, попут српског и украјинског, развој субјекатске конструкције посесивне резултативне дијатезе представља иновациони процес. Ради се о конструкцијама *имати* + глаголски придев трпни, којима се исказује резултат претходно обављене радње. Такве конструкције су у већем броју забиљежене у разговорном језику, административном стилу, као и у електронском и техничком дискурсу оба језика. Наведеним конструкцијама су конкурентне несубјекатске – са посесивним дативом у српском језику и предложним генитивом у украјинском, као и другим источнословенским језицима. Као резултат анализе издвојена су три основна модела конструкција посесивног резултативног пасива. Илуструје се да су резултативне конструкције, које на специфичан начин обогаћују парадигму пасива у словенским језицима, мање или више заступљене у њима с обзиром на један од издвојених типова модела. Посебна пажња се посвећује анализи семантике глагола од којих настају партиципи у српским конструкцијама посесивне резултативне дијатезе, као и образлагању мотивације избора између употребе субјекатских конструкција (*Он има країко ошишану косу*) и несубјекатских конструкција са посесивним дативом (*Коса му је країко ошишана*). У истом поглављу, у контексту функционалне теорије просторне локализације, разматрају се семантичка обиљежја перфекта као апсолутног и релативног временског облика у словенским језицима. Издваја се посебна врста перфекта који функционише у словенским перформативним исказима – перформативни перфект. Утврђено је да је овај облик семантички близак перфекту недавне прошлости будући да се приликом његове употребе временске зоне референтне ситуације и вербализације исказа о њој преклапају. Код перформативног перфекта фокално се предвиђа последица говорног чина са чије позиције се ретроспективно представља моменат говора. Као супсеквентне ситуације једног говорног чина разматрају се фонација перформативног исказа и његова потенцијална последица. Перформативни перфект у украјинском језику разматра се на примјеру глаголских облика прошлог времена *подякував* (‘захваљујем’, букв. *‘захвалио сам се’) и *пішов* (‘одох’) у функцији експлицитног и имплицитног перформатива. Приказани су одговарајући случајеви употребе перформативног перфекта у другим словенским језицима. Утврђено је да је присуство перформативног перфекта у словенским језицима засновано на прецијењеном самопоштовању или ауторитету говорника,

што је типолошка одлика тог облика у многим језицима свијета, посебно у семитским. Уочено је да глаголски облици перфектне семантике у персуазивним перформативним исказима актуелизују почетак будуће ситуације концептуализујући је као већ започету. Сљедећи одјељак другог поглавља посвећен је анализи српских конструкција са облицима глаголског прилога познатим као „апсолутни герунд“ Како показује истраживање, српски апсолутни герунд у 19. веку пролази кроз процес екстензије у правцу развоја значења перфекта. Наводе се примјери који показују да се тај процес одвија у два правца, од којих је један заснован на народној традицији (такви примјери се налазе у народним пјесмама и списима Вука Караџића), а други је проистекао из књижевне иновације. У конструкцијама са несвршеним глаголским прилозима који имају субјекат различит од субјекта главног предиката може се уочити инклузивно перфектно значење, комбиновано са таксисним (ријеч је о исказивању симултаности ситуација означених резултативним перфектом и имперфективним герундом, нпр.: *Владајтељи међусобним раздором ослабљени, а Турци најред насџујајући...* [*> Док су владајтељи међусобним раздором били ослабљени, Турци су даље насџујали*]). У конструкцијама пак са апсолутним герундом свршенога вида може се уочити перфекат сличан оном који се употребљава у сјеверозападним говорима руског језика (уп.: *он ушедши* ‘отишао је’ и *дјевојка клекнувши на њих, оџац јој ... овако даје добру молиџву* [*>* ‘девојка је клекнула на њих, а отац јој ... овако даје добру молитву’]). Међутим, за разлику од сјеверноруског перфекта, који се среће у простим и зависносложеним реченицама, српски апсолутни герунд је претежно функционисао у асиндетским или напоредносложеним конструкцијама. Упркос чињеници да је апсолутни герунд изгубио везу са предикатом јер није ступао у синтаксички однос са истим субјектом, он је и даље формирао конструкцију, премда само у комбинацији с тим предикатом у сложеној конструкцији. Реченице са неконгруентним герундима, углавном несвршенога вида, користе се и данас у књижевном српском језику (*џосмајџрајући село, џадне ми на џамејџ мисао*). Сугерише се да је у почетку дуготрајног процеса трансформације српског перфекта у прошло вријеме, који траје до данас, индеклинабилни партиципски облик могао да обавља – под спонтаним утицајем колоквијалног говора и посебног књижевног манира – неке функције перфекта, али је његову даљу граматикализацију у том правцу спречило очување копулативног глагола у облику српског перфекта. Употреба српског апсолутног герунда у функцији перфекта на нов начин освјетљава питање ареалне распрострањености герундијалног перфекта у словенским језицима.

У трећем поглављу монографије „РЕИНТЕРПРЕТАЦИЈА ГРАМАТИЧКИХ АРХАИЗАМА“ (са потпоглављима: „Плюсквамперфект в сучасній українській мові у порівнянні з іншими слов’янськими мовами“, „О пассиве

плюсквамперфекта в сербском и других славянских языках“, „Евиденциальные функции глагольных форм прошедшего времени (аориста, усеченного перфекта, перфекта) в сербском языке“, „О контрафактических дебитивных конструкциях в славянских языках“) показано је како долази до промјена у структури функција граматичких облика који су потиснути на периферију граматичког система. На примјеру украјинског плусквамперфекта илуструје се како је тај облик – усљед потискивања примарне таксисне функције исказивања ситуације која је претходила другој ситуацији у прошлости, што је опет узроковано губитком копулативног глагола у структури перфекта у источнословенским језицима и претварање потоњег у неодређено прошло вријеме – развио низ других темпоралних и дискурсивних функција. Контрафактивне дебитивне конструкције, попут српске *било је мислиїи на време*, такође припадају граматичкој периферији многих словенских језика. У одјељку посвећеном овој проблематици показује се да контрафактивна дебитивност таквих конструкција представља резултат синтаксичке реинтерпретације глагола *биїи*, који у комбинацији са инфинитивом стиче модално значење. Евиденцијалне функције аориста, крњег перфекта и имперфекта у српском језику још једном потврђују да усљед функционалне редукције темпоралне парадигме – када неодређено прошло вријеме преузима функције које су раније вршили наведени глаголски облици – долази до истицања у њиховој семантичкој структури евиденцијалних функција, што се детаљно истражује у трећем одјељку истог поглавља. У одјељку посвећеном плусквамперфекту у украјинском језику традиционални приступ овом релативном временском облику који указује на антериорност ситуација у прошлости, тј. на то да се ситуација одиграла прије неке друге прошле ситуације која је узета као референтна тачка, фокусирана од стране говорника и, по правилу, експлицитно именована у тексту, односно временском облику који указује на далеку прошлост (давнопрошло вријеме), допуњен је идејом о специфичним типовима таксисних конструкција са плусквамперфектом. Први пут су издвојене и описане функције украјинског плусквамперфекта, које се могу уочити код тог облика и у другим словенским језицима. Међу њима су: изражавање резултата који је био релевантан у прошлости, исказивање прекинуте ситуације у прошлости, указивање на поништени резултат, функција ретроспективне актуелизације, дигресивна функција, изражавање контрафактивности у прошлости. Проблематика украјинског плусквамперфекта се разматра у контексту новијих типолошких студија о том темпоралном облику. У том смислу неопходно је скренути пажњу на помјерања у семантици украјинског плусквамперфекта, који је на одређеној етапи развоја украјинског језика, у процесу реорганизације система претериталних времена, преузео на себе неке функције класичног перфекта. Наиме, са нестанком помоћног глагола у облику

перфекта брише се онај дио његове унутрашње форме који се односи на симултану локализацију радње у односу на референтну ситуацију у прошлости. У украјинском језику функцију симултане, а не anteriорне (како би се могло очекивати) локализације радње у односу на ситуацију у прошлости у неким случајевима преузима плусквамперфекат, који на тај начин транспонује описивану ситуацију из прошлости другог степена у прошлост првог степена. Ова тврдња илуструје се увидом у текстове на староукрајинском језику. Тако, у текстовима из периода 16–18. вијека ауторка запажа тенденцију ка обрнутој пропорционалности заступљености облика исказаних тзв. старим перфектом (са очуваним помоћним глаголом) и плусквамперфекта. Што је више првих, мање је других и обрнуто. Занимљива је и чињеница да се у таквим текстовима, са очуваним пуним перфектом, облик плусквамперфекта готово и не среће. С друге стране, у текстовима гдје је заступљено прошло вријеме без помоћног глагола јавља се плусквамперфекат, и то у функцији обиљежавања резултата радње коју је у међувремену поништила друга радња, са истакнутом семом anteriорне локализације. У сличним документима из 1635. године перфекат са помоћним глаголом се готово не употребљава, док се умјесто њега редовно јавља партицип на *-л* (у м. р. *-в*), као и лично прошло вријеме са клитичким облицима помоћног глагола, нпр. *почавъ, ударивъ, прибеглемъ, виделемъ*, а тек само понекад стари перфекат – *видялъ есми*. Плусквамперфекат се ту употребљава чешће у односу на текстове из 1611. године, и то у функцији симултане, а не anteriорне локализације у односу на прошлу ситуацију. Среће се у украјинским текстовима из 16. вијека и тзв. контрафактивни плусквамперфекат, и то у протази условне реченице којом се исказује иреални прошли услов. Ауторка наглашава да је теза да је плусквамперфекат, попут перфекта, „народскији“ облик претерита у односу на аорист или имперфекат такође дискутабилна јер у истим списима из 1590. године може се срести облик плусквамперфекта уз имперфекат, који је типичан за књижевни језик. Још више облик је плусквамперфекта заступљен у староукрајинском језику из 18. вијека. На примјер, у канцеларијским актима и записницима градских вијећа из тог времена плусквамперфекат се користи навелико и то у функцији: (1) тзв. инклузивног перфекта, који обухвата подједнако оба временска плана – прошли и садашњи, (2) за исказивање резултата у прошлости те (3) за исказивање прошле радње чији је резултат осујетила друга прошла радња.

На грађи различитих словенских језика у монографији се детаљно разматра семантика плусквамперфекта, његова заступљеност у савременим словенским језицима, анализирају се темпоралне и друге функције тог облика. Посебна пажња скреће се на облике пасивне дијатезе који су описани као плусквамперфекат у граматикама појединих словенских језика или се могу функционално изједначити с тим обликом. Полазећи

од корпуса савремених словенских језика, као и превода Јеванђеља на црквенословенски језик староукрајинске редакције, ауторка разматра облике пасивних грамема који корелишу са плусквамперфектом активне дијатезе. Примијеђена је појава конкурентних помоћних глагола у саставу пасивног облика плусквамперфекта и формулисана је хипотеза о првобитној њиховој специјализацији, која је подразумијевала коришћење копуле у имперфекту у саставу резултативног плусквамперфекта, а копуле у облику аориста – у саставу акционалног. Запажа се одјек такве специјализације у савременом бугарском језику, а донекле и у српском. Објашњава се потискивање имперфекта помоћног глагола обликом перфекта, који због губитка перфектне семантике прелази у прошло вријеме и узрокује темпоралну неспецификованост претериталних пасивних облика.

Конструкцији *биџи* + инфинитив, попут *био/било радиџи*, *бијаше учџи* итд., посвећен је трећи одјељак овог поглавља. Наведена конструкција се среће у многим говорима српског језика, као и у разговорном пољском и украјинском језику. Анализом наведених конструкција, које су веома распрострањене широм Србије и разноврсније по форми у поређењу са пољским и украјинским аналогонима, установљено је да је ријеч о посебном типу контрафактивних конструкција које се користе за изражавање ретроспективног деонтичког модалитета. Разлика између српских конструкција, које садрже и безлични и лични облик глагола *биџи*, објашњава се различитим подтиповима модалности, који се могу посматрати као оријентисани на говорника унутра и споља. Поређење српских примјера са сличним пољским и украјинским, као и са примјерима из староисточнословенског језика, показује да је ријеч о посебној пансловенској конструкцији која је временом потиснута на периферију граматичке структуре словенских језика. Износи се хипотеза о поријеклу такве конструкције, чије се дебитивно значење може извести из модалне реинтерпретације глагола *биџи* у комбинацији са инфинитивом, а њена контрафактивност се повезује са „ретроспективним помјерањем“.

Теза о заступљености евиденцијалних значења у семантици српских темпоралних облика за исказивање ситуација у прошлости тестира се у посљедњем одјељку поглавља – на грађи прикупљеној у оквиру језичког експеримента реализованог у ту сврху. И поред тога што српски граматичари тврде да је назнака „дoживљене“ ситуације дистинктивна одлика аориста, имперфекта и плусквамперфекта у српском језику, таква запажања нису раније потврђена путем проучавања семантике ових временских облика са ослонцем на појмовно-методолошки апарат категорије евиденцијалности. Анализа евиденцијалних екстензија аориста, крњег перфекта и перфекта у српском језику и поређења њихових функција са евиденцијалним функцијама сличних глаголских облика у бугарском и македонском језику показује да наведени облици могу бити маркирани у

српском језику према обилежју конфирмативности, доживљености или непосредног посматрања. Ваљаност таквих претпоставки се аргументује на основу грађе прикупљене за ову сврху путем упитника који је понуђен говорницима српског језика.

У последњем поглављу монографије „Синтаксичка реанализа“ (са потпоглављима: „Експектативне секвентне конструкције у славјанских језиках“, „Експлетивно отрицање у конструкцијама с союзом *ПОКА* и његовим аналогом у сербском језику као преходног појаве између отрицања и афирмативности“, „О презумптивних конструкцијама у савременом сербском језику (анализ синтаксичке реинтерпретације)“) разоткривају се процеси који воде ширењу граматичких функција појединих грамама. Тако, рецимо, српски потенцијал I стиче способност исказивања појединачне остварене радње у тзв. експектативним секвентним конструкцијама, које се од свих словенских језика срећу само у српском и хрватском језику, док им у осталим словенским језицима претежно одговарају напоредносложене реченице. Експлетивна негација у конструкцијама с везником *пока* (*пока не*) у руском језику и његовим српским аналогом *док* (*док не*), посматрана из угла синтаксичке реанализе, представља се као прелазна појава између афирмативности и негације, а презумптивне конструкције у савременом српском језику представљене су као резултат синтаксичке реинтерпретације модалног глагола *хїшеїїи* у конструкцији са инфинитивом глагола *биїїи*. У потоњем случају модалност утиче на лично-временску парадигму глагола *биїїи*, која се током 20. столећа редукује до облика 3. л. јд., те се попут бугарске рјечце *ще* заступљене у презумптивним конструкцијама граматикализује као показатељ презумптивне модалности у српском језику.

Темпорална употреба потенцијала I у савременом српском језику – у функцији исказивања појединачних непоновљених прошлих ситуација – могућа је у специфичном типу таксисних конструкција. Анализа таквих синтаксичких структура у српском језику, у поређењу са осталим словенским језицима, показала је да потенцијал I, у комбинацији с везником *да* и лексичким темпоралним маркером, представља дио посебне врсте сложених реченица, за које аутор предлаже термин *ексїекїїаїїивна секвентїїна констїрукција*. У таквој конструкцији потенцијал I са покретном партикулом *би*, која може бити дио глаголског облика (у српском, хрватском и словеначком језику) или постати дио везника (у словачком и чешком), указује на то да ли финална ситуација испуњава говорникова очекивања у вези са развојем ситуације. Та финална ситуација, која је изражена потенцијалом I, представља резултат низа претходних ситуација и заједно са њима чини једну макроситуацију. У одјељку посвећеном анализи експлетивне негације уз везник *їока* у руском језику и његовом аналогу – српском везнику *док* детаљно се описују таксисна значења

одговарајућих руских и српских везника. Притом се везници *џока не* и *док не* третирају као посебан тип везника који указује на постериорност уз обавезно прекидање зависне ситуације настанком главне, а негација се не посматра као експлетивна, већ као обавезни дио самог везника. Ова хипотеза се доказује уз помоћ логичких операција које доводе до закључка да везник *док не*, слично једином српском везнику за исказивање необилежене постериорности *џре него иџџо*, садржи компаративни оператор, који указује на временско супротстављање ситуација. У случају постериорности са прекидом зависне ситуације, супротстављању се додаје негирање – ситуације се временски додирују, али се не смију преклапати. Стога се конструкције с везником *док не* и његовим аналогном у руском језику могу сматрати прелазним између негираних и афирмативних. У посљедњем одјељку датог поглавља, односно монографије, износи се претпоставка о активном функционисању у савременом српском језику презумптивних конструкција, под којима се подразумева посебна врста исказа са глаголом *биџџи* у облику 3 л. јд. футура I и факултативним везником *да*, као и глаголским обликом перфекта или презента пунозначног или помоћног глагола (*биће/ће биџџи (да) + перфект/презент*). Овај релативни сложени (аналитички) глаголски облик, слично футуру II, претежно се користио са таксисном функцијом или за означавање претпостављених ситуација у прошлости или садашњости. Искази са безличним обликом футура I глагола *биџџи (биће)* настали су као резултат синтаксичке реинтерпретације поменутог аналитичког личног глаголског облика. Временом анализиране конструкције постају бипропозитивне будући да се облику будућег времена глагола *биџџи* приписује асумптивна семантика, а другом дијелу конструкције (*л-партиципу*) – асертивна. Услед синтаксичке реинтерпретације аналитичког глаголског облика са безличним обликом *биће* у правцу конструкције постаје могућа употреба у њеном саставу не само *л-партиципа* (крњег перфекта) већ и презента пунозначног или помоћног глагола (*Биће (да) забораваљам сџивари*), као и употреба именског предиката без копуле (*Ко је џџо? – Биће (да је) мајка*). Како показује корпус, конструкције са елидираним везником *да* и *л-партиципом* (*биће је узео*) мање су типичне за савремени српски језик. Пунозначни глагол у оваквим конструкцијама може бити и у безличном облику (*Биће да ми се сџавало*), а могућа је и негација – како у асумптивном делу конструкције (*Неће биџџи да смо џогреџили*) тако и у асертивном (*Биће да нисмо џогреџили*). Рјеђе су заступљене упитне конструкције: *Биће џџако, а?* Примјери из српског језика разматрају се у поређењу са другим словенским и неким несловенским језицима, на основу чега је изведен и закључак о сличности механизма реинтерпретације српске конструкције *биће/ће биџџи (да) + перфект/презент* и бугарске конструкције *џе (да) + перфект/презент/плусквамперфект*. Показано

је да ова конструкција, иако често помињана у истраживањима српских граматичара, још увијек није била предмет посебних описа у србистици у контексту типолошких истраживања презумптивне евиденцијалности.

Проф. др Људмила Поповић обрадила је у датој монографији теме о којима се у линвистици мало писало, а њихова додатна вриједност је још и у томе што је све те теме (као што су, на примјер, „перформативни перфекат“, „евиденцијалне функције глаголских облика прошлога времена“, „експектаивне секвентне конструкције“, „експлетивна негација“, „презумптивне конструкције“ и др.) разрадила у свјетлу граматичке интеракције и граматикализације не само на материјалу српског већ и украјинског, руског и других словенских језика служећи се при томе поступцима контрастивне анализе, што добијеним резултатима даје јачу, релевантним вишејезичким чињеницама поткрепљену интерпретациону и доказну снагу и што их чини прихватљивијим и убједљивијим за читаоца.

Наравно, избор радова расутих по различитим периодичним издањима и тематским зборницима како код нас тако и у ширем славистичком свијету, а сада окупљених на једном мјесту – у књизи *Грамаџика инџеракције у савременим словенским језицима*, која је овдје предмет критичке анализе, могао је да буде и нешто другачији, а вјероватно и много шири, с обзиром на то да ауторкин пребогати научни опус, који се, поред већ познатих многобројних монографија, састоји и од огромног мноштва студија, расправа, чланака и других прилога, допушта велику слободу избора, што, опет, посредно упућује на то да би се у сасвим скорој, догледној будућности могло припремити још неколико издања оваквога профила (што би могло да буде од посебне важности за нашу ширу лингвистичку јавност, која досада можда и није имала прилике да се боље упозна са ауторкиним граматичким, семантичким, аспектолошким, когнитивнолингвистичким, прагматичким и другим испитивањима и њиховим експанаторним могућностима).

Доследно примјењујући различите методе истраживања, проф. др Људмила Поповић овдје – гдје је на једном мјесту репрезентативно изложен само мањи дио њених пажљиво одабраних теоријских и емпиријских проучавања – демонстрира резултате добијене на основу богате чињеничне грађе. Када је ријеч о начинима изражавања значења и њихове интерпретације (као и реинтерпретације) кроз конструкције и исказе, ауторка се дотиче и комуникативно-функционалног аспекта анализирајући посебно правила употребе језичких јединица за типичне случајеве комуникативно оријентисаног говорног понашања. Унутарсистемска ограничења семантичке (укључујући и одређене аспекте компонентне) анализе проф. др Људмила Поповић превазилази разматрањем грађе у правцу од садржаја ка изражајним средствима у конкретној говорној ситуацији; врши се истински функционалан опис реализације значења кроз

инџеракцију семантике јединица које се разматрају у свјетлу одговарајуће синтаксичке теорије и прагматичких карактеристика говорне ситуације (дискурса).

Монографија је урађена с ваљаном пажњом и одмјереним, високим „сцијентистичким укусом“. Суштина – „граматикализације и граматичке инџеракције, као и њихове развојне тенденције и границе“ – дата већ у наслову свуда се, кроз читаву књигу, запажа и протеже као нека врста пропратне вертикалне црвене нити, чинећи једну уједначену, садржајно и структурно обједињену и компактну, а за читаоца потпуно заокружену цјелину.

Проведено контрастивно-граматичко и когнитивнолингвистичко истраживање, у којем се пореде два или више језичких система, представља одличну основу за откривање не само типолошких сличности и разлика на синтаксичком нивоу између поређених језика већ и „скривених“ граматичких значења и комуникативно-прагматичких специфичности у сваком од тих језика понаособ, које су овдје такође биле предмет детаљније анализе. Комбинација контрастивног приступа са комуникативно-прагматичким, когнитивнолингвистичким и граматичким приступима проучавању назначене проблематике даје најпотпунију слику и говорне дјелатности, а омогућава и да се сагледају најзначајније карактеристике и говорне инџеракције комуниканата и истовремено пружа могућност за шире сагледавање типолошких карактеристика у општерловенском језичком контексту.

Овакво проучавање граматичке инџеракције и граматикализације у поређеним словенским језицима представља пионирско искуство свеобухватног контрастивног, односно конфронтативног описа у оквиру дате проблематике. Оно омогућава да се разјасни статус и суштина категоријалне појаве која се проучава, да се добије потпунија слика о њеном испољавању у словенским језицима различитих група, као и да се установе системски односи између сродних језика у области граматикализације и граматичке инџеракције, чији се инвентар граматичких средстава одликује и неједнаким функционално-стилским значајем, различитим функционалним оптерећењем те посебном специфичном тежином у систему сваког језика узетог појединачно.

Појавом ове изузетне књиге, чији аутор умјесно користи различите истраживачке стратегије досљедно примјењујући одговарајуће лингвистичке методе истраживања, испитивања у области граматичке инџеракције и граматикализације, која посљедњих година добијају статус лингвистичког „правца“, па чак и „теорије“ (која би се могла најближе одредити као „теорија креативног потенцијала граматике“), направила су важан искорак будући да су у току темељног контрастивно-граматичког, когнитивнолингвистичког и комуникативно-прагматичког, па и контра-

стивно-типолошког и аспектолошког истраживања у најширем смислу те ријечи добијени значајни резултати који потврђују њихове експланаторне могућности.

Скрупулозан рад проф. др Људмиле Поповић на проучавању граматичке интеракције и граматикализације је тематски веома актуелан и релевантан, посебно када се има у виду његова информативност те прегледност и јасноћа излагања грађе са становишта теоријско-методолошке анализе, као и освјетљавање резултата конкретних, емпиријских опсервација и запажања са практичне тачке гледишта, тако да се за књигу може рећи да она, заправо, представља рјешавање најактуелнијих, живих, свјежих и сасвим отворених питања из истраживане области. Стога се добијени резултати – укључујући и сав илустративни материјал и изведене закључке – могу користити како у даљим теоријским истраживањима у овој области тако и у савременој настави словенских језика у инословенској средини, па и у преводилачкој пракси.

Сумирајући све што је претходно речено, можемо констатовати да монографија проф. др Људмиле Поповић – као самостално и завршено креативно и инвентивно истраживање, које нуди низ аутентичних, оригиналних рјешења лингвистичких проблема и конкретне одговоре на нека ужа питања која се постављају у савременој лингвистици, а која су од суштинског значаја за развој лингвистичке теорије, посебно њеног семантичко-синтаксичког, функционално-семантичког, прагмалингвистичког и когнитивнолингвистичког аспекта, који би се могли објединити под називом „креативна граматика“ – представља драгоцен допринос науци.

Најкраће речено, пред нама је једна од ријетких књига са богатом и потпуно новом, уникатном грађом, која представља значајан допринос лингвистичким истраживањима и која ће свог адресата наћи у широком кругу лингвистичке јавности, прије свега оне који се интересују за проблематику граматичких интеракција и граматикализације, као и савременим лингвистичким теоријама са антропоцентричком парадигмом, укључујући и научнике-истраживаче и наставнике словенских језика, преводиоце и (лингво)културологе.

Тема назначена у наслову овдје анализиране и представљене монографије у потпуности одговара њеном садржају, а структурирање (укључујући прије свега рубрикацију, односно сегментацију) укупног текста врло јасно одражава логику научног испитивања. Проведено истраживање није преоптерећено терминима и у датој књизи они су углавном усклађени са општеприхваћеном терминологијом у научној литератури. Језик текста је у складу са нормама стандардног језика и научног стила како у поглављима на српском тако и у поглављима на украјинском и руском језику. Резултати истраживања сложене, граматички и семантичко-синтаксички детерминисане проблематике (везане и за функционално-ко-

муникативни, односно комуникативно-прагматички, као и за когнитивнолингвистички аспект синтаксе), која је доста подробно размотрена у монографији, изложени су и протумачени врло јасно и прегледно. У књизи се уочава исправно постављена полазна хипотеза и добро осмишљена формулација истраживаног проблема (граматикализације и граматичке интеракције, као и њихових граница и развојних језичких тенденција), а такође и у више него довољној мјери аргументовани предложени начини његовог рјешавања. Истраживање се одликује јасно израженом методолошком оријентацијом, теоријском заснованошћу, систематичношћу и досљедношћу. Употребљени фактички материјал представљен је у веома одмјереном и потпуно задовољавајућем обиму, а његова анализа увијек је праћена јасном и логично формулисаном ауторском интерпретацијом, која се заснива искључиво на емпиријској аргументацији. Изведени коментари и закључци су довршени и утемељени. Референце у тексту монографије (упућивање на ауторе цитата) одговарају референцама на његовом крају (у библиографским списковима).

Представљена научна анализа са добијеним резултатима и изведеним закључцима упућује на актуелност обрађене проблематике, посебно у свјетлу савремених синтаксичких теорија које се ослањају на интегрални аспект лингвистичких проучавања (који укључује и њихове функционално-семантичке, прагмалингвистичке (семантичко-прагматичке) и когнитивнолингвистичке карактеристике), којим се одликује не само „велика синтакса“ већ (нарочито) „мала синтакса“, чије је проучавање у савременим лингвистичким истраживањима веома актуелно.

На основу предложене интерпретације сложене проблематике, релевантне цитиране литературе и образложених запажања која се тичу како ширих тако и појединих ужих питања (чиме исправно постављена теоријско-методолошка рјешења и закључци који извиру из њих добијају на убједљивости, а сама тема на заокружености) може се оцијенити да приказана монографија представља важан допринос најновијим граматичким, когнитивнолингвистичким и комуникативно-синтаксичким испитивањима, посебно у области граматикализације и граматичке интеракције, чије је проучавање у савременим лингвистичким истраживањима, како је већ речено, веома актуелно. Ауторска интерпретација представљених и подробно обрађених и коректно класификованих примјера додатно доприноси прегледности излагања, као и научној убједљивости укупног текста проведеног испитивања.

Да би поткријепила своје изнесене научне хипотезе и ставове, као и изведене теоријске и практичне закључке, а посебно понуђена рјешења конкретних задатака садржаних у књизи, ауторка се увијек позива на логички консеквентну и конзистентну, а самим тиме лако провјерљиву и неспорно убједљиву теоријску и емпиријску аргументацију коју предла-

же, ослањајући се при томе на различите релевантне изворе и одговарајуће методе. Представљена у раду широка лингвистичка знања ауторке, избор актуелне научне проблематике, пажљив одабир и минуциозна анализа фактичког материјала, висока способност критичког и креативног мишљења и научне синтезе те постизање значајних научних резултата указују на фундаменталну научно-истраживачку оспособљеност зрелог, самосталног и провјереног истраживача са великим стваралачким потенцијалом, од којег се с пуним правом могу очекивати још крупнији резултати у науци.

Неоспорно је да ова књига – прије свега због свог високог научног нивоа и огромног истраживачког и аналитичког материјала, као и због још увијек мало проучених, али изузетно важних питања – представља несумњив значај како за лингвисте тако и за све оне који се интересују за проблеме граматичких промјена и међуодноса различитих елемената у оквиру језичког система, као и за комуникативно-прагматичка и когнитивнолингвистичка истраживања те типологију савремених словенских језика, укључујући посебно питања лингвистичке србистике, украјинистике и русистике.

Сагледавајући ово монографско научно дјело у цјелини, желимо још једном да истакнемо његову несумњиву релевантност, као и високи професионализам и храброст аутора да се ухвати у коштац са неријешеним најактуелнијим питањима из области савремене лингвистике. Поред тога, захваљујући иновативности и широкој емпиријској основи овдје презентованих истраживања, може се са великом сугурношћу претпоставити да ће дато издање имати значајну подстицајну улогу у рјешавању како апликативне тако и теоријски детерминисане лингвистичке проблематике.

Монографија проф. др Људмиле Поповић *Грамати́ка интѐракције у савременим словенским језицима* из неколико крупних разлога заслужује посебну пажњу. Наиме, ријеч је о монографији која се одликује актуелношћу предмета будући да је њено проблемско тежиште на феномену граматичке интеракције и граматикализације, а питања језичких и семантичких интеракција те граматикализације, деграматикализације и реграматикализације (уз формалну напомену да се дати термин (реграматикализација) не односи на „принцип неререверзибилности граматикализације“ (иако је с њиме у директној вези), који се такође налази у фокусу представљеног истраживања) спадају међу најактуелнија у савременој теоријској лингвистици и лингвистичкој славистици. Поред тога, ауторка се бави истраживањем каквим се – у оквиру датог предмета (граматика интеракције и граматикализације, као и њихова повезаност са многобројним аспектима категоријалне семантике укључујући посебно аспектуално-темпорални категоријални комплекс) – нико прије ње није

бавио ни с толиком ширином захвата (у више словенских језика с посебним освртом на српски, украјински и руски) ни са толиком инвентивношћу и дубином разраде и увида у историју појаве о којој је ријеч. Све у свему, оцјењујемо да је проф. др Људмила Поповић дала несумњиво нов и релевантан допринос проучавањима грамаџике инџеракције и грамаџикализације у словенским језицима, који ће бити незаобилазан у будућим истраживањима у тој области, а та будућа истраживања, после ове књиге проф. др Људмиле Поповић, моћи ће да буду, прије свега, разрада и развијање појединих аспеката резултата до којих је она дошла у свом више него успјешном деценијском истраживању.

С обзиром на све речено, сматрамо да ће монографија проф. др Људмиле Поповић *Грамаџика инџеракције у савременим словенским језицима*, коју свесрдно и са изузетним задовољством препоручујемо широј научној, посебно лингвистичкој јавности, дати значајан допринос развоју контрастивне и когнитивне лингвистике и отворити перспективе за даља грамаџичка, семантичка, аспектолошка и типолошка испитивања у области славистике, нарочито када је ријеч о грамаџикализацији и грамаџици инџеракције у словенским језицима, те да ће, као веома подстицајно (нарочито у идејном и иновативном смислу) научно дјело, изнимно бити од вишеструке користи свима онима који се баве истраживањима тенденција и законитости (било универзалних, било специфичних) у језичком систему у свјетлу теорије креативних потенцијала грамаџике и теорије интегралног лингвистичког описа.

Дојчил П. Војводић*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за славистику

---

* vojvodicd@ff.uns.ac.rs

Tvrtko Prčić. *Srpski sa engleskim. Osnove kontaktno-kontrastivne lingvistike*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2023, 342 str.

Нова монографија Твртка Прћића, редовног професора Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, са насловом *Српски са енглеским* и поднасловом *Основе контиактивно-контраситивне лингвистике*, објављена је 2023. године у издању Филозофског факултета у Новом Саду. Поред штампаног, публиковано је идентично електронско издање књиге које је доступно на сајту Дигиталне библиотеке Филозофског факултета у Новом Саду, са којег се може бесплатно преузети.¹ У књизи су обједињени текстови који су настајали током последње две деценије ауторовог научног и наставног бављења темом енглеско-српских међујезичких контаката остварених у последњим деценијама 20. века и првим деценијама 21. века. Текстови су претходно објављени у домаћим и иностраним језичким часописима и зборницима са научних конференција (в. у књизи библиографске напомене на стр. 283–285), а за ову прилику су измењени, актуелизовани или дорађени тако да чине јединствену повезану, тематски заокружену и употпуњену целину.

Јединство садржаја књиге постигнуто је како на теоријско-методолошком плану тако и на примењеном и практичном плану у настави енглеског језика, којој аутор посвећује посебну пажњу. Теоријске критеријуме, постављене у својим почетним истраживањима, утемељене на богатој традицији англосаксонских и америчких језичких контактних и контрастивних проучавања, аутор је проверавао у вишегодишњим анализама језичких и ванјезичких контаката између енглеског језика као језика даваоца и српског језика као језика примаоца. Током времена их је пажљиво развијао и унапређивао што је у исходу довело до установљавања нове кохерентне научне парадигме која сједињава постојеће лингвистичке дисциплине – контактну лингвистику и контрастивну лингвистику и утемељује нову дисциплину за коју аутор предлаже назив *контиактив-*

¹ Електронско издање може се преузети на адреси: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-784-0>.

но-контрасивна лингвистика. Новоустановљену лингвистичку дисциплину одликују иновативност приступа и конзистентност предложеног истраживачког модела. Њоме се превазилазе недостаци ранијих сепаратних приступа у проучавању међујезичких контаката. Теоријске резултате до којих је дошао у својим истраживањима, аутор је проверио и применио у практичним доменима језичких проучавања, како у наставној пракси, од које се пошло у истраживањима, тако и у пракси израде енглеско-српских речника, *Речника новијих англицизама* и *Српског речника новијих англицизама*, као и у виду конкретних предлога за израду новог српског правописа и *Практичног правописа српског језика*.

Научну утемељеност и теоријску заснованост истраживања у монографији потврђује не само свеобухватна оштроумна анализа бројних примера на богатом корпусу у оба језика, коју аутор брижљиво спроводи и документује, него и исцрпан преглед досадашњих резултата о питањима којима се бави, и то како у англосаксонској литератури, у којој су она темељније размотрена, тако и у србистичкој литератури о српско-енглеским међујезичким односима, када за то постоји потврда. Посебно треба истаћи да је свако запажање у књизи поткрепљено релевантним подацима у виду навођења штампаних и онлајн извора са прецизним библиографским подацима и линковима који читаоца воде директно до цитиране референце.

Монографија Т. Прћића, *Српски са енглеским. Основе контакт-но-контрасивне лингвистике*, поред Предговора, Библиографских напомена, Литературе, Сјискова илустрација и приложених Табела на крају књиге, обухвата 10 поглавља написаних на енглеском и српском језику са насловима: 1. *Descriptivism or prescriptivism in teaching language?* (19–28), 2. *Linguistic reasons for the global spread of English* (29–38), 3. *English as the nativized foreign language (ENFL)* (39–46), 4. *Impact of ENFL on the system and use of Serbian* (47–62), 5. *Обједињена контрасивна лингвистика* (63–85), 6. *Осавремењени ирисивуј лексичком позјамљивању* (86–139), 7. *Енглеско-српска контрасивна језичка комјениција* (140–167), 8. *Англицизми као српско-енглески лажни јарови* (169–193), 9. *Српски речник новијих англицизама (СРНА): њоглед изблиза* (194–258), 10. *Какав нам Правоиис српскога језика данас треба* (259–282). Символици првог дела наслова монографије *Српски са енглеским* доприноси језик којим су поглавља написана у књизи: шест поглавља написано је на српском језику, а четири поглавља написана су на енглеском језику.

Наслови поглавља сведоче о повезаности њиховог садржаја и поступном увођењу читаоца у насловљене проблеме међујезичких утицаја и међујезичког позјамљивања између енглеског језика и српског. Уводна четири поглавља књиге постављају теоријске основе, истражујући дескриптивни и прескриптивни приступ, разлоге глобалног ширења ен-

глеског језика, својства енглеског као страног језика и његов утицај на српски језик. Главни део књиге фокусира се на теоријско-методолошко обједињавање контактано-контрастивне лингвистике, лексичко позајмљивање и развој језичке компетенције, док завршни део доноси практичне примене ових питања, укључујући анализу англицизама и предлоге за нови Практични правопис српског језика.

Наслов првог поглавља открива ауторову запитаност којом се проблематизује досадашњи приступ у настави страних језика: *Дескриптивизам или прескриптивизам у настави језика?* (Descriptivism or prescriptivism in teaching language?). У тексту се указује на специфичности потреба наставног процеса које откривају недостатке досадашњег преовлађујућег дескриптивног приступа у настави страног језика, али и ограничења класичног крутог прескриптивизма посебно у ауторитативном односу према језичким корисницима. Аутор се залаже за измењени модернизовани прескриптивни приступ и његово обједињавање са дескриптивним приступом у коме би се тежиште ставило на описивање језичке употребе, указивање на устаљене форме и давање препорука за њихово коришћење: „Модернизовани прескриптивизам треба да се фокусира на актуелно у језику, на реализацију система – конкретно, на оно што је прихватљиво на скали пожељних – мање пожељних – непожељних могућности у складу са нормама стандардног језика, посебно када постоје варијантне могућности или погрешне.“² Аутор наводи конкретне предлоге за успешну примену овог новог модернизованог модела који интегрише дескриптивни и прагматички прескриптивни приступ у настави страног језика.

У другом поглављу *Лингвистички разлози глобалног ширења енглеског језика* (*Linguistic reasons for the global spread of English*) аутор предочава узроке доминације енглеског језика у савременом друштву. На основу проверених податка и сопствених критичких запажања показује да се, осим у истицаним ванјезичким факторима историјског, економског, политичког и културног развоја англо-америчког друштва, разлози за доминацију енглеског језика у данашњем свету морају тражити и у карактеристикама његове језичке структуре коју, за разлику од већине других језика, одликују кратке речи, бројне творбене могућности са великим степеном предвидљивости и граматичка једноставност. Све наведене особине енглеског језика представљају предуслове за лако усвајање, учење и за брзо распрострањавање, ширење језика, што поред геополитичких фактора значајно доприноси успостављању језичке доминације. Т. Прћић

² Modernized prescriptivism should focus on the actual in language, on the realizations of the system – specifically, on what is acceptable on a scale of preferred – less preferred – dispreferred possibilities in accordance with the norms of standard language, especially when there are cases of variation or misuse. (str. 22).

је у књизи поставио јасне параметре за процену и одређивање системских карактеристика једног језика и утврђивање његовог статуса, што је формулисано у виду LFG индекса: L – lexical brevity / лексичка краткоћа, F – functional versatility / функционална свестраност и G – grammatical simplicity / граматичка једноставност. Овако дефинисан индекс омогућава објективнију и тачнију процену сваког језика понаособ у погледу карактеристика његове језичке структуре, као и међусобно упоређивање језика или упоређивање са језиком који је у свету доминантан, а у овом тренутку то је енглески језик. Аутор такође скреће пажњу на значај креативних изражајних и творбених могућности једног језика за његово брзо распрострањавање и утицај на друге језике. Креативни потенцијали енглеског језика високо су искоришћени у најновијем периоду његовог језичког развоја, што за последицу има лако и брзо преношење језичких иновација у друге језике у којима се оне прихватају или као готови модели или се комбинују са домаћим лексичким материјалом. Илустративан је дугачак списак од чак 200 различитих речи које Прћић наводи, изведених од енглеске речи *blog*. Оне показују да су творбени и креативни потенцијали енглеског језика веома изражени.

У трећем поглављу, које носи наслов *Енглески као одомаћени сџрани језик (English as the nativized foreign language (ENFL))*, аутор на основу јасно постављених параметара у досадашњој науци за разликовање матерњег језика од страног језика, систематски анализира промену улоге енглеског језика и утврђује да је енглески језик еволуирао и стекао статус „одомаћеног страног језика“ у данашњем глобалном друштву. Т. Прћић дискутује о три класична критеријума за одређивање статуса страног језика и додаје три нова својства која чине енглески различитим како од матерњег тако и од других страних језика. Ова нова својства укључују готово универзалну доступност путем аудиовизуелних средстава, двоструко усвајање (спонтано и институционално) и функцију додатног језика у међународној комуникацији. Аутор наглашава утицај енглеског на све аспекте друштва, од забаве до пословања и истиче да је овај терминолошки иновативни приступ *енглески као одомаћени сџрани језик (English as the nativized foreign language (ENFL))* потребан како би се заменила садашња квалификација *English as a Foreign Language (EFL)*, која више адекватно не одражава тренутну улогу енглеског језика.

Т. Прћић посебно указује на неколико кључних појава које се јављају као последица измењеног статуса енглеског језика у савременом друштву, које га чине престижним дајући му карактер „културног предуслова“, али исто тако делују и претеће по друге језике јер намећу императив његовог учења, познавања и употребе. Резултат тога је да се матерњи језици повлаче пред енглеским као престижнијим језиком посебно у одређеним контекстима и да се јављају хибридни језици попут френгли-

ша, шпенглиша итд., што показује да утицај енглеског на друге језике и културе води ка језичкој и културној асимилацији. У завршном делу овог поглавља аутор поставља значајна питања о будућности наставе језика и истиче потребу за иновираним прилагођеним приступом настави енглеског као одомаћеног страног језика.

Четврто поглавље са насловом *Утицај ENFL на систем и употребу српског језика (Impact of ENFL on the system and use of Serbian)* подељено је на пет тематских целина. У првој целини (*ENFL and its defining properties readdressed*) аутор се враћа на анализу концепта енглеског језика као одомаћеног страног језика аргументујући три кључна својства која га чине јединственим у односу на друге стране језике: спремна аудио-визуелна доступност, двоструко стицање језика и допунска језичка функција. Затим у другој и трећој целини анализира његов утицај на српски језички систем и употребу, посебно истичући англицизацију и хибридизацију српског језика као кључне манифестације овог утицаја.

Аутор указује на два главна начина остваривања англицизације српског језика: кроз употребу, прекомерну употребу и злоупотребу енглеских речи у различитим регистрима и кроз употребу, прекомерну употребу и злоупотребу енглеских речи и назива у домаћим називима и слоганима. Процес англицизације увек отпочиње, како истиче Т. Прћић, на прагматичком нивоу, а ако се одређена употреба довољно често понавља и постане уобичајени образац, тада она може утицати и на језички систем. Кроз описани процес настају иновације у језику, а кључна категорија су англицизми, које Т. Прћић дефинише као речи из енглеског језика које су бар у извесном степену интегрисане у систем српског језика прилагођавањем у погледу форме и/или садржаја. Насупрот англицизмима Прћић издваја тзв. *инглишизме*, речи и фразе из енглеског језика код којих процес интеграције у српски језик није ни започет. Иако је граница између ове две категорије недовољно чврста у језику, аутор наглашава да инглишизме, који имају статус страних речи и фраза у српском језику, треба разликовати од англицизама. На основу чврсто постављених критеријума Т. Прћић у даљем излагању издваја различите типове семантичких односа међу англицизмима и њиховим изворним енглеским корелатима, који су засновани или на односу синонимије или на односу паронимије, што се у двојезичним проучавањима уобичајено назива „лажни пријатељи“. У пољу синонимије аутор уочава и систематизује различите функционалне релације које мотивишу постојање и употребу англицизама у српском језику. То су сужавање и спецификација значења, економичнији начин изражавања и стилски обележене варијанте, а уколико се не ради ни о једном од наведених односа, тада англицизми „представљају пуке формалне додатке са мало или нимало стварног комуникативног доприноса“.

Утицај англизације, међутим, довео је до појаве нових иновација које раније нису биле познате српском језику. Оне се огледају у графологији и морфосинтакси српског језика. Укључују појаву англицизама написаних оригинално на енглеском језику, чак и када се нађу у ћириличном писму, уз додавање српских флективних и деривационих суфикса, обично помоћу цртице. Т. Прћић наводи следеће примере: *downloadovati* и *download-оваџи*, употребу великих почетних слова у вишечланим називима, противно правописним правилима српског језика, нпр. *Београдско Драмско Позориште*, или у називима месеци, нпр. *Јануар*, као и употребу децималне тачке уместо зареза или употребу зареза при раздвајању хиљада што није уобичајено у српском језику, нпр. 92.5 и 125,000), затим иновације у морфосинтакси, као што су индеклинабилни придеви, нпр. *фер*, *фиџи*, *секси*, именице и акроними у функцији непроменљивог детерминатора, нпр. *каниџри њевачица* или *ЛГБТ њојулација* и специфични обрасци творбе речи подстакнути енглеским моделима, међу којима је изражено лексичко сливање, типа *кафуђино*. Овакве иновације утичу на појаву хибридизације српског језика под утицајем енглеског у виду настанка тзв. англосрпског варијетета. *Англосрпски* Т. Прћић дефинише као социолекатску варијанту која све више одступа од норме српског језика и све више се усклађује са нормама енглеског језика, па се његови елементи не могу сматрати оправданим, будући да не доприносе комуникативној релевантности и значају српског система. Т. Прћић указује на важност разликовања лингвистички оправданих англицизама од лингвистички неоправданих англицизама, издвајајући пет врста англицизама према степену уклопљености у српски језик: потпуно оправдане, оправдане, условно оправдане, неоправдане и потпуно неоправдане, што је уједно основни параметар разграничавања англосрпског од стандардног српског језика.

У завршном делу овог поглавља аутор се бави питањима језичке политике одн. кривице и одговорности појединаца или институција за нарастајућу појаву англосрпског у нашем савременом друштву. На првом месту окривљује лоше преводиоце, који својим недовољним познавањем оба језика, енглеског и српског, и непознавањем техника превођења, као и својим површним односом према послу којим се баве, доприносе хибридизацији и прекомерној англизацији српског језика. Као најодговорније за насталу ситуацију, међутим, види професионалне лингвисте и креаторе језичке и образовне политике који нису на време и адекватно реаговали на нарастајуће промене. У њиховим рукама је моћ да такву ситуацију промене.

Наредна три поглавља, која чине централни део истраживања изложеног у монографији, посвећена су развоју целовитог модела за формалну и садржинску адаптацију речи из енглеског језика у српском, њихово

описивање и анализу у светлу најновијих ванјезичких, језичких и лингвистичких чињеница и показују значај обједињавања досад одвојених приступа контактне и контрастивне лингвистике. Предложени приступ одражава суштински модерне и емпиријски оријентисане методе у проучавању лексичког позајмљивања, укључујући адаптацију, превођење и хибридизацију у језику.

У петом поглављу, које носи наслов *Обједињена контиактино-контраситивна лингвистика*, Т. Прћић пружа чврсту аргументацију за увођење новог приступа у проучавању језика названог контактано-контраситивна лингвистика, како би се боље разумеле комплексне језичке промене које су резултат глобалне доминације енглеског језика. Нови приступ усредсређује се на „испитивање међуодносâ форме и садржине у српском језику под утицајем енглеског, као и поступака којима се они остварују“. Аутор издваја три главна поступка: преузимање или импорација форме/садржине, превођење или импорација са супституцијом форме и стварање или креација нове форме/садржине. Њиховим комбиновањем у конкретним примерима настају различити типови англицизма као што су: *йреобликовани англицизми, очигледни англицизми, сирови англицизми, инглишизми, йсеудоанглицизми, лажни англицизми, йреведени англицизми, скривени англицизми, мешовити англицизми, йреобликовано-йреведени и йреведено-йреобликовани англицизми, хибридне речи*.

У шестом поглављу, *Осавремењени йрисијуй лексичком йозајмљивању*, аутор се фокусира на промене у статусу српског језика под утицајем енглеског, као и на промене у самој лингвистици и свим њеним дисциплинама које су условиле потребу за развојем новог приступа лексичком позајмљивању на свим нивоима адаптације – фонолошком, морфолошком, графолошком, семантичком и стилистичком. Аутор уводи и образлаже нове принципе адаптације којима се допуњавају и унапређују постојећи принципи изнети у раду Р. Филиповића, у складу са измењеном друштвено-језичком стварношћу.

У седмом поглављу *Енглеско-српска контиактинојезичка комйеиенција* Т. Прћић представља нову дисциплину – контактну језичку културу, која има за циљ систематско проучавање међујезичких контаката и развијање правила и препорука за третман нематерњих језика у матерњим језицима. Истиче да постоје два кључна аспекта добре употребе језика: исправност, везана за придржавање правила језичких јединица, и доследност, повезана са сталним коришћењем препоручених облика, а главни проблем у садашњој пракси употребе енглеског језика у српском, нарочито у медијима и образовном систему, види у образовном систему који не пружа систематско образовање везано за употребу елемената из страних језика у српском, што доводи до несигурних и произвољних приступа у језичкој пракси. Посебан део овог поглавља посвећен је нацр-

ту наставног програма новог предмета енглеско-српске контактнoјезичке компетенције на свим језичким нивоима, који би требало да заживи у наставној пракси, као и практичном водичу који би помогао остварење овог постављеног циља.

У осмом поглављу, које носи наслов *Англицизми као српско-енглески лажни њарови*, разматра се проблематика лажних парова или тзв. лажних пријатеља између српског и енглеског језика, тј. речи које изгледају слично у оба језика али не морају нужно имати иста значења. Т. Прђић идентификује седам типова српско-енглеских лажних парова, укључујући одомаћене речи с новим значењем, речи које су делимично различите у облику и/или значењу од оригинала, као и оне које су преузете из других језика и прилагођене. Анализира различите аспекте формалне и садржинске кореспонденције између српских реплика и њихових енглеских модела, покушавајући да проникне у природу лажних парова. С тим циљем, идентификује шест формалних и шест садржинских међуодноса. Кроз рангирање од 1 до 4, аутор категоризује ове парове према степену подударности и различитости, представљајући их као праве парове (Ранг 1), формалне лажне парове (Ранг 2), формално-садржинске лажне парове (Ранг 3) и садржинске лажне парове (Ранг 4). Осмишљене су карактеристичне формуле за сваки ранг које наглашавају подударност (=), сличност ($\approx$) или различитост ($\neq$) у формалним и садржинским аспектима. Уводи се термин *формално-садржински лажни њар* као иновативна категорија која обухвата сложене облике неподударности и предлаже нова дефиниција појма лажни пар: „лажни пар чине две речи (просте, изведене, сложене или фразне) у два језика, (1) које имају упоредив писани облик, (2) које су у одређеном језичком (реченичном) контексту упоредиве по својој форми, функцији и садржини, и (3) које се у већој или мањој мери разликују или по форми (када су формални лажни парови), или по форми и садржини (када су формално-садржински лажни парови), или по садржини (када су садржински лажни парови).“

Девето поглавље под насловом *Српски речник новијих англицизама (СРНА): њоглед изблица* посвећено је питањима и проблемима израде овог речника у виду критичког и аутокритичког осврта на његову и на израду речника који му је претходио *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. Фокус је на теоријским, методолошким и практичним аспектима израде речника. Аутор детаљно разматра све фазе настанка и израде *Српског речника новијих англицизама*, од идеје до реализације и закључује да СРНА испуњава све захтеве који се постављају пред израду модерног двојезичног специјалног речника англицизама: теоријске, методолошке и практичне.

У последњем, десетом поглављу, *Какав нам Правојис српскога језика данас њреба*, Т. Прђић критички сагледава стање правописа и језич-

ке културе у савременом српском друштву. Аутор указује на три кључне карактеристике савременог света које утичу на употребу српског језика, а то су онлајнизација, површност и неписменост. Упућује оштар критички став образовном систему, у којем се недовољно пажње поклања учењу српског језика, а посебно учењу правописа, док узрок види у мањку кључних информација. Закључује да се полуписменост може превазићи једино новим приступом који би омогућио да се развије права језичка култура. С таквим наумом, предлаже израду нових функционално профилисаних језичких приручника који морају узети у обзир различите потребе корисника и даје конкретан предлог за израду *Практичног правописа српскога језика*.

Књига *Српски са енглеским: Основе контактно-контрастивне лингвистике* аутора Твртка Прћића изузетно је иновативно научно дело у области српске лингвистике. Пружа свеобухватно истраживање које се бави кључним питањима у области контактне и контрастивне лингвистике, али истовремено осветљава и бројне друге актуелне теме неологије, лексичке семантике, прагматике. Поред бројних квалитета истакнутих у садржају књиге, посебно треба нагласити ширину са којом аутор приступа проблемима које обрађује, од теоријских питања до практичних смерница, демонстрирајући изузетно познавање материје и свестраност у анализи. Јасна експликација комплексних тема и доследност у аргументацији значајно олакшавају разумевање уведених нових појмова контактно-контрастивне лингвистике. Аутор успешно интегрише теоријске проблеме са практичним примерима, чинећи садржаје ове књиге приступачним како за стручњаке, тако и за ширу публику заинтересовану за међујезичке контакте, утицај енглеског језика на српски језик, адаптацију англицизама у српском језику и актуелну употребу српског језика. Књига *Српски са енглеским. Основе контактно-контрастивне лингвистике* помера границе научних истраживања, постављајући јасне теоријске темеље нове лингвистичке дисциплине контактно-контрастивне лингвистике и пружа чврст основ за даља истраживања у овој области.

Ивана Лазич Коњик*

Институт за српски језик САНУ

---

* ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs

Драгана Цвијовић. *Збирне именице у савременом српском језику (лексичко-граматичка и лексичко-семантичка анализа)*.
Монографије Института за српски језик САНУ, књ. 35. Београд:
Институт за српски језик САНУ

Монографија под насловом *Збирне именице у савременом српском језику (лексичко-граматичка и лексичко-семантичка анализа)* представља теоријски добро засновану и методолошки доследно спроведену анализу статуса, значења и употребе збирних именица у савременом српском језику. У складу са актуелним научним приступом једној сложеној теми, ауторка не полази од збирних именица као унапред одређене категорије, већ узима на себе задатак да их дефинише кроз истраживања феномена збирности у именичком систему српског језика. Из овог разлога, књига Д. Цвијовић представља обиман истраживачки рад о збирности као граматичком и семантичком концепту, а последично и о лексичкој реализацији овог феномена у савременом српском језику.

Истраживање Д. Цвијовић је спроведено на корпусу од око 1100 именица које у основном или секундарном значењу имају сему мноштва или збира. Из увида у корпус који је дат на почетку књиге сазнајемо да су то именице које припадају разноврсним лексичко-семантичким скупинама: бића/лица (*бригада, њлемсџиво*) и млада бића (*унучад*), затим, бића/нелица – животиње и младунчад животиња (*зверје, мачад*), анатомски појмови и делови тела људи и животиња (*костурје, њерје*), биљке, дрвеће (*жбуње, храсџовље*), реалије материјалне природе (*бакар, рубље, грумење*), атмосферске појаве (*громовље, облаче*) и др. Именице са овим значењима ауторка је ексцерпирала из *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* и *Речника српскохрватског књижевног језика Матице српске*, а њихове контекстуалне реализације, поред примера из поменутих речника, преузела је из одабраних дела савремених српских писаца, као и из *Електронског корпуса савременог српског језика* Математичког факултета у Београду.

Анализа збирних именица је комбинована, и захвата више лингвистичких области. То су: лексикологија и лексикографија (анализа семне

структуре збирних именица, проучавање механизма настанка секундарних значења из домена збирности, разрада системских поступака за њихову даљу, лексикографску обраду), затим, морфологија са творбом речи (груписање и обрада типичних суфикса којима се изводе збирне именице), морфосинтакса (анализа конгруенције збирних именица и синтагми у којима се оне карактеристично налазе), граматикографија (расправа о граматичком статусу збирних именица у различитим словенским језицима и питање њиховог правилног одређења у српском), фразеологија (класификација и анализа фразема са збирном именицом у основи), психолингвистика (контрастирање резултата о значењу збирних именица добијених анкетом са налазима из граматика и речника).

Према структури и садржају, монографија *Збирне именице у савременом српском језику* може се поделити на више тематских целина. Наводимо их према реду којим се појављују у књизи.

Уводни део монографије Д. Цвијовић садржи теоријски оквир истраживања и преглед литературе о збирним именицама у словенским и несловенским језицима. У теоријском оквиру полази се од онтолошке представе збирности као „укупности једнородних, хомогених ентитета“ која „подразумева свест [говорника] о целовитом које је нерашчлањиво на саставне делове“ (стр. 17). Таква представа збирности истиче у први план скуп лингвистичких одлика које су заједничке свим појмовима који се поимају као „збирни“. Ове одлике одражавају се на морфолошку, семантичку и синтаксичку проблематику именица на које се односе. Тако на плану морфологије ауторка побраја низ специфичности групе збирних именица, од чињенице да обликом граматичке једнине изражавају множину (услед чега се говори о њиховој специфичној морфолошкој парадигми) па до нарочитог статуса наставка *-ад* у равни између граматичког и творбеног. На плану семантике ауторка помиње збирну интерпретацију мноштва као обавезну компоненту ове класе именица без обзира на њихов морфолошки статус, што обавезује на промишљање начина на који се поменути компонента реализује у њиховој формалној и семантичкој структури. Коначно, на синтаксичком плану издваја се проблематика збирних именица као партикуларизатора чија је функција да неодређено мноштво сведу на одређено количинско значење (у пр. *свежањ кључева, ергела коња* и др.). Покушаји систематизације свих набројаних одлика збирних именица у науци произвели су мноштво приступа категорији лексичке збирности, најпре у граматици, а затим и у семантици и синтакси, па су, у складу са овим, у прегледу литературе приказани различити приступи класификацији овог типа именица у 19. и 20. веку – како у српском, тако и у другим словенским језицима. Поменути преглед ауторка заокружује приказом стања у балканским несловенским језицима – ру-

мунском, грчком и албанском, као и прегледом компаративних истраживања овог питања.

У делу монографије под насловом „Анализа збирних именица са суфиксом за збирност у савременом српском језику“ анализирају се именички деривати који имају збирно значење, било као основно, било као изведено. Детаљно су обрађене именице са суфиксима **-ад**, **-еж**, **-ија**, **-ина**, **-је** и **-ство** / **-штво**, док се сложени суфикси **-чад**, **-адија**, **-арија**, **-ерија**, **-урија**, **-евина** и **-штина** третирају као проширене варијанте побројаних, основних суфикса. У истраживању су обухваћене и именице са мање заступљеним суфиксима **-ат**, **-лук**, **-ост** и др. у збирном значењу. Анализа је изведена према моделу који у главним цртама садржи: опште морфолошке и семантичке одлике групе именица изведене једним суфиксом, затим, груписање именица изведених једним суфиксом на основу њихове припадности лексичко-семантичким скупинама, као и приказ реализације секундарних збирних значења у полисемантичкој структури појединих група именица. Тако се, да наведемо један пример, збирне именице на **-ија** (и њихове проширене варијанте на **-адија**, **-арија**, **-ерија** и **-урија**) у монографији Д. Цвијовић генерално одређују као лексичке јединице негативне експресивности. Када указују на лица, оне именују широки распон друштвених карактеристика група особа у вези са: понашањем или сталежом (*боемија*); узрастом (*клинчадија*); полом (*мушкадија*); занимањем (*аргаиџија*); етничком припадношћу (*Грчадија*) и др. Са друге стране, ауторка примећује да именице на **-ија**, онда када именују предмете и ствари, показују условљеност значења самом творбеном структуром, при чему се суфикс **-арија** генерално приписује предмету у неутралном, а суфикс **-урија** предмету у експресивном контексту (у пр.: *сџакларија* : *гвозђурија*). Тамо где је то релевантно, Д. Цвијовић обогаћује творбену анализу анкетама о значењу и(ли) статусу појединих творбених типова или лексичко-семантичких група именица у свести говорника српског језика, затим анкетама о семантичком статусу и односу множинског облика именице и збирне именице са истом основом (*класови* : *класје*), подацима о савременој и актуелној употреби ових именица преузетим из *Елекџронског корџуса савременог српског језика*, као и научним расправама о значењу појединачних именица и(ли) лексичких јединица које се сврставају у ову групу. Закључна запажања изнета у овом делу књиге посвећена су специфичним одликама и употреби сваког творбеног типа у односу на концепт збирности и реализацију овог концепта у савременом језику.

Руководећи се морфолошким специфичностима именица *деца*, *браћа*, *власџела* и *госџода*, прецизније, њиховим својством да обликом јединине изражавају суплетивну множину, ауторка издваја ове именице у засебну групу и обрађује их у издвојеном поглављу монографије. Ана-

лиза побројаних именица (заједно са сложеничким образовањима *назо-вигосїода* и *невласїела*) упућује на закључак да се збирно значење у српском језику може реализовати и у оквиру јединичке парадигме. Тиме се српски језик разликује од других словенских језика.

Део монографије под насловом „Анализа збирних именица без творбеног форманта који указује на збирност“ посвећен је анализи именица које збирност изражавају значењем без обзира на творбену структуру. Сема збирности може бити садржана у основном значењу именице или у неком од њених секундарних значења. Када је ова сема садржана у основном значењу именице, она чини саставни део њене архисеме. Када је садржана у неком од секундарних значења именице, јавља се у форми граматичког значења чија је реализација мотивисана метафоричким асоцијацијама по величини/интензитету, метонимијом или неким од других механизма полисемантичког варирања. На основу статуса семе збирности у семантичком садржају именица, ауторка прави поделу на именице које исказују збирност у примарном значењу (*чеїта, намешїај, обућа*) и именице које исказују збирност у секундарном значењу (*їородица, жи-воїї, бакар, гардероба*), а затим анализира различите аспекте лексичке реализације и употребе обе поменуте скупине.

На основу општег значења лексичких збирних именица, у другом делу истог поглавља ауторка их класификује у девет тематских група. Критеријуми за издвајање ових група су семантички, граматички и синтаксички. Д. Цвијовић у засебне групе сврстава именице које припадају различитим семантичким пољима (нпр. бића/лица: *одред, оркестїар*; предмети/ствари: *есцајг, роба*), као и именице које потпадају под различите синтаксичке, односно граматичке стратегије исказивања збирности (нпр. именице као партикуларизатори-уобличивачи: *јаїїо, крдо*; или збирно-градивна образовања: *овас, слама*). Чињеница да су се у истој равни тематске класификације нашле именице издвојене према поменутиим критеријумима сведочи о великој сложености лексичке збирности као лингвистичког концепта који надилази поделу језичких феномена према нивоима језичке стратификације, те захтева и ширину и методолошку флексибилност при избору критеријума за анализу.

Преглед и класификација збирних именица према наведеним критеријумима, изведени у претходним сегментима монографије, наводе ауторку и на разматрање проблема лексичке збирности у контексту језичког нормирања. Нормативна перспектива теме којом се ова монографија бави усмерена је на избор облика речи који, у нарочитим случајевима, конгруира са збирном именицом. Теоријски оквир за нормирање конгруенцијских типова збирних именица дефинисан је у контексту нормативно-граматичке представе конгруенције као синтаксичке акомодације, прилагођавања граматичких категорија синтаксичких јединица грама-

тичким категоријама или лексичко-граматичком значењу других синтаксичких јединица (према: П. Пипер и И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, 2013, стр. 266). Наглашавање теоријског оквира конгруенције као акомодације код збирних именица важно је, јер подразумева да избор вида слагања зависи од представе која се код говорника српског језика инхерентно везује за граматичку категорију једнине односно множине. У оквиру поглавља о збирним именицама као нормативном питању даље се разматрају: однос конгруенцијских облика једнине/множине глагола у комбинацији са збирном именицом (нпр. *чељад је дошла : чељад су дошла*); избор збирног броја или бројне именице на **-ица** у комбинацији са збирном именицом (нпр. *двоје деце : двојица деце*); као и избор једнине/множине у конгруенцији са бројном именицом на **-ица** (нпр. *ѿа двојица су се сѿријатѿелили : ѿа двојица су се сѿријатѿелила*).

За лексикографску перспективу збирности у српском језику нарочито је важно поглавље монографије Д. Цвијовић посвећено обради збирних именица у дескриптивним речницима српског језика (Речнику САНУ, Речнику МС и Речнику српскога језика). Анализа изведена у оквиру овог поглавља усмерена је на оне именице које у су побројаним речницима дефинисане метајезичком константом „збирности“ у квалификацији или у дефиницији. Линеарно анализирајући лексикографске чланке именица са поменутом речничком ознаком, ауторка засебно посматра компоненте њихових лексикографских чланака које припадају различитим зонама речничког описа: одредници и њеном творбеном лику, ознаци рода именице, метајезичкој ознаци збирности (експлицираној у основном или у неком од секундарних значења), етимологији, описном делу дефиниције, синонимском делу дефиниције, примерима. На основу типичних комбинација издвојених компоненти у обради збирних именица у речницима, Д. Цвијовић формализује шест карактеристичних модела дефиниције овог типа лексике у савременој речничкој пракси. На основи урађеног, у овом делу монографије даље се разматрају поједини атипични и спорни случајеви дефинисања збирних именица у описним речницима српског језика. Поменута разматрања изведена су у форми лексикографске критике која укључује преиспитивање поступака у (не)-додељивању семе збирности појединим именицама у описним речницима, као и несистематичност у њиховој обради. Тако, да наведемо само један пример, ауторка поставља питање да ли је именици *есцајг* у дескриптивним речницима српског језика требало доделити и квалификатор „зб.“, будући да се ова именица концептуализује као затворена целина састављена од више ентитета исте врсте, на исти начин као што је то случај са именицама *армија*, *баѿаљон*, *чеѿа* и др. Препоруке за доследнију обраду збирних именица као засебног лексикографског типа у речницима српског језика дате у овом делу књиге биће у будућности од

користи не само дескриптивним лексикографима који израђују речнике општег типа већ и ауторима дијалекатских, термилошких и др. речника који примењују дескриптивни приступ језичкој грађи.

Други део истог поглавља посвећен је реализацији збирности у фразеолошком систему српског језика. Предмет анализе у овом делу књиге чине фразеолошке јединице са збирном именицом као компонентом. Анализа је изведена са структурног и са културолошког становишта. Структурно, ауторка групише фразеологизме према њиховим формалним типовима: предлошко-падежне конструкције (*исход жиџа*), именичке конструкције (*кисело грожђе*), глаголско-именичке конструкције (*наћи се у небраном грожђу*), реченичне конструкције (*у друшћу се и калуђер жени*), поредбене конструкције (*као разбијена војска*), израз (*у дује на ваиар*). Са друге стране, на културолошком плану она образлаже фразеологизме проминентне симболике, нпр. оне у чијем саставу је збирна именица којом се именује биљка (*бићи у небраном грожђу, одвојићи кукољ од жиџа, вадићи за другог кесћење из ваиаре* и др.). Све што је изложено води ка закључку да фразеологизми са збирном именицом такође чине засебну подгрупу у оквиру групе фразеологизама и термилошких израза у српском језику.

Посебан карактер збирности као лингвистичког концепта истакнут је у закључку монографије. На основу анализа изведених у побројаним деловима књиге, као и резимеа тих анализа датих у табелама закључног поглавља, ауторка показује да збирност не представља изоловану творбenu, морфолошку или семантичку одлику именица, већ сплет граматичких и семантичко-синтаксичких карактеристика које кумулативно граде лингвистички ентитет који се назива „именица са збирним значењем“. Такав приступ даје простора закључку да „збирне именице не представљају облик именица већ заслужују равноправан статус са другим врстама именица, односно да чине засебне, посебне именице у оквиру именске категорије речи“ (стр. 259).

Широко заснованим приступом једној релевантној теми, обухватношћу анализе, богатством презентоване језичке грађе, а посебно оригиналним научним увидима којима располаже, монографија Д. Цвијовић под насловом *Збирне именице у савременом српском језику (лексичко-граматичка и лексичко-семантичка анализа)* представља вредну и корисну књигу о једном важном питању у српској лингвистици.

Ненад Ивановић*

Институт за српски језик САНУ

---

* nenad.ivanovic@isj.sanu.ac.rs

Етимолошки речник српског језика. Св. 4: БЛ–БЉ
(ур. Александар Лома). Београд: Српска академија наука
и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2023, 213 стр.

Нова, четврта свеска Етимолошког речника објављена је с паузом од петнаест година, али како сазнајемо из уводне напомене њених приређивача, главни посао у њеној изради дело је млађих сарадника Етимолошког одсека, који су у овом периоду стасали у компетентне стручњаке у овој области. Свака одредница је раскошан пример свестраног, максимално исцрпног и ауторитетног претреса датог питања, а свако и даље отворено питање има по правилу неколико могућих одговора који остају да чекају своје разрешење у будућности. Зато је сасвим логично што је и у овој свесци било могуће обрадити само један ограничени број одредница: између БЛ и БЉ (**блабан** – **бљуштур**).

Речник започиње управо загонетним одредницама, као што су **блабан** „чунак за ткање (у загонеткама)“ и **блаван** „ниска зељаста биљка“ (с једином потврдом из 1885. из Ниша), које могу бити информативне и корисне само најужем кругу стручњака, али је ту и чувени змијолики **блавор**, о чијем пореклу и даље не знамо ништа поуздано, иако о њему сада знамо више него икад.

Што се тиче лексеме **благ**, која образује велики број изведеница и сложеница у области културног лексичког наслеђа, и то највећим делом прасловенско и црквенословенско наслеђе (нпр. *Благај*, *Благоје*, *благош*, *благинџа*, *благоси*, *благоти*, *благовремен*, *благодарити*, *благородан*, *благотворити*, *блажити* итд.), изненађује чињеница да она нема поуздане дубље етимологије, док њено метафоричко преношење у сферу укуса (*благ* у значењу „сладак“) представља јужнословенску иновацију. У оквиру лексике овога круга право изненађење представља и чињеница да је **благов(и)јест(и)** позног постања, позна изведеница од **благовѣстити** „објавити радосну вест“ и да је изворна изведеница ове хришћанске „радосне вести“ било само **благовѣценик**. С друге стране, језичко осећање је већ довољно да међу речима овога типа препозна иновацију која је ту могла доспети вероватно тек од XVIII в. – немачки калк **благонаклон**.

У оквиру групе одредница окупљених око прасловенске речи **блато**, пажњу нам је привукло неколико детаља. Назив познате херцеговачке винове лозе *блѣтина* не би могао бити очувани прасловенски аугментатив основне речи (већ и зато што сама винова лоза не трпи блато), већ би пре могао да буде топонимског порекла. Такви топоними, осим савременог Мостарског блата, на томе простору били су и стерп. **блатъна жоупа** (између Омиша и Дубровника 1422) и **завлатъкъ** покрај Стона, које би могло да значи „за Блатом“, „где би *Блајто* био словенски еквивалент топониму Стон“, пореклом од лат. *stagnum* „мочвара“ (115). Драгоцен је и помен прасловенског архаизма **блѣтины** (облик без метатезе) у српском Шестодневу, најстаријем сачуваном препису тога дела Јована Екзарха бугарског из 1263, „где је српски преписивач верно пренео гласовни лик стсл. изворника насталог на прелазу из IX у X век“ (119). „Блатну“ тему овде завршава одредница о топониму **Блаце**, из које сазнајемо да наше *Блѣце* на реци Блаташници у Топличком крају уопште није усамљено на јужнослов. простору и да је ово „мало блато“ (стерп. **блатъце**) прасловенски и општесловенски апелатив.

У вези с одредницом **блуд**, разјашњено је да његово значење „разврат, похотност“ представља цсл. књижно наслеђе (стсл. **блждѣ**), које и само представља млађу метафоризацију, непознату оним словенским језицима који немају такво књижно наслеђе. Основна значења у западнослов. језицима, као што су „заблуда, грешка, забуна, блудети, губитак правца/свести“, чувају везу с балтским и германским *bland-, *blind-, „лутати, тумарати, обневидети“.

Речи које на почетку имају групу *бљ-* овде су или ономатопејског порекла (нпр. **бљечкати** / **бљузгати**, **бљувати**), или су примери старог јотовања (архаизми **бљудо**, **бљусти**), али су нам пажњу привукли називи за две коровске биљке **бљушт** и **бљуштур**, које се користе у народном лекарству. Назив прве од њих, отровне и лековите биљке повијуше (*Tamus communis*) уопштен је на словенском северу као назив за „бршљан (*Hedera helix*)“ (пољ. *bluszcz*, рус. укр. *плющ*). Друга је познатија као „штавељ, дивље зеље (*Rumex crispus*)“, док је назив **бљуштур** очигледно изведен од **бљушт**, с могућом везом у њиховом заједничком надражујућем и пургативном дејству, а одатле и везом с глаголима **бљувати** / **бљуштати**.

На крају, ипак бисмо морали да споменемо два техничка детаља која су нам засметала у овом издању, јер сматрамо да би њиховим кориговањем ово ремек-дело српске историјске лингвистике било само на добитку и у овом погледу постало беспрекорно у својим будућим свескама. Први се односи на искључиви екавизам лексикографских одредница у свескама овога речника. Некако смо навикли да упркос екавској норми у нашим речницима ијекавски облик има равноправан статус у називу

одредница и није нам познато да се у српској култури у међувремену ту нешто изменило. Зато нам крајње необично и неприхватљиво изгледа када је нпр. одредница **блед** наведена само у екавском облику, при чему је њен први извор Вуков Српски рјечник. Други детаљ тиче се графичке инерције – данас широко распрострањене праксе у нашим филолошким издањима и лингвистичким часописима, која нам је баш засметала при читању сложених лингвистичких одредница овога речника. Тиче се тзв. (псеудо)српског курзива – дезинтегративне измишљотине којом је српска ћирилица на вештачки начин раздвојена од опште (међународне) ћирилице. Латиница и ћирилица су међународна писма и нико други ту нема свој курзив. Зашто се у нашем случају прави и подржава такав изузетак у ћирилици? И какав? Да не можемо направити разлику између курзивног **п** и вокала **и** с дужином (или је макар не можемо лако уочити, пошто је овде дијакритика над вокалом **и** нешто више постављена у односу на све остале дијакритике, не само оне над курзивним **и** када глуми **п**, него и у односу на знак за дужину над осталим вокалима). Једном речи, такав псеудосрпски курзив не само да представља удар на јединство ћириличног писма, него је и технички неприхватљив у сложеним лингвистичким радовима ове врсте.

Вања Сјанишић*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

---

* vanjast61@gmail.com

Є. А. Карпіловська (ред.). *Лексикографічна парадигма XXI ст.: теорія і методологія. До 100-ліття від дня народження Леоніда Сидоровича Паламарчука*. Київ: Інститут української мови НАН України, 2023, 596 стр.

Колективна монографія *Лексикографска парадигма XXI века: теорія и методологія* обухвата излагања представљена на конференцији „Лексикографска парадигма XXI века“ одржаној у условима ратног стања онлајн 5. и 6. септембра 2022. године у организацији Одељења за лексикологију, лексикографију и структурно-математичку лингвистику Института за украјински језик Националне академије наука Украјине. Конференција је била посвећена стогодишњици рођења истакнутог украјинског лингвисте Леоніда Паламарчука, који је, пре свега као лексиколог и лексикограф, оставио значајан траг у украјинској науци о језику. Између осталог, био је један од аутора и уредника фундаменталних издања украјинске Националне академије наука – четвртог тома колективне монографије *Савремени украјински језик*, у коме се бавио питањима лексике и фразеологије, и једанаестотомног *Речника украјинског језика*.

У монографији је представљено тридесет пет студија посвећених савременој словенској лексикографији чији су аутори истраживачи из Украјине, Пољске, Словачке и Чешке. Студије су подељене у три тематске групе: „Лексикографски модели језика“, „Концепције и методе израде различитих типова речника“ и „Речници и лексикографски системи као инструмент за проучавање језика“.

Најобимнији је први тематски блок у чијем је фокусу развој нових лексикографских језичких модела и усавршавање постојећих. Овај блок садржи седамнаест студија. Читав низ аутора бави се проблематиком лексикографске обраде лексема са ограниченом сфером употребе, као и оних које не припадају стандардном књижевном језику – дијалектизмама (Ј. Сиротјук „Еволуција дијалеката из лексикографске перспективе“, С. Гирњак „Лексеме с ремарком гал. (галицкое слово) у РУС-33 и њихова

заступљеност у СУМ-11¹), разговорне лексике (О. Ватамањук „Принципи моделирања разговорне праксе у нормативном описном речнику“), архаизама и историзама (Ж. Колојиз „За повратак историјске правде или речи, односно њихова значења, из(по)губљене у реду за упис у лексикографски регистар“), професионализама и термина (О. Кочерга „Стручна лексика у општим речницима“). Сви поменути радови тичу се представљања ових специфичних слојева лексике у речницима општег типа. Студија пак пољског слависте П. Ковалског „Кључне речи као научне дискурсе у библиографској бази података iSybislaw (лексикографска перспектива)“ посвећена је речницима кључних речи развијеним у оквиру библиографије словенске лингвистике iSybislaw Института за славистику Пољске академије наука. Ови речници, чија је дигитална верзија у изради, специфични су будући да осим лексема – лингвистичких термина, општенаучних термина, антропонима, топонима и слично, садрже и јединице других нивоа, на пример, афиксе или фразеолошке изразе. Аутор види лексикографију кључних речи као простор који интегрише различите лексикографске описе и простор за мапирање савремених лингвистичких дискурса. У самој студији П. Ковалски анализира кључне речи из перспективе њихове дискурзивне и наративне функције, односно као научне дискурсе које уводе у наратив о словенској лингвистици, а истовремено су и елементи лингвистичког дискурса.

Пажњу учесника конференције и аутора студија у колективној монографији коју представљамо привлаче и питања лексикографског одражавања особености идиолеката. С. Бук представила је резултате лингвостатистичке анализе електронског анотираног корпуса текстова тзв. велике прозе украјинског класика Ивана Франка спроведене у циљу састављања фреквенцијских речника његових дела („Идиолект писца кроз призму корпусно-лексикографског моделирања: велика проза И. Франка“). Л. Гнатјук анализира је семантику и творбене карактеристике појединих оказионализама забележених у текстовима украјинског филозофа Г. Сковороде („Творбена креативност Григорија Сковороде у контексту староукрајинске писане књижевности“). З. Козирева је приликом рада на *Речнику језика сїваралачких личностїи Україне* и новом описном речнику украјинског језика запазила да је многим ауторима књижевних и публицистичких текстова својствено одступање од правописне норме, поготово када је реч о писању нових позајмљеница, и у свом раду понудила анализу ове појаве („Тенденције кршења важећих језичких норми у пишчевом идиолекту“). Грађу за описне речнике могу

¹ РУС-33: Руско-украјински речник (Російсько-український словник), 1924–1933; СУМ-11: Речник украјинског језика (Словник української мови), 1970–1980 – оба речника су издања Академије наука Украјине.

чинити и преводи, и у том кључу Т. Цимбаљук-Скопненко анализира лексику превода романа Ј. Хашека *Доживљаји доброг војника Швејка* („Место и улога књижевног превођења у систему националног идентитета: идиостил С. Ј. Масљака у координатама украјинског језика“).

Проблемима представљања граматичких информација у речницима посвећене су две студије. Н. Јаночкова и Ј. Хашанова у раду „Аспектолошка питања и решења у Речнику савременог словачког језика“ анализирају начине на које су у концепцији обраде одредница у овом и другим речницима одражени различити аспектолошки приступи са фокусом на сопственом моделу представљања видских корелација, односно видских парова, варијанти и синонима, те секундарних имперфектива. Студија И. Самојлове „Моделирање падежне парадигме именица у речнику украјинског језика“ представља принцип интегралног описа лексике у новом описном речнику украјинског језика који ће, као речник активног типа, садржати више граматичких информација у односу на претходне. Ауторка се посебно осврнула на неопходност представљања варијантних облика.

Теоријским питањима елемената садржаја речничког описа баве се М. Жујкова и А. Шевчук у студији „Дефиниције конкретних именица: теоријски приступи и практична реализација“, док су прилози А. Таран „Принципи лексикографског моделирања секундарне номинације“ и Ј. Цигвинцеве „Речи са новим и актуелизованим значењима у језичкој слици света савремених Украјинаца“ посвећени проблемима лексикографског бележења промена у динамичном лексичком систему. Семантика јединица вишег нивоа предмет је интересовања два рада: „Национално-културна компонента у семантици украјинских компаративних фразеологизама“ Л. Дидун и „О различитим типовима семантичке интерпретације конструкција с придевом у функцији атрибута“ В. Труба.

Други тематски блок, „Концепције и методе састављања различитих типова речника“, садржи четрнаест студија. Колектив Одељења за лексикологију, лексикографију и структурно-математичку лингвистику Института за украјински језик НАН Украјине од 2021. године ради на новом академском описном речнику украјинског језика активног типа, те је неколико студија у овом блоку посвећено управо представљању концепције и методологије израде овог речника: Ј. Карпиловска „Украјинско језичко мишљење на почетку XXI века и његово моделирање у активном описном речнику“, Л. Кисљук „Представљање творбене варијативности лексике у описном речнику активног типа“, Л. Мовчун „Развој украјинске лексикографске традиције: од речника живог језика до описног речника активног типа“, Н. Снижко „Нови описни речник активног типа: регистар, извори, структура речничког чланка“, О. Тишченко „Илустровање одредница у *Активном речнику украјинског језика*“. Ј. Карпиловска, руководилац лексикографског одељења, описује овај речник као речник

средњег обима са регистром од око осамдесет хиљада јединица чији је циљ опис стабилног и активног језгра лексичко-семантичког система украјинског језика. Новину у концепцији речника представља, пре свега, оријентација на свестрани опис правила употребе речи или устаљеног израза у комуникацији, њихово учешће у стварању исказа, због чега се овај речник одређује као активан. Стога је пажња састављача усмерена не само на формално-семантички потенцијал речи, њено место у систему језика, већ и на прагматички, експресивни, конотативни потенцијал, односно на њено место и функцију у писаном тексту или усменом исказу. Састављачи виде описни речник активног типа као основу за израду речника других типова, укључујући онлајн и интерактивне речнике.

Две студије посвећене су пројекту *Историјско-етимолошког речника ојконима Украјине*: С. Вербич „Историјско-етимолошки речник ојконима древних региона Украјине: извори, особености састављања речничких чланака“ и О. Карпенко „Историјско-етимолошки речник ојконима Украјине као масив лексике различитих видова“. Питања историјске лексикографије разматрају се и у раду Х. Дидик-Меуш „Спојивост речи као обавезна компонента историјског речника“, док је дијалекатска лексикографија представљена радом Н. Вербич „Грађа за Речник украјинских говора Закарпатске области М. А. Грицака: извори, структура, особености израде“. Реч је о пројекту Дијалектолошког одељења Института за украјински језик НАН Украјине усмереном на представљање огромне грађе коју је прикупио и обрадио истакнути украјински дијалектолог и лексикограф Микола Грицак у намери да састави потпун дијалекатски речник закарпатских говора.

Састављању посебних типова речника посвећена су два рада: студије Т. Гуцуљак „Фигуративна деривација у украјинском језику и нацрт речника фигуративних деривата“ и Н. Лозове „Приручник из ресџаура-џорске џерминологије: особености састављања речника“. Још две студије баве се двојезичном лексикографијом. Група аутора представила је пројекат електронског украјинско-чешког речника Института за славистику Академије наука Чешке Републике од око сто хиљада речи са регистром у који су ушле најфреквентније лексеме у корпусу украјинског језика ГРАК. У раду „Електронски украјинско-чешки речник: концепција састављања, макро- и микроструктура“ М. Вашичек, О. Долог, Х. Ситар и Р. Шишкова детаљно представљају украјинско-чешку лексикографску баштину на коју се ослањају и принципе састављања регистра уз сажет приказ структуре речника и структуре речничких одредница. Вредна је пажње и студија С. Соколове „Речник међујезичких семантичких асиметризама: концепција и њена еволуција“. Под међујезичким семантичким асиметризима ауторка подразумева вишезначне лексичке јединице различитих језика чија се значења у потпуности (свакој семем

вишезначне лексеме једног језика одговара посебна лексема у другом) или делимично (подудар се неколико семема) разликују. У формалном смислу ове лексичке јединице могу бити максимално подударне (тзв. међујезички хомоними), а могу се и потпуно разликовати. Оваквих лексема је веома много, те речник не обухвата све речи ових двају језика које су у односу асиметрије, већ само оне које су извор интерференције у говору и у аутоматски преведеним текстовима. У чланку је представљена основна концепција речника, првог овог типа на материјалу словенских језика (украјинског и руског).

Најзад, студија О. Синчак „Анкетирање стручњака као саставни део лексикографског описа (на основу *Веб-речника феминатива украјинског језика*)“ нуди занимљиву методiku прикупљања речничке грађе. Реч је о анкетирању одређене групе испитаника, коју су чинили књижевници, преводиоци и стручњаци из области лингвистике, науке о књижевности и новинарства. Анкета је била усмерена на новостворене феминативе који функционишу у више варијанти и састојала се од три блока питања: навести феминатив уз маскулатив, навести реч која означава женску особу која се бави одређеном делатношћу на основу дефиниције и образовати феминативе од понуђених маскулатива па их употребити у реченици. Резултати, у којима је одражена велика варијативност моционих суфикса, даље су статистички обрађивани и тако добијени подаци приказивани су у дијаграмима који су укључени у онлајн речник. На основу ових дијаграма, као и препорука састављача речника (које се не подударају увек са мишљењем већине испитаника), корисник речника може сам одабрати коју ће варијанту феминатива користити.

Трећи тематски блок, који обухвата свега четири студије, посвећен је улози речника у решавању теоријских и практичних задатака савремене лингвистике, у изучавању језичких појава и процеса, те усавршавању техника састављања речника. У раду „*Araneum Ucrainicum*: Нови украјински веб-корпуси“ В. Бенко и М. Шведова истичу значај корпусне лингвистике за састављање речника, те, након осврта на осам главних корпуса украјинског језика којима се може приступити на интернету (КУМ, ГРАК и др.) и кратког приказа доступних алата који омогућавају прављење анотираних и претраживих корпуса на украјинском језику (као што су Sketch Engine и Corpusomat), представљају потпројекат *Araneum Ucrainicum*, који се развио у оквиру пројекта *Aranea* Института за лингвистику „Људовит Штур“ Словачке академије наука и Унескове катедре за вишејезичну и мултикултуралну комуникацију при Универзитету Коменског у Братислави, чији је циљ стварање породице корпуса са текстовима који се повлаче са интернета за око двадесетак језика (у овом корпусу, нажалост, није заступљен српски језик).

Ј. Кобус у студији „Великопољски регионални речници – значај тематских речника за дијалектолошка истраживања“ представио је серију тематских лексикона савременог језика различитих села овог региона који дају упоредну грађу за изучавање дијалекатских сличности и разлика у говорима Великопољског војводства, истичући да описана методологија може добро функционисати и у ширим међудијалекатским истраживањима.

У раду Љ. Даниленко „Из историјско-етимолошких истраживања чешке фразеологије и паремиологије (на материјалу речника *Kulturní paměť slova*)“ представљен је лингвокултуролошки речник (као део универзитетског уџбеника) национално маркираних лексема које функционишу у чешким фразеологизмима и пословицама.

Зборник се завршава сажетим прегледом историје украјинске академске лексикографије који је дао О. Тараненко у студији „Речници украјинског језика у раду Академије наука Украјине“. Овај рад заокружује пресек стања савремене украјинске и, у извесној мери, словенске лексикографије који нуди ова обимна колективна монографија украјинских, пољских, словачких и чешких лексикографа. У њој се разматрају најразличитији практични и теоријски проблеми израде савремених речника, како оних општег типа, тако и специјалних, те актуелна питања лексикологије и корпусне лингвистике. Иако претежно усмерене на украјински језички простор, са изузетком неколико радова посвећених речницима других словенских језика, студије обједињене у колективној монографији коју представљамо могу бити веома корисне и за српске лексикографе и лексикологе, поготово у домену израде електронских речника, састављања комуникативно оријентисаних речника, те лексикографског бележења промена у језику.

Милена Д. Ивановић*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

---

* m.ivanovic@fil.bg.ac.rs; ivanovic.milena@gmail.com

Српски дијалектолошки зборник LXX/1 (2023): 869 стр.
Српски дијалектолошки зборник LXX/2 (2023): 491 стр.¹

У прошлој, 2023. години изашле су две свеске седамдесете књиге *Српског дијалектолошког зборника*, најстаријег часописа Српске академије наука и уметности, и у њима радови наших познатих дијалектолога, као и један обећавајући мастер рад младог аутора који овим прилогом започиње своја језичка истраживања.

Прва свеска LXX књиге обухвата следеће прилоге: *Говор села Врбичане крај Призрена* Радивоја Младеновића (1–368), *Мали речник села Бучума* Недељка Богдановића (369–634), *Речник Куча: дојуне* Драгољуба Петровића, Иване Ћелић и Јелене Капустине (635–746) и *Фонетске особине говора Масловара код Кошор Вароша* Сузана Пешевић Стојановић (747–857).

Радивоје Младеновић, аутор првог прилога, монографије *Говор села Врбичане крај Призрена*, познат је као најкомпетентнији истраживач призренско-јужноморавских говора на тлу Косова и Метохије. Ранијих година објавио је четири монографије, две у *Српском дијалектолошком зборнику*: *Говор северношарљанинске жује Гора* (2002) и *Говор северношарљанинске жује Сиринић* (2019), награђене престижном наградом Славистичког друштва Србије „Павле и Милка Ивић“, и још две у едицији *Монографије Института за српски језик: Заменице у говорима југозапад-ног дела Косова и Метохије* (2010) и *Говор јужнокосовског села Гајиње* (2013), тако да се и од овог прилога проучавању говора Косова и Метохије очекује много. *Говор села Врбичане крај Призрена* чине: *Садржај* (3–18), *Увод* (19–29), *Акценти* (31–42), *Гласови* (43–101): Вокализам, Консонантизам; *Речи са дефлекцијом* (102–213): Именице, Заменице, Придеви, Бројеви, Компарација придева, прилога, именица, Заменичко-придевска промена; *Глаголи* (214–255): Глаголске групе према односу основа; *Облици глагола*: Презент, Футур први, Аорист, Имперфекат, Императив,

---

¹ Приказ је написан на основу ауторових рецензија представљених монографија и речника.

Потенцијал, Перфекат, Глаголски придеви, Глаголски прилог садашњи; *Нейроменљиве речи* (256–314): Прилози, Предлози и предлошки скупови, Везници, Узвици, Речце; *Врбички говор и околни говори* (314–336), *Дијалекатски текстови* (337–354), *Скраћенице* (Техничке скраћенице и Скраћенице цитиране литературе) (355–360) и *Résumé* (361–368). Р. Младеновић најпре говори о историји старог српског насеља Врбичане и његовим становницима. Место се налази у подбрђу јужне Метохије, али је у додиру и са насељима Сретечке жупе, тако да говор Врбичанаца представља мешавину два идиома који се типолошки разликују – призренско-јужноморавског јужнометохијског подгорског говора и северношарпланинског сретечког говора. Даље у раду аутор, по свом устаљеном правилу, на основу великог броја потврда, закључује да је врбички говор део јединственог северношарпланинско-јужнометохијског ареала са нефонолошким ритамским акцентом. Пошто је антепенултимски ритам у потпуности овладао врбичким говором, он је очигледно настао у контакту са сретечким и подгоранским говором, јер је у подгорском и сиринићком говору стабилан пенултимски нефонолошки акценат. Када је у питању вокалски систем, који је шесточлан, неке од његових одлика јесу: да чува полугласник у корену речи, док је у суфиксима замењен са /a/; да вокално /р/ не развија изразитију полугласност, тако да се овим својством врбички приближава подгорском и сретечком говору, а удаљава од призренског градског и подримског говора; да вокално /л/ има судбину карактеристичну за сретечки и јужнометохијске говоре (*вук, жуџио, вуна; слунце, слубица, слүза*), затим, замена палаталног /љ/ алвеопалаталним /лʹ/ практично је довршена, а у групама /ли, ле/ латерал /л/ је умекшан и интегрисан у потпуности у палатални латерал; назални палатални сонант /њ/ је захваћен факултативним смањењем палаталности, чиме се приближава судбини палаталног /љ/; глас [л] на крају речи или слога се чува: *дел, пепел, кисел*, од *стелна*-крава, осим када је у питању радни глаголски придев: *бија, видџа*; фонема /х/ се не чува; фонема /в/ се чува у свим позицијама, осим у глаголским основама на /-ави-/ (*најрајџе, остајџе*); сонант /ј/ је стабилнији него у говорима из непосредног суседства. Међу описаним сугласничким групама аутор је, између осталог, констатовао: чување старог /с/ у *сл'ива, стап* и *остар*, групе /цр/: *црџа, црџен, црџиња*, испадање /т/ и /д/ у *-ст, -зд, -шт*, стабилност група *-стр-* и *-здр-* (*сестра, здрав*), док су етимолошке групе *-ср-, -зр-, -жр-* + вокал разбијене емментентским /т, д/ (*страмота* ги је, *здрело*), као и да нема новог јотовања у групама /сј/, /зј/ (*русје, козјо*). Када је у питању деклинација, врбички говор најближи је сретечком, подгоранском, па и горанском. Аналитизација именских речи у истраживаном говору унапредовала је више него у јужнометохијском ареалу и сиринићком говору. Посведочени су номинатив, општи падеж, датив и вокатив. На мешавински тип

овога идиома, како аутор закључује, упућује и стабилизација *-ма* у Дмн. именица (*љидима, жѣнама, дѣцама*). Овде неће бити набрајане одлике деклинационог система, нити глагола, уз напомену да су врло детаљно обрађени, на начин како је то аутор практиковао и у другим својим дијалекатским монографијама, и да је грађа распоређена тако да олакшава будућа истраживања дијалекатске синтаксе (и падежа и глагола). Аутор је пуну пажњу посветио и непроменљивим речима. Испред *Дијалекатских тѣкстѣова*, у одељку *Врбички говор и околни говори*, приказано је место истраживаног говора у јужнометохијско-северношарпланинском ареалу. Ова анализа представља допринос разумевању механизма и резултата настанка једног мешавинског говора непоновљиве структуре. У целини посматрано, монографија о врбичком говору – својим обимом, богатством дијалекатског материјала, детаљним и опширним представљањем сваке језичке особине, вештим повезивањем и упоређивањем затеченог стања у истраживаном говору са суседним и сродним говорима, стручним и поузданим закључцима – не разликује се од досадашњих дела Радивоја Младеновића.

Други прилог *Мали речник села Бучума* везан је за језички најархаичнији поддијалекат призренско-тимочке дијалекатске области и представља наставак истраживања „матерњег“ говора Недељка Богдановића, врсног изучаваоца говора југоисточне Србије. Наиме, далеке 1979. године он је објавио монографију *Говори Бучума и Белог Појѣока* (у: *Српски дијалектѣолошки зборник*, књ. XXV), у којој је детаљно и врло стручно описао фонолошке и морфолошке одлике ових говора, док је од синтаксичких особина истакао само оне најмаркантније, диференцијалне у односу на друге народне говоре. Иако је свој најновији рад скромно назвао *Мали речник села Бучума*, немогуће је овакав допринос дијалекатској лексици српскога језика сматрати малим. Речник има 265 страна, а поред самог инвентара речи (*Речника*) садржи и врло информативни *Увод* и *Напомене уз Речник*, на почетку, и драгоцену *Библиографију ауторових радова о дијалекатској лексици*, на крају књиге. У *Уводу* Н. Богдановић детаљно говори о томе како је настао речник, наводи да је пажљиво испратио шта је забележено у раније објављеним истороним делима и да се трудио да у свој речник унесе и речи које његови претходници-истраживачи нису забележили. Стога није чудно да овде наилазимо и на нека нова и неочекивана значења лексема које смо већ срели у речницима Тимока. Тако, рецимо, сазнајемо да *жмичка* значи „шљапка по блату“, да је *жмичка* „п’о гр’убо“ од *жмурча*, да је *клѣмѣавко* „недотупав човек, трапавко“, а не неко „с клѣмпави у’ши“. Посебно је интересантно, мада свакако није уобичајено за дијалекатске речнике, што у појединим одредницама аутор даје широко објашњење (у угластим заградама) или о самој лексеми или пак о појмовима или појавама које су са њом у директној

вези. Ова иновација представља корисну допуну тумаченим речима, из које читалац може добити неке нове податке, комплетирати слику неке појаве или појма, или се једноставно забавити. Оно што се такође може приметити, али и замерити аутору, јесте то да се у дефиницији одреднице повремено дешавају превиди овога типа (ако су у питању превиди!): *дъшчорак* м пеј. „комађе старих и поломљених дасака“; *жљока* ж „гута, израслина на нози или руци“; *заводи се*¹ несвр. „смеје се у-глас“. Аутор, дакле, повремено комбинује дијалекатско са стандардним у својим тумачењима, што – можда – није најсрећније решење. Ова се примедба, међутим, не односи на онај напред поменути текст што стоји у угластим заградама, који се може схватити као ауторов креативни додатак неким речима, и који не подлеже правилима по којима се састављају дефиниције одредница. Такође се не тиче примера типа: *завиџили* свр. „затвори врата окретањем куке, витлешке“, јер је овде употреба дијалекатског назива била потребна ради прецизног дефинисања лексеме у одредници, пошто тек са њеним увођењем у тумачење, постаје јасније да је *завиџили* изведено по истој логици као *закатианчи* и *закључа*. Друга замерка јесте да се у текстовима-причама (из угластих заграда), а понекад и у дефиницији речи, често налазе лексеме којима аутор, нажалост, није посветио одредницу (рецимо: у одредници *алаџи*, аутор на крају износи занимљивости о подели алата у Бучуму: „[У алат спадају *чукала* (зидарски алат) и *сечива* (дрводељски алат). Чукала су: *чук*, *чукче* или *чукле*, *бијач*, *маџола*; *ћушџија*, *ћилавица*, *џајсер*. Сечива су: *длеџо*, *џросек*, *џробојац*, *бичџија*, *сеџира*, *џривоњ*. За женске алате каже се *уруџиће*. То су *кудеља*, *вреџено*, *џкане*, *гребенци*, *џгле за џлеџење*, *џгле шијаље*...]“. Било би боље да су издвојене као одреднице све речи дате италиком, а не само: *чукала*, *чукле*, *ћилавица*, *длеџо*, *џривоњ*, *гребенци*. Ипак, овај речник, попут сваког занимљивог и озбиљно урађеног дијалекатског рада, пажљивог читаоца може натерати на размишљање (али и истраживање) неких појава – необичних, неочекиваних или само интересантних. Осим што је богати инвентар речи из говора Бучума занимљив са етимолошке стране, пажњу скрећу и нека акценатска одступања од очекиваног (старог) места акцента у појединим речима. Наиме, врло доследно акценат је на првом слогу у речима: *рабоџа*, у *недељу*, *брчкољак*, *брчкољци*, *ваљинка*, *вџселба*, *вџџирушка*; *врџињик*, *врџињик*, *дукаџи*; *џлеџење*, *једење*, *џредење*, *вџжење* (а не *везење*!); *гаљаџан*, *мљечко*; *оро*, *уџија*, поред далеко већег броја речи са очекиваним местом акцента (рецимо: *џоџоџок*, *дуџињик*, *џољак*, *дудуџ*, *сводоџ*, *џесџк*, *казан*, *ђердан*, *ђувџч*, *жеџивар*; *жалџење*, *смејање* итд.). Ова појава напросто подстиче језичаре да пажљиво испрате ово акценатско одступање, да провере да ли постоји и у другим говорима призренско-тимочке области, у којим се тачно случајевима појављује, да ли ту постоји нека правилност.

Следећи прилог у овом броју *Зборника* је *Речник Куча: дојуне Драгољуба Петровића, Иване Ђелић и Јелене Капустине*. Као што сам наслов каже, у питању су допуне *Речнику Куча* истих аутора, објављеног 2013. године у књизи *LX Српског дијалектолошког зборника*. На првим странама *Дојуна* дата је уводна реч првог аутора Драгољуба Петровића, најкомпетентнијег српског дијалектолога, посебно осведоченог у домену дијалекатске лексикографије (*Речник српских говора Војводине* у 10 књига, *Речник Куча*, *Из лексике Качера*, *Речник Драгачева*), што се у начину на који су обрађене одреднице јасно примећује. Он ту наводи да су за ове допуне аутори имали само два информатора и да литература о Кучима за ову прилику није ширена, сматрајући да „нешто више од 2000 нових одредница“ не треба „означавати као неки озбиљнији резултат будући да истраживањима нису обухваћене многе зоне кучкога простора.“ Наравно, не можемо се сложити са оваквим скромним виђењем новог прилога о лексички Куча. Прикупљање лексике у условима убрзаног технолошког развоја савременог света, и још убрзанијег „пражњења“ селā (посебно оних забаченијих, неприступачнијих), остало је одавно без могућности „да се темељито истраже сви посебни лексичко-семантички системи“. Ако нема информатора, нема ни оних који те језичке системе познају, а аутори *Речника Куча* су успели, и поред „неповратно пропуштених прилика“ да допуне свој богати речник из 2013. године и сачувају од заборавља још 2000 речи из архаичног говора једног црногорског племена. Досадашње, у последњим годинама врло честе допуне дијалекатским речницима, биле су концентрисане на изношење нових лексема, забележених након објављивања речника проучаваног говора. Међутим, аутори су пажњу усмерили и на исправљање (редовно) ситнијих пропуста у *Речнику Куча*. Како би све било јасно: „Речи уз које су бележене допуне или уношене какве измене означавају се звездом [*], при чему ситније исправке нису посебно чињене, а само у изузетним приликама „преуређивана је“ одредница у целини (уп. л. *у̑и̑, рабџи̑*).“ Једини крупнији пропуст, како наводи Д. Петровић, јесте „лексички низ *оночечери, ономадне, ономлани*“, за који се испоставило да означава временске одсечке од ‘пре две вечери / два дана / две године’, у недостатку прилошког низа **и̑рек-синоћ, *и̑рекјуче, *и̑реклани* у инвентару лексема истраживаног говора. У уводним напоменама даје се и допуна списку литературе и извора који је коришћен приликом састављања *Речника Куча* (стога су нови извори нумерисани од броја 13 до броја 16). Иначе, и у *Дојунама* аутори примењују систем знакова за акцентовање сличан ономе који се примећује у *Ойшћесловенском лингвистичком атласу* (у чијој је изради Д. Петровић од почетка био веома активан). Квалитети једног дијалекатског речника најбоље се примећују када се крене са истраживањем неког језичког питања на његовој грађи. Тако, на пример, за потребе једног рада тражени

су називи за овцу у речницима са српског језичког простора, и том приликом детаљно је прегледан и *Речник Куча*. Било је заиста импресивно да су у њему аутори забележили фасцинантних 114 лексема најразличитије мотивације (боја, телесне особине, темперамент, неко специфично понашање итд.) којима се именује овца. Изненађење је да су *Дојуне* донеле још оваквих назива: *гаруша* ж ‘овца, »по боји главе«, *дукáиоша* ж ‘овца са белегом у облику дуката’, *каџа** ж ‘овца’, *ӣрећојагњица* ж ‘овца која се трећи пут јагњи’, *цура* ж ‘овца, »по краткоћи уха«. Истовремено, ово истраживање потврђује веровање да је лексика народних говора заиста неисцрпна, па су, самим тим, допуне дијалекатским речницима и очекиване и потребне. Овај прилог, као и *Речник Куча* из 2013. године, чува од заборавља говор једног црногорског племена, посебан по свом врло архаичном двоакцентском систему, „по томе што се налази на српској језичкој периферији и може представљати основу за врло занимљива истраживања међудијалекатских и, посебно, међујезичких контаката“, као и по својој богатој лексици, која рефлектује један начин живота који ће ускоро нестати, па је стога још драгоценија.

Студија *Фонетске особине говора Масловара код Кошор Вароша* представља делимично измењен текст мастер рада Сузана Пешевић Стојановић. Аутор је истражио и описао фонетски ниво поменутог говора и одредио му место у херцеговачко-крајишком дијалекту кроз следећа поглавља: *Увод* (751–759), који се састоји од потпоглавља: Топонимија и општа географска обиљежја села Масловаре, Из историје Масловара, О становништву, О досадашњим истраживањима и о овом раду, *Фонетика* (759–836), која се састоји из два већа потпоглавља: *Вокализам* [(759–804), у оквиру кога су: Вокал А, Вокал Е, Вокал И, Вокал О, Вокал У, Супституенти некадашњег вокала Ћ, Самогласничке скупине, Покретни вокали] и *Консонантизам* [(804–836), у оквиру кога су: Сонант Ј, Сонант В, Сонанти М, Н и Њ, Сонант Л и Љ, Сонант Р, Фрикатив Х, Фрикатив Ф, Остали фрикативи, Пловиви, Африкате, Сугласничке скупине ШТ/ШЋ, ЖД/ЖЋ, Остале сугласничке скупине, Промјена консонаната К, Г и Х, Јотовање, Једначење сугласника по звучности и по мјесту творбе, Метатеза, Хаплоглогија и сродне појаве], *Завршне најомене* (837–839), *Текстиви* (840–848), *Литература* (849–856) и *Summary* (856–857). У *Уводу* сазнајемо да су Масловаре претежно насељене српским православним живљем (поред малог броја муслимана), а у не тако давној прошлости доживеле су процват отварањем рудника мрког угља 1917. године и њихов је развој трајао све до Другог светског рата. Тада је рударска колонија уништена, а село се врло споро развијало; осамдесетих година прошлог века Масловаре су још једном доживеле прилив становништва из околних села, да би након последњег рата (1991–1995) биле захваћене наглим падом броја становника. Стога је овај прилог С. Пешевић Стојановић

драгоцен допринос проучавању једног од западних српских говора коме увелико прети опасност од нестајања. Поглавље *Фонетика* започиње описом вокалског система. Инвентар самогласника је исти као у стандардном језику (све фонеме могу бити дуге и кратке, као и вокално *p*), међутим, у вокалској функцији се појављују и сонанти *ɫ* и *ɲ*, и то након редукције вокала *u* (нпр. *вòдло се, кѝседѝ, се мòдло*). Мада се након потврда: *се зàбриѝли, ѝзгиѝло, ће окрèѝи* и сл. (т. 22) намеће питање да ли се *ɲ* појављује и након редукције вокала *u*. Касније у раду (т. 70) аутор се враћа на ове примере са вокалним *ɲ*, и то онда када говори о редукцијама вокала *u* у глаголима III Белићеве врсте (*се зàбриѝли, ѝзгиѝло*). Осврће се на мишљење М. Дешића да је овде најпре дошло до промене *-ну-* у *-ни-* а затим до редукције вокала *u* (1976: 70), али се не слаже са њим, јер је у свом истраживању бележила и потврде са сачуваним *u* (*мèѝну-ше, цр̀кнуѝ*), а само у једном случају чула је *u* место *u* код ових глагола – *сѝѝгниѝ* (т. 70). Са друге стране, за редукцију вокала *u* у глаголима III Белићеве врсте, признати српски дијалектолог Д. Петровић каже да је то једна од најкрупнијих одлика наших западних штокавских говора (1973: 45), зашто онда она не би била присутна и у говору Масловара? Истраживач утврђује да су редукције вокала *u* најбројније – и потпуне и делимичне, што није необична појава посебно у северозападном поддијалекту херцеговачко-крајишког дијалекта (коме овај говор и припада). Стиче се утисак да на њих врло позитивно утиче сонантско окружење овога гласа, послеакцентатски положај, финална позиција, а посебно су упечатљиве потпуне редукције гласа *u* у финалној позицији у инфинитиву (*ба̀цаѝ, ѝскаѝ, ѝла̀каѝ*). За њих један други истраживач, М. Симић сматра да су остаци супина (1978: 47), међутим, Сузана Пешевић Стојановић верује да то није случај, пошто је, поред форми са редукованим *u* записивала и оне пуне форме (*ѝѝѝи, сàкриѝи*) (т. 51). У прилог њеном веровању иде и чињеница да се редукције вокала *u* срећу у свим врстама речи и да је то појава очигледно велике снаге: *бѝл су, јèсу зарађѝвал; штà б̀ ја; тѝ с̀ бѝла; однèс, рèц Јòвану; ѝла̀чѝћ; бòга ѝѝ, дà ѝѝ кàжèм; зѝм, љèѝ је нèѝ; свèтà нèд̀ља* итд. Захваљујући овој редукцији повећана је фреквенција сонаната *л*, *р* и *н* у вокалској функцији. Присутне су и редукције других вокала – не у толикој мери као код вокала *u*, али ипак израженије него у нашим југоисточним говорима, што говор Масловара сврстава у северозападни штокавски говор. Рефлекси дугог вокала *jaѝ* углавном су једносложни, а замене кратког *jaѝа* не одступају много од стања у књижевном језику и није забележен ни велики број примера нестандартних икавизама и екавизама. Сажимање самогласничке групе *-ae-* у *-e-*, као и *-ao* у *-o*, које је овде увелико заступљено, М. Драгичевић је, иначе, сврстао у језичке црте карактеристичне за источну скупину северозападног огранка херцеговачко-крајишког дијалекта (1986: 226). Такве особине су,

како ће С. Пешевих Стојановић показати у даљем раду, и чување сонанта *j* у иницијалној позицији, и врло ограничена замена вокала *o* вокалом *y* (само неколико лексема). Занимљиво је да је у овом говору јотовање секвенце *đ* ограниченије у односу на друге српске ијекавске говоре (и југоисточне и северозападне херцеговачко-крајишке), као што је и јотовање секвенце *č* сведено на неколико глагола и именицу *семе*. У вези са тим намеће се питање да ли глас [ć] можда ипак има статус фонеме у овом говору? Он, иначе, овде нема свог звучног парњака [ǰ]. Аутор је у свом раду давао довољно примера за сваку описану гласовну особину и редовно је правио паралеле са суседним и сродним говорима. На крају, у *Текстивима*, даје примере спонтаног говора. Може се приметити да ће исти материјал моћи да се искористи и за проучавање акценатског система (који очигледно нуди неке занимљивости, на пример, узлазни акценти су остали на речима које су редукцијом постале једносложне – *īróh, īyúh, ih, mòh; hūī, dóh, bēp, nòs; īrīī*; у *vòd*, по *rúy*; свī *mład gòre*, те се на основу тога може видети да су преношења акцената очито старија од редукција и да су редукције вокала нарушиле правила у акценатском систему). Очекује се, дакле, да овај рад Сузана Пешевих Стојановић буде први корак у описивању комплетног говора села Масловаре, иако је она, аргументовано, на основу гласовних одлика, већ нашла место истраживаном говору у источној групи северозападног огранка херцеговачко-крајишког дијалекта.

У другој свесци LXX књиге *Српског дијалектолошког зборника* налази се само један прилог: *Турцизми с њиховим значењем у контексту балканских језика и њихових дијалеката* Жарка Бошњаковића и Гордане Штасни. Овај обимни рад није само речник турцизама већ студија са речником. Има 482 стране и чине га поглавља: *Увод* (7–28), *Адаптивација турцизама с њиховим значењем у њиховим језицима* (29–92), *Речник турцизама са значењем њиховим у јужнословенским и другим балканским језицима* (93–427), *Закључна разматрања* (429–440), *Извори и литератūra* (441–451), *Индекси* (453–470), *Прилог: Електронски извори њихових фотографија* (471–478) и *Summary*, резиме на енглеском језику (479–482). У *Уводу* аутори дају кратак преглед поимања простора од доба антике до савременог доба, закључујући да је у већини језика семантичка категорија простора једна од најразвијенијих. Стога није необично што су у лексикону српског, али и других балканских језика, веома заступљене речи страног порекла с просторним значењем, при чему су најбројнији турцизми (и то у свим овим језицима). То је очигледно разлог што се за главни предмет истраживања узимају *nomina loci* (NL) турског порекла. У *Уводу* се још расправља о путевима уласка турцизама у српски језик (али и у остале балканске језике), као и о начинима њиховог прилагођавања – највећи број турцизама позајмљен је непосредним

контактима и из локалних турских говора, што је имало за последицу да се често јавља разлика између фонетског лика турцизма и његовог етимона. Затим се говори о формирању корпуса за истраживање, који чини грађа ексерпирана из дескриптивних и дијалекатских речника у свим посматраним језицима, са посебном исцрпношћу извора у српском, делимично и у турском језику. Ту се пажљивом читаоцу намеће питање зашто се у изворима нису нашли још неки „озбиљнији“ радови попут *Речника говора Лужнице* Љубисава Тирића (2018), *Речника Драгачева* Драгољуба Петровића и Јелене Капустине (2019), *Речника Васојевића* Раде Стијовић (2014). Следеће поглавље је посвећено примењеним теоријско-методолошким приступима предмету проучавања. Очекивано, у основи истраживања турцизама с просторним значењем је компаративни приступ, упоредни и контрастивни, а он је употпуњен елементима теорије језика у контакту, посебно на плану адаптације речи турског порекла у посматраним језицима. Имајући у виду слојевитост категорије простора и дифузност њених семантичких граница, аутори у разматрање именица типа NL укључују и елементе фази лингвистике и компоненцијалне анализе, нарочито у домену семантичких промена у језицима примаоцима, али и у тумачењу семантичке структуре лексема у турском језику. У уводном делу рада такође се јасно дефинишу циљеви истраживања, док крајњи исход представља речник турцизама с просторним значењем, који су забележени у јужнословенским и другим балканским језицима. При том, све одреднице су уједначено лексикографски обрађене и представљају кратке прилоге о именицама с просторним значењем турског порекла у јужнословенском и балканском контексту.

Након *Увода*, следи једно обимније поглавље *Адаптивација турцизама с просторним значењем у посматраним језицима*, које је сачињено од пет већих целина. У 1. потпоглављу: *Трансфонемизација турцизама и њихов утицај на фонетски систем јужнословенских и других балканских језика и њихових говора* указује се на промене које су се десиле у процесу уклапања турцизама првенствено у фонетски систем српских народних говора, али и осталих идиома балканских језика, као и на утицај турске фонетике на њих. Прилагођавање турских речи на фонетско-фонолошком плану у језицима примаоцима остварено је једноставнијим гласовним супституцијама, али и сложеним заменама које се реализују у оквиру гласовних група (сугласничких или вокалских секвенци) и тако у свим балканским језицима. У 2. потпоглављу: *Морфолошка адаптивација турцизама* прати се начин уклапања турских именица са просторним значењем у морфолошки систем посматраних језика, а потом се истражује који су турски морфолошки елементи заживели у њима. Будући да именице у турском језику немају обележје рода, оне се на основу финалног гласа (консонанта или вокала) уклапају у именички систем српског и

осталих посматраних језика, док се трансморфемизација одвија у правцу стварања категоријалног обележја рода позајмљених турских речи. Треће потпоглавље: *Семантичка адаптација турцизама* открива да се ова врста адаптације одвија у различитим правцима – од потпуног преношења семантичког садржаја турске речи у позајмљеницу до стварања нових аутентичних значења специфичних за језик прималац (разликује се примарна и секундарна адаптација). У 4. потпоглављу: *Деривациони поштенцијал турцизама с просторним значењем*, поред именица с просторним значењем, обухваћени су и њихови деривати у свим посматраним језицима, најпре у турском, с посебним интересовањем за деривате који су мотивисани именицама NL. У 5. потпоглављу *Стайтус турцизама с просторним значењем у лексикону језика примаоца* утврђује се да један мањи део ових речи припада активном лексичком фонду, те да се њихово страно порекло више не осећа, али је много више оних турцизама који су део пасивног фонда. „Њиховом потискивању допринели су различити фактори... Поједини турцизми могу имати статус архаичне лексике у односу на савремени тренутак, али исто тако могу имати живу употребу у дијалектима, или се употребљавати из стилских разлога у усменом или писаном изражавању.“ Централни део ове студије представља *Речник турцизама са значењем простора у јужнословенским и другим балканским језицима*. Његове одреднице су „турцизми са просторним значењем, који су забележени из РМС, РСАНУ, речника турцизама А. Шкаљића (1979), дијалекатских речника српског језика, етимолошког речника П. Скока (1971–1973),“ а ради комплетније балканолошке слике сваке одреднице, грађа је употпуњена подацима из одабраних речника македонског, бугарског, грчког, албанског, румунског, цинцарског, латинског као и турског језика. У лексикографском чланку заступљене су информације различитог типа и графички су издвојене: ■ етимолошки подаци о датој одредници; ► [Ф] фонетска адаптација; ► [М] морфолошка адаптација; ► [С] семантичка адаптација; ► [Д] дериватолошки подаци; ● синонимне везе; ◆ статус турцизма. Такође је уредно, одговарајућом скраћеницом означен језик из кога се даје преглед грађе. Захваљујући великом броју поменутих података, понуђених у оквиру једне одреднице, могуће је, преко проучаваних именица, упоређивати стање у српском језику са оним у другим балканским језицима (што је рецимо, балканолозима, историчарима језика и другим језичким стручњацима изузетно корисно). Када су у питању дијалектолози, могућности које овај речник нуди су изузетне: богати подаци из дијалекатских речника могу помоћи да се лако уочи нека језичка изоглоса и још лакше испрати њено простирање чак и изван граница српског језичког простора (према суседним говорима). Лако је, затим, запазити да ли постоји сличност између начина на који је у призренско-тимочком говору „преобликована“ позај-

мљена турска именица и уграђена у лексички фонд, и начина на који је то учињено у македонском или бугарском језику. Ова књига неминовно намеће и питања, као на пример: Да ли је *мездри* ‘сече месо на каишеве’ у говору Лужнице у некој вези са турцизмом *мездраја* / *медраја*? Корисни додатак овом прилогу су *Индекси*: 1. Абецедни индекс турске грађе; 2. Азбучни индекс српске грађе са годином појављивања пре 1818; 3. Азбучни индекс македонске грађе; 4. Азбучни индекс бугарске грађе; 5. Абецедни индекс румунске грађе; 6. Абецедни индекс цинцарске грађе; 7. Абецедни индекс албанске грађе; 8. Алфабетски индекс грчке грађе; 9. Збирни индекс *notina loci* по семантичким микропољима; 10. Индекс суфикса којима су изведене *notina loci*. *Турцизми с њросџорним значењем у конџексџу балканских језика и њихових дијалекатџа* занимљива су и корисна студија, очигледно урађена са пуно пажње, знања и искуства, али не би било неочекивано да се у њој не налази коначан инвентар лексема из поменуће семантичке целине. Лексика је ипак „море без обале“, што редовно потврђују дијалекатски речници и њихове „допуне“.

Циџирана лиџераџура

- ДЕШИЋ, Милорад. „Западнобосански ијекавски говори“. *Српски дијалекџолошки зборник XXI* (1976): стр. 1–321.
- [DEŠIĆ, Milorad. „Zapadnobosanski ijekavski govori“. *Srpski dijalektološki zbornik XXI* (1976): str. 1–321]
- ДРАГИЧЕВИЋ, Милан. „Говор личких јекаваца“. *Српски дијалекџолошки зборник XXXII* (1986): стр. 7–238.
- [DRAGIČEVIĆ, Milan. „Govor ličkih jekavaca“. *Srpski dijalektološki zbornik XXXII* (1986): str. 7–238]
- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб. *О говору Змијања*. Библиотека Зборника за филологију и лингвистику. Посебан отисак из Зборника за филологију и лингвистику XIV/1–2 и XV/1–2. Нови Сад: Матица српска, 1973.
- [PETROVIĆ, Dragoljub. *O govoru Zmijanja*. Biblioteka Zbornika za filologiju i lingvistiku. Poseban otisak iz Zbornika za filologiju i lingvistiku XIV/1–2 i XV/1–2. Novi Sad: Matica srpska, 1973]
- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб, Јелена Капустина. „Речник Драгачева“. *Српски дијалекџолошки зборник LXVI/2* (2019): стр. 7–635.
- [PETROVIĆ, Dragoljub, Jelena Kapustina. „Rečnik Dragačeva“. *Srpski dijalektološki zbornik LXVI/2* (2019): str. 7–635]
- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика I–VI*. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1976.
- [RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika I–VI*. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska, 1967–1976]
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика I–*. Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- [RSANU: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika I–*. Beograd: SANU, Institut za srpski jezik SANU, 1959–]

- Симић, Милорад. „Говор села Обадџи у босанском Подрињу“. *Српски дијалектолошки зборник XXIV* (1978): 1–124.
[SIMIĆ, Milorad. „Govor sela Obadži u bosanskom Podrinju“. *Srpski dijalektološki zbornik XXIV* (1978): str. 1–124]
- СТИЛОВИЋ, Рада. *Речник Васојевића*. Београд: Чигоја штампа, 2014.
[STILOVIĆ, Rada. *Rečnik Vasojevića*. Београд: Чигоја штампа, 2014]
- ЋИРИЋ, Љубисав. „Речник говора Лужнице“. *Српски дијалектолошки зборник LXV/2* (2018): стр. 1–1166.
[ĆIRIĆ, Ljubisav. „Rečnik govora Lužnice“. *Srpski dijalektološki zbornik LXV/2* (2018): str. 1–1166]

*

- СКОК, Петар. *Етимолошки речник хрватског или српског језика I–IV*. Загреб: ЈАЗУ, 1971–1974.
- ЏКАЛИЋ, Абдулах. *Турцизми у српскохрватском језику*. Сарајево: Издавачко предузеће „Свјетлост“, 1979.

Марина С. Јуришић*
Институт за српски језик САНУ**

---

* jmarina011@gmail.com

** Овај прилог финансирао је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174 од 5. 2. 2024. године, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

БИБЛИОГРАФИЈА

Библиографија за 2022. годину¹

расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској

Библиографију уредила и грађу прикупила *Ана Голубовић*
сарадник при сакупљању грађе *Стефан Милошевић*

Списак обрађених часописа

- АФФ – **Анали Филолошког факултета**, Београд; ISSN 0522-8468
АП – **Археографски прилози**, Београд; ISSN 0351-2819, 1452-2233
<https://www.nb.rs/publications/publication.php?id=12443>
Balkanica, Београд; ISSN 0350-7653; 2406-0801
<http://www.balkaninstitut.com/srp/internet-izdanja>
Баштина, Приштина–Лепосавић; ISSN 0353-9008
<http://www.iskp.co.rs/casopis-bastina/>
BELLS – **Belgrade English Language and Literature Studies**; ISSN 1821-3138;
1821-4827
Глас – **Глас САНУ : Одељење језика и књижевности**, Београд; ISSN 0351-7365
ГСЈ – **Годишњак за српски језик, Ниш**; ISSN 1451-5415
ГФФНС – **Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду**; ISSN 0374-0730,
<http://www.epub.digitalnabiblioteka.tk/index.php/gff>, ISSN 2334-7236
Даница, Београд; ISSN 0354-4974
Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области, Сврљиг; ISSN 0354-7485
ЖЈ – **Живи језици**; ISSN 0514-7743
ЗБЈКФФНС – **Зборник за језике и књижевности Филозофског факултета у Новом Саду**; ISSN 2217-8546
ЗБМСКС – **Зборник Матице српске за класичне студије**, Нови Сад; ISSN 1450-6998
ЗБМСКЈ – **Зборник Матице српске за књижевност и језик**, Нови Сад; ISSN 0543-1220
ЗБМСС – **Зборник Матице српске за славистику**, Нови Сад; ISSN 0352-5007
ЗБМСФЛ – **Зборник Матице српске за филологију и лингвистику**, Нови Сад; ISSN 0352-5724

¹ Библиографске јединице из ранијих година означене су са *.

- ЗбФФП – **Зборник радова Филолошког факултета у Приштини**, ISSN 2217-8082
http://fifa.pr.ac.rs/zbornik_radova_filozofskog_fakulteta_u_pristini/
- Исходишта**, Ниш; ISSN 2457-5585
- Italica Belgradensia**, Београд; ISSN 0353-4766
- ЈД – **Језик данас**, Нови Сад; ISSN 0354-9720
- ЈФ – **Јужнословенски филолог**, Београд; ISSN 0350-185X
- КњЈ – **Књижевност и језик**, Београд; ISSN 0454-0689
- ЛМС – **Летопис Матице српске**, Нови Сад; ISSN 0025-5939
- ЛА – **Лингвистичке актуелности**, Београд; ISSN 1450-9083
<http://www.isj-sanu.rs/lingvisticke-aktuelnosti.html>, ISSN 2406-3207
- НССУВД – **Научни састанак слависта у Вукове дане**, Београд; ISSN 0351-9066
- НЈ – **Наш језик**, Београд; ISSN 0027-8084
- Октоих – **Октоих : часопис Одјељења за српски језик и књижевност Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори**, Никшић; ISSN 1800-9107
- ОП – **Ономатолошки прилози**, Београд; ISSN 0351-9171
- Преводилац**, Београд; ISSN 0351-8892
- ПКЈИФ – **Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор**, Београд; ISSN 0350-6673
- ПЛ – **Примењена лингвистика**, Београд; ISSN 1451-7124
- ППЈ – **Прилози проучавању језика**, Нови Сад; ISSN 0555-1137
- Радови – **Радови : часопис за хуманистичке и друштвене науке**, Бања Лука; ISSN 1512-505X
- Славистика**, Београд; ISSN 1450-5061
- Слово – **Слово : часопис за српски језик, књижевност и културу**, Никшић; ISSN 1800-6140
- СЈ – **Српски језик**, Београд; ISSN 0354-9259
- СДЗб – **Српски дијалектолошки зборник**, Београд; ISSN 0353-8257
- Трибина САНУ**, Београд; ISSN 2335-0121
- FU – **Facta universitatis**, Ниш; ISSN 0354-4702
<http://facta.junis.ni.ac.yu/facta/lal>, ISSN 2406-0518
- Филолог – **Филолог : часопис за језик, књижевност и културу**, Бања Лука; ISSN 1986-5864
<https://filolog.rs.ba/index.php?journal=filolog>, ISSN 2233-1158
- Philologia**, Београд; ISSN 1451-5342
- PhM – **Philologia Mediana**, Ниш; ISSN 1821-3332
- ФП – **Филолошки преглед**, Београд; ISSN 0015-1807

Обрађени зборници радова

АКТУЕЛНА питања лексикологије и лексикографије српскога језика : радови са научног скупа „Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика“, одржаног у Андрићграду 9. и 10. октобра 2021. / гл. и одг. ур. Емир Кустурица. – Вишеград : Андрићев институт, 2022. – 357. – (Библиотека Научни скупови. Одјељење за српски језик; 8) | ISBN 978-99976-89-04-7 | Уп. 515.

ИДЕНТИТЕТСКЕ промене : српски језик и књижевност у доба транзиције : зборник радова са тематског научног скупа одржаног у Српској књижевној задрузи 24. јуна 2021. године / ур. Милош Ковачевић, Душко Бабић, Илијана Чутура. – Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу ; Београд : Српска књижевна задруга, 2022. – 227. | ISBN 978-86-7604-215-9 | Уп. 1008.

ЈАВНИ говор у условима пандемије ковида 19 : примљено на VIII скупу Одељења језика и књижевности одржаном 25. октобра 2022. године, на основу рецензија академика Јасмине Грковић-Мејдор и академика Александра Ломе / гл. ур. Љубинко Раденковић ; ур. Софија Милорадовић, Марина Јањић. – Ниш : САНУ, Огранак у Нишу ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 246. | ISBN 978-86-7025-967-6; 978-86-82496-00-7 | Уп. 1009.

ЈЕЗИК, књижевност, alternative = Language, Literature, Alternatives : тематски зборник радова : jezička istraživanja / ур. Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić. – Ниш : Filozofski fakultet, 2022. – 605. | ISBN 978-86-7379-589-8 | Уп. 1011.

ЈЕЗИК, књижевност и будућност = Language, literature, and future : deseta međunarodna naučna konferencija Jezik, književnost i budućnost, 24. i 25. septembar 2021. / ур. Tijana Parezanović, Božana Solujić. – Београд : Alfa BK univerzitet, 2022. – 363. – ISBN 978-86-6461-056-8 | Уп. 1012.

ЈЕЗИК, струка, наука 2.1 : зборник радова : са Пете међународне конференције Друштва за стране језике и књижевности Србије = Language, Profession, Science 2.1 : book of proceedings = Langue, profession, science 2.1 : actes du colloque / ур. Маријана Папрић, Милена Танасијевић, Наташа Јанковић. – Београд : Друштво за стране језике и књижевности Србије, Секција ниверзитетских наставника страног језика струке, 2022. | ISBN 978-86-81018-10-1 | Уп. 1013.

ЈЕЗИК и стил српскога романа / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2022. – 390. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са XVI међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, 29–30. X 2021. ; 1) | ISBN 978-86-80596-10-5; 978-86-80596-17-4 | Уп. 628.

ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору 10, 1 : тематски зборник / ур. Снежана Гудурић, Јасмина Дражић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2022. – 439. | ISBN 978-86-6065-717-8 | Уп. 1014.

ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору 10, 2 : тематски зборник / ур. Снежана Гудурић, Јасмина Дражић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2022. – 575. | ISBN 978-86-6065-718-5 | Уп. 1015.

ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору 10, 3 : тематски зборник / ур. Снежана Гудурић, Јасмина Дражић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2022. – 471. | ISBN 978-86-6065-719-2 | Уп. 1016.

КЊИГА о Павлу Соларићу : 1779–1821–2021. / ур. Исидора Бјелаковић и др. – Београд : Задужбина Доситеј Обрадовић, 2022. – 159. – (Библиотека Посебна издања) | ISBN 978-86-87583-37-5 | Уп. 840.

КЊИЖЕВНЕ и културне интерференције између књижевности на српском и на енглеском језику = Literary and Cultural Interconnections Between Serbian and

Anglophone Literature / ур. Б. Сувајдић, А. Јерков, М. Ђурић, Н. Томовић. – Београд : Филолошки факултет, 2022. – 653. | ISBN 978-86-6153-703-5 | Уп. 1017.

НАСЛЕЂЕ и стварање* : Свети Ђирило, Свети Сава : 869–1219–2019. / ур. Јованка Радић, Виктор Савић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2019. – 2 т. | ISBN 978-86-82873-70-9; 978-86-82873-76-1 | Уп. 382.

НОВИ прилози српском правопису 2 : зборник радова са научног скупа „Актуелна питања српског правописа“, одржаног у Београду 23. октобра 2021. / прир. Вељко Брборић, Исидора Бјелаковић. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Одбор за стандардизацију српског језика, 2022. – 344. | ISBN 978-86-7946-390-6 | Уп. 429.

ПЛАВЕ очи српске књижевности : Коло СКЗ као огледало развоја српске књижевности и језика : зборник радова / гл. ур. Драган Лакићевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2022. – XVIII, 460. – (Српска књижевна задруга; 114, 769) | ISBN 978-86-379-1510-2 | Уп. 1037.

СРЕДЊИ век у српској науци, историји, књижевности и уметности : XII научни скуп, Деспотовац-Манасија, 20. август 2021. год. / гл. ур. Гордана Јовановић. – Деспотовац : Народна библиотека Ресавска школа ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 155. – (Дани српскога духовног преображења; XXIX) | ISBN 978-86-82379-88-1 | Уп. 1043.

STUDIES in Language and Mind 4 : Selected Papers from the 8th & 9th Workshop on Psycholinguistic, Neurolinguistic and Clinical Linguistic Research / ed. Sabina Halupka-Rešetar, Silvia Martínez-Ferreiro, Nina Ilić. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, 2022. – 137. | ISBN 978-86-6065-735-2 | Уп. 1044.

PHILOLOGICA Serbica 2 : категорија простора и просторни односи у српском језику, књижевности и култури : зборник научних радова / ур. Саша Шмуља. – Бања Лука : Филолошки факултет, 2022. – 348. | ISBN 978-99955-58-79-6 | Уп. 1046.

FILOROM 2022 : studii de filologie românească / ур. Ivana Ivanić, Virđinija Popović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 135. | ISBN 978-86-6065-702-4 | Уп. 1047.

ЦВЕЋЕ : еко(по)етика у књижевности, језику и уметности : Крагујевац, Андрићград, 12–14. новембар 2021. / ур. Никола Бубања, Драган Бошковић, Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2022. – 432. | ISBN 978-86-80596-14-3 | Уп. 1048.

I. Општи теоријско-методолошки проблеми и историја лингвистике

1. АШИЋ, Тијана

Приступ Павла Флоренског основним когнитивним и лингвистичким категоријама / Тијана В. Ашић // Баштина. – 56 (2022), 15–34. | Summary

2. ВИШЊЕВСКА, Галина

Speech Rhythm as an Elusive Phenomenon in Relation to Its Shape and Function / Galina M. Vishnevskaya, Michael E. Zverev // Philologia. – 20 (2022), 1–20. | Резиме, Summary

3. ЂОРЂЕВИЋ, Јасмина

Digital Media Discourse in Linguistic Research / Jasmina Đorđević. – Niš : Filozofski fakultet, 2022. – 261. | ISBN 978-86-7379-595-9

4. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Лингвистичке идеје и особености језика као полазиште за вербатолошка истраживања / Јелена Р. Јовановић Симић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 83–95. | Summary

5. МАРТИНОВ, Златоје

Istorija planskih jezika / Zlatoje Martinov. – Beograd : Udruženje za kulturu povezivanja Most art Jugoslavija, 2022. – 164. | ISBN 978-86-80640-63-1

6. МИЛОШЕВИЋ, Марко

Појам *сѝрукѝуре* и развој лингвистичког структурализма / Марко М. Милошевић // ЗБЈКФФНС. – 12 (2022), 73–87. | Summary

7. ПОПОВИЋ, Људмила

Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима / Људмила В. Поповић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 531–556. | Резюме, Summary

II. Интердисциплинарна проучавања језика (етнолингвистика, неуроллингвистика, психоллингвистика, социоллингвистика и сл.)**8. БАКИЋ МИРИЋ, Наташа**

Улога невербалних кодова у интеркултуралној комуникацији / Наташа М. Бакић Мирић, Анита В. Јанковић // ЗбФФП. – 52, 1 (2022), 95–112. | Summary

9. БАРТМИЊСКИ, Жежи

Cultural Linguistics (Ethnolinguistics) and Linguoculturology as Two Research Perspectives : a Voice in the Discussion on the Relationship Between Language and Culture / Jerzy Bartmiński // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 11–16. | Резиме

10. ВУЈОВИЋ, Ана

Дигитални алати као помоћ при изради стручних термилошких глосара / Ана Вујовић, Мирослава Ристић // Језик, струка, наука 2.1. – 28–48. | Résumé

11. ВУЈОШЕВИЋ, Анђела

Дискурзивни потенцијал фотографије у лингвистичким истраживањима на примеру извештавања о НАТО бомбардовању СРЈ 1999. године / Анђела Т. Вујошевић // ПЛ. – 23 (2022), 159–176. | Zusammenfassung

12. ВУЧО, Јулијана

U ogledalu jezika : ogledi iz primenjene lingvistike / Julijana Vučo. – Beograd : Zavod za udzbenike, 2022. – 235. | ISBN 978-86-17-20276-5

13. ЂОРЂЕВИЋ, Јасмина

Digital Media Discourse in Linguistic Research / Jasmina P. Đorđević. – Niš : Filozofski fakultet, 2022. – 248. | Уп. 21.

14. ЗДРАВКОВИЋ, Светлана

Перцепција multimodalne verbalne експресије : психолошке опсервације / Svetlana Zdravković, Slobodan Jovičić // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 325–337. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Језик између науке и политике | Уп. 37.

– ЈОВАНОВИЋ, Јована

Стереотип о *Балкану* и *Балканцима* у српској језичкој слици света | Уп. 548.

15. ЛАЛИЋ КРСТИН, Гордана

Saga o ćirilici : ogledi o jeziku i nacionalizmu / Ranko Bugarski. – Beograd : Biblioteka XX vek, 2021. – 271. – (Biblioteka XX vek ; 251) / Gordana Lalić-Krstin // ФП. – 49, 1 (2022), 187–193. | Приказ

16. ЛЕНДАК КАБОК, Каролина

Izbor nastavnog jezika za decu u mešovitim brakovima u Vojvodini / Karolina Lendák-Kabók, Ruženka Šimonji Černak, Mirča Maran, Žolt Lazar // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 557–573. | Summary

17. МАТЕРИЋ, Александар

Језик у друштву, друштво у језику / Александар Матерић. – Бања Лука : Удружење лектора Републике Српске, 2022. – 148. | ISBN 978-99976-952-2-2

18. НЕСУ, Николета

Câteva observații teoretice despre conceptele de *lingua etnica* (LE) și *heritage language* (HL) / Nicoleta Neșu // FILOROM 2022. – 79–91. | Summary

19. ПАПИШ, Виталија

Феномен лингвопсихоакцентуације : метамова та дослідницькі методи / Віталія Папіш // Славистика. – 26, 2 (2022), 187–200. | Резиме

20. ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Поглед у европске језике / Драгољуб Петровић // ЛМС. – 510, 1/2 (2022), стр. 141–158.

– ПОПОВИЋ, Људмила

Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима | Уп. 7.

21. СТЕПАНОВ, Страхинја

Лингвистика и проучавање дискурса дигиталних медија : теорија и емпирија : Digital Media Discourse in Linguistic Research / Jasmina P. Đorđević. – Niš : Filozofski fakultet, 2022. – 248. / Страхинја Р. Степанов // Филолог. – 26 (2022), 431–436. | Приказ | Уп. 13.

– СТОКИН, Маја

Терминологија зимског циклуса обичаја и веровања у Новом Саду : етнолингвистичко истраживање | Уп. 776.

III. Примењена лингвистика**а) Превођење****22. БАДОВИНАЦ, Јелена**

Uticaј slikarske terminologije na formiranje italijanskih frazema i njihovo prevođenje na srpski jezik / Jelena Badovinac // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 441–450. | Summary

23. БАЈОВИЋ, Јелена

Етнокултурни концепти на релацији *своје/ѿуђе* у језичкој слици света на грађи Његошевог „Шћепана Малог“ и руског превода / Јелена Р. Бајовић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 313–325. | Резиме

24. БАЈОВИЋ, Јелена

Концепт *своје : ѿуђе* / Црногорци : Турци у Његошевом „Шћепану Малом“ из транслатолошке перспективе / Јелена Р. Бајовић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 17–27. | Резиме

– ВИШЊЕВАЦ, Вишња

Прилог проучавању синтаксе двоструких падежа : двоструки акузатив у староруском и његови преводи на савремени српски језик | Уп. 322.

25. ВУКЧЕВИЋ, Радојка

Doprinos Džona Koksa poetici Danila Kiša : prevodi i tumačenja / Radojka Vukčević // Књижевне и културне интерференције... – 159–172. | Summary

26. ВУШОВИЋ, Оливера

Un aperçu des défis de la traduction juridique : à la recherche des solutions / Olivera B. Vušović // Филолог. – 26 (2022), 209–229. | Резиме, Summary

27. ГОРУП, Радмила

English Translation of Serbian Literature / Radmila Gorup // Књижевне и културне интерференције... – 281–292. | Rezime

28. ГУДУРИЋ, Снежана

Да ли је превод дело или пут ка делу? : песма „Santa Maria della Salute“ Лазе Костића и њени преводи на француски језик / Снежана Гудурић, Драгана Дробњак // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 451–464. | Résumé

– ДОДИГ, Милана

Језик и стил Ива Андрића : улога глаголских времена у приповеци „Жеђ“ и њеном преводном еквиваленту на француски језик | Уп. 620.

29. ЂОКИЋ ЈОВИН, Сташа

Tretman idioma u dva prevoda romana „Prokleta avlija“ Ive Andrića na engleski jezik : kritička analiza / Staša Đokić Jovin // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 465–472. | Summary

30. ЂУРИЋ, Милош

Неки аспекти еквиваленције / Милош Д. Ђурић // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 34–40.

31. ЕРАКОВИЋ, Борислава

Glasovi drugog u prevodu romana Ejmi Ten „The Joy Luck Club“ / Borislava Eraković // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 473–481. | Summary

32. ЖИВАНЧЕВИЋ, Нина

Translating the Untranslatable : Poetry of the 21th Century : a Creative Version of a Translation or a Newly Written Original / Nina V. Živančević // Књижевне и културне интерференције... – 57–67. | Rezime

33. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Imperfekat u Tišminom prevodu romana „Sorstalanság/Besudbinstvo“ Imrea Kertesa / Dušanka Zvekić-Dušanović // ППЈ. – 53 (2022), 175–190. | Summary

34. ИВАНОВИЋ, Милена

О превођењу са сродних језика : на материјалу украјинског и српског језика / Милена Ивановић // Славистика. – 26, 2 (2022), 101–108. | Summary

35. ЈАЊАТОВИЋ, Вера

The Problems of Translating Tennyson’s Poem “The Poet” into the Serbian Language / Vera Janjatović // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 483–492. | Резиме + Прилог

36. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Ономатопеја и звучни симболизам у преводу романа и кратких прозних форми за децу / Даница М. Јеротијевић Тишма, Дејан М. Каравесовић // Језик и стил српског романа. – 307–318. | Summary

37. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Језик између науке и политике / Зоран Р. Јовановић // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 7–14.

38. КАТАВИЋ, Адриана

Analiza prijevoda 18. soneta Williama Shakespearea : tematska struktura i njeno prenošenje iz engleskog u bosanski/hrvatski/srpski jezik / Adriana Katavić // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 493–506. | Summary

39. КОКС, Цон

Danilo Kiš between Translation and History / John K. Cox // Књижевне и културне интерференције... – 15–22.

40. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Преводи Криловљевих басана код Срба / Марија Марковић. – Београд : Логос, 2022. – 177. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 26, 1 (2022), 468–473. | Приказ | Уп. 44.

41. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Harry Potter Character Names from English into Serbian : Lost in Translation / Sanja M. Krimer-Gaborović // АФФ. – 34, 1 (2022), 73–90. | Резиме

42. ЛАМПРОПУЛУ, Марта

Stylistics in Comics : a Case Study of Interjections in Two Asterix and Obelix Comics in Greek and Serbian / Martha Lampropoulou, Antonina Kostić // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 65–75. | Резиме

43. МАРКОВИЋ, Жељко

Лагершпраха у мемоарском делу „Anus Mundi“ и његовом српском и словеначком преводу / Жељко Марковић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 507–517. | Summary

44. МАРКОВИЋ, Марија

Преводи Криловљевих басана код Срба / Марија Марковић. – Београд : Логос, 2022. – 177. | Уп. 40.

45. МАЦУРА, Сергеј

Metafictional History, Translated : Radoslav Petković's Novel in English / Sergej L. Macura // Књижевне и културне интерференције... – 485–505. | Rezime

46. МИЛИВОЈЕВИЋ, Анђела

Primena funkcionalne metodologije za procenu kvaliteta prevoda na primeru različitih prevoda Makijavelijevog „Vladaoca“ / Anđela R. Milivojević // АФФ. – 34, 2 (2022), 101–117. | Summary

47. МИЛИВОЈЕВИЋ ПЕТРОВИЋ, Светлана

On a Translation of Slobodan Selenić's Novel “Premeditated Murder” (“Ubistvo sr predumišljajem”) / Svetlana S. Milivojević Petrović // Књижевне и културне интерференције... – 293–306. | Rezime

48. ОБРАДОВИЋ, Биљана

Editing and Translating in Serbian Issue of “Atlanta Review” / Biljana D. Obradović // Књижевне и културне интерференције... – 557–565. | Rezime

49. ПАВЛОВИЋ, Ана

Анализа грешака при превођењу правних тековина Европске уније / Ана Д. Павловић // PhM. – 14 (2022), 449–464. | Summary

50. ПЕШИЋ, Снежана

Арапске пословице с подручја Сахаре и српске народне умотворине : сличности и разлике, преводни еквиваленти / Снежана Пешић // Преводилац. – 41, 3/4 (2022), 19–36. | Summary

51. РАДОВАНОВИЋ, Александра

О оградама у роману „The Remains Of The Day“ и српском преводу „Остаци дана“ / Александра М. Радовановић // Језик и стил српскога романа. – 319–330. | Summary

52. РАДОЊИЋ, Горан

Ера Паунда, ера Црњанског : превођење кинеске поезије као легитимисање модерничке поезије / Горан М. Радоњић // Књижевне и културне интерференције... – 239–250. | Summary

53. ТОМОВИЋ, Ненад

„Диоба Јакшића“ у преводу на енглески Џона Бауринга / Ненад М. Томовић // Књижевне и културне интерференције... – 83–92. | Summary

54. ТОШИЋ ЛОЈАНИЦА, Тиана

Младићи у јоноћном возу из Раике : преношење стилски обележене лексице на енглески / Тиана М. Тошић Лојаница // Језик и стил српског романа. – 331–341. | Summary

55. ФОРЕСТЕР, Сибелан

Translation and Reception of Serbian Poetry in the Anglophone World : an Analysis of Several Successful Examples / Sibelan Forrester // Књижевне и културне интерференције... – 307–320. | Rezime

56. ЧОВИЋ, Лариса

Руски ергоними и њихов превод на српски језик / Лариса Човић // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 27–33.

б) Учење страних језика**57. АЈЦАНОВИЋ, Наташа**

Квантитативна и квалитативна анализа лингвокултуролошких елемената у уџбеницима руског језика за одрасле почетнике / Наташа Ајцановић // Славистика. – 26, 2 (2022), 309–318. | Резюме

58. АЛЕКСИЋ, Весна

Integriranje metakognitivnih strategija u makrostrukturu udžbenika stranog jezika / Vesna Aleksić // ЖЈ. – 42 (2022), 135–156. | Résumé, Summary

59. АНЂЕЛКОВИЋ, Јелена

English for More Specialized Purposes : Benefits and Challenges / Jelena Anđelković, Marija Meršnik // Језик, струка, наука 2.1. – 51–63. | Rezime

60. АСТОРИ, Давиде

Su una nuova laurea per interpreti nelle lingue dei segni a ridosso del riconoscimento della LIS in Italia / Davide Astori // ПЛ. – 23 (2022), 77–99. | Summary + Прилози

61. АХАБ, Џамила

Des compétences en langue de spécialité pour la formation d'enseignants / Djamilia Achab // Језик, струка, наука 2.1. – 115–123. | Summary

62. БАЋИЋ ЋОСИЋ, Маја

О неким предлозима у граматикама и приручницима за учење савременог грчког језика као страног / Маја Г. Баћић Ћосић // PhM. – 14 (2022), 573–586. | Summary

63. БАЋИЋ ЋОСИЋ, Маја

О супротним везницима у напоредном и зависном односу : случај изворних говорника српског који усвајају модерни грчки као страни језик / Маја Г. Баћић Ћосић, Антонина В. Костић, Марта П. Ламбропулу // АФФ. – 34, 1 (2022), 107–123. | Summary

64. БОГДАНОВИЋ, Весна

Transition Markers as Rhetoric Devices in Graduate Students' Writing / Vesna Bogdanović, Jagoda Topalov // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 243–254. | Резиме

65. БОЖИЋ, Снежана

Полифункционалност књижевног текста у настави страног језика : Književnost u nastavi stranog jezika / Vesna Simović. – Niš : Filozofski fakultet, 2021. – 130. / Снежана В. Божић // PhM. – 14 (2022), 665–668. | Приказ

66. БРОЈ, Александра

Nemački za ekonomiste : početni kurs : praktikum. Deo 1 / Aleksandra Breu. – Subotica : Ekonomski fakultet, 2022. | ISBN 978-86-7233-408-1

67. БУДИНЧИЋ, Валентина

Introduction to English Morphology = Uvod u morfologiju engleskog jezika / Valentina Budinčić. – Beograd : Alfa BK univerzitet, Fakultet za strane jezike, 2022. – 228. | ISBN 978-86-6461-057-5

68. ВЕЛИМИРАЦ, Светлана

Језички портфолио као алат наставе на даљину у језику струке / Светлана Велимирац // Језик, струка, наука 2.1. – 316–333. | Summary

69. ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана

Collaborative Learning in ESP Classes : an Exploration of University Students' Opinions / Tijana Vesić Pavlović, Danijela Đorđević // Језик, струка, наука 2.1. – 334–349. | Резиме

70. ВУЈОВИЋ, Ана

L'espace francophone dans les manuels universitaires du français de spécialité en Serbie / Ana Vujiović // ПЛ. – 23 (2022), 37–49. | Резиме

71. ГАЈИЋ, Тијана

Critical Pedagogy and Language Education : Hearing the Voices of Serbian Students Studying Foreign Languages / Tijana D. Gajić // АФФ. – 34, 1 (2022), 91–105. | Резиме

72. ГАЈИЋ, Тијана

Настава страних језика и развој критичког мишљења у ери неолиберализма : перспектива критичке педагогије / Тијана Гајић, Ана Кузмановић Јовановић. – Београд : Чигоја штампа, 2022. – 197. | ISBN 978-86-531-0813-7

73. ГАРАИБЕ СИМОНОВИЋ, Мејсун

Učenje savremenog arapskog kao stranog jezika : modeli i pristupi / Meysun A. Garaibeh Simonović // АФФ. – 34, 1 (2022), 143–160. | Summary

74. ГЕОРГИЈЕВ, Ивана

Društveno angažovana reklama u nastavi stranih jezika : prednosti i ograničenja / Ivana Georgijev // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 265–276. | Summary

– ГИНИЋ, Јелена

Фонетика у уџбеницима Предрага Пипера за основну школу | Уп. 953.

75. ГОЈКОВ РАЈИЋ, Александра

Deutsche Sprache / Aleksandra Gojkov-Rajić. – Vršac : Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“, 2022. – 583. | ISBN 978-86-7372-299-3

76. ГОЈКОВ РАЈИЋ, Александра

Samoregulacija kao ključ efikasnog učenja stranog jezika struke / Aleksandra Gojkov-Rajić, Jelisaveta Šafranjić. – Vršac : Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“, 2022. – 168. – (Biblioteka Istraživačke studije; 87) | ISBN 978-86-7372-296-2

77. ГРУБОР, Јелена

Online ELT Training in the 2020 Pandemic : Pre-Service English Teachers' Experiences / Jelena Grubor // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 289–298. | Резиме

78. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

English Grammar for Transport and Traffic Engineers / Gordana Dimković-Telebaković. – 3. izd. – Beograd : Saobraćajni fakultet, 2022. – 92. | ISBN 978-86-7395-393-9

79. ДРЉЕВИЋ, Јелена

Divulgativni medicinski tekstovi na italijanskom jeziku kao didaktički materijal / Jelena Drljević // Језик, струка, наука 2.1. – 142–155. | Riassunto

80. БИЈА, Елиса

Data Possibly Suggest... Hedging in Second Language Writing : a Study on Advanced Italian EFL Learners / Elisa Ghia, Emilia Petrocelli, Sergio Pizziconi // BELLS. – 14 (2022), 47–72.

81. ЂОРДАН, Андријана

Дискурсни маркери у уџбеницима за шпански као страни језик на ОАС англистике на Алфа БК универзитету / Андријана С. Ђордан // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 311–322. | Summary

82. ЂОРЂЕВИЋ, Ана

Teaching as an Alternative : English Language Students' Motivation to Become Teachers before and after the Practicum / Ana Đorđević // Језик, књижевност, alternative. – 497–513. | Резиме

83. ЂОРЂЕВИЋ, Данијела

Академски вокабулар у настави енглеског језика струке на мастер академским студима / Данијела Д. Ђорђевић, Катарина О. Лазић // Баштина. – 56 (2022), 133–146. | Summary

84. ЂОРЂЕВИЋ, Данијела

Autentični tekstovi iz oblasti poljoprivrede i prehrambene tehnologije u nastavi stranih jezika struke : stavovi studenata / Danijela Đorđević, Kristina Marković // Језик, струка, наука 2.1. – 156–172. | Summary

85. ЂОРЂЕВИЋ, Данијела

Seed, Breed, Feed and Succeed : English for Agriculture and Food Technology Students : udžbenik / Danijela Đorđević. – Beograd : Poljoprivredni fakultet, 2022. – 242. | ISBN 978-86-7834-398-8

86. ЂОРОВИЋ, Данијела

Là dove il si suona = Italijanski jezik u istoriji umetnost / Danijela Đorović. – Beograd : Filozofski fakultet, 2022. – 267. | ISBN 978-86-6427-238-4

87. ЂОРОВИЋ, Данијела

Међујезички утицаји на учење трећег језика : лексичко-семантички transfer u akademskom pisanju / Danijela Đorović // Језик, струка, наука 2.1. – 173–189. | Summary

88. ЂУРОВИЋ, Татјана

English Practice in Economics and Business / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški. – 23. izd. – Beograd : Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2022. – 215. | ISBN 978-86-403-1743-6

89. ЂУРОВИЋ, Татјана

English for Economists 2 / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški. – 3. izd. – Beograd : Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2022. – 111. | ISBN 978-86-403-1763-4

90. ЖИВКОВИЋ, Ема

Pragmatic Competence of Advanced Serbian EFL Learners : a Study of Refusal Strategies / Ema N. Živković // PhM. – 14 (2022), 519–537. | Резиме + Прилози

91. ЗАЛАД, Гордана

ESP and LSP Teaching at University : Current Status and Perspectives / Gordana Zalad // Језик, струка, наука 2.1. – 96–112. | Резиме

92. ЗЕЧЕВИЋ, Снежана

Популарност онлајн наставе енглеског језика као страног са ученицима пореклом из Источне Азије : перцепција наставника / Снежана М. Зечевић, Енес М. Бишевац // ЗбФФП. – 52, 4 (2022), 69–92. | Summary

93. ЗЕЧЕВИЋ, Снежана

Telecollaboration as an ELF Environment in the Global Age / Snežana M. Zečević, Ljubica M. Trkulja Milekić // ЗбФФП. – 52, 3 (2022), 55–74. | Резиме

94. ИВАНИЋ, Ивана

Elementi rumunske kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika / Ivana Ivanić, Ema Durić // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 113–135. | Summary

95. ИВАНИЋ, Ивана

Priručnik za strane studente : glagoli u prevodu = Îndrumător pentru studenții străini : verbul în traducere / Ivana Ivanić, Gina Nimigean, Ludmila Braniște. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 3 t. (368, 356, 430) | ISBN 978-86-6065-738-3, 978-86-6065-739-0, 978-86-6065-740-6

96. ИВАНОВА, Вања

Use of Digital Practice Tests in Foreign Language Education for Specific Purposes / Vanya Ivanova, Gergana Petkova // Језик, струка, наука 2.1. – 537–550. | Резюме

97. ИЛИЋ, Драгана

Evaluacija i testiranje u nastavi stranog jezika biotehničke struke / Dragana Ilić, Sandra Ilić Đorđević, Katarina Lazić // Језик, струка, наука 2.1. – 521–536. | Summary

98. ИЛИЋ, Драгана

Interaktivna predavanja : spoj tradicije i budućnosti / Dragana D. Ilić, Katarina O. Lazić // Језик, književnost i budućnost. – 285–304. | Summary

99. ИЛИЋ, Катарина

Engagement Resources in ESP Research Article Abstracts / Katarina M. Ilić // Филолог. – 25 (2022), 240–264. | Резиме

100. ЈАНЕВСКА, Марија

Продукција поствокалног /г/ код српских студената англистике / Марија Н. Јаневска // PhM. – 14 (2022), 429–448. | Summary

101. ЈАНКОВИЋ, Наташа

The Mutual Impact of Educational Policies and Multilingualism : Report on the Circle U. Panel Discussion / Nataša Janković // Језик, струка, наука 2.1. – 9–27. | Résumé

102. ЈАНКОВИЋ, Наташа

Steps Up / Nataša Janković i dr. – Beograd : Učiteljski fakultet, 2022. – 226. | ISBN 978-86-7849-313-3

103. ЈАЋОВИЋ, Јелена

Француски језик струке у ИТ сектору : нове тенденције и изазови / Јелена Јаћовић // Језик, струка, наука 2.1. – 441–451. | Sommaire

104. ЈЕРКОВИЋ, Јелена

Značaj instrumentalne i integrativne motivacije u nastavi engleskog jezika struke na Tehnološkom i Poljoprivrednom fakultetu / Jelena Jerković, Bojana Komaromi // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 333–342. | Summary

105. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Can ACCESS Framework Offer a Fresh Alternative to Teaching Target Sounds Production? : an Example of Postalveolar Sequences / Danica Jerotijević Tišma // *Jezik, književnost, alternative*. – 535–550. | Резиме

106. ЈОВАНОВИЋ, Ана

Formación de profesores de ELE para la enseñanza formal de los niños de la edad temprana : el caso de Serbia / Ana S. Jovanović, Milica A. Mastilo // *АФФ*. – 34, 2 (2022), 77–100. | Резиме, Summary

107. ЈОВАНОВИЋ, Ивона

Francuski jezik i kultura u Crnoj Gori : 1914–1941. / Ivona Jovanović. – Podgorica : Univerzitet Crne Gore, 2022. – 186. | ISBN 978-86-7664-210-6

108. ЈОКАНОВИЋ, Весна

Mastering the Essentials of English : English for Everyday Use / Vesna Jokanović. – Beograd : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2022. – 234. | ISBN 978-86-7169-617-3

109. ЈОКАНОВИЋ, Весна

Practice English / Vesna Jokanović. – Beograd : Akademija tehničko-umetničkih strukovnih studija, Odsek Visoka škola elektrotehnike i računarstva, 2022. – 181. | ISBN 978-86-6090-112-7

110. ЈОСИФОВИЋ ЕЛЕЗОВИЋ, Сања

Vrednovanje veštine pisanja u nastavi engleskog jezika kao stranog / Sanja Josifović Elezović. – Banja Luka : Filološki fakultet, 2022. – 131. | ISBN 978-99955-58-81-9

111. КАВГИЋ, Александар

How Online and Hybrid Classes Affect Theoretical Grammar Comprehension and Learning Experience : a Case Study / Aleksandar Kavgić, Olga Panić Kavgić // *Језици и културе у времену и простору* 10, 3. – 343–354. | Резиме

112. КАЖАНЕГРА ВЕЛИЧКОВИЋ, Ана

Језичка компетенција студената Академије пословних струковних студија Београд у учењу енглеског језика струке : студија случаја / Ана Ж. Кажанегра Величковић, Милица М. Спасић Стојковић // *ЗбФФП*. – 52, 1 (2022), 139–155. | Summary

113. КИКУЧИ, Јоко

A Cognitive Mode Change in Language Learning / Yoko Kikuchi // *Philologia*. – 20 (2022), 55–69. | Резиме, Summary

114. КНЕЖЕВИЋ, Љиљана

Students' Disinhibition in Online Communication and the Implications for Foreign Language Pedagogy / Ljiljana J. Knežević, Jagoda P. Topalov, Sabina J. Halupka Rešetar // *ЗбФФП*. – 52, 3 (2022), 39–54. | Резиме

115. КОВАЧЕВИЋ, Дарко

Creation of Art Music ESP Online Courses in Moodle CMS / Darko Kovačević // *Језик, струка, наука* 2.1. – 452–464. | Резиме

116. КОВАЧЕВИЋ, Невена

Приступ и методе у истраживању утицаја матерњег језика на наставу страног језика / Невена Н. Ковачевић // *АФФ*. – 34, 1 (2022), 161–179. | Zusammenfassung, Summary

117. КОВАЧЕВИЋ, Предраг

The Use of It-Extraposition in MA Theses Written in English by British, American, Croatian and Serbian Students / Predrag Kovačević, Sabina Halupka-Rešetar, Mirna Varga, Tanja Gradečak Erdeljić // *Језици и културе у времену и простору* 10, 3. – 277–287. | Резиме

118. КОСТИЋ, Антонина

Елементи реторике у функцији развијања усмене продукције на страном језику : пример модерног грчког / Антонина В. Костић // PhM. – 14 (2022), 341–353. | Summary

119. КРЖЕЉ, Катарина

Digitalni mediji u funkciji razvijanja interkulturene kompetencije u nastavi nemačkog jezika struke / Katarina Krželj // Језик, струка, наука 2.1. – 465–481. | Summary

120. КУЛИЋ, Данијела

Стручно усавршавање наставника енглеског језика : анализа „Каталога програма стручног усавршавања запослених у образовању“ / Данијела Г. Кулић, Анђела С. Костић Милић // ЗбФФП. – 52, 4 (2022), 51–68. | Summary

121. ЛАЗИЋ, Катарина

Angažovanje studenata u onlajn nastavi engleskog jezika struke / Katarina Lazić, Dragana Ilić // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 355–364. | Summary

122. ЛАЗИЋ, Катарина

Osnaživanje statusa stranog jezika biotehničke struke u akademskoj i široj javnosti / Katarina Lazić, Sandra Ilić Đorđević, Dragana Ilić // Језик, струка, наука 2.1. – 64–81. | Summary + Prilog: Udžbenici i rečnici stranih jezika struke autora sa Šumarskog fakulteta u Beogradu 1961–2021.

123. ЛЕНЧУК, Ирина

Vot éto da! : some Remarks on Assessment in Russian / Iryna Lenchuk, Amer Ahmed // Филолог. – 26 (2022), 78–95. | Резиме

124. МАЕНЗА, Неда

Узроци потешкоћа при учењу француског као другог страног језика на секундарном и терцијерном нивоу образовања / Неда М. Маенза // PhM. – 14 (2022), 555–571. | Summary

125. МАНДИЋ ИВКОВИЋ, Ана

English for Business Communication : with Grammar : engleski jezik 2 / Ana Mandić-Ivković. – 6. izd. – Beograd : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2022. – 198. | ISBN 978-86-7169-377-6

126. МАРИНКОВИЋ, Ивана

The Role of Alternative Assessment Methods in Communicative Language Teaching / Ivana Marinković, Dragana Pešić // Језик, književnost, alternative. – 515–534. | Резиме + Прилози

127. МЕРШНИК, Марија

Organize Your English for Management / Marija Meršnik, Jelena Anđelković. – Beograd : Fakultet organizacionih nauka, 2022. – 158. | ISBN 978-86-7680-406-1

128. МИКИЋ, Јовица

Classe à distance sur RTRS : utilisation de la langue maternelle en classe de FLE / Jovica M. Mikić // PhM. – 14 (2022), 477–489. | Резиме

129. МИКИЋ, Јовица

La conception didactique des projets dans la méthode „#La Classe A2“ / Jovica M. Mikić // Филолог. – 26 (2022), 193–208. | Резиме

130. МИЛИВОЈЕВИЋ, Весна

Business English with Correspondence 1 / Vesna Milivojević, Snežana Moretić-Mičić, Kruna Petrić. – 3. izd. – Beograd : Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, 2022. – 129. | ISBN 978-86-6069-177-6

131. МИЛИВОЈЕВИЋ, Наташа

Усмерена моделована комуникација као стратегија у настави енглеског језика као језика професије на универзитету : оглед о реконтекстуализацији / Наташа Р. Миливојевић, Станка С. Радојичић // 36ФФП. – 52, 1 (2022), 113–137. | Summary + Прилози

132. МИЛИЋЕВИЋ, Сања

Образовна језичка политика Републике Српске у домену наставе страних језика / Сања Р. Милићевић // Филолог. – 26 (2022), 271–283. | Summary

133. МИЛОВАНОВИЋ, Јована

Улога уџбеничких речника у настави француског и италијанског као страног језика / Јована Миловановић, Јулијана Вучо // ПЛ. – 23 (2022), 51–76. | Summary

134. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Катарина

Stavovi studenata Poljoprivrednog fakulteta o nastavi engleskog jezika / Katarina Milosavljević // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 375–385. | Summary + Прилог

135. МИЋОВИЋ, Драгослава

Polysemy-Related Problems in ESP Students : a Case Study / Dragoslava N. Mićović, Lidija V. Beko // 36ФФП. – 52, 3 (2022), 123–144. | Резиме

136. МОРЕТИЋ МИЋИЋ, Снежана

Business English with Correspondence 2 / Snežana Moretić-Mićić i dr. – 3. izd. – Beograd : Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, 2022. – 134. | ISBN 978-86-6069-166-0

137. НИКОЛИЋ, Јована

Значај мултикултурне књижевности и њена улога у настави енглеског језика / Јована Николић // ЖЈ. – 42 (2022), 157–171. | Summary

138. ПАВЛОВИЋ, Владан

Collostructional Insights into Alternative Constructions in TEFL Perspective / Vladan Pavlović // Jezik, književnost, alternative. – 115–128. | Резиме

– ПАПРИЋ, Маријана

Професор Предраг Пипер као аутор уџбеника за основну и средњу школу | Уп. 987.

139. ПАПРИЋ, Маријана

Типологија текста и језичке вештине у настави језика струке / Маријана Папрић // Језик, струка, наука 2.1. – 190–208. | Резюме

140. ПАУНОВИЋ, Татјана

Temporal Properties of Speech and the Perception of Reading (Dis)fluency : Serbian EFL vs. L1 Serbian and L1 English / Tatjana Paunović // 36МФЛ. – 65, 2 (2022), 99–122. | Summary, Резиме

141. ПЕЈЧИЋ, Александар

Prosodic Marking of Conjunctive Adverbs as Discourse Markers in Serbian EFL Students' Oral Argumentation / Aleksandar Pejčić // BELLS. – 14 (2022), 95–114.

142. ПЕТКОВА, Бојка

Formative Feedback in Medical English Courses / Boyka Petkova // Језик, струка, наука 2.1. – 209–218. | Резюме

143. ПЕТРОВИЋ, Ивана

English for Specific Purposes in Higher Education in Serbia : a Case Study of Belgrade Metropolitan University / Ivana Petrović // Језик, струка, наука 2.1. – 82–95. | Rezime

144. ПЕТРОНИЋ ПЕТРОВИЋ, Лора

Performance-Based and Authentic Assessment for Cambridge Pre A1 Starters Exam / Lora Petronić Petrović // ЖЈ. – 42 (2022), 173–185. | Резиме

145. ПОЛОВИНА, Нина

Razvoj studentskih kompetencija kroz projektivnu nastavu stranih jezika / Nina Polovina, Tanja Dinić // Језик, струка, наука 2.1. – 219–238. | Summary

– ПОПОВИЋ, Младен

Over and preko : an Image Schema-Based Approach to Contrastive Analysis | Уп. 286.

146. ПОПОВИЋ, Силвана

Legal English / Silvana Popović, Vera Ošmjanski. – Beograd : Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo, 2022. – 153. – (Biblioteka Udžbenici) | ISBN 978-86-7630-984-9

147. ПРОДАНОВИЋ СТАНКИЋ, Диана

Incorporating Multiliteracies And Multimodality Into Literacy Instruction For EFL Students At Tertiary Level : a Case Study / Diana Lj. Prodanović Stankić, Bojana M. Jakovljević // Филолог. – 25 (2022), 68–85. | Резиме

148. ПРОШИЋ САНТОВАЦ, Данијела

Унутрашња и спољашња мотивација у учењу енглеског језика као страног на универзитетском нивоу / Данијела М. Прошић Сантовац, Ана В. Халас Поповић // Филолог. – 25 (2022), 86–114. | Summary

149. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Authorial Self-Mention in Students' Abstracts in English : a Cross-Cultural Study / Biljana Radić-Bojanić, Draženka Molnar // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 341–350. | Резиме

150. РАДОВАНОВИЋ, Александра

The Elements of National Culture in English for Tourism Purposes / Aleksandra Radovanović, Dragana Pešić // Језик, струка, наука 2.1. – 239–252. | Rezime

151. РАДОЈКОВИЋ ИЛИЋ, Катарина

Evropski jezički portfolio i evaluacija u nastavi jezika struke / Katarina Radojković Ilić // Језик, струка, наука 2.1. – 551–566. | Résumé

152. РАДОСАВЉЕВИЋ КРСМАНОВИЋ, Аница

Постигнуће у учењу енглеског језика и његови алтернативни индикатори код студената нефилолошких студија у Србији / Аница Радосављевић Крсмановић // Језик, književnost, alternative. – 551–566. | Summary

153. РАДУЛОВИЋ, Милица

Contemporary English Vocabulary in Use 2 : Intermediate to Upper-Intermediate / Milica Radulović, Ljiljana Mihajlović. – Niš : Faculty of Philosophy, 2022. – 155. | ISBN 978-86-7379-603-1

154. РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Snimanje fonetskih vežbi putem mobilnih telefona u okviru onlajn nastave fonetike francuskog jezika namenjene srbofonim studentima / Nataša Radusin-Bardić // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 405–418. | Résumé

155. РАЂЕНОВИЋ, Анка

Употреба електронских корпуса у настави граматике : усвајање учесталих лексичких спојева на вишим нивоима учења / Анка М. Рађеновић // ЗбФФП. – 52, 2 (2022), 29–46. | Summary

– РАИЧЕВИЋ, Вучина

Допринос Предрага Пипера дидактичком обликовању савременог уџбеника руског језика | Уп. 990.

156. РИСТОВИЋ, Зоран

Кумулативни ефекти корпусне методике страних језика : процеси, стања, зоне пре-лаза / Зоран Ристовић. – Београд : Чигоја штампа : З. Ристовић, 2022. – 229. | ISBN 978-86-531-0809-0

157. РУСО, Данијел

An Alternative Spelling for English : Contemporary Approaches and Simplification Criteria / Daniel Russo // *Jezik, književnost, alternative.* – 313–328. | Резиме

158. СЕЛАКОВИЋ, Ирена

Usvajanje idiomatskih konstrukcija na španskom jeziku uz pomoć žargonizama iz hispanске kinematografije / Irena M. Selaković // *Jezik, književnost, alternative.* – 581–592. | Summary

159. СЕНТОВ, Ана

English for Students of Psychology : Reader / Ana Sentov, Renea Antanasijević. – Novi Sad : Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, 2022. – 168. | ISBN 978-86-7910-158-7

160. СИЛАШКИ, Надежда

English 3 : for Economists / Nadežda Silaški. – 6. izd. – Beograd : Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2022. – 201. | ISBN 978-86-403-1751-1

161. СИЛАШКИ, Надежда

English Grammar for Economists / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović. – 23. izd. – Beograd : Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2022. – 247. | ISBN 978-86-403-1742-9

162. СИМОВИЋ, Весна

O jednoj alternativnoj slici Francuske / Vesna Simović // *Jezik, književnost, alternative.* – 567–580. | Summary

163. СТАКИЋ, Мирјана

Opportunities and Challenges in Mastering Polysemous Words and Idioms in Foreign Language Learning Based on Analogous Procedures in the Native Language / Mirjana M. Stakić, Zvezdan M. Arsić // *ЗбФФП.* – 52, 3 (2022), 105–122. | Резиме

164. СТАЛЕТОВИЋ, Марија

Ready, Steady, Know! / Marija Staletović, Barbara Kosić, Iva Lazarević // *Језик, струка, наука* 2.1. – 569–588. | Резиме

165. СТАНОЈЕВИЋ ГОЦИЋ, Маја

Однос стратегија читања текстова из области економских наука у електронском облику и стилу учења студента (sic!) енглеског језика струке / Маја Станојевић Гоцић // *Језик, струка, наука* 2.1. – 253–267. | Summary

166. СТЕФАНОВА, Албена

Academic Online ESP Classes during the Pandemic : Threats and Opportunities / Albena Stefanova // *Језик, струка, наука* 2.1. – 482–496. | Резиме

167. СТЕФАНОВИЋ, Сандра

English for Engineers / Sandra Stefanović. – Крагујевац : Факултет инжењерских наука, Универзитет у Крагујевцу, 2022. – 157. | ISBN 978-86-6335-097-7

168. СТЕФАНОВИЋ, Тамара

Focus on Business English in Use / Tamara Stefanović i dr. – 8. izd. – Beograd : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2022. – 309. | ISBN 978-86-7169-479-7

169. СТЕФАНОВИЋ, Тамара

Focus on Everyday English in Use / Tamara Stefanović, Vanja Vukčević. – 7. izd. – Belgrade : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2022. – 274. | ISBN 978-86-7169-490-2

170. СТИКИЋ, Биљана

Настава француског као страног језика у војном образовању у Србији између два светска рата / Биљана Ј. Стикић // АФФ. – 34, 1 (2022), 125–142. | Summary, Résumé

171. СТИКИЋ, Биљана

Научно знање и предавано знање у настави француског језика у Југославији : субјунктив имперфекта у школским граматикама : 1920–1939. / Биљана Ј. Стикић // PhM. – 14 (2022), 491–500. | Résumé

172. СТИКИЋ, Биљана

Трансверзалне компетенције у настави француског као страног језика : проблематика терминологије и примена из перспективе наставничких приручника / Биљана Стикић // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 419–430. | Résumé

173. СТИКИЋ, Биљана

Funkcionalni status maternjeg jezika u nastavi francuskog kao stranog jezika : analiza optike evropskih edukativnih aktera / Biljana Stikić // ПЛ. – 23 (2022), 21–35. | Résumé

174. СТОЈАКОВИЋ, Данка

Могућности и дometri интринзичке мотивације у настави језика струке / Данка Стојаковић // Језик, струка, наука 2.1. – 268–286. | Zusammenfassung

175. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Exploring Relevant Etymologies with Students of Art History and Archaeology / Milica Stojanović // Језик, струка, наука 2.1. – 287–300. | Rezime

176. СТОЈИЧИЋ, Војкан

Настава на даљину током ванредне ситуације : чему нас је научило ново искуство / Војкан Стојичић // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 431–439. | Summary

177. СУЗИЋ, Радмила

Stavovi studenata o upotrebi inovativne elektronske platforme za pisanje diktata na časovima engleskog jezika / Radmila Suzić // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 441–449. | Summary

178. ТАНАСИЈЕВИЋ, Милена

Implicit Deductive Form-Focused Grammar Instruction in ESP Courses / Milena Tanasijević, Sanela Đokić Širagić // Језик, струка, наука 2.1. – 301–315. | Rezime

179. ТОДОРОВИЋ, Милан

Енглески онлајн речници : преглед карактеристика три речника и испитивање њихове подесности за ученике / Милан Д. Тодоровић, Наташа А. Спасић // ЗбФФП. – 52, 4 (2022), 109–128. | Summary

180. ТОПАЛЈОВ, Јагода

What It Takes to Communicate : Comparing EFL Students' Willingness to Communicate in Traditional and Online Classroom / Jagoda Topalov, Ljiljana Knežević, Sabina Halupka-Rešetar // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 41–57. | Rezime

181. ТОРЕЗИН, Линда

What a Modern Intercultural-Based RFL Textbook Should Look Like / Linda Torresin // ППЈ. – 53 (2022), 271–288. | Резиме

182. ТОРЕЗИН, Линда

«Русская душа» в преподавании РКИ : критический анализ стереотипных дискурсов в современной дидактической практике / Линда Торрезин // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 451–461. | Summary

183. ЋИРИЋ, Младен

Upotreba nestandardnih varijeteta srpskog jezika u nastavi portugalskog kao stranog jezika / Mladen Ćirić // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 463–471. | Summary

184. ФЕМИЋ КАСАПИС, Јелена

Новозаветни грчки језик : за студенте теологије. 1, Pater, ego en aytois kai sy en emoï / Јелена Фемић-Касапис. – 2. изд. – Београд : Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2022. – 162. | ISBN 978-86-7405-229-7

185. ФИЛИПОВИЋ, Софија

Analyse des besoins des étudiants serbes de la langue et littérature françaises pendant la mobilité universitaire en France / Sofija B. Filipović // PhM. – 14 (2022), 539–553. | Резиме

186. ФРЕЈДИНА, Елена

English Pronunciation Models in the Dialogue of Cultures : Attitudes and Concerns in Teacher Education in Russia / Elena L. Freydina, Margarita Yu. Seiranyan, Galina S. Abramova // АФФ. – 34, 1 (2022), 59–72. | Резиме

187. ХУА, Конгчао

Pronoun Prosody in English and Mandarin and Its Acquisition by Mandarin-Speaking English Learners / Congchao Hua // BELLS. – 14 (2022), 73–93.

188. ЦВЕТКОВИЋ, Марина

Engleski jezik : za studente učiteljskih fakulteta / Marina Cvetković. – Beograd : Učiteljski fakultet, 2022. – 165. | ISBN 978-86-7849-312-6

189. ЧЕТИН, Мервенур

Gender Representation in an Air Force ESP Textbook / Mervenerur Çetin, Elif Bedir // Језик, струка, наука 2.1. – 124–141. | Summary

190. ШАФРАЊ, Јелисавета

English for Mechanical Engineering / Jelisaveta Šafranĳ. – Novi Sad : Fakultet tehniĳkih nauka, 2022. – 174. – (Edicija Tehniĳke nauke. Udųbenici; 1011) | ISBN 978-86-6022-447-9

191. ШИПРАГИЋ БОКИЋ, Санела

English for Banking and Finance / Sanela Šipragić-Đokić. – 2. izmenjeno i dopunjeno izd. – Beograd : Beogradska bankarska akademija, Fakultet za bankarstvo, osiguranje i finansije, 2022. – 198. | ISBN 978-86-7852-068-6

192. ШИПРАГИЋ БОКИЋ, Санела

Students' Voices : How Languages Are Learnt Online at ESP Courses / Sanela Šipragić Đokić, Milena Tanasijević // Језик, струка, наука 2.1. – 497–518. | Резиме

в) Учење српског као страног језика**193. АЈЏАНОВИЋ, Милан**

Научимо српски 1 : radna sveska = Let's learn Serbian 1 / Milan Ajdžanović. – 6. izd. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 54. | ISBN 978-86-6065-715-4

194. БАБИЋ, Биљана

Анализа грешака у роду конгруентне речи у именичкој синтагми у српском као страном језику / Биљана М. Бабић // Филолог. – 26 (2022), 51–77. | Summary

195. БАБИЋ, Биљана

Предвидљиве грешке у српском језику као страном / Биљана М. Бабић // Филолог. – 25 (2022), 163–188. | Summary

196. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Научимо српски 1 = Let's learn Serbian 1 / Isidora Bjelaković, Jelena Ajdžanović. – 6. izd. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 166. | ISBN 978-86-6065-714-7

197. ГРБИЋ, Драгана

Српски језик, књижевност и култура 'између истока и запада' на универзитетима у Савезној Републици Немачкој : Институт за славистику, Универзитет у Келну и Семинар за славистику Мартин Лутер, Универзитет Хале-Витенберг / Драгана А. Грбић // НС-СУВД. – 51 (2022), 45–57. | Zusammenfassung

198. ДУРБАБА, Оливера

Српски језик на универзитетима немачког говорног подручја / Оливера М. Дурбаба // НССУВД. – 51 (2022), 59–72. | Zusammenfassung

199. БУКАНОВИЋ, Маја

Настава српског језика и културе у Словенији / Маја П. Ђукановић // НССУВД. – 51 (2022), 37–44. | Summary

200. ЖИВАНОВИЋ, Александар

Fonetske realizacije kratkosilaznog akcenta kod izvornih govornika engleskog jezika : preliminarno istraživanje / Aleksandar Živanović // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 253–268. | Summary

201. ИВАНОВИЋ, Милена

Реалије у превођењу и настави страног језика / Милена Д. Ивановић // НССУВД. – 51 (2022), 93–102. | Резюме

202. ЈАРМАК, Вероника

Улога српског језика у условима формирања нових образовних профила у оквиру постдипломских студија у Институту за лингвистику „А. Потебња“ Националне академије наука Украјине / Вероника И. Јармак // НССУВД. – 51 (2022), 7–15. | Summary

203. КИШ, Јелена

Step into Serbian : Serbian for Foreigners = Srpski za strance / Jelena Kiš. – 6. izd. – Beograd : Službeni glasnik, 2022. – 422. | ISBN 978-86-519-0771-8

204. КОВАЧЕВИЋ, Борко

Српски као страни језик у контексту етно/социolingвистике / Борко Н. Ковачевић // НССУВД. – 51 (2022), 73–82. | Summary

205. КОРИН, Ендрју

Курикулум са отвореном архитектуром за учење српског и других језика у САД / Andrew R. Corin // НССУВД. – 51 (2022), 17–27. | Summary

206. КРСТИЋ, Ана

Конгруенција код немачких говорника српског као наслеђеног језика : координиране и паукалне синтагме / Ана Крстић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 373–386. | Summary

207. МИЛОШЕВИЋ, Оља

Културна баштина као контекст за развијање интеркултуралности и усвајање језика / Оља Р. Милошевић // Филолог. – 26 (2022), 230–247. | Summary

208. НОВАКОВИЋ, Александар

Alternativni postupci prilikom učenja prezenta u nastavi srpskog kao stranog jezika / Aleksandar M. Novaković // *Jezik, književnost, alternative*. – 593–605. | Summary

209. НОВАКОВИЋ, Александар

Анализа и класификација грешака студената из Русије на почетном нивоу учења српског језика као страног / Александар М. Новаковић, Емилија Г. Јовић // *PhM*. – 14 (2022), 315–339. | Резюме

210. НОВАКОВИЋ, Александар

Грешке странаца при коришћењу српског језика на Јутјубу : на примеру Арноа Гујона / Александар М. Новаковић, Јелена М. Стошић // *Филолог*. – 26 (2022), 96–130. | Summary

211. НОВАКОВИЋ, Александар

Иницијално образовање и могућности стручног усавршавања наставника српског као страног језика / Александар М. Новаковић // *ПЈ*. – 23 (2022), 7–20. | Summary

212. НОВАКОВИЋ, Александар

Најчешће недоумице предавача у вези са наставом српског као страног језика / Александар М. Новаковић // *Филолог*. – 25 (2022), 115–142. | Summary

213. НОВАКОВИЋ, Александар

Размишљања (страних) студената на размени о квалитету наставе српског језика и мобилности у Републици Србији / Александар Новаковић // *ГСЈ*. – 20 (2022), 53–68. | Summary + Прилози

214. НОВАКОВИЋ, Александар

Увод у методiku наставе српског као страног језика / Александар Новаковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2022. – 143. | ISBN 978-86-7379-607-9

215. ПЕРИШИЋ, Оља

Усвајање глаголског вида на основу језичких корпуса / Оља Р. Перишић // *НС-СУВД*. – 51 (2022), 83–92. | Riassunto

216. СПАСИЋ, Наташа

Цвеће и биљни свет као изазов у настави српског као страног језика / Наташа А. Спасић, Јована М. Делјанин // *Цвеће : еко(по)етика у књижевности, језику и уметности*. – 329–348. | Summary

217. СТЕФАНОВИЋ, Александар

Настава српског језика на даљину на Сорбони / Александар Д. Стефановић // *НС-СУВД*. – 51 (2022), 29–36. | Résumé

218. СТОЈАНОВИЋ ФРЕШЕТ, Олга

О новом уџбенику за српски као страни језик : Српски језик В1/В2 / Росица Стефчева. – Софија : Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2019. – 274. / Олга М. Стојановић Фрешет // *КњЈ*. – 69, 1 (2022), 203–208. | Приказ

219. ШАПИЋ, Јулија

Говори српски да те цео свет разуме / Јулија Ј. Шапић. – Београд : Infotehnika, 2022. – 235. | ISBN 978-86-87283-19-0

г) Контрастивна и компаративна проучавања језика**220. АМИЦИЋ, Јована**

Метафоричка концептуализација преводних фразеолошких аналога у руском и српском језику : политичка сфера / Јована Амићић // *Славистика*. – 26, 2 (2022), 174–186. | Резюме

221. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Kontaktno-kontrastivna proučavanja srpskog i mađarskog jezika / Dušanka Zvekić-Dušanović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021. – 477. / Нада Арсенијевић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 203–208. | Приказ

222. БАЗИЋ, Јована

Флористичке метафоре у идиоматским изразима у италијанском и српском језику / Јована Базић, Ана Петровић // Цвеће : еко(по)етика у књижевности, језику и уметности. – 421–432. | Riassunto

223. БАЛЕК, Тијана

Видски статус глаголских неологизама корона вирусне епохе у руском и српском језику / Тијана Балеk // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 203–220. | Summary

224. БИЛАНЦИЈА, Софија

Particip presenta u savremenom norveškom bukmlou i njegovi ekvivalenti u srpskom jeziku / Sofija A. Bilandžija // АФФ. – 34, 2 (2022), 13–29. | Summary

225. БИЉЕТИНА, Јелена

Glagoli pijenja u engleskom i srpskom jeziku kao izvori pojmovnih metafora i metonimija / Jelena Lj. Biljetina // Филолог. – 26 (2022), 170–192. | Summary

226. БИЉЕТИНА, Јелена

Doslovna značenja glagola jedenja i pijenja u engleskom i srpskom : kontrastivna analiza / Jelena Biljetina // ПЛ. – 23 (2022), 119–138. | Summary

227. БИЉЕТИНА, Јелена

Jesti ili ne jesti – pitanje je sad : pojmovne metafore sa glagolima jedenja u engleskom i srpskom / Jelena Biljetina // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 251–262. | Summary

228. БЛАТЕШИЋ, Александра

Simbolika *andela* u leksici i frazeologiji italijanskog, španskog i srpskog jezika / Aleksandra Blatešić, Sanja Maričić Mesarović // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 29–38. | Summary

229. ВЕЉКОВИЋ, Маја

Руске безличне реченице без израженог вршиоца радње и могуће алтернативе у српском преводу / Маја Вељковић // Језик, књижевност, alternative. – 99–113. | Summary

230. ВИШЊЕВАЦ, Вишња

Систем глаголских облика у староруском у поређењу са савременим српским и руским књижевним језиком / Вишња Б. Вишњевац. – Београд : Чигоја штампа, 2022. – 357. | ISBN 978-86-531-0797-0

231. ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О модальних значењима совершенного вида в отрицательных высказываниях в русском, сербском и других славянских языках / Дојчил П. Войводић // Славистика. – 26, 1 (2022), 90–121. | Резиме

232. ВУЈИЧИЋ, Јелена

Семантичке карактеристике придјева са значењем цјелости у кинеском језику и њихови еквиваленти у српском језику / Јелена С. Вујичић // СЈ. – 27 (2022), 631–643. | Summary

233. ВУЈОВИЋ, Ана

Свет детета у фраземима на француском и српском језику / Ана Вујовић // ФП. – 49, 1 (2022), 157–170. | Résumé

234. ВУЈОВИЋ, Марија

Prisustvo frazema sa komponentom *oko* u prevodu Biblije na italijanski, španski i srpski jezik / Marija Vujović // ЖЈ. – 42 (2022), 43–71. | Summary

235. ГАВРАНОВИЋ, Валентина

Компаративно-контрастивни приступ употреби великог слова у енглеском и српском језику / Валентина М. Гаврановић, Саша С. Чорболоковић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 415–427. | Summary

236. ГРОШЕЉ, Роберт

Rusko-slovenska skladnja : propozicijska in medpropozicijska razmerja / Mladen Uhlík, Andreja Žele. – Ljubljana : Založba Univerze v Ljubljani, 2022. – 190. / Robert Grošelj // Славистика. – 26, 2 (2022), 337–338. | Приказ

237. ГРУБЕР, Александра

Контрастивно проучавање лингвометодичких текстова у граматикама немачког и српског језика као матерњег с аспекта функционалне стилистике / Александра Грубер // ГСЈ. – 20 (2022), 23–35. | Summary

238. ГУДУРИЋ, Снежана

Мали прилог контрастивној синтакси просте реченице индоевропских језика : основне реченичне структуре у српском и француском језику / Снежана У. Гудурић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 625–645. | Резюме, Résumé

239. ДОДИГ, Милана

Le potentiel serbe et le conditionnel français expression de l'évidentialité / Milana L. Dodig // СЈ. – 27 (2022), 231–243. | Резиме

240. ДОДИГ, Милана

Francuska i srpska glagolska vremena u žurnalističkom diskursu vezanom za pandemiju kovida / Milana Dodig, Valentina Tulović // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 313–323. | Summary

241. ЂИНЂИЋ, Марија

Поредбене фразеолошке јединице у српском и турском језику / Марија Ђинђић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 165–176. | Summary

242. ЂУРИН, Татјана

Geese, Planks and Sluts : Metaphorical Derogative Naming and Qualification of Women in French and Serbian Slang / Tatjana Č. Đurin, Ivan N. Jovanović // ЗбФФП. – 52, 1 (2022), 77–94. | Резиме

243. ЂУРИЋ, Љубица

Везник *док* и његови француски еквиваленти : корпусна анализа / Љубица З. Ђурић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 255–269. | Summary

244. ЗАРИФОВИЋ ГРКОВИЋ, Мирјана

Konceptualizacija *lenjosti* u frazeologizmima nemačkog i srpskog jezika / Mirjana Zarifović Grković // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 273–280. | Zusammenfassung

245. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

O konstrukcijama s faznim glagolom u srpskom i mađarskom jeziku / Dušanka Zvekić-Dušanović // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 269–283. | Summary

246. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Tanulmányok a magyar és szerb színnevekről = Studije o nazivima boja u mađarskom i srpskom jeziku / Edit Andrić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2020. – 522. / Dušanka Zvekić-Dušanović // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 143–147. | Приказ

247. ИВАНОВИЋ, Милена

Селективно степеновање обележја процесуалне ситуације у српском језику у поређењу са украјинским / Милена Ивановић // Славистика. – 26, 1 (2022), 354–368. | Резюме

248. ИЛИЋ, Нина

Glagoli sa postfiksom *-ся* u ruskom jeziku i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom i engleskom / Nina Ilić, Milorad Miljković // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 347–361. | Summary

249. ЈАНЕВСКА, Тамара

Conceptualizing Reasoning, Problem-Solving, and Decision-Making in Serbian and English / Tamara N. Janevska // АФФ. – 34, 2 (2022), 41–57. | Резиме

250. ЈАНИЋ, Александра

Енглеско-српска контрастивна лексикологија / Александра Јанић, Душан Стаменковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2022. – 257. | ISBN 978-86-7379-593-5

251. ЈАЋОВИЋ, Јелена

Вредности неких глаголских облика у француском и српском језику економије / Јелена Јаћовић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 363–371. | Résumé

252. ЈАЋОВИЋ, Јелена

Презент у алтернативној употреби унутар француског и српског језика економије / Јелена Јаћовић // Jezik, književnost, alternative. – 213–228. | Summary

253. ЈЕЛИЋ, Гордана

Deixis in the Discourse of Short Messages : Examples from the Serbian and Modern Greek Language / Gordana B. Jelić, Anka M. Radenović // CJ. – 27 (2022), 341–354. | Резиме

254. ЈОВИЋ, Емилија

Гендерни аспект описивања соматизама : алтернативни приступи : на плану руског и српског језика / Емилија Јовић // Jezik, književnost, alternative. – 229–243. | Summary

255. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Алтернативни модели аналитичке компарације у српском и енглеском језику / Јелена М. Јосијевић // Jezik, književnost, alternative. – 183–199. | Summary

256. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Експресивни имплицитни суперлативи у српском и енглеском језику / Јелена Јосијевић // ЗБМФЛ. – 65, 2 (2022), 123–139. | Summary, Резиме

257. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Негативна суперлативност у српском и енглеском језику / Јелена М. Јосијевић // CJ. – 27 (2022), 261–276. | Summary

258. КЕРКЕЗ, Драгана

Концептуализација *жрџиве* у светлу теорије семантичких локализација : на материјалу руског и српског језика / Драгана Керкез // Славистика. – 26, 1 (2022), 397–409. | Резюме

259. КЕРКЕЗ, Драгана

О везнику *а* у савременом руском језику у поређењу са српским / Драгана М. Керкез // ЈФ. – 78, 2 (2022), 659–674. | Резюме, Summary

260. КЕРКЕЗ, Драгана

Просито као љасуљ или јестива фразеологија / Драгана Керкез, Биљана Марић // Језик, струка, наука 2.1. – 394–410. | Резюме

261. КОВАЧЕВИЋ, Невена

Препозитивна допуна у немачком и српском језику : анализа реализација у приповеди Томаса Мана / Невена Ковачевић // ЖЈ. – 42 (2022), 93–112. | Zusammenfassung, Summary

262. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

У лавиринту речи : огледи из руске и српске когнитивне семантике / Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 249. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 26, 2 (2022), 334–336. | Приказ | Уп. 297.

263. КОСТИЋ, Антонина

Употреба женских *nomina agentis* у огласима за посао : упоредна анализа српског и модерног грчког језика / Антонина В. Костић // Филолог. – 25 (2022), 143–162. | Summary

264. КРИЈЕЗИ, Мерима

О албанским фразеологизмима са лексемом *det (mope)* и њиховим преводим еквивалентима у грчком и српском / Мерима Х. Кријези, Предраг Ј. Мутавић // СЈ. – 27 (2022), 525–540. | Summary

265. ЛАЗОР, Зденко

Лингвокултуролошки концепт *кућа* у руском, русинском и српском језику / Зденко Лазор. – Шид : Удружење српско-руског пријатељства, 2022. – 108. | ISBN 978-86-904598-0-3

266. ЈАЛИЋ, Ана

L'acquisizione dell'abilità pragmatica nell'età prescolare : analisi dei marcatori linguistici di cortesia in serbo e in italiano / Ana Lalić // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 327–339. | Summary

267. ЈАЧОКОВА, Ана Маргарета

Jazykový obraz *Boha* v slovenskej a srbskej biblickej frazeológii / Anna Margaréta Lačoková, Jasna Uhláriková // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 153–168. | Summary, Резиме

268. ЈАЧОКОВА, Ана Маргарета

Podobu poznania skúmaných slovenských a srbských biblických frazém u vojvodinských Slovákov / Anna Margaréta Lačoková // Славистика. – 26, 2 (2022), 153–163. | Резиме

269. МАКИШОВА, Ана

Somatická frazeológia v slovenčine a srbčine / Jasna Uhláriková. – Nový Sad : Filozofická fakulta v Novom Sade, 2021. – 173. / Anna Makišová // Славистика. – 26, 1 (2022), 464–467. | Приказ

270. МАРИЋ, Биљана

Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику / Биљана Ж. Марић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 647–658. | Резюме, Summary

271. МАРИЋ, Биљана

Учешће везника и речце *будію (будто бы)* у преношењу туђег говора : у руском у поређењу са српским / Биљана Марић // Славистика. – 26, 1 (2022), 369–379. | Резюме

272. МАРЧЕТА, Јована

Žene i muškarci u srpskoj i francuskoj frazeologiji / Jovana Marčeta // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 97–106. | Summary

273. МИЛИЋ, Мира

Savremeni principi za sastavljanje dvojezičnog rečnika sportskih termina : teorijski i praktični aspekti / Mira Milić, Olga Panić Kavgić, Aleksandra Kardoš // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 47–67. | Summary

274. МИЛОЈЕВИЋ, Ивана

The Figurative Language of *Death* in Greek and in Serbian / Ivana S. Milojević, Μάρθα Π. Λαμπροπούλου // CJ. – 27 (2022), 325–340. | Резиме

275. МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина

О једном вулгаризму у чешком језику и његовим еквивалентима у српском и енглеском / Катарина Митрићевић-Штепанек // Славистика. – 26, 2 (2022), 212–231. | Summary

276. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Not My Cup of Tea or Must Have : Borrowing of English Multi-Word Units in Serbian / Biljana Mišić Ilić // ЗМФЈЛ. – 65, 1 (2022), 117–131. | Summary, Резиме

277. МУСО, Иларија

A Comparison Between Grammaticalization Process of Future Tense in Greek and Serbian / Iliaria Musso // ППЈ. – 53 (2022), 191–205. | Резиме

278. НИНКОВИЋ, Сања

Deutsche Farbbezeichnungen als Zusammensetzungen des Strukturtyps N+A und deren serbische Äquivalente / Sanja Ninković // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 99–116. | Резиме

279. НОВАКОВИЋ, Ана

Српско-македонски лажни пријатељи / Ана Д. Новаковић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 41–55. | Summary

280. ОПАЧИЋ, Марија

Несингулативни конкретизатори вишезначности конјунктора *и* у руском и српском језику / Марија Опачић // Славистика. – 26, 2 (2022), 142–152. | Резюме

281. ОПАЧИЋ, Марија

Социјативна значења и семантичка опозиција референцијалност-нереференцијалност у руском и српском језику / Марија Опачић // ГСЈ. – 20 (2022), 69–82. | Резюме

282. ПАВЛОВИЋ, Дејан

Ablaut Alternations in English and Serbian Adjective Derivation / Dejan Pavlović, Vladimir Ž. Jovanović // Jezik, književnost, alternative. – 163–182. | Резиме

283. ПЕЈЧИЋ, Александар

Authorial Presence in Serbian and English Co-Authored Social Science Articles / Aleksandar N. Pejčić // PhM. – 14 (2022), 393–407. | Резиме

284. ПЕЈЧИЋ, Александар

Rhetorical Structure of Serbian and English Calls for Papers : the Case of Humanities and Social Sciences / Aleksandar N. Pejčić // FU. – 20, 2 (2022), 51–66. | Резиме

285. ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша

Модификовање паремија посредством механизма замене елемената у новинском дискурсу шпанског и српског језика / Маша З. Петровић Гујаничић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 127–136. | Resumen

– ПЕШИЋ, Снежана

Арапске пословице с подручја Сахаре и српске народне умотворине : сличности и разлике, преводни еквиваленти | Уп. 50.

286. ПОПОВИЋ, Младен

Over and preko : an Image Schema-Based Approach to Contrastive Analysis / Mladen M. Popović // PhM. – 14 (2022), 245–259. | Резиме

287. ПОПОВИЋ, Наташа

Изражавање каузалности у савременом француском и српском језику / Наташа Поповић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 193. | ISBN 978-86-6065-745-1

288. ПРЋИЋ, Твртко

Osavremenjeni pristup englesko-srpskom leksičkom pozajmljivanju : principi i primene / Tvrtko Prčić // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 387–421. | Summary

289. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Словачко-српске везе на примеру свадбене терминологије / Драгана Радовановић, Ана Макишова // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 137–146. | Resumé

290. РАДОЈЧИЋ, Драгана

Терминологија и семантизација ваздухопловних термина / Драгана Радојчић // Језик, струка, наука 2.1. – 411–424. | Резюме

291. РАДОЈЧИЋ, Ружица

Англицизми у језику војне дипломатије : руско-српска паралела / Ружица Радојчић // Језик, струка, наука 2.1. – 425–438. | Резюме

292. РАЂЕНОВИЋ, Анка

Позиционирање перфекта у модерном грчком језику и његови преводни еквиваленти на српском / Анка Рађеновић, Маја Баћић Ћосић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 423–430. | Summary

293. СЕДЕР, Ружица

O relativizatoru *što* i njegovim ekvivalentima u francuskom jeziku / Ružica J. Seder // АФФ. – 34, 2 (2022), 31–40. | Summary, Résumé

294. СКУБАН, Софија

Konceptualizacija *tuge* u engleskom i srpskom jeziku : kognitivnolingvistička analiza / Sofija Skuban // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 59–76. | Summary

295. СТАНКОВИЋ, Селена

Француска апсолутна деташирана конструкција и њени српски еквиваленти / Селена Станковић, Наташа Живић // Језик, књижевност, alternative. – 83–98. | Summary

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Допринос Наде Петровић проучавању темпоралности у француском и српском језику | Уп. 997.

296. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О наративним употребама везника *кад(а)* и његових француских еквивалената / Веран Ј. Станојевић // Језик и стил српскога романа. – 367–377. | Résumé

297. СТЕФАНОВИЋ, Марија

У лавиринту речи : огледи из руске и српске когнитивне семантике / Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 249. | ISBN 978-86-6065-696-6 | Уп. 262.

298. ТАНАСИЋ, Срето

Временска употреба предлога *код* са акузативом у српском и руском језику / Срето З. Танасић // Славистика. – 26, 1 (2022), 312–318. | Резюме

299. ТРИФУЊАГИЋ, Даница

Braïte или *chaval* : шта знамо о омладинском говору? : Apelativi u govornom jeziku mladih u Srbiji i Španiji / Sanja Maričić Mesarović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 224. / Даница Д. Трифуњагић // Филолог. – 26 (2022), 465–458. | Приказ

300. ТРНАВАЦ, Радослава

Хипокризија и медијски приказ транзиције у области енергетике у контексту климатских промена / Радослава М. Трнавац // АФФ. – 34, 1 (2022), 13–29. | Summary

301. УРКОМ, Александер

Терминологија у мађарско-српској лексикографији са посебним освртом на религијску, привредну, спортску и медицинску терминологију / Aleksander Urkom // НССУВД. – 51, 1 (2022), 397–408. | Summary

302. ФЕЈСА, Михајло

Лексичко-семантичко поље *боје* у русинском, српском и енглеском језику : основни називи за боје / Михајло Фејса, Зинаида Будински // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 147–154. | Summary

303. ХАЛАС ПОПОВИЋ, Ана

Keep a Cool Head about This Hot Issue : the Analysis of Metaphorical Senses in the Semantic Structure of Adjectives from the Domain of Temperature in English and Serbian / Ana V. Halas Popović // Филолог. – 26 (2022), 13–39. | Резиме

304. ХАЛАС ПОПОВИЋ, Ана

Metaphoric Meanings of English Adjectives *Sharp* and *Blunt* and Serbian Adjectives *Oštar* and *Tip* from a Cognitive Linguistic Perspective / Ana Halas Popović // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 27–45. | Резиме

305. ХАЛУПОВА, Нина

Vyjadrovanie ľudských vlastností v slovenskej a srbskej zoonymickej frazeológii : na príklade frazém s lexémou pomenúvajúcou domáce zviera / Nina J. Chalupová // ЗБЖФФНС. – 12 (2022), 133–146. | Резиме

306. ХАЦИ-ЛЕГА ХРИСТЕСКА, Јоана

La représentation de la bouche dans les unités phraséologiques françaises, roumaines et macédoniennes / Joana M. Hadzi-Lega Hristeska // PhM. – 14 (2022), 501–518. | Résumé

307. ЦОНИЋ, Виолета

Алтернативне могућности за изражавање императивности у руском и српском језику / Виолета П. Цонић // PhM. – 14 (2022), 587–594. | Резюме

308. ШУЊЕВАРИЋ, Ђорђе

Творбене и семантичке специфичности именица на *-ач* и *-ер* за означавање особа у српском и енглеском језику / Ђорђе В. Шуњеварић // PhM. – 14 (2022), 277–290. | Summary

IV. Прасловенски језик, словенска језичка заједница и посебна питања појединих словенских језика

а) Етимологија, прасловенски језик, словенска језичка заједница

– БАБИЋ, Здравко

О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера | Уп. 947.

309. ВИМЕР, Бјорн

Delimitation Problems in the Non-Past Domain / Björn Wiemer // Славистика. – 26, 1 (2022), 63–89. | Резиме

– ВУЧКОВИЋ, Снежана

Прасловенско наслеђе у именичком творбеном систему српског језика : о неким типовима структурне варијантности суфикса | Уп. 462.

310. ГРКОВИЋ МЕЈЦОР, Јасмина

О пореклу оптаивне употребе глаголског придева на *-л* / Јасмина М. Грковић-Мејцор // ЈФ. – 78, 2 (2022), 147–158. | Резюме, Summary

311. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Словенски језици : генеалогија и идеологија / Данко Шипка. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2022. – 335. – (Едиција Славистички списи) / Рајна М. Драгићевић // НЈ. – 53, 2 (2022), 131–136. | Приказ | Уп. 318.

312. КЕСЕРОВИЋ, Наташа

Словенска тематика између филологије и историографије : „Pozdrav milý od Polabí k jihu píli!“ : slovanská tematika mezi filologií a historiografií / ед. Miroslav Kouba, Ivo Riha, Dalibor Sokolović. – Pardubice : Univerzita Pardubice, 2020. – 384. / Наташа Кесеровић // 36МСС. – 101 (2022), 357–359. | Приказ

313. МАРКОВИЋ, Марјан

Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен **met-(*mot-/*mōt-)* во македонскиот и полскиот јазик / Марјан Д. Марковиќ, Зузана В. Тополињска // ЈФ. – 78, 2 (2022), 159–173. | Резюме, Summary

314. МАРТИНОВ, Златоје

Planska lingvistika : traganje za panslovenskim jezikom / Zlatoje Martinov // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 15–26. | Resumo

315. МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина

Słowotwórstwo w przestrzeni komunikacyjnej / ed. Paweł Kowalski. – Warszawa : Instytut Sławiści Polskiej Akademii Nauk, 2021. – 372. / Катарина Митрићевић-Штепанек // ЈФ. – 78, 1 (2022), 295–302. | Приказ

316. НИКИЋ, Момир

Златно семе : српско-санскртска етимологија / Момир Никић. – Нови Сад : Прометеј, 2022. – 340. – (Лингвистичке едиције. Едиција Популарна лингвистика; 18) | ISBN 978-86-515-2013-9

– ПЕТРОВИЋ, Снежана

Две ране турске позајмљенице у словенским језицима : *јарак* и *јаруга* | Уп. 576.

– РАДЕНКОВИЋ, Љубинко

Симболика *свеће* у народној култури Срба и општесловенском контексту | Уп. 582.

317. ТАНАСИЋ, Срето

Грамматика в обществе, общество в грамматике : исследования по нормативной грамматике славянских языков / ред. Мотоки Номати, Сиори Киёсава. – Москва : Центр славянско-евразийских исследований Хоккайдского университета, Издательский дом ЯСК, 2021. – 304. / Срето З. Танасић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 303–308. | Приказ

318. ШИПКА, Данко

Словенски језици : генеалогија и идеологија / Данко Шипка. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2022. – 335. – (Едиција Славистички списи) | ISBN 978-86-81622-08-7 | Уп. 311.

б) Источнословенски језици**– АМИЦИЋ, Јована**

Метафоричка концептуализација преводних фразеолошких аналога у руском и српском језику : политичка сфера | Уп. 220.

– БАЈОВИЋ, Јелена

Етнокултурни концепти на релацији *своје/ѿуђе* у језичкој слици света на грађи Његошевог „Шћепана Малог“ и руског превода | Уп. 23.

Концепт *своје* : *ѿуђе* / *Црногорци* : Турци у Његошевом „Шћепану Малом“ из транслатолошке перспективе | Уп. 24.

– БАЛЕК, Тијана

Видски статус глаголских неологизама корона вирусне епохе у руском и српском језику | Уп. 223.

319. БАЛЕК, Тијана

О пандемији коронавируса у лингвистичком огледалу на материјалу руског језика : Русский язык коронавирусной эпохи / отв. ред. М. Н. Приемышева. – Санкт-Петербург : Институт лингвистических исследований РАН, 2021. / Тијана И. Балец // Филолог. – 25 (2022), 426–435. | Приказ

320. БАТАС, Ана

Фонетика руског језика / Јелена Гинић. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2022. – 245. / Ана Батас // Славистика. – 26, 2 (2022), 339–341. | Приказ | Уп. 323, 333.

– ВЕЉКОВИЋ, Маја

Руске безличне реченице без израженог вршиоца радње и могуће алтернативе у српском преводу | Уп. 229.

321. ВИШЊЕВАЦ, Вишња

Значај и улога система глаголских времена српског језика у проучавању староруских текстова / Вишња Б. Вишњевац // НССУВД. – 51, 1 (2022), 71–82. | Резюме

322. ВИШЊЕВАЦ, Вишња

Прилог проучавању синтаксе двоструких падежа : двоструки акузатив у староруском и његови преводи на савремени српски језик / Вишња Вишњевац // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 293–301. | Резюме

– ВИШЊЕВАЦ, Вишња

Систем глаголских облика у староруском у поређењу са савременим српским и руским књижевним језиком | Уп. 230.

– ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О модальних значењима совершенног вида в отрицательных высказываниях в русском, сербском и других славянских языках | Уп. 231.

323. ГИНИЋ, Јелена

Фонетика руског језика / Јелена Гинић. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2022. – 245. – (Едиција Славистички списи) | ISBN 978-86-81622-10-0 | Уп. 320, 333.

324. ДОРОШ, Марко

Преводи „Светога Писма“ на украјински језик / Марко Дорош ; превод протођакон Радомир Ракић // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 41–52.

325. ДУСКАЈЕВА, Лиљиа

Хипертекст одной новости в медиалингвистическом преломлении / Лиљиа Р. Дускаева, Любовь Ю. Иванова // ЈФ. – 78, 1 (2022), 79–101. | Резиме, Summary

326. ЗАХЊИТКО, Анатолиј

Семантична модель прийменника : внутрішня цілісність і перервність / Анатолиј Загнітко // Славистика. – 26, 1 (2022), 43–62. | Резиме

– ИВАНОВИЋ, Милена

О превођењу са сродних језика : на материјалу украјинског и српског језика | Уп. 34.

Селективно степеновање обележја процесуалне ситуације у српском језику у поређењу са украјинским | Уп. 247.

– ИЛИЋ, Нина

Glagoli sa postfiksom *-ся* у руском језику и њихови преводни еквиваленти у српском и енглеском | Уп. 248.

– ЈОВИЋ, Емилија

Гендерни аспект описивања соматизама : алтернативни приступи : на плану руског и српског језика | Уп. 254.

327. КЕБАРА, Ненад

Аспекти елементарне јединице поетског текста / Ненад Р. Кебара // Слово. – 61 (2022), 51–70. | Резюме

– КЕРКЕЗ, Драгана

Концептуализација *жрџиве* у светлу теорије семантичких локализација : на материјалу руског и српског језика | Уп. 258.

О везнику *а* у савременом руском језику у поређењу са српским | Уп. 259.

Простіо као йасуљ или јестива фразеологија | Уп. 260.

328. КЕРКЕЗ, Драгана

Словарь русского языка коронавирусной эпохи / ред. М. Н. Приемышева. – Санкт-Петербург : Институт лингвистических исследований РАН, 2021. – 550; Русский язык коронавирусной эпохи : коллективная монография / ред. М. Н. Приемышева. – Санкт-Петербург : Ин-т лингв. исслед. РАН, 2021. – 610. / Драгана Керкез // ЈФ. – 78, 2 (2022), 802–812. | Приказ

329. КОВТУН, Оксана

Граматика оцінки : ознаково-предметні оцінні агентивні імена / Оксана Ковтун // Славистика. – 26, 2 (2022), 201–211. | Резиме

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера | Уп. 970.

330. КОЛОЊУК, Серхиј

Класификаційні типи паремій у фокусу теорії пареміографії / Сергиј Колонюк // Славистика. – 26, 2 (2022), 164–173. | Summary, Резиме

331. КОСМЕДА, Тетјана

Религијне походження сучасних термінів комуникативної лінгвистики та риторики : фрагментарниј анализ / Тетјана Космеда // Славистика. – 26, 2 (2022), 21–30. | Резиме

332. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм : по материалам интернет-портала «Российской газеты» / Дорога Пазіо-Влазловская. – Warszawa : Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021. – 246. / Ивана Лазіћ Коњик // ЈФ. – 78, 2 (2022), 795–801. | Приказ | Уп. 340.

– ЛАЗОР, Зденко

Лингвокултуролошки концепт *кућа* у руском, русинском и српском језику | Уп. 265.

– МАРИЋ, Биљана

Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику | Уп. 270.

Учешће везника и речце *будію* (*будто бы*) у преношењу туђег говора : у руском у поређењу са српским | Уп. 271.

333. МАРИЋ, Биљана

Фонетика руског језика / Јелена Гинић. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2022. – 245. – (Едиција Славистички списи) / Биљана Марић // Преводац. – 41, 3/4 (2022), 71–72. | Приказ | Уп. 320, 323.

334. МАРКОВИЋ, Марија

Преводи Криловљевих басана код Срба / Марија Марковић. – Београд : Логос, 2022. – 177.

335. МИКИТЈУК, Оксана

Лингвоперсона Дмитра Донцова як фокус розуміння максими *характер* / Оксана Микитјук // ЗбМСС. – 102 (2022), 411–425. | Summary, Резиме

336. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Антропологија диалектног слова / Т. И. Вендина. – Москва ; Санкт-Петербург : РАН, Институт славяноведения, 2020. – 682. / Софија Милорадовић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 233–242. | Приказ

337. НОРМАН, Борис

Именной субъект при глагольном сказуемом в 1-м лице множественного числа : *одни бабы живем* / Борис Ю. Норман // ЈФ. – 78, 2 (2022), 409–421. | Резиме, Summary

– НОРМАН, Борис

О семантическом синтаксисе академика Предрага Пипера | Уп. 986.

– ОПАЧИЋ, Марија

Несингулативни конкретизатори вишезначности конјунктора *и* у руском и српском језику | Уп. 280.

Социјативна значења и семантичка опозиција референцијалност-нереференцијалност у руском и српском језику | Уп. 281.

338. ПАВЛОВИЋ ШАЈТИНАЦ, Маја

Двојезични руско-српски речник као огледало културе / Маја В. Павловић Шајтинац // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 119–129. | Summary

339. ПОПОВИЋ, Људмила

Мова украјинців у Србији : минуле, сучасне, майбутнє / Людмила Попович // Славистика. – 26, 2 (2022), 65–84. | Резиме

– РАДОЈЧИЋ, Драгана

Терминологија и семантизација ваздухопловних термина | Уп. 290.

– РАДОЈЧИЋ, Ружица

Англицизми у језику војне дипломатије : руско-српска паралела | Уп. 291.

340. РИСТИЋ, Стана

Аксиолошка корелација као принцип умрежавања концепата и конституисања концептосфере у језичкој слици света : Церковь в кругу ценностей : семья, традиция, патриотизм : по материалам интернет-портала «Российской газеты» / Дорота Пазио-Влазловская. – Warszawa : Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021. – 246. / Стана Ристић // Славистика. – 26, 1 (2022), 445–450. | Приказ | Уп. 332.

341. РУДЕЉОВ, В. Г.

Принципи сегментације поетског говора / В. Г. Рудељов ; прев. Ненад Кебара, Марина Кебара // Слово. – 61 (2022), 24–29.

342. САВИН, Драгана

„Руски књижевни језик“ Димитрија Ђуровића / Драгана Д. Савин // ФП. – 49, 2 (2022), 131–145. | Резюме

343. СЕРЕБРЕЊИКОВА, Н. Г.

Поетема као сигнал вербално-уметничке информације / Н. Г. Серебрењикова ; прев. Ненад Кебара, Марина Кебара // Слово. – 61 (2022), 30–50.

344. СОКИЛ, Богдан

Освітній простір східної Галичини в часо-просторі Австро-угорської монархії : функційне навантаження української мови / Богдан Сокіл // Славистика. – 26, 2 (2022), 85–100. | Резиме

– СТЕФАНОВИЋ, Марија

У лавиринту речи : огледи из руске и српске когнитивне семантике | Уп. 297.

– ТАНАСИЋ, Срето

Временска употреба предлога *под* са акузативом у српском и руском језику | Уп. 298.

– ТРНАВАЦ, Радослава

Хипокризија и медијски приказ транзиције у области енергетике у контексту климатских промена | Уп. 300.

345. ФАТХУТДИНОВА, Венера

Структура и семантика производних глаголов поведенија в русском языке / Венера Г. Фатхутдинова // ЈФ. – 78, 1 (2022), 103–119. | Резиме, Summary

– ФЕЈСА, Михајло

Лексичко-семантичко поље *боје* у русинском, српском и енглеском језику : основни називи за боје | Уп. 302.

– ЧОВИЋ, Лариса

Руски ергоними и њихов превод на српски језик | Уп. 56.

– ЦОНИЋ, Виолета

Алтернативне могућности за изражавање императивности у руском и српском језику | Уп. 307.

346. ШАПИЋ, Јулија

О просторанственном фрагментизаторе *сторона* в понятийных метафорах / Юлия Леонидовна Шапич // Славистика. – 26, 1 (2022), 410–421. | Резиме

в) Западнословенски језици

– BIBLIOGRAFIA jazykovedných príspevkov vojvodinskej slovakistiky : 1961–2021. | Уп. 938.

347. ГРОХОВСКИ, Мађеј

Polskie przysłowki temporalne o postaci komparatywu : *później–wcześniej* / Maciej Grochowski // Славистика. – 26, 1 (2022), 142–155. | Резиме

348. КЕСЕРОВИЋ, Наташа

Studie z češské morfologie a syntaxe : vybrané stati / Jarmila Panevová. – Praha : Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2019. – 231. / Наташа Кесеровић // Славистика. – 26, 1 (2022), 439–444. | Приказ

– ЛАЧОКОВА, Ана Маргарета

Jazykový obraz *Boha* v slovenskej a srbskej biblickej frazeológii | Уп. 267.

Podoby poznania skúmaných slovenských a srbských biblických frazém u vojvodinských Slovákov | Уп. 268.

349. МАКИШОВА, Ана

L'udové zvyky, obyčaje a povery Slovákov v Starej Pazove / Anna Marićová. – Stará Pazova : SAVRO ; Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2021. – 200. / Anna Makišová // Славистика. – 26, 2 (2022), 342–344. | Приказ

350. МАКИШОВА, Ана

Slovenská vojvodinská lexika v nářečových slovníkoch / Anna Makišová, Dragana Radovanović // Славистика. – 26, 2 (2022), 251–260. | Резиме

– **МАРКОВИЋ, Желько**

Лагершпраха у мемоарском делу „Anus Mundi“ и његовом српском и словеначком преводу | Уп. 43.

– **МАРКОВИЋ, Марјан**

Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен **met-(*mot-/*mōt-)* во македонскиот и полскиот јазик | Уп. 313.

– **МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина**

О једном вулгаризму у чешком језику и његовим еквивалентима у српском и енглеском | Уп. 275.

351. ПЈОТРОВСКА, Адријана

Operatory gradacji *maksymalnie, minimalnie* i ich łączliwość z czasownikami / Adrianna Piotrowska // Славистика. – 26, 1 (2022), 380–396. | Резиме

– **РАДОВАНОВИЋ, Драгана**

Словачко-српске везе на примеру свадбене терминологије | Уп. 289.

352. САМАРЦИЋ, Ана

Zwierzęta domowe w języku i kulturze : studium etnolingwistyczne / Olga Kielak. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020. – 316. / Ана Самарцић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 785–794. | Приказ

– **СОКОЛОВИЋ, Далибор**

О сорабистичким интересовањима Предрага Пипера | Уп. 995.

– **ХАЛУПОВА, Нина**

Vyjadrovania ľudských vlastností v slovenskej a srbskej zoonymickej frazeológii : na príklade frázém s lexémou pomenúvajúcou domáce zvierá | Уп. 305.

353. ХАЛУПОВА, Нина

Преглед историје словачког стандардног језика / Далибор Соколовић. – Београд : Савез славистичких друштава Србије : Чигоја штампа, 2020. – 150. / Нина Халупова // ЗбМСС. – 101 (2022), 359–363. | Приказ

г) Јужнословенски језици, изузев српског**354. АЉУКИЋ, Бернес**

Komunikacijski stilovi : direktnost i snažni govor u učeničkoj komunikacijskoj interakciji / Bernes Aljukić, Mirza Kahvedžić // Jezik, književnost i budućnost. – 305–337. | Summary

– **БЕНАКИО, Розана**

К вопросу об употреблении совершенного вида в итеративных контекстах в сербском и хорватском | Уп. 459.

355. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Gramatika bunjevačkog jezika / Žarko Bošnjaković, Suzana Kujundžić-Ostojić. – Beograd : Zavod za udžbenike ; Subotica : Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine : Bunjevački edukativni i istraživački centar Ambrozije Šarčević, 2022. – 256. | ISBN 978-86-17-20747-0

356. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Речник македонских глагола : морфосинтакса глагола у македонском стандардном језику / Жарко Бошњаковиќ. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 107. | ISBN 978-86-6065-713-0

357. ГЕРГОВА, Иванка*

Образите на св. Сава Срѓбски и бљгарското изкуство през XVIII и XIX век / Иванка Ы. Гергова // Наслеђе и стварање 2. – 803–848. | Summary

358. ГУРМЕШЕВИЋ, Роза

Службена употреба језика и писама националних мањина (етничких заједница) у Републици Северној Македонији : јурислингвистички аспект / Роза Гурмешевиќ // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 531–544. | Summary

359. ДОБРИЋ, Арналда

Fonetske vјеzbe izbliza ili izdaleka : usporedba kontaktne i online nastave / Arnalda Dobrić, Matea Haićman // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 299–310. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Рјечник говора Паштровића | Уп. 860.

– КАТАВИЋ, Адриана

Analiza prijevoda 18. soneta Williama Shakespearea : tematska struktura i njeno prenošenje iz engleskog u bosanski/hrvatski/srpski jezik | Уп. 38.

360. КУРПЕЈОВИЋ, Неркеса

Turski sufiksi u rožajskom govoru / Nerkesa Kurpejović. – Rožaje : Orbis, 2022. – 118. | ISBN 978-9940-9782-6-6

361. ЛАБРОСКА, Веселинка

Негацијата во вратничкиот и во скопскоцрногорскиот говор : споредба со горноморавскиот говор / Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковиќ // ЈФ. – 78, 2 (2022), 355–367. | Резюме, Summary

362. ЛИГОРИО, Орсат

Далматоромански реликти у „Etimološkom rјечнику hrvatskoga jezika“ : из балканског латинитета XV / Орсат Лигорио // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 7–18. | Summary, Резиме

363. МАКАРИЈОСКА, Лилјана*

Лексичките слоеви во македонските и српските апостоли од XII до XIV век / Лилјана А. Макаријоска // Наслеђе и стварање 1. – 261–282. | Summary

– МАРКОВИЋ, Жељко

Лагершпраха у мемоарском делу „Anus Mundi“ и његовом српском и словеначком преводу | Уп. 43.

– МАРКОВИЋ, Марјан

Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен **met-*(**mot-*/**mot-*) во македонскиот и полскиот јазик | Уп. 313.

364. МИЛЕТИЋ, Јосип

Atavizmi pripovijedanja u digitalnom diskursu / Josip I. Miletić, Jasminka J. Brala Mudrovčić, Manja M. Kostelac Gomerčić // Jezik, književnost i budućnost. – 262–284. | Summary

365. НИКОЛИЋ, Весна

Речници паронима и антонима македонског језика : Речник на паронимите во македонскиот јазик / Емил Ниами. – Скопје : Книгоиздателство МИ-АН, 2020. – 231; Речник

на антонимите во македонскиот јазик / Емил Ниами. – Скопје : Книгоиздателство МИ-АН, 2021. – 220. / Весна Николић // ЗбМСС. – 102 (2022), 493–498. | Приказ

– **НОВАКОВИЋ, Ана**

Српско-македонски лажни пријатели | Уп. 279.

366. НОМАЌИ, Мотоки

Afanasij Matveevič Seliščev's Unpublished Manuscript on South Slavic Languages / Motoki Nomachi // Славистика. – 26, 1 (2022), 156–172. | Резиме + Прилози

367. НОМАЌИ, Мотоки

On a Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian / Motoki Y. Nomachi // ЈФ. – 78, 2 (2022), 383–408. | Резиме, Резюме

368. ПАВЛЕСКА ГЕОРГИЈЕВСКА, Бисера

Етнолингвистички студии / Лилјана Макаријоска. – Скопје, 2021. – 535. / Бисера Павлеска-Георгиевска // Славистика. – 26, 1 (2022), 456–463. | Приказ

369. РИБАРОВА, Зденка*

О „Речнику македонске редакције црквенословенског језика“ / Зденка Рибарова // Наслеђе и стварање 1. – 253–259. | Summary

370. ТОФОСКА, Станислава-Сташа

Префиксните зборообразувачки модели на глаголите на движење во македонскиот јазик / Станислава-Сташа Тофоска // ЈФ. – 78, 2 (2022), 517–529. | Резиме, Summary

371. ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера

O izrazima s pogrdnim značenjem u medijskom diskursu BiH : funkcionalnostilski aspekt / Vera S. Čevriž Nišić // Jezik, književnost i budućnost. – 248–261. | Summary

– **ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера**

О синонимским варијантама у дискурсу електронских медија Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине | Уп. 701.

372. ФРИДМАН, Виктор

Neka : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian / Victor A. Friedman // ЈФ. – 78, 2 (2022), 423–428. | Резиме, Резюме

– **ХАЦИ-ЛЕГА ХРИСТЕСКА, Јоана**

La représentation de la bouche dans les unités phraséologiques françaises, aroumaines et macédoniennes | Уп. 306.

V. Старословенски језик и његове редакције

373. БАРАНОВ, Виктор*

Статистическиј анализ одно- и двухкомпонентных лингвистических единиц «Асеманиева Евангелија» / Виктор В. Баранов // Наслеђе и стварање 1. – 155–196. | Summary

374. БЕЉАКОВА, Елена*

Особенности славянской церковноправовой традиции от солунских братьев до Саввы Сербского / Елена Владимировна Белякова // Наслеђе и стварање 2. – 433–460. | Summary

– **БОЈАНИН, Станоје***

„Заповести светих отаца“ из „Требника“ библиотеке манастира Зограф (рукопис бр. 50) | Уп. 789.

– БУБАЛО, Ђорђе*

Извод из „Епитимијног номоканона“ у Ковиљском и Сифијском препису „Душанова законодавства“ и његов руски предложак : пролегомена за реконструкцију историје текста млађег „Епитимијног номоканон“ | Уп. 790.

– ВАСИЉЕВ, Љупка*

Нова варијанта похвалног слова архистратизма Михаилу и Гаврилу Климента Охридског | Уп. 793.

375. ВИКИПЈЕЛ, Бохумил*

Romana Jakobsona “Počátek národního sebeurčení v Evropě” a význam cyrilometodějské misie / Bohumil Vukupěl // Наслеђе и стварање 1. – 29–35. | Summary

– ВУЧКОВИЋ, Марија*

Српскословенске сложенице с интензификаторском компонентом *īри* | Уп. 821.

– ГЕРГОВА, Иванка*

Образите на св. Сава Срљбски и бљлгарското изкуство през XVIII и XIX век / Иванка Ђ. Гергова // Наслеђе и стварање 2. – 803–848. | Summary | Уп. 357.

– ГРБИЋ, Душица*

„Стоглав Светог Генадија, патријарха константинопољског“, у српскословенским преписима | Уп. 792.

376. ГРКОВИЋ МЕЈЏОР, Јасмина

Наслеђе и стварање : Свети Ђирило, Свети Сава : 869–1219–2019. / ур. Јованка Радић, Виктор Савић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2019. – 2 т. / Јасмина Грковић-Мејџор // Трибина САНУ. – 10 (2022), 214–217. | Приказ | Уп. 380, 382, 387.

377. ЈАНИШКОВА, Илона*

Staroslověnské názvy pro boj a válku z pohledu etymologického / Ilona Janyšková // Наслеђе и стварање 1. – 211–220. | Summary

378. ЈЕФИМОВА, Валерија*

К вопросу о путях формирования старославянского лексического фонда : о некоторых переводческих установках св. Кирилла / Валерия С. Ефимова // Наслеђе и стварање 1. – 39–54. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Томислав*

Варијанта „Варуховог откровења“ из рукописне збирке А. И. Хлудова | Уп. 797.

379. КАРЛИКОВА, Хелена*

Některá významova specifika staroslověnského lexika a jejich odraz ve starších fázích slovanských jazyků : z hlediska etymologie a historické sémantiky / Helena Karlíková // Наслеђе и стварање 1. – 221–229. | Summary

– КУРЕШЕВИЋ, Марина

Од књишког ка вернакуларном : два начина језичког изражавања у списима Светога Саве | Уп. 824.

Сему же сиче бившу : о синтакси и језичком стилу српскословенских текстова | Уп. 825.

– ЛОМА, Александар

Из старосрпске металуршке терминологије : *близница* | Уп. 826.

380. ЛОМА, Александар

Реч на промоцији књиге : Наслеђе и стварање : Свети Ђирило, Свети Сава : 869–1219–2019. / ур. Јованка Радић, Виктор Савић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2019. – 2 т. / Александар Лома // Трибина САНУ. – 10 (2022), 217–221. | Приказ | Уп. 376, 382, 387.

381. ЛОМА, Александар*

Светло оружје : кирилло-мефодиевски превод псалмов и славјанска устно-поетичка традиција / Александар Б. Лома // Наслеђе и стварање 1. – 55–71. | Summary

– **МАКАРИЈОСКА, Лилјана***

Лексичките слоеви во македонските и српските апостоли од XII до XIV век | Уп. 363.

382. НАСЛЕЂЕ и стварање* : Свети Ѓирило, Свети Сава : 869–1219–2019. / ур.

Јованка Радић, Виктор Савић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2019. – 2 т. | ISBN 978-86-82873-70-9; 978-86-82873-76-1 | Уп. 376, 380, 387.

– **НАУМОВ, Александер***

“Obecność św. Arsenija Serbskiego” w cyrylickich rękopisach w Polsce w kontekście zagadnień regionalizmu | Уп. 801.

– **НИКИТОВИЋ, Зорица***

Семантичко-деривациона група *законь* у „Закоправицу“ Светог Саве и српског језичкој традицији | Уп. 828.

– **ПАВЛОВИЋ, Слободан**

Допунска псеудокоординација у старосрпском језику | Уп. 829.

383. ПЕНТКОВСКИЈ, Алексеј*

Славјански превод «Евангелија» и его использование в богослужении в IX (посл. треть)–XI вв. / Алексей Мстиславович Пентковский // Наслеђе и стварање 1. – 73–152. | Summary

384. ПЕТРОВИЋ, Снежана*

Трагови раних словенско-турских језичких контаката : на материјалу старословенских споменика / Снежана М. Петровић // Наслеђе и стварање 1. – 231–252. | Summary

385. РАЈНХАРТ, Јоханес

Quotations from ‘The Psalms’ in the Slavonic Translation of John Cantacuzene’s Polemical Treatises against Muslims and Jews / Johannes Reinhart // Глас САНУ. – 32 (2022), 43–69. | Резиме + Прилози

– **РАЈНХАРТ, Јоханес***

Српкословенске јеванђељске перикопе Велике седмице у „Бечком октоиху“ : (cod. Vindob. Slav. Nr. 46) | Уп. 804.

386. РАМАЗАНОВА, Наталија*

Нотированные «Службы» в рукописях XVII века двум святым иерархам : св. Савве Србскому и св. Петру Киевскому в русских певческих рукописях / Наталья Васильевна Рамазанова // Наслеђе и стварање 2. – 707–720. | Summary

– **РИБАРОВА, Зденка***

О „Речнику македонске редакције црквенословенског језика“ | Уп. 369.

387. САВИЋ, Виктор

Из стварања : од служби Светоме Сави и другима до познијих представа светих у ликовној уметности : Наслеђе и стварање : Свети Ѓирило, Свети Сава : 869–1219–2019. / ур. Јованка Радић, Виктор Савић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2019. – 2 т. / Виктор Савић // Трибина САНУ. – 10 (2022), 221–226. | Приказ | Уп. 376, 380, 382.

388. САВИЋ, Виктор

О проблему формирања ћириличнога писма : неколика прилога / Виктор Д. Савић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 175–205. | Резиме, Summary

– САВИЋ, Виктор*

„Образник Светога Саве Српскога“ : о датовању предлошка јединога српскословенскога преписа „Студеничког типика“ | Уп. 805.

389. СТАНИШИЋ, Вања*

„Минхенски азбуквар“ и његове иновације и архаизми / Вања Станишић // Наслеђе и стварање 1. – 285–304. | Summary

390. СТАНКОВСКА, Петра*

Zápis staroslověnské spojky a částice *ašte/aće/ešte – ešte/eće – eće* v nejstarších staroslověnských památkách / Petra Stankovska // Наслеђе и стварање 1. – 197–210. | Summary

– СТОШИЋ, Јелена

Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености | Уп. 832.

– СУБОТИН ГОЛУБОВИЋ, Татјана*

„Служба светим апостолима Вартоломеју и Варнави“ као пример особеног састава рукописа бр. 361 Архива САНУ | Уп. 807.

– ТЕМЧИН, Сергеј*

Модел построения канонов древнейшей службы свт. Савве Сербскому : канон «Светоносное и световидное...» | Уп. 808.

– УБИПАРИП, Миланка*

Теодосија Хиландарца „Служба светоме Сави“ без мале вечерње | Уп. 809.

– ШАРКИЋ, Срђан*

Један правноисторијски прилог о „Законоправилу“ Светога Саве | Уп. 811.

VI. Савремени српски језик**а) Опште**

– БАБИЋ, Здравко

О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера | Уп. 947.

391. БАБИЋ, Миланка

О идентитету српског језика / Миланка Ј. Бабић // Идентитетске промене. – 39–47. | Zusammenfassung

392. БАБИЋ, Миланка

Србистички огледи / Милош Ковачевић. – Источно Ново Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2021. – 291. / Миланка Бабић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 263–274. | Приказ | Уп. 395, 398.

393. БРБОРИЋ, Велько

Тестаментарно завештање Илије М. Коларца о српском језику и књижевности / Велько Ж. Брборић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 341–349. | Summary

394. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Један поглед на решавање проблема српског језика у доба транзиције / Рајна М. Драгићевић // Идентитетске промене. – 59–67. | Summary

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера | Уп. 961.

395. БУКИЋ, Саша

Мапирање српског (књижевног) језика : Србистички огледи / Милош Ковачевић. – Источно Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства Источно Сарајево, 2021. – 291. / Саша Ђукић // СЈ. – 27 (2022), 707–716. | Приказ | Уп. 392, 398.

396. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О коегзистенцији језика и књижевности у канонизацији / Јелена Јовановић Симић // Даница. – 29 (2022), 310–325.

397. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Државна (не)брига за српски језик / Милош М. Ковачевић // Идентитетске промене. – 69–87. | Summary

– НИКОЛИЋ, Милка

Научно стваралаштво Милоша Ковачевића | Уп. 985.

398. ПЕЈИЋ, Душан

Огледало србистичко : Србистички огледи / Милош Ковачевић. – Источно Ново Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2021. – 291. / Душан М. Пејић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 209–216. | Приказ | Уп. 392, 395.

399. РЕЉИЋ, Митра

Идентитет и интегритет српског језика на Косову и Метохији / Митра Рељић. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 365. | ISBN 978-86-7946-408-8

400. САМАРЦИЋ, Биљана

Осам вијекова српског језичког идентитета : од Светог Саве до Иве Андрића / Биљана Самарцић. – Вишеград : Андрићев институт, 2022. – 349. – (Библиотека Знамен србистике; 9) | ISBN 978-99976-21-96-2

401. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Идентитет и *йрвредновање* српске филологије у Црној Гори / Јелица Р. Стојановић // Идентитетске промене. – 145–154. | Summary

402. СТОШИЋ, Јелена

О владању за време колере : језик и епидемије некад и данас / Јелена М. Стошић // Јавни говор у условима... – 125–139. | Summary

403. ТАНАСИЋ, Срето

Српски језик и национални идентитет у вријеме глобализације / Срето З. Танасић // Идентитетске промене. – 49–57. | Резюме

404. ТЕРЗИЋ, Душица

Српски језик у контексту тенденција у рачунарској обради језика / Душица В. Терзић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 145–157. | Résumé

405. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Оглушење о српски језик : о тзв. црногорском језику по утуку Рајке Глушице / Михаило М. Шћепановић // Идентитетске промене. – 187–195. | Summary

б) Фонетика, фонологија, прозодија, метрика**– ВЕСЕЛИНОВИЋ, Бранислав**

Постацкенаатске дужине у говору Лозничанки | Уп. 728.

– КОЗОМАРА, Драгомир

Фонетске особине говора Бастаса | Уп. 739.

– **ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра**

Степен проучености фонетских и прозодијских особина српских говора у Румунији | Уп. 742.

406. МАРКОВИЋ, Маја

Dikcija : o glasu, glasovima, akcentu i prozodiji u srpskom jeziku / Dejan Sredojević.

– Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 301. / Маја Марковић // ЗБМФЛ. – 65, 2 (2022), 179–184. | Приказ | Уп. 409.

– **МАРКОВИЋ, Славољуб**

О акценту придева у ијекавским говорима западне Србије | Уп. 748.

– **МИТИЋ, Анђела**

Вокалски систем говора села Стајковца | Уп. 753.

407. НЕГРИШОРАЦ, Иван

Екавица и ијекавица : да ли дишемо пуним плућима? / Иван Негришорац // Слово.

– 61 (2022), 15–23.

– **ПАВЛОВИЋ, Дејан**

Ablaut Alternations in English and Serbian Adjective Derivation | Уп. 282.

– **РАДОВАНОВИЋ, Драгана**

Акут у говорима косовско-ресавског дијалекта : скица географског распореда | Уп. 758.

Лингвогеографска скица шумадјиско-војвођанских говора у румунском Банату : акценат и гласови | Уп. 760.

408. РАДОСАВЉЕВИЋ, Никола

О (не)адаптацији силазних акцената ван првог слога лексеме / Никола В. Радосављевић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 311–327. | Summary

– **САВИЋ, Биљана**

Вокализам и консонантизам у збирци пјесама „Са друге стране штреке“ Јагоде Кљаић | Уп. 683.

409. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Dikcija : o glasu, glasovima, akcentu i prozodiji u srpskom jeziku / Dejan Sredojević. –

Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 301. | Уп. 406.

– **СТАНКОВИЋ, Драгана**

Место нагласка речи у говору младих Врањанаца | Уп. 773.

410. ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња

Изазови бележења изговора одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ / Соња Филиповић Ковачевић, Милан Ајџановић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 231–242. | Summary

– **ЧОПА, Миљана**

Дистрибуција дугоузлазног акцената у говору Ћуприје | Уп. 781.

Дистрибуција силазних акцената у говору спикера РТВ Поморавље | Уп. 782.

в) Нормативистика, правопис, граfiја

411. АЈЦАНОВИЋ, Милан

Настава правописа српског језика на Филозофском факултету у Новом Саду : парадигматичан случај или изузетак у савременој пракси? / Милан С. Ајџановић // Нови прилози српском правопису 2. – 273–281. | Summary

412. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Матица српска и питање израде „Правописа српског језика“ / Исидора Г. Бјелаковић // Нови прилози српском правопису 2. – 19–25. | Summary

413. БРБОРИЋ, Вељко

Пропусти правописног речника у „Правопису српског језика“ Матице српске / Вељко Ж. Брборић // Нови прилози српском правопису 2. – 117–163. | Summary

414. ВУЈОВИЋ, Душанка

Правопис као е-књига / Душанка С. Вујовић // Нови прилози српском правопису 2. – 165–174. | Zusammenfassung

– ГАВРАНОВИЋ, Валентина

Компаративно-контрастивни приступ употреби великог слова у енглеском и српском језику | Уп. 235.

415. ГРАНИЋ, Јагода

Ideologija standardnog jezika i nova vernakularizacija / Jagoda Granić // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 521–529. | Summary

416. ДЕШИЋ, Милорад

Састављено и растављено писање именица / Милорад П. Дешић // Нови прилози српском правопису 2. – 49–61. | Summary

417. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Спојено и одвојено писање придева : на примеру назива за боје / Рајна М. Драгићевић // Нови прилози српском правопису 2. – 99–108. | Summary

418. ДРАЖИЋ, Јасмина

„Правопис српског језика“ очима корисника : емпиријско истраживање / Јасмина Н. Дражић // Нови прилози српском правопису 2. – 243–261. | Summary

419. ЂУРОВИЋ, Сања

Глаголи у „Правопису српског језика“ / Сања Ж. Ђуровић // Нови прилози српском правопису 2. – 263–271. | Summary

420. ИЛИЋ, Валентина

Нови прилози за унапређење српског правописа : Нови прилози српском правопису 2 : зборник радова са научног скупа „Актуелна питања српског правописа“, одржаног у Београду 23. октобра 2021. / прир. Вељко Брборић, Исидора Бјелаковић. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Одбор за стандардизацију српског језика, 2022. – 344. / Валентина М. Илић // Књ. 2 (2022), 463–467. | Приказ | Уп. 429.

421. ИЛИЋ, Валентина

Статус дублета у актуелном „Речнику уз Правопис српског језика“ Матице српске : други део / Валентина М. Илић // Нови прилози српском правопису 2. – 293–344. | Summary + Речник

422. ЈАЊИЋ, Марина

Ортографски статус компјутерских неологизама / Марина С. Јањић // Нови прилози српском правопису 2. – 203–222. | Summary

423. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Писање религијских појмова из угла српске правописне норме / Владан З. Јовановић // Нови прилози српском правопису 2. – 189–201. | Резюме

424. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Интерпункцијска правописна правила / Милош М. Ковачевић // Нови прилози српском правопису 2. – 85–98. | Summary

425. КОЗОМАРА, Драгомир

Ијекавски рефлеки јата : приједлози за допуну и корекцију актуелног „Правописа српског језика“ / Драгомир В. Козомара // Нови прилози српском правопису 2. – 63–73. | Summary

426. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Српска нормативистика у 21. веку с посебним освртом на резултате српске лексикографије / Ивана Лазић-Коњик, Слободан Новокмет // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 8–24. | Summary, Резиме

427. ЛОМПАР, Весна

Како лекције из правописа прилагодити у учбеницима за основну школу / Весна Ј. Ломпар // Нови прилози српском правопису 2. – 283–292. | Summary

428. МИЛАНОВИЋ, Александар

Писмо у српскоме правопису / Александар Милановић, Виктор Савић // Нови прилози српском правопису 2. – 75–84. | Summary

429. НОВИ прилози српском правопису 2 : зборник радова са научног скупа „Актуелна питања српског правописа“, одржаног у Београду 23. октобра 2021. / прир. Вељко Брборић, Исидора Бјелаковић. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Одбор за стандардизацију српског језика, 2022. – 344. | ISBN 978-86-7946-390-6 | Уп. 420.

430. НОВОКМЕТ, Слободан

Ка правописном речнику компјутерских термина и појмова у вези са интернетом у српском језику : теоријски и практични аспект / Слободан Н. Новокмет // Нови прилози српском правопису 2. – 175–187. | Summary

431. ОДБОР за стандардизацију српског језика

Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика : готово увек прво име па презиме / Иван Клајн, председник Одбора и Бранислав Брборић, секретар Одбора // ЈД. – 20 (2022), 35–36.

432. ОДБОР за стандардизацију српског језика

Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика : српски еквиваленти енглеских израза *safety*, *security* и *safety management* / академик Иван Клајн, председник Одбора за стандардизацију српског језика // ЈД. – 19 (2022), 30–33.

433. ОДБОР за стандардизацију српског језика

Саопштење поводом „Нацрта закона о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличног писма“ / Одбор за стандардизацију српског језика // НЈ. – 53, 1 (2021), 105–107.

434. ПИЖУРИЦА, Мато

Концепција новог издања „Правописа српског језика“ Матице српске / Мато Пижурица // Нови прилози српском правопису 2. – 7–18. | Summary

– ПИПЕР, Предраг

Нормативна граматица српскога језика | Уп. 492.

435. ПРЋИЋ, Твртко

Какав нам „Правопис српског језика“ треба у данашњем онлајнизованом, површном и полуписменом свету / Твртко Т. Прћић // Нови прилози српском правопису 2. – 27–48. | Summary

436. РАДИЋ, Јованка

Српски (природни) језик, *родно осетљив језик*, стандарди квалитета учбеника / Јованка Ј. Радић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 295–310. | Summary

437. РАДИЋ, Првослав

Улога српске елите у стварању лингвополитичкога конструкта *српскохрватски језик* : с освртом на Ј. Скерлића и А. Белића као пропагаторе југословенства / Првослав Радић // ГСЈ. – 20 (2022), 83–101. | Summary

438. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Како је *фотоапарат* постао *фото-апарат*? / Светлана Слијепчевић Бјеливук // ЈД. – 20 (2022), 28–32.

439. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

О правописним питањима у пандемији ковида / Светлана М. Слијепчевић Бјеливук // КњЈ. – 69, 1 (2022), 85–96. | Summary

440. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Нормирање облика глагола на *-(j)еџи*, *-џм* у саодносу са глаголима на *-иџи*, *-џм* и *-аџи*, *-џм* : прилог за нови српски правопис / Марина Ј. Спасојевић // Нови прилози српском правопису 2. – 223–241. | Резюме

441. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

О рјешењу и рјешавању писања великог слова у вези са *принципом* да ли нешто улази у састав имена/назива или не (да ли је обавезан – необавезан дио назива/именовања) / Јелица Стојановић // Нови прилози српском правопису 2. – 109–116. | Summary

442. ЋОСИЋ, Павле

Језичке недоумице : заблуде и митови / Павле Ћосић. – Нови Сад : Прометеј ; Београд : Корнет, 2022. – 140. – (Лингвистичке едиције. Едиција Језички саветници; 6) (Едиција Муџбеници) | ISBN 978-86-515-1898-3; 978-86-86673-50-3

– УЉАРЕВИЋ, Бранислав

Српски школски правопис | Уп. 725.

443. ЧАНАДАНОВИЋ, Мирко

Како је разврнут Новосадски договор : прилог историји српске језичке политике / Мирко Чанадановић. – Београд : Службени гласник, 2022. – 166. – (Библиотека Сведоци епохе) | ISBN 978-86-519-2909-3

г) Граматика (морфологија, творба речи, синтакса)**444. АЈЦАНОВИЋ, Јелена**

Значење *закључивања* у светлу аналитичке и синтетичке глаголске формализације : семантичка, синтаксичка и прагматичка анализа / Јелена Ајцановић // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 53–67. | Summary, Резиме

445. АЈЦАНОВИЋ, Милан

Граматички и творбени аспекти одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ / Милан Ајцановић, Страхиња Степанов // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 243–250. | Summary

446. АЈЦАНОВИЋ, Милан

Стандардни српски језик 2 : морфологија / Милан Ајцановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 219. | ISBN 978-86-6065-706-2

447. АЛАНОВИЋ, Миливој

Аналитички каузативи : структурна и значењска обележја предикатског израза / Миливој Б. Алановић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 597–624. | Резюме, Summary

448. АЛАНОВИЋ, Миливој

Један тип допунске *кад*-клаузе / Миливој Б. Алановић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 167–188. | Резюме, Zusammenfassung

449. АЛАНОВИЋ, Миливој

Конструкциона природа језика : кључ за разумевање односа у реченици / Миливој Б. Алановић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 215–224. | Summary

450. АЛАНОВИЋ, Миливој

Механизми транспозиције просторног у непросторна значења у српском језику / Миливој Б. Алановић // Philologica serbica 2. – 94–109. | Summary

451. АЛАНОВИЋ, Миливој

Структурно-значењски троугао : граматички, логички и семантички субјекат / Миливој Б. Алановић // Славистика. – 26, 1 (2022), 339–353. | Summary

– АНТОНИЋ, Ивана

Временски односи у језику Андрићеве нарације | Уп. 612.

452. АНТОНИЋ, Ивана

Један вид кондензовања временске клаузе у српском језику / Ивана Н. Антонић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 577–596. | Резюме, Summary

453. АНТОНИЋ, Ивана

Синтакса и семантика предлога *низ* / Ивана Антонић // Славистика. – 26, 1 (2022), 319–338. | Резюме

454. АРСЕНИЈЕВИЋ, Бобан

The Pronoun *sam* ‘Self’ in Serbo-Croatian and Binding Theory / Boban Arsenijević, Stefan Milosavljević // Jezik, književnost, alternative. – 57–66. | Резиме

455. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Предлошки акузатив као објекатска допуна / Нада Арсенијевић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 25–45. | Summary, Резиме

– БАБИЋ, Миланка

Глаголи и конструкције са семантиком говорења у функцији увођења и навођења туђег говора у роману „Кукавичја пилад“ Лабуда Драгића | Уп. 613.

456. БАГИ, Марина

О дистрибуцији наставака у инструменталу јединице код именица женског рода на консонант / Марина Баги, Александра Томашевић // ЈД. – 19 (2022), 1–8.

457. БАГИ, Марина

О синтаксичком и семантичком понашању глагола *оста̀ви́ти* / Марина Баги // ППЈ. – 53 (2022), 305–340. | Summary

– БАЛЕК, Тијана

Видски статус глаголских неологизама корона вирусне епохе у руском и српском језику | Уп. 223.

458. БАЛЕК, Тијана

Однос глагола *држа̀ти* (*се*) и његових граматичких деривата у светлу видске корелативности / Тијана И. Балеk // Баштина. – 58 (2022), 15–25. | Summary

459. БЕНАКИО, Розана

К вопросу об употреблении совершенного вида в итеративных контекстах в сербском и хорватском / Розанна Бенакьо // Славистика. – 26, 1 (2022), 122–141. | Резиме + Прилози

– БИЛАНЦИЈА, Софија

Particip presenta u savremenom norveškom bukmlu i njegovi ekvivalenti u srpskom jeziku | Уп. 224.

– **БЈЕЛЕТИЋ, Марга***

Од светог Ћирила преко светог Саве до Вука : именице средњег рода на *-ије* у Вуковом речнику и у Вуковој постојбини | Уп. 817.

460. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела

О прилозима *узгред* и *усиуи* у савременом српском језику / Анђела Василјевић // ЗБМФЛ. – 65, 2 (2022), 35–52. | Summary, Резиме

– **ВЕЉКОВИЋ, Маја**

Руске безличне реченице без израженог вршиоца радње и могуће алтернативе у српском преводу | Уп. 229.

461. ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана

Испитивање значењске супротности придева српског језика у контексту синтагми и реченица / Тијана Весић Павловић, Милена Јакић Шимшић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 65–76. | Summary + Прилози

– **ВИШЊЕВАЦ, Вишња**

Значај и улога система глаголских времена српског језика у проучавању староруских текстова | Уп. 321.

Прилог проучавању синтаксе двоструких падежа : двоструки акузатив у староруском и његови преводи на савремени српски језик | Уп. 322.

Систем глаголских облика у староруском у поређењу са савременим српским и руским књижевним језиком | Уп. 230.

– **ВОЈВОДИЋ, Дојчил**

О модальних значењских облика совершенног вида в отрицательных высказываниях в русском, сербском и других славянских языках | Уп. 231.

– **ВУЈАКЛИЈА, Данка**

Хипотакса у херцеговачко-крајишком дијалекту : досадашња истраживања | Уп. 729.

462. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Прасловенско наслеђе у именичком творбеном систему српског језика : о неким типовима структурне варијантности суфикса / Снежана П. Вучковић // СЈ. – 27 (2022), 277–295. | Summary

463. ГРКОВИЋ МЕЈДОР, Јасмина

Градуелност нормативних решења : Нормативна граматика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић. – 4. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 766. / Јасмина Грковић-Мејдор // ЈФ. – 78, 2 (2022), 771–775. | Приказ | Уп. 465, 481, 492.

– **ГРКОВИЋ МЕЈДОР, Јасмина**

О пореклу оптаивне употребе глаголског придева на *-л* | Уп. 310.

– **ГУДУРИЋ, Снежана**

Мали прилог контрастивној синтакси прости реченице индоевропских језика : основне реченичне структуре у српском и француском језику | Уп. 238.

– **ДЕСПОТОВИЋ, Јулијана**

Синтаксостилистички поступци у роману „Дневник друге зиме“ Срђана Ваљаревића | Уп. 619.

– **ДЕШИЋ, Милорад**

Састављено и растављено писање именица | Уп. 416.

– ДОДИГ, Милана

Језик и стил Ива Андрића : улога глаголских времена у приповеци „Жеђ“ и њеном преводном еквиваленту на француски језик | Уп. 620.

Le potentiel serbe et le conditionnel français expression de l'évidentialité | Уп. 239.

Francuska i srpska glagolska vremena u žurnalističkom diskursu vezanom za pandemiju kovida | Уп. 240.

464. ДРАГИЋ, Мила

Pogled u геџ : основи морфологије / Borko Kovačević. – Београд : Filološki fakultet, 2021. – 239. / Мила Драгић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 217–223. | Приказ

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Спојено и одвојено писање придева : на примеру назива за боје | Уп. 417.

465. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Четврто издање „Нормативне граматике“ : Нормативна граматика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић. – 4. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 766. / Рајна Драгићевић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 780–784. | Приказ | Уп. 463, 481, 492.

– ЂУРИЋ, Љубица

Везник *док* и његови француски еквиваленти : корпусна анализа | Уп. 243.

– ЂУРОВИЋ, Сања

Глаголи у „Правопису српског језика“ | Уп. 419.

466. ЖИВКОВИЋ, Ема

Presupposition Projection and Alternative Placement of Focus : a Case of Cognitive Factive Verbs in Serbian / Ema Živković // Jezik, književnost, alternative. – 67–82. | Резиме + Прилог

– ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Imperfekat u Tišminom prevodu romana „Sorstalanság/Besudbinstvo“ Imrea Kertesa | Уп. 33.

О конструкцијама с фазним глаголом у српском и мађарском језику | Уп. 245.

467. ИВАНОВА, Ирина

Аутономност радњи изражених предикатом и глаголским прилогом у српској реченици у светлу интерпункције / Ирина Е. Иванова // НССУВД. – 51, 1 (2022), 225–230. | Резиме

– ИВАНОВИЋ, Милена

Селективно степеновање обележја процесуалне ситуације у српском језику у поређењу са украјинским | Уп. 247.

– ИЛИЋ, Нина

Глаголи са постфиксом *-ся* у руском језику и њихови преводни еквиваленти у српском и енглеском | Уп. 248.

– ЈАКИЋ ШИМШИЋ, Милена

Семантичка интуиција лексикографа и језичких лаика на примеру придевске антонимије српског језика у реченичном контексту | Уп. 538.

468. ЈАНИЋ, Александра

Придевски суфикс *-јасӣ* као морфофонолошка алтернатива суфиксу *-асӣ* / Александра А. Јанић // Jezik, književnost, alternative. – 129–144. | Summary

469. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана

Употреба замјеничког субјекта у императивним реченицама / Ана М. Јањушевић Оливери // НССУВД. – 51, 1 (2022), 231–241. | Резиме

– **ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана**

Функционалност временских маркера у роману „Опраштање“ Небојше Лазића | Уп. 627.

– **ЈАЋОВИЋ, Јелена**

Вредности неких глаголских облика у француском и српском језику економије | Уп. 251.

Презент у алтернативној употреби унутар француског и српског језика економије | Уп. 252.

– **ЈОВАНОВИЋ, Владан**

Придеви с префиксом *īre-* у савременом српском језику : из угла српске описне лексикографије | Уп. 546.

– **ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена**

Алтернативни модели аналитичке компарације у српском и енглеском језику | Уп. 255.

Експресивни имплицитни суперлативи у српском и енглеском језику | Уп. 256.

Негативна суперлативност у српском и енглеском језику | Уп. 257.

– **ЈУРИШИЋ, Марина**

Нешто о предлогу *близу* у српским народним говорима | Уп. 737.

О предлогу *јоза* у српским народним говорима | Уп. 738.

– **КЕРКЕЗ, Драгана**

О везнику *а* у савременом руском језику у поређењу са српским | Уп. 259.

– **КИШ, Наташа**

Деадјективна именица или копулативни предикат у „Гробници за Бориса Давидовича“ Данила Киша | Уп. 638.

470. КИШ, Наташа

Записи из српске синтаксе : узајамне везе форме и значења / Миливој Алановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2020. – 350. / Наташа Киш // ЈФ. – 78, 2 (2022), 813–819. | Приказ | Уп. 486.

471. КИШ, Наташа

Консекутивност и номинализације / Наташа Б. Киш // НССУВД. – 51, 1 (2022), 109–119. | Summary

– **КЛИКОВАЦ, Душка**

Граматика српског језика : за основну школу | Уп. 711.

472. КЛИКОВАЦ, Душка

О природи значења везника *док* кад означава супротност (контраст) / Душка Б. Кликовац // ЈФ. – 78, 1 (2022), 147–166. | Резюме, Summary

– **КЛИКОВАЦ, Душка**

О речничкој обради заменичких речи : на примеру показних заменица *оволики*, *јџолики* и *онолики* | Уп. 551.

473. КЛИКОВАЦ, Душка

О употреби заменичких прилога *одавде*, *одајде*, *оданде* / Душка Б. Кликовац // НССУВД. – 51, 1 (2022), 183–201. | Summary

474. КОВАЧЕВИЋ, Борко

О суфиксима за извођење глаголских именица у савременом српском језику / Борко Н. Ковачевић // СЈ. – 27 (2022), 199–214. | Summary

475. КОВАЧЕВИЋ, Јелена

Морфолошка адаптација позајмљеница из јапанског језика у српском / Јелена Ковачевић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 133–153. | Summary, Резиме

476. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Међуоднос прилога и прилошких израза у савременом српском језику / Илијана Чутура. – Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2020. – 295. / Милош Ковачевић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 275–283. | Приказ

477. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Међуоднос прилошки и придјевски употријебљеног облика глаголског прилога садашњег / Милош М. Ковачевић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 203–214. | Summary

478. КОВАЧЕВИЋ, Милош

(Не)граматикализована алтернативност у односу на дисјункцију у савременом српском језику / Милош М. Ковачевић // Jezik, književnost, alternative. – 29–42. | Summary

479. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Одлична монографија о концесивности као синтаксичко-семантичкој категорији : Категорија концесивности у савременом српском језику / Мијана Ч. Кубурић Мацура. – Бања Лука : Филолошки факултет, 2021. – 214. / Милош М. Ковачевић // СЈ. – 27 (2022), 697–702. | Приказ

480. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Шта је то *прилошки предикаџи* / Милош М. Ковачевић // СЈ. – 27 (2022), 115–129. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Невена

Препозитивна допуна у немачком и српском језику : анализа реализација у приповеци Томаса Мана | Уп. 261.

481. ЛОМПАР, Весна

Другачија граматичка решења у „Нормативној граматички“ : Нормативна граматика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић. – 4. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 766. / Весна Ломпар // ЈФ. – 78, 2 (2022), 776–779. | Приказ | Уп. 463, 465, 492.

– МАРИЋ, Биљана

Учешће везника и речце *будџо* (*будто бы*) у преношењу туђег говора : у руском у поређењу са српским | Уп. 271.

– МАРЈАНОВИЋ, Саша

О обради глаголске флексије у француско-српским речницима | Уп. 917.

482. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Обрада глаголске флексије путем индексирања у двојезичним речницима са српским језиком / Саша П. Марјановић // СЈ. – 27 (2022), 477–497. | Summary

483. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Српски глагол у чешким цепним двојезичним речницима : опис флексије и примена / Саша Марјановић // ЗбМСС. – 102 (2022), 447–469. | Summary, Резиме

484. МАРКЕЉИЋ, Сања

Употреба женског морфолошког рода приликом навођења титула и занимања жена у онлајн новинама „Blic“ у периоду од 2000. до 2018. године / Sanja S. Markeljić // ЖЈ. – 42 (2022), 113–134. | Summary

– МАРКОВИЋ, Јордана

Именички систем пиротског говора у светлу родно осетљивог језика | Уп. 747.

– **МАРОЈЕВИЋ, Радмило**

Реконструкција граматичких дијалектизама као лингвотекстолошки проблем : на грађи Његошевих пјесничких дјела | Уп. 653, 654.

– **МИЛАНОВ, Наташа**

О богаћењу лексичког фонда на примеру вишезначних именица чија значења настају понављањем истог творбеног модела | Уп. 560.

485. МИЛАШИН, Горан

Грамматичка и лексичка организација српског језика из семантичког аспекта : Грамматика у огледалу семантике / Рајна Драгићевић. – Београд : Чигоја штампа, 2020. – 236. / Горан Милашин // ЗБМСС. – 102 (2022), 498–503. | Приказ

486. МИЛАШИН, Горан

Однос форме и значења језичких израза у свјетлу савремених лингвистичких праваца : Записи из српске синтаксе : узајамне везе форме и значења / Миливој Алановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2020. – 350. / Горан Б. Милашин // Филолог. – 26 (2022), 440–448. | Приказ | Уп. 470.

487. МИЛИВОЈЕВИЋ, Наташа

О синтаксичким и семантичким својствима идиоматизоване конструкције са денотацијом квази резултата у српском језику / Наташа Р. Миливојевић // СЈ. – 27 (2022), 179–197. | Summary

488. МИЛИЋЕВИЋ, Наташа

Agreement and Attraction Errors in Relative Clauses in Serbian / Nataša Milićević, Tanja Milićev // ЗБМФЛ. – 65, 2 (2022), 69–85. | Summary, Резиме

– **МИЛОРАДОВИЋ, Софија**

Грамматикализација и полифункционалност предлога *за* у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима | Уп. 750.

489. МИТИЋ, Ивана

О синтаксичким карактеристикама говора оболелих од вируса корона / Ивана З. Митић // Јавни говор у условима... – 141–154. | Summary

– **МИШИЋ, Биљана**

Метафорична значења глагола кретања у роману „На Дрини ћуприја“ | Уп. 665.

– **МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје**

Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора | Уп. 754.

– **МУСО, Иларија**

A Comparison Between Grammaticalization Process of Future Tense in Greek and Serbian | Уп. 277.

490. НИКОЛИЋ, Мирослав

Како се у српском језику броји оно што значе именице *pluralia tantum*? / Мирослав Б. Николић // НЈ. – 53, 1 (2022), 1–19. | Резюме

– **НИКОЛИЋ, Мирослав**

Лексема *йар* као квантификатор у српском језику | Уп. 571.

– **НИНКОВИЋ, Сања**

Deutsche Farbzeichnungen als Zusammensetzungen des Strukturtyps N+A und deren serbische Äquivalente | Уп. 278.

– **НОРМАН, Борис**

О семантичком синтаксису академика Предрага Пипера | Уп. 986.

– ОПАЧИЋ, Марија

Несингулативни конкретизатори вишезначности конјунктора *и* у руском и српском језику | Уп. 280.

491. ОПАЧИЋ, Марија

Значајни синтаксичко-семантички увиди : Прилози синтакси српског језика / Срето З. Танасић. – Источно Ново Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2021. – 225. / Марија М. Опачић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 217–224. | Приказ

– ОПАЧИЋ, Марија

Социјативна значења и семантичка опозиција референцијалност-нереференцијалност у руском и српском језику | Уп. 281.

– ПАВЛОВИЋ, Дејан

Ablaut Alternations in English and Serbian Adjective Derivation | Уп. 282.

492. ПИПЕР, Предраг

Нормативна граматика српског језика / Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић. – 4. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 766. | ISBN 978-86-7946-377-7 | Уп. 463, 465, 481.

493. ПОПОВИЋ, Људмила

О презумптивних конструкцијах в современном сербском языке : анализ синтаксической реинтерпретации / Људмила Поповић // Славистика. – 26, 1 (2022), 173–197. | Резиме

494. ПОПОВИЋ, Људмила

Проучавање синтаксичких фразеологизама као правац изучавања српског језика / Људмила В. Поповић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 5–22. | Резиме

– ПОПОВИЋ, Наташа

Изражавање каузалности у савременом француском и српском језику | Уп. 287.

– ПРЋИЋ, Твртко

И скраћенице и речи : акроними у српском језику | Уп. 579.

495. РАДИЋ, Нинослава

О промјенама у тумачењу творбеног начина слоганја ријечи у српској лингвистици 19. и 20. вијека / Ninoslava Radić // ПЛ. – 23 (2022), 101–118. | Summary

– РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Распоред наставака генитива множине у косовско-ресавском дијалекту : картографски приказ | Уп. 761.

– РАЂЕНОВИЋ, Анка

Позиционирање перфекта у модерном грчком језику и његови преводни еквиваленти на српском | Уп. 292.

– РЕМЕТИЋ, Слободан

О употреби предлога *за* у говору источнобосанских Ера | Уп. 762.

О употреби предлога *с*, *са* и *су* у говору источнобосанских Ера | Уп. 763.

– РИСТИЋ, Стана

Концепт *домовина/ојџаџбина* у контексту асоцијативне граматике | Уп. 584.

496. РУЖИЋ, Владислава

О финалним реченицама у српском језику / Владислава Ж. Ружић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 557–575. | Резиме, Summary

497. РУСИМОВИЋ, Тања

Алтернативност еноцентричног антецедента релативне клаузе са референцијалном анафором / Тања Русимовић // Jezik, književnost, alternative. – 43–55. | Summary

498. РУСИМОВИЋ, Тања

Релативна клауза са форичким супстантивним антецедентом у функцији предикатива / Тања З. Русимовић // СЈ. – 27 (2022), 385–397. | Summary

499. САМАРЦИЋ, Биљана

Бодљикававим ходом по српским глаголским облицима данас : Српски глаголски облици данас / Милан Стакић. – Београд : Јасен, 2020. – 463. / Биљана С. Самарцић // СЈ. – 27 (2022), 703–706. | Приказ

– СЕДЕР, Ружица

О relativizatoru *što* i njegovim ekvivalentima u francuskom jeziku | Уп. 293.

– СИМИЋ, Зоран

Падежни формализатори просторне супралокализације у херцеговачко-крајишким говорима | Уп. 771.

500. СПАСОЈЕВИЋ, Анета

Придеви са значењем људских особина исказани радним глаголским придевом у придевској служби / Анета Спасојевић // ЈД. – 20 (2022), 1–8.

501. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Глаголи у српском језику у доба короне / Марина Ј. Спасојевић // Јавни говор у условима... – 71–81. | Summary

– СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Нормирање облика глагола на *-(j)ȇti*, *-ȋm* у саодносу са глаголима на *-и̑ти*, *-ȋм* и *-а̑ти*, *-ȋм* : прилог за нови српски правопис | Уп. 440.

– СТАКИЋ, Милан

Деривационе иновације професора Радосава Бошковића | Уп. 996.

– СТАНКОВИЋ, Драгана

Употреба беспредлошких генитива у говору младих Врањанаца | Уп. 774.

– СТАНКОВИЋ, Селена

Француска апсолутна деташирана конструкција и њени српски еквиваленти | Уп. 295.

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Допринос Наде Петровић проучавању темпоралности у француском и српском језику | Уп. 997.

502. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О значењу *изненадне ȋреурањености* у временским реченицама / Веран Ј. Станојевић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 243–253. | Summary

– СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Граматица српског језика : за гимназије и средње школе | Уп. 724.

503. СТАНОЈЧИЋ, Славко

Граматичко и контактано потирање амбигвитета основне дискурсне јединице / Славко Ж. Станојчић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 121–130. | Summary

– СТЕВАНОВИЋ, Јована

Nomina loci у говору Бунара код Јагодине | Уп. 775.

– СТЕПАНОВ, Маја

Именичка синтагма са падежним детерминатором у инструменталу у Андрићевој збирци приповедака „Београдске приче“ | Уп. 691.

504. СТЕФАНОВИЋ, Неда

Заменичке присвојне конструкције у српском језику : прагматички и социolingвистички фактори употребе / Неда Н. Стефановић // PhM. – 14 (2022), 303–314. | Summary

505. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Зооверби у српском језику : творбено-семантичка анализа / Милица Јб. Стојановић // СЈ. – 27 (2022), 499–523. | Summary + Прилог

506. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Модалност у српском језику / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2021. – 285. / Милица Јб. Стојановић // НЈ. – 53, 1 (2021), 98–104. | Приказ

– ТАНАСИЋ, Срето

Временска употреба предлога *код* са акузативом у српском и руском језику | Уп. 298.

507. ТАТАР, Никола

Morphological (Structural) Priming with Serbian Prefixed Verbs / Nikola M. Tatar // PhM. – 14 (2022), 291–302. | Резиме

– ТОМИЋ, Горица

Lexical Blends in Serbian : an Analysis of Morphosemantic Transparency | Уп. 598.
Hybrid English-Serbian and Serbian-English Lexical Blends in Serbian | Уп. 599.

– ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Инфинитив у нишким дискурсима о ковиду 19 | Уп. 778.

– ФРИДМАН, Виктор

Neka : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian | Уп. 372.

508. ЧУТУРА, Илијана

Граматицка категорија лица у деконструкцији јавног дискурса у Србији / Илијана Р. Чутура // Идентитетске промене. – 205–227. | Summary

– ЦОНИЋ, Виолета

Алтернативне могућности за изражавање императивности у руском и српском језику | Уп. 307.

509. ШЕКЕРОВИЋ, Александра

О синтаксичком и семантичком понашању глагола *држати* / Александра Шекерковић // ППЈ. – 53 (2022), 207–237. | Summary

510. ШТАСНИ, Гордана

О простору из угла фази лингвистике / Гордана Р. Штасни // *Philologica serbica* 2. – 110–127. | Summary

511. ШУЊЕВАРИЋ, Ђорђе

Алтернативе суфиксу *-ићина* у творби именица / Ђорђе Шуњеварић // *Jezik, književnost, alternative*. – 145–161. | Summary + Прилог

– ШУЊЕВАРИЋ, Ђорђе

Творбене и семантичке специфичности именица на *-ач* и *-ер* за означавање особа у српском и енглеском језику | Уп. 308.

512. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Постоји ли потенцијал имперфекта? / Михаило М. Шћепановић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 361–367. | Summary

д) Лексикологија (лексичка семантика, терминологија, ономастика и др.)

513. АБОВИЋ, Миомир

Поријекло и смисао топонима *Коштор* / Миомир Абовић // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 19–34. | Summary, Резиме

514. АГБАБА, Наташа

Raw Anglicisms in Job Advertisements / Nataša Agbaba, Ana Sentov // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 131–142. | Summary + Прилози

– **АЈЦАНОВИЋ, Јелена**

Значење *закључивања* у светлу аналитичке и синтетичке глаголске формализације : семантичка, синтаксичка и прагматичка анализа | Уп. 444.

515. АКТУЕЛНА питања лексикологије и лексикографије српскога језика : радови са научног скупа „АКТУЕЛНА питања лексикологије и лексикографије српског језика“, одржаног у Андрићграду 9. и 10. октобра 2021. / гл. и одг. ур. Емир Кустурица. – Вишеград : Андрићев институт, 2022. – 357. – (Библиотека Научни скупови. Одјељење за српски језик; 8) | ISBN 978-99976-89-04-7 | Уп. 535, 562.

– **АНТОНИЋ, Ивана**

Синтакса и семантика предлога *низ* | Уп. 453.

516. БАБИЋ, Миланка

Лексема *још* : значење и употреба / Миланка Бабић // АКТУЕЛНА питања лексикологије и лексикографије... – 195–212. | Summary

– **БАГИ, Марина**

О синтаксичком и семантичком понашању глагола *оста̀висти* | Уп. 457.

517. БАДЈУК, Марио

Лексема на *-ац* са значењем следбеника идеје из корпуса нових речи / Марио В. Бадјук // КњГ. – 69, 1 (2022), 97–109. | Summary

– **БЕГОВИЋ, Катарина**

Полисемија и теорија прототипа у дијахронијској перспективи : полисемантичка структура лексема *бес* | Уп. 813.

518. БЕГОВИЋ, Катарина

Свеобухватно истраживање полисемије у српском језику : Српски лексички фонд из угла полисемије / Наташа Миланов. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 465. – (Монографије; 31) / Катарина В. Беговић // ЗбМСКЈ. – 70, 2 (2022), 653–658. | Приказ | Уп. 527, 596.

– **БЛАТЕШИЋ, Александра**

Simbolika *andela* u leksici i frazeologiji italijanskog, španskog i srpskog jezika | Уп. 228.

519. БУГАРСКИ, Ранко

О речницима и сатовима : реч на представљању „Српског речника новијих англицизама“ / Ранко Бугарски // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 151–153.

520. БУДИНЧИЋ, Валентина

Alternative u procesu adaptacije engleske terminologije u srpskom jeziku na korpusu leksike borilačkih sportova / Valentina Budinčić // Jezik, književnost, alternative. – 297–312. | Summary

521. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела

Лексикографска обрада преформулативних дискурских маркера у описним речницима српског језика / Анђела Д. Васиљевић, Јована Љ. Димитријевић // СЈ. – 27 (2022), 459–476. | Summary

522. ВАСИЋ, Вера

„Српски речник новијих англицизама“ : речник и стандардолошки приручник : уводна реч стручне консултанткиње / Вера Васић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 155–161.

523. ВЕЉКОВИЋ, Жарко

Поглед на уобичајени поредак предачких назива у српском језику / Жарко Б. Вељковић // Исходишта. – 8 (2022), 35–42. | Summary

– ВУЈИЧИЋ, Јелена

Семантичке карактеристике придјева са значењем цјелости у кинеском језику и њихови еквиваленти у српском језику | Уп. 232.

524. ВУЈОВИЋ, Душанка

О програму за унос и обраду речи новог вишетомника Матице српске из лексикографског угла / Душанка Вујовић, Бранко Милосављевић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 133–148. | Summary

525. ВУКАДИНОВИЋ, Гордана

Употреба англицизама у пословању са документарним акредитивима / Гордана Вукадиновић // Преводилац. – 41, 3/4 (2022), 51–61. | Summary

526. ВУКСАН, Марија

Везани придевски спојеви с придевом *миран* : рефлексја на колокацијски портрет / Марија Вуксан // ППЈ. – 53 (2022), 153–174. | Summary

527. ВУЛОВИЋ ЕМОНТС, Наташа

Српски лексички фонд из угла полисемије : глаголи, именице, придеви / Наташа Миланов. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 465. / Наташа С. Вуловић Емонтс // НЈ. – 53, 1 (2021), 79–83. | Приказ | Уп. 518, 596.

– ВУЧКОВИЋ, Марија

Трклеџо деџе : о дијалекатском придеву *џрклеџи* | Уп. 730.

528. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Значењска структура деривата / Рајна Драгићевић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 9–28. | Summary

529. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Праскозорје и друге најлепше речи српског језика / Рајна М. Драгићевић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 73–84. | Резюме

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Предраг Пипер као проучавалац вербалних асоцијација и оснивач српске асоцијативне лексикографије | Уп. 964.

Спојено и одвојено писање придева : на примеру назива за боје | Уп. 417.

530. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

У сусрет српском општем речнику : преплитање модерне и традиционалне лексикографије / Рајна М. Драгићевић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 13–34. | Резюме + Прилози

531. ДРАЖИЋ, Јасмина

Од грађе до речничког чланка у „Српском речнику новијих англицизама“ / Јасмина Дражић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 219–230. | Summary

532. ДРАЖИЋ, Јасмина

Приступи проучавању значења речи / Јасмина Дражић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 323. | ISBN 978-86-6065-704-8

533. ЂИНЂИЋ, Марија

Вишевековно путовање *делија* кроз језик, књижевност и историју / Марија С. Ђинђић // ПКЈИФ. – 88 (2022), 3–17. | Summary

– ЂУРИЋ, Тамара

Језичка слика *дејтеја* у „Речнику косовско-метохишког дијалекта“ Глигорија Елезовића | Уп. 731.

534. ЕРИЋ БУКАРИЦА, Александра

Ka savremenijem englesko-srpskom i srpsko-engleskom rečniku pravnih termina / Aleksandra Erić Bukarica // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 53–63. | Summary

535. ИВАНИШ, Јована

Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика : радови са научног скупа „Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика“, одржаног у Андрићграду 9. и 10. октобра 2021. / гл. и одг. ур. Емир Кустурица. – Вишеград : Андрићев институт, 2022. – 357. – (Библиотека Научни скупови. Одјељење за српски језик; 8) / Јована В. Иваниш // НЈ. – 53, 2 (2022), 148–153. | Приказ | Уп. 515, 562.

– ИВАНИШ, Јована

Српска неолошка библиографија | Уп. 941.

536. ИВАНОВИЋ, Ненад

Метајезички изрази са релативизатором обично у служби граматичких обележја речи : на материјалу из „Речника САНУ“ / Ненад Ивановић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 111–132. | Summary

– ИЛИЋ, Валентина

Метонимија као когнитивни и лексички механизам у контексту наставе матерњег (српског) језика | Уп. 709.

537. ИЛИЋ, Мирјана

Новостворене лексеме с *ковид* и *корона* : формалнојезичке и семантичке импликације / Мирјана К. Илић // Јавни говор у условима... – 83–91. | Summary

538. ЈАКИЋ ШИМШИЋ, Милена

Семантичка интуиција лексикографа и језичких лаика на примеру придевске антонимије српског језика у реченичном контексту / Милена М. Јакић Шимшић, Тијана С. Весић Павловић // СЈ. – 27 (2022), 437–457. | Summary + Прилог

539. ЈАКИЋ ШИМШИЋ, Милена

Утицај дефиниције и истраживачке и лексикографске методологије на процену заступљености језичких феномена : пример антонимије / Милена Јакић Шимшић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 213–235. | Summary

– ЈАКУШКИНА, Екатерина

Лексическое своеобразие сербских говоров юго-восточной Герцеговины | Уп. 732.

Типологија лексичких разлика у српским говорима | Уп. 733.

– ЈАНИЋ, Александра

Асоцијативни приступ фреквентним именицама у српском језику током епидемије вируса SARS-Cov-2 на примеру нишких студената србистике | Уп. 734.

Енглеско-српска контрастивна лексикологија | Уп. 250.

540. ЈАНКОВИЋ, Јелена

Лексикографска обрада миконима (назива гљива) у дескриптивним речницима српског језика / Јелена Д. Јанковић // СЈ. – 27 (2022), 355–373. | Summary

541. ЈАНКОВИЋ, Јелена

О нормативном термину *варваризам* у српској лингвистици : на основу чланака објављених у часопису „Наш језик“ : 1932–2021. / Јелена Д. Јанковић // НЈ. – 53, 1 (2021), 61–78. | Summary

– ЈАЊИЋ, Марина

Ортографски статус компјутерских неологизама | Уп. 422.

542. ЈАШОВИЋ, Голуб

Ономастика Горње Топлице / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини ; Куршумлија : Народна библиотека, 2022. – 737. | ISBN 978-86-6349-184-7

543. ЈЕВРИЋ, Тамара

Придеви о човеку : примена корпусне методологије у анализи колокација / Тамара Јеврић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2022. – 241. | ISBN 978-86-6349-175-5

544. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Именица *в(и)јенац* у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику : из угла српског лексикографског описа / Владан З. Јовановић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 731–746. | Резюме, Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Владан

Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ | Уп. 629.

545. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Лексичко значење и концепт у српском лексикографском опису : на примерима из лексикографске праксе / Владан Јовановић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 55–72. | Резюме

– ЈОВАНОВИЋ, Владан

Писање религијских појмова из угла српске правописне норме | Уп. 423.

546. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Придеви с префиксом *йре-* у савременом српском језику : из угла српске описне лексикографије / Владан З. Јовановић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 433–443. | Резюме

547. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Пејоративно значење лексема којима се именује човек као резултат семантичке деривације / Јована Јовановић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 77–87. | Summary

548. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Стереотип о *Балкану* и *Балканцима* у српској језичкој слици света / Јована Б. Јовановић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 377–394. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Лексикографски опис апстрактних именица романског поријекла у говору Паштровића | Уп. 736.

549. ЈОВИЋЕВИЋ, Радојица

Уз нека имена везана за Милешеву / Радојица Јовићевић // ЈД. – 19 (2022), 9–13.

– ЈОШИЋ, Неђо

Епоха реализма и њен значај у развоју лексичког система српског језика | Уп. 634.

550. ЈОШИЋ, Неђо

Поглед на српску ауторску лексикографију / Неђо Г. Јошић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 697–710. | Резюме, Summary

– ЈОШИЋ, Неђо

Представа о рјечнику Андрићевог књижевног дјела као научном и културном подухвату | Уп. 635.

„Речник САНУ“ између двочланог и једночланог имена у своме називу | Уп. 861.

Фонд „Речника САНУ“ од заснивања до данас : осавремењивање лексичке грађе и језичка актуелност као начело | Уп. 862.

– **КЕРКЕЗ, Драгана**

Концептуализација *жрџиве* у светлу теорије семантичких локализација : на материјалу руског и српског језика | Уп. 258.

551. КЛИКОВАЦ, Душка

О речничкој обради заменичких речи : на примеру показних заменица *оволики*, *толики* и *онолики* / Душка Б. Кликовац // ЈФ. – 78, 2 (2022), 497–516. | Резюме, Summary

– **КНЕЖЕВИЋ, Ивана**

Лексичке специфичности високошколских уџбеника теологије на српском језику | Уп. 639.

– **КОВАЧЕВИЋ, Јелена**

Морфолошка адаптација позајмљеница из јапанског језика у српском | Уп. 475.

552. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Значење и употреба лексеме *сџвар* / Милош Ковачевић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 329–350. | Summary

– **КОМАТИНА, Предраг***

Рани јужнословенски етноними и питање порекла и постанка јужнословенских племена | Уп. 822.

553. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Connotative Meanings of the Serbian Basic Colour Terms *siva* (Grey) and *ružičasta* or *roze/a* (Pink) from the Perspective of Intra-Colour Antonymy / Sanja Krimer Gaborović // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 169–189. | Резиме

554. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Осврт на женско-мушке разлике у хроматском именовану у стандардном српском језику / Сања Кример-Габоровић, Ивана Јаковљев // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 47–75. | Summary, Резиме

555. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Pilot istraživanje о srpskim osnovnim nazivima за боје према тесту издвајања *i* у одабраном фреквенцијском рећнику / Sanja Krimer-Gaborović // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 53–63. | Summary

– **ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана**

Српска нормативистика у 21. веку с посебним освртом на резултате српске лексикографије | Уп. 426.

556. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Фемининативи у српском језику : неолошки аспект / Ивана Лазич Коњик // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 87–110. | Summary

– **ЛАЗОР, Зденко**

Лингвокултуролошки концепт *кућа* у руском, русинском и српском језику | Уп. 265.

557. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Теорија, пракса и ставови говорника о наглашавању страних речи на примерима из медицинске терминологије / Александра Р. Лончар Раичевић, Нина Ј. Судимац // Јавни говор у условима... – 93–106. | Summary

– **МАРЈАНОВИЋ, Саша**

Обрада глаголске флексије путем индексирања у двојезичним речницима са српским језиком | Уп. 482.

Српски глагол у чешким цепним двојезичним речницима : опис флексије и примена | Уп. 483.

558. МАРКОВИЋ, Александра

Грађа „Речника САНУ“ као драгоцен извор за етнографска истраживања : на примеру одреднице *йрекада* / Александра Марковић // ЈД. – 20 (2022), 9–18.

– **МАРКОВИЋ, Бранкица**

Повртарска лексика села Крушедола у Срему | Уп. 744.

– **МАРОЈЕВИЋ, Радмил**

Интерпретација русизама и црквенославенизама у Његошевем пјесничком дјелу : из дијахронијске и синхронијске перспективе | Уп. 651.

559. МИЛАНОВ, Наташа

Алтернативна употреба лексема са значењем недовољности нечега : на примеру придева *мршав* и његових синонима / Наташа М. Миланов // Jezik, književnost, alternative. – 259–273. | Summary

560. МИЛАНОВ, Наташа

О богаћењу лексичког фонда на примеру вишезначних именица чија значења настају понављањем истог творбеног модела / Наташа М. Миланов // НССУВД. – 51, 1 (2022), 445–457. | Summary

561. МИЛАНОВ, Наташа

О вишезначности именица из семантичке групе *круг* у српском језику / Наташа Миланов // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 177–194. | Summary

– **МИЛАНОВИЋ, Александар**

Радуловићево баштињење народних речи | Уп. 982.

562. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика : радови са научног скупа „Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика“, одржаног у Андрићграду 9. и 10. октобра 2021. / гл. и одг. ур. Емир Кустурица. – Вишеград : Андрићев институт, 2022. – 357. – (Библиотека Научни скупови. Одјељење за српски језик; 8) / Ана В. Миленковић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 455–461. | Приказ | Уп. 515, 535.

– **МИЛИВОЈЕВИЋ, Ивана**

The Figurative Language of *Death* in Greek and in Serbian | Уп. 273.

– **МИЛИЋ, Мира**

Savremeni principi za sastavljanje dvojezičnog rečnika sportskih termina : teorijski i praktični aspekti | Уп. 274.

563. МИЛИЋ, Мира

Улога синонима у дефиницијама одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ / Мира Милић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 267–282. | Summary

564. МИЛОРАДОВ, Дејан

О једном топониму – *Шикуље* и о једном херпетониму – *шикуља* / Дејан Милорадов // ЈД. – 20 (2022), 23–27.

565. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Речници термина везаних за пандемију ковида 19 : сведочанство злог времена / Софија Р. Милорадовић // Јавни говор у условима... – 17–29. | Summary

566. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

О једном називу из лексичко-семантичке групе *nomina politicus* : *другосрбијанац* / Бојана Милосављевић // ЈД. – 19 (2022), 14–19.

– **МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања**

Лингвокултуролошки и лексикографски опис концепта *greh* у српском призренском говору | Уп. 751.

Примена антропоцентричног принципа у дијалекатској лексикографији | Уп. 752.

– **МИЛОШЕВИЋ, Ивана**

Германизми у делима Стевана Сремца : компаративни поглед | Уп. 662.

– **МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина**

О једном вулгаризму у чешком језику и његовим еквивалентима у српском и енглеском | Уп. 275.

567. МИШИЋ, Биљана

Полисемантичка структура глагола *доћи* у књижевноумјетничком и научном стилу / Биљана Мишић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 279–300. | Summary

568. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Научноистраживачки и педагошки потенцијал „Српског речника новијих англицизама“ / Биљана Мишић Илић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 283–293. | Summary

569. НИКОЛИЋ, Весна

Улога и значај електронског корпуса у истраживању паронимије у савременом српском језику / Весна Николић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 251–278. | Summary

570. НИКОЛИЋ, Марина

Лексика са семантичком компонентом простора и времена у српском јавном дискурсу током пандемије ковида / Марина М. Николић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 747–769. | Резюме, Summary

571. НИКОЛИЋ, Мирослав

Лексема *бар* као квантификатор у српском језику / Мирослав Б. Николић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 483–496. | Резюме, Summary

– **НОВАКОВ, Драгана**

Народни називи за јела и пића у говору Томашевца | Уп. 756.

– **НОВАКОВИЋ, Александар**

Степен познавања значења неологизама у доба пандемије ковида у јавном говору Нишлија | Уп. 757.

– **НОВАКОВИЋ, Ана**

Српско-македонски лажни пријатељи | Уп. 279.

– **НОВОКМЕТ, Слободан**

Ка правописном речнику компјутерских термина и појмова у вези са интернетом у српском језику : теоријски и практични аспект | Уп. 430.

572. НОВОКМЕТ, Слободан

Лексема *јосџисџина* у српском јавном дискурсу / Слободан Б. Новокмет // КњЈ. – 69, 2 (2022), 365–375. | Summary

573. ОБРАДОВИЋ, Мирјана

Микротопоними апелативног порекла у поречју Лугомира и његових левих притока / Мирјана Р. Обрадовић // СЈ. – 27 (2022), 605–621. | Summary

574. ОБРАДОВИЋ, Мирјана

Фитоними у микротопонимији Левча / Мирјана Р. Обрадовић // Цвеће : еко(по)етика у књижевности, језику и уметности. – 369–384. | Zusammenfassung

– ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Лексичка средства за привлачење пажње у анотацијама информативних текстова на интернету | Уп. 675.

– ПАВЛОВИЋ ШАЈТИНАЦ, Маја

Двојезични руско-српски речник као огледало културе | Уп. 338.

575. ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Путеви до адекватних дефиниција и превода одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ / Олга Панић Кавгић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 251–265. | Summary

576. ПЕТРОВИЋ, Снежана

Две ране турске позајмљенице у словенским језицима : *јарак* и *јаруга* / Снежана М. Петровић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 255–268. | Резюме, Summary

577. ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

О хидронимима у Јадру / Мирјана Петровић-Савић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 195–204. | Summary

578. ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Цендеризам, нови појавни облик у језику / Божинка М. Петронијевић // СЈ. – 27 (2022), 169–177. | Zusammenfassung

– ПОПОВИЋ, Младен

Over and preko : an Image Schema-Based Approach to Contrastive Analysis | Уп. 286.

579. ПРЋИЋ, Твртко

И скраћенице и речи : акроними у српском језику / Твртко Т. Прћић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 429–466. | Резюме, Summary

– ПРЋИЋ, Твртко

Osavremenjeni pristup englesko-srpskom leksičkom pozajmljivanju : principi i primene | Уп. 288.

580. ПРЋИЋ, Твртко

„Српски речник новијих англицизама“ : теоријско-методолошки и практични аспекти израде / Твртко Прћић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 163–202. | Summary

581. РАБРЕНОВИЋ, Милица

Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема : зборник научних радова / ур. Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик, Ненад Ивановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 1170. / Милица Ј. Рабреновић // НЈ. – 53, 2 (2022), 141–147. | Приказ

582. РАДЕНКОВИЋ, Љубинко

Симболика *свеће* у народној култури Срба и општесловенском контексту / Љубинко Раденковић // Глас САНУ. – 32 (2022), 11–40. | Summary

583. РАДОВАНОВИЋ, Данијела

Антропоними двеју лесковачких генерација : компаративни приступ / Данијела Радовановић // ГСЈ. – 20 (2022), 103–120. | Summary

– РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Именовање лица у свадбеној обичајно-обредној пракси лепосавићке околине | Уп. 759.

Словачко-српске везе на примеру свадбене терминологије | Уп. 289.

– РАДОЈЧИЋ, Драгана

Терминологија и семантизација ваздухопловних термина | Уп. 290.

- **РАДОЈЧИЋ, Ружица**
Англицизми у језику војне дипломатије : руско-српска паралела | Уп. 291.
- **РАДОЊИЋ, Данијела**
О лексици у роману „Бездно“ Светлане Велмар-Јанковић | Уп. 679.
- 584. РИСТИЋ, Стана**
Концепт *домовина/ојџаџбина* у контексту асоцијативне граматике / Стана С. Ристић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 675–695. | Резюме, Summary
- 585. РИСТИЋ, Стана**
„Речник САНУ“ : поводом публикација 21. књиге / Стана Ристић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 29–54. | Summary
- **САВИЋ, Биљана**
Из лексике одијевања у Великом Блашку (код Бањалуке) | Уп. 765.
Лексика плетарства : на основу грађе из Великог Блашка код Бањалуке | Уп. 766.
- 586. САВИЋ, Сандра**
Из ономастике Заплања : микропонимија заплањског села Тасковићи / Сандра Савић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 217–226. | Summary
- **САВИЋ, Сандра**
Лексикологија народне медицине Гаџиног Хана : кожне и заразне болести | Уп. 767.
- **САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана**
Из пастирске лексике југоисточне Србије | Уп. 768.
Семантичка анализа лексема са значењем *заова* у говорима призренско-тимочке дијалекатске области | Уп. 769.
- **СКУБАН, Софија**
Konceptualizacija *tuge* u engleskom i srpskom jeziku : kognitivnolingvistička analiza | Уп. 294.
- 587. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана**
Концепција „Појмовника српских лингвистичких термина“ : изазови и могућа решења / Светлана Слијепчевић Бјеливук // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 149–164. | Summary
- 588. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана**
Речник појмова из периода епидемије ковида : изазови и решења / Светлана М. Слијепчевић Бјеливук, Марина М. Николић // Јавни говор у условима... – 31–47. | Summary
- 589. СПАСОЈЕВИЋ, Марина**
Концепт *домовине* у преводима житија Светог Саве од Доментијана и Теодосија на савремени српски језик / Марина Љ. Спасојевић // Средњи век у српској науци... – 137–145. | Summary
- **СПАСОЈЕВИЋ, Марина**
Лексичке карактеристике романа „Једро наде“ Н. Маловића у контексту нове грађе за „Речник САНУ“ | Уп. 685.
- **СТАНИЋ, Данијела**
Етнолингвистичка анализа лексема и израза из области бајања, гатања и врачања из ужичког краја | Уп. 772.
- 590. СТАНОЈЧИЋ, Јелена**
Identifying Meaning and Lexical Bifurcation of the Lexeme *socijalni/društveni* : Translation of Noun Phrases and Understanding their Meaning in a Contextual Framework :

Morphological and Lexical System Analysis : among Speakers of the New Millenium / Jelena Stanoječić // Преводилац. – 41, 3/4 (2022), 9–18. | Резиме

– **СТЕВАНОВИЋ, Јелена**

Лексичке карактеристике у роману „Чизмаши“ Драгослава Михаиловића | Уп. 690.

591. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Лични надимци у Доњем Љубешу код Алексинца / Душан Р. Стефановић // ЗбФФП. – 52, 2 (2022), 47–59. | Summary

592. СТЕФАНОВИЋ, Ђорђе

О стручној речи *футинг* / Ђорђе Стефановић // ЈД. – 19 (2022), 20–23.

593. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Ка опису концепта *вредносӣ* у српском језику / Марија Ј. Стефановић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 711–730. | Резюме, Summary

– **СТЕФАНОВИЋ, Марија**

У лавиринту речи : огледи из руске и српске когнитивне семантике | Уп. 297.

594. СТИЈОВИЋ, Рада

Значење и нормативни статус лексема *ц(ј)елив*, *ц(ј)еливаӣи* и *ц(ј)елов*, *ц(ј)еловаӣи* / Рада Р. Стијовић // Средњи век у српској науци... – 99–108. | Summary

595. СТИКИЋ, Биљана

Лингвистичка рецепција француске моде након Првог светског рата : нови компаративни хроматски спектар у српском језику / Биљана Стикић, Бранкица Марковић // ЗбМСС. – 102 (2022), 427–445. | Summary, Résumé

– **СТОЈАНОВИЋ, Јелица**

Употреба лексичких јединица *Зеџа*, *Црна Гора*, *Срб(ија)*, *Косово* код краља Николе у драми „Балканска царица“ | Уп. 694.

– **СТОЈАНОВИЋ, Милица**

Зооверби у српском језику : творбено-семантичка анализа | Уп. 505.

О бестијалим глаголима у српском језику : на примерима из романа „Доротеј“ Д. Ненадића | Уп. 695.

596. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Српски лексички фонд из угла полисемије : глаголи, именице, придеви / Наташа Миланов. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 465. / Милица Ј. Стојановић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 253–262. | Приказ | Уп. 518, 527.

597. СТОЈИЉКОВИЋ, Милица

Лична имена врањских Рома / Милица Стојиљковић // ГСЈ. – 20 (2022), 145–158. | Summary

– **СТОКИН, Маја**

Терминологија зимског циклуса обичаја и веровања у Новом Саду : етнолингвистичко истраживање | Уп. 776.

598. ТОМИЋ, Горлица

Lexical Blends in Serbian : an Analysis of Morphosemantic Transparency / Gorica R. Tomić // ЗбФФП. – 52, 3 (2022), 13–37. | Резиме

599. ТОМИЋ, Горлица

Hybrid English-Serbian and Serbian-English Lexical Blends in Serbian / Gorica R. Tomić // PhM. – 14 (2022), 409–428. | Резиме

– **УРКОМ, Александер**

Терминологија у мађарско-српској лексикографији са посебним освртом на религијску, привредну, спортску и медицинску терминологију | Уп. 301.

– ХАЛАС ПОПОВИЋ, Ана

Metaphoric Meanings of English Adjectives *Sharp* and *Blunt* and Serbian Adjectives *Oštar* and *Tip* from a Cognitive Linguistic Perspective | Уп. 304.

– ЦВИЈОВИЋ, Драгана

Експресивна вредност лексема којима се именује особа у роману „Време кокошки“ Добрила Ненадића | Уп. 702.

600. ЦУКУТ, Слађана

Хидроними Шипова / Слађана М. Цукут // СЈ. – 27 (2022), 375–383. | Summary

– ЧОВИЋ, Лариса

Руски ергоними и њихов превод на српски језик | Уп. 56.

601. ШАФЕР, Марина

Прикупљање, одабир и обрада грађе за „Српски речник новијих англицизама“ / Марина Шафер, Александра Кардош, Марија Савић, Милан Обрадовић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 203–217. | Summary

– ШЕКЕРОВИЋ, Александра

О синтаксичком и семантичком понашању глагола *држајти* | Уп. 509.

– ШИПКА, Данко

Прилог изучавању српског пуризма : квантитативна анализа случаја | Уп. 848.

602. ШТАСНИ, Гордана

О неким проблемима израде речника термина из области вештачке интелигенције / Гордана Р. Штасни, Гордана Р. Штрбац // НЈ. – 53, 1 (2021), 43–60. | Summary

603. ШТАСНИ, Гордана

О транскатегоризацији и псеудотранскатегоризацији у домену простора / Гордана Р. Штасни // ЈФ. – 78, 1 (2022), 121–145. | Резюме, Summary

604. ШТРБАЦ, Гордана

Слика *природе* у српском језику / Гордана Штрбац, Гордана Штасни. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 337. | ISBN 978-86-6065-711-6

– ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Радосав Бошковић : 1907–1983. : дијалектолог и ономастичар | Уп. 1001.

ђ) Фразеологија и паремиологија

– АМИЦИЋ, Јована

Метафоричка концептуализација преводних фразеолошких аналога у руском и српском језику : политичка сфера | Уп. 220.

– АНДРИЋ, Едита

Autorske beleške sa margina „Mađarsko-srpskog frazeološkog rečnika“ u nastajanju | Уп. 883.

– БАДОВИНАЦ, Јелена

Утицај сликарске терминологије на формирање италијанских фразема и њихово преводње на српски језик | Уп. 22.

– БАЗИЋ, Јована

Флористичке метафоре у идиоматским изразима у италијанском и српском језику | Уп. 222.

605. БЕГОВИЋ, Катарина

Фразеолошки корпус у настави српскога језика / Катарина В. Беговић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 111–127. | Summary

– БИЉЕТИНА, Јелена

Glagoli pijenja u engleskom i srpskom jeziku kao izvori pojmovnih metafora i metonimija | Уп. 225.

Doslovna značenja glagola jedenja i pijenja u engleskom i srpskom : kontrastivna analiza | Уп. 226.

Jesti ili ne jesti – pitanje je sad : pojmovne metafore sa glagolima jedenja u engleskom i srpskom | Уп. 227.

– БЛАТЕШИЋ, Александра

Simbolika *andela* u leksici i frazeologiji italijanskog, španskog i srpskog jezika | Уп. 228.

– ВУЈОВИЋ, Ана

Свет детета у фраземима на француском и српском језику | Уп. 233.

– ВУЈОВИЋ, Марија

Prisustvo frazema sa komponentom *oko* u prevodu Biblije na italijanski, španski i srpski jezik | Уп. 234.

606. ВУЛОВИЋ ЕМОНТС, Наташа

Од једнога ударца дуб не пада / Наташа Вуловић Емонтс, Марија Ђинђић // ЈД. – 20 (2022), 19–22.

– ВУЛОВИЋ ЕМОНТС, Наташа

Фраземе у роману „Омер-паша Латас“ : семантичко фразеографски приступ | Уп. 616.

– ДЕСПОТОВИЋ, Јулијана

Метафоре са компонентом *цвети* у збиркама песама „Ђулићи“ и „Ђулићи увеоци“ | Уп. 618.

607. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Иван

Тајни језик Срба : етнолингвистичко објашњење српских пословица и изрека / Иван Димитријевић. – 2. измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Прометеј, 2022. – 556. – (Лингвистичке едиције. Едиција Популарна лингвистика; 15) | ISBN 978-86-515-2021-4

– ЂИНЃИЋ, Марија

Поредбене фразеолошке јединице у српском и турском језику | Уп. 241.

– ЂУРИН, Тајјана

Geese, Planks and Sluts : Metaphorical Derogative Naming and Qualification of Women in French and Serbian Slang | Уп. 242.

– ЗАРИФОВИЋ ГРКОВИЋ, Мирјана

Konceptualizacija *lenjosti* u frazeologizmima nemačkog i srpskog jezika | Уп. 244.

– ЈОВИЋ, Емилија

Гендерни аспект описивања соматизама : алтернативни приступи : на плану руског и српског језика | Уп. 254.

– КЕРКЕЗ, Драгана

Просјо као љасуљ или јестива фразеологија | Уп. 260.

– КРИЈЕЗИ, Мерима

О албанским фразеологизмима са лексемом *det* (*more*) и њиховим преводим еквивалентима у грчком и српском | Уп. 264.

– ЛАЧОКОВА, Ана Маргарета

Jazykový obraz *Boha* v slovenskej a srbskej biblickej frazeológii | Уп. 267.

Podobu poznania skúmaných slovenských a srbských biblických frazém u vojvodinských Slovákov | Уп. 268.

608. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Корпусна анализа поредбене фраземе *као бела лала* / Саша П. Марјановић // НС-СУВД. – 51, 1 (2022), 283–297. | Summary

– **МАРЧЕТА, Јована**

Žene i muškarci u srpskoj i francuskoj frazeologiji | Уп. 272.

– **МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана**

Not My Cup of Tea or Must Have : Borrowing of English Multi-Word Units in Serbian | Уп. 276.

– **ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша**

Модификовање паремија посредством механизма замене елемената у новинском дискурсу шпанског и српског језика | Уп. 285.

– **ПЕШИЋ, Снежана**

Арапске пословице с подручја Сахаре и српске народне умотворине : сличности и разлике, преводни еквиваленти | Уп. 50.

– **ПОПОВИЋ, Људмила**

Проучавање синтаксичких фразеологизама као правац изучавања српског језика | Уп. 494.

609. САВОВА, Димка

Земљорадња као изворни домен за метафоризацију у српском језику / Димка В. Савова // НССУВД. – 51, 1 (2022), 171–181. | Резюме

– **ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера**

O izrazima s pogrdnim značenjem u medijskom diskursu BiH : funkcionalnostilski aspekt | Уп. 371.

– **ХАЛАС ПОПОВИЋ, Ана**

Keep a Cool Head about This Hot Issue : the Analysis of Metaphorical Senses in the Semantic Structure of Adjectives from the Domain of Temperature in English and Serbian | Уп. 303.

– **ХАЛУПОВА, Нина**

Vyjadrovanie ľudských vlastností v slovenskej a srbskej zoonymickej frazeológii : na príklade frazém s lexémou pomenúvajúcou domáce zvierata | Уп. 305.

610. ШТРБАЦ, Гордана

Понизносѝ и гордосѝ у српској фразеологији / Гордана Р. Штрбац // НССУВД. – 51, 1 (2022), 271–281. | Summary

е) Стилистика**611. АЛЕКСИЋ, Душан**

Narativno novinarstvo kao alternativa dominantnim medijskim žanrovima / Dušan Aleksić // Jezik, književnost, alternative. – 451–463. | Summary

612. АНТОНИЋ, Ивана

Временски односи у језику Андрићеве нарације / Ивана Антонић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2022. – 356. – (Библиотека Елементи; 138) | ISBN 978-86-7543-415-3 | Уп. 696.

613. БАБИЋ, Миланка

Глаголи и конструкције са семантиком говорења у функцији увођења и навођења туђег говора у роману „Кукавичја пилад“ Лабуда Драгића / Миланка Ј. Бабић // Језик и стил српског романа. – 65–79. | Zusammenfassung

614. БАБИЋ, Миланка

Ко је ко у српској стилистици : Српски стилистичари / Милош Ковачевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2021. – 332. / Миланка Бабић // ЛМС. – 510, 3 (2022), стр. 473–482. | Приказ | Уп. 632, 673, 681.

– БАЈОВИЋ, Јелена

Етнокултурни концепти на релацији *своје/џује* у језичкој слици света на грађи Његошевог „Шћепана Малог“ и руског превода | Уп. 23.

Концепт *своје* : *џује* / *Црногорци* : *Турци* у Његошевом „Шћепану Малом“ из транслатолошке перспективе | Уп. 24.

615. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела

Лингвостилистичка анализа рекламно-пропагандног жанра у српском политичком дискурсу : Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу / Светлана М. Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 248. / Анђела Д. Васиљевић // PhM. – 14 (2022), 693–700. | Приказ | Уп. 640, 669.

– ВУКЧЕВИЋ, Радојка

Doprinos Džona Koksa poetici Danila Kiša : prevodi i tumačenja | Уп. 25.

616. ВУЛОВИЋ ЕМОНТС, Наташа

Фраземе у роману „Омер-паша Латас“ : семантичко фразеографски приступ / Наташа Вуловић Емонтс // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 235–250. | Summary

– ГОРУП, Радмила

English Translation of Serbian Literature | Уп. 27.

– ГРУБЕР, Александра

Контрастивно проучавање лингвометодичких текстова у граматикама немачког и српског језика као матерњег с аспекта функционалне стилистике | Уп. 237.

617. ГРУХОЊИЋ, Динко

Politički graffiti ekstremnog nacionalizma kao propagandni medij u Novom Sadu, evropskoj prestonici kulture / Dinko Gruhonjić, Smiljana Milinkov // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 277–295. | Summary

– ГУДУРИЋ, Снежана

Да ли је превод дело или пут ка делу? : песма „Santa Maria della Salute“ Лазе Костића и њени преводи на француски језик | Уп. 28.

618. ДЕСПОТОВИЋ, Јулијана

Метафоре са компонентом *цвети* у збиркама песама „Ђулићи“ и „Ђулићи увеоци“ / Јулијана С. Деспотовић, Александра Д. Ракић // Цвете : еко(по)етика у књижевности, језику и уметности. – 397–407. | Summary

619. ДЕСПОТОВИЋ, Јулијана

Синтаксостилистички поступци у роману „Дневник друге зиме“ Срђана Ваљаревића / Јулијана С. Деспотовић // Језик и стил српског романа. – 151–162. | Summary

620. ДОДИГ, Милана

Језик и стил Ива Андрића : улога глаголских времена у приповеци „Жећ“ и њеном преводном еквиваленту на француски језик / Милана Ј. Додиг // Језик и стил српског романа. – 379–390. | Résumé

– ДОДИГ, Милана

Francuska i srpska glagolska vremena u žurnalističkom diskursu vezanom za pandemiju kovidа | Уп. 240.

621. ДУРБАБА, Оливера

Елементи разговорног функционалног стила у романима Мирјане Ђурђевић и њихова стилогена вредност / Оливера М. Дурбаба // Језик и стил српскога романа. – 177–185. | Zusammenfassung

– ЂОКИЋ ЈОВИН, Сташа

Tretman idioma u dva prevoda romana „Prokleta avlija“ Ive Andrića na engleski jezik : kritička analiza | Уп. 29.

622. БУРИЋ, Милош

Gramatika srpskog žargona / Ranko Bugarski. – Beograd : Akademska knjiga, 2021. – 268. / Miloš D. Đurić // Преводац. – 41, 1/2 (2022), 55–57. | Приказ

623. БУРКИН, Веселина

О језику и стилу романа „Ђакон Богородичине цркве“ Исидоре Секулић / Веселина В. Ђуркин // Језик и стил српскога романа. – 137–150. | Summary

– ЕРАКОВИЋ, Борислава

Glasovi *drugog* u prevodu romana Ejmi Ten „The Joy Luck Club“ | Уп. 31.

– ЖИВАНЧЕВИЋ, Нина

Translating the Untranslatable : Poetry of the 21th Century : a Creative Version of a Translation or a Newly Written Original | Уп. 32.

– ИВАНОВИЋ, Милена

О превођењу са сродних језика : на материјалу украјинског и српског језика | Уп. 34.

624. ИВАНОВИЋ БАРИШИЋ, Милена

„Нова нормалност“ : ковид 19 и хумор у телефонским порукама / Милена М. Ивановић Баришић // Јавни говор у условима... – 225–240. | Summary

– ЈАНЕВСКА, Тамара

Conceptualizing Reasoning, Problem-Solving, and Decision-Making in Serbian and English | Уп. 249.

– ЈАЊАТОВИЋ, Вера

The Problems of Translating Tennyson’s Poem “The Poet” into the Serbian Language | Уп. 35.

625. ЈАЊАТОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Милица

Propaganda u informativnom programu u Srbiji tokom vanrednog stanja / Milica Janjatović Jovanović // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 389–397. | Summary

– ЈАЊИЋ, Марина

Стилогени аспекти језичког израза Нишлија у условима пандемије ковида 19 | Уп. 735.

626. ЈАЊИЋ, Марина

Стилске микроструктуре у језику романа „Бездно“ Светлане Велмар-Јанковић / Марина С. Јањић // Језик и стил српскога романа. – 103–114. | Summary

627. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана

Функционалност временских маркера у роману „Опраштање“ Небојше Лазића / Ана М. Јањушевић Оливери // Језик и стил српскога романа. – 81–92. | Резюме

628. ЈЕЗИК и стил српскога романа / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2022. – 390. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са XVI међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, 29–30. X 2021. ; 1) | ISBN 978-86-80596-10-5; 978-86-80596-17-4

– ЈЕЛИЋ, Гордана

Deixis in the Discourse of Short Messages : Examples from the Serbian and Modern Greek Language | Уп. 253.

– ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Ономатопеја и звучни симболизам у преводу романа и кратких прозних форми за децу | Уп. 36.

629. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 507. – (Монографије; 34) | ISBN 978-86-82873-86-0

630. ЈОВАНОВИЋ, Ивана

О начинима изражавања у романсијерском и у научном наративу / Ивана Р. Јовановић // Језик и стил српскога романа. – 273–285. | Summary

631. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Дијалекатски плурализам израза у поетском вербативу Драгослава Михаиловића : на примеру романа „Петријин венац“ / Јелена Р. Јовановић Симић // Језик и стил српскога романа. – 27–39. | Summary

632. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Српски стилистичари у огледалу интегралне стилистике : Српски стилистичари / Милош Ковачевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2021. – 332. / Јелена Јовановић Симић // СЈ. – 27 (2022), 687–696. | Приказ | Уп. 614, 673, 681.

633. ЈОВИЋ, Надежда

Језик као средство карактеризације ликова у комедији „Зла жена“ Ј. С. Поповића / Надежда Јовић // Исходишта. – 8 (2022), 69–85. | Summary

634. ЈОШИЋ, Неђо

Епоха реализма и њен значај у развоју лексичког система српског језика / Неђо Г. Јошић // Језик и стил српскога романа. – 223–230. | Summary

635. ЈОШИЋ, Неђо

Представа о рјечнику Андрићевог књижевног дјела као научном и културном подухвату / Неђо Јошић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 73–86. | Summary

636. КАПУСТИНА, Јелена

О српскословенском апстрактном глосару у савременом српском језику теолошке струке / Јелена Капустина // Језик, струка, наука 2.1. – 366–377. | Резюме

– КАТАВИЋ, Адриана

Analiza prijevoda 18. soneta Williama Shakespearea : tematska struktura i njeno prenošenje iz engleskog u bosanski/hrvatski/srpski jezik | Уп. 38.

637. КЕРКЕЗ, Драгана

О појму и речи у језику књижевних стваралаца / Митра Рељић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2021. – 397. / Драгана Керкез // Славистика. – 26, 1 (2022), 451–455. | Приказ

638. КИШ, Наташа

Деадјективна именица или копулативни предикат у „Гробници за Бориса Давидовича“ Данила Киша / Наташа Б. Киш // Језик и стил српскога романа. – 53–63. | Summary

639. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Лексичке специфичности високошколских уџбеника теологије на српском језику / Ивана Кнежевић // Језик, струка, наука 2.1. – 378–393. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Књижевни и језик књижевности у делима писаца Кола | Уп. 1018.

640. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу / Светлана М. Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 248. / Милош М. Ковачевић // НЈ. – 53, 1 (2021), 84–90. | Приказ | Уп. 615, 669.

641. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Стилематична нестилогеност у роману „Контраендорфин“ Светислава Басаре / Милош М. Ковачевић // Језик и стил српскога романа. – 93–102. | Summary

642. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Стилистиком кроз белетристику / Милош Ковачевић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2022. – 193. – (Библиотека Књижевност и језик; 61) | ISBN 978-86-81130-02-5

643. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Стилска ткања у књижевности одрастања / Милош Ковачевић. – Београд : Јасен, 2022. – 210. – (Библиотека Језикословље) | ISBN 978-86-6293-107-8

– КОКС, Цон

Daniilo Kiš between Translation and History | Уп. 39.

– КОСТИЋ, Антонина

Употреба женских nomina agentis у огласима за посао : упоредна анализа српског и модерног грчког језика | Уп. 263.

– КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Harry Potter Character Names from English into Serbian : Lost in Translation | Уп. 41.

644. КРЦИЋ, Ненад

Дискурсна стилистика и фази стилистика у светлу савремених теоријских приступа / Ненад С. Крцић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 131–143. | Summary

645. КРЦИЋ, Ненад

Полемички стил Данила Киша у „Часу анатомије“ / Ненад С. Крцић // СЈ. – 27 (2022), 399–416. | Summary

646. КУЉАНИН, Сања

Језичка утемељеност опсцених контекста у прози Радослава Братића / Сања М. Куљанин // Језик и стил српскога романа. – 263–271. | Zusammenfassung

647. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Зде, у светому граду Јерусалиму : прилог проучавању језика српске путописне прозе / Ирена Цветковић Теофиловић. – Ниш : Филозофски факултет : Центар за црквене студије, 2021. – 248. / Марина Курешевић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 197–203. | Приказ

– ЛАМПРОПУЛУ, Марта

Stylistics in Comics : a Case Study of Interjections in Two Asterix and Obelix Comics in Greek and Serbian | Уп. 42.

648. ЛЕРО МАКСИМОВИЋ, Соња

Алтернативна медијска слика стварности : извјештавање о пандемији вируса корона / Соња Леро Максимовић // Језик, књижевност, alternative. – 429–449. | Summary

649. МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Метафоре у комуникацији : теорија хотимичне метафоре и модификована експликатурна анализа / Нина Ж. Манојловић // СЈ. – 27 (2022), 215–230. | Summary

– МАРИЋ, Биљана

Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику | Уп. 270.

– **МАРКОВИЋ, Жељко**

Лагершпраха у мемоарском делу „Anus Mundi“ и његовом српском и словеначком преводу | Уп. 43.

650. МАРКОВИЋ, Марија

Преводи Криловљевих басана код Срба / Марија Марковић. – Београд : Логос, 2022. – 177.

651. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Интерпретација русизама и црквенославенизама у Његошевом пјесничком дјелу : из дијахронијске и синхронијске перспективе / Радмило Н. Маројевић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 23–37. | Резюме

652. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Његошев „Спровод праху С. Милутиновића“ : с текстолошког и веролошког становишта / Радмило Н. Маројевић // СЈ. – 27 (2022), 131–168. | Резюме + Прилози

– **МАРОЈЕВИЋ, Радмило**

Радосав Бошковић као његошолог : Увод. Фрагменти 1–3 | Уп. 977.

653. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Реконструкција граматичких дијалектизама као лингвотекстолошки проблем : на грађи Његошевих пјесничких дјела I / Радмило Н. Маројевић // НЈ. – 53, 1 (2022), 21–41. | Резюме

654. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Реконструкција граматичких дијалектизама као лингвотекстолошки проблем : на грађи Његошевих пјесничких дјела II / Радмило Н. Маројевић // НЈ. – 53, 2 (2022), 49–66. | Резюме

655. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Семантеме *духовног завјештања* Његошевог као текстолошки проблем / Радмило Маројевић // ЛМС. – 509, 6 (2022), стр. 1044–1058.

656. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Српски и оријентални етнокултурни концепти : из компаративне и дијахроне перспективе / Радмило Н. Маројевић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 77–96. | Резюме

– **МАЦУРА, Сергеј**

Metafictional History, Translated : Radoslav Petković's Novel in English | Уп. 45.

657. МИЛАНОВИЋ, Александар

Архаизација као језичко-стилски поступак у српском роману / Александар М. Милановић // Језик и стил српскога романа. – 15–25. | Summary

– **МИЛАНОВИЋ, Александар**

Београдски стил и писци Кола | Уп. 1024.

658. МИЛАНОВИЋ, Александар

Језик српске прозе / Александар М. Милановић. – Вишеград : Андрићев институт, 2022. – 270. – (Библиотека Знамен србистике; 11) | ISBN 978-99976-21-94-8

659. МИЛАНОВИЋ, Александар

Позиција српског језика у „Атласу псеудомитологије“ Светислава Басаре / Александар М. Милановић // Идентитетске промене. – 173–185. | Summary

660. МИЛАНОВИЋ, Александар

Савремене стилистичке теорије и поетски текст : Поезија данас : стилистички огледи о савременој српској поезији / Соња Миловановић. – Крагујевац : Филоло-

шко-уметнички факултет, 2023. – 141. / Александар М. Милановић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 461–462. | Приказ

– **МИЛИВОЈЕВИЋ ПЕТРОВИЋ, Светлана**

On a Translation of Slobodan Selenić's Novel "Premeditated Murder" ("Ubistvo s predumišljajem") | Уп. 47.

– **МИЛОВАНОВИЋ, Соња**

Типови стилских парадигми у делима писаца Кола | Уп. 1025.

661. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

О неким аспектима комуникативног понашања говорника српског језика у услови-ма пандемије ковид 19 / Бојана С. Милосављевић // Јавни говор у условима... – 195–209. | Summary

662. МИЛОШЕВИЋ, Ивана

Германизми у делима Стевана Сремца : компаративни поглед / Ивана Д. Милошевић // Језик и стил српскога романа. – 357–366. | Zusammenfassung

663. МИМОВИЋ, Милица

Фигуре понављања као кохезивна средства у драми „Хасанагиница“ Љубомира Симвића / Милица П. Мимовић // СЈ. – 27 (2022), 417–435. | Summary

664. МИТИЋ, Ивана

Анализа објава наслова у грађанском новинарству на примеру Фејсбук групе „Не дамо нишки аеродром“ / Ивана З. Митић // PhM. – 14 (2022), 263–276. | Summary

665. МИШИЋ, Биљана

Метафорична значења глагола кретања у роману „На Дрини ћуприја“ / Биљана Б. Мишић // Језик и стил српскога романа. – 243–249. | Zusammenfassung

– **МИШИЋ, Биљана**

Полисемантичка структура глагола *доћи* у књижевноумјетничком и научном стилу | Уп. 567.

666. НЕДЕЉКОВИЋ, Даница

Универбизација и композиција као стилистички поступци онеобичавања језика у збирци прича „Осмех за сваки дан“ Јелице Грегановић / Даница Б. Недељковић // Језик и стил српскога романа. – 343–356. | Zusammenfassung

667. НЕДЕЉКОВИЋ, Марија

Језичко-стилске карактеристике романа „Испод таванице која се љупа“ Горана Петровића / Марија С. Недељковић // Филолог. – 26 (2022), 248–270. | Summary

– **НИКОЛИЋ, Лука**

Путњ у едань дань : Доситеј Обрадовић и темпорална организација фикционалног наратива | Уп. 844.

668. НИКОЛИЋ, Марина

Исказивање супротности у роману „Травничка хроника“ / Марина М. Николић // Језик и стил српскога романа. – 41–51. | Summary

669. НИКОЛИЋ, Марина

Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу / Светлана Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 248. / Марина М. Николић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 834–838. | Приказ | Уп. 615, 640.

670. НИКОЛИЋ, Марина

Српски јавни дискурс у пандемији / Марина М. Николић, Светлана М. Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 210. – (Едиција Монографије; 33) | ISBN 978-86-82873-85-3 | Уп. 689.

671. НИКОЛИЋ, Милка

Лингвокултуролошки потенцијал језичко-стилских поступака у сатиричној поезији Душана Попа Ђурђева / Милка В. Николић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 97–108. | Summary

672. НИКОЛИЋ, Милка

Поетизми и прозаизми : лингвостилистички поглед на језик српских писаца / Милка Николић. – Андрићград : Андрићев институт, 2022. – 373. – (Библиотека Знамен србијске. Одјелење за језик) | ISBN 978-99976-21-95-5

673. НИКОЛИЋ, Милка

Српски стилистичари / Милош Ковачевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2021. – 332. / Милка Николић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 820–833. | Приказ | Уп. 614, 632, 681.

– ОБРАДОВИЋ, Биљана

Editing and Translating in Serbian Issue of “Atlanta Review” | Уп. 48.

674. ОЗЕР, Каталин

Poštovani – nepoštovani? : o jednoj novijoj pojavi u oslovljavanju u e-komunikaciji na fakultetu / Katalin Ozer, Gordana Ristić // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 351–362. | Resümee

675. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Лексичка средства за привлачење пажње у анотацијама информативних текстова на интернету / Ђорђе Р. Оташевић // НЈ. – 53, 2 (2022), 67–82. | Резюме

– ПАВЛОВИЋ, Ана

Анализа грешака при превођењу правних тековина Европске уније | Уп. 49.

676. ПАЛИБРК, Ивана

Графостилеми у савременом српском роману / Ивана Б. Палибрк // Језик и стил српскога романа. – 297–306. | Summary

677. ПАНИЋ ЦЕРОВСКИ, Наталија

Centralna deiksa u razgovornom diskursu / Natalija Panić Cerovski, Vesna Polovina // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 363–376. | Summary

– ПЕЈЧИЋ, Александар

Authorial Presence in Serbian and English Co-Authored Social Science Articles | Уп. 283.

Rhetorical Structure of Serbian and English Calls for Papers : the Case of Humanities and Social Sciences | Уп. 284.

– ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша

Модификовање паремија посредством механизма замене елемената у новинском дискурсу шпанског и српског језика | Уп. 285.

678. ПУТНИКОВИЋ, Драгана

Женска штампа као огледало масовне културе / Драгана Путниковић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 399–408. | Summary

– РАДОВАНОВИЋ, Александра

О оградама у роману „The Remains Of The Day“ и српском преводу „Остаци дана“ | Уп. 51.

– РАДОЊИЋ, Горан

Ера Паунда, ера Црњанског : превођење кинеске поезије као легитимисање модернистичке поезије | Уп. 52.

679. РАДОЊИЋ, Данијела

О лексици у роману „Бездно“ Светлане Велмар-Јанковић / Данијела М. Радоњић // Језик и стил српскога романа. – 197–205. | Summary

680. РАИЧЕВИЋ, Вучина

Огледи о језику српских писаца / Срето Танасић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2022. – 225. / Вучина Раичевић // Славистика. – 26, 2 (2022), 329–333. | Приказ | Уп. 698, 700.

681. РАТКОВИЋ, Драгана

О српским стилистичарима од почетака стилистике до данас : Српски стилистичари / Милош Ковачевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2021. – 332. / Драгана М. Ратковић // ЗММКСЈ. – 70, 2 (2022), 658–666. | Приказ | Уп. 614, 632, 673.

682. РУСИМОВИЋ, Тања

Стилска пререгистрација у роману „Како упокојити вампира“ Борисава Пекића / Тања З. Русимовић // Језик и стил српскога романа. – 127–136. | Summary

683. САВИЋ, Биљана

Вокализам и консонантизам у збирци пјесама „Са друге стране штреке“ Јагоде Кљаић / Биљана М. Савић // Филолог. – 25 (2022), 29–48. | Summary

684. СПАСИЋ, Јелена

Лингвостилистичка анализа романа „Сара и јануар за две девојчице“ / Јелена Ј. Спасић, Сања Ж. Ђуровић // Језик и стил српскога романа. – 115–126. | Summary

685. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Лексичке карактеристике романа „Једро наде“ Н. Маловића у контексту нове грађе за „Речник САНУ“ / Марина Ј. Спасојевић // Језик и стил српскога романа. – 187–196. | Summary

686. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Песник и емиграција : концептосфера *дома* и *домовине* у поезији Александра Петрова / Драгана Ратковић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2020. – 260. / Марина Ј. Спасојевић // НЈ. – 53, 1 (2021), 91–97. | Приказ

687. СТАНИЋ, Данијела

Оријентационе метафоре у српским лирским народним песмама : на моделу придева који означавају боје / Данијела С. Станић // *Philologica serbica* 2. – 128–146. | Summary

688. СТАНКОВИЋ, Драгана

Стилогени аспект дијалектизама у роману „Газда Младен“ Борисава Станковића / Драгана В. Станковић // Језик и стил српскога романа. – 163–176. | Summary

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О наративним употребама везника *кад(а)* и његових француских еквивалената | Уп. 296.

689. СТАНОЈЧИЋ, Славко

Српски јавни дискурс у пандемији / Марина М. Николић, Светлана М. Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 210. – (Едиција Монографије; 33) / Славко Ж. Станојчић // Преводац. – 41, 3/4 (2022), 63–69. | Приказ | Уп. 670.

690. СТЕВАНОВИЋ, Јелена

Лексичке карактеристике у роману „Чизмаши“ Драгослава Михаиловића / Јелена М. Стевановић // Језик и стил српскога романа. – 207–221. | Summary

691. СТЕПАНОВ, Маја

Именичка синтагма са падежним детерминатором у инструменталу у Андрићевој збирци приповедака „Београдске приче“ / Маја Степанов // ППЈ. – 53 (2022), 291–306. | Summary

692. СТЕПАНОВ, Страхинја

O alternativnom uokviravanju događaja u novinama / Strahinja Stepanov // Jezik, književnost, alternative. – 413–427. | Summary

693. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Ка развијању литерарне ономастике : свет онима у поезији Радомира Андрића : Оними у поезији Радомира Андрића / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021. – 214. / Душан Р. Стефановић // Филолог. – 26 (2022), 449–451. | Приказ

694. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Употреба лексичких јединица *Зейпа*, *Црна Гора*, *Срб(и)ја*, *Косово* код краља Николе у драми „Балканска царица“ / Јелица Р. Стојановић // Средњи век у српској науци... – 109–118. | Summary

695. СТОЈАНОВИЋ, Милица

О бестијалим глаголима у српском језику : на примерима из романа „Доротеј“ Д. Ненадића / Милица Ј. Стојановић // Језик и стил српскога романа. – 231–241. | Summary

696. ТАНАСИЋ, Срето

Временски односи у језику Андрићеве нарације / Ивана Антонић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижевна Зорана Стојановића, 2022. – 356. – (Библиотека Елементи; 138) / Срето З. Танасић // НЈ. – 53, 2 (2022), 125–130. | Приказ | Уп. 612.

697. ТАНАСИЋ, Срето

Дијалoшка цитација као вид туђег говора / Срето З. Танасић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 467–481. | Резюме, Summary

698. ТАНАСИЋ, Срето

Огледи о језику српских писаца / Срето Танасић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2022. – 225. | ISBN 978-86-7391-047-5 | Уп. 680, 700.

699. ТОМАШ, Даница

Народна етимологија као извор комичног у драми Виде Огњеновић „Мај нејм из Митар“ / Даница Томаш // ППЈ. – 53 (2022), 139–151. | Summary

– ТОМОВИЋ, Ненад

„Диоба Јакшића“ у преводу на енглески Џона Бауринга | Уп. 53.

– ТОШИЋ ЛОЈАНИЦА, Тиана

Младићи у јоноћном возу из Раике : преношење стилски обележене лексике на енглески | Уп. 54.

700. ТОШОВИЋ, Бранко

Значајан допринос тумачењу језика и стила српских писаца : Огледи о језику српских писаца / Срето З. Танасић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2022. – 225. / Бранко Тошовић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 443–448. | Приказ | Уп. 680, 698.

701. ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера

О синонимским варијантама у дискурсу електронских медија Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине / Вера Ћевриз Нишић // Исходишта. – 8 (2022), 295–310. | Summary

– **ФОРЕСТЕР, Сибелан**

Translation and Reception of Serbian Poetry in the Anglophone World : an Analysis of Several Successful Examples | Уп. 55.

702. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

Експресивна вредност лексема којима се именује особа у роману „Време кокошки“ Добрила Ненадића / Драгана Ј. Цвијовић // Језик и стил српскога романа. – 251–261. | Summary

– **ЧОПА, Миљана**

Провинцијски реп као алтернативни језички и музички правац : елементи косовско-ресавског дијалекта у реп музици | Уп. 783.

703. ШЉУКИЋ, Марија

Слојевитост језика Радована Бели Марковића у роману „Стојна ветрењача“ из домена феноменологије / Марија М. Шљукић // Језик и стил српскога романа. – 287–295. | Summary

ж) Методика наставе српског књижевног језика– **АЈЦАНОВИЋ, Милан**

Настава правописа српског језика на Филозофском факултету у Новом Саду : парадигматичан случај или изузетак у савременој пракси? | Уп. 411.

– **БЕГОВИЋ, Катарина**

Фразеолошки корпус у настави српскога језика | Уп. 605.

704. БРБОРИЋ, Вељко

О неким идентитетским појмовима у уџбеницима српског језика за средњу школу / Вељко Ж. Брборић // Идентитетске промене. – 155–172. | Summary

705. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

Аналошко и метафоричко мишљење у настави српског језика као матерњег / Драгана Д. Вељковић Станковић // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 255–263. | Summary

706. ВЛАШИЋ ДУИЋ, Јелена

Utjecaj prozodijskih sredstava na razumijevanje sadržaja / Jelena Vlašić Duić, Ivana Gusak Bilić // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 303–311. | Summary

707. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Владимир

Научите пјесан, то је избављење : извештај са прве линије фронта / Владимир Р. Димитријевић // Идентитетске промене. – 197–204. | Summary

708. ИВАНОВИЋ, Маја

Атрибутски и предикативни придеви у наративним и експозиторним текстовима десетогодишњака / Маја П. Ивановић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 177–192. + Прилози

709. ИЛИЋ, Валентина

Метонимија као когнитивни и лексички механизам у контексту наставе матерњег (српског) језика / Валентина Илић // Актуелна питања лексикологије и лексикографије... – 301–328. | Summary

710. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Метафоре и аналогije у настави српског језика : когнитивни приступ / Драгана Вељковић Станковић, Ивана Ђорђевић. – Београд : Јасен, 2021. –395. / Јована Б. Јовановић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 284–294. | Приказ

711. КЛИКОВАЦ, Душка

Грамматика српског језика : за основну школу / Душка Кликовац. – 5. изд. – Београд : Креативни центар, 2022. – 227. | ISBN 978-86-7781-799-2

– ЛАЛИЋ, Ана

L'acquisizione dell'abilità pragmatica nell'età prescolare : analisi dei marcatori linguistici di cortesia in serbo e in italiano | Уп. 266.

– ЛОМПАР, Весна

Како лекције из правописа прилагодити у уџбеницима за основну школу | Уп. 427.

712. ЉУБИНКОВИЋ, Јелена

Приручник за учитеље : уз уџбенички комплет ауторки: Катарине Колаковић, Анђелке Петровић, Сунчице Ракоњац Николов, Данијеле Милићевић и Маје Димитријевић : за предмет Српски језик за четврти разред основне школе / Јелена Љубинковић. – 2. изд. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2022. – 667. | ISBN 978-86-10-03700-5

713. МАРКОВИЋ, Марија

Идентификација и инклузија даровитих ученика у настави језика и књижевности / Марија Марковић // Језици и културе у времену и простору 10, 3. – 365–373. | Summary

714. МИКЕТИЋ СУБОТИЋ, Сања

Разлике у ставовима студената србистичке и нефилолошке оријентације према стандардном српском језику / Сања Д. Микетић Суботић, Милена Д. Кићовић // Баштина. – 57 (2022), 59–72. | Summary

715. МИЛОЈЕВИЋ, Владимир

Ко је наставник, а ко професор : анализа ученичке анкете / Владимир Б. Милојевић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 429–442. | Summary

– МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Научноистраживачки и педагошки потенцијал „Српског речника новијих англицизама“ | Уп. 568.

716. НОВАКОВИЋ, Александар

Ставови студената нефилолошких група Филозофског факултета Универзитета у Нишу о потреби увођења предмета Српски језик у наставне програме основних и мастер академских студија / Александар М. Новаковић // СЈ. – 27 (2022), 579–604. | Резюме + Прилог

717. ПЕРИШИЋ, Снежана

Конструкција скале интеграције садржаја српског језика и физичког васпитања / Снежана П. Перишић // Баштина. – 58 (2022), 71–82. | Summary

718. ПРЕДАВАЊА 11 : семинар српског језика, књижевности и културе / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајџић. – Београд : Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 2022. – 162. | ISBN 978-86-6153-692-2

719. ПРИРУЧНИК за наставнике : српски језик и књижевност 8 / Ивана Чукановић и др. – 2. изд. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2022. – 709. | ISBN 978-86-10-03713-5

720. ПРИРУЧНИК за учитеље : за предмет Српски језик : за први разред основне школе / Јелена Јоксимовић и др. – 2. изд. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2022. – 860. | ISBN 978-86-10-03438-7

721. РАДИВОЈЕВИЋ, Адела

Приручник за учитеље : за предмет Српски језик : за други разред основне школе / Адела Радивојевић, Јасминка Вуковић. – 2. изд. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2022. – 561. | ISBN 978-86-10-03691-6

– РАДИЋ, Јованка

Српски (природни) језик, *родно осетљив језик*, стандарди квалитета уџбеника | Уп. 436.

722. СЕЛЕНИЋ, Снежана

Приручник за учитеље : за предмет Српски језик за трећи разред основне школе : уз уџбенички комплет ауторки Маје Димитријевић и Јасмине Франолић / Снежана Селенић, Јасминка Вуковић. – 2. изд. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2022. – 676. | ISBN 978-86-10-03714-2

723. СТАКИЋ САВКОВИЋ, Мирјана

Језички процеси и савремена наставна пракса : истраживачки налази о англицизацији српског језика у настави / Мирјана М. Стакић Савковић, Маријана М. Продановић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 129–147. | Summary

724. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Граматика српског језика : за гимназије и средње школе / Живојин Станојчић, Љубомир Поповић. – 18. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2022. – 412. | ISBN 978-86-17-20657-2

725. УЉАРЕВИЋ, Бранислав

Српски школски правопис / Бранислав Уљаревић. – Београд : Форма Б, 2022. – 136. | ISBN 978-86-86507-40-2

з) Дијалектологија

– АМАНОВИЋ, Слободан

Ријечи Врбника и книнског краја | Уп. 849.

– БЈЛЕТИЋ, Марга

Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима : суфикс *-ије* | Уп. 818.

– БОГДАНОВИЋ, Недељко

Речник Алексиначког Поморавља | Уп. 851.

– БОЖОВИЋ, Слободан

Дурмиторски локализми : ријечи које нијесу још умрле, а ка'ће не знамо | Уп. 852.

726. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Грчко-српска интерференција у идиолекту једне Гркиње / Жарко С. Бошњаковић // СЈ. – 27 (2022), 563–578. | Summary

727. ВЕЉОВИЋ ПОПОВИЋ, Бојана

Резултати досадашњих и правци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије / гл. ур. Зоран Кнежевић ; ур. Радивоје Младеновић, Предраг Пипер. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ ; Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021. – 405. / Бојана М. Вељовић Поповић // СДЗб. – 69 (2022), 377–386. | Приказ

728. ВЕСЕЛИНОВИЋ, Бранислав

Постацкенагаске дужине у говору Лозничанки / Бранислав Веселиновић // ППЈ. – 53 (2022), 239–270. | Summary

729. ВУЈАКЛИЈА, Данка

Хипотакса у херцеговачко-крајишком дијалекту : досадашња истраживања / Данка Вујаклија // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 221–252. | Summary

730. ВУЧКОВИЋ, Марија

Трклеџо деџе : о дијалекатском придеву *џрклеџ* / Марија Д. Вучковић // НС-СУВД. – 51, 1 (2022), 299–311. | Summary

731. ЂУРИЋ, Тамара

Језичка слика *деџеџа* у „Речнику косовско-метоховског дијалекта“ Глигорија Елезовића / Тамара Ђурић // ППЈ. – 53 (2022), 341–357. | Summary

– ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб

Трећа допуна Речнику пиротског говора | Уп. 858.

732. ЈАКУШКИНА, Екатерина

Лексическое своеобразие сербских говоров юго-восточной Герцеговины / Е. И. Якушкина // Филолог. – 26 (2022), 40–50. | Резиме, Summary

733. ЈАКУШКИНА, Екатерина

Типологија лексичких разлика у српским говорима / Екатерина И. Якушкина // НССУВД. – 51, 1 (2022), 369–374. | Резиме

734. ЈАНИЋ, Александра

Асоцијативни приступ фреквентним именицама у српском језику током епидемије вируса SARS-CoV-2 на примеру нишких студената србистике / Александра А. Јанић // Јавни говор у условима... – 155–174. | Summary

735. ЈАЊИЋ, Марина

Стилогени аспекти језичког израза Нишлија у условима пандемије ковида 19 / Марина С. Јањић // Јавни говор у условима... – 49–69. | Summary

– ЈАШОВИЋ, Голуб

Ономастика Горње Топлице | Уп. 542.

736. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Лексикографски опис апстрактних именица романског поријекла у говору Паштровића / Миодраг В. Јовановић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 375–384. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Рјечник говора Паштровића | Уп. 860.

– ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Дијалекатски плурализам израза у поетском вербативу Драгослава Михаиловића : на примеру романа „Петријин венац“ | Уп. 631.

737. ЈУРИШИЋ, Марина

Нешто о предлогу *близу* у српским народним говорима / Марина Јуришић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 167–178. | Summary

738. ЈУРИШИЋ, Марина

О предлогу *јоза* у српским народним говорима / Марина Јуришић // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 87–98. | Summary, Резиме

739. КОЗОМАРА, Драгомир

Фонетске особине говора Бастаса / Драгомир В. Козомара // СДЗб. – 69 (2022), 1–102. | Summary

740. КОСТИЋ, Теодора

Драгачевски изрази / Теодора Костић. – 2. допуњено изд. – Гуча : Библиотека општине Лучани, 2022. – 155. | ISBN 978-86-88197-70-0

741. КРЦИЋ, Ненад

На темељима народних говора : зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић поводом одласка у пензију / ур. Татјана Трајковић, Надежда Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2020. – 739. / Ненад С. Крцић // СЈ. – 27 (2022), 729–739. | Приказ | Уп. 743.

– КУРПЕЈОВИЋ, Неркеса

Turski sufiksi u rožajskom govoru | Уп. 360.

742. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Степен проучености фонетских и прозодијских особина српских говора у Румунији / Александра Лончар Раичевић, Нина Судимац // Исходишта. – 8 (2022), 97–109. | Summary

743. МАРКОВИЋ, Бранкица

На темељима народних говора : зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић поводом одласка у пензију / ур. Тајјана Трајковић, Надежда Јовић. – Ниш: Филозофски факултет, 2020. – 739. / Бранкица Ђ. Марковић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 243–252. | Приказ | Уп. 741.

744. МАРКОВИЋ, Бранкица

Повртарска лексика села Крушедола у Срему / Бранкица Марковић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 179–193. | Summary

745. МАРКОВИЋ, Бранкица

Пунктови шумадијско-војвођанског и смедеревско-вршачког дијалекта у оквиру „Српског дијалектолошког атласа“ : преглед и резултати досадашњих теренских истраживања / Бранкица Ђ. Марковић // СЈ. – 27 (2022), 543–561. | Summary

746. МАРКОВИЋ, Бранкица

Трагом Вука Стефановића Караџића : Вуковим трагом на Косову и Метохији / ур. Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини : Градска библиотека „Вук Караџић“, 2019. – 204. / Бранкица Ђ. Марковић // ЗБМСКЈ. – 70, 1 (2022), 307–310. | Приказ

747. МАРКОВИЋ, Јордана

Именички систем пиротског говора у светлу родно осетљивог језика / Јордана Марковић // Исходишта. – 8 (2022), 127–145. | Резюме

748. МАРКОВИЋ, Славољуб

О акценту придева у ијекавским говорима западне Србије / Славољуб З. Марковић // СДЗБ. – 69 (2022), 333–346. | Резюме, Summary

749. МИЛАНОВ, Наташа

Прилог проучавању лексике Ваљевске Подгорине : Из лексике становања у Ваљевској Подгорини : етнолингвистички огледи / прир. Драгана Радовановић, Милина Ивановић Баришић. – Нови Сад : Матица српска, 2020. – 175. / Наташа М. Миланов // СЈ. – 27 (2022), 723–727. | Приказ

750. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Грамаатикализација и полифункционалност предлога *za* у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима / Софија Р. Милорадовић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 331–354. | Резюме, Summary

751. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Лингвокултуролошки и лексикографски опис концепта *greh* у српском призренском говору / Тања Милосављевић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 117–126. | Summary

752. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Примена антропоцентричког принципа у дијалекатској лексикографији / Тања З. Милосављевић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 385–396. | Summary

753. МИТИЋ, Анђела

Вокалски систем говора села Стајковца / Анђела Митић // ГСЈ. – 20 (2022), 37–51. | Summary

754. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора / Радивоје М. Младеновић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 369–382. | Резюме, Summary

755. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Српски дијалекти / Милош Оука. – Нови Сад : Прометеј, 2018. – 342. / Радивоје М. Младеновић // СЈ. – 27 (2022), 717–722. | Приказ

756. НОВАКОВ, Драгана

Народни називи за јела и пића у говору Томашевца / Драгана Новаков // СДЗб. – 69 (2022), 347–374. | Summary

757. НОВАКОВИЋ, Александар

Степен познавања значења неологизама у доба пандемије ковида у јавном говору Нишлија / Александар М. Новаковић // Јавни говор у условима... – 175–194. | Summary

– ОБРАДОВИЋ, Мирјана

Микротопоними апелативног порекла у поречју Лугомира и његових левих притока | Уп. 573.

Фитоними у микротопонимији Левча | Уп. 574.

– ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

О хидронимима у Јадру | Уп. 577.

– РАДАН, Михај

О карашевској антропонимији из XVI века | Уп. 831.

– РАДОВАНОВИЋ, Данијела

Антропоними двеју лесковачких генерација : компаративни приступ | Уп. 583.

758. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Акут у говорима косовско-ресавског дијалекта : скица географског распореда / Драгана Радовановић, Јована Николић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 77–93. | Summary, Резюме

759. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Именовање лица у свадбеној обичајно-обредној пракси лепосавићке околине / Драгана И. Радовановић, Јована С. Николић // Баштина. – 56 (2022), 35–48. | Summary

760. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Лингвогеографска скица шумадијско-војвођанских говора у румунском Банату : акценат и гласови / Драгана Радовановић // Исходишта. – 8 (2022), 345–360. | Summary

761. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Распоред наставака генитива множине у косовско-ресавском дијалекту : картографски приказ / Драгана И. Радовановић, Јована С. Николић // ЗбФФП. – 52, 1 (2022), 41–75. | Summary + Прилози

762. РЕМЕТИЋ, Слободан

О употреби предлога *за* у говору источnobосанских Ера / Слободан Н. Реметић, Радојка Б. Цицил-Реметић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 317–330. | Резюме, Summary + Прилог

763. РЕМЕТИЋ, Слободан

О употреби предлога *с*, *са* и *су* у говору источnobосанских Ера / Слободан Н. Реметић // Славистика. – 26, 1 (2022), 300–311. | Резюме + Прилог

764. РЕЦИЋ, Анђела

Однос употребе дијалекатских и стандарднојезичких форми у говору младих у Сирињу / Анђела Рецић // Jezik, književnost, alternative. – 347–361. | Summary

765. САВИЋ, Биљана

Из лексике одијевања у Великом Блашку (код Бањалуке) / Биљана М. Савић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 205–216. | Summary

766. САВИЋ, Биљана

Лексика плетарства : на основу грађе из Великог Блашка код Бањалуке / Биљана М. Савић // СДЗб. – 69 (2022), 311–331. | Summary

– САВИЋ, Сандра

Из ономастике Заплања : микропонимија заплањског села Тасковићи | Уп. 586.

767. САВИЋ, Сандра

Лексикологија народне медицине Гашиног Хана : кожно и заразне болести / Сандра Савић // Исходишта. – 8 (2022), 265–276. | Summary

768. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Из пастирске лексике југоисточне Србије / Ана Савић-Грујић, Јована Бојовић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 227–236. | Summary

769. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Семантичка анализа лексема са значењем *заова* у говорима призренско-тимочке дијалекатске области / Ана Р. Савић-Грујић // Jezik, književnost, alternative. – 245–258. | Summary

770. СИКИМИЋ, Биљана

Старост и смрт у пограничју : *Човек и смрт* у лексици и фразеологији пиротског говора (и говора суседних области) / Драгољуб Злагковић. – Београд : Етнографски музеј, 2020. – 414. / Биљана Сикимић // ГСЈ. – 20 (2022), 179–182. | Приказ

771. СИМИЋ, Зоран

Падежни формализатори просторне супралокализације у херцеговачко-крајишким говорима / Зоран Симић // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 237–247. | Summary

772. СТАНИЋ, Данијела

Етнолингвистичка анализа лексема и израза из области бајања, гатања и врачања из ужичког краја / Данијела С. Станић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 31–40. | Summary

773. СТАНКОВИЋ, Драгана

Место нагласка речи у говору младих Врањанаца / Драгана Станковић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 95–116. | Summary, Резиме

– СТАНКОВИЋ, Драгана

Стилогени аспект дијалектизама у роману „Газда Младен“ Борисава Станковића | Уп. 688.

774. СТАНКОВИЋ, Драгана

Употреба беспредлошких генитива у говору младих Врањанаца / Драгана В. Станковић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 49–78. | Резиме, Summary

775. СТЕВАНОВИЋ, Јована

Nomina loci у говору Бунара код Јагодине / Јована Стевановић // ГСЈ. – 20 (2022), 133–143. | Summary

– СТЕФАНОВИЋ, Душан

Лични надимци у Доњем Љубешу код Алексинца | Уп. 591.

– СТОЈИЉКОВИЋ, Милица

Лична имена врањских Рома | Уп. 597.

776. СТОКИН, Маја

Терминологија зимског циклуса обичаја и веровања у Новом Саду : етнолингвистичко истраживање / Маја Стокин. – Нови Сад : Градска библиотека у Новом Саду : Удружење Алмашани, 2022. – 470. | ISBN 978-86-6118-001-9

777. **ТОЈ ти викам** / ур. Софија Милорадовић, Душанка Илић. – Београд : Институт за српски језик САНУ ; Штрпце : Друштво за српски језик и књижевност Старо Косово, 2022. – 122. | ISBN 978-86-82873-83-9
778. **ТРАЈКОВИЋ, Татјана**
Инфинитив у нишким дискурсима о ковиду 19 / Татјана Г. Трајковић // Јавни говор у условима... – 107–123. | Summagy
- **ТРОШИЋ, Драгиша**
Речник говора трстеничког краја | Уп. 877.
- **ЋОСИЋ, Милан**
Словар вароши : попречни пресек паланачког духа | Уп. 879.
779. **ЦАРАН АНДРЕЈИЋ, Маца**
Језичко-комуникацијско понашање Срба у вишејезичном окружењу румунског Баната / Маца Царан Андрејић, Јанко Губани // Исходишта. – 8 (2022), 311–319. | Summagy
- **ЦРЉЕНИЦА, Ђуро**
Банијски рјечник | Уп. 881.
780. **ЦУКУТ, Слађана**
Систематична библиографија радова објављеној дијалекатској грађи : Ка индексирању дијалекатских текстова публикованих у Републици Србији / Бранкица Марковић // СДЗб. – 67 (2020), 413–529. / Слађана Цукут // Филолог. – 26 (2022), 437–439. | Приказ
- **ЦУКУТ, Слађана**
Хидроними Шипова | Уп. 600.
781. **ЧОПА, Миљана**
Дистрибуција дугоузлазног акцента у говору Ћуприје / Миљана Чопа // СДЗб. – 69 (2022), 281–309. | Summagy
782. **ЧОПА, Миљана**
Дистрибуција силазних акцената у говору спикера РТВ Поморавље / Миљана Б. Чопа // НЈ. – 53, 2 (2022), 83–100. | Summagy
783. **ЧОПА, Миљана**
Провинцијски реп као алтернативни језички и музички правац : елементи косовско-ресавског дијалекта у реп музици / Миљана Чопа, Нина Аксић // Jezik, književnost, alternative. – 363–379. | Summagy
- **ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило**
Радосав Бошковић : 1907–1983. : дијалектолог и ономастичар | Уп. 1001.

VII. Историја српског језика

а) Опште

- **БЕЉАКОВА, Елена***
Особенности славянской церковноправовой традиции от солунских братьев до Саввы Сербского | Уп. 374.
784. **БОЈОВИЋ, Драгиша***
Богоносни наставник Сава и његови богоносни ученици / Драгиша Б. Бојовић // Наслеђе и стварање 2. – 593–606. | Summagy
- **КАПУСТИНА, Јелена**
О српскословенском апстрактном глосару у савременом српском језику теолошке струке | Уп. 636.

785. КАРАЧОРОВА, Ивона*

Още веднџ за свещеноинок Макариј и славјанското кногочепачение на Балканите / Ивона Карачорова // Наслеђе и стварање 2. – 783–801. | Summary

786. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Књига која показује ко су били и ко јесу Срби : Кроз српску језичку историју / Јелица Стојановић. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори; Београд : Јасен, 2020. – 221. / Милош Ковачевић // Слово. – 61 (2022), 183–187. | Приказ

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе | Уп. 980.

– НАСЛЕЂЕ и стварање* : Свети Ћирило, Свети Сава : 869–1219–2019. | Уп. 382.**– САВИЋ, Виктор**

Историјске теме српскога језика у Кољу | 1040.

787. СИМИЋ, Владимир*

Између Жефаровића и Соларића : промена историјске слике светих Ћирила и Методија у другој половини XVIII века / Владимир М. Симић // Наслеђе и стварање 2. – 849–865. | Summary

– СТОШИЋ, Јелена

О владању за време колере : језик и епидемије некад и данас | Уп. 402.

б) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло**788. АНДРЕЈЕВ, Александар**

The Slavonic Sabbaites „Horologion“ : a Preliminary Review of the Sources / Aleksandr Andreev // АП. – 44 (2022), 11–45. | Резиме

789. БОЈАНИН, Станоје*

„Заповести светих отаца“ из „Требника“ библиотеке манастира Зограф (рукопис бр. 50) / Станоје Бојанин // Наслеђе и стварање 2. – 499–523. | Summary

790. БУБАЛО, Ђорђе*

Извод из „Епитимијног номоканона“ у Ковиљском и Сифијском препису „Душанова законодавства“ и његов руски предлог : пролегомена за реконструкцију историје текста млађег „Епитимијног номоканона“ / Ђорђе П. Бубало // Наслеђе и стварање 2. – 525–589. | Summary

791. ГРБИЋ, Душица

„Празнични минеј“ Божидара Вуковића из хиландарске ћелије Кожине / Душица Грбић // АП. – 44 (2022), 69–96. | Summary + Прилози

792. ГРБИЋ, Душица*

„Стоглав Светог Генедија, патријарха константинопољског“, у српскословенским преписима / Душица Д. Грбић // Наслеђе и стварање 2. – 723–741. | Summary

793. ВАСИЉЕВ, Љупка*

Нова варијанта похвалног слова архистратизма Михаилу и Гаврилу Климента Охридског / Љупка Васиљев // Наслеђе и стварање 2. – 743–766. | Summary

794. ДРАГИН, Наташа

О издањима Задужбине „Кнез Мирослав Хумски“ : Средњовјековни споменици Чајничка / прир. Горан Ж. Комар, Угљеша Скоко, Синиша Њеха. – Требиње : Задужбина „Кнез Мирослав Хумски“ ; Херцег Нови : Друштво за архиве и повјесницу херцегновску, 2019. – 76; Општи лист : тврдошко-савински поменик / прир. епископ Атанасије (Јевтић), Горан Ж. Комар, Ивана Грујић; препис увода на савремени српски језик Јелица Стојановић. – Требиње : Задужбина „Кнез Мирослав Хумски“ : Музеј Херцеговине :

Српско удружење „Ђирилица“ ; Херцег Нови : Друштво за архиве и повјесницу херцеговску, 2019. – 250; Споменници српски : повеље, писма, натписи / прир. Горан Ж. Комар. – Требиње : Задужбина „Кнез Мирослав Хумски“ ; Херцег Нови : Друштво за архиве и повјесницу херцеговску, 2020. – 276; Фочанска Александрида / прир. Предраг Милошевић, Милан Путица, Бојан Кулићан. – Требиње : Задужбина „Кнез Мирослав Хумски“ ; Херцег Нови : Друштво за архиве и повјесницу херцеговску, 2021. – 467. / Наташа Ж. Драгин // ЗБМСКЈ. – 70, 1 (2022), 295–300. | Приказ

795. ДРАГИН, Наташа

Српски језик на тлу историјске Херцеговине и Босне : преглед споменика / Зорица Никитовић. – Бања Лука : Филолошки факултет, 2021. – 166. / Наташа Драгин // ЗБМФЛ. – 65, 1 (2022), 191–197. | Приказ

796. ЈАШИН, Саша

Књижни фонд манастира Бездина у XVIII веку / Саша Јашин // Исходишта. – 8 (2022), 55–68. | Summary

797. ЈОВАНОВИЋ, Томислав*

Варијанта „Варуховог откровења“ из рукописне збирке А. И. Хлудова / Томислав Ж. Јовановић // Наслеђе и стварање 2. – 767–779. | Summary

798. КАРАЈИЋ, Алекса

„Параклис светом краљу Стефану Дечанском“ / Алекса Карајић // АП. – 44 (2022), 47–67. | Summary

799. КРИВКО, Роман

Иерусалимский тип служебной минеи в южнославянской письменности XIV–XV вв. / Роман Н. Кривко // ЈФ. – 78, 1 (2022), 9–47. | Резиме, Summary

800. МАРТИНОВИЋ, Милена

„Саборно уложеније“ (руског цара Алексеја Михајиловића) : рукопис из Народног музеја Црне Горе на Цетињу / Милена Мартиновић // АП. – 44 (2022), 97–107. | Summary + Прилози

801. НАУМОВ, Александер*

“Obecność św. Arsenija Serbskiego” w cyrylickich rękopisach w Polsce w kontekście zagadnień regionalizmu / Aleksander E. Naumow // Наслеђе и стварање 2. – 607–626. | Summary

802. НОВАКОВ, Драгана

Женска имена словенског порекла у „Парусији“ (рс 110) из XIX века / Драгана Новаков // АП. – 44 (2022), 125–141. | Summary + Прилози

803. ПОЛОВИНА, Наташа*

„Са звуком духовним свирао си красно“ : симболика музичких инструмената у култним списима посвећеним Светом Ђирилу и Светом Сави / Наташа Половина // Наслеђе и стварање 2. – 651–659. | Summary

804. РАЈНХАРТ, Јоханес*

Српскословенске јеванђељске перикопе Велике седмице у „Бечком октоиху“ : (cod. Vindob. Slav. Nr. 46) / Јоханес Рајнхарт // Наслеђе и стварање 1. – 305–322. | Summary

– РАМАЗАНОВА, Наталија*

Нотированные «Службы» в рукописях XVII века двум святым иерархам : св. Савве Сербскому и св. Петру Киевскому в русских певческих рукописях | Уп. 386.

805. САВИЋ, Виктор*

„Образник Светога Саве Српског“ : о датовању предлошка јединог српскословенског преписа „Студеничког типика“ / Виктор Д. Савић // Наслеђе и стварање 2. – 385–432. | Summary

806. СУБОТИН ГОЛУБОВИЋ, Татјана

Рукописи манастира Свете Тројице Русинице у селу Муштутишту код Призрена / Татјана Суботин-Голубовић // АП. – 44 (2022), 109–123. | Summary + Прилози

807. СУБОТИН ГОЛУБОВИЋ, Татјана*

„Служба светим апостолима Вартоломеју и Варнави“ као пример особеног састава рукописа бр. 361 Архива САНУ / Татјана С. Суботин-Голубовић // Наслеђе и стварање 2. – 631–650. | Summary

808. ТЕМЧИН, Сергеј*

Модел построения канонов древнейшей службы свт. Савве Сербскому : канон «Светоносное и световидное...» / Сергей Юрьевич Темчин // Наслеђе и стварање 2. – 661–680. | Summary

809. УБИПАРИП, Миланка*

Теодосија Хиландарца „Служба светоме Сави“ без мале вечерње / Миланка Убипарип // Наслеђе и стварање 2. – 681–706. | Summary

810. ЦОЛИЋ ЈОВАНОВИЋ, Александра

Српско писано наслеђе и историја средњовековне Босне, Хума и Травуније / ур. Зорица Никитовић. Бања Лука – Источно Сарајево : Филолошки факултет у Бањој Луци : Филозофски факултет у Бањој Луци : Филозофски факултет у Источном Сарајеву, 2021. – 521. / Александра Цолић Јовановић // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 171–179. | Приказ

811. ШАРКИЋ, Срђан*

Један правноисторијски прилог о „Законоправилу“ Светога Саве / Срђан Н. Шаркић // Наслеђе и стварање 2. – 461–470. | Summary

в) Историјска фонетика, граматика, лексикологија, историја писма и правописа**812. БАЈИЋ, Весна**

Предлог микроструктуре речника историјских термина предстандардне епохе развоја српског књижевног језика : на примерима ексцерпираним из дела „Житије Петра Великога“ Захарије Орфелина (част 2, 1772) / Весна Бајић // ППЈ. – 53 (2022), 33–51. | Summary

813. БЕГОВИЋ, Катарина

Полисемија и теорија прототипа у дијахронијској перспективи : полисемантичка структура лексеме *бес* / Катарина В. Беговић // СЈ. – 27 (2022), 299–324. | Summary

814. БЕЗРУКОВА, Ивана

Историјска лексикографија српског језика / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Исидора Бјелаковић, Марина Куршевић. – Нови Сад : САНУ, Огранак : Матица српска, 2021. – 399. / Ивана Безрукова // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 161–166. | Приказ

815. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Језик „Рачунског дневника храма светих апостола Петра и Павла“ у Араду (1728–1752) : фонолошке особине / Исидора Г. Бјелаковић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 287–302. | Резюме, Summary

816. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Терминологија у књижевним језицима Срба XVIII и XIX века : астрономија / Исидора Бјелаковић. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 378. | ISBN 978-86-7946-378-4 | Уп. 827.

817. БЈЕЛЕНИЋ, Марта*

Од светог Тирила преко светог Саве до Вука : именице средњег рода на *-ије* у Вуковом речнику и у Вуковој постојбини / Марта Ж. Бјеленић // Наслеђе и стварање 2. – 899–917. | Summary

818. БЈЕЛЕТИЋ, Марта

Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима : суфикс *-ије* / Марта Ж. Бјелетић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 241–253. | Резюме, Summary

819. БРАЈОВИЋ, Александра

О предговорима као жанру славеносрпске писмености : на грађи текстова З. Орфелина / Александра Ј. Брајовић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 61–70. | Summary

820. БРАЈОВИЋ, Александра

О просветитељској интенцији штампаних буквара Захарије Орфелина : „Латински буквар“ и „Первое учение“ / Александра Ј. Брајовић // Славистика. – 26, 1 (2022), 422–431. | Резюме

821. ВУЧКОВИЋ, Марија*

Српскословенске сложенице с интензификаторском компонентом *ири* / Марија Д. Вучковић // Наслеђе и стварање 1. – 323–359. | Summary

822. КОМАТИНА, Предраг*

Рани јужнословенски етноними и питање порекла и постанка јужнословенских племена / Предраг М. Коматина // Наслеђе и стварање 1. – 3–28. | Summary

823. КРЕЧМЕР, Ана

О језику и стилу „Славеносрпских хроника“ Ђорђа Бранковића / Anna G. Kretschmer // НССУВД. – 51, 1 (2022), 39–47. | Резюме

824. КУРЕШЕВИЋ, Марина*

Од књишког ка вернакуларном : два начина језичког изражавања у списима Светог Саве / Марина Ф. Курешевећ // Наслеђе и стварање 1. – 361–382. | Summary

825. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Сему же сице бившу : о синтакси и језичком стилу српскословенских текстова / Марина Курешевећ. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 260. | ISBN 978-86-6065-703-1

826. ЛОМА, Александар

Из старосрпске металуршке терминологије : *близница* / Александар Б. Лома // ЈФ. – 78, 2 (2022), 207–220. | Резюме, Summary

– МАКАРИЈОСКА, Лилјана*

Лексичките слоеви во македонските и српските апостоли од XII до XIV век | Уп. 363.

827. МИЛАНОВИЋ, Александар

Значајна монографија о развоју астрономске терминологије : Терминологија у књижевним језицима Срба XVIII и XIX века (астрономија) / Исидора Г. Бјелаковић. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 378. / Александар Милановић // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 167–170. | Приказ | Уп. 816.

828. НИКИТОВИЋ, Зорица*

Семантичко-деривациона група *законь* у „Законоправилу“ Светог Саве и српској језичкој традицији / Зорица В. Никитовић // Наслеђе и стварање 2. – 471–497. | Summary

829. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Допунска псеудокоординација у старосрпском језику / Слободан Ј. Павловић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 221–239. | Резюме, Summary

830. ПОЛОМАЦ, Владимир

Лична имена у „Поменику манастира Крке“ / Владимир Поломац, Марко Милошевић // ППЈ. – 53 (2022), 5–31. | Summary

831. РАДАН, Михај

О карашевској антропонимији из XVI века / Михај Н. Радан, Миљана Радмила Ускату // Исходишта. – 8 (2022), 235–264. | Résumé + Прилози

– СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Концепт *домовине* у преводима житија Светог Саве од Доментијана и Теодосија на савремени српски језик | Уп. 589.

832. СТОШИЋ, Јелена

Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености / Јелена М. Стошић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 269–286. | Резюме, Summary

г) Историја српског књижевног језика**833. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора**

„Вход к писменици“ П. Соларића (1831) и питање нормирања књижевног језика невуковског типа у 19. веку / Исидора Г. Бјелаковић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 159–169. | Summary

834. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Језик неколико писама Павла Соларића / Исидора Г. Бјелаковић // Књига о Павлу Соларићу. – 131–146. | Summary

– БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Терминологија у књижевним језицима Срба XVIII и XIX века : астрономија | Уп. 816.

– БЈЕЛЕТИЋ, Марга*

Од светог Ћирила преко светог Саве до Вука : именице средњег рода на *-ије* у Вуковом речнику и у Вуковој постојбини | Уп. 817.

835. ВОЈВОДИЋ, Јована

Терминологија у „Педагогици“ Катарине Миловук (1866) / Јована Војводић // ППЈ. – 53 (2022), 53–91. | Summary

836. ВОЈНОВИЋ, Жарко

Обликовање српског идентитета у „Помнику књијеском“ Павла Соларића / Жарко Д. Војновић // Књига о Павлу Соларићу. – 93–109. | Summary

837. ИВАНОВА, Најда

Из историје српске филологије 19. века : „Славенска граматика сад први ред на српском језику изјасњена“ (1827) Димитрија Тирола / Најда И. Иванова // ЈФ. – 78, 2 (2022), 303–315. | Резюме, Summary

838. ИВАНОВИЋ, Ненад

Вуков спис „Творба глагола“ (1832) и његов утицај на развој српске дериватологије у 19. веку / Ненад Б. Ивановић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 343–352. | Summary

839. ЈОВАНОВИЋ, Мирослав

Језик и друштвена историја : против Вука / Мирослав Јовановић. – Београд : Службени гласник, 2022. – 555. – (Библиотека Саборник) | ISBN 978-86-519-2868-3

840. КЊИГА о Павлу Соларићу : 1779–1821–2021. / ур. Исидора Бјелаковић и др. – Београд : Задужбина Доситеј Обрадовић, 2022. – 159. – (Библиотека Посебна издања) | ISBN 978-86-87583-37-5

841. ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО, Персида

Темлеров речник као још један могући предлогач Вуковог речника / Персида С. Лазаревић Di Giacomo // НССУВД. – 51, 1 (2022), 353–360. | Summary

– МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Интерпретација русизама и црквенославенизама у Његошевом пјесничком дјелу : из дијахронијске и синхронијске перспективе | Уп. 651.

Реконструкција граматичких дијалектизама као лингвотекстолошки проблем : на грађи Његошевих пјесничких дјела | Уп. 653, 654.

Семантеме *духовног завјештања* Његошевог као текстолошки проблем | Уп. 655.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Радосав Бошковић као историчар српског књижевног језика | Уп. 981.

Позиција српског језика у „Атласу псеудомитологије“ Светислава Басаре | Уп. 659.

842. МИЛАНОВИЋ, Александар

Соларијеви погледи на српску ћирилицу / Александар М. Милановић // Књига о Павлу Соларићу. – 111–129. | Zusammenfassung

843. МИЛАНОВИЋ, Александар

Стилска и жанровска норма и селекција славенизама у првој половини XIX века : на примеру дела Г. Георгијевића / Александар М. Милановић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 49–59. | Summary

844. НИКОЛИЋ, Лука

Путь у еданъ данъ : Доситеј Обрадовић и темпорална организација фикционалног наратива / Лука Николић // ППЈ. – 53 (2022), 113–138. | Summary

845. НОВОКМЕТ, Слободан

Називи животиња као лексикографске одреднице у Вуковом „Српском рјечнику“ (1852) / Слободан Б. Новокмет // НССУВД. – 51, 1 (2022), 419–431. | Summary

846. САВИЋ, Виктор

Лексички систем Вукових речника у светлости географских локализација / Виктор Д. Савић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 327–342. | Summary

847. СТАМЕНКОВИЋ, Кристина

Статус партиципа у српским граматикама из прве половине 19. века / Кристина Стаменковић // ППЈ. – 53 (2022), 93–111. | Summary

848. ШИПКА, Данко

Прилог изучавању српског пуризма : квантитативна анализа случаја / Данко М. Шипка // НЈ. – 53, 2 (2022), 37–47. | Summary

VIII. Речници стари и нови српског језика односно српског и ког страног језика**– АЈЦАНОВИЋ, Милан**

Грамматички и творбени аспекти одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 445.

849. АМАНОВИЋ, Слободан

Ријечи Врбника и книнског краја / Слободан Амановић. – Београд : Породица Амановић, 2022. – 122. | ISBN 978-86-918989-5-3

850. АНГЛИЈСКО-РУСКИ СЛОВНИК / Михайло Фейса и др. – Нови Сад : Завод за културу войводянских Руснацох : Филозофски факултет, Одзделене за русинистику : Руска матка, 2022. – 271. | ISBN 978-86-89945-32-4

– АНДРИЋ, Едита

Аutorsке beleške sa margina „Mađarsko-srpskog frazeološkog rečnika“ u nastajanju | Уп. 883.

– **БАЈИЋ, Весна**

Предлог микроструктуре речника историјских термина предстандардне епохе развоја српског књижевног језика : на примерима ексцерпираним из дела „Житије Петра Великога“ Захарије Орфелина (част 2, 1772) | Уп. 812.

851. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Речник Алексиначког Поморавља / Недељко Богдановић, Маја Радоман Цветићанин. – Алексинац : Центар за културу и уметност Алексинац, 2022. – 370. – (Едиција Завичај; 17) | ISBN 978-86-89801-74-3

852. БОЖОВИЋ, Слободан

Дурмиторски локализми : ријечи које нијесу још умрле, а ка'ће не знамо / Слободан Ж. Божовић. – Нови Сад : Прометеј, 2022. – 199. – (Лингвистичке едиције. Едиција Мали речници; 9) | ISBN 978-86-515-1986-7

853. БОШКОВИЋ, Радослав

Руско-српски српско-руски речник / Радослав Бошковић. – Београд : Јасен : Службени гласник, 2022. – 1579. – (Biblioteka Rečnik) | ISBN 978-86-6293-112-2

854. БРБОРИЋ, Вељко

Капитално лексикографско дело : Санскртско-српски речник / Момир Никић. – Нови Сад : Прометеј, 2021. – 1261. / Вељко Ж. Брборић // ЗБМСКЈ. – 70, 1 (2022), 293–295. | Приказ

– **БУГАРСКИ, Ранко**

О речницима и сатовима : реч на представљању „Српског речника новијих англицизама“ | Уп. 519.

– **ВАСИЉЕВИЋ, Анђела**

Лексикографска обрада преформулативних дискурсних маркера у описним речницима српског језика | Уп. 521.

– **ВАСИЋ, Вера**

„Српски речник новијих англицизама“ : речник и стандардолошки приручник : уводна реч стручне консултанткиње | Уп. 522.

– **ВОЈВОДИЋ, Јована**

Терминологија у „Педагогици“ Катарине Миловук (1866) | Уп. 835.

– **ВУЈОВИЋ, Душанка**

О програму за унос и обраду речи новог вишетомика Матице српске из лексикографског угла | Уп. 524.

– **ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна**

Предраг Пипер као проучавалац вербалних асоцијација и оснивач српске асоцијативне лексикографије | Уп. 964.

У сусрет српском општем речнику : преплитање модерне и традиционалне лексикографије | Уп. 530.

– **ДРАЖИЋ, Јасмина**

Од грађе до речничког чланка у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 531.

855. ЂИНЋИЋ, Марија

Речник картографских појмова / Мирчета Вемић. – Београд : Међународно удружење Стил, 2021. – 573. / Марија С. Ђинђић // НЈ. – 53, 2 (2022), 137–140. | Приказ

856. БУКАНОВИЋ, Маја

Slovenačko-srpski srpsko-slovenački rečnik = Slovensko-srpski srpsko-slovenski slovar / Маја Ђукановић. – Београд : Miba books, 2022. – 479. | ISBN 978-86-6026-097-2

– **ЕРИЋ БУКАРИЦА, Александра**

Ka savremenijem englesko-srpskom i srpsko-engleskom rečniku pravnih termina | Уп. 534.

857. ЗЕЧЕВИЋ, Слободан

Nemačko-srpski srpsko-nemački rečnik / Slobodan Zečević. – Beograd : Jasen : Službeni glasnik, 2022. – 1167. – (Biblioteka Rečnik) | ISBN 978-86-6293-111-5

858. ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб

Трећа допуна Речнику пиротског говора / Драгољуб Златковић // СДЗБ. – 69 (2022), 103–280.

– **ИВАНОВИЋ, Ненад**

Метајезички изрази са релативизатором обично у служби граматичких обележја речи : на материјалу из „Речника САНУ“ | Уп. 536.

– **ИЛИЋ, Валентина**

Статус дублета у актуелном „Речнику уз Правопис српског језика“ Матице српске : други део | Уп. 421.

– **ЈОВАНОВИЋ, Владан**

Именица *в(и)јенац* у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику : из угла српског лексикографског описа | Уп. 544.

859. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Diplomatika terminologija : srpski-engleski-francuski-nemački / Zoran R. Jovanović // Преводалац. – 41, 1/2 (2022), 90–107.

– **ЈОВАНОВИЋ, Миодраг**

Лексикографски опис апстрактних именица романског поријекла у говору Паштровића | Уп. 736.

860. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Рјечник говора Паштровића / Миодраг В. Јовановић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2022. – 397. – (Рјечници : дијалекатски рјечници; 11) | ISBN 978-86-7215-523-5

– **ЈОШИЋ, Неђо**

Поглед на српску ауторску лексикографију | Уп. 550.

861. ЈОШИЋ, Неђо

„Речник САНУ“ између двочланог и једночланог имена у своје називу / Неђо Г. Јошић // СЈ. – 27 (2022), 623–629. | Summary

862. ЈОШИЋ, Неђо

Фонд „Речника САНУ“ од заснивања до данас : осавремењивање лексичке грађе и језичка актуелност као начело / Неђо Г. Јошић // НССУВД. – 51, 1 (2022), 409–418. | Резюме

– **ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО, Персида**

Темлеров речник као још један могући предложак Вуковог речника | Уп. 841.

– **МАРЈАНОВИЋ, Саша**

О обради глаголске флексије у француско-српским речницима | Уп. 917.

Обрада глаголске флексије путем индексирања у двојезичним речницима са српским језиком | Уп. 482.

Српски глагол у чешким цепним двојезичним речницима : опис флексије и примена | Уп. 483.

– МИЛИЋ, Мира

Savremeni principi za sastavljanje dvojezičnog rečnika sportskih termina : teorijski i praktični aspekti | Уп. 274.

Улога синонима у дефиницијама одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 563.

– МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Речници термина везаних за пандемију ковида 19 : сведочанство злог времена | Уп. 565.

– МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Лингвокултуролошки и лексикографски опис концепта *grex* у српском призренском говору | Уп. 751.

Примена антропоцентричног принципа у дијалекатској лексикографији | Уп. 752.

– МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Научноистраживачки и педагошки потенцијал „Српског речника новијих англицизама“ | Уп. 568.

– НОВАКОВ, Драгана

Народни називи за јела и пића у говору Томашевца | Уп. 756.

– НОВОКМЕТ, Слободан

Називи животиња као лексикографске одреднице у Вуковом „Српском рјечнику“ (1852) | Уп. 845.

863. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Глосар новијих речи / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2022. – 418. – (Библиотека Речници; 69) | ISBN 978-86-7974-986-4

864. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Мали речник крилатица / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2022. – 77. – (Библиотека Речници; 72) | ISBN 978-86-6122-017-3

865. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Мали речник поредбених фразеологизама српског језика / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2022. – 185. – (Библиотека Речници; 70) | ISBN 978-86-6122-005-0

866. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Rečnik turcizama / Đorđe Otašević. – 4. изд. – Београд : Алма, 2022. – 213. – (Библиотека Речници; 73) | ISBN 978-86-6122-072-2

– ПАВЛОВИЋ ШАЈТИНАЦ, Маја

Двојезични руско-српски речник као огледало културе | Уп. 338.

– ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Путеви до адекватних дефиниција и превода одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 575.

– ПРЋИЋ, Твртко

„Српски речник новијих англицизама“ : теоријско-методолошки и практични аспекти израде | Уп. 580.

867. РАДМИЛОВИЋ, Весна

Nemačko-srpski poslovni rečnik = Wirtschaftswörterbuch Deutsch-Serbisch / Vesna Radmilović. – Београд : Službeni glasnik, 2022. – 966. – (Библиотека Lexis. Edicija Rečnici i enciklopedije) | ISBN 978-86-519-2792-1

868. РАДОЈЧИЋ, Ружица

Аутоматска пушка : опис, намена, тактичко-техничке карактеристике, принцип рада, основна терминологија : руско-српски : глосар / Ружица Радојчић // Преводац. – 41, 3/4 (2022), 105–111.

– РИСТИЋ, Стана

„Речник САНУ“ : поводом публикавања 21. књиге | Уп. 585.

869. РИСТИЋ, Стефан

Речник архаичних библијских мање познатих речи и фраза / Стефан Ристић. – Београд : Препород, 2022. – 82. | ISBN 978-86-423-0632-2

870. RUMUNSKO-srpski rečnik prideva / Ivana Ivanić, Ludmila Branište, Albina Munipova, Ema Durić, Marija Ilić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 2 t. (261, 279) | ISBN 978-86-6065-743-7, 978-86-6065-744-4

– САВИЋ, Виктор

Лексички систем Вукових речника у светлости географских локализација | Уп. 846.

871. СЛАДОЈЕ, Ђорђо

Велики посао и мале језичке игре / Ђорђо Сладоје // ЈД. – 19 (2022), 24–26.

– СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Концепција „Појмовника српских лингвистичких термина“ : изазови и могућа решења | Уп. 587.

872. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Речник ковида : тематски и асоцијативни / Светлана Слијепчевић Бјеливук, Марина М. Николић. – Нови Сад : Прометеј ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 348. – (Лингвистичке едиције. Едиција Мали речници; 10) | ISBN 978-86-515-1982-9; 978-86-82873-90-7

– СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Речник појмова из периода епидемије ковида : изазови и решења | Уп. 588.

873. СПАСИЋ, Наташа

Синхрони преглед једнојезичних онлајн речника српског језика / Наташа А. Спасић, Милан Д. Тодоровић // Филолог. – 25 (2022), 222–239. | Summary

874. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

До прве трећине слова П : 21. књига „Речника САНУ“ : Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 21, Погдекад(а) – покупити / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : САНУ, 2019. – VII, 800. / Марина Љ. Спасојевић // Трибина САНУ. – 10 (2022), 91–96. | Приказ | Уп. 875, 876.

875. СТИЈОВИЋ, Рада

Речник САНУ : нови том великог дела : Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 21, Погдекад(а) – покупити / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : САНУ, 2019. – VII, 800. / Рада Стијовић // Трибина САНУ. – 10 (2022), 87–91. | Приказ | Уп. 874, 876.

876. ТЕШИЋ, Милосав

Реч о 21. књизи „Речника САНУ“ : Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 21, Погдекад(а) – покупити / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : САНУ, 2019. – VII, 800. / Милосав Тешић // Трибина САНУ. – 10 (2022), 84–87. | Приказ | Уп. 874, 875.

877. ТРОШИЋ, Драгиша

Речник говора трстеничког краја / Драгиша Трошић. – 2. проширено изд. – Трстеник : Народна библиотека Јефимија, 2022. – 263. | ISBN 978-86-83191-91-8

878. ТУНА, Енес

Tursko-srpski srpsko-turski rečnik / Enes Tuna, Sanita Lisica. – Beograd : Јасен : Службени гласник, 2022. – 703. – (Biblioteka Lexis) | ISBN 978-86-6293-113-9

879. ЋОСИЋ, Милан

Словар вароши : попречни пресек паланачког духа / Милан Ћосић. – Шабац : Графика Шабац, 2022. – 111. | ISBN 978-86-85295-83-6

– УРКОМ, Александер

Терминологија у мађарско-српској лексикографији са посебним освртом на религијску, привредну, спортску и медицинску терминологију | Уп. 301.

– ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња

Изазови бележења изговора одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 410.

880. ЦВЕЈИЋ, Мирослава

Srpsko-englishki finansijski rečnik = Serbian-English Financial Dictionary / Miroslava Cvejić. – Beograd : Službeni glasnik, 2022. – 498. – (Biblioteka Lexis. Edicija Rečnici i enciklopedije) | ISBN 978-86-519-2793-8

881. ЦРЉЕНИЦА, Ђуро

Банијски рјечник / Ђуро Црљеница. – Београд : Удружење Крајишника Глас Крајине, 2022. – 113. | ISBN 978-86-904650-0-2

– ШАФЕР, Марина

Прикупљање, одабир и обрада грађе за „Српски речник новијих англицизама“ | Уп. 601.

882. ШАФЕР, Марина

Srpski rečnik novijih anglicizama / Tvrtko Prčić, Jasmina Dražić, Mira Milić, Milan Ajdžanović, Sonja Filipović Kovačević, Olga Panić Kavgić, Strahinja Stepanov. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021. – 641. / Марина Шафер // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 208–217. | Приказ

– ШТАСНИ, Гордана

О неким проблемима израде речника термина из области вештачке интелигенције | Уп. 602.

IX. Несловенски језици**– АЈЦАНОВИЋ, Милан**

Граматицки и творбени аспекти одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 445.

883. АНДРИЋ, Едита

Autorske beleške sa margina „Mađarsko-srpskog frazeološkog rečnika“ u nastajanju / Edita Andrić // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 35–42. | Summary

884. АНДРИЋ, Едита

Мађарски називи улица у Новом Саду / Едита Андрић // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 253–276. | Summary

885. АШИЋ, Тијана

Sur les relations entre les emplois spatiaux et «météorologiques» de la préposition *par* en Français / Tijana Ašić, Marija Simović // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 155–171. | Summary, Резиме

886. БАБИЋ, Данијела

Glagoli s partikulom *över* u savremenom švedskom jeziku / Danijela Babić, Dorijan Hajdu // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 283–292. | Summary

– БАДОВИНАЦ, Јелена

Uticaj slikarske terminologije na formiranje italijanskih frazema i njihovo prevođenje na srpski jezik | Уп. 22.

– БАЗИЋ, Јована

Флористичке метафоре у идиоматским изразима у италијанском и српском језику | Уп. 222.

887. БАЛАБАН, Марија-Зоица

Expresii ale spațialității verticale în imaginarul lingvistic românesc / Maria-Zoica Balaban // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 339–345. | Summary

888. БАРБИ, Мауриџио

La neosemia della voce *precipitato* nello Zingarelli : un unicum fra i vocabolari dell'uso italiani / Maurizio Barbi // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 43–51. | Summary

– БИЛАНЦИЈА, Софија

Particip prezenta u savremenom norveškom bukmlu i njegovi ekvivalenti u srpskom jeziku | Уп. 224.

889. БИЛАНЦИЈА, Софија

Семантичка и прагматичка детопикализација агентивног каузатора на примеру пасивних и декаузативних конструкција у норвешком језику / Софија А. Биланџија // PhM. – 14 (2022), 231–244. | Summary

– БИЉЕТИНА, Јелена

Glagoli pijenja u engleskom i srpskom jeziku kao izvori pojmovnih metafora i metonimija | Уп. 225.

Doslovna značenja glagola jedenja i pijenja u engleskom i srpskom : kontrastivna analiza | Уп. 226.

Jesti ili ne jesti – pitanje je sad : pojmovne metafore sa glagolima jedenja u engleskom i srpskom | Уп. 227.

– БЛАТЕШИЋ, Александра

Simbolika *andela* u leksici i frazeologiji italijanskog, španskog i srpskog jezika | Уп. 228.

– БУГАРСКИ, Ранко

О речницима и сатовима : реч на представљању „Српског речника новијих англицизама“ | Уп. 519.

890. БУЛАТОВИЋ, Весна

Figurative Use of Language in Information Technology : a Corpus-Based Study / Vesna V. Bulatović, Danijela M. Prošić-Santovac, Tanja P. Kaurin // Филолог. – 26 (2022), 131–150. | Резиме

– ВАСИЋ, Вера

„Српски речник новијих англицизама“ : речник и стандардолешки приручник : уводна реч стручне консултанткиње | Уп. 522.

891. ВУЈИН, Бојана

“A Magic Web with Colours Gay” : a Queer Reading of Alfred Tennyson’s and Elizabeth Bishop’s *Shalott Poems* / Bojana Vujin // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 85–97. | Резиме

892. ВУЈИЋ, Јелена

Describing English Through Form, Meaning and Use / Jelena Vujić. – Beograd : Philologia, 2022. – 326. | ISBN 978-86-84461-28-7

– **ВУЈИЧИЋ, Јелена**

Семантичке карактеристике придјева са значењем цјелости у кинеском језику и њихови еквиваленти у српском језику | Уп. 232.

– **ВУЈОВИЋ, Ана**

Свет детета у фраземима на француском и српском језику | Уп. 233.

893. ВУЈОВИЋ, Марија

Analiza sintaksičkih elemenata neostandardnog italijanskog jezika u dva savremena italijanska romana : „Io e te“, N. Amanitija i „Esco a fare due passi“, F. Vola / Marija N. Vujović // 36JKФФНС. – 12 (2022), 111–131. | Summary

– **ВУЈОВИЋ, Марија**

Prisustvo frazema sa komponentom *oko* u prevodu Biblije na italijanski, španski i srpski jezik | Уп. 234.

– **ВУКЧЕВИЋ, Радојка**

Doprinos Džona Koksa poetici Danila Kiša : prevodi i tumačenja | Уп. 25.

– **ГАВРАНОВИЋ, Валентина**

Компаративно-контрастивни приступ употреби великог слова у енглеском и српском језику | Уп. 235.

– **ГОРУП, Радмила**

English Translation of Serbian Literature | Уп. 27.

894. ГОРЧЕВИЋ, Адмир

Dysphemisms in British Print Media : Inevitable Negative Alternative or Trend? / Admir Gorčević // Jezik, književnost, alternative. – 397–412. | Резиме

895. ГОРЧЕВИЋ, Адмир

Euphemistic Language of the UK Prime Minister and POTUS / Admir Gorčević, Lidija Orčić // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 307–316. | Резиме

– **ГРУБЕР, Александра**

Контрастивно проучавање лингвометодичких текстова у граматицама немачког и српског језика као матерњег с аспекта функционалне стилистике | Уп. 237.

896. ГРУБОР, Јелена

The Expanding Circle under a Magnifying Glass : World Englishes in the European Context / Jelena Grubor, Katarina Subanović // Jezik, književnost, alternative. – 381–395. | Резиме + Прилог

– **ГУДУРИЋ, Снежана**

Да ли је превод дело или пут ка делу? : песма „Santa Maria della Salute“ Лазе Костића и њени преводи на француски језик | Уп. 28.

Мали прилог контрастивној синтакси простице реченице индоевропских језика : основне реченичне структуре у српском и француском језику | Уп. 238.

897. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Ђорђе

Conversion in *Gamer Language* / Đorđe Dimitrijević // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 317–325. | Резиме

– **ДОДИГ, Милана**

Језик и стил Ива Андрића : улога глаголских времена у приповеци „Жеђ“ и њеном преводном еквиваленту на француски језик | Уп. 620.

Le potentiel serbe et le conditionnel français expression de l'évidentialité | Уп. 239.

Francuska i srpska glagolska vremena u žurnalističkom diskursu vezanom za pandemiju koviда | Уп. 240.

– **ДРАЖИЋ, Јасмина**

Од грађе до речничког чланка у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 531.

898. ДУРБАБА, Оливера

Документаризација неологизама у доба пандемије : на примеру једног дигиталног глосара немачког језика : „und dann kam Corona“ / Оливера М. Дурбаба // Јавни говор у условима... – 211–224. | Summary

899. ДУРИС, Махди

The Acoustic Intelligibility of Consonants in Saudi Spoken English / Mahdi Duris // BELLS. – 14 (2022), 9–46.

– **ЋИНЋИЋ, Марија**

Поредбене фразеолошке јединице у српском и турском језику | Уп. 241.

– **ЂОКИЋ ЈОВИЊ, Сташа**

Tretman idioma u dva prevoda romana „Prokleta avlija“ Ive Andrića na engleski jezik : kritička analiza | Уп. 29.

– **ЂУРИЊ, Татјана**

Geese, Planks and Sluts : Metaphorical Derogative Naming and Qualification of Women in French and Serbian Slang | Уп. 242.

– **ЂУРИЋ, Љубица**

Везник *док* и његови француски еквиваленти : корпусна анализа | Уп. 243.

900. ЂУРОВИЋ, Татјана

The *Natural Disaster* Metaphor in the Conceptualisation of Crisis in News Media Discourse / Tatjana Đurović, Nadežda Silaški // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 263–271. | Резиме

– **ЕРАКОВИЋ, Борислава**

Glasovi *drugog* u prevodu romana Ejmi Ten „The Joy Luck Club“ | Уп. 31.

– **ЕРИЋ БУКАРИЦА, Александар**

Ka savremenijem englesko-srpskom i srpsko-engleskom rečniku pravnih termina | Уп. 534.

901. ЖАРКОВИЋ МЕКРЕЈ, Маја

Morfološka produktivnost složenih imenica u engleskom jeziku na nivou pravila tvorbe / Maја M. Žarković Mccray, Maја R. Kujundžić // Филолог. – 25 (2022), 49–67. | Summary

902. ЖИВАНОВИЋ, Александар

Voice Onset Time and Closure Duration in Word-Initial /s/ + Stop Clusters in Clear and Conversational Speech in English : the Effect of Gender / Aleksandar Živanović // ЗМФЛ. – 65, 2 (2022), 141–150. | Summary, Резиме

– **ЖИВАНЧЕВИЋ, Нина**

Translating the Untranslatable : Poetry of the 21th Century : a Creative Version of a Translation or a Newly Written Original | Уп. 32.

903. ЖИВКОВИЋ, Ана

Determinante u razvoju italijanske latinice / Ana Živković // ЖЛ. – 42 (2022), 73–92. | Sommario, Summary

– **ЗАРИФОВИЋ ГРКОВИЋ, Мирјана**

Konceptualizacija *lenjosti* u frazeologizmima nemačkog i srpskog jezika | Уп. 244.

– **ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка**

Imperfekat u Tišminom prevodu romana „Sorstalanság/Besudbinstvo“ Imrea Kertesa | Уп. 33.

O konstrukcijama s faznim glagolom u srpskom i mađarskom jeziku | Уп. 245.

904. ЗОБЕНИЦА, Николина

Ein Überblick der deutschsprachigen Presse in der multikulturellen Stadt Novi Sad von 1857 bis 1945 / Nikolina N. Zobenica, Iva M. Simurdić // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 237–252. | Резиме

905. ИВАНОВИЋ, Бранислав

Prilog i priloška fraza u srednjevisokonemačkom jeziku iz perspektive dependencijalne gramatike / Branislav D. Ivanović // АФФ. – 34, 1 (2022), 45–57. | Summary

906. ИВАНОВИЋ, Бранислав

Средњевисоконемачке јункције као структурни фразеологизми / Бранислав Ивановић // ФП. – 49, 1 (2022), 131–146. | Zusammenfassung

907. ИВАНОВИЋ, Бранислав

Фразеолошки везане релационе компоненте у савременом немачком језику / Бранислав Д. Ивановић // СЈ. – 27 (2022), 245–259. | Zusammenfassung

908. ИВАНОВИЋ, Бранислав

Функције и обележја релационих компонената у немачкој фразеологији / Бранислав Д. Ивановић // PhM. – 14 (2022), 215–230. | Summary

– **ИЛИЋ, Нина**

Glagoli sa postfiksom -ся u ruskom jeziku i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom i engleskom | Уп. 248.

909. ЈАНГ, Лијинг

Can Reading Chinese Characters Be Independent of Phonological Encoding? : a Cross-Linguistic Priming Lexical Decision Study on Chinese Multilinguals / Liying Yang // Studies in Language and Mind 4. – 11–31.

– **ЈАНЕВСКА, Тамара**

Conceptualizing Reasoning, Problem-Solving, and Decision-Making in Serbian and English | Уп. 249.

– **ЈАНИЋ, Александра**

Енглеско-српска контрастивна лексикологија | Уп. 250.

– **ЈАЊАТОВИЋ, Вера**

The Problems of Translating Tennyson's Poem "The Poet" into the Serbian Language | Уп. 35.

– **ЈАЋОВИЋ, Јелена**

Вредности неких глаголских облика у француском и српском језику економије | Уп. 251.

Презент у алтернативној употреби унутар француског и српског језика економије | Уп. 252.

– **ЈЕЛИЋ, Гордана**

Deixis in the Discourse of Short Messages : Examples from the Serbian and Modern Greek Language | Уп. 253.

– **ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена**

Алтернативни модели аналитичке компарације у српском и енглеском језику | Уп. 255.

Експресивни имплицитни суперлативи у српском и енглеском језику | Уп. 256.

Негативна суперлативност у српском и енглеском језику | Уп. 257.

910. КАПРАНОВ, Олександр

Research Articles on English Phonetics and Phonology Published in Northern Europe from 2002 to 2022 : a Systematic Analysis / Oлександр Капранов // *Philologia*. – 20 (2022), 35–53. | Резиме, Summary

– КАТАВИЋ, Адриана

Analiza prijevoda 18. soneta Williama Shakespearea : tematska struktura i njeno prenošenje iz engleskog u bosanski/hrvatski/srpski jezik | Уп. 68.

– КОВАЧЕВИЋ, Невена

Препозитивна допуна у немачком и српском језику : анализа реализација у приповести Томаса Мана | Уп. 261.

– КОКС, Џон

Danilo Kiš between Translation and History | Уп. 39.

– КОСТИЋ, Антонина

Употреба женских *nomina agentis* у огласима за посао : упоредна анализа српског и модерног грчког језика | Уп. 263.

911. КРИЈЕЗИ, Мерима

Албанске и грчке номиналне конструкције с белом бојом / Мерима Кријези, Предраг Мутавџић // *Језици и културе у времену и простору* 10, 1. – 39–51. | Summary

– КРИЈЕЗИ, Мерима

О албанским фразеологизмима са лексемом *det (more)* и њиховим преводим еквивалентима у грчком и српском | Уп. 264.

– КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Harry Potter Character Names from English into Serbian : Lost in Translation | Уп. 41.

912. ЛАКИЋ, Игор

Fonetika i fonologija engleskog jezika / Igor Lakić. – Podgorica : Univerzitet Crne Gore, 2022. – 144. – (Biblioteka humanističkih nauka) | ISBN 978-86-7664-217-5

– ЛАЛИЋ, Ана

L'acquisizione dell'abilità pragmatica nell'età prescolare : analisi dei marcatori linguistici di cortesia in serbo e in italiano | Уп. 266.

913. ЛАЛИЋ КРСТИН, Гордана

Leksičke slivenice u engleskom jeziku / Gordana Lalić-Krstin. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 191. | ISBN 978-86-6065-707-9

– ЛАМПРОПУЛУ, Марта

Stylistics in Comics : a Case Study of Interjections in Two Asterix and Obelix Comics in Greek and Serbian | Уп. 42.

914. ЛАЦИЋ, Иван

Intensificazione degli aggettivi ai tempi della pandemia : analisi di un corpus di articoli giornalistici / Ivan Lacić // *Italica Belgradensia*. – 1 (2022), 85–106. | Summary

915. ЛИГОРИО, Орсат

Праисторија грчког језика : приручник историјске и компаративне граматике грчког језика са уводом у индоевропску лингвистику. Књ. 1 / Орсат Лигорио. – Београд : Филозофски факултет, 2022. – XVI, 651. – (Посебна издања) | ISBN 978-86-6427-215-5

916. МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Семантичка (не)прозирност идиоматских израза о цвећу у енглеском језику / Нина Ж. Манојловић, Аница Р. Радосављевић Крсмановић // *Цвеће : еко(по)етика у књижевности, језику и уметности*. – 385–396. | Summary + Прилози

917. МАРЈАНОВИЋ, Саша

О обради глаголске флексије у француско-српским речницима / Саша П. Марјановић // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 89–108. | Summary

918. МАТИНОВ, Златоје

Vesti iz sveta esperanta / Zlatoje Martinov // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 112–115.

– **МАРЧЕТА, Јована**

Žene i muškarci u srpskoj i francuskoj frazeologiji | Уп. 272.

– **МАЦУРА, Сергеј**

Metafictional History, Translated : Radoslav Petković's Novel in English | Уп. 45.

– **МИЛИВОЈЕВИЋ, Ивана**

The Figurative Language of *Death* in Greek and in Serbian | Уп. 273.

– **МИЛИВОЈЕВИЋ ПЕТРОВИЋ, Светлана**

On a Translation of Slobodan Selenić's Novel "Premeditated Murder" ("Ubistvo s predumišljajem") | Уп. 47.

– **МИЛИЋ, Мира**

Savremeni principi za sastavljanje dvojezičnog rečnika sportskih termina : teorijski i praktični aspekti | Уп. 274.

Улога синонима у дефиницијама одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 563.

919. МИЛИЋЕВ, Тања

Fronted vs. Non-Fronted Complement Orders in Old English : Pragmatic and Information-Structural Factors / Tanja Milićev. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, 2022. – 272. | ISBN 978-86-6065-732-1

920. МИЛИЋЕВИЋ, Наташа

Free Relatives and Related Constructions Revisited / Nataša Milićević. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, 2022. – 131. | ISBN 978-86-6065-731-4

921. МИРИЋ, Милица

Tvorba termina u francuskom jeziku iz oblasti učenja na daljinu / Milica M. Mirić // АФФ. – 34, 2 (2022), 59–76. | Summary, Résumé

922. МИРИЋ, Мирјана

Гурбетски ромски у контакту : анализа балканизама и позајмљеница из српског језика / Мирјана Мирић, Светлана Ћирковић. – Београд : Балканолошки институт САНУ, 2022. – 261. – (Посебна издања; 154) | ISBN 978-86-7179-119-9

– **МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина**

О једном вулгаризму у чешком језику и његовим еквивалентима у српском и енглеском | Уп. 275.

– **МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана**

Научноистраживачки и педагошки потенцијал „Српског речника новијих англицизама“ | Уп. 568.

Not My Cup of Tea or Must Have : Borrowing of English Multi-Word Units in Serbian | Уп. 276.

923. МОДЕРЦ, Саша

Gli stereotipi di genere nei dizionari della lingua italiana / Saša Moderc, Nevena Ceković // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 109–117. | Summary

– **МУСО, Иларија**

A Comparison Between Grammaticalization Process of Future Tense in Greek and Serbian | Уп. 277.

– **НИНКОВИЋ, Сања**

Deutsche Farbbezeichnungen als Zusammensetzungen des Strukturtyps N+A und deren serbische Äquivalente | Уп. 278.

924. НОВАКОВ, Предраг

Tumačenja engleskog prezent perfekta : glagolsko vreme, faza, glagolski vid / Predrag Novakov // Jezik, književnost, alternative. – 201–212. | Summary

– **ОБРАДОВИЋ, Биљана**

Editing and Translating in Serbian Issue of “Atlanta Review” | Уп. 48.

– **ПАВЛОВИЋ, Ана**

Анализа грешака при превођењу правних тековина Европске уније | Уп. 49.

– **ПАВЛОВИЋ, Дејан**

Ablaut Alternations in English and Serbian Adjective Derivation | Уп. 282.

– **ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга**

Путеви до адекватних дефиниција и превода одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 575.

925. ПАСТОР КИЧИ, Марија

Helynevek Végel László „Neoplanta“, avagy az ígéret földje című városregényében / Pásztor Kicsi Mária, Horváth Futó Hargita // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 207–219. | Summary, Резиме

– **ПЕЈЧИЋ, Александар**

Authorial Presence in Serbian and English Co-Authored Social Science Articles | Уп. 283.

Rhetorical Structure of Serbian and English Calls for Papers : the Case of Humanities and Social Sciences | Уп. 284.

– **ПЕТРОВИЋ, Снежана***

Трагови раних словенско-турских језичких контаката : на материјалу старословенских споменика | Уп. 384.

– **ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша**

Модификовање паремија посредством механизма замене елемената у новинском дискурсу шпанског и српског језика | Уп. 285.

– **ПЕШИЋ, Снежана**

Арапске пословице с подручја Сахаре и српске народне умотворине : сличности и разлике, преводни еквиваленти | Уп. 50.

– **ПОПОВИЋ, Младен**

Over and preko : an Image Schema-Based Approach to Contrastive Analysis | Уп. 286.

– **ПОПОВИЋ, Наташа**

Изражавање каузалности у савременом француском и српском језику | Уп. 287.

926. ПРТИЈА, Слободанка

Античка епистографија : развој писма у Грчкој / Слободанка С. Пртија // Филолог. – 25 (2022), 189–202. | Summary

– **ПРЋИЋ, Твртко**

Осавременјени приступ енглеско-српском лексичком позajмљивању : принципи и примене | Уп. 288.

„Српски речник новијих англицизама“ : теоријско-методолошки и практични аспекти израде | Уп. 580.

927. РАДЕНКОВИЋ ШОШИЋ, Бојана

I miti fascisti nella pubblicità italiana del ventennio / Bojana Radenković Šošić // Italica Belgradensia. – 1 (2022), 149–165. | Summary

928. РАДИН САБАДОШ, Мирна

Underworld : about Fragments of Time, J. Edgar Hoover, and a Baseball / Mirna Radin Sabadoš // ГФФНС. – 47, 1 (2022), 69–83. | Rezime

– РАДОВАНОВИЋ, Александра

О оградама у роману „The Remains Of The Day“ и српском преводу „Остаци дана“ | Уп. 51.

– РАДОЊИЋ, Горан

Ера Паунда, ера Црњанског : превођење кинеске поезије као легитимисање модерничке поезике | Уп. 52.

– РАЂЕНОВИЋ, Анка

Позиционирање перфекта у модерном грчком језику и његови преводни еквиваленти на српском | Уп. 292.

929. РИСТИВОЈЕВИЋ, Диана

Partikula *šon* u semantičkoj i sintaksičkoj realizaciji kao partikula stepenovanja, fokusna partikula i rečenični ekvivalent / Diana Ristivojević // Језици и културе у времену и простору 10, 1. – 431–439. | Summary

– СЕДЕР, Ружица

О relativizatoru *što* i njegovim ekvivalentima u francuskom jeziku | Уп. 293.

– СКУБАН, Софија

Konceptualizacija *tuge* u engleskom i srpskom jeziku : kognitivnolingvistička analiza | Уп. 294.

930. СТАМЕНКОВИЋ, Иван

Alternative Euphemisms : Investigating the Presence of “People-First” Expressions in the COCA Corpus / Ivan Stamenković // Језик, književnost, alternative. – 275–295. | Резиме

– СТАНКОВИЋ, Селена

Француска апсолутна деташирана конструкција и њени српски еквиваленти | Уп. 295.

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Допринос Наде Петровић проучавању темпоралности у француском и српском језику | Уп. 997.

О наративним употребама везника *кад(а)* и његових француских еквивалената | Уп. 296.

931. ТАСИЋ, Милош

Pictorial and Multimodal Metonymy in Political Newspaper Discourse : the Case of Brexit Reports / Miloš V. Tasić, Dušan M. Stamenković // PhM. – 14 (2022), 371–392. | Резиме

– ТОМОВИЋ, Ненад

„Диоба Јакшића“ у преводу на енглески Џона Бауринга | Уп. 53.

932. ТОШИЋ, Тамара

Ideal izvornog govornika u svetlu varijetalne diversifikacije engleskog jezika u međunarodnoj upotrebi : istraživačke paradigme / Tamara Tošić // Philologia. – 20 (2022), 21–34. | Резиме, Summary

– ТОШИЋ ЛОЈАНИЦА, Тиана

Младићи у *иџоћном* возу из Рашке : преношење стилски обележене лексике на енглески | Уп. 54.

– **ТРНАВАЦ, Радослава**

Хипокризија и медијски приказ транзиције у области енергетике у контексту климатских промена | Уп. 300.

– **УРКОМ, Александер**

Терминологија у мађарско-српској лексикографији са посебним освртом на религијску, привредну, спортску и медицинску терминологију | Уп. 301.

933. ФАГУНЛЕКА, Олуфунке

Modal Auxiliaries in Selected Newspaper Editorials on Medical Brain Drain in Nigeria / Olufunke O. Fagunleka, David Olorunsogo // Филолог. – 26 (2022), 151–169. | Резиме

– **ФЕЈСА, Михајло**

Лексичко-семантичко поље *боје* у русинском, српском и енглеском језику : основни називи за боје | Уп. 302.

934. ФЕМИЋ КАСАПИС, Јелена

Два термина за појмове осаме и заједнице у „Новом завету“ и њихова преводна решења у енглеском језику / Јелена Фемић Касапис, Зорица Савић Ненадовић // Језик, струка, наука 2.1. – 351–365. | Summary

– **ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња**

Изазови бележења изговора одредница у „Српском речнику новијих англицизама“ | Уп. 410.

– **ФОРЕСТЕР, Сибелан**

Translation and Reception of Serbian Poetry in the Anglophone World : an Analysis of Several Successful Examples | Уп. 55.

– **ХАЛАС ПОПОВИЋ, Ана**

Keep a Cool Head about This Hot Issue : the Analysis of Metaphorical Senses in the Semantic Structure of Adjectives from the Domain of Temperature in English and Serbian | Уп. 303.

Metaphoric Meanings of English Adjectives *Sharp* and *Blunt* and Serbian Adjectives *Oštar* and *Туп* from a Cognitive Linguistic Perspective | Уп. 304.

935. ХАНАН, Сомаје

Exploring the Semantic Aspects of Persian Compounds Made by æfkæn (Cast) : a Construction Morphology Approach / Somayyeh Hannan, Zolfa Imani // FU. – 20, 1 (2022), 17–26. | Резиме

– **ХАЦИ-ЛЕГА ХРИСТЕСКА, Јоана**

La représentation de la bouche dans les unités phraséologiques françaises, aroumaines et macédoniennes | Уп. 306.

936. ЦЕКОВИЋ, Невена

Pragmatički pristup italijanskim diskursnim markerima / Nevena Ceković // Језици и културе у времену и простору 10, 2. – 377–386. | Riassunto

– **ШАФЕР, Марина**

Прикупљање, одабир и обрада грађе за „Српски речник новијих англицизама“ | Уп. 601.

– **ШУЊЕВАРИЋ, Ђорђе**

Творбене и семантичке специфичности именица на *-ач* и *-ер* за означавање особа у српском и енглеском језику | Уп. 308.

Х. Балканологија– **КРИЈЕЗИ, Мерима**

Албанске и грчке номиналне конструкције с белом бојом | Уп. 911.

– **КРИЈЕЗИ, Мерима**

О албанским фразеологизмима са лексемом *det (more)* и њиховим преводим еквивалентима у грчком и српском | Уп. 264.

– **РАЂЕНОВИЋ, Анка**

Позиционирање перфекта у модерном грчком језику и његови преводни еквиваленти на српском | Уп. 292.

XI. Библиографија

937. БИБЛИОГРАФИЈА за 2020. годину : расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској / библиографију уредила и грађу прикупила Ана Голубовић ; сарадник при сакупљању грађе Стефан Милошевић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 309–425.

938. BIBLIOGRAFIA jazykovedných príspevkov vojvodinskej slovakistiky : 1961–2021. / Anna Makišová, Jasna Uhláriková, Daniela Marčoková, Anna Margareta Lačoková. – Nový Sad : Filozofická fakulta, 2022. – 176. | ISBN 978-86-6065-727-7

– **ГОЛУБОВИЋ, Ана**

Академик Предраг Пипер и лингвистичка библиографија | Уп. 954.

939. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Библиографија академика Предрага Пипера / Ана Голубовић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 25–67.

940. БОКОВИЋ, Вељко

Holandska književnost u prevodima na srpski jezik : 2002–2022. / Veljko Đoković // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 79–89.

– **ЖИВАНОВИЋ, Владимир**

Издања Института за српски језик САНУ : 1947–2022. | Уп. 1006.

941. ИВАНИШ, Јована

Српска неолошка библиографија / Јована В. Иваниш, Весна Н. Ђорђевић, Марина М. Николић // НЈ. – 53, 2 (2022), 101–124.

– **ЛАЗИЋ, Катарина**

Оснаžивање статуса страног језика биотехничке струке у академској и широј јавности | Уп. 122.

– **МАРОЈЕВИЋ, Радмило**

Радосав Бошковић | Уп. 976.

942. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Анотирана библиографија Библиотеке Јужнословенског филолога / Ана В. Миленковић, Владимир Живановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 130. – (75 година Института за српски језик САНУ) | ISBN 978-86-82873-87-7

943. РЕЉИЋ ВЕСКОВИЋ, Татјана

Португалска књижевност у преводу на српски језик : 2012–2022. : библиографија / Татјана Рељић Весковић, Јелена Нешковић // Преводилац. – 41, 3/4 (2022), 93–103.

944. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Едиција „Монографије“ : поводом 75 година Института за српски језик САНУ : 1947–2022. / Ана Савић-Грујић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 75. – (75 година Института за српски језик САНУ) / Ана Савић-Грујић // ГСЈ. – 20 (2022), 161–178. | Приказ | Уп. 945.

945. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Едиција „Монографије“ Института за српски језик САНУ : 2004–2022. / Ана Савић-Грујић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 75. – (75 година Института за српски језик САНУ) | ISBN 978-86-82873-88-4 | Уп. 944.

– **СПАСОЈЕВИЋ, Марина**

Надомак првог века : часопис „Наш језик“ у деветој деценији од покретања | Уп. 1042.

ХП. Personalia (биографије, аутобиографије, некролози и слично)

946. АЈДАЧИЋ, Дејан

Јежи Бартмињски остаје у сећањима, а његово завештање у нашим мислима / Дејан Ајдацић // Славистика. – 26, 1 (2022), 474–476.

947. БАБИЋ, Здравко

О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера / Здравко М. Бабић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 101–114. | Резюме, Summary

948. БЈЕЛЕТИЋ, Марта

Wiesław Boryś : 4. јануар 1939 – 29. новембар 2021. / Марта Бјелетић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 199–202.

949. БЈЕЛЕТИЋ, Марта

Jerzy Bartmiński : 19. IX 1939 – 7. II 2022. / Марта Бјелетић // ЗбМФЛ. – 65, 2 (2022), 157–160.

950. БОЈОВИЋ, Злата

Серђо Бонаца : 26. 10. 1938 – 05. 03. 2021. / Злата Д. Бојовић // ПКЈИФ. – 88 (2022), 209–210.

951. ВЛАЈИЋ ПОПОВИЋ, Јасна

Wiesław Boryś : 4. I 1939 – 29. XI 2021. / Јасна Влајић-Поповић // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 181–185.

952. ВУКСАНОВИЋ, Миро

Научник Предраг Пипер : Београд, 20. август 1950 – Ваљево, 9. септембар 2021. / Миро Вуксановић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 17–19.

953. ГИНИЋ, Јелена

Фонетика у уџбеницима Предрага Пипера за основну школу / Јелена Гинић // Славистика. – 26, 1 (2022), 270–285. | Резюме

954. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Академик Предраг Пипер и лингвистичка библиографија / Ана Голубовић // Славистика. – 26, 1 (2022), 228–246. | Резюме

– **ГОЛУБОВИЋ, Ана**

Библиографија академика Предрага Пипера | Уп. 939.

955. ГРКОВИЋ МЕЈЦОР, Јасмина

Олга Недељковић : 2. III 1937 – 20. IV 2021. / Јасмина Грковић-Мејџор // ЗбМФЛ. – 65, 1 (2022), 187–190.

956. ГУДУРИЋ, Снежана

Dr Plamenka Vlahović / Snežana Gudurić // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 357.

957. ГУДУРИЋ, Снежана

Проф. др Ксенија Шуловић / Снежана Гудурић // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 345.

958. ДАМЉАНОВИЋ, Дара

Научна критика у библиографији академика Предрага Пипера / Дара Дамљановић // Славистика. – 26, 1 (2022), 247–262. | Резюме

959. ДАНИЈЕЛЕВИЧОВА, Магдалена

Jadwiga Wajszczuk : 3 stycznia 1944 – 6 września 2021 / Magdalena Danielewiczowa // Славистика. – 26, 1 (2022), 25–29.

960. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Академик Предраг Пипер : 1950–2021. / Рајна Драгићевић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 189–197.

961. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера / Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 131–146. | Резюме, Summary

962. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Опроштај са Предрагом Пипером, највећим српским славистом / Рајна Драгићевић // Даница. – 29 (2022), 375–381.

963. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Предраг Пипер : 1950–2021. : поглед одозго професора Предрага Пипера / Рајна Драгићевић // ЗБМСКЈ. – 70, 1 (2022), 325–329.

964. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Предраг Пипер као проучавалац вербалних асоцијација и оснивач српске асоцијативне лексикографије / Рајна М. Драгићевић // Славистика. – 26, 1 (2022), 211–220. | Резюме

965. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Ученик и учитељ : академик Предраг Пипер : 1950–2021. / Рајна Драгићевић // ЗБМФЛ. – 65, 1 (2022), 173–180.

966. БУРИЋ, Милош

Lingvistički memoari / Ranko Bugarski. – Beograd : Akademska knjiga, 2020. – 294. / Miloš D. Đurić // Преводацац. – 41, 1/2 (2022), 53–55. | Приказ

967. ЈАКОВЉЕВИЋ, Светомир

Зоран Р. Јовановић / Светомир Јаковљевић // Преводацац. – 41, 3/4 (2022), 89–92.

968. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

In memoriam : проф. др Љубица Несторов : 1930–2022. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 26, 2 (2022), 348–350.

969. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Иосиф Абрамович Стернин : 1948–2022. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 26, 1 (2022), 477–479.

970. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера / Ксенија Ј. Кончаревић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 85–100. | Резюме, Summary

971. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

О једном добу и о себи : мемоаристика академика Предрага Пипера (1950–2021) / Ксенија Ј. Кончаревић // Славистика. – 26, 1 (2022), 198–210. | Резюме

972. ЛЕВУШКИНА, Ружица

Милосав Ж. Чаркић / Ружица С. Левушкина // НЈ. – 53, 2 (2022), 155–160.

973. ЛОМПАР, Весна

Портрети из историје српске филологије : Живојин Станојчић / Весна Ј. Ломпар // КњЈ. – 69, 2 (2022), 395–403. | Summary

- 974. МАКИШОВА, Ана**
Dr. Mária Mujavcová / Anna Makišová // ГФФНС. – 47, 2 (2022), 349.
- 975. МАКИШОВА, Ана**
Profesorka Mária Mujavcová : významná slovakistka / Anna Makišová // Славистика. – 26, 2 (2022), 351–352.
- 976. МАРОЈЕВИЋ, Радмило**
Радосав Бошковић / Радмило Н. Маројевић // СЈ. – 27 (2022), 7–16.
- 977. МАРОЈЕВИЋ, Радмило**
Радосав Бошковић као његошолог : Увод. Фрагменти 1–3 / Радмило Н. Маројевић // СЈ. – 27 (2022), 43–76. | Резюме
- 978. МАРТИНОВ, Златоје**
In memoriam : Димитрије Дисо Јаничић : 1935–2022. / Златоје Мартинов // Преводац. – 41, 1/2 (2022), 73–75.
- 979. МИЛАНОВИЋ, Александар**
Александар Јовановић : 1949–2021. / Александар М. Милановић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 261–265.
- 980. МИЛАНОВИЋ, Александар**
Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе / Александар М. Милановић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 115–130. | Резюме, Summary
- 981. МИЛАНОВИЋ, Александар**
Радосав Бошковић као историчар српског књижевног језика / Александар М. Милановић // СЈ. – 27 (2022), 77–89. | Summary
- 982. МИЛАНОВИЋ, Александар**
Радловићево баштињење народних речи / Александар М. Милановић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 1–13. | Summary
- 983. НЕГРИШОРАЦ, Иван**
Предраг Пипер : оличење научне перфекције, хришћанске врлине и скромности / Иван Негришорац, Драган М. Станић // ЛМС. – 510, 1/2 (2022), стр. 206–213.
- 984. НИКОЛИЋ, Милка**
Научна рецепција лингвистичког стваралаштва Милоша Ковачевића / Милка В. Николић // СЈ. – 27 (2022), 645–665. | Summary
- 985. НИКОЛИЋ, Милка**
Научно стваралаштво Милоша Ковачевића / Милка Николић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2022. – 453. – (Библиотека Лингвистика и србистика. Едисија Теорија и наука) | ISBN 978-86-80596-09-9
- 986. НОРМАН, Борис**
О семантичком синтаксису академика Предрага Пипера / Борис Норман // Славистика. – 26, 1 (2022), 30–42. | Резиме
- 987. ПАПРИЋ, Маријана**
Професор Предраг Пипер као аутор уџбеника за основну и средњу школу / Маријана Папрић // Славистика. – 26, 1 (2022), 286–299. | Резюме
- 988. ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана**
Милорад Радовановић : 4. IX 1947 – 10. VI 2020. / Мирјана Петровић-Савић // КњЈ. – 69, 1 (2022), 257–261.
- 989. ПОПОВИЋ, Људмила**
Биографија академика Предрага Пипера / Људмила Поповић, Ксенија Кончаревић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 21–24.

990. РАИЧЕВИЋ, Вучина

Допринос Предрага Пипера дидактичком обликовању савременог удбеника руског језика / Вучина Раичевић // Славистика. – 26, 1 (2022), 263–269. | Резюме

991. РЕЉИЋ, Митра

Етика научника и професора Предрага Пипера / Митра М. Рељић // ЈФ. – 78, 2 (2022), 69–83. | Резюме, Summary

992. РЕЉИЋ, Митра

Словенска мисија академика Предрага Пипера / Митра Рељић // Славистика. – 26, 1 (2022), 13–23. | Резюме

993. САВИЋ, Виктор

Олга Недељковић : Сарајево, 2. март 1937 – Чикаго, 20. април 2021. / Виктор Савић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 207–211.

994. СИКИМИЋ, Биљана

Дорин Гамулеску : 1936–2021. / Биљана Сикимић // ЈФ. – 78, 1 (2022), 203–206.

995. СОКОЛОВИЋ, Далибор

О сорабистичким интересовањима Предрага Пипера / Далибор Соколовић // Славистика. – 26, 1 (2022), 221–227. | Резюме

996. СТАКИЋ, Милан

Деривационе иновације професора Радосава Бошковића / Милан В. Стакић // СЈ. – 27 (2022), 17–42. | Summary

997. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Допринос Наде Петровић проучавању темпоралности у француском и српском језику / Веран Ј. Станојевић // АФФ. – 34, 1 (2022), 31–44. | Summary, Résumé

998. СУГАИ, Кента

Prof. dr Keiko Mitani / Kenta Sugai, Kaname Okano // Славистика. – 26, 1 (2022), 480–483.

999. ТАНАСИЋ, Срето

Одлазак академика Ивана Клајна : 31. I 1937 – 31. III 2021. / Срето Танасић // ЗБМФЛ. – 65, 2 (2022), 151–155.

1000. ТАНАСИЋ, Срето

Одлазак академика Предрага Пипера : 1950–2021. / Срето З. Танасић // НЈ. – 53, 1 (2021), 109–115.

1001. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Радосав Бошковић : 1907–1983. : дијалектолог и ономастичар / Михаило М. Шћепановић // СЈ. – 27 (2022), 91–111. | Summary

ХШ. Институције, научни скупови, часописи, удружења**1002. БАБИЋ, Миланка**

Српски лингвисти у Колу / Миланка Бабић // Плаве очи српске књижевности. – 268–316.

1003. БОЈАНИН, Станоје

Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности : XII научни скуп, Деспотовац-Манасија, 20. август 2021. год. / гл. ур. Гордана Јовановић. – Деспотовац : Народна библиотека Ресавска школа ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 155. – (Дани српскога духовног преображења; ХХІХ) / Станоје С. Бојанин, Марина Љ. Спасојевић // ПКЈИФ. – 88 (2022), 200–206. | Приказ | Уп. 1043.

1004. ВИНАВЕР КОВИЋ, Милица

Међународна конференција посвећена француским студијама „Les études françaises aujourd’hui“ 2022 : Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 4–5. новембар 2022. / Милица Винавер Ковић, Татјана Самарџија // Преводилац. – 41, 3/4 (2022), 73–80.

1005. ГОЧАНИН, Мирјана

Научни скуп у Нишу „Језик, књижевност, моћ“ / Мирјана Гочанин // Преводилац. – 41, 1/2 (2022), 69–73.

1006. ЖИВАНОВИЋ, Владимир

Издања Института за српски језик САНУ : 1947–2022. / Владимир Живановић ; ур. Марина Спасојевић ; гл. ур. Софија Милорадовић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 164. – (75 година Института за српски језик САНУ) | ISBN 978-86-82873-89-1

1007. ИВАНОВИЋ, Милена

[Педесет други] 52. међународни научни састанак слависта у Вукове дане : 14–19. септембар / Милена Ивановић // Преводилац. – 41, 3/4 (2022), 81–87.

1008. ИДЕНТИТЕТСКЕ промене : српски језик и књижевност у доба транзиције : зборник радова са тематског научног скупа одржаног у Српској књижевној задрузи 24. јуна 2021. године / ур. Милош Ковачевић, Душко Бабић, Илијана Чутура. – Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу ; Београд : Српска књижевна задруга, 2022. – 227. | ISBN 978-86-7604-215-9

1009. ЈАВНИ говор у условима пандемије ковида 19 : примљено на VIII скупу Одељења језика и књижевности одржаном 25. октобра 2022. године, на основу рецензија академика Јасмине Грковић-Мејдор и академика Александра Ломе / гл. ур. Љубинко Раденковић ; ур. Софија Милорадовић, Марина Јањић. – Ниш : САНУ, Огранак у Нишу ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 246. | ISBN 978-86-7025-967-6; 978-86-82496-00-7

1010. ЈАЊИЋ, Марина

Научна конференција „Језик нишких медија“, Огранак САНУ у Нишу, 29.11.2022. године / Марина Јањић // ЗбМСС. – 102 (2022), 505–506.

1011. JEZIK, književnost, alternative = Language, Literature, Alternatives : tematski zbornik radova : jezička istraživanja / ur. Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić. – Niš : Filozofski fakultet, 2022. – 605. | ISBN 978-86-7379-589-8

1012. JEZIK, književnost i budućnost = Language, literature, and future : deseta međunarodna naučna konferencija Jezik, književnost i budućnost, 24. i 25. septembar 2021. / ur. Tijana Parezanović, Božana Solujić. – Beograd : Alfa BK univerzitet, 2022. – 363. – ISBN 978-86-6461-056-8

1013. JEZIK, струка, наука 2.1 : зборник радова : са Пете међународне конференције Друштва за стране језике и књижевности Србије = Language, Profession, Science 2.1 : book of proceedings = Langue, profession, science 2.1 : actes du colloque / ур. Маријана Папрић, Милена Танасијевић, Наташа Јанковић. – Београд : Друштво за стране језике и књижевности Србије, Секција ниверзитетских наставника страног језика струке, 2022. | ISBN 978-86-81018-10-1

1014. JEZICI и културе у времену и простору 10, 1 : тематски зборник / ур. Снежана Гудурић, Јасмина Дражић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2022. – 439. | ISBN 978-86-6065-717-8

1015. JEZICI и културе у времену и простору 10, 2 : тематски зборник / ур. Снежана Гудурић, Јасмина Дражић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2022. – 575. | ISBN 978-86-6065-718-5

1016. ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору 10, 3 : тематски зборник / ур. Снежана Гудурић, Јасмина Дражић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2022. – 471. | ISBN 978-86-6065-719-2

1017. КЊИЖЕВНЕ и културне интерференције између књижевности на српском и на енглеском језику = Literary and Cultural Interconnections Between Serbian and Anglophone Literature / ур. Б. Сувајђић, А. Јерков, М. Ђурић, Н. Томовић. – Београд : Филолошки факултет, 2022. – 653. | ISBN 978-86-6153-703-5

1018. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Књижевни и језик књижевности у делима писаца Кола / Милош Ковачевић // Плаве очи српске књижевности. – 336–358.

1019. КРЊАЈИЋ ЦЕКИЋ, Нада

Из историје наставе немачког језика : Српска краљевска велика школа : 1863–1905. / Нада Крњајић Цекић // Преводацац. – 41, 3/4 (2022), 37–50. | Zusammenfassung

1020. ЛЕВУШКИНА, Ружица

Међународни округли сто „Александр Невский и Савва Сербский : подвиг и свјетост у језике, литератури, култури, историји“ : Институт славјанској култури Росийско-го государственного университета им. А. Н. Косыгина и Институт славјановедения РАН, Москва, 24. новембар 2021. г. / Ружица Левушкина // ЈФ. – 78, 1 (2022), 213–216.

1021. ЛОМПАР, Весна

Хроника 63. Републичког зимског семинара за наставнике српског језика и књижевности / Весна Ј. Ломпар // КњЈ. – 69, 1 (2022), 233–237.

1022. МАРИЋ, Биљана

60 скуп слависта Србије Словенство и савремени свет : човек, језик, култура : Београд, Филолошки факултет Универзитета у Београду, 13–14. јануар 2022. / Биљана Марић // Славистика. – 26, 2 (2022), 372–375.

1023. МИЛАНОВ, Наташа

Научни скуп „Актуелна питања лексикологије и лексикографије српскога језика“ : Андрићев институт. Андрићград, 8–10. октобар 2021. г. / Наташа М. Миланов // ЈФ. – 78, 1 (2022), 217–224.

1024. МИЛАНОВИЋ, Александар

Београдски стил и писци Кола / Александар Милановић // Плаве очи српске књижевности. – 317–335.

– **МИЛЕНКОВИЋ, Ана**

Анотирана библиографија Библиотеке Јужнословенског филолога | Уп. 942.

1025. МИЛОВАНОВИЋ, Соња

Типови стилских парадигми у делима писаца Кола / Соња Миловановић // Плаве очи српске књижевности. – 359–375.

1026. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Невена

Март : месец српског језика / Невена Милосављевић, Кристина Пантелић // Преводацац. – 41, 1/2 (2022), 61–65.

1027. МИЛОШЕВИЋ, Стефан

Studi slavistici tra linguistica, dialettologia e filologia. Rosanna Benacchio / a cura di Monica Fin, Malinka Pila, Donatella Possamai, Luisa Ruvoletto, Svetlana Slavkova, Han Steenwijk. – Firenze : Firenze University Press, 2022. – 282. – (Biblioteca di Studi Slavistici; 48) / Стефан Милошевић // Славистика. – 26, 1 (2022), 432–438. | Приказ

1028. МИРЧЕВСКА БОШЕВА, Биљана

Међународен славистички научен собир „Славистиката во синхронија и дијахронија“ : Скопје, Филолошки факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св Кирил и

Методиј“ во Скопје, 29–30 септември 2022. / Биљана Мирчевска-Бошева // Славистика. – 26, 2 (2022), 366–371.

1029. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Alternative u jezičkom sistemu i jezičkoj upotrebi / Biljana Mišić Ilić, Vesna Lopičić // Jezik, književnost, alternative. – 11–26.

1030. НИКОЛИЋ, Марина

[Двадесет четврти] 24. мај – Дан словенске писмености / Марина Николић // Преводац. – 41, 1/2 (2022), 110–112.

1031. НИКОЛИЋ, Марина

Институт за српски језик САНУ у контексту савременог образовања / Марина М. Николић // СЈ. – 27 (2022), 667–684. | Summary

1032. НОВОКМЕТ, Слободан

Научни скуп „Актуелна питања српског правописа : нови прилози српском правопису 2“ : Матица Српска, Нови Сад, Одбор за стандардизацију српског језика, Београд, 23. октобар 2021. г. / Слободан Б. Новокмет // ЈФ. – 78, 1 (2022), 225–231.

1033. ОДЛУКА Одбора за доделу награде „Павле и Милка Ивић“ за 2021. годину // Славистика. – 26, 2 (2022), 353–357.

1034. ОДЛУКА Одбора за доделу повеље „Радован Кошутић“ за 2021. годину за изузетан научни и педагошки допринос српској славистици // Славистика. – 26, 2 (2022), 358–360.

1035. ОДЛУКА Одбора за доделу повеље „Радован Кошутић“ за 2021. годину за најбоље монографско објављено дело // Славистика. – 26, 2 (2022), 361–362.

1036. ПАНТЕЛИЋ, Кристина

Школа историје српског језика у НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу / Кристина Д. Пантелић // КњЈ. – 69, 2 (2022), 469–471.

1037. ПЛАВЕ очи српске књижевности : Коло СКЗ као огледало развоја српске књижевности и језика : зборник радова / гл. ур. Драган Лакићевић . – Београд : Српска књижевна задруга, 2022. – XVIII, 460. – (Српска књижевна задруга; 114, 769) | ISBN 978-86-379-1510-2

1038. ПОПОВИЋ, Људмила

Седница Међународне комисије за проучавање граматичких структура словенских језика Међународног комитета слависта : Универзитет у Клагенфурту, 23–25. септембар 2021. / Људмила Поповић // Славистика. – 26, 1 (2022), 484–490.

1039. ПУЗОВИЋ, Љиљана

Међународни научни скуп у част Лидије Петровне Жуковске : Международная конференция памяти выдающегося филолога-слависта XX в. Л. П. Жуковской : к 100-летию со дня рождения / Љиљана Пузовић // АП. – 44 (2022), 145–149.

1040. САВИЋ, Виктор

Историјске теме српскога језика у Кољу / Виктор Савић // Плаве очи српске књижевности. – 376–410.

– САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Едиција „Монографије“ Института за српски језик САНУ : 2004–2022. | Уп. 945.

1041. СОКОЛОВИЋ, Далибор

Међународни научни скуп „Мањински језици и вишејезичност у Србији и Централној и Источној Европи“ : Суботица, Отворени универзитет Суботица, Градска библиотека, 7–8. април 2022. / Далибор Соколовић // Славистика. – 26, 2 (2022), 376–378.

1042. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Надомак првог века : часопис „Наш језик“ у деветој деценији од покретања / Марина Љ. Спасојевић // НЈ. – 53, 2 (2022), 1–36. | Резюме + Библиографија

1043. СРЕДЊИ век у српској науци, историји, књижевности и уметности : XII научни скуп, Деспотовац-Манасија, 20. август 2021. год. / гл. ур. Гордана Јовановић. – Деспотовац : Народна библиотека Ресавска школа ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 155. – (Дани српскога духовног преображења; XXIX) | ISBN 978-86-82379-88-1 | Уп. 1003.

1044. STUDIES in Language and Mind 4 : Selected Papers from the 8th & 9th Workshop on Psycholinguistic, Neurolinguistic and Clinical Linguistic Research / ed. Sabina Halupka-Rešetar, Silvia Martínez-Ferreiro, Nina Ilić. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, 2022. – 137. | ISBN 978-86-6065-735-2

1045. ТАНЕСКИ, Звонко

Златна медаља за заслуге Филозофског факултета Универзитета Коменски додељена проф. др Мирославу Дудоку / Звонко Танески // Славистика. – 26, 2 (2022), 363–365.

1046. PHILOLOGICA Serbica 2 : категорија простора и просторни односи у српском језику, књижевности и култури : зборник научних радова / ур. Саша Шмуља. – Бања Лука : Филолошки факултет, 2022. – 348. | ISBN 978-99955-58-79-6

1047. FILOROM 2022 : studii de filologie românească / ur. Ivana Ivanić, Virdinija Popović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 135. | ISBN 978-86-6065-702-4

1048. ЦВЕЋЕ : еко(по)етика у књижевности, језику и уметности : Крагујевац, Андрићград, 12–14. новембар 2021. / ур. Никола Бубања, Драган Бошковић, Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2022. – 432. | ISBN 978-86-80596-14-3

1049. ЧОВИЋ, Лариса

Међународна конференција, Бања Лука 2022. / Лариса и Бранимир Човић // Преводаца. – 41, 1/2 (2022), 65–68.

XIV. Разно

1050. БАРТ, Ролан

Рјечник је и сан и борба / Ролан Барт : прев. Ранко Рисојевић // ЛМС. – 510, 1/2 (2022), стр. 177–179.

– **ВУЈОШЕВИЋ, Анђела**

Дискурзивни потенцијал фотографије у лингвистичким истраживањима на примеру извештавања о НАТО бомбардовању СРЈ 1999. године | Уп. 11.

1051. ХЛЕБЕЦ, Борис

Deciphering the Byblos *Pseudohieroglyphic* Script / Boris F. Hlebec // Филолог. – 25 (2022), 15–28. | Резиме

РЕГИСТАР КЉУЧНИХ РЕЧИ LXXX КЊИГЕ

*Јужнословенског филолога, св. 1**Ђирилица*

азбучна реформа Вука Караџића 9
 босанчица 9
 варијанте фразеолошких јединица
 69
 дигитализација 109
 диминутив 128
 дистанцирање/личење/одличење
 69
 етимологија 25
 етимолошки речници 25
 (за)дата ријеч 69
 заклетва 69
 извори 109
 историјска фразеологија 69
 калкови 25
 каменовање 69
 клетва 69
 крвна освета 69
 лексика 128
 лексикографија 25
 лексикографија 128
 лексическа семантика 56

лингвокултурни концепт *частӣ* 69
 литературни стандарти 56
 Петар Скок 25
 преведенице 25
 просторечие 56
 регулатори патријархалног морала
 69
 Речник САНУ 109
 руски јазик 56
 сербско-руски речник 128
 сопоставително описаније 128
 српска дипломатска минускула 9
 статистичка анализа 109
 уменшителност 128
 еквивалентност 128

Лајџиница

*Etimologijski rječnik hrvatskoga ili
 srpskoga jezika* 25
 frazeologia 97
 kategoria stopnia 97
 słotwórstwo 97
 struktury porównawcze 97

РЕГИСТАР ИМЕНА LXXX КЊИГЕ

Јужнословенског филолога, св. 1

Ђирилица

- Абовић, Миомир 303 [513]
Абрамович Стернин, Иосиф 356 [969]
Аврамова, Цветанка 147–150
Агбаба, Наташа 304 [514]
Ајдачић, Дејан 71, 89, 355 [946]
Ајџановић, Јелена 270 [196], 294 [444], 304 [514]
Ајџановић, Милан С. 269 [193], 291 [410, 411], 294 [445, 446], 326 [703], 339 [848], 344 [882]
Ајџановић, Наташа 259 [57]
Акопјан, К. С. 174
Аксић, Нина 180, 333 [783]
Алановић, Миливој Б. 294 [447, 448], 295 [449–451], 298 [470], 300 [486]
Алексић, Весна 259 [58]
Алексић, Душан 316 [611]
Алефиренко, Н. Ф. 70, 89
Аљукић, Бернес 284 [354]
Амановић, Слободан 328 [725], 339 [849]
Амићић, Јована 271 [220], 279 [318], 314 [604]
Андрејчин, Любомир 147
Андрејев, Александар 334 [788]
Андрић, Иво 110, 120, 121, 151, 257 [28, 29], 290 [400], 295 [451], 297 [463], 302 [503], 307 [550], 316 [612], 317 [620], 318 [621], 319 [635], 325 [691, 696], 346 [897], 347 [899]
Андрић, Едита 273 [246], 314 [604], 339 [850], 344 [883, 884]
Андрић, Радомир 325 [693]
Анђелковић, Јелена 259 [59], 264 [127]
Антонић, Ивана Н. 295 [451–453], 304 [515], 316 [612], 325 [696]
Апресјан, Јо. Д. 129, 140
Арсенијевић, Бобан 295 [454]
Арсенијевић, Владан 119, 120
Арсенијевић, Нада 272 [221], 295 [455]
Артеменко, Е. Д. 142
Астори, Давиде в. Astori, Davide
Ахаб, Џамила в. Achab, Djamila
Ашић, Тијана 254 [1], 344 [885]
Бабенко, Л. Г. 129, 140
Бабић, А. 193
Бабић, Биљана М. 270 [194, 195]
Бабић, Данијела 345 [886]
Бабић, Душко 253, 359 [1008]

- Бабић, Здравко М. 278 [308], 289 [390], 355 [947]
- Бабић, Миланка Ј. 289 [391, 392], 295 [455], 304 [516], 316 [613], 317 [614], 358 [1002]
- Баги, Марина 295 [456, 457], 304 [516]
- Бадјук, Марио В. 304 [517]
- Бадовинац, Јелена 256 [22], 314 [604], 345 [886]
- Базих, Јована 272 [222], 314 [604], 345 [886]
- Бајић, Весна 336 [812], 340 [850]
- Бајовић, Јелена 256 [23, 24], 279 [318], 317 [614]
- Бакић Мирић, Наташа 255 [8]
- Балабан, Марија-Зоица в. Balaban, Maria-Zoica
- Балек, Тијана И. 272 [223], 280 [318, 319], 295 [457, 458]
- Баранникова, Л. И. 59, 65
- Баранов, Виктор в. 286 [373]
- Барби, Маурицијо в. Barbi, Maurizio
- Барт, Ролан 362 [1050]
- Бартмињски, Јежи в. Bartmiński, Jerzy
- Басара, Светислав 320 [641], 321 [659], 339 [841]
- Батас, Ана 280 [320]
- Батулина, А. В. 170
- Баћих Тосић, Маја 259 [62, 63], 277 [292]
- Бауринг, Џон 259 [53], 325 [699], 352 [931]
- Беговић, Катарина В. 304 [517, 518], 314 [605], 326 [703], 336 [813]
- Безрукова, Ивана 336 [814]
- Белић, Александар 151, 244, 294 [437]
- Бељакова, Елена Владимировна 286 [374], 333 [783]
- Бељакова, Елена в. Бељакова, Елена Владимировна
- Бенакио, Розана в. Бенакџо, Розанна
- Бенакџо, Розанна 284 [354], 295 [459]
- Бенвенист, Емил 184, 193, 196
- Бенко, В. 236
- Биланџија, Софија А. 272 [224], 295 [459], 345 [888, 889]
- Биљетина, Јелена 272 [225–227], 315 [605], 345 [889]
- Бишевац, Енес М. 262 [92]
- Бјелаковић, Исидора Г. 253, 254, 270 [196], 292 [412, 420], 293 [429], 336 [814–816], 337 [827], 338 [833, 834, 840]
- Бјелетић, Марта Ж. 296 [459], 328 [725], 336 [817], 337 [818], 338 [834], 355 [948, 949]
- Блатешић, Александра 272 [228], 304 [518], 315 [605], 345 [889]
- Богдановић, Весна 259 [64]
- Богдановић, Недељко 179–181, 238, 240, 328 [725], 340 [851]
- Богишић, Валтазар 77, 78, 83, 85, 87, 93, 121, 194
- Божић, Снежана 260 [65]
- Божовић, Слободан Ж. 328 [725], 340 [852]
- Бојанин, Станоје С. 286 [374], 334 [789], 358 [1003]
- Бојовић Јоксимовић, Јована 180
- Бојовић, Драгиша Б. 333 [784]
- Бојовић, Злата Д. 355 [950]
- Бојовић, Јован 83, 89
- Бојовић, Јована 332 [768]
- Бонаца, Серђо 355 [950]
- Бонч-Осмоловская, А. А. 177
- Борјановић, Јован 119, 120

- Бошковић, Драган 254, 362 [1048]
 Бошковић, Радосав 80, 92, 302
   [501], 314 [604], 321 [652], 333
   [783], 339 [841], 340 [853], 354
   [941], 357 [976, 977, 981], 358
   [996, 1001]
 Бошњаковић, Жарко С. 245, 284
   [355], 285 [356], 328 [726]
 Број, Александра в. Вреу,
   Aleksandra
 Брајовић, Александра Ј. 337 [819,
   820]
 Бранковић, Ђорђе 337 [823]
 Братић, Радослав 320 [646]
 Брборић, Бранислав 293 [431]
 Брборић, Вељко Ж. 254, 289 [393],
   292 [413, 420], 293 [429], 326
   [704], 340 [854]
 Бубало, Ђорђе П. 287 [374], 334
   [790]
 Бубања, Никола 254, 362 [1048]
 Бугарски, Ранко 255 [15], 304
   [519], 318 [622], 340 [854], 345
   [889], 356 [966]
 Будимир, Милан 26, 28, 33, 34, 40,
   49
 Будински, Зинаида 278 [302]
 Будинчић, Валентина 260 [67], 304
   [520]
 Будисављевић, Буда 114
 Бук, С. 233
 Булатовић, Весна 345 [890]
 Булаховский, Л. А. 56, 59, 61, 65
 Булгаков, М. А. 142, 143
- Ваљаревић, Срђан 296 [463], 317
   [619]
 Васильева, А. В. 142
 Васильев, Љупка 287 [374], 334
   [793]
 Васиљевић, Анђела Д. 296 [460],
   304 [521], 317 [615], 340 [854]
- Васић, Вера 157, 304 [522], 340
   [854], 345 [890]
 Ватамањук, О. 233
 Ваулина, Е. Ю. 168
 Вашичек, М. 235
 Велимирац, Светлана 260 [68]
 Велмар-Јанковић, Светлана 312
   [583], 318 [626], 324 [679]
 Вељковић Станковић, Драгана Д.
   326 [705, 710]
 Вељковић, Влада 179
 Вељковић, Жарко Б. 305 [523]
 Вељковић, Маја 272 [229], 280
   [320], 296 [460]
 Вељовић Поповић, Бојана М. 328
   [727]
 Вемић, Мирчета 340 [855]
 Вендина, Т. И. 282 [336]
 Вепрева, И. Т. 166, 177
 Вербич, Н. 235
 Вербич, С. 235
 Верешчагин, Јевгениј М. 196
 Веселиновић, Бранислав 290
   [405], 328 [728]
 Весић Павловић, Тијана С. 260
   [69], 296 [461], 306 [538]
 Википјел, Бохумил в. Вукурѐл,
   Vohumil
 Вимер, Бјорн в. Wiemer, Björn
 Винавер Ковић, Милица 359
   [1004]
 Виноградов, В. В. 56, 60, 61, 65,
   129, 131, 136, 137, 140
 Виња, Војмир в. Vinja, Vojmir
 Витас, Душко 113, 115, 119,
   121–123
 Витгенштейн, Л. 56
 Вишневецкая, М. 166
 Вишњевац, Вишња Б. 256 [24],
   272 [230], 280 [321, 322], 296
   [461]
 Вишњевска, Галина 254 [2]

- Влајић Поповић, Јасна 26, 29, 49, 355 [951]
 Влашић Дујић, Јелена 326 [706]
 Войводич, Дойчил П. в. Војводић, Дојчил
 Войлова К. А. 56, 65
 Војводић, Дојчил П. 197–213, 272 [231], 280 [322], 296 [461]
 Војводић, Јована 338 [835], 340 [854]
 Војновић, Жарко Д. 338 [836]
 Воркачев, С. Г. 71, 89
 Врчевић, Вук 75, 76, 84, 89
 Всеволодова, М. В. 130, 140
 Вујаклија, Данка 296 [461], 328 [729]
 Вујаклија, Милан 32, 37, 50, 119
 Вујанић, Милица 92, 144
 Вујачић, Боро 75, 81, 83, 89
 Вујин, Бојана 345 [891]
 Вујић, Јелена 346 [892]
 Вујичић, Јелена С. 272 [232], 305 [523], 346 [892]
 Вујовић, Ана 255 [10], 260 [70], 272 [233], 315 [605], 346 [892]
 Вујовић, Душанка С. 292 [414], 305 [524], 340 [854]
 Вујовић, Марија 273 [234], 315 [605], 346 [893]
 Вујошевић, Анђела Т. 255 [11], 362 [1050]
 Вукадиновић, Гордана 305 [525]
 Вуковић, Божидар 334 [791]
 Вуковић, Душко 163
 Вуковић, Јасминка 327 [721], 328 [722]
 Вуковић, Ново 91
 Вуксан, Марија 305 [526]
 Вуксановић, Миро 90, 355 [952]
 Вукчевић, Радојка 256 [25], 317 [615], 346 [893]
 Вуловић Емонтс, Наташа С. 116, 122, 305 [527], 315 [606], 317 [616]
 Вуловић, Светислав 114
 Вучковић, Марија Д. 25–54, 287 [375], 305 [527], 329 [730], 337 [821]
 Вучковић, Снежана П. 278 [309], 296 [462]
 Вучкович, Марија Д. в. Вучковић, Марија Д.
 Вучо, Јулијана 255 [12], 265 [133]
 Вушовић, Оливера 256 [26]
 Гаврановић, Валентина М. 273 [235], 292 [414], 346 [893]
 Гајић, Тијана 260 [71, 72]
 Гак, В. Г. 130, 140
 Гамкрелидзе, Тамаз В. 196
 Гамулеску, Дорин 358 [994]
 Ганапольская, Е. В. 176
 Гараибе Симоновић, Мејсун в. Gharaibeh Simonović, Meysun A.
 Геземан, Герхард 71, 74, 83, 87, 90
 Геккина, Е. Н. 171, 177
 Генералова, Е. В. 169
 Георгијев, Ивана 260 [74]
 Георгијевић, Г. 339 [843]
 Гергова, Иванка Џ. 285 [357], 287 [375]
 Гинић, Јелена 260 [74], 280 [320, 323], 281 [333], 355 [953]
 Гирњак, С. 232
 Глаголева, А. С. 170
 Глушица, Рајка 290 [405]
 Гнатјук, Л. 233
 Гојков Рајић, Александра 260 [75, 76]
 Голубовић, Ана 251, 354 [937–939], 355 [954]

- Гортан Премк, Даринка 50, 129, 140, 151, 153–155, 157, 158, 160, 343 [874–876]
- Горуц, Радмила 257 [27], 317 [616], 346 [893]
- Горчевић, Адмир 346 [894, 895]
- Горющенко, Д. О. 175
- Гочанин, Мирјана 359 [1005]
- Грабарова, Э. В. 90
- Гранић, Јагода 292 [415]
- Грбић, Драгана А. 270 [197]
- Грбић, Душица Д. 287 [375], 334 [791, 792]
- Грђић-Бјелокосић, Лука 119
- Грегановић, Јелица 322 [666]
- Грицак, Микола А. 235
- Грицкат, Ирена 129, 135–138, 140, 154–156
- Грковић Мејдор, Јасмина М. 22, 71, 73–76, 83, 85, 90, 183, 189, 253, 278 [310], 287 [376], 296 [463], 336 [814], 355 [955], 359 [1009]
- Громенко, Е. С. 165–178
- Гроховски, Мађеј в. Grochowski, Масјеј
- Грошелъ, Роберт в. Grošelj, Robert
- Грубер, Александра 273 [237], 317 [616], 346 [895]
- Грубор, Јелена 260 [77], 346 [896]
- Грујић, Ивана 334 [794]
- Грухоњић, Динко 317 [617]
- Губани, Јанко 333 [779]
- Гудурић, Снежана У. 253, 257 [28], 273 [238], 296 [463], 317 [617], 346 [896], 355 [956, 957], 359 [1014, 1015], 360 [1016]
- Гујон, Арно 271 [210]
- Гумбольдт, [Вильгельм Фон] 130
- Гурмешевеић, Роза 285 [358]
- Гуцуљак, Т. 235
- Давидов, Динко 20, 21
- Дамљановић, Дара 356 [958]
- Данијелевичова, Магдалена в. Danielewiczowa, Magdalena
- Даниленко, Љ. 237
- Даничић, Ђуро 190
- Девель, Ј. А. 172
- Дедијер, Владимир 121
- Дељанин, Јована М. 271 [216]
- Демина, А. Е. 168, 174
- Деспотовић, Јулијана С. 296 [463], 315 [606], 317 [618, 619]
- Дешић, Милорад П. 244, 248, 292 [416], 296 [463]
- Джонсон, Марк в. Johnson, Mark
- Дивковић, Матија 18, 20, 23
- Дидик-Меуш, Х. 235
- Дидун, Ј. 234
- Димитријевић, Владимир Р. 326 [707]
- Димитријевић, Ђорђе 346 [897]
- Димитријевић, Иван 315 [607]
- Димитријевић, Јована Љ. 304 [521]
- Димитријевић, Маја 327 [712], 328 [722]
- Димковић Телебаковић, Гордана 261 [78]
- Добрић, Арналда в. Dobrić, Arnalda
- Додиг, Милана Ј. 257 [28], 273 [239, 240], 297 [463], 317 [620], 346 [897]
- Долог, О. 235
- Донина, О. В. 168
- Донцов, Дмитро 282 [335]
- Дорош, Марко 280 [324]
- Драгин, Наташа Ж. 334 [794], 335 [794, 795]
- Драгић, Лабуд 295 [455], 316 [613]
- Драгић, Мила 297 [464]
- Драгићевић, Рајна М. 49, 50, 129, 140, 141, 151–158, 169, 279

- [311], 289 [394], 292 [417], 296 [463], 297 [464, 465], 299 [481], 300 [485], 301 [492], 305 [528–530], 340 [854], 356 [960–965]
- Драгичевић, Милан 244, 248
- Драгичевич, Р. в. Драгићевић, Рајна М.
- Дражић, Јасмина Н. 253, 292 [418], 305 [531, 532], 340 [854], 344 [882], 347 [897], 359 [1014, 1015], 360 [1016]
- Дрљевић, Јелена 261 [79]
- Дробњак, Драгана 257 [28]
- Дудок, Мирослав 362 [1045]
- Дурбаба, Оливера М. 270 [198], 318 [621], 347 [898]
- Дурис, Махди в. Duris, Mahdi
- Дускајева, Лилија в. Дускаева, Лилија Р.
- Дускаева, Лилија Р. 280 [325]
- Банели, Ћ. 22
- Бија, Елиса в. Ghia, Elisa
- Билас, Милован 73
- Бинђић, Марија С. 122, 273 [241], 305 [533], 315 [606, 607], 347 [899], 340 [855]
- Бокић Јовин, Сташа 257 [29], 318 [621], 347 [899]
- Боковић, Вељко 354 [940]
- Боковић, Љубомир 80, 90
- Бордан, Андријана 261 [81]
- Борђевић, Ивана 326 [710]
- Борђевић, Ана 261 [82]
- Борђевић, Весна Н. 354 [941]
- Борђевић, Данијела Д. 260 [69], 261 [83–85]
- Борђевић, Јасмина 254 [3], 255 [13], 256 [21]
- Борђић, Петар 15, 16, 21, 33, 34, 50
- Боровић, Данијела 261 [86, 87]
- Ђукановић, Маја П. 270 [199], 340 [856]
- Ђукић, Саша 290 [395]
- Ђурђевић, Душан Поп 323 [671]
- Ђурђевић, Мирјана 318 [621]
- Ђурин, Татјана 273 [242], 315 [607], 347 [899]
- Ђурић, Љубица З. 273 [243], 297 [465], 347 [899]
- Ђурић, М[ина] 254, 360 [1017]
- Ђурић, Милош 257 [30], 318 [622], 356 [966]
- Ђурић, Тамара 306 [533], 329 [731]
- Ђуркин, Веселина В. 318 [623]
- Ђуровић, Димитрије 282 [342]
- Ђуровић, Сања Ж. 292 [419], 297 [465], 324 [684]
- Ђуровић, Татјана 261 [88, 89], 267 [161], 347 [900]
- Евгенјева, А. П. 143
- Егоров, И. М. 173
- Елезовић, Глигорије 306 [533], 329 [731]
- Елизаров, Михаил 64
- Ераковић, Борислава 257 [31], 318 [623], 347 [900]
- Ерѐмин, Александр Николаевич 55–68
- Ерић Букарица, Александра 306 [534], 341 [856], 347 [900]
- Ермакова, О. П. 55, 56, 65–68
- Ефимова, Валерия С. 287 [378]
- Жарковић Мекреј, Маја 347 [901]
- Жефаровић, [Христофор] 334 [787]
- Живановић, Александар 270 [200], 347 [902]
- Живановић, Владимир 354 [940, 942], 359 [1006]

- Живанчевић, Нина 257 [32], 318 [623], 347 [902]
Живић, Наташа 277 [295]
Живковић, Ана 347 [903]
Живковић, Ема 261 [90], 297 [466]
Жујкова, М. 234
Жуковска, Лидија Петровна в. Жуковская, Л. П.
Жуковская, Л. П. 361 [1039]
- Загнітко, Анатолій 280 [326]
Займовский, С. 175
Залад, Гордана 262 [91]
Зализняк, А. А. 71, 90, 196
Зализњак, Ана А. в. Зализняк, А. А.
Замальдинов, В. Е. 167
Запольская, Н. Н. 10, 22
Зарипов, Б. П. 169
Зарифовић Грковић, Мирјана 273 [244], 315 [607], 347 [903]
Захњитко, Анатоліј в. Загнітко, Анатолій
Звекић Душановић, Душанка 257 [33], 272 [221], 273 [245, 246], 297 [466], 348 [903]
Згировская, О. Г. 167
Здравковић, Светлана 255 [14]
Зеленин, А. В. 169, 173
Земская, Е. А. 56, 65
Зечевић, Слободан 341 [857]
Зечевић, Снежана М. 262 [92, 93]
Златковић, Драгољуб 329 [731], 332 [770], 341 [858]
Зобеница, Николина 348 [904]
Золотова, Г. А. 140
Зубкова, Я. В. 90
- Иванић, Ивана 254, 262 [94, 95], 343 [870], 362 [1047]
Иваниш, Јована В. 306 [535], 354 [941]
- Иванов, Вјачеслав В. 196
Иванова, Вања 262 [96]
Иванова, Ирина Е. 297 [467]
Иванова, Любовь Ю. 280 [325]
Иванова, Најда И. 338 [837]
Ивановић Баришић, Милина М. 318 [624], 330 [749]
Ивановић, Бранислав Д. 348 [905–908]
Ивановић, Маја П. 326 [708]
Ивановић, Милена Д. 232–237, 257 [34], 270 [201], 274 [247], 280 [326], 297 [467], 318 [623], 359 [1007]
Ивановић, Ненад Б. 112, 115, 122, 142, 223–228, 306 [536], 311 [581], 341 [858], 338 [838]
Иванчев, Светомир 147
Ивић, Милка 157
Ивић, Павле 28, 50, 160
Илић Ориовчанин, Лука 114
Илић, Валентина М. 292 [420, 421], 306 [536], 326 [709], 341 [858]
Илић, Драгана 262 [97, 98], 264 [121, 122]
Илић, Душанка 333 [777]
Илић, Катарина 262 [99]
Илић, Мирјана К. 306 [537]
Илић, Нина 254, 274 [248], 297 [467], 281 [326], 348 [908], 362 [1044]
Йошич, Неджо Г. в. Јошић, Неђо Г.
Исюань, Сунь 172
- Јагић, Ватрослав 11, 23, 196
Јакић Шимшић, Милена М. 122, 296 [461], 297 [467], 306 [538, 539]
Јаковљев, Ивана 308 [554]
Јаковљевић, Светомир 356 [967]
Јакушкина, Екатерина 306 [539]

- Јакушкина, Екатерина в. Јакушкина, Екатерина И.
- Јанг, Лијинг в. Yang, Liying
- Јаневска, Марија Н. 262 [100]
- Јаневска, Тамара 274 [249], 318 [624], 348 [909]
- Јанић, Александра А. 129, 135, 141, 274 [250], 297 [468], 306 [539], 329 [734], 348 [909]
- Јаничић, Димитрије Дисо 357 [978]
- Јанишкова, Илона в. Janušková, Попа
- Јанковић, Анита В. 255 [8]
- Јанковић, Јелена Д. 306 [540, 541]
- Јанковић, Наташа 253, 262 [101, 102], 359 [1013]
- Јаночкова, Н. 234
- Јањатовић Јовановић, Милица 318 [625]
- Јањатовић, Вера 257 [35], 318 [624], 348 [909]
- Јањић, Марина С. 253, 292 [422], 307 [541], 318 [625, 626], 329 [735], 359 [1009, 1010]
- Јањушевић Оливери, Ана М. 297 [469], 298 [469], 318 [627]
- Јармак, Вероника в. Ярмак, Вероніка І.
- Јаћовић, Јелена 262 [103], 274 [251, 252], 298 [469], 348 [909]
- Јашин, Саша 335 [796]
- Јашовић, Голуб 180, 307 [542], 325 [693], 329 [735], 330 [746]
- Јеврић, Тамара 307 [543]
- Јевтић, Атанасије 334 [794]
- Јелић, Гордана 274 [253], 319 [628], 348 [909]
- Јелић, Илија М. 77, 78, 83, 85–87, 90
- Јерјомин, Александар Н. в. Ерёмин, Александр Николаевич
- Јерков, А[лександар] 254, 360 [1017]
- Јерковић, Јелена 262 [104]
- Јеротијевић Тишма, Даница 257 [36], 263 [105], 319 [628]
- Јесперсен, [Ото] 28
- Јефимова, Валерија в. Ефимова, Валерия С.
- Јовановић Симић, Јелена 254 [4], 290 [396], 319 [631, 632], 329 [736]
- Јовановић, Александар 357 [979]
- Јовановић, Ана 263 [106]
- Јовановић, Владан З. 26, 30, 39, 40, 50, 115, 122, 123, 129, 134, 136, 141, 159–163, 292 [423], 298 [469], 307 [544–546], 319 [629], 341 [858]
- Јовановић, Гордана 254, 358 [1003], 362 [1043]
- Јовановић, Зоран Р. 255 [14], 257 [37], 341 [859], 356 [967]
- Јовановић, Ивана Р. 319 [630]
- Јовановић, Ивона 263 [107]
- Јовановић, Јелена 181
- Јовановић, Јован Змај 119, 120, 121
- Јовановић, Јована Б. 255 [14], 307 [547, 548], 326 [710]
- Јовановић, Миодраг В. 80, 90, 285 [359], 307 [548], 329 [736], 341 [859, 860]
- Јовановић, Мирослав 338 [839]
- Јовановић, Слободан 110
- Јовановић, Томислав Ж. 287 [378], 335 [797]
- Јовић, Емилија Г. 271 [209], 274 [254], 281 [326], 315 [607]
- Јовић, Надежда 319 [633], 329 [741], 330 [743]
- Јовићевић, Андрија 119
- Јовићевић, Радојица 307 [549]

- Јокановић, Весна 263 [108, 109]
Јоксимовић, Јелена 327 [720]
Јосијевић, Јелена М. 274 [255–257], 298 [469], 348 [909]
Јосифовић Елезовић, Сања 263 [110]
Јошић, Неђо Г. 109–125, 307 [549, 550], 319 [634, 635], 341 [860–862]
Јуришић, Марина С. 180, 238–249, 298 [469], 329 [737, 738]
- Кавгић, Александар 263 [111]
Кажанегра Величковић, Ана Ж. 263 [112]
Кангрга, Јован 119, 120
Капанадзе, Л. А. 56, 66
Капранов, Олександр 349 [910]
Капустина, Јелена 238, 242, 246, 248, 319 [636], 333 [784]
Каравесовић, Дејан М. 257 [36]
Караджич, Вук в. Карацић, Вук Стефановић
Карајић, Алекса 335 [798]
Карасик, В. И. 70, 90
Карачорова, Ивона 334 [785]
Карацић, Вук Стефановић 9–11, 13, 16, 20–24, 52, 76, 80, 83, 85, 87, 90, 110, 114, 118–121, 190, 195, 231, 296 [459], 330 [746], 336 [817], 338 [834, 838, 839, 841], 339 [845, 846], 341 [862], 342 [862], 343 [870]
Кардаш, Мехмед в. Kardaš, Mehmed
Кардош, Александра 275 [273], 314 [601]
Карликова, Хелена в. Karlíková, Helena
Карпенко, О. 235
Карпиловска, Ј. в. Карпиловська, С. А.
Карпиловська, С. А. 232, 234
Касирер, Ернст 185
Катавић, Адриана 257 [38], 285 [359], 319 [636], 349 [910]
Кебара, Ненад Р. 281 [327]
Керкез, Драгана М. 274 [258–260], 281 [327, 328], 298 [469], 308 [550], 315 [607], 319 [637]
Кесеровић, Наташа 279 [312], 283 [348]
Киёсава, Сиори 279 [317]
Кикучи, Јоко в. Kikuchi, Yoko
Киселёва, К. Л. 177
Кисљук, Л. 234
Кићовић, Милена Д. 327 [714]
Киш, Данило 256 [25], 258 [39], 298 [469], 317 [615], 319 [638], 320 [643, 645], 346 [893], 349 [910]
Киш, Јелена 270 [203]
Киш, Наташа Б. 298 [469–471], 319 [638]
Клаић, Никола в. Klaić, Nikola
Клајн, Иван 26, 30–32, 34, 37, 40, 41, 50, 51, 121, 227, 293 [431, 432], 296 [463], 297 [465], 299 [481], 301 [492], 358 [999]
Клеут, Марија 76, 90
Кликовац, Душка Б. 298 [471–473], 308 [551], 327 [711]
Климкова, Н. А. 176
Кљаић, Јагода 291 [408], 324 [683]
Кнежевић, Зоран 328 [727]
Кнежевић, Ивана 308 [551], 319 [639]
Кнежевић, Љиљана 263 [114], 268 [180]
Князькова, Г. П. 59, 66
Кобозева, И. М. 137, 141
Кобус, Ј. 237
Ковалски, Павел в. Kowalski, Paweł

- Ковачевић, Борко Н. 270 [204], 297 [464], 298 [474]
 Ковачевић, Дарко 263 [115]
 Ковачевић, Јелена 299 [475], 308 [551]
 Ковачевић, Милош М. 253, 254, 289 [392], 290 [395, 397, 398], 292 [424], 299 [476–480], 303 [506], 308 [552], 317 [614], 318 [628], 319 [632], 320 [639–643], 323 [673], 324 [681], 334 [786], 357 [984, 985], 359 [1008], 360 [1018], 362 [1048]
 Ковачевић, Невена Н. 263 [116], 275 [261], 299 [480], 349 [910]
 Ковачевић, Предраг 263 [117]
 Ковачић, Анте 114
 Ковтун, Оксана 281 [329]
 Ковшева, М. П. 71, 90
 Козелек, Рајнхарт 70, 91
 Козирева, З. 233
 Козомара, Драгомир В. 290 [405], 293 [425], 329 [739]
 Кокс, Џон в. Koks, Džon
 Колаковић, Катарина 327 [712]
 Коларац, Илија М. 289 [393]
 Колојиз, Ж. 233
 Колонјук, Сергій 281 [330]
 Колоњук, Серхиј в. Колонјук, Сергій
 Комар, Горан Ж. 334 [794], 335 [794]
 Коматина, Предраг М. 308 [552], 337 [822]
 Кончаревић, Ксенија Ј. 258 [40], 275 [262], 281 [329], 356 [968–971], 357 [989]
 Кончаревич, Ксения в. Кончаревић, Ксенија
 Корин, Ендрју в. Corin, Andrew R.
 Королија, Мирко 114
 Корољкова, М. Д. 128
 Космеда, Тетјана в. Космеда, Тетјана
 Космеда, Тетјана 281 [331]
 Костић Минић, Анђела С. 264 [120]
 Костић, Антонина В. 258 [42], 259 [63], 264 [118], 275 [263], 320 [643], 349 [910]
 Костић, Лаза 257 [28], 317 [617], 346 [896]
 Костић, Теодора 329 [740]
 Коцић, Злата 143
 Кочерга, О. 233
 Кошутић, Радован 197
 Кречмер, Ана в. Kretschmer, Anna G.
 Крешић, Стјепан 114
 Кржель, Катарина 264 [119]
 Кривко, Роман Н. 335 [799]
 Крижанић, Јурај 10, 11, 21, 22
 Крижанич, Ју. в. Крижанић, Јурај
 Кријези, Мерима Х. 275 [264], 315 [607], 349 [911], 353 [936], 354 [936]
 Крилов [Иван Андрејевич] 258 [40, 44], 282 [334], 321 [650]
 Кример Габоровић, Сања 258 [41], 308 [553–555], 320 [643], 349 [911]
 Крњајић Цекић, Нада 360 [1019]
 Кронгауз, М. А. 167, 177
 Крстев, Цветана 115, 119, 121–123
 Крстић, Ана 270 [206]
 Кругликова, Ј. Е. 175
 Крцић, Ненад С. 320 [644, 645], 329 [741],
 Крысин, Л. П. 55, 56, 66–68
 Кубрякова, Е. С. 129, 141
 Кубурић Мацура, Мијана Ч. 299 [479]
 Кузмановић Јовановић, Ана 260 [72]

- Кузьменкова, В. А. 129, 135, 136, 141
- Кулева, А. С. 172
- Кулић, Данијела Г. 264 [120]
- Кулиџан, Бојан 335 [794]
- Куљанин, Сања М. 320 [646]
- Курат, Ханс 185
- Курешевић, Марина Ф. 287 [379], 320 [647], 336 [814], 337 [824, 825]
- Куркина, Л. В. 66
- Курпејовић, Неркеса 285 [360], 330 [741]
- Кустурица, Емир 253, 304 [515], 306 [535], 309 [562]
- Лаброска, Веселинка Т. 285 [361]
- Лазаревић Di Giacomo (Ди Бакомо), Персида 338 [841], 341 [862]
- Лазаревић, Лаза 121
- Лазих Коњик, Ивана 122, 142, 214–222, 281 [332], 293 [426], 308 [555, 556], 311 [581]
- Лазих, Катарина О. 261 [83], 262 [97, 98], 264 [121, 122], 354 [941]
- Лазих, Небојша 298 [469], 318 [627]
- Лазор, Зденко 275 [265], 281 [332], 308 [556]
- Лакић, Игор 349 [912]
- Лакићевић, Драган 254, 361 [1037]
- Лакофф, Джордж в. Lakoff, George
- Лалић Крстин, Гордана 255 [15], 349 [913]
- Лалић, Ана 275 [266], 327 [711], 349 [912]
- Лалић, Радован 92
- Лампропулу, Марта в. Lamproulou, Martha
- Лацић, Иван 349 [914]
- Лачокова, Ана Маргарета в. Lačković, Anna Margaréta
- Левина, С. Д. 171
- Левонтина, И. Б. 90
- Левушкина, Ружица С. 115, 122, 356 [972], 360 [1020]
- Леков, Иван 147
- Лендак Кабок, Каролина в. Lendák-Kabók, Karolina
- Ленчук, Ирина 264 [123]
- Леро Максимовић, Соња 320 [648]
- Лигорио, Орсат 285 [362], 349 [915]
- Лозанић, Сима 110
- Лозова, Н. 235
- Лома, Александар Б. 179, 192, 196, 253, 287 [379, 380], 288 [381], 337 [826], 359 [1009]
- Ломађистро, Барбара в. Lomagistro, Barbara
- Ломоносов, Михаил 11
- Ломпар, Весна Ј. 299 [481], 327 [711], 293 [427], 356 [973], 360 [1021]
- Лончар Раичевић, Александра Р. 291 [405], 308 [557], 330 [742]
- Љвов, Андреј С. 189, 196
- Љубинковић, Јелена 327 [712]
- Љубиша, С. М. 75, 79, 80, 82, 85–87, 91
- Маенза, Неда М. 264 [124]
- Макаријоска, Лилјана А. 285 [363], 286 [368], 288 [381], 337 [826]
- Макишова, Ана в. Makišová, Anna
- Маловић, Н[икола] 312 [589], 324 [685]
- Ман, Томас 275 [261], 299 [480], 349 [910]
- Мандић Ивковић, Ана 264 [125]

- Манојловић, Нина Ж. 320 [649], 349 [916]
 Маринковић, Ивана 264 [126]
 Маринова, Е. В. 169
 Мариновић, Светислав 73, 79, 81–83, 93
 Марић, Биљана Ж. 274 [260], 275 [270, 271], 281 [332, 333], 299 [481], 320 [649], 360 [1022]
 Марјановић, Саша П. 299 [481–483], 308 [557], 316 [608], 341 [862], 350 [917]
 Маркељић, Сања 299 [484]
 Марковић, Марјан Д. в. Марковић, Марјан
 Марковић, Александра 309 [558]
 Марковић, Бранкица Ђ. 179–181, 309 [558], 313 [595], 330 [743–746], 333 [780]
 Марковић, Жељко 258 [43], 284 [350], 285 [363], 321 [649]
 Марковић, Јордана 299 [484], 329 [741], 330 [743, 747]
 Марковић, Маја 291 [406]
 Марковић, Марија 258 [40, 44], 282 [334], 321 [650], 327 [713]
 Марковић, Марјан 279 [313], 284 [350], 285 [363]
 Марковић, Радован Бели 326 [703]
 Марковић, Славољуб З. 291 [406], 330 [748]
 Маројевић, Радмило Н. 91, 300 [484], 309 [558], 321 [651–656], 339 [841], 354 [941], 357 [976, 977]
 Мартинов, Златоје 254 [5], 279 [314], 350 [918], 357 [978]
 Мартиновић, Милена 335 [800]
 Марулић, Марко в. Marulić, Marko
 Марчета, Јована 275 [272], 316 [608], 350 [918]
 Маслова, В. А. 70, 91
 Масљак, С. Ј. 234
 Матерић, Александар 256 [17]
 Мацура, Сергеј 258 [45], 321 [656], 350 [918]
 Маяр, М. 22
 Меје, Антоан 196
 Мельничук, В. А. 170
 Мершник, Марија 259 [59], 264 [127]
 Микетић Суботић, Сања Д. 327 [714]
 Микитјук, Оксана 282 [335]
 Микић, Јовица 264 [128, 129]
 Миклошич, Франц 190, 196
 Миланов, Наташа М. 129, 141, 300 [484], 304 [518], 305 [527], 309 [559–561], 313 [596], 330 [749], 360 [1023]
 Милановић, Александар М. 293 [428], 309 [561], 321 [657–660], 322 [660], 334 [786], 337 [827], 339 [841–843], 357 [979–982], 360 [1024]
 Милашин, Горан Б. 300 [485, 486]
 Миленковић, Ана В. 309 [562], 354 [942], 360 [1024]
 Милетић, Јосип 285 [364]
 Миливојевић Петровић, Светлана 258 [47], 322 [660], 350 [918]
 Миливојевић, Анђела 258 [46]
 Миливојевић, Весна 264 [130]
 Миливојевић, Ивана 309 [562], 350 [918]
 Миливојевић, Наташа Р. 265 [131], 300 [487]
 Милић, Мира 275 [273], 309 [562, 563], 342 [862], 344 [882], 350 [918]
 Милићев, Тања 300 [488], 350 [919]
 Милићевић, Данијела 327 [712]
 Милићевић, Милан Ђ. 121

- Милићевић, Наташа 300 [488], 350 [920]
 Милићевић, Сања Р. 265 [132]
 Миловановић, Јована 265 [133]
 Миловановић, Соња 321 [660], 322 [660], 360 [1025]
 Миловук, Катарина 338 [835], 340 [854]
 Милојевић, Владимир Б. 327 [715]
 Милојевић, Ивана 276 [274]
 Милорадов, Дејан 309 [564]
 Милорадовић, Софија Р. 179–181, 253, 282 [336], 300 [488], 333 [777], 342 [862], 359 [1006, 1009], 309 [565], 330 [750]
 Милосављевић, Бојана С. 309 [566], 322 [661]
 Милосављевић, Бранко 305 [524]
 Милосављевић, Катарина 265 [134]
 Милосављевић, Невена 360 [1026]
 Милосављевић, Тања З. 180, 310 [566], 330 [751, 752], 342 [862]
 Милошевић, Ивана Д. 310 [566], 322 [662]
 Милошевић, Марко М. 255 [6], 337 [830]
 Милошевић, Оља Р. 270 [207]
 Милошевић, Предраг 335 [794]
 Милошевић, Стефан 251, 354 [937], 360 [1027]
 Мимовић, Милица П. 322 [663]
 Мирић, Милица 350 [921]
 Мирић, Мирјана 350 [922]
 Мирчев, Кирил 147, 148
 Мирчевска Бошева, Биљана 360 [1028], 361 [1028]
 Митић, Анђела 291 [406], 330 [753]
 Митић, Ивана З. 300 [489], 322 [664]
 Митрићевић Штепанек, Катарина 276 [275], 279 [315], 284 [350], 310 [566], 350 [922]
 Митров Љубиша, Стјепан 114, 121
 Мићовић, Драгослава 265 [135]
 Михаиловић, Драгослав 313 [590], 319 [631], 324 [690], 329 [736]
 Мишић Илић, Биљана Б. 253, 276 [276], 300 [489], 310 [567, 568], 316 [608], 322 [665], 327 [715], 342 [862], 350 [922], 359 [1011], 361 [1029]
 Младеновић, Радивоје М. 22, 238–240, 300 [489], 328 [727], 331 [754, 755]
 Мовчун, Ј. 234
 Модерц, Саша 350 [923]
 Мокиенко, В. М. 89, 91, 166, 173
 Мокијенко, В. в. Мокиенко, В. М.
 Моретић Мићић, Снежана 264 [130], 265 [136]
 Морозова, А. Н. 141
 Мосолова, А. О. 172
 Мошин, Владимир 9, 13, 22–24
 Мркаљ, Сава 11, 20, 21
 Мршевић-Радовић, Драгана 71, 91, 98, 99, 106, 327 [718]
 Муљачић, Жарко в. Muljačić, Žarko
 Мусаев, Э. Х. 169
 Мусо, Иларија в. Musso, Ilaria
 Мутавцић, Предраг Ј. 275 [264], 349 [911]
 Мухвић-Димановски, Весна в. Muhvić-Dimanovski, Vesna
 Накаш, Лејла в. Nakaš, Lejla
 Наумов, Александер 288 [382], 335 [801]
 Негришорац, Иван 291 [407], 357 [983]
 Недељковић, Даница Б. 322 [666]

- Недељковић, Марија С. 322 [667]
 Недељковић, Олга 355 [955], 358 [993]
 Ненадић, Добрило 313 [595], 314 [599], 325 [695], 326 [702]
 Несторов, Љубица 356 [968]
 Несу, Николета в. Neşu, Nicoleta
 Нефляшева, И. А. 167
 Нешковић, Јелена 354 [943]
 Ниами, Емил 285 [365], 286 [365]
 Никитовић, Зорица В. 288 [382], 335 [795], 336 [810], 337 [828]
 Никић, Момир 279 [316], 340 [854]
 Николаева, Ју. В. 167, 173
 Николић, Берислав 159
 Николић, Весна 285 [365], 286 [365], 310 [569]
 Николић, Јована С. 265 [137], 331 [758, 759, 761]
 Николић, Лука 322 [667], 339 [844]
 Николић, Марина М. 310 [570], 312 [588], 322 [668–670], 324 [689], 343 [872], 354 [941], 361 [1030, 1031]
 Николић, Милка В. 290 [397], 323 [671–673], 357 [984, 985],
 Николић, Мирослав Б. 159, 160–163, 300 [490], 310 [571]
 Нинковић, Сања 276 [278], 300 [490], 351 [923]
 Новаков, Драгана 310 [571], 331 [756], 335 [802], 342 [862]
 Новаков, Предраг 351 [924]
 Новаковић, Александар М. 271 [208–214], 310 [571], 327 [716], 331 [757]
 Новаковић, Ана Д. 276 [279], 286 [365], 310 [571]
 Новокмет, Слободан Б. 293 [426, 430], 310 [571, 572], 339 [845], 342 [862], 361 [1032]
 Номати, Мотоки 279 [317], 286 [366, 367]
 Норман, Борис 282 [337], 300 [490], 357 [986]
 Његош, Петар II Петровић 16, 73, 76, 78–80, 82, 83, 86, 90–92, 184, 194, 195, 256 [23, 24], 279 [318], 300 [484], 309 [558], 317 [614], 321 [651–655], 339 [841]
 Обрадовић, Биљана 258 [48], 323 [673], 351 [924]
 Обрадовић, Доситеј 322 [667], 339 [844]
 Обрадовић, Милан 314 [601]
 Обрадовић, Мирјана Р. 310 [573, 574], 331 [757]
 Огњеновић, Вида 325 [699]
 Одавић, Милан 92
 Ожегов, С. И. 136, 144
 Озер, Каталин в. Ozer, Katalin
 Окука, Милош 331 [755]
 Опачић, Марија М. 276 [280, 281], 282 [337], 301 [490, 491]
 Орфелин, Захарија 20, 21, 336 [812], 337 [819, 820], 340 [850]
 Оташевић, Ђорђе Р. 130, 141, 311 [574], 323 [675], 342 [863–866]
 Павићевић, Бранко 77, 83, 87, 91
 Павићевић, М. 75
 Павлеска Георгиевска, Бисера 286 [368]
 Павлова, А. С. 165–178
 Павловић Шajтинац, Маја 282 [338], 311 [574], 342 [866]
 Павловић, Ана 258 [49], 323 [675], 351 [924]
 Павловић, Владан 265 [138]
 Павловић, Дејан 276 [282], 291 [407], 301 [491], 351 [924]

- Павловић, Миливоје 114
- Павловић, Слободан Ј. 288 [382], 337 [829]
- Пазио-Влазловская, Дорота 281 [332], 282 [340]
- Паламарчук, Леонид в. Паламарчук, Леонід Сидорович
- Паламарчук, Леонід Сидорович 232
- Палибрк, Ивана Б. 323 [676]
- Панић Кавгић, Олга 263 [111], 275 [273], 311 [575], 342 [866], 344 [882], 351 [924]
- Панић Церовски, Наталија 323 [677]
- Пантелић, Кристина Д. 360 [1026], 361 [1036]
- Папиш, Виталија в. Папиш, Віталія Папиш, Віталія 256 [19]
- Папрић, Маријана 253, 265 [138, 139], 357 [987], 359 [1013]
- Пастор Кичи, Марија в. Pásztor Kicsi, Mária
- Паунд, Езра 259 [52], 323 [678], 352 [928]
- Пауновић, Татјана 265 [140]
- Пејановић, Ана Б. 69–95
- Пејић, Душан М. 290 [398]
- Пејчић, Александар 265 [141], 276 [283, 284], 323 [677], 351 [925]
- Пекић, Борисав 324 [682]
- Пелагић, Васа 121
- Пентковскиј, Алексеј в. Пентковский, Алексей Мстиславович
- Пентковский, Алексей Мстиславович 288 [383]
- Перишић, Оља Р. 271 [215]
- Перишић, Снежана П. 327 [717]
- Петкова, Бојка 265 [142]
- Петковић, Јелена 253, 303 [506], 318 [628]
- Петров, Александар 324 [686]
- Петровић Гујаничић, Маша З. 276 [285], 316 [608], 323 [677], 351 [925]
- Петровић Савић, Мирјана 311 [577], 331 [757], 357 [988]
- Петровић, Ана 272 [222]
- Петровић, Анђелка 327 [712]
- Петровић, Горан 322 [667]
- Петровић, Драгољуб 238, 242, 244, 246, 248, 256 [20]
- Петровић, Ивана 265 [143]
- Петровић, Нада 277 [295], 302 [501], 352 [930], 358 [997]
- Петровић, Настас 119
- Петровић, Снежана М. 47, 51, 279 [316], 288 [384], 311 [576], 351 [925]
- Петровић-Савић, Мирјана 181
- Петронијевић, Божинка М. 311 [578]
- Петронић Петровић, Лора 266 [144]
- Пешевић Стојановић, Сузана 238, 243–245
- Пешикан, Митар 50, 154, 156, 159
- Пешић, Снежана 258 [50], 276 [285], 316 [608], 351 [925]
- Пеянович, Анна Б. в. Пејановић, Ана Б.
- Пижурица, Мато 293 [434]
- Пипер, Предраг 50, 123, 128, 143, 157, 160, 227, 260 [74], 265 [138], 267 [155], 278 [308], 281 [329], 282 [337], 284 [352], 289 [390, 394], 293 [434], 296 [463], 297 [465], 299 [481], 300 [490], 301 [492], 305 [529], 328 [727], 334 [786], 340 [854], 354 [938, 939], 355 [947, 952–954], 356 [958, 960–965, 970, 971], 357 [980, 983, 986, 987, 989], 358 [990–992, 995, 1000]

- Пирени, П. 171
 Пјотровска, Адријана в.
 Piotrowska, Adrianna
 Половина, Наташа 335 [803]
 Половина, Нина 266 [145]
 Поломац, Владимир 11, 12, 22, 337
 [830]
 Полубиченко, Л. В. 129, 142
 Поляков, Д. К. 171
 Поповић, Ђорђе 119
 Поповић, Иван 27, 50
 Поповић, Ј[ован] С[терија] 319
 [633]
 Поповић, Љубомир 328 [724]
 Поповић, Људмила В. 197, 198,
 208, 210, 212, 213, 255 [7], 256
 [20], 282 [339], 301 [493, 494],
 316 [608], 357 [989], 361 [1038]
 Поповић, Младен 266 [145], 276
 [286], 311 [578], 351 [925]
 Поповић, Наташа 276 [287], 301
 [494], 351 [925]
 Поповић, Силвана 266 [146]
 Попович, Людмила в. Поповић,
 Људмила
 Посиловић, Павле 20
 Приёмшева, М. Н. 165, 166, 175,
 177, 280 [319], 281 [328]
 Продановић Станкић, Диана 266
 [147]
 Продановић, Маријана М. 328
 [723]
 Прохвачева, О. Г. 90
 Прошић Сантовац, Данијела М.
 266 [148], 345 [890]
 Пртија, Слободанка С. 351 [926]
 Прћић, Твртко Т. 214–222, 276
 [288], 277 [288], 293 [435], 301
 [494], 311 [579, 580], 342 [866],
 344 [882], 351 [926]
 Пузовић, Љиљана 361 [1039]
- Путанец, Валентин в. Putanec,
 Valentin
 Путица, Милан 335 [794]
 Путниковић, Драгана 323 [678]
- Рабреновић, Милица Л. 311 [581]
 Радан, Михај Н. 331 [757], 338
 [831]
 Радева, Василка 147–150
 Раденковић Шошић, Бојана 352
 [927]
 Раденковић, Љубинко 89, 253, 279
 [316], 311 [582], 359 [1009]
 Радивојевић, Адела 327 [721]
 Радин Сабадош, Мирна 352 [928]
 Радић Бојанић, Биљана 266 [149]
 Радић, Душан 121
 Радић, Јованка Ј. 29, 50, 254, 287
 [376, 380], 288 [382, 387], 293
 [436], 328 [721]
 Радић, Нинослава 301 [495]
 Радић, Првослав 294 [437]
 Радмиловић, Весна 342 [867]
 Радовановић, Александра 258 [51],
 266 [150], 323 [678], 352 [928]
 Радовановић, Данијела 311 [583],
 331 [757]
 Радовановић, Драгана И. 277
 [289], 284 [350, 351], 291 [407],
 301 [495], 311 [583], 330 [749],
 331 [758–761]
 Радовановић, Милорад 357 [988]
 Радовић Тешић, Милица 28, 50
 Радојичић, Станка С. 265 [131]
 Радојковић Илић, Катарина 266
 [151]
 Радојчић, Драгана 277 [290], 282
 [339], 311 [583]
 Радојчић, Ружица 277 [291], 282
 [339], 312 [583], 343 [868]
 Радоман Цветићанин, Маја 340
 [851]

- Радоњић, Горан 259 [52], 323 [678], 352 [928]
Радоњић, Данијела М. 122, 312 [583], 324 [679]
Радосављевић Крсмановић, Аница Р. 266 [152], 349 [916]
Радосављевић, Никола В. 291 [408]
Радујко, Милан 23
Радуловић, [Јован] 309 [561], 357 [982]
Радуловић, Милица 266 [153]
Радусин Бардић, Наташа 266 [154]
Рађеновић, Анка М. 266 [155], 274 [253], 277 [292], 301 [495], 352 [928], 354 [936]
Раичевић, Вучина 267 [155], 324 [680], 358 [990]
Рајнхарт, Јоханес в. Reinhart, Johannes
Ракић, Александра Д. 317 [618]
Ракић, Радомир 280 [324]
Ракоњац Николов, Сунчица 327 [712]
Рамазанова, Наталија в. Рамазанова, Наталња Васильевна
Рамазанова, Наталња Васильевна 288 [386], 335 [804]
Распоповић, Радослав 77, 83, 91
Ратковић, Драгана М. 324 [681, 686]
Резанова, З. И. 129, 142
Релић Весковић, Татјана 354 [943]
Релић, Митра М. 290 [399], 319 [637], 358 [991, 992]
Реметић, Слободан Н. 301 [495], 331 [762, 763]
Реџић, Анђела 331 [764]
Решетар, Милан 13, 22
Рибарова, Зденка 286 [369], 288 [386]
Ридецкая, Ю. С. 170, 173
Ристивојевић, Диана 352 [929]
Ристић, Данијела 80, 92
Ристић, Мирослава 255 [10]
Ристић, Светомир 119, 120
Ристић, Стана С. 71, 92, 112, 113, 115, 116, 122, 129, 142, 282 [340], 301 [495], 311 [581], 312 [584, 585], 343 [868]
Ристић, Стефан 343 [869]
Ристовић, Зоран 267 [156]
Розина, Р. И. 65
Рубина, Дина 64
Рудељов, В. Г. 282 [341]
Ружић, Владислава Ж. 301 [496]
Русимовић, Тања З. 301 [497], 302 [498], 324 [682]
Русо, Данијел в. Russo, Daniel
Рыжова, Д. А. 128
Сабо, Олга 115, 122, 123
Савин, Драгана Д. 282 [342]
Савић Грујић, Ана 312 [586], 332 [768, 769], 354 [944, 945], 361 [1040]
Савић Ненадовић, Зорица 353 [934]
Савић, Биљана М. 179–181, 183–196, 291 [408], 312 [585], 324 [683], 331 [765], 332 [766]
Савић, Виктор Д. 22, 254, 287 [376, 380], 288 [382, 387, 388], 289 [388], 293 [428], 334 [786], 335 [805], 339 [846], 343 [870], 358 [993], 361 [1040]
Савић, Марија 314 [601]
Савић, Сандра 179, 180, 312 [586], 332 [766, 767]
Савић-Грујић, Ана 179–181
Савова, Димка В. 316 [609]
Садиков, А. В. 130, 142
Самарџија, Татјана 359 [1004]
Самарџић, Ана 284 [352]

- Самарцић, Биљана С. 290 [400], 302 [499]
 Самојлова, И. 234
 Саркисян, А. Г. 174
 Сафонова, Јо. А. 175, 177
 Седер, Ружица 277 [293], 302 [499], 352 [929]
 Секулић, Исидора 318 [623]
 Селаковић, Ирена 267 [158]
 Селенић, Снежана 328 [722]
 Селиверстова, Е. И. 166
 Сентов, Ана 267 [159], 304 [514]
 Серебрењикова, Н. Г. 282 [343]
 Сивова, Т. В. 168
 Сикимић, Биљана 332 [770], 358 [994]
 Силашки, Надежда 261 [88, 89], 267 [160, 161], 347 [900]
 Симеон, Рикард в. Simeon, Rikard
 Симић, Владимир М. 334 [787]
 Симић, Зоран 179–181, 302 [499], 332 [771]
 Симић, Милорад 244, 249
 Симовић, Весна 260 [65], 267 [162]
 Симовић, Љубомир 322 [663]
 Симоновић, Драгутин 119
 Синчак, О. 236
 Сиротјук, Ј. 232
 Ситар, Х. 235
 Скелин Хорват, Анита в. Skelin Horvat, Anita
 Скерлић, Ј. 294 [437]
 Сковорода, Григорије 233
 Скок, Петар в. Skok, Petar
 Скоко, Угљеша 334 [794]
 Скрбнева, А. А. 56, 66
 Скубан, Софија 277 [294], 312 [586], 352 [929]
 Сладоје, Ђорђо 343 [871]
 Слaпшaк, Светлана в. Slapšak, Svetlana
 Слијепчевић Бјеливук, Светлана М. 294 [438, 439], 312 [587, 588], 317 [615], 320 [640], 322 [669, 670], 324 [689], 343 [871, 872]
 Снижко, Н. 234
 Сокил, Богдан в. Сокил, Богдан
 Сокил, Богдан 283 [344]
 Соколова, С. 235
 Соколовић, Далибор 279 [312], 284 [352, 353], 358 [995], 361 [1041]
 Соларић, Павле 20, 253, 334 [787], 338 [833, 834, 836, 840], 339 [842]
 Спасић Стојковић, Милица М. 263 [112]
 Спасић, Јелена Љ. 324 [684]
 Спасић, Наташа А. 268 [179], 271 [216], 343 [873]
 Спасов, Људмил 157
 Спасојевић, Анета 302 [500]
 Спасојевић, Марина Љ. 294 [440], 302 [501], 312 [589], 324 [685, 686], 338 [831], 343 [874], 355 [945], 358 [1003], 359 [1006], 361 [1042]
 Средојевић, Дејан 291 [406, 409]
 Сремац, Стеван 310 [566], 322 [662]
 Стакић Савковић, Мирјана М. 328 [723]
 Стакић, Милан В. 302 [499, 501], 358 [996]
 Стакић, Мирјана 267 [163]
 Сталетовић, Марија 267 [164]
 Стаменковић, Душан 274 [250], 352 [931]
 Стаменковић, Иван 352 [930]
 Стаменковић, Кристина 339 [847]
 Станић, Данијела С. 312 [589], 324 [687], 332 [772]

- Станић, Драган М. 357 [983]
Станић, Милија 74, 80, 92, 119
Станишић, Вања С. 9–24, 231, 289 [389]
Станишич, Ваня С. в. Станишић, Вања С.
Станковић, Борисав 324 [688], 332 [773]
Станковић, Драгана В. 291 [409], 302 [501], 324 [688], 332 [773, 774]
Станковић, Ранка 115–117, 119, 121, 123
Станковић, Селена 277 [295], 302 [501], 352 [930]
Станковић, Станислав Р. 285 [361]
Станковска, Петра 289 [390]
Станојевић Гоцић, Маја 267 [165]
Станојевић, Веран Ј. 277 [295, 296], 302 [501, 502], 324 [688], 352 [930], 358 [997]
Станојчић, Живојин 302 [502], 328 [724], 356 [973]
Станојчић, Јелена 312 [590], 313 [590]
Станојчић, Славко Ж. 302 [503], 324 [689]
Стевановић, Јелена М. 313 [590], 324 [690]
Стевановић, Јована 302 [503], 332 [775]
Стевановић, Михаило 74, 75, 78, 80, 84, 85, 92, 155
Степанов, Маја 302 [503], 325 [691]
Степанов, Страхиња 256 [21], 294 [445], 325 [692], 344 [882]
Стефанова, Албена 267 [166]
Стефановић, Александар Д. 271 [217]
Стефановић, Душан Р. 180, 313 [591], 325 [693], 332 [775]
Стефановић, Ђорђе 313 [592]
Стефановић, Марија Ј. 128, 129, 142, 253, 275 [262], 277 [297], 283 [344], 313 [593], 359 [1014, 1015], 360 [1016]
Стефановић, Неда Н. 302 [504]
Стефановић, Сандра 267 [167]
Стефановић, Тамара 268 [168, 169]
Стефчева, Росица 271 [218]
Стијовић, Рада Р. 112, 115, 117, 123, 246, 249, 313 [594], 343 [875]
Стикић, Биљана Ј. 268 [170–173], 313 [595]
Стойков, Стојко 147, 148
Стојаковић, Данка 268 [174]
Стојановић Фрешет, Олга М. 271 [218]
Стојановић, Јелица Р. 290 [401], 294 [441], 313 [595], 325 [694], 334 [786, 794]
Стојановић, Милица Ј. 268 [175], 303 [505, 506], 313 [595, 596], 325 [695]
Стојановић, Петар 77–79, 81, 83, 93
Стојиљковић, Милица 313 [597], 332 [775]
Стојичић, Војкан 268 [176]
Стокин, Маја 256 [21], 313 [597], 332 [776]
Стошић, Јелена М. 271 [210], 289 [390], 290 [402], 334 [787], 338 [832]
Суботин Голубовић, Татјана С. 289 [390], 336 [806, 807]
Сувајдић, Бошко 254, 327 [718], 360 [1017]
Сугаи, Кента в. Sugai, Kenta
Судимац, Нина Ј. 308 [557], 330 [742]
Сузић, Радмила 268 [177]

- Танасијевић, Милена 253, 268
[178], 269 [192], 359 [1013]
- Танасић, Срето 3. 122, 160, 277
[298], 279 [317], 283 [344], 290
[403], 301 [491], 303 [506], 324
[680], 325 [696–698, 700], 358
[999, 1000]
- Танески, Звонко 362 [1045]
- Таран, А. 234
- Тараненко, О. 237
- Тасић, Милош 352 [931]
- Татар, Никола в. Tatar, Nikola M.
- Тафра, Бранка 157
- Телия, В. Н. 70, 92
- Темлер, [Кристијан Фридрих] 338
[841], 341 [862]
- Темчин, Сергеј в. Темчин, Сергей
Юрьевич
- Темчин, Сергей Юрьевич 289
[390], 336 [808]
- Терзић, Душица В. 290 [404]
- Тешић, Милосав 92, 343 [876]
- Тирол, Димитрије 338 [837]
- Тишченко, О. 234
- Ткачева, И. О. 172
- Тодоровић, Милан Д. 268 [179],
343 [873]
- Толстая, С. М. 71, 93
- Толстой, И. И. 136, 138, 144
- Толстој, Никита И. 196
- Томаш, Даница 325 [699]
- Томашевић, Александра 295 [456]
- Томић, Бојана Н. 109–125
- Томић, Горица 303 [507], 313 [598,
599]
- Томич, Бояна Н. в. Томић, Бојана
Н.
- Томовић, Ненад 254, 259 [53], 325
[699], 352 [931], 360 [1017]
- Томовић, Слободан 76, 77, 93
- Топалов, Јагода 259 [64], 263 [114],
268 [180]
- Тополињска, Зузана В. 157, 279
[313]
- Топоров, Владимир Н. 196
- Торезин, Линда в. Torresin, Linda
- Тофоска, Станислава-Сташа 286
[370]
- Тошић Лојаница, Тиана 259 [54],
325 [699], 352 [932]
- Тошић, Тамара 352 [932]
- Тошовић, Бранко 325 [700]
- Трајковић, Татјана Г. 303 [507],
329 [741], 330 [743], 333 [778]
- Трелиаковић, Василиј 11
- Трифунјагић, Даница Д. 277 [299]
- Трнавац, Радослава М. 277 [300],
283 [344], 353 [932]
- Трошић, Драгиша 333 [778], 343
[877]
- Труб, В. 234
- Трубачов, Олег Н. 196
- Туна, Енес в. Tuna, Enes
- Турк, Марија в. Turk, Marija
- Ћевриз Нишић, Вера 286 [371],
316 [609], 325 [701]
- Ћелић, Ивана 238, 242
- Ћеха, Синиша 334 [794]
- Ћирић, Љубисав 246, 249
- Ћирић, Младен 269 [183]
- Ћирковић, Светлана 350 [922]
- Ћопић, Бранко 121
- Ћорић, Божо 28, 29, 51
- Ћосић, Бранимир 121
- Ћосић, Милан 333 [778], 344 [879]
- Ћосић, Павле 294 [442]
- Убипарип, Миланка 289 [390], 336
[809]
- Улман, Стефан 184

- Уљаревић, Бранислав 294 [442],
328 [725]
- Урком, Александер в. Urkom,
Aleksander
- Ускату, Миљана Радмила 338 [831]
- Утвић, Милош В. 356 [961]
- Ушаков, Д. Н. 166
- Фагунлека, Олуфунке в. Fagunleka,
Olufunke O.
- Фатхутдинова, Венера 283 [345]
- Фёдорова, Л. Л. 175
- Фейса, Михайло в. Фејса, Михајло
Фејса, Михајло 278 [302], 283
[345], 339 [850], 353 [933]
- Фекете, Егон 160
- Фемић Касапис, Јелена 269 [184],
353 [934]
- Филиповић Ковачевић, Соња 291
[410], 344 [879, 882], 353 [934]
- Филиповић, Р. 220
- Филиповић, Софија 269 [185]
- Филь, Ю. В. 142
- Флоренски, Павле 254 [1]
- Форестер, Сибелан в. Forrester,
Sibelan
- Франк, Иван 233
- Франолић, Јасмина 328 [722]
- Фрејдина, Елена в. Freydina, Elena
L.
- Фридман, Виктор в. Friedman,
Victor A.
- Фуфаева, И. В. 129, 135, 142, 167
- Халас Поповић, Ана В. 266 [148],
278 [303, 304], 314 [599], 316
[609], 353 [934]
- Халупова, Нина в. Chalupová, Nina
J.
- Ханан, Сомаје в. Hannan,
Somaуueh
- Хаџи-Лега Христеска, Јоана в.
Hadži-Lega Hristeska, Joana M.
- Хашанова, Ј. 234
- Хашек, Ј. 234
- Хлебец, Борис 362 [1051]
- Хлебников, Велемир 172
- Хлудов, А. И. 287 [378], 335 [797]
- Холод, С. И. 171
- Хуа, Конгчао в. Hua, Songchao
- Царан Андрејић, Маца 333 [779]
- Цвејић, Мирослава 344 [880]
- Цветковић Теофиловић, Ирена 320
[647]
- Цветковић, Марина 269 [188]
- Цвијовић, Драгана Ј. 223–228, 314
[599], 326 [702]
- Џејтлин, Раља М. 196
- Џековић, Невена 350 [923], 353
[936]
- Џигвинцева, Ј. 234
- Џимбаљук-Скопненко, Т. 234
- Џиџмил-Реметић, Радојка Б. 331
[762]
- Џолић Јовановић, Александра 336
[810]
- Џрљеница, Ђуро 333 [779], 344
[881]
- Џрњански, Милош 259 [52], 323
[678], 352 [928]
- Џукут, Слађана М. 314 [600], 333
[780]
- Чајкановић, Веселин 82, 93
- Чанадановић, Мирко 294 [443]
- Чаркић, Милосав Ж. 356 [972]
- Чейф, У. Л. 57, 66
- Чемериџић, Димитрије 114
- Чернышева, М. И. 129, 142
- Четин, Мервенур в. Çetin,
Mervenur
- Чехов, А. П. 60

- Човић, Бранимир 362 [1049]
 Човић, Лариса 259 [56], 283 [345],
 314 [600], 362 [1049]
 Чопа, Миљана Б. 180, 291 [410],
 326 [702], 333 [781–783]
 Чорболоковић, Саша С. 273 [235]
 Чукановић, Ивана 327 [719]
 Чутура, Илијана Р. 253, 299 [476],
 303 [508], 359 [1008]
- Џонић, Виолета П. 278 [307], 283
 [345], 303 [508]
- Шапић, Јулија Л. 127–146, 271
 [219], 283 [346]
 Шапич, Јулија Леонидовна в.
 Шапић, Јулија Л.
 Шаркић, Срђан Н. 289 [390], 336
 [811]
 Шафер, Марина 314 [601], 344
 [881, 882], 353 [936]
 Шафрањ, Јелисавета 260 [76], 269
 [190]
 Шведова, М. 236
 Шведова, Н. Ју. 62, 66, 129, 136,
 144
 Шевчук, А. 234
 Шекеровић, Александра 303 [509],
 314 [601]
 Шеноа, Аугуст 114, 121
 Шестак, Л. А. 174
 Шиљаев, К. С. 142
 Шипка, Данко М. 279 [311, 318],
 314 [601], 339 [848]
 Шипка, Милан 32, 37, 50, 121
 Шипрагић Ђокић, Санела 269
 [191, 192]
 Шишкова, Р. 235
 Шкаљић, Абдулах 249
 Шкорић, Михаило 123
 Шљукић, Марија М. 326 [703]
 Шмелев, А. Д. 90
- Шмелев, И. 59
 Шмелёва, Татјана Викторовна
 129, 137, 143, 166, 177
 Шмуља, Саша 254, 362 [1046]
 Шоћ, Петар 118, 120
 Штасни, Гордана Р. 245, 303 [510],
 314 [602–604], 344 [882]
 Штрбац, Гордана Р. 314 [602, 604],
 316 [610]
 Шћепановић, Михаило М. 290
 [405], 303 [512], 314 [604], 333
 [783], 358 [1001]
 Шуловић, Ксенија 355 [957]
 Шуњеварић, Ђорђе В. 278 [308],
 303 [511], 353 [936]
 Щерба, Л. В. 129, 130, 143
- Јакобсон, Роман 65, 287 [375]
 Јакушкина, Екатерина И. 128, 329
 [732, 733]
 Јанурик, Сабољч 173, 176
 Јрмак, Вероника I. 270 [202]
- Латиница*
- Abramova, Galina S. 269 [186]
 Achab, Djamilia 259 [61]
 Agbaba, Nataša в. Агбаба, Наташа
 Ahmed, Amer 264 [123]
 Ajdžanović, Jelena в. Ајџановић,
 Јелена
 Ajdžanović, Milan в. Ајџановић,
 Милан
 Aleksić, Dušan в. Алексић, Душан
 Aleksić, Vesna в. Алексић, Весна
 Aljukić, Bernes в. Аљукић, Бернес
 Amaniti, N[ikolo] 346 [893]
 Andreev, Aleksandr в. Андрејев,
 Александар
 Andrić, Edita в. Андрић, Едита
 Andrić, Ivo в. Андрић, Иво

- Andelković, Jelena в. Анђелковић,
Јелена
Anić, Šime 32, 51
Antanasijević, Renea 267 [159]
Arseniјеvić, Voban в. Арсенијевић,
Бобан
Arsić, Zvezdan M. 267 [163]
Astori, Davide 259 [60]
Ašić, Tijana в. Ашић, Тијана
- Babić, Danijela в. Бабић, Данијела
Badovinac, Jelena в. Бадовинац,
Јелена
Baer, M. 105
Balaban, Maria-Zoica 345 [887]
Bańko, Mirosław 48, 51
Bańkowski, Andrzej 48, 51
Barbi, Maurizio 345 [888]
Bartmiński, Jerzy 59, 65, 106, 255
[9], 355 [946, 949]
Bedir, Elif 269 [189]
Beko, Lidija V. 265 [135]
Benacchio, Rosanna 360 [1027]
Bilandžija, Sofija A. в. Биландџија,
Софија
Biljetina, Jelena Lj. в. Биљетина,
Јелена
Bizzocchi, Aldo Luís 26, 52
Bjelaković, Isidora в. Бјелаковић,
Исидора
Blatešić, Aleksandra в. Блатешић,
Александра
Bogdanović, Vesna в. Богдановић,
Весна
Bogišić, Valtazar в. Богишић, Вал-
тазар
Bojar, Boženna 102, 105
Boryś, Wiesław 355 [951, 948]
Bošnjaković, Žarko в. Бошњаковић,
Жарко
Brala Mudrovčić, Jasminka J. 285
[364]
- Braņište, Ludmila 262 [95], 343
[870]
Breu, Aleksandra 260 [66]
Brugmann, Karl 100
Buchi, Éva 26, 48, 51
Budinčić, Valentina в. Будинчић,
Валентина
Bugarški, Ranko в. Бугарски, Ранко
Bulatović, Vesna V. в. Булатовић,
Весна
Buttler, Danuta 98, 101, 105
- Сeković, Nevena в. Цековић, Не-
вена
Çetin, Mervener 269 [189]
Chalupová, Nina J. 278 [305], 284
[352, 353], 316 [609]
Chlebda, W. 99, 105, 106
Corin, Andrew R. 270 [205]
Cox, John K. 258 [39]
Срепajac, Ljiljana 33, 51
Свејић, Mirosłava в. Цвејић, Миро-
слава
Сvetković, Marina в. Цветковић,
Марина
- Ćevriz Nišić, Vera S. в. Ћевриз
Нишић, Вера
Ćirić, Mladen в. Ћирић, Младен
- Danielewiczowa, Magdalena 356
[959]
Dimitrijević, Đorđe в.
Димитријевић, Ђорђе
Dimković-Telebaković, Gordana в.
Димковић Телебаковић, Горда-
на
Dinić, Tanja 266 [145]
Divković, Matija в. Дивковић,
Матија
Dobrić, Arnalda 285 [359]
Dodig, Milana L. в. Додиг, Милана

- Domović, Želimir 51
 Dražić, Jasmina в. Дражић, Јасмина
 Drljević, Jelena в. Дрљевић, Јелена
 Đurić, Ema 262 [94], 343 [870]
 Duris, Mahdi 347 [899]
 Durkin, Philip 26, 51
- Đokić Jovin, Staša в. Ђокић Јовин,
 Сташа
 Đokić Šipragić, Sanela 268 [178]
 Đoković, Veljko в. Ђоковић, Вељко
 Đorđević, Ana в. Ђорђевић, Ана
 Đorđević, Danijela в. Ђорђевић,
 Данијела
 Đorđević, Jasmina P. в. Ђорђевић,
 Јасмина
 Đorović, Danijela в. Ђоровић,
 Данијела
 Đukanović, Maја в. Ђукановић,
 Маја
 Đurić, Miloš D. в. Ђурић, Милош
 Đurin, Tatjana Č. в. Ђурин, Татјана
 Đurović, Tatjana в. Ђуровић,
 Татјана
- Eračković, Borislava в. Ераковић,
 Борислава
 Eremin, Alexander N. в. Ерёмин,
 Александр Николаевич
 Erić Bukarica, Aleksandra в. Ерић
 Букарица, Александра
- Fagunleka, Olufunke O. 353 [933]
 Filipović Kovačević, Sonja в.
 Филиповић Ковачевић, Соња
 Filipović, Sofija в. Филиповић,
 Софија
 Fin, Monica 360 [1027]
 Forrester, Sibelan 259 [55], 326
 [701], 353 [934]
 Freydina, Elena L. 269 [186]
- Friedman, Victor A. 286 [372], 303
 [507]
 Gajić, Tijana D. в. Гајић, Тијана
 Georgijev, Ivana в. Георгијев,
 Ивана
 Gharaibeh Simonović, Meysun A.
 260 [73]
 Ghia, Elisa 261 [80]
 Gojkov Rajić, Aleksandra в. Гојков
 Рајић, Александра
 Gołąb, Z. 100, 105
 Gorčević, Admir в. Горчевић, Ад-
 мир
 Gorup, Radmila в. Горуп, Радмила
 Gradečak Erdeljić, Tanja 263 [117]
 Granić, Jagoda в. Гранић, Јагода
 Grochowski, Maciej 283 [347]
 Grošelj, Robert 273 [236]
 Grubor, Jelena в. Грубор, Јелена
 Gruhonjić, Dinko в. Грухоњић,
 Динко
 Gudurić, Snežana в. Гудурић, Сне-
 жана
 Gusak Bilić, Ivana 326 [706]
- Hadži-Lega Hristeska, Joana M. 278
 [306], 286 [372], 353 [935]
 Haičman, Matea 285 [359]
 Hajdu, Doriјan 345 [886]
 Halas Popović, Ana V. в. Халас
 Поповић, Ана
 Halupka Rešetar, Sabina J. 254, 263
 [114, 117], 268 [180], 362 [1044]
 Hannan, Somayyeh 353 [935]
 Heinz, A. 105
 Hlebec, Boris F. в. Хлебец, Борис
 Horváth Futó, Hargita 351 [925]
 Hough, Carole 51
 Hua, Congchao 269 [187]

- Ilić Đorđević, Sandra 262 [97], 264 [122]
- Ilić, Dragana D. в. Илић, Драгана
- Ilić, Katarina M. в. Илић, Катарина
- Ilić, Marija 343 [870]
- Ilić, Nina в. Илић, Нина
- Imani, Zolfa 353 [935]
- Ivanić, Ivana в. Иванић, Ивана
- Ivanova, Vanja в. Иванова, Вања
- Ivanović, Branislav D. в. Ивановић, Бранислав
- Jakobson, Roman в. Якобсон, Роман
- Jakovljević, Bojana M. 266 [147]
- Janevska, Tamara N. в. Јаневска, Тамара
- Janković, Nataša в. Јанковић, Наташа
- Januškova, Ilona 51, 287 [377]
- Janjatović Jovanović, Milica в. Јањатовић Јовановић, Милица
- Janjatović, Vera в. Јањатовић, Вера
- Jaroszewicz, Henryk 98, 100, 105
- Jelić, Gordana B. в. Јелић, Гордана
- Jerković, Jelena в. Јерковић, Јелена
- Jerotićević Tišma, Danica в. Јеротијевић Тишма, Даница
- Johnson, Mark 137, 141
- Jokanović, Vesna в. Јокановић, Весна
- Josić Elezović, Sanja в. Јосифовић Елезовић, Сања
- Jošić, Neđo G. в. Јошић, Неђо Г.
- Jovanović, Ana S. в. Јовановић, Ана
- Jovanović, Ivan N. 273 [242]
- Jovanović, Ivona в. Јовановић, Ивона
- Jovanović, Vladimir Ž. 276 [282]
- Jovanović, Zoran R. в. Јовановић, Зоран
- Jovičić, Slobodan 255 [14]
- Jurić-Kappel, Jagoda 18, 20, 23
- Kahvedžić, Mirza 284 [354]
- Karpanov, O Aleksandr в. Капранов, Олександр
- Karadžić, Vuk Stefanović в. Караџић, Вук Стефановић
- Kardaš, Mehmed 17, 23
- Kardoš, Aleksandra в. Кардош, Александра
- Karlíková, Helena 51, 287 [379]
- Katavić, Adriana в. Катавић, Адриана
- Kaurin, Tanja P. 345 [890]
- Kavgić, Aleksandar в. Кавгић, Александар
- Kay, Christian 51
- Kertes, Imre 257 [33], 297 [466], 348 [903]
- Kielak, Olga 284 [352]
- Kikuchi, Yoko 263 [113]
- Kiš, Danilo в. Киш, Данило
- Kiš, Jelena в. Киш, Јелена
- Klaić, Bratoljub 37, 51, 119
- Klaić, Nikola 32, 51
- Klajn, Ivan в. Клајн, Иван
- Kłosińska, Katarzyna 100, 105
- Knežević, Ljiljana J. в. Кнежевић, Љиљана
- Koks, Džon 256 [25], 258 [39], 317 [615], 320 [643], 346 [893], 349 [910]
- Komaromi, Bojana 262 [104]
- Korytkowska, Małgorzata 102, 105
- Koseska-Toszewa, V. 105
- Kosić, Barbara 267 [164]
- Kostelac Gomerčić, Manja M. 285 [364]
- Kostić, Antonina в. Костић, Антонина В.
- Kouba, Miroslav 279 [312]

- Kovačević, Borko в. Ковачевић,
Борко Н.
- Kovačević, Darko в. Ковачевић,
Дарко
- Kovačević, Predrag в. Ковачевић,
Предраг
- Kowalski, Paweł 97–107, 233, 279
[315]
- Kretschmer, Anna G. 337 [823]
- Krimer-Gaborović, Sanja в. Кример
Габоровић, Сања
- Krstev, Svetana в. Крстев, Цветана
- Krzyżanowska, Anna 99, 105
- Krželj, Katarina в. Кржелј, Катари-
на
- Kujundžić, Maja R. 347 [901]
- Kujundžić-Ostojić, Suzana 284 [355]
- Kurpejović, Nerkesa в. Курпејовић,
Неркеса
- Lacić, Ivan в. Лацић, Иван
- Lačoková, Anna Margaréta 275
[267, 268], 283 [348], 315 [607],
354 [938]
- Lakić, Igor в. Лакић, Игор
- Lakoff, George 137, 141
- Lalić, Ana в. Лалић, Ана
- Lalić-Krstin, Gordana в. Лалић
Крстин, Гордана
- Lamproulou, Martha 258 [42],
259 [63], 320 [647], 349 [913]
- Lazar, Žolt 255 [16]
- Lazarević, Iva 267 [164]
- Lazić, Katarina в. Лазић, Катарица
- Lenchuk, Iryna 264 [123]
- Lendák-Kabók, Karolina 255 [16]
- Lewicki, Andrzej Maria 99–101, 106
- Lisica, Sanita 344 [878]
- Lomagistro, Barbara 13, 23
- Loričić, Vesna 253, 359 [1011], 361
[1029]
- Macura, Sergej L. в. Мацура,
Сергеј
- Makijaveli, Nikolo 258 [46]
- Makišová, Anna 275 [269], 277
[289], 283 [349], 284 [350], 354
[938], 357 [974, 975]
- Mandić-Ivković, Ana в. Мандић
Ивковић, Ана
- Maran, Mirča 255 [16]
- Marčeta, Jovana в. Марчета, Јована
- Marčoková, Daniela 354 [938]
- Maričić Mesarović, Sanja 272 [228],
277 [299]
- Marićová, Anna 283 [349]
- Marinković, Ivana в. Маринковић,
Ивана
- Marinović, Svetislav в. Мариновић,
Светислав
- Markeljić, Sanja S. в. Маркељић,
Сања
- Marković, Kristina 261 [84]
- Martínez-Ferreiro, Silvia 254, 362
[1044]
- Martinov, Zlatoje в. Мартинов,
Златоје
- Marulić, Marko 27, 52
- Mastilo, Milica A. 263 [106]
- Matešić, Josip 74, 93
- Meršnik, Marija в. Мершник,
Марија
- Mićović, Dragoslava N. в.
Мићовић, Драгослава
- Mieczkowska, Z. 105, 106
- Mihajlović, Ljiljana 266 [153]
- Mikić, Jovica M. в. Микић, Јовица
- Miletić, Josip I. в. Милетић, Јосип
- Milić, Mira в. Милић, Мира
- Milićev, Tanja в. Милићев, Тања
- Milićević, Nataša в. Милићевић,
Наташа
- Milinkov, Smiljana 317 [617]

- Milivojević Petrović, Svetlana S. в.
Миливојевић Петровић, Светлана
- Milivojević, Anđela R. в.
Миливојевић, Анђела
- Milivojević, Vesna в. Миливојевић,
Весна
- Milojević, Ivana S. в. Милојевић,
Ивана
- Milosavljević, Stefan 295 [454]
- Miljaković, Milorad 274 [248]
- Mirić, Milica M. в. Мирић, Милица
- Mišić Ilić, Biljana в. Мишић Илић,
Биљана
- Mitani, Keiko 358 [998]
- Moderc, Saša в. Модерц, Саша
- Molnar, Draženka 266 [149]
- Moretić-Mićić, Snežana в. Моретић
Мићић, Снежана
- Mošin, Vladimir в. Мошин, Влади-
мир
- Mršević-Radović, Dragana в.
Мршевић-Радовић, Драгана
- Muhvić-Dimanovski, Vesna 30, 51
- Muljačić, Žarko 28–31, 34, 51
- Munipova, Albina 343 [870]
- Musso, Paria 276 [277], 300 [489],
350 [923]
- Mujavcova, Mária 357 [974, 975]
- Nakaš, Lejla 12–14, 19, 23
- Naumow, Aleksander E. в. Наумов,
Александер
- Neşu, Nicoleta 256 [18]
- Nimigean, Gina 262 [95]
- Ninković, Saња в. Нинковић, Сања
- Nomachi, Motoki Y. 286 [366]
- Novakov, Predrag в. Новаков,
Предраг
- Novaković, Aleksandar M. в.
Новаковић, Александар
- Obradović, Biljana D. в.
Обрадовић, Биљана
- Okano, Kaname 358 [998]
- Olorunsogo, David 353 [933]
- Ološtiak, M. 98, 106
- Orčić, Lidija 346 [895]
- Ošmjanski, Vera 266 [146]
- Otašević, Đorđe в. Оташевић,
Ђорђе
- Ozer, Katalin 323 [674]
- Pajdzińska, Anna 99, 106
- Panevová, Jarmila 283 [348]
- Panić Cerovski, Natalija в. Панић
Церовски, Наталија
- Panić Kavgić, Olga в. Панић
Кавгић, Олга
- Parezanović, Tijana 253, 359 [1012]
- Paskojević, Kristijan 15–17, 20, 23
- Pastuchowa, A. 100, 106
- Pásztor Kicsi, Mária 351 [925]
- Raunović, Tatjana в. Рауновић,
Татјана
- Pavlović, Dejan в. Павловић, Дејан
- Pavlović, Vladan в. Павловић,
Владан
- Rejanović, Ana B. в. Пејановић,
Ана Б.
- Rejčić, Aleksandar N. в. Пејчић,
Александар
- Pešić, Dragana 264 [126], 266 [150]
- Petkova, Boyka в. Петкова, Бојка
- Petkova, Gergana 262 [96]
- Petković, Radoslav 258 [45], 321
[656], 350 [918]
- Petrić, Krana 264 [130]
- Petrocelli, Emilia 261 [80]
- Petrović, Ivana в. Петровић, Ивана
- Petrović, Snežana в. Петровић,
Снежана М.
- Pila, Malinka 360 [1027]
- Piotrowska, Adrianna 284 [351]

- Piper, Predrag в. Пипер, Предраг
Pizziconi, Sergio 261 [80]
Polański, K. 105
Polovina, Nina в. Половина, Нина
Polovina, Vesna 323 [677]
Poljanić, Aleksandar 23
Popović, Mihailo 32, 51
Popović, Mladen M. в. Поповић,
Младен
Popović, Silvana в. Поповић, Сил-
вана
Popović, Virđinija 254, 362 [1047]
Possamai, Donatella 360 [1027]
Prčić, Tvrtko в. Прћић, Твртко
Prodanović Stankić, Diana Lj. в.
Продановић Станкић, Диана
Prošić-Santovac, Danijela M. в.
Прошић Сантовац, Данијела М.
Pstyga, A. 99, 100, 105, 106
Putanec, Valentin 26, 27, 42, 52
Petronić Petrović, Lora в. Петронић
Петровић, Лора
- Radenković Šošić, Vojana в.
Раденковић Шошић, Бојана
Radić, Ninoslava в. Радић, Нино-
слава
Radić-Vojanić, Biljana в. Радић
Бојанић, Биљана
Radin Sabadoš, Mirna в. Радин
Сабадош, Мирна
Radmilović, Vesna в. Радмиловић,
Весна
Radojković Pić, Katarina в.
Радојковић Илић, Катарина
Radovanović, Aleksandra в.
Радовановић, Александра
Radovanović, Dragana в.
Радовановић, Драгана И.
Radulović, Milica в. Радуловић,
Милица
- Radusin-Bardić, Nataša в. Радусин
Бардић, Наташа
Rađenović, Anka M. в. Рађеновић,
Анка М.
Reinhart, Johannes 288 [385], 335
[804]
Riha, Ivo 279 [312]
Ristić, Gordana 323 [674]
Ristivojević, Diana в. Ристивојевић,
Диана
Rogić, P. 19, 23
Russo, Daniel 267 [157]
Ruvoletto, Luisa 360 [1027]
- Sabo, Olga в. Сабо, Олга
Seder, Ružica J. в. Седер, Ружица
Seiranyan, Margarita Yu 269 [186]
Selaković, Irena M. в. Селаковић,
Ирена
Selenić, Slobodan 258 [47], 322
[660], 350 [918]
Seliščev, Afanasij Matveevič 286
[366]
Sentov, Ana в. Сентов, Ана
Shakespeare, William 257 [38], 285
[359], 319 [636], 349 [910]
Šarpič, Yulia L. Ђошич в. Шапић,
Јулија Л.
Silaški, Nadežda в. Силашки, На-
дежда
Simeon, Rikard 28, 30, 31, 34, 36,
37, 52
Simović, Marija 344 [885]
Simović, Vesna в. Симовић, Весна
Simurdić, Iva M. 348 [904]
Skelin Horvat, Anita 30, 51
Skok, Petar 25, 26–49, 52–54, 83,
93, 249
Skuban, Sofija в. Скубан, Софија
Slapšak, Svetlana 28, 29, 37, 45, 52
Slavkova, Svetlana 360 [1027]

- Sokolović, Dalibor в. Соколовић,
Далибор
Solujić, Božana 253, 359 [1012]
Sredojević, Dejan в. Средојевић,
Дејан
Stakić, Mirjana М. в. Стакић,
Мирјана
Staletović, Marija в. Сталетовић,
Марија
Stamenković, Dušan М. в.
Стаменковић, Душан
Stamenković, Ivan в. Стаменковић,
Иван
Stanišić, Vanja S. в. Станишић,
Вања С.
Stanković, Ranka в. Станковић,
Ранка
Stankovska, Petra в. Станковска,
Петра
Stanojčić, Jelena в. Станојчић,
Јелена
Steenwijk, Nan 360 [1027]
Stefanova, Albena в. Стефанова,
Албена
Stefanović, Sandra в. Стефановић,
Сандра
Stefanović, Tamara в. Стефановић,
Тамара
Stepanov, Strahinja в. Степанов,
Страхиња
Stijović, Rada в. Стијовић, Рада
Stikić, Biljana в. Стикић, Биљана
Stojanović, Milica в. Стојановић,
Милица
Stojanović, Petar в. Стојановић,
Петар
Stramljić Breznik, Irena 129, 143
Subanović, Katarina 346 [896]
Sugai, Kenta 358 [998]
Suzić, Radmila в. Сузић, Радмила
- Šafranj, Jelisaveta в. Шафранј,
Јелисавета
Šimonji Černak, Ruženka 255 [16]
Šipragić-Đokić, Sanela в.
Шипрагић Ђокић, Санела
Škaljić, Abdulah в. Шкаљић, Абду-
лах
Šulek, Bogoslav 118
- Tanasijević, Milena в. Танасијевић,
Милена
Tarsa, J. 106
Tasić, Miloš В. в. Тасић, Милош
Tatar, Nikola М. 303 [507]
Ten, Ejmi 257 [31], 318 [623], 347
[900]
Tennyson, [Alfred] 348 [909]
Tišma, [Aleksandar] 257 [33], 297
[466], 348 [903]
Tomić, Vojana N. в. Томић, Војана
Н.
Tomić, Gorica R. в. Томић, Горица
Tomović, Slobodan в. Томовић,
Слободан
Topalov, Jagoda в. Топалов, Јагода
Torresin, Linda 269 [181, 182]
Tošić, Tamara в. Тошић, Тамара
Trkulja Milekić, Ljubica М. 262 [93]
Tulović, Valentina 273 [240]
Tuna, Enes 344 [878]
Turk, Marija 25, 26, 28–32, 34, 35,
39–42, 44, 45, 52
- Uhláriková, Jasna 275 [267, 269],
354 [938]
Uhlik, Mladen 273 [236]
Urkom, Aleksander 278 [301], 313
[599], 344 [879], 353 [932]
- Varga, Mirna 263 [117]
Vesić Pavlović, Tijana в. Весић
Павловић, Тијана

- Viaro, Mário Eduardo 26, 52
 Vinja, Vojmir 27, 28, 33, 52
 Vishnevskaya, Galina M. в.
 Вишњевска, Галина
 Vitas, Duško в. Витас, Душко
 Vlahović, Plamenka 355 [956]
 Vlašić Duić, Jelena в. Влашић
 Дуић, Јелена
 Volo, F[abio] 346 [893]
 Vučković, Marija D. в. Вучковић,
 Марија Д.
 Vučo, Julijana в. Вучо, Јулијана
 Vujić, Jelena в. Вујић, Јелена
 Vujin, Bojana в. Вујин, Бојана
 Vujović, Ana в. Вујовић, Ана
 Vujović, Marija N. в. Вујовић,
 Марија
 Vukčević, Radojka в. Вукчевић,
 Радојка
 Vukčević, Vanja 268 [169]
 Vušović, Olivera B. в. Вушовић,
 Оливера
 Vukyrěl, Bohumil 287 [375]
 Wajszczuk, Jadwiga 356 [959]
 Waszakowa, K. 99, 100, 106
 Wiemer, Björn 278 [309]
 Witalisz, Alicja 48, 51
 Witzlack-Makarevich, Kai 25, 51, 52
 Wotherspoon, Irené 51
 Wtorkowska, Maria 99, 103, 106
 Wysoczański, W. 101, 106
 Yang, Liying 348 [909]
 Zalad, Gordana в. Залад, Гордана
 Zarifović Grković, Mirjana в.
 Зарифовић Грковић, Мирјана
 Zdravković, Svetlana в. Здравковић,
 Светлана
 Zečević, Slobodan в. Зечевић, Сло-
 бодан
 Zečević, Snežana M. в. Зечевић,
 Снежана
 Zobenica, Nikolina N. в. Зобеница,
 Николина
 Zvekić-Dušanović, Dušanka в.
 Звекић Душановић, Душанка
 Zverev, Michael E. 254 [2]
 Žagar, Mateo 16, 20, 23
 Žarković McCray, Maja M. в.
 Жарковић Мекреј, Маја
 Žele, Andreja 273 [236]
 Živančević, Nina V. в. Живанчевић,
 Нина
 Živanović, Aleksandar в.
 Живановић, Александар
 Živković, Ana в. Живковић, Ана
 Živković, Ema N. в. Живковић, Ема
 Λαμπροπούλου, Μάρθα Π. 276
 [274]

Регистре урадила:
Дивна Продановић

НАПОМЕНА

Текстови „Уређивачка политика“ и „Упутство ауторима за припрему рукописа за објављивање“ часописа *Јужнословенски филолог* налазе се на интернет адреси:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

Texts “Editorial Policy” and “Manuscript Formating Guielines for the Authors” for the journal *Južnoslovenski filolog* (South Slavic Philologist) may be found at the following internet address:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

Тексты «Редакционная политика» и «Инструкция авторам по подготовке рукописей к печати» журнала *Јужнословенски филолог* (Южнославянский филолог) находятся на следующей интернет странице:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

